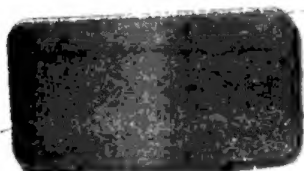

ARA 2624

**CLASSICORUM
AUCTORUM
E VATICANIS CODICIBUS EDITORUM
TOMUS X.**

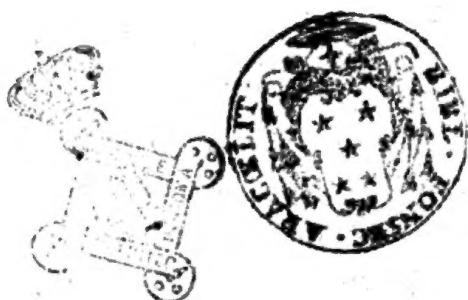

CLASSICORUM AUCTORUM

E VATICANIS CODICIBUS EDITORUM

T O M U S X.

S. CYRILLI ALEXANDRINI
COMMENTARIUS IN LUCAE EVANGELIUM.
ITEM ALIORUM PATRUM
FRAGMENTA.

R O M A E
TYPIS COLLEGII URBANI
M·DCCC·XXXVIII·

Moisio Lambruschinio
S. R. E. Cardinali Bibliothecario
SS. Domini Gregorii PP. XVI.
Administrato

Angelus Maius S. R. E. Cardinalis
lit. S. Auxastasiae.

*V*igilanti tibi, Domine mi eminentissime, in gravissimis Ecclesiae negotiis ad nutum sanctissimi D. N. Pontificis Maximi sapienter et sine requie expediendis, neque tamen sacra litterarum studia, quibus a pueritia innutritus es, omittenti, novum ego Cyrilli alexandrini, viri eloquentissimi, scriptum, e vaticanis codicibus te favente depromptum, cum aliorum aliquot Patrum ex eodem fonte derivatorum fragmentis, libens exhibeo. Neque vero apud te Cyrillum, tam splendidum Ecclesiae sidus, pluribus verbis commendabo, de cuius inedito opere, in praefatione ad lectores satis disputavi. Unum commemorabo ex hoc libro dictum, quod tuae vi-

tae rationi , tuisque solandis pro religione laboribus idoneum est. Sic enim p. 140. Cyrillus ait: existimo praesules populorum , et qui Christi gregi ductando electi sunt , necessariis semper negotiis occupari debere , atque id publice agere quod Deo gratum est. Revera Cyrillus ipse in omni vita sua actuosissimus fuit , fugamque otii et laboris perseverantiam scriptis suis saepe laudavit , veluti exordio homiliae paschalis XVII; et rursus homilia XXVI , his brevibus verbis : φιλει γὰρ ἰδρῶτας ἡ ἀρετὴ : sudores virtuti iucundi sunt. Denique dialogo VII. de Trinitate : τὸ γὰρ τοι χεῖναι τληπαθεῖν , ἀγιοπρεπές : laborum patientia sanctos utique viros decet. Accipe igitur , Aloisi Cardinalis , a Collega tui studiosissimo litterarium munus , ingenio dignitati religionique tuae valde conveniens ; quod dum perleges , de plurimo amore eius , qui tibi id obtulit , benigne ut spero cogitabis.

EDITORIS PRAEFATIO.

P A R S I.

DE S. CYRILLI ALEXANDRINI

COMMENTARIO IN LUCAM.

Ex quo tempore nova scripta S. Cyrilli Alexandriae patriarchae edidi de sanctissima Trinitate, et de Verbi incarnatione, et de beata Maria deipara, cum eiusdem S. Patris nonnullis epistolis, atque operum deperditorum fragmentis (1); magna me cupiditas numquam deseruit, augendorum adhuc, si fieri posset, admirandi viri summiq; theologi operum, quem Bellarminus (2) circa mysterium quidem incarnationis dominicae, ab ipso Deo doctum existimavit. Tanta est Cyrilli hac in re doctrinae profunditas, tam acutus intellectus, tam copiosa narrandi ubertas, et cum perspicuitate facilitas! Converti igitur animum ad codices vaticanos, quos quum diu manu olim tractavissem, non me fugerat, latere ibi Commentariorum Cyrilli ad Lucam partes non modicas, quas si publici iuris facerem, bene me de ecclesia et de sacris litteris meritum esse sperabam.

(1) T. VIII. Scriptor. vet. part. 2. Item T. VII. inserta operibus Anastasii atque Leontii. Denique classis Auctor. tom. IX. partem Cyrilli commentariorum in Cant. Salom. dedimus.

(2) De Scriptor. eccles. ad an. 430.

Atque in primis reapse S. Cyrillum Commentarios scripsisse ad Lucae evangelium, dubitari non poterat. Quamquam enim hi inter edita opera nusquam apparent, sanctus tamen Thomas aquinas in aurea sua latina catena (cuius nobile exemplar, Romae anno 1470. impressum, in domestica bibliotheca lego); praetereaue Balthasar Corderius in latina aequae catena abs se edita, permultas S. Cyrilli recitant auctoritates, quas neque ex aliis eiusdem Patris operibus esse detractas, et reapse ad Commentarios eius in Lucam (qui olim extiterant) pertinere, luce meridiana manifestius est. Verumtamen hoc valde molestum erat, quod utraque catena, tam S. Thomae quam etiam Corderii, latina tantum lingua, ut dixi, sonabant; graecam ipsam Cyrilli loquelam non audiebamus: praeterea nec admodum copiosae erant apud utrumque librum reliquiae Cyrilli, nec iustam commentarii rationem aut modulum habebamus.

Ad graecos igitur codices respiciendum erat, id quod a me factum non sine prospero eventu fuit. Etenim mirum deprehendi codicem, formae maximae, litteris minimis, foliis 320. constantem, saeculo ferme XII. exaratum, in quo Nicetas constantinopolitanus diaconus, et deinde Serarum in Macedonia episcopus, thesaurum, ingentem conguessit Commentariorum ad Lucam, ex plurimis patribus, retento cuiusque nomine et ver-

his, consarcinatum, uti videre est in nono Scriptorum veterum a me editorum volumine, ubi hanc syllogen quatenus erat inedita collocavi. Hos inter patres, antiquitate, copia, et merito, eminebat Cyrillus alexandrinus, cuius nomen in singulis prope paginis mihi occurrebat. Statim ergo agnovi, me si non omnem Commentarii eius desperditi in Lucam, certe copiosam partem tenere, quam seorsum a reliquis edere, praesertim quia mediocre volumen ferme implebat, prudens consilium visum est.

Interim levi instituta vaticani codicis graeci cum latinis D. Thomae et Corderii excerptis comparatione, videbam quidem homines ex eodem veluti fonte potantes, sed longe parcius quam Nicetas; ita ut abundantes Cyrilli latices, per illorum rivulos et quidem alieno colore imbutos, aegre diffuerent, neque studiosorum siti nec gustui satis facerent. Quamobrem ad genuinum et uberem Cyrilli textum ex vaticano codice hauriendum constante animo incubui. Quod quum fecissem, alium deinde sum nactus codicem a nice-tiano prorsus diversum, in quo item Cyrilli in Lucam excerpta non pauca erant, quae in consequente voluminis parte attexui, additis etiam homiliarum fragmentis aliquot, nondum ut reocognitis, quae commentarii locum tenebant. Nam multas Cyrilli homilias desiderari, tituli earum apud varios auctores demonstrant. Utique homi-

lias Cyrilli in Pauli epistolas ad Corinthios et ad Colossenses memorat Severus antiochenus. Tertium adhuc accessit catenae in Lucam exemplar, ex quo locos Cyrilli octo detraxi. Postremo quum grandem priscumque inspicerem codicem vaticanum, ex quo olim catenam Patrum in Daniele prophetam edidi, in simili ibidem ad Isaiam atque Ezechielem catena complures offendi breviores locos cum hoc diserte singulos titulo τοῦ ἁγιοτάτου Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας. ἐκ τοῦ εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον : *sanctissimi Cyrilli archiepiscopi Alexandriae, ex eius in Lucae evangelium commentario*; quae fragmenta, omnia, pretiosi instar pulvisculi, diligenti studio conquisita, in meam rem sevocavi.

Nunc de novo Cyrilli opere argumenta in medium a me proferri necesse est. Latina, ut dixi, D. Thomae et Corderii excerpta cum graecis nostris saepe conspirant : quod vero graeca nostra saepe in latinis desiderantur, vicissimque latina graecis nuper repertis haud raro non respondent, id a voluntate excerptantium profectum est, qui modo hoc modo illud, modo plura modo pauciora, ex integro Cyrilli opere, pro suo quisque instituto aut libito, in propriam syllogen derivaverunt. Ecce enim primum apud Thomam fragmentum est : *quod autem dicit huius Verbi visores fuisse apostolos, concordat cum Iohanne qui dicit, Verbum caro factum est, et habitavit*

in nobis, et vidimus gloriam eius; Verbum namque, mediante carne, visibile factum est. Id, inquam, primum in libro aequae nostro fragmentum est, sed duplo apud nos auctius.

Iam ut ad ipsos cyrilliani operis testes veniam, Scholiastes pervetus palatinus, a me in nono volumine editus, ad Luc. VI. 42. p. 442. Cyrilli laudat de evangelico illo loco auctoritatem, quae reapse occurrit in commentario, qui nunc editur, p. 79. et 83. Sic enim Scholiastes: ἑδίδυε διὰ τούτου, ὡς Κύμαλλος φησὶ, τύπον ἀσκητικόν, ὑποδεικνύων διὰ πραγμάτων αὐτοῖς, ὡς διὰ λόγων, ὅτ' ἂν λέγῃ, σὺ δ' ὅτ' ἂν προσεύχῃ κλείσῃ τὴν θύραν σου. In commentario autem p. 83. adamussim legitur: διανομιτερόσας εἰς προσευχὴν ὁ κύμας - τὰς πρὸς γε τὸν ἐν εὐρανεῖς πατέρα καὶ Θεὸν διαλέξεις ποιησάμενος, καὶ τύπον ἡμῖν σωτηριώδους πράγματος ἑαυτὸν παραδείξας. Rursus palatinus Scholiastes ad Luc. XV. 4. relata quorundam interpretum opinione, qui in filio prodigo ethnicos, in seniore autem filio sobrio Israëlem denotari putaverant, subdit, Cyrillum hanc explicationem non recepisse: ἕτεροι μὲν περισβύτερον, τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ· διὰ δὲ τοῦ νεωτέρου, τὰ ἔθνη· ὁ δὲ ἄγιος Κύμαλλος ταῦτα οὐ δέχεται. Revera Cyrillus in commentario apud nos p. 277, praedicta nonnullorum recitata sententia, ait: ἀπέψηφος δὲ ταῖς περὶ τούτων δοξαῖς, εἰμὶ μὲν ἐγώ: ab huiusmodi opinionibus ego quidem dissentio.

Tertium testimonium huic Cyrilli commenta-

rio dant codices vaticani, catenas Patrum ad Lucam continentes, qui eiusdem nomen constanter inscriptum habent: sunt autem hi complures; quamquam ego tres tantummodo praestantiores adhibui.

Anonymus praeterea quidam Lucae interpres cap. III. 19, in libro nostro p. 508. Cyrilli explanationem in Lucam memorat, ubi ait ipsum, Herodis Baptistam occidentis, eo loco non meminisse: ὁ μακάριος Κύριλλος τοῦ Ἡρώδου ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ οὐκ ἐπεμνήσθη. Itaque in nostro Cyrilli libro nullum eius narrationis vestigium est. Denuo Interpres anonymus apud nos p. 512-513. Cyrilli commentarium in Lucam diserte appellat, ubi ait legendam esse Cyrilli admirabilem interpretationem loci evangelici, ubi Christus Isaiae librum coram populo in templo legit: ζήτησον περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐβδόμου κεφαλαίου τοῦ παρόντος εὐαγγελιστοῦ, ἔνθα ὁ Χριστὸς λαβὼν τὸ βιβλίον Ἡσαίου τοῦ προφήτου ἀνέγνω· εὐρήσεις γὰρ ἐκεῖ ἑρμηνείαν θαυμαστὴν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ἣν πειῖται εἰς τὸ κηρύττειν ἐν αὐτῷ κυρίῳ δεκτόν. Illa autem mira anni acceptabilis interpretatio, apud nos extat copiosa in commentario p. 40-43.

Adhuc anonymus Lucae Interpres nostro in libro p. 511. post recitatum Cyrilli locum, qui est apud nos p. 54, de quibusdam Hieremiae verbis, ait: προφητικὸν ῥητὸν τοῦ Θεοῦ Ἱερემίου, ὅπερ ἄνωθεν ἐξηγήσατο ὁ ἅγιος Κύριλλος, τὸ, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστελῶ αἰετὶς πολλὰς, λέγει κύριος, καὶ ἀλειύσουσιν αὐτούς: quod

propheticum Hieremiae dictum paulo supra explanavit sanctus Cyrillus.

Postremum testimonium est catena vaticana in prophetas Isaiam, Ezechielem, ac Hieremiam, ex quarum prioribus nos ipsi locos quindecim sumpsimus S. Cyrilli nominatim commentarii in Lucam; in postrema autem, a Gislerio iamdiu graece latineque vulgata, locum T. II. p. 886. item legimus, qui ex cyrilliano in Lucam commentario decerptus dicitur. Sunt autem hi sexdecim loci, totidem testimonia cyrilliani in Lucam commentarii; quandoquidem eius operis titulus unicuique fragmento praeponitur.

Est igitur undequaque manifestum, et a Cyrillo scriptum fuisse in Lucae evangelium commentarium, et nos hunc ipsum e vaticanis codicibus sumptum, haud sane integrum sed copiosum tamen et nobilem, in lucem nunc emitte: quem quidem spatiosum admodum ab auctore confectum fuisse arbitror, si certe de commentariis eiusdem in Iohannem atque Matthaeum coniecturam facere volumus: quorum priorem latissimum in editione videmus; alterius autem deperditi, citantur ab Anastasio apud me (1) libri II. III. et VI; in theologicis autem apud me (2) rursus excerptis, libri V. et VII; et in sextae synodi actis, libri XI. et XII. Ex his, inquam exem-

(1) Scriptor. vet. T. VII.

(2) T. VIII. sub fin.

plis, et ex uberrima Cyrilli scribentis facultate, lucubrationem item ad Lucam magnopere copiosam fuisse, augurari licet; id quod persuadent etiam catenae tum thomistica tum corderiana, nec non varii codices, apud quos plurimae deflorationes leguntur, non repetitae solum, verum etiam diversae ac dissitae, ex eodem sparsim prae collectae.

Ferret animus, et si otium suppeteret, operae pretium videretur, comparisonem graeci nostri commentarii cum latinis Corderii excerptis persequi, qui doctus ceteroqui vir, et de sacris litteris plurimum meritis, in errores varios, non tam propria quam aliena culpa, delapsus est. Quum enim catenae apographum, quo Corderius est usus, haud ipse manu sua confecerit, sed alius nescio quis, palaeographiae parum peritus, ex veneto codice sumptum in Germaniam ad illum miserit, haud rara nec levia menda extiterunt: cuius ego rei exemplum iamdiu protuli, cum *Theophanem* pro *theophania Eusebii*, sibi et nobis confinxisse Corderium, vel potius amanuensem Corderii, demonstravi (1). Nunc autem quod est secundum apud Corderium Cyrilli fragmentum (Luc. I. 73.), id in codice vaticano non Cyrillo sed Basilio auctori tribuitur, sub cuius reapse id nomine nos in sylloge nostra alibi (2) edidimus.

(1) Scriptor. vet. T. I. nov. ed. praef. p. XIII.

(2) Scriptor. vet. T. X. p. 633.

Causa autem errandi Corderio fuit compendium graphicum, quo Basilii in codice nomen effingitur, nimirum cum β (formae similis ferme $\tau\eta$ α , ut palaeographi norunt) superpositâ lineâ cum α . At Κάλλος scribitur per α , superposita υ , cum duabus $\lambda\lambda$, qui interdum nexus ad Basilii nomen valde inclinât. Hac ergo specie deceptus Corderius, Cyrillum scripsit pro Basilio. Quod ut credibilius faciam, omnemque calumniandi suspensionem vitam, quodque magis interest historicos errores veritatis evidentia coarguam, immorabor paululum in auctorum indiculo, quem tomo suo Corderius praeposuit.

1. Legitur ergo in indiculo *Eutyches patriarcha, seu archimandrita monachorum*. Atqui nec Eutyches patriarcha $\overline{\text{c}}\text{politani}$ fuit, neque haereticus archimandrita fragmentorum nostrorum parens est. Error autem inde manavit, quia nominis compendium Εὐτυχ. lectum fuit Εὐτυχῆς pro Εὐτύχιος , quae vera nominis positio est. Et reapae Eutychie patriarchae $\overline{\text{c}}\text{politani}$ fragmenta ex hac in Lucam catena nosmet edidimus partim in hoc volumine, partim in veterum Scriptorum nono.

2. Aestuat Corderius de Gregorio quodam, homine sine patria vel titulo, cuius duo fragmenta recitat Luc. cap. I. n. 32. et 36. Sed enim nihil id esse aliud, quam pravam codicis lectionem, cuius sigla similitudine quadam imperitos fallunt, certissimum est. Prioræ autem in loco pro

Γρηγόριον legendum est Φωτίου, uti nos edidimus T. IX. p. 632: κατετροπέσατο φησὶν οὗτος αἰγυπτίους etc. Altero autem in loco legendum est Ὀρυσίνους, ut est in codice vaticano, cuius locus latine a Corderio editus, reapse sub Origenis nomine extat graece in eius operibus T. III. p. 979.

3. Leguntur in corderiano indiculo *Isaacus archiepiscopus*, itemque *Marcus archiepiscopus*; mendosa vero utraque lectio fuit graeci compendii quo *μεναχός* denotatur non autem *ἀρχιεπίσκοπος*, id quod palaeographiae initiati sciunt. Iam ut ignoti sunt hi archiepiscopi, ita notissimi monachi Isaacus et Marcus.

4. Methodius patriarcha (c̄politanus) scribitur a Corderio, qui reapse est Methodius patarensis, clarissimus auctor. Est in codice apud nos p. 460, in editione autem tom. praedict. p. 680 Μεθoδίου Πατάρ, quod est Πατάρων, non πατριάρχων.

5. Severus antiochenus quis fuerit, ignorare propemodum se fatetur Corderius. Atqui is est illustrissimus in ecclesiasticis fastis homo, et innumerorum scriptorum parens, in catenis passim laudatus, quamquam eius operum nonnisi plerumque tituli et fragmenta extant. Nec sane levius peccat infra Corderius, ubi *Servium* inter suae catenae auctores scribit, disputatque inutiliter de *Servio* et *Sergio*: etenim unus idemque *Severus* est antiochenus archiepiscopus, cuius fragmentum (Luc. cap. VII. n. 38.) de tribus fe-

minis Christi caput pedesque ungentibus, latine sub Servii nomine a Corderio recitatum, graece nos legimus in codice vaticano sub iusto Severi nomine, idque in hoc libro nostro p. 424. exhibuimus.

6. Certissimum aeque Corderii sphalma est distinguentis in auctorum indiculo *Victorium* a *Victore*: quod enim ipse fragmentum latine recitat Luc. cap. VII. n. 40. sub corrupto *Victorii* nomine, id graece apud nos (1) sub iusta Βικτωρος appellatione ponitur, duce optimo codice vaticano.

7. Postremo apud divum quoque Thomam in catena cap. XII. v. 23., mendo ut puto typographi potius quam auctoris, *Theodoricus* interpres legitur pro *Theodoritus*, seu ut vulgo scribitur *Theodoretus*.

Cyrelliani in Lucam commentarii formam haud equidem per homilias ad populum dictas elaboratam fuisse arbitror, sed per continuam potius et umbratilem lucubrationem; veluti a Cyrillo factum videmus ad Pentateuchum, ad Isaiam, atque ad Iohannem. Quid quod in codice vaticano homiletici loci diserte ab aliis distinguuntur? Quid quod in catena prophetica citatur ἐκ τοῦ (non ἐκ τῶν) εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον? Quid quod denique ab anonymo interprete dicitur Cyrilli ἐρμηνεία, veluti illi ad Matthaeum et Paulum commentarii appellantur ὑπόμνημα vel ἐρμηνεία? Quod

(1) Script. vet. T. IX. p. 634.

autem semel p. 542. appellantur Cyrilli *λόγοι*, id de fusiore potius ad eum locum disputatione intelligendum videtur. (Attamen Glaphyrorum quoque capitula, more homiletico desinunt, ita ut recitata ad populum fuisse suspiceris.) Quod si Corderius homileticum Cyrilli commentarium ad Hieremiam prophetam a se deprehensum in scorialensi codice existimavit et edidit, cognitum deinde est eas esse non Cyrilli, sed Origenis homilias, quarum latine duodecim Hieronymo interprete extabant; reliquas septem Gislerius ante Corderium iam graece ediderat cum sua ad Hieremiam catena; postrema denique, liber Clementis alexandrini erat. Neque idcirco laus Corderii non plurima est, a quo graecum duodecim Origenis homiliarum textum accepimus.

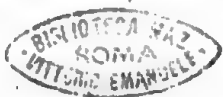
Atque ut neminem omnia scire, lucidius adhuc demonstrum, magnus ille Iohannis Chrysostomi editor atque ampliator Montfauconius, ignoravit aeque Gislerii catenam, tribus grandibus voluminibus graece latineque in Gallia iamdiu ante se editam. Quum enim sexto in tomo p. 157. ad Hieremiam ventum est, narrat quidem de spurio quodam in eum prophetam commentario, quem Chrysostomo multi codices tribuunt, eiusque specimen a Savilio sumptum perbreve tradit; de genuino tamen et amplo (quamquam minime integro) Chrysostomi in Hieremiam commentario, qui cunctas fere gislerianae editionis paginas occupat,

ne verbum quidem dicit Montfauconius, nedum illum in suam editionem infert; quod, nisi penitus rem ignorasset, numquam commisisset. Haec ego de magnorum virorum lapsibus maerens dico; meae vicissim tenuitatis errores alii suo iure arguent.

Quaerent multi, cur Cyrillum, atque alios haec et alibi auctores graece tantum ediderim; quibus ut respondeam, aio, me tot bonorum scriptorum copia obrutum, temporis tamen penuria pressum, sed quietem et eruditum otium deinde sperantem; id nunc egisse quod plurimi intererat, nempe ut has pretiosas sacrae praesertim antiquitatis reliquias, morae diuturnioris impatiens, typis committerem, atque ab interitu aut a variae fortunae casibus in incolumitatem aeternam vindicarem. Quare et chartae tam fui parcus, ut evangelicos ipsos textus ex his commentariis submoverem, quia nimirum versiculorum adnotatio vicem indicii implebat. Ceteroqui Cyrillum saltem, vita comite, in latinam linguam translaturus postea sum, ne graece nescios, tam salutari sanctissimi Patris doctrina carere sinam. Ecce enim in singulis prope paginis Verbi divinitatem, et ineffabilem humanae carnis assumptionem, totamque oeconomiam, duarum etiam naturarum et operationum in Christo distinctionem pp. 49. 506. 508. 553 Cyrillus explicat et propugnat; alia multa christianae theologiae dogmata passim adserit (veluti p. 69.

et 517. paenitentialis sacramenti institutionem ; p. 93. 252. 524. divinae gratiae auxilium ac necessitatem ; p. 373. humanae carnis resurrectionem ; p. 534. animae poenarumque immortalitatem , ut alia multa omittam.) Ethnicos , Iudaeos , Macedonianos , Eutychianos ac Phantasiastas , Marcionitas etiam ac Manichaeos , atque omnes haereses refutat , quas p. 224. portas inferi appellat. Arianos tamen praecipue ac Nestorianos insectatur ; illos quidem ut episcopus urbis quae Arium aluit ; hos ut pestem nuper grassantem , et se duce depulsam : evangelicas parabolas , dominicam orationem atque conciones , divinae bonitatis thesauros , mira facundia edisserit : Mariae perpetuam virginitatem , et divinam maternitatem celebrat : novum cum veteri testamento , evangelium cum Moyse ac prophetis , Paulum cum psalmis felicissime miscet ac nectit : interpretationes novas pulcherrimas spontanea quadam et subita ingenii vi , et tamquam caelitus data auctoritate , in medium affert : monita ethica de fuga voluptatum , de eleemosyna , de iniuriarum oblivione , de fraterno amore , de vita apostolica , de fortitudine animi in retinenda orthodoxia adversus haereses , de orandi studio , de salutari ieiunio , de animi pia demissione , de odio saeculi , de divitiarum contemptu , et de futurorum bonorum expectatione , manibus ut ita dicam plenis accumulat. Nam quod p. 298. ait divinum iudicium ac re-

munerationem post mortuorum resurrectionem Christique reditum fore, id non ita intelligendum esse, ut schismatici Graeci Armenique solent, sed potius (ut dixi in scholio) de plena corporis cum anima remuneratione, demonstrat ipse Cyrillus in homilia prima paschali, de patriarcha Theophilo decessore suo scribens, quod is videlicet, morte interveniente, *ad caelestes sedes, Deo sic iudicante nuper avolasset*: κρίσει θεοῦ καλῶς τὸν καθ' ἡμᾶς ἀπαλλάξαντες βίον, καὶ πρὸς τὰς οὐρανίους ἀναπτάντες μονὰς, τοῦ τῆς ἀσιδίου καὶ πανευφύμου μνήμης πατρὸς ἡμῶν Θεοφίλου τοῦ γενεμένου ἐπισκόπου, εἰς ἡμῖν τὸν ἐλάχιστον ἢ τῆς ἐπισκοπῆς κατήντησε διαδοχῇ. Venerabile denique Christi corporis sub eucharistico velo praesentis mysterium, perspicue docet Cyrillus pp. 31. 53. 77. 170. 370-374. Quin adeo p. 375. transubstantiationem ipsam aperte confirmat dicens: *oportebat per sanctum Spiritum intra nos, eo quo decet Deum modo versari; nostrisque veluti propinari corporibus per suum corpus sanguinemque pretiosum: quae sane per vivificam benedictionem habemus, tamquam in pane ac vino. Ne forte enim obtorperemus, si carnem et sanguinem in sanctis ecclesiarum mensis propositos aspiceremus, indulgens nostris infirmitatibus Deus, vitalem vim propositis speciebus inspirat, easque ad sui corporis efficientiam transmutat. Insigni deinde sententia sermonem concludit sic: neque ambigas, utrum id verum sit nec ne;*

quandoquidem ipse manifeste dixit : hoc est corpus meum , et hic est sanguis meus. Immo vero Servatoris verba cum fide recipe ; qui quum sit veritas , non mentitur (1). Quid ergo heterodoxi a suis decepti pseudo-magistris dicent? Quas tantae veritatis luci offundent tenebras? Et non potius in catholici coetus sententiam pedibus ibunt? Egregia quoque prae ceteris homilia est Cyrilli inter editas apud Aubertum de sanctissima Eucharistia , quam is ultimam habuisse videtur ad populum , quandoquidem vitae se iam fessum , curvumque et pedibus vix insistentem dicit ; quo in sermone catholicam quoque sententiam tænetur quod ipsis Christi verbis fiat consecratio , ὡδήγησε διὰ γραμμάτων. Haec , inquam , extrema fortasse fuit Cyrilli homilia ; sicuti illa prima paschalis , primus sine dubio sermo fuit archiepiscopi Cyrilli ad populum dictus , quia ibi se Theophilo successisse nunciat , ut paulo ante retulimus. Admirandus profecto vir , qui et de ipso Catholicorum in terris magistro coryphaeoque ac firmamento Petro recte sentit in hisce scriptis (p. 380.) , et successorem eius Caelestinum , cuius etiam vice apud synodum ephesinam functus est , memorandis his in homilia de S. Deipara (2) verbis prosecutus est : ὅτι γὰρ τούτων αὐτως ὄντων ἀλη-

(1) Confer aliud testimonium Cyrilli apud nos T. IX. classicor. Auctor. p. 409.

(2) Opp. T. V. part. II. p. 384.

Θῶς , μάρτυρα παρέχωμι ἐν ἀξιώσει , τὸν ἀγιώτατον καὶ ἀρχιεπίσκοπον πάσης τῆς οἰκουμένης , πατέρα τε καὶ πατριάρχην Κελεστίνου τὸν τῆς μεγαλοπόλεως Ῥώμης : *quod autem haec ita se habeant , testem proferamus fide dignum , sanctissimum scilicet et totius mundi ARCHIEPISCOPUM , patremque et patriarcham Caestinum magnae urbis Romae.*

Utinam vero non Commentarium tantummodo in Lucam, sed illa omnia Cyrilli opera, quae multa nimis perierunt, in vitam possem revocare! Ecce enim vel unus septimus Scriptorum veterum tomus meus, complurium ineditorum notitiam continet (1). Cyrilli quidem adversus apostatam Iulianum opus in editionibus imperfectissimum est, quod tamen nemo criticus dixerat. Certe decem libri editi neque Iuliani obiectionum nisi minimam partem continent, neque plenam idcirco perniciosissimi operis refutationem. Nunc apud Anastasium atque Leontium et Iohannem a me praedicto in volumine editos, citantur Cyrilli contra Iulianum libri consequentes usque ad decimum nonum. Sic item laudantur cyrilliani loci ex deperditis in Matthaeum, in epistolam ad Hebraeos, et in quintum psalmum commentariis; ex libro vel sermone contra Synusiastas, ex opere contra Diodorum, ex homiliis, et ex aliis aliquot lucubrationibus quae lucem numquam aspexerunt. Cyrilli de-

(1) Videsis indicem generalem Scriptor. vet. T. X. part. II. p. 376-377

nique varii argumenti possideo reliquias. In summa tantum mihi ineditorum Cyrilli operum deprehensum est, ut iustum tomum parisiacae Auberti editioni additurus sim; quod revera me esse facturum, publice spondere non dubito.

Postulat autem hic locus, ut alterius cuiusdam operis, quod in manibus habeo, mentionem faciam, in quo permultae deperditorum Cyrilli scriptorum, aliorumque patrum, continentur sectiones. Est id Severi antiocheni patriarchae opus, cui duplicem titulum fecit *Philalethes*, seu *Cyrillus*, propterea quod doctrinam suam de unica in Christo natura, contortis ad suum libitum Cyrilli praesertim sententiis defendit. Is liber apud veteres satis famigeratus, graece nusquam apparet (exceptis brevibus fragmentis aliquot); sed extat syriace integer in codice perraro vel potius unico, cuius ego mihi interpretationem a peritissimo linguae magistro, Matthaeo Sciuhani maronita, faciendam curavi. Sane toto illo libro frustra est Severus, oleumque et operam perdit; nihil enim apud Cyrillum evidentius est, quam orthodoxa de duabus naturis doctrina; allatae autem abs Severo sententiae nihil probant: qua super re legendi sunt editi a me auctores prolixi Anastasius, Leontius, atque Eustathius, qui rem pro catholico dogmate, suffragante etiam Cyrillo, adeo conficiunt, ut iam nemo nisi plane hebes aut perfide pertinax Severi castra secuturus sit. Iamvero

id opus, praeter aliorum patrum *χρήσεις*, Cyrilli quoque, ut dixi, redundat auctoritatibus, et quidem ex operibus etiam desideratis. Porro Severus hanc libri sui machinam struxerat contra Iohannem caesariensem grammaticum, et episcopum, qui vir egregie catholicus apologiam pro chalcedonensi synodo ediderat, per capitula plus centum digestam; quae sane iamdiu vixit, sed eam Severus, si non integram, certe per summa capita praelibatam ante suum Philalethem collocavit; itaque et ipsa in manus meas incidit, eamque veluti editione dignissimam cum publico postea communicabo. Iamvero hic pariter auctor libros Cyrilli non solum editos, verum etiam ineditos pro recta fide tuenda recitat, puta contra Theodorum mopsuestenum, contra tarsensem Diodorum, contra Synchyticos, itemque varios Cyrilli laudat generali nomine commentarios, quos inter illum sine dubio in Lucam, quia in pagina operis ultima eum tractum adamussim scribit, qui est apud me praesenti in volumine p. 505, a verbis *ἰόντος τείνων τοῦ νόμου κατὰ γυναικὸς* usque ad illa *ἐνεργεῖα δὲ τῇ διὰ πνεύματος τὸ θεῖον ἡμῖν ἀπεκλύσασα βρέφος*.

Dixi Severum vanissime laborare ut Cyrilli scripta ad monophysiticas partes trahat. Nam vel unus locus capitulorum Cyrilli a me editorum (1) Severi nervos tenedia securi praecidit: *αὐτὸς εἰς πρόσ-*

(1) Scriptor. vet. T. VIII. part. II. p. 99-100.

ὡπα δύο τὴν εἰκονομίαν μερίζομεν, εὐδὲ υἱοὺς δύο ἀντὶ τοῦ μονογενεοῦς κηρύττομεν τὲ καὶ δογματίζομεν, ἀλλὰ δύο μὲν τὰς φύσεις εἶναι καὶ μεμαθήκαμεν καὶ διδάσκομεν. - Οὐ τὰς φύσεις τείνυν συγχέομεν, εὐδὲ κράσιν ποιητεῦ καὶ παύματος δογματίζομεν, καὶ τῆς κράσεως ὀνόματι τὴν σύγχυσιν συνεισφέρομεν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Θεοῦ λόγου τὴν φύσιν γνωρίζομεν, καὶ τῆς μερφέος τοῦ οὐλοῦ τὴν εὐσίαν γινώσκομεν. *Quid evidentius pro catholico dogmate dici potest? duas esse naturas, inquit Cyrillus, et didicimus et docemus - Et. Dei verbi naturam scimus, et servilis formae substantiam cognoscimus.* Hoc, ut reor, et alia huiusmodi Cyrilli testimonia quum Severus legeret, ac veritate ingularetur, eo demum confugit, teste apud me Eustathio (1), ut et *duas naturas in Christo diceret*, et eodem tempore *unam*; illud quidem, veritati obsequens; hoc autem, veluti excusans aut placans magistros suos phantasiastas Timotheum aelurum atque Dioscorum: Σευῆρος ὡς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλεῖ, δύο φύσεις λέγει καὶ μίαν, ταῖς μὲν τὴν ἀλήθειαν δυσωπῶν, τῇ δὲ τοὺς διδασκάλους αὐτοῦ ἀποσεισόμενος τοὺς φαντασιανιστὰς Τιμόθεον τὸν αἰλευρον καὶ Διόσκορον. Atque hanc duplicem, quae absurditate non caret, loquendi rationem, in aliis quoque orientalium recentiorum scriptis, altius scilicet derivatam, dolens legi, a quibus nunc nominandis abstinco. Atqui post Leonis papae syn-

(1) Scriptor. vet. T. VII. part. I. p. 289.

odicam epistolam , et post chalcedonensem definitionem , unius naturae phrasim nulla pertinacia apud orthodoxos certe retinere poterit. Generatim autem observo , schismaticorum orientalium nostro etiam tempore sive in scriptis sive oretenus sermonem , ab illis priscis sectarum corruptarum auctoribus nequaquam abhorrire : quare qui neotericorum errores sive in liturgiis sive in aliis libris latentes dignoscere volet , is cum veteribus coryphaeorum scriptis conferat , ut filios scilicet ex parentum lineamentis cognoscat. Hic inquam lydius veluti lapis veritatem rei , quantumlibet fucatam aut abditam , comprobabit.

P A R S II.

DE ALIIS QUI IN HOC VOLUME

EDUNTUR AUCTORIBUS.

Severi patriarchae antiocheni , Monophysitarum antesignani , qui sub Iustiniano et Anastasio imperatoribus vixit , commentarium ad Lucae evangelium extitisse demonstrant passim catenae Patrum ad Lucam in codicibus obviarum , ubi Severi partes multae leguntur : regius autem parisiacus codex , catenam in libros regum continens , *Severi in Lucae evangelium nominatim commentarium* memorat , eiusque locum recitat , teste Montfauconio in bibliotheca Coisliniana p. 54. Quare et ego , quum in vaticanis codicibus , unde

Cyrillum expressi, non paucas Severi partes viderem, utile putavi Cyrillo ipsi eas subiungere, cui tantopere deditus fuit Severus; quamquam reapse eius nomine, et scriptis in suam prave sententiam vi pertractis, ad defendendam haeresim monophysiticam abusus est; cuius quidem labis nullum apparere vestigium in his Severi reliquiis videtur; sed tamen in loco insigni et prolixo de boni latronis paradiso p. 442-457, Severus paradisum distinguit a caelorum regno; et illum quidem putat esse terrestrem, id est adamiticum, et usque ad extremi iudicii diem duraturum; hoc autem caeleste ac sempiternum: quam ego pravam distinctionem (praesertim quia latronem bonum aliasque animas iustas usque ad mundi finem illuc relegant cacodoxi) in sexta quoque Photii amphiloichiana quaestione reprehendisse me memini, et in aliis etiam orientalium auctorum scriptis legisse. Reapse autem hic est e multis Monophysitarum erroribus, ceu bene adnotavit Assemanus in dissertatione de Monoph. p. 20. bibl. or. T. II. Attamen in his Severi scholiis complura bona leguntur, veluti contra Phantasiastas et Manichaeos, p. 412-514., et de corpore ac sanguine Domini sub eucharistica specie latentibus praeclara doctrina p. 438-439. Sequitur Severi eiusdem explicatio textus lucani de Spiritus sancti adventu, quam ex integro Severi in acta apostolica tractatu aliquo detractam arbitror.

Origenis extitisse in Lucam commentarios, cognoscimus tum ex superstitibus apud interpretem Hieronymum homiliis, tum etiam ex catenis graecis mss., ubi is auctor passim interseritur. Et quidem eius operis fragmenta aliquot graeca attexta sunt hieronymianis homiliis in Origenis maurina editione; et multo plura a Gallandio scribuntur in suae bibliothecae appendice. Nos demum scholiorum Origenis in Lucae evangelium specimen novum exhibemus: iisque p. 600. fragmentum eiusdem in leviticum subtexuimus, quod in Gallandii spicilegio non apparebat.

Eulogii alexandrini saeculo sexto patriarchae locos duos, unum scilicet de Christo oves curae Petri commendante, alterum de turturum oblatione, ex catena item mss. excerptimus; cuius auctoris fragmentum quoddam de ss. Trinitate, et complures aliae cum Anastasio reliquiae septimo in tomo Scriptorum veterum sunt. Eulogii autem lectio eximia *προβατῶν*, de qua disserit, ab aliis etiam codicibus confirmatur.

Dionysii quoque fragmentum de lapsis vel peccatoribus ad paenitentiam recipiendis, e catenis sumpsimus. Auctorem arbitror patriarcham illum sanctissimum alexandrinum, cuius romanam operum editionem oppido decoram ante hos annos curatam videmus. Ceteroqui rem valde brevem diutius considerare non placuit.

Sequitur Cypriani mediocris tractus, qui no-

minatim inscribitur *de paenitentia*. Sane in decreto gelasiano sic legimus: *liber qui appellatur paenitentia S. Cypriani apocryphus*. Cypriani tamen martyris antiocheni oratiunculae duae, quae cum operibus Carthaginiensis coniungi solent, nihil habent nostro fragmento simile. Verum et Cyprianus nisibenus metropolita, saeculo octavo scriptis theologicis liturgicisque clarus, memoratur in Ebediesu catalogo Scriptorum cap. 73. Cypriani quidem ex opere cognito de eleemosyna conversum in graecam linguam fragmentum in codice quodam vat. vidi. Cypriani demum *de misericordia* fragmentum latinum est apud M. Mercatorem Bibl. Galland. T. VIII. p. 664.

Ex Apollinaris in Lucam commentariis mediocrem fragmentorum numerum iis adiungimus, quae primo in tomo scriptorum veterum dedimus.

Porro ad Athanasium corinthium quod addinet, nihil ei brevi notitiae addimus, quam iam p. 499. scripsimus.

Arsenii, satis in ecclesiastica historia clari (si certe est ille *παππ*, aetatis theodosianae) multae erant in mass. catenis reliquiae; nos tamen uno loco satis luculento contenti fuimus contra nomicum tentatorem.

Nihil denique heic dicam de Ephraemii antiocheni fragmento, quod iam proprio in loco satis declaravi.

Quum otthobonianum vaticanae bibliothecae codicem, palaeographiâ (quippe saeculi decimi) valde conspicuum inspicerem, quinque in eo deprehendebam sermones graecos, nondum ut reor vulgatos; quorum primus totus est dogmaticus de Christi persona unica, adversus haeresim praecipue nestorianam, et de eius divinitate atque admirabili incarnatione. Sermonis auctor Gregorius presbyter, deinde patriarcha antiochenus, is videlicet qui Anastasio sinaitae pulso successit, et circa annum 594. obiit, sedente Romae Gregorio magno, Alexandriae autem Eulogio. In hoc antiocheno Gregorio historiam suam conclusit Evagrius, qui etiam multa sub eius nomine scripsisse narrat (lib. VI. cap. ult.) nominatimque sermones. Erat ergo hic Gregorii sermo prorsus luce dignus.

Iohannis presbyteri euboici, qui se concionari anno Christi 744. testatur p. 573, sermonem de sanctorum infantium caede idcirco edidi, ut sacrae per illud tempus eloquentiae specimen darem.

Multo antiquior fuit Hesychius presbyter hierosolymitanus, qui hunc inter ceteros de oblatione Domini in templo sermonem composuit: quod unum e multis scriptis eius, nunc typis mandare placuit. Etenim omnium Hesychii operum, magnam partem adhuc ineditorum, una cum S. Sophronii item hierosolymitani scriptis nondum collectis, editionem criticam molior.

Ne unus ineditus in vaticano codice restaret Timotheus, presbyter aequae hierosolymitanus, homiliam eius de Simeone sene et propheta vulgavi: quamquam oratoris neque aetatem neque reliquas vitae rationes compertas habebam.

Postremam Eusebii collocavi orationem, qui archiepiscopus quidem dicitur alexandrinus in hoc aliisque codicibus, Alexandriae tamen aegyptiae sedem numquam tenuit: quare eum critici ad Alexandriam potius syriaticam ablegandum putant. Hic quidem eius sermo de secundo Christi adventu supremoque iudicio, laude eloquentiae non videtur carere.

Iobius monachus, sexto saeculo clarus (nam et contra Severum scripsit) praestans opus composuerat de dominica incarnatione *περὶ οἰκονομικῆς πραγματείας*, libris novem absolutum, quorum uberram descriptionem dat Photius cod. 222. Huius quum mihi genuina fragmenta (et quidem ipsorum primo titulus argumenti inscribitur) in vaticana catena sese obtulissent, cupide exscripsi, et nunc lectoribus meis laetus trado.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

C A P. I.

Τοῦ λόγου δὲ τοῦ ἐνυποστάτου καὶ ζῶντος I.
v. 2.
Cod.
p. 2. b.
αὐτόπτας εἰπὼν τοὺς ἀποστόλους, συμπεφώνηκε
τῷ Ἰωάννῃ λέγοντι τὸν λόγον σάρκα γεγενῆσθαι
καὶ ἐσκηνωκέναι ἐν ἡμῖν, καὶ θεωρηῆσθαι τὴν
δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός·
διὰ γὰρ τῆς σαρκὸς, θεωρητὸς ὁ λόγος κατ-
έστη, ὁρατῆς οὕσης καὶ ψηλαφητῆς καὶ ἀντι-
τύπου· ἀθεώρητος ὢν τὸ κατ' ἐαυτὸν καὶ πάλιν
ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ ἐπιστολῇ· ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς,
ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑώρακάμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡ-
μῶν, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ
λόγου ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη· οὐκ ἀκούεις
ὡς ψηλαφήτην ὀνομάζει τὴν ζωὴν; ἵνα ἐνανθρω-
πήσαντα νοῆς τὸν υἱὸν καὶ ὁρατὸν μὲν κατὰ σάρ-
κα, ἀόρατον δὲ κατὰ τὴν θεότητα.

Ἰσοκλεῆς γὰρ τῷ φύσαντι, κατὰ πᾶν ὅτι οὖν v. 32.
ἰσομέτρως ἔχων ὁ ἐξ αὐτοῦ πεφηνώς, υἱὸς νοοῖτ'

Ι. ἂν εἰκότως οὐ γὰρ ὥς γέγονεν ἄνθρωπος οἰκονομικῶς μειονεκτεῖτο κατὰ τι τοῦ ὅλως αὐτοῦ· οὐδὲν γὰρ εἰς ἰδίαν ἡδικήθη φύσιν, ἀπό γε τοῦ καθ' ἡμᾶς γενέσθαι δι' ἡμᾶς· ἐπειδὴ ἄτρεπτος κατὰ φύσιν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος· διὰ τοῦτο καὶ θεὸς καὶ ὑψιστος καὶ κύριος ὀνομάζεται καὶ διὰ τῆς ἀγγέλων φωνῆς.

Υ. 42. Οὐκ ἀκούεις καὶ τοῦ Δαβὶδ ψάλλοντος, ἰδοὺ ἡ κληρονομία κυρίου, υἱοὶ ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς; κληρονομία γὰρ κυρίου οἱ διὰ πίστεως αὐτῷ υἱοθετηθέντες, οἱ καὶ μισθὸς εἰσι Χριστοῦ, τοῦ γεγονότος καρποῦ τῆς παρθενικῆς γαστρὸς· κατὰ τὸ, αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου.

Υ. 51.
Ρ. 9. β. Οἰκειότερον δὲ ταῦτα περὶ τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων νοεῖν· τούτους γὰρ καθάθρασυνομένους τῆς ὑπ' οὐρανὸν διεσκόρπισεν ἐπιδημήσας ὁ κύριος, καὶ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπ' αὐτῶν, πρὸς τὴν ὑπακοὴν ἑαυτοῦ ἀντιμετέσῃσει καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν διεσκόρπισε τοὺς πονηροὺς καὶ ἁλάρτους δαίμονας, τὸν τούτων ἄρχοντα πεισόντα δι' ἑωαρσιν, τοὺς τῶν ἑλλήνων σοφοὺς τὴν δοκοῦσαν τοῦ κηρύγματος μωρίαν μὴ παραδειξάμενους, τὸν τῶν Ἰουδαίων δῆμον πιστεῦσαι μὴ βουληθέντα· ταῦτα γὰρ πάντα ἠκολούθησε τῇ προφητείᾳ.

Υ. 52. Μεγάλα ἐφρόνουν οἱ σκορπισθέντες δαίμονες·

τε καὶ διάβολος, ἑλλήνων τὲ σοφοί, καὶ φα- I.
 ρισαῖοι καὶ γραμματεῖς· ἀλλὰ τούτους καθεῖ-
 λε, καὶ ὕψωσε τοὺς ταπεινώσαντας ἑαυτοὺς, ὑπὸ
 τὴν κραταίαν αὐτοῦ χεῖρα· δεδωκὼς αὐτοῖς ἐξ-
 ουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφειων καὶ σκορπίων, καὶ
 ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· ἀπρακτῆσαι·
 δὲ τὰς καθ' ἡμῶν ποιήσας βουλὰς τῶν τῇ δια-
 νοίᾳ ὑπερηφάνων· ἥσαν ποτε καὶ Ἰουδαῖοι τῇ
 δυναστείᾳ γαυρούμενοι· ἀλλὰ καθηρέθυσαν δι'
 ἀπιστίαν· οἱ δὲ ἐξ ἔθνων ἄσημοι ὄντες καὶ εὐ-
 τελεῖς, διὰ πίστιν ὑψώθησαν.

Εἰ οὖν ὕψιστός ἐστιν ὁ Χριστός, οὗ πρὸς ὅ-
 δραμεν Ἰωάννης καὶ τῇ γεννήσει καὶ τῷ κηρύγ-
 ματι, τί φήσουσιν οἱ ἐλαττωῦντες αὐτοῦ τὴν θεό-
 τητα; πῶς δὲ οὐ βούλονται συνιέναι, ὅτι τὸ καὶ
 σὺ προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ, περὶ Ζαχαρίου
 εἴρηται, ὡς καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν αὐτοῦ γε-
 γονότων, ὡς Θεοῦ δηλαδὴ;

C A P. II.

Χρησίμως δὲ καὶ ἀναγκαίως ἐπισημήνατο ὁ II.
 εὐαγγελιστῆς τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν γεννήσεως P. 14. b.
 καιρὸν· ἵνα γὰρ μάθωμεν, ὡς βασιλεὺς τῶν ἐκ
 φυλῆς Δαβὶδ, οὐκ ἦν παρὰ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ,
 ἀλλ' οἱ παρ' αὐτοῖς ἄρχοντες ἐκλειοίπασιν,
 εἰκότως διαμέμνηται τῶν τοῦ Καίσαρος Θεσι-

II. σμάτων, ὡς ὑπὸ σκῆπτρα λοιπὸν ἔχοντος μετὰ τῶν ἄλλων τὴν Ἰουδαίαν· οὕτω γὰρ κεκέλευε γινέσθαι τὴν ἀπογραφὴν.

v. 5.
p. 14. a. Ὁ δὲ γε ἱερὸς εὐαγγελιστὴς, μεμνησθεῖσθαι φησὶ τῷ Ἰωσήφ τὴν Μαρίας· δεικνὺς ὡς ἐπὶ μόνοις τοῖς μνήστροις ἢ σύλληψις, καὶ παράδοξος ἢ γέννησις τοῦ Ἐμμανουὴλ, καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως οὐκ ἀκολουθοῦσα νόμοις· οὐ γὰρ τέτοκεν ἢ ἁΐα παρθένος, ἀνθρωπίνου σπέρματος λαβοῦσα κατὰβολὴν· καὶ τίς ὁ τοῦδε λόγος; ἢ πάντων ἀπαρχὴ Χριστὸς, ὁ δεύτερος Ἀδὰμ κατὰ τὰς γραφάς· γεννητὸς γέγονε πνεύματος, ἵνα καὶ εἰς ἡμᾶς παραπέμψῃ τὴν χάριν· ἐμέλλομεν γὰρ καὶ ἡμεῖς, οὐκ ἀνθρώπων ἔτι χρηματίζειν τέκνα· θεοῦ δὲ μᾶλλον τὴν διὰ τοῦ πνεύματος ἀναγέννησιν ἐν πρώτῳ λαχόντες Χριστῷ· ἵνα γένῃται αὐτὸς πρωτεύων ἐν πᾶσι, καθάφῃσιν ὁ πάνσοφος Παῦλος· οἰκονομικώτατα δὲ τῆς ἀπογραφῆς ὁ καιρὸς πέπομφεν εἰς Βηθλεὲμ τὴν ἁγίαν παρθένον, ἵνα ἑτέραν ἴδωμεν προφητείαν ἐκτετέλεσμένην· γέγραπται γὰρ ὡς ἔφημεν· καὶ σὺ Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἐφραθὰ, ὀλιγοσπὸς εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραὴλ.

v. 7.
p. 25. a. Ποῖον ἄρα πρωτότοκον; ἕτερον γὰρ οὐκ ἔσχεν υἱὸν, ἀλλ' ἦν ἔτι παρθένος, καὶ τοι τεκοῦσα.

Χριστὸν ἔκεινον που πάντως, περὶ οὗ φησὶν ὁ Π. Θεὸς καὶ πατὴρ διὰ φανῆς τοῦ Δαβὶδ, καὶ γὰρ πρωτότοκον θήσομαι αὐτὸν, ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς· τούτου καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος διαμνημονεύει λέγων· ὅταν δὲ εἰσαγάγει τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνήσάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ· εἶτα πῶς εἰσβέβηκεν εἰς τὴν οἰκουμένην; ἔξω γὰρ ὑπάρχει αὐτῆς, οὐ τοπικῶς μᾶλλον, ἀλλὰ φυσικῶς· ἕτερος γὰρ κατὰ φύσιν ἰστί, παρὰ γε τοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· εἰσβέβηκε δὲ εἰς αὐτήν, γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ μέρος αὐτῆς χρηματίσας διὰ τὴν σάρκωσιν· καὶ τοι μοινογενῆς ὑπάρχων θεϊκῶς, ἵπειδὴ γέγονεν ἡμῶν ἀδελφός, ταύτῃ τοι καὶ ὠνομάσθαι πρωτότοκος.

Εὗρεν ἀποκλίνωθέντα τὸν ἄνθρωπον διὰ τοῦ- p. 29. a.
το ἐν φάτνῃ ὡς ἐν τάξει τροφῆς τέθειται, ἵνα τὸν κτηνοπρεπῆ μεταμείψαντες βίον, εἰς τὴν ἀνθρώπῳ πρέπουσαν ἀνακομισθῶμεν σύνεισιν· καὶ οἱ κτηνώδεις τῇ ψυχῇ, προσελθόντες τῇ οἰκείᾳ τραπέζῃ τῇ φάτνῃ, εὗρωμεν μηκέτι χόρτον, ἀλλ' ἄρτον τὸν ἐξ οὐρανοῦ, τὸ τῆς ζωῆς σῶμα.

Ποιμένες γελόνασι τῶν μυσταγωγουμένων ἀπ- v. 8.
p. 29. b.
αρχὴν βλέπει δὲ πάλιν ὁ τύπος εἰς ἀλήθειαν· ποιμέσι γὰρ τοῖς πνευματικοῖς ἐμφανῆ καθίστησιν ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς, ἵν' αὐτὸν τοῖς ἄλλοις εὐαγγελίζωνται· καθάπερ ἀμίλει καὶ οἱ τότε

II. ποιμένες ἐδιδάσκοντο μὲν παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων· δραμόντες δὲ, τοῖς ἑτεροῖς ἀπήγγελλον· ἄγγελοι δὲ οὖν τῶν περὶ αὐτοῦ κηρυγμάτων ἀπάρχονται· καὶ δοξολογοῦσιν ὡς θεὸν τὸν κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς παραδόξως γεγεννημένον· θεὸς γὰρ ἦν ἐν εἵδει τῷ καθ' ἡμᾶς ὁ τῶν ὅλων κύριος, ἵνα λύσῃ τὴν ἀρὰν τὴν ἐπὶ τῇ πρώτῃ γυναικὶ· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτήν, ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα· ὡς γὰρ εἰς θάνατον τίλπουσαι, τὸ τῆς ἀνίας ἐσχῆκας κέντρον· ἐπεὶ δὲ γυνὴ τέτοκε κατὰ σάρκα τὸν Ἐμμανουὴλ ὃς ἐστὶ ζωὴ, λείνεται τῆς ἀρᾶς ἡ δύναμις, συναπέσβη τῷ θανάτῳ καὶ τὸ ἐν λύπαις γεννᾶν τὰς ἐπὶ γῆς μητέρας· βούλει καὶ ἑτέραν αἰτίαν τοῦ πράγματος ἐκμαθεῖν; μέμνησο τοῦ σοφωτάτου Παύλου γεγραφότος περὶ Χριστοῦ· τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκὸς ὁ υἱός, τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας· καὶ περὶ ἁμαρτίας· κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα· τί οὖν ἐστὶ τὸ, ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας ἀπεστάλθαι λείπειν τὸν υἱόν; ἐμφωλεύει μὲν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἡμῶν, τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος, καὶ τῶν ἐμφύτων ἐπιθυμιῶν τὸ ἔκτοπον κίνημα· ὁ δὲ γε τοῦ Θεοῦ λόγος γενόμενος ἄνθρωπος, ἁγίαν

εἶχε τὴν σάρκα καὶ πάνταγον ἀληθῶς· καὶ ἐν ἡ. ὁμοιώσει μὲν τῆς ἡμετέρας σαρκὸς, οὐ μὲν ἔτι καὶ κατ' αὐτὴν ἀπῆλλακτο γὰρ εἰς ἅπαν τῶν ἐμπεφυκότων τοῖς ἡμετέροις σώμασι μολυσμῶν, κινήματος καὶ ῥοπῆς τῆς ἡμᾶς ἀποφερούσης ἐφ' ἃ μὴ θέμις· ἀλλ' αὕτη μὲν ἡ αἰτία τῆς τοῦ σω-
τῆρος σαρκώσεως.

Ὅταν ἴδῃς βρέφος ἱσπαργανωμένον, μὴ μί- p. 3a. b.
χοι μόνης τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως αὐτοῦ τὴν
·σεαυτοῦ διάνοιαν στήσης, ἀλλ' ἀναπήδησον εἰς
θεωρίαν τῆς διεσπρεποῦς δόξης αὐτοῦ· ἀνάβηθι
τὸν οὐρανὸν· οὕτως αὐτὸν ἐν τοῖς ἀνωτάτω θεω-
ρήσεις ὑψώμασι, τὴν ὑπερτάτην ἔχοντα δόξαν,
ὅφει καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρ-
μένου· ἀκούσῃ τῶν σεραφὶμ ὑμνολογούντων αὐ-
τὸν, πλήρη τὲ εἶναι λεγόντων τὸν οὐρανὸν καὶ
τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ· γέγονε δὲ τοῦτο καὶ
ἐπὶ τῆς γῆς· δόξα γὰρ θεοῦ περιήστραψε τοὺς
ποιμένας· καὶ πλῆθος ἦν στρατίᾳς οὐρανοῦ δο-
ξολογούντων Χριστὸν· πλεῖστοι μὲν γὰρ ἐγεν-
νήθησαν κατὰ καιροὺς ἅγιοι προφῆται, ἀλλ'
οὐδεὶς ἐκείνων ἐδοξολογήθη πώποτε διὰ φωνῆς
ἀγγέλων· ἄνθρωποι γὰρ ἦσαν καὶ ἐν μέτροις
τοῖς καθ' ἡμᾶς οἰκείται θεοῦ γνήσιοι· Χριστὸς
δὲ οὐχ' οὕτως· θεὸς γὰρ ἐστὶ καὶ κύριος καὶ
προφῆτῶν ἁγίων ἀποστόλις· καὶ ὡς ὁ ψάλλων
φησὶ, τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ κυρίῳ; καὶ

II. τίς ὁμοιωθήσεται ἐν υἱοῖς θεοῦ; ἡμῖν μὲν γὰρ τοῖς ὑπὸ ζυγὰ καὶ φυσικὴν δουλείαν, ἐν χάριτος τάξει προσενεμήται παρ' αὐτοῦ τὸ τῆς υἰότητος ὄνομα· Χριστὸς δ' ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, τοῦτέστιν ὁ τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρ κατα φύσιν υἱός, καὶ ὅτε γέγονε σὰρξ· μεμένηκε γὰρ ὁ ἦν, καὶ τοι προσλαβὼν ὁ οὐκ ἦν· ὅτι ἐστὶν ἀληθὴς ὁ φημι, πιστῶσεται πάλιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγων· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ· βούτυρον καὶ μέλι φάγεται· πρὶν ἢ γινῶναι αὐτὸν προελίσθαι πονηρὰ, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν· διότι πρὶν ἢ γινῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν καὶ τοι πῶς οὐχ' ἅπασιν ἐναργές, ὅτι παιδίον νεογνόν, καὶ οὐκ ἔχον ἀπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἡλικίας τὸ δύνασθαι τι νοεῖν, ἀνέκάνως ἔχει πρὸς διάκρισιν πονηροῦ τε καὶ ἀγαθοῦ πρᾶγματος; οἶδε γὰρ ὅλως οὐδὲν ἄλλ' ἐν γε τῷ πάντων σωτῆρι Χριστῷ θαῦμα μέγα καὶ ἐξαισίον ἦν· ἥσθι μὲν γὰρ, ὡς βρέφος ὦν ἔτι, βούτυρόν τε καὶ μέλι· βούτυρον δὲ καλεῖ τὸ γάλα τῆς παρθένου ὁ προφήτης, διὰ τὸ μὴ ἐκ θηλυότητος, καὶ ἡδονῆς καὶ ἐκλύσεως γεγενῆσθαι αὐτὸ· πεπηγὸς δὲ εἶναι καὶ στερεόν, μὴ δὲ πικρίαν ἔχειν τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ τοῦ μέ-

λίτος τὴν Γλυκύτητά· εἴ γε πάντα τὰ τοῦ θεοῦ, II.
γλυκυτέρα ἔστιν ὑπὲρ μέλι κηρίον.

Ἐπειδὴ γὰρ Θεὸς ἦν ἀπορρήτως σισαρκωμένος, μόνον ἤδει τὸ ἀγαθόν, καὶ πονηρίας τῆς ἐν ἀνθρώποις ἐλεύθερος ἦν· ἴδιόν δὲ τοῦτο τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας· τὸ γὰρ φύσει καὶ ἀραρότως καὶ ἀμείαπτώς ἀγαθόν, πρέπει ἀν' αὐτῇ τε καὶ μόνῃ ἰδικῶς· οὐδεὶς γὰρ ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος φωνὴν· οὐκοῦν, μὴ ὡς βρέφος ἴδης ἀπλῶς τὸν ἐν φάτῃ κείμενον· ἀλλ' ἐν πτωχείᾳ τῇ καθ' ἡμᾶς, τὸν πλούσιον ὡς Θεὸν καὶ διὰ τοῦτο δοξολογούμενον καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἀγίων ἀγγέλων· ὁποῖος δὲ καὶ ὁ ὕμνος ἦν, δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία· ἄγγελοι μὲν γὰρ καὶ πᾶσαι αἱ ἀνωτάτω δυνάμεις τὴν ἐκνεμηθεῖσαν αὐτοῖς σώζοντες τάξιν, εἰρηνεύουσι πρὸς Θεὸν κατ' οὐδένα γὰρ τρόπον, τὸ αὐτῷ δοκοῦν παρατρέχουσιν, ἀλλ' εἰσὶν ἐν ἐδραιότητι τῇ κατὰ δικαιοσύνην καὶ ἀγιασμόν· ἡμεῖς δὲ οἱ τάλανες, τοῖς τοῦ δεσπότου Θελήμασι τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας ἀνταγιστήσαντες, πολεμίων ἐν τάξει γελόμενοι αὐτῷ· λείλυται δὲ τοῦτο διὰ Χριστοῦ· καὶ γὰρ ἦν αὐτὸς ἡ εἰρήνη ἡμῶν· συνῆψε γὰρ ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, τὴν ἐχθροποιὸν ἁμαρτίαν ἐκ μέσου τιθεὶς, καὶ δικαίων ἐν πίστει, καὶ καλῶν ἐγγύς

Π. τοὺς ὄντας μακρὰν καὶ καθ' ἑτερον δὲ τρόπον, κτίσας τοὺς δύο λαοὺς, εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξας ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι πρὸς τὸν πατέρα· εὐδοκῆσαι γὰρ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν αὐτῷ· συνεῖραί τε τοῖς ἄνω τὰ κάτω καὶ ἀγέλην ἀποφῆναι μίαν, τοὺς τε ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς γέγονεν οὖν ἡμῖν εἰρήνη· τὴ καὶ εὐδοκία Χριστός.

v. 32.
p. 33. b.

Τέως δὲ ἴδωμεν αὐτὸν διὰ τῶν ἀρτίως ἀνεγνωσμένων, τοῖς διὰ Μωϋσείως εἰκοντα νόμοις· μᾶλλον δὲ τὸν νομοθέτην ὡς Θεὸν, τοῖς ἑαυτοῦ θεοπίσμασιν ὑποκείμενον· καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν, διδάξει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος· ὅτι ἡμεῖς νῆπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἡμεῖς δεδουλωμένοι· ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ θυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ· οὐκοῦν τῆς τοῦ νόμου κατάρτας ἐξεπρίατο Χριστὸς τοὺς ὄντας μὲν ὑπὸ νόμον· οὐ μὲν ἔτι καὶ τετηρηκότας αὐτὸν· ἐξεπρίατο δὲ πῶς; πληρώσας αὐτὸν καὶ καθ' ἑτερον δὲ τρόπον· ἵνα λύσῃ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως τὰ ἑκλήματα, εὐπειθῆ καὶ εὐήνιον πρὸς πάντας ὅτιοῦν ἑαυτὸν παραστήσας ὑπὲρ ἡμῶν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ· γέγραπται γὰρ, ὅτι ὥσπερ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ

κατεσθάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπα- II.
κοῆς τοῦ ἐνός, δίκαιοι κατασθάθήσονται οἱ πολ-
λοί· ὕφῃκε τοίνυν τῷ νόμῳ μεθ' ἡμῶν, τὸν αὐ-
χένα· οἰκονομικῶς καὶ τοῦτο πράττων· ἔπρεπε
γὰρ αὐτῷ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην· ἐνστά-
σης δὴ οὖν τῆς ὁδότης, ἐν ᾗ σύνηθες ἦν τὴν ἐν
σαρκὶ τελεῖσθαι περιτομὴν, κατὰ γε τὸ δοκοῦν
τῷ νόμῳ, δέχεται τὸ ὄνομα τοῦτέστι τὸ Ἰη-
σοῦς· ἐρμηνεύεται δὲ τοῦτο σωτηρία λαοῦ· οὗ-
τω γὰρ ἠθέλησεν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ὀνομάζεσθαι
τὸν ἴδιον υἱὸν γεννηθέντα κατὰ σάρκα ἐκ γυν-
αικὸς· γέγονε γὰρ τότε σωτηρία λαοῦ, καὶ οὐχ'
ἐνός, μᾶλλον δὲ παντὸς ἔθνους, καὶ ἀπάσης τῆς
ὑπ' οὐρανὸν· ἐν ταυτῷ τοιγαροῦν τὸ τῆς περι-
τομῆς ἐτελεῖτο χρῆμα· καὶ τὴν κλησιν ἐδέχετο·
καὶ τί τὸ αἰνίγμα φέρε δὴ πάλιν ἰδῶμεν· ὁ μα-
κάριος ἔφη Παῦλος· ἡ περιτομὴ οὐδὲν ἐστὶ, καὶ
ἡ ἀκροβυστία οὐδὲν ἐστίν· ἄρ' οὖν τὸ μηδὲν τη-
ρεῖσθαι προστίταχε διὰ τοῦ πανσόφου Μωϋσέως
ὁ τῶν ὅλων Θεός, καὶ κόλασιν ἐπαρτήσας τοῖς
παραβαίνουσιν αὐτὴν· ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς τὴν
τοῦ πράγματος φύσιν, οὐδὲν ἐστὶ παντελῶς·
ὠδίνει δὲ μυστηρίου τύπον· κατὰ γὰρ τὴν ὁγ-
δόην ἡμέραν, ἀνιβίω Χριστὸς ἐκ νεκρῶν καὶ δέ-
δωκεν ἡμῖν τὴν ἐν πνεύματι περιτομὴν· προστί-
ταχε γὰρ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, πορευθέντες
μαθητήσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐ-

II. τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ
 τοῦ ἁγίου πνεύματος τελεῖσθαι δὲ φαμέν τὴν
 ἐν πνεύματι περιτομὴν, ἐν καιρῷ μάλιστα τοῦ
 ἁγίου βαπτίσματος, ὅτε καὶ μετόχους ἡμᾶς
 ἀποφαίνει Χριστὸς τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ
 τούτου πάλιν εἰς τύπον ἦν ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος
 Ἰησοῦς, ὁ μετὰ Μωϋσέως στρατηγήσας· διεβί-
 βασι γὰρ πρότερον τὸν Ἰορδάνην τοὺς υἱοὺς Ἰσ-
 ραὴλ· εἴτα καθίσας εὐθύς περιέτεμε μαχαίραις
 πείριναις· οὐκοῦν ὅταν διαβῶμεν τὸν Ἰορδάνην,
 τότε Χριστὸς ἡμᾶς περιτέμνει τῇ δυνάμει τοῦ
 ἁγίου πνεύματος· οὐ σάρκα καθαίρων, ἀποκεί-
 ρων δὲ μᾶλλον τὸν ἐν ψυχαῖς μολυσμὸν· ἐν ὁ-
 δῇ τοιγαροῦν περιτέμνεται Χριστὸς, καὶ τὴν
 κλῆσιν ὡς ἔφην, λαμβάνει· τότε γὰρ τότε σε-
 σώσμεθα δι' αὐτοῦ· ἐν ᾧ γὰρ φησι περιετμή-
 θητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει
 τοῦ σώματος τῆς σαρκὸς ἐν τῇ περιτομῇ· ἀπέ-
 θανε γὰρ, ἵνα ἡμεῖς οἱ συναποθανόντες αὐτῷ
 αὐτοῦ ἀποθανόντος τῇ ἁμαρτίᾳ, μηκέτι ζήσω-
 μεν τῇ ἁμαρτίᾳ· διὸ εἴρηται· εἰ συναπεθάνομεν,
 καὶ συζησομεν ἀποθανεῖν δὲ λέγεται τῇ ἁμαρ-
 τίᾳ, οὐχ' ὅτι ἡμαρτίην οὐδὲ γὰρ ἁμαρτίαν ἐποίη-
 σιν, οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ·
 ἀλλὰ διὰ τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν ὥσπερ οὖν συναπε-
 θάνομεν αὐτῷ ἀποθνήσκοντι, καὶ συναναστῶμεν
 αὐτῷ.

Πάλιν συντελείσει τοῖς δασμολογοῦσι τὸ δι- Π.
 δραχμον· καὶ τοι συνΐλεσαι μὴ ὀφείλων διὰ τοι v. 24.
 τὸ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν υἱὸς· συντετέλεικε δὲ, p. 36. h.
 ὅτε γέγονεν ὑπὸ νόμον· ἔδει γὰρ ἔδει πληροῦν
 τὴν οἰκονομίαν, ἣν κατεδέξατο δι' ἡμᾶς· αὐτὸν
 δὲ δὴ καὶ ἐν τῇ τοῦ διδράχμου καταβολῇ γρα-
 φόμενον, ὡς σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν εὐρήσομεν·
 ἦν μὲν γὰρ τὸ δίδραχμον νομισμάτος εἶδος βα-
 σιλικὴν ἔχοντος εἰκόνα· συντελεῖτο δὲ κατὰ τὸν
 νόμον ὑπὲρ δύο κεφαλῶν· ὅρα τοίνυν ἐν τῷ δι-
 δράχμῳ πάλιν τὸν Χριστὸν ἀνατυπούμενον· αὐ-
 τὸς γὰρ ὑπάρχων ἡ εἰκὼν τοῦ πατρὸς, ὁ χαρα-
 κτὴρ τῆς υποστάσεως αὐτοῦ, τὸ νόμισμα τὸ ἐξ
 οὐρανοῦ, προσεκόμισεν ἑαυτὸν τῶν δύο λαῶν τὸ
 ἀντίλυτρον, τοῦ τὲ ἐξ Ἰουδαίων φημί καὶ τοῦ
 ἐξ Ἰσθῶν.

Εἰσιφέρειτο μὲν ἐν τῷ ἱερῷ Χριστὸς βρέφος p. 38. a.
 ὦν ἔτι βραχύ τι καὶ ὑπομάζιον· ὁ δὲ γε μα-
 κάριος Συμεὼν προφητικῇ χάριτι τιτιμημένος,
 δέχεται μὲν εἰς ἀγκάλας αὐτὸν θυμηδίας δὲ
 τῆς ἀνωτάτω πιμπλάμενος, εὐλογεῖ τὸν Θεόν,
 λέγων· νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλον σου, ὅτι εἶ-
 δον τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσω-
 πον πάντων τῶν λαῶν· προητοίμαστο γὰρ τὸ Χρι-
 στοῦ μυστήριον καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς τοῦ κόσμου
 καταβολῆς· πεφανεύεται δὲ ἐν ἰσχύτοις τοῦ
 αἰῶνος καιροῖς· γέγονε δὲ φῶς τοῖς ἐν σκότῳ

II. καὶ πεπλανημένοις καὶ ὑπὸ χεῖρα πεισοῦσι διαβολικὴν κέκληνται γὰρ παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ υἱοῦ, ὅς ἐστι φῶς τὸ ἀληθινόν· ἀλλὰ καὶ εἰς δόξαν τοῦ Ἰσραὴλ· εἰ γὰρ καὶ γεγόνασί τινες ἐξ αὐτῶν ὑβρισταὶ καὶ ἀπειθεῖς καὶ ἀσυνεσίας ὅμως πλείω τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ἀλλ' οὖν σέσωσται τὸ κατὰλειμμα, καὶ δεδοξασται διὰ Χριστοῦ· ἀπαρχὴ δὲ τούτων αἱ Θεοπίστοι γεγόνασι μαθηταί· ὧν ἡ τῆς εὐκλείας φαιδρότης, ὅλην περιασφράπτει τὴν ὑπ' οὐρανὸν· δόξα δὲ καὶ ἐτέρως τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Χριστός, ὅτι προῆλθεν ἐξ αὐτῶν κατὰ σάρκα, καὶ τοι θεὸς ὧν ἐπὶ πάντας, καὶ εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

v. 34.
p. 39. a.

Τέθειται μὲν παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πνεύματος ὁ Ἐμμανουὴλ εἰς τὰ θεμέλια Σιών, λίθος ὧν ἐκλεκτὸς ἀκρογωνιαίος, ἔντιμος· ἀλλ' οἱ μὲν ἐπ' αὐτῷ πιστεύσαντες, οὐ κατήσχυνθησαν· οἱ δὲ ἄπιστοι, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον οὐκ ἰσχύσαντες ἰδεῖν, πεισόντες συνετρίβησαν· ἔφη γὰρ πού πάλιν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ· ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιών λίθον πρᾶσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου· καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ· ἐφ' ὃν δ' ἂν πείσῃ, λικμήσει αὐτὸν· ἀλλ' ἠσφαλίσατο τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ προφήτης, λέγων· κύριον αὐτὸν ἀγιάσατε, καὶ αὐτὸς ἔσται σου φόβος· καὶ ἐὰν ἐπ' αὐτῷ πιποισθῶς ᾦς, ἔσ-

ται σοι εἰς ἁγιασμόν, καὶ οὐχ' ὡς λίθου προσ- II.
κόμματι συναντήσῃς αὐτῷ, οὐδὲ ὡς πέτρας
πτώματι.

Οὐκοῦν ἐπειδήπερ κύριον καὶ Θεὸν ὄντα τὸν
'Εμμανουὴλ οὐχ' ἡγίασεν ὁ 'Ισραὴλ, οὔτε μὲν
ἠθέλησεν ἰπ' αὐτῷ πεποιθέναι, περιωπαίσας
ὡς λίθῳ διὰ τὴν ἀπιστίαν, συνετρίβη καὶ πί-
πτωκειν ἀνέστησαν δὲ πολλοὶ, τούτέστιν αἱ τὴν
εἰς αὐτὸν πίστιν παραδιξάμενοι.

*Ἡ καὶ ὡς ὁ σοφώτατος Γράφει Παῦλος, 'Ιου- P. 39. b.
δαίοις μὲν ἔστι σκάνδαλον, ὁ σταυρὸς, ἔθνησι
δὲ μωρία· καὶ πάλιν ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ,
τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, μωρία ἔστι· τοῖς δὲ σω-
ζομένοις ἡμῖν, δύναμις Θεοῦ εἰς σωτηρίαν.

Συντομώτερον δὲ εἰπεῖν, ῥομφαίαν ἐν τού- v. 35.
τοις καταδηλοῦσθαι φαμέν, ὡς ἐν εἶδει μαχαί- P. 40. a.
ρας τὸν πειρασμόν· ἢ καὶ αὐτὸ τὸ πάθος τὸ ἐκ
τῆς τῶν 'Ιουδαίων ἀπονοίας ἐπεινενιγμένον τῷ
'Εμμανουὴλ· καὶ ἔοικέ γε συνιέναι οὕτως, καὶ
μὴν καὶ εἰπεῖν ὁ δίκαιος Συμεὼν· μόνον γὰρ οὐ-
χὶ ῥομφαία κατεσφάζετο ἡ ἀλία παρθένος, στυ-
ρούμενον ὁρῶσα τὸν ἐξ αὐτῆς γεννηθέντα κατὰ
γε τὴν σάρκα· τοιοῦτον καὶ τὸ παρὰ τῷ Ζαχα-
ρίᾳ· ῥομφαία ἐξεγέρθητι ἐπὶ τὸν ποιμένα μου,
τούτέστιν ἐνεργείσθω λοιπὸν τὸ σωτήριο πάθος,
καὶ ὁ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἀναδείξεως ἡκέτω καιρὸς.

Ταῦτα κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἰρῆσθαι δεκτικόν v. 40.
P. 42. a.

II. ἄθρει δέ μοι τῆς οἰκονομίας τὸ βάθος· ἀνθρώπινον ὑπομένει τόκον, καί τοι τὸ ἄναρχον ἐν χρόνῳ θεϊκῶς ἔχων ὁ λόγος· ἐν αὐξήσει σώματος ὁ παντέλειος ὡς Θεός, ἐν ἀδρότητι μελῶν ὁ ἀσώματος· πληροῦται σοφίας, αὐτὸς ὢν ἡ πᾶσα σοφία· καὶ τί πρὸς τοῦτο φαμέν; ὅρα διὰ τούτων τὸν ἐν μορφῇ τοῦ πατρὸς ἐν ὁμοιώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς, τὸν πλούσιον ἐν πτωχείᾳ, ἐν ταπεινώσει τὸν ὑψηλόν, τὸν τὸ πλήρες ἔχοντα Θεϊκῶς, ἐν τῷ λέγεσθαι λαβεῖν, οὕτω κινέωνκεν ἑαυτὸν Θεός ὢν ὁ λόγος· τὰ γὰρ ἀνθρωπίνως περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, τὸν τῆς κενώσεως διαδείκνυσι τρόπον· οὐ γάρ ἐστι τῶν ἐνδεχομένων εἰς ἰδίαν φύσιν ὑποστῆναι τι τοιούτων, τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς φύντα λόγον· ἀλλ' ὅτε γέγονε σὰρξ ἤγουν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, τότε τίχτεται μὲν ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα, λέγεται δὲ καὶ ὑπομῆναι τὰ ἀνθρώπινα· ἦν μὲν γὰρ ἱκανὸς Θεός ὢν ὁ λόγος, εἰς μέτρον ἀνδρὸς τελείου, καὶ ἐκ μήτρας εὐθύς τὴν ἰδίαν ἀναβιβάσαι σάρκα· ἀλλ' ἦν οὐ μακρὰν τερατοποιίας τὸ δρώμενον· διὰ τοῦτο τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος ἔθεσί τε καὶ νόμοις, τὸ κρατεῖν ἐδίδου καὶ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς· οὕτω καὶ ἐν σοφίᾳ προκόπτειν ἂν λέγοιτο, οὐ προσθήκην σοφίας δεχόμενος καθὼ νοεῖται Θεός ὁ ἐν πᾶσι παντέλειος, καὶ ἀπροσδιῆς εἰσάπων τῶν Θεοπεριπῶν ἀξιωμαμάτων, ἀλ-

λά τοῦ θεοῦ λόγου τῇ τοῦ σώματος ἡλικίᾳ συν- II.
εκτείνοντος κατὰ βραχὺ τῆς σοφίας τὴν ἔκφανσιν.

Προκόπτει δὲ ἡλικία μὲν σῶμα, σοφία δὲ p. 42. b.
ψυχὴ· θεότης γὰρ οὐδετέραν ἐπίδοσιν ἐπιδέχεται· παντέλειος γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος· εἰκότως δὲ συνέζευξε τῇ τῆς ἡλικίας αὐξήσει, τὴν τῆς σοφίας ἐπίδοσιν· πρὸς γὰρ τὸ μέτρον τῆς τοῦ σώματος ἡλικίας, ἀπεκάλυπτεν ἡ θεία φύσις τὴν οἰκίαν σοφίαν.

Εἰπὼν ὁ εὐαγγελιστὴς, ὡς προείκοπεν ὁ Ἰησοῦς ἐν σοφίᾳ καὶ χάριτι παρὰ τε θεῷ καὶ ἀνθρώποις, δείκνυσιν τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἀληθῆ· ἀποφέρει γὰρ αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἅμα τῇ ἀγίᾳ παρθένῳ, ἑορτῆς καλούσης εἰς τοῦτο· εἴτα φησὶν ἀπομεῖναι μὲν αὐτὸν, ἐγκαταλειφθῆναι δὲ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ ἱερῷ μετὰ τῶν διδασκάλων καθήμενον, ἐρωτῶντά τε, καὶ ἀποκρινόμενον, δῆλον δὲ ὅτι τὰ πάλαι τῷ νόμῳ διηγορευμένα· εἴτα θαυμαζόμενον ἐπὶ ταῖς ἐρωτήσεσιν ὑπὸ πάντων, καὶ ταῖς ἀπολογίαις ὁρᾷς ἐν σοφίᾳ καὶ χάριτι προκόπτοντα διὰ τοῦ Γινώσκουσθαι πολλοῖς ὅτι τοιοῦτος ἐστίν.

Ἐπειδὴ γὰρ ἔφασκεν ἡ ἀγία παρθένος· τέ- v. 45.
κνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; τότε δὴ τότε τῶν p. 45. b.
ἀνθρωπίνων ἐπέκεινα μέτρων ἑαυτὸν ὄντα δεικνύς, καὶ διδάσκων ὅτι γέγονε μὲν ὑπουργὸς τῆς οἰκονομίας αὐτὴ τεκοῦσα τὴν σάρκα, φύσει

II. δὲ καὶ ἀληθεῖα θεὸς ἦν, καὶ υἱὸς τοῦ ἐν οὐ-
 ρανοῖς ὄντος πατρὸς, φησὶν· οὐκ ᾔδειτε ὡς ἐν
 τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναί με;

v. 52.
 p. 46. n.

Φησὶν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· καὶ ἐθιασά-
 μεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς
 παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας· εἰ
 τοίνυν πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας, ποῖ ποτε
 προκόψει τὸ πλήρες, ἢ ποῖαν ὅλως ἐπιδέξεται
 προσθήκην, οὐ ἐπέκεινα μηδὲν; οὐκοῦν οὐχ' ἢ
 λόγος ἐστὶ καὶ θεὸς προκόπτειν εἴρηται, ἀλλ'
 ὅτι μειζόνως αἰὲ θαυμαζόμενος, χαριέστερος πα-
 ρὰ τοῖς ὁρῶσι διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἀπεδεί-
 χνυτο, προκοπύουσης ὡς ἐστὶ μᾶλλον εἰπεῖν ἀλη-
 θέστερον τῆς τῶν θαυμαζόντων ἕξεως, ἢ περ
 αὐτοῦ τοῦ τελείου πρὸς χάριν ὡς θεοῦ· σκόπει
 δὲ ὡς τὸ ἐν τινι προκόπτον, ἕτερόν ἐστι παρ'
 ἐκείνο ἐν ᾧ προκόπτειν λέγεται· εἰ τοίνυν ἐν σο-
 φίᾳ εἴρηται, οὐχ' ἡ σοφία προέκοπτεν, ἀλλ' ἐν
 αὐτῇ τὸ ἀνθρώπινον ἀποκαλυπτομένης γὰρ καὶ
 φανερουμένης ὁσημέραι τῆς θεότητος ἐν αὐτῷ,
 αἰὲ θαυμαστότερος παρὰ τῶν ὁρῶσιν ἐγίνετο·
 καὶ ἐπιτήρει ὡς οὐκ εἶπεν ὡς ὁ λόγος δὲ προέ-
 κοπτεν, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς, ἵνα μὴ γυμνὸν νοήσης
 τὸν λόγον· ἀλλ' ὅτι γέγονε σὰρξ, καὶ προκό-
 πτειν λέγεται, ὅτι τὸ προκόπτειν πεφυκὸς ἀνε-
 δέξατο, τοὔτέστι τὸ ἀνθρώπινον τῆς οὖν ἀν-
 θρωπότητος ἂν εἴη, καὶ κατὰ ταύτης ἂν φέροι-

το εὐλόγως τὸ πρόκοπτειν· οὕτω γὰρ ἕκαστον II.
 τῶν λεγομένων ἐν τῇ οἰκείᾳ τάξει κείσεται, οὐ-
 τε τῶν ὅσα πρέπει γυμνῷ τῷ λόγῳ καταφερο-
 μένων εἰς τὸ ἀνθρώπινον, οὔτε μὲν τῶν ἀνθρώ-
 πινων ἀναβαινόντων εἰς τὸν τῆς θεότητος λόγον.

C A P. III.

Απόλεκτος εἰς ἀποστολὴν καὶ τέλος ἦν προ- III.
 φητῶν ἁγίων ὁ Ἰωάννης· ὅθεν ὡς μὲν οὕτω παρ- v. 4.
 ὄντος κύριου, τὸ ἐτοιμάσατε φησὶ τὴν ὁδὸν κυ- P. 49. a.
 ρίου· τοὔτέστιν εὐτρεπίσθητε πρὸς παραδοχὴν ὥς
 ἂν βούλοιτο νομοθετεῖν· ἀποστήσατε τὰς καρ-
 δίας τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς· παύσασθε τοῦ φρονεῖν
 τὰ διεστραμμένα· κατέδειξε δὲ καὶ παρόντα, λέ-
 γων· ἴδε ὁ ἄμνος τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρ-
 τίαν τοῦ κόσμου.

Τί δὲ βούλεται τὸ, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρί-
 βους τοῦ θεοῦ ἡμῶν; εὐθεῖα μὲν, πᾶσα λεία
 τε καὶ εὐχερὴς, ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀποφέρουσα
 τρίβος· διεστραμμένη γέ μὴν, ἡ ἑτέρα· τοὔτέστιν,
 ἡ εἰς φαυλότητα κατασύρουσα τοὺς δι' αὐτῆς
 ἐρχομένους· γέγραπται γὰρ περὶ τῶν τοιούτων,
 ὧν αἱ τρίβοι σκολῖαι, καὶ καμπύλαι αἱ τροχιαὶ
 αὐτῶν· οὐκοῦν ἡ τῆς διανοίας εὐθύτης, ὀρθή τις
 ὥσπερ ἐστὶν ὁδὸς, οὐκ ἔχουσα τὸ διεστραμμέ-
 νον· τοιοῦτος ἦν ὁ θεσπέσιος ψαλμῶδός, ψάλ-

III. λων τὲ καὶ λέγων, οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία
 σκαμβή.

p. 49. b. ^{v. 6.} Τεθέαται δὲ πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ
 Θεοῦ, δηλονότι τοῦ πατρὸς· σωτήρα γὰρ ἡμῖν
 πείσωμε τὸν υἱὸν· σάρκα δὲ ἐν τούτοις ὁλο-
 κλήρως τὸν ἄνθρωπον νοητέον.

p. 50. a. ^{v. 6.} Οὕτω γὰρ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον
 τοῦ Θεοῦ, οὐκέτι μόνος ὁ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ πᾶσα
 σὰρξ· ὁ γὰρ τῶν ὅλων σωτὴρ καὶ κύριος, οὐ
 συνεσπάλμενην ἔχει τὴν ἡμερότητα, οὔτε μὴν ἐν
 διέσωσιν ἔθνος, σεσαγήμευκε δὲ μᾶλλον τὴν ὑπ'
 οὐρανὸν, ἐφώτισε τοὺς ἐσκοτισμένους· καὶ τοῦ-
 το ἦν ἄρα τὸ διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος λύρας ὑμ-
 νούμενον· πάντα τὰ ἔθνη ὅσα ἐποίησας, ἤξουσιν
 καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου κύριε· σέσω-
 σται δὲ ὁμοῦ τὸ κατάλειμμα τῶν ἐξ Ἰσραὴλ,
 ὡς καὶ τοῦτο πάλαι προανεφώνηκεν ὁ Μωϋσῆς,
 οὕτω λέγων· εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ
 αὐτοῦ.

p. 51. a. Καὶ νῦν δὲ πνεύματος ἁγίου μεμεστωμένος,
 ὁ μακάριος βαπτιστὴς, οὐκ ἠγνόησε τῆς Ἰου-
 δαίων δυστροπίας τὰ κατὰ Χριστοῦ τολμήμα-
 τα· προέγνω γὰρ, ὅτι καὶ ἀπιστήσουσιν αὐτῷ,
 καὶ τὴν ἰοβόλον αὐτῶν κινήσαντες Γλωττίαν λαι-
 δορίας βαλοῦσι· πρὸς ἐκεῖνα τοίνυν βλέπων,
 ἐλέγχει αὐτοὺς, ὅτι καὶ τοι νόμον ἔχοντες λα-
 λούντα τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ προαγορεύ-

σεις προφητῶν ἀποφερούσας εἰς τοῦτο, νωθροὶ III.
γερόνασι ταῖς ἀκοαῖς, καὶ ὀκνηροὶ πρὸς πίστιν
τὴν ἐπὶ γε τῷ πάντων σωτῇρι Χριστῷ· τίς γὰρ
ὑμῖν ὑπέδειξε φυγεῖν ἀπὸ τῆς ὀργῆς; ἄρ' οὐχ
ἡ θεόπνευστος γραφὴ τοὺς μὲν εἰς Χριστὸν πι-
στεύσαντας, μακαρίους εἶναι λέγουσα, τοὺς γε
μὴν ἀπίστους καὶ ἁμαρτίαις, σκληραῖς καὶ ἀφύ-
κτων ὑποπεσεῖσθαι δίκαις προαπαγγέλλουσα.

Ἔτι καρποὶ μετανοίας προηγουμένως μὲν, ἡ ^{γ. 8.}
εἰς Χριστὸν πίσις· πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ ἡ εὐαγ- ^{p. 51. b.}
γελικὴ πολιτεία.

Ὅρᾳς ὅπως εὐτεχνέστατα λίαν τὴν ἀσύνετον
αὐτῶν ὀφρῦν καταφέρει, καὶ ἀσυντελὲς εἰς ὄνε-
σιν αὐτοῖς φαίνει τὸ, ἐξ Ἀβραάμ γενέσθαι κα-
τὰ τὴν σάρκα; τί γὰρ ἡ σαρκὸς εὐγένεια τοὺς
ἔχοντας ὠφελεῖ, εἰ μὴ διὰ τῶν ὁμοίων ἔρχοιν-
το σπουδασμάτων, καὶ τῆς τῶν τεκόντων ἀρετῆς
κατόπιν; εἰ γὰρ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, φησὶ
πρὸς αὐτοὺς ὁ σωτὴρ, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ
ἐποιεῖτε ἂν τὴν ἐν ἡθελί καὶ τρόποις συγγέ-
νειαν ζητεῖ ὁ Θεὸς· μάταιον οὖν τὸ προγόνοις
ἐπαυχεῖν ἀγίοις καὶ ἀγαθοῖς, ἀπολιμπάνεσθαι
δὲ μακρὰν τῆς ἐκείνων ἀρετῆς.

Ἀλλ' εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, φησὶν ὁ Ἰουδαῖος, p. 52. a.
πῶς ἔτι τὸ σπέρμα Ἀβραάμ πληθύνεται, καὶ
ἡ πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελία σωθήσεται,
ἡ φάσκουσα πληθύνειν αὐτοῦ τὸ σπέρμα, ὡς τὰ

- III. ἄσπ'ρα τοῦ οὐρανοῦ; διὰ τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως ὡς ἰουδαῖε· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα· καὶ ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τίθεικά σε· δηλοῖ δὲ τὸ ἐν Ἰσαὰκ, τὸ κατ' ἐπαγγελίαν· οὐκοῦν πατὴρ τίθεται πολλῶν ἐθνῶν, τῶν διὰ πίστεως δηλονότι τῆς ἐν Χριστῷ, καὶ περὶ αὐτῶν ἔφη πού Θεός, καὶ διὰ φωνῆς τοῦ Ἰεζικιήλ· καὶ ἐκπάσσω τὴν καρδίαν αὐτῶν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτῶν, καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν σαρκίνην τοῦ εἰδέναι αὐτοὺς ἐμὲ, ὅτι ἐγὼ εἰμι κύριος.
- p. 52. b. ^{v. 9.} ἵνα δὲ καὶ ἔτι μειζόνως ὠφελῇ τοὺς ἀκρωμένους ὁ μακάριος βαπτιστής, προσεπάγει τί καὶ ἕτερον, ἥδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται.

Ἡ ἀξίνην ἐν τούτοις ὀνομάζει τὴν τομωτάτην ὄργην· ἣν τοῖς Ἰουδαίοις ἐπὴνευχεν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας ἕνεκα· ἐπενήνευχται γὰρ αὐτοῖς ὡς πέλεικος, ἡ ὄργη· καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ προφήτης Ζαχαρίας φανερόν ἐποίει, λέγειν· ἔσται ὁ κοπιτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ ὡς κοπιτὸς ῥοῶνος ἐν πεδίῳ ἐκκοπτομένου· ἔφη δὲ καὶ Ἱερεμίας, ὡς πρὸς αὐτὴν· ἐλαίαν ὠραίαν εὐσκιον τῷ εἶδει ἐκάλεσε κύριος τὸ ὄνομά σου· εἰς φωνὴν περιτομῆς αὐτῆς· ἀνήφθη πῦρ ἐπ' αὐτὴν· μεγάλη ἡ θλίψις ἐπ' αὐτὴν, ἡχρειώθησαν οἱ κλάδοι αὐτῆς, καὶ κύριος τῶν δυνάμεων ὁ

καταφυτεύσας σε, ἐλάλησεν δὲ σὲ κακὰ· εἰς τοῦ- ΠΙ.
το λήψῃ καὶ τὴν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις περὶ τῆς
συκῆς παραβολὴν· οὐκοῦν ὡς ἄκαρπον καὶ οὐκ
εὐγενὲς ἔστι φυτὸν, ἐξεκόπη παρὰ Θεοῦ· πλὴν
οὐκ εἰς τὴν ῥίζαν τὴν ἀξίνην τεθεῖσθαι φησὶν,
ἀλλὰ πρὸς τὴν ῥίζαν, τούτέστιν ἐγγὺς τῆς ῥί-
ζης· ἐξεκόπησαν γὰρ οἱ κλάδοι, καὶ οὐκ ἐκ ῥί-
ζης αὐτῆς ἀνεβοθρεῦθη τὸ φυτὸν· σέσωσται γὰρ
τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ οὐχ' ὁλόρρι-
ζος ἀπόλωλεν.

Τρία τάγματα εἰσήγαγε Λουκᾶς ὁ μακάριος, ^{ν. 10.}
πυνθανόμενα τοῦ Ἰωάννου, ὄχλους, τελώνας, ^{p. 53. a.}
στρατιώτας τὸ τρίτον· καθάπερ δέ τις ἐπιστή-
μων ἱατρὸς ἐκάστω τῶν παθῶν τὸ πρόσφορόν
τε καὶ εἰκὸς ἐπιφέρει βοήθημα, οὕτως καὶ ὁ
βαπτιστὴς ἐκάστω τῶν ἐπιτηδευμάτων τὸν ἐπω-
φελῇ καὶ πρέποντα λόγον ἐδίδου, τοῖς μὲν ὄ-
χλοις βιάδιζουσιν εἰς μετάνοιαν, φιλαλλήλῳ
φρονήματι κεχεῖσθαι κελεύων· τελώναις δὲ, τὴν
εἰς ἀκαθέκτους πλεονεξίας ἀποκλείων ὁδὸν· τοῖς
γὰρ μὴν στρατιώταις τὸ μηδένα διασιεῖν, παν-
σόφως ἐπιφωνῶν, ἀρχειῖσθαι δὲ τοῖς ὀψωνίοις.

Οὕτως ἦν ἐξιάλαστος καὶ μέγας ὁ Ζαχαρίου ^{ν. 15.}
παῖς, ὡς εἰς τοῦτο ὑπονοίας ἐλθεῖν τοὺς τῶν ^{p. 53. b.}
Ἰουδαίων δῆμους, μὴ ἄρα πως αὐτὸς εἶη ὁ Χρι-
στὸς, ὃ καὶ διὰ τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς Γραφόμε-
νός, καὶ διὰ προφητῶν ἀγίων προκεκηρυγμένος·

III. ἔπειδὴ δὲ ἅπαξ εἰς τοῦτο ὑπονομίας προῆλθον
 τινές, ἀποκείρει τὴν ὑπόψιν, δεσποτικοῖς ἀξιώ-
 μασι ὡς οἰκέτης παραχωρῶν ἀμέτρητον γὰρ τὸ
 μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου· καὶ που ταῦτα λέ-
 γοντα τὸν ἱερὸν εὐρήσομεν βαπτιστὴν; ἐν τῇ κα-
 τὰ τὸν Ἰωάννην εὐαγγελικῇ συγγραφῇ ἔφη γὰρ
 οὕτως αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶπον ὡς
 οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεισθαλμένος εἰ-
 μὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου· ἀποφήνας τοίνυν ἑαυτὸν
 οὐκ ὄντα Χριστὸν, ἐπιφέρει λοιπὸν ἀποδείξεις,
 δι' ὧν ἐστὶ μαθεῖν, ὡς ἀμέτρητόν τι μετὰξὺ δια-
 φαίνεται θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δούλου καὶ δεσπό-
 του· τοῦ προβαδίζοντος οἰκετικῶς, καὶ τοῦ θεο-
 πρεπῶς ἀναλάμποντος· εἴπερ ὑπάρχων τοσοῦτος
 εἰς ἀρετὴν ὁ μακάριος βαπτιστής, οὐκ ἄξιον
 ἑαυτὸν εἶναι φησὶν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν τοῦ ἀπο-
 θίσειν τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· εἴτα τούτοις ἐτέ-
 ραν ἀπόδειξιν εὐθὺς ἐπιφέρει· ἐγὼ μὲν βαπτί-
 ζω ὑμᾶς ὕδατι, ἐκεῖνος δὲ ὑμᾶς βαπτίσει ἐν
 πνεύματι ἁλίῳ καὶ πυρὶ· μόνης γὰρ καὶ ἰδικῶς
 ἔργον ἐστὶ τῆς πάντα ὑπερκειμένης οὐσίας, τὸ
 ἐνιέναι δύνασθαί τισι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ
 θείας φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαίνειν τοὺς προσ-
 ιόντας αὐτῇ· ἐνυπάρχει δὲ τοῦτο, οὐ κατὰ λή-
 ψιν καὶ μέθεξιν τὴν παρ' ἐτέρου τινός, ἀλλ'
 οἴκοθεν καὶ οὐσιωδῶς τῷ Χριστῷ· βαπτίζει γὰρ
 ἐν ἁγίῳ πνεύματι· θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶ καὶ καρ-

πὸς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ἐ ἵναν- III.
 θρωπήσας λόγος· ἀλλ' εἶδρα τοῦτο καὶ ὅτε γέ-
 γονεν ἄνθρωπος, εἷς ὢν υἱὸς, μετὰ τῆς ἀρρή-
 τως τὲ καὶ ἀπερινοήτως ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκὸς·
 καὶ γοῦν ὁ μακάριος βαπτιστὴς προειπὼν, οὐκ
 εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω τὸν σφαιρωτῆρα τῶν ὑπο-
 δημάτων, οὕτω δὲ εἰώθασι λείπειν τὸ ἄχρον τοῦ
 ὑποδήματος, τὸ εἰς ὃξὺ λῆγον· τοιούτοις γὰρ
 χρωῖται οἱ βάρβαροι· προσεπῆνεγκεν εὐθύς· οὗ-
 τος ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ,
 καὶ πόδας δηλονότι καὶ ὑποδήματα ἔχων· οὐ
 γὰρ τοι φαίη τίς ἂν, εἴτε νοῦν ἔχοι, ὡς ἄσαρ-
 κος ὢν ὁ λόγος καὶ οὐπω γενόμενος καθ' ἡμᾶς,
 πόδας εἶχε καὶ ὑποδήματα, ἀλλ' ὅτε γέγονεν
 ἄνθρωπος, ἐπειδὴ τὸ εἶναι Θεὸς οὐκ ἀπώλεσεν,
 ἐνήργηκε πάλιν· καὶ οὕτω Θεοπαρεπῶς τὸ πνεῦ-
 μα διδούς τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· ἦν γὰρ
 ἐν ταυτῷ Θεὸς τὲ ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς·
 ἀλλὰ ναί φησιν ἐνέργηκεν ὁ λόγος τὰ θεοπρεπῆ
 διὰ τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ· οὐκοῦν ἀντιροῦ-
 μεν σοι ταῦτα λέγοντι, τοῦ Ἰωάννου τὰ ῥήμα-
 τα· εἶφη γὰρ πρὸς Ἰουδαίους· ὀπίσω μου
 ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι
 πρῶτος με, καὶ γὰρ οὐκ ἤδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμ-
 ψας με βαπτίζει ἐν ὕδατι, αὐτός μοι εἴπει·
 ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς καταβαῖνον τὸ πνεῦμα, καὶ μέ-
 νον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύ-

III. ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ εἰς τοῦτο ὑπονοίας προῆλθον
 τινές, ἀποκείρει τὴν ὑποψίαν, δεσποϊκοῖς ἀξιώ-
 μασι ὡς οἰκέτης παραχωρῶν· ἀμέτρητον γὰρ τὸ
 μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου· καὶ που ταῦτα λέ-
 γοντα τὸν ἱερὸν εὐρήσομεν βαπτιστὴν; ἐν τῇ κα-
 τὰ τὸν Ἰωάννην εὐαγγελικῇ συγγραφῇ· ἔφη γὰρ
 οὕτως· αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶπον ὡς
 οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰ-
 μὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου· ἀποφήνας τοίνυν ἑαυτὸν
 οὐκ ὄντα Χριστὸν, ἐπιφέρει λοιπὸν ἀποδείξεις,
 δι' ὧν ἐστὶ μαθεῖν, ὡς ἀμέτρητόν τι μετὰξὺ δια-
 φαίνεται θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δούλου καὶ δεσπό-
 του· τοῦ προβαδίζοντος οἰκετικῶς, καὶ τοῦ θεο-
 πρεπῶς ἀναλάμποντος· εἶπερ ὑπάρχων τοσοῦτος
 εἰς ἀρετὴν ὁ μακάριος βαπτιστής, οὐκ ἄξιον
 ἑαυτὸν εἶναι φησὶν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν τοῦ ἀπο-
 θίβειν τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· εἴτα τούτοις ἐτέ-
 ραν ἀπόδειξιν εὐθὺς ἐπιφέρει· ἐγὼ μὲν βαπτί-
 ζω ὑμᾶς ὕδατι, ἐκεῖνος δὲ ὑμᾶς βαπτίσει ἐν
 πνεύματι ἁλίῳ καὶ πυρὶ· μόνης γὰρ καὶ ἰδικῶς
 ἔργον ἐστὶ τῆς πάντα ὑπερκειμένης οὐσίας, τὸ
 ἐνιέναι δύνασθαι τισι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ
 θείας φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαίνειν τοὺς προσ-
 ιόντας αὐτῇ· ἐνυπάρχει δὲ τοῦτο, οὐ κατὰ λῆ-
 ψιν καὶ μέθεξιν τὴν παρ' ἐτέρου τινὸς, ἀλλ'
 οἴχοθεν καὶ οὐσιωδῶς τῷ Χριστῷ· βαπτίζει γὰρ
 ἐν ἁγίῳ πνεύματι· θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶ καὶ καρ-

πὸς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὃ ἵνα- III.
 θρωπήσας λόγος· ἀλλ' ἔδρα τοῦτο καὶ ὅτε γέ-
 γονεν ἄνθρωπος, εἷς ὢν υἱὸς, μετὰ τῆς ἀρρή-
 τως τὲ καὶ ἀπερινοήτως ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκὸς·
 καὶ γοῦν ὁ μακάριος βαπτιστὴς προειπὼν, οὐκ
 εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω τὸν σφαιρωτῆρα τῶν ὑπο-
 δημάτων, οὕτω δὲ εἰώθασι λείπειν τὸ ἄκρον τοῦ
 ὑποδήματος, τὸ εἰς ὄξυ λῆγον· τοιοῦτοις γὰρ
 χρῶνται οἱ βάρβαροι· προσεπῆνεγκεν εὐθὺς οὗ-
 τος ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ,
 καὶ πόδας δηλονότι καὶ ὑποδήματα ἔχων· οὐ
 γάρ τοι φαίη τίς ἂν, εἴτε νοῦν ἔχοι, ὡς ἄσαρ-
 κος ὢν ὁ λόγος καὶ οὕτω γενόμενος καθ' ἡμᾶς,
 πόδας εἶχε καὶ ὑποδήματα, ἀλλ' ὅτε γέγονεν
 ἄνθρωπος, ἐπειδὴ τὸ εἶναι Θεὸς οὐκ ἀπώλεσεν,
 ἐνήργηκε πάλιν· καὶ οὕτω Θεοωρεπῶς τὸ πνεῦ-
 μα διδούς τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν ἦν γὰρ
 ἐν ταυτῷ Θεὸς τὲ ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς·
 ἀλλὰ ναί φησιν ἐνέργηκεν ὁ λόγος τὰ θεοπρεπῆ
 διὰ τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ· οὐκοῦν ἀντιροῦ-
 μεν σοι ταῦτα λέγοντι, τοῦ Ἰωάννου τὰ ῥήμα-
 τα· ἔφη γὰρ πρὸς Ἰουδαίους· ὀπίσω μου
 ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι
 πρῶτος μου, καὶ γὰρ οὐκ ἤδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμ-
 ψας με βαπτίζει ἐν ὕδατι, αὐτός μοι εἶπεν·
 ἐφ' ὃν ἂν ἴδης καταβαῖνον τὸ πνεῦμα, καὶ μέ-
 γον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύ-

III. *μαῖτι ἀγίῳ, καὶ γὰρ ἰώρακα καὶ μεμαρτύρηκα ὡς οὗτος ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἰδοὺ δὲ σαφῶς ἄνδρα λέγων, πρὸ αὐτοῦ γενέσθαι φησὶ· καὶ εἶναι πρῶτον αὐτοῦ, προϋπάρχοντα δῆλον ὡς θεϊκῶς, κατὰ γὰρ τὸ παρ' αὐτοῦ σαφῶς εἰρημέ-
νον τοῖς Ἰουδαίων δήμοις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι· εἴτα πρὸς τούτῳ καὶ καταβῆναι φησὶν ἐπ' αὐτόν, τὸ πνεῦμα ἐξ οὐρανοῦ· ἄρ' ἐπὶ γυμνὸν καὶ ἄσαρκον ἔτι τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον καταβῆναι φασὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; καὶ τὸν τοῦ πνεύματος χορηγόν, τοῦ ἰδίου πνεύματος μέτεχον ἀποφαίνουσιν; ἢ μᾶλλον ἐκεῖ-
νο φασὶν ὅτι τὸ πνεῦμα λαβὼν ἀνθρωπίνως, βα-
πτίζει θεϊκῶς ἐν ἀγίῳ πνεύματι, καὶ ἔστιν αὐ-
τὸς ὁ εἷς τε καὶ μόνος, καὶ ἀληθῶς υἱὸς τοῦ
θεοῦ καὶ πατὴρ, ὡς αὐτὸς μεμαρτύρηκεν ὁ μα-
κάριος βαπτιστής;*

v. 16.
p. 54. b.

Τάχα δὲ τῇ τοῦ πνεύματος σημασίᾳ, τὴν τοῦ πυρὸς συνέδησεν ὁ μακάριος βαπτιστής· οὐκ ἐν πυρὶ πάντας βαπτισθήσεσθαι λέγων ἡμᾶς διὰ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν τὴν ζωοποιόν· διὰ τῆς τοῦ πυρὸς σημασίας ση-
μαίνων· ἐκ γὰρ τῆς διαφοροῦ περὶ τὸ ὑποκείμε-
νον ἐνεργείας, διαφοροὺς λαμβάνει τὸ ἐν πνεῦ-
μα τὰς προσηγορίας.

v. 17.
p. 56. a.

Ἰδοὺ δὲ φησὶν ὁ μακάριος βαπτιστής, Χρι-
στῷ διαφέρειν ὡς δεσπότη τὴν ἄλῳ, τοῦτο γὰρ

σημαίνει τὸ αὐτοῦ· οὕτω γὰρ αὐτὴν καὶ καθαί- III.
ρει, διίστάς καὶ διακρίνων ἀπὸ τοῦ σίτου τὸ
ἄχυρον· διανομέα τε καὶ οἶονεὶ σημάτων τῶν
ἐκάστῳ πρεπόντων, ὁφθῆσθαι λέγει, ὡς τὸν
μὲν δίκαιόν τε καὶ ἀγαθόν, σίτου δίκην ταῖς
οὐρανίαις εἰσκομίζειν αὐλαῖς, πυρὸς δὲ ποιῆ-
σθαι τροφήν, ἀχύρου τρόπον ἀποτιναχθέντα
τὸν ἄδικον· ὁ μὲν γὰρ σίτος, φησὶ, εἰς ἀποθή-
κην εἰσκομίζεται, τοῦτέστιν ἀσφαλείας ἀξιοῦται
τῆς παρὰ Θεοῦ, φειδοῦς τε καὶ φυλακῆς καὶ
ἀγάπης· τό γε μὴν ἄχυρον ὡς ἄχρηστος ὕλη,
πυρὶ δαπανᾷται.

Ἄκουε δὲ τί καὶ διὰ Ἱερειοῦ φησὶν ὁ θεὸς, P. 56. b.
σύγκρισιν προφητῶν καὶ ψευδοπροφητῶν ποιού-
μενος, τί τὸ ἄχυρον πρὸς τὸν σῖτον; ἤγουν ἡ
κουφολογία πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ὁ μὲν γὰρ πα-
ρὰ Θεοῦ λόγος, τροφιμωτάτην ἔχει τὴν δύνα-
μιν· ὁ δὲ τῶν ἀνοσίων ψευδοδιδασκάλων, εὐ-
διαθρυπτότατός τε καὶ ἀχυρώδης ὑπάρχων, οὐ-
δὲ μίαν τοῖς ἀκρωμένοις ἐμποιεῖ τὴν ὄνησιν.

Οὕτω πολὺ τι τὸ βλάβος καὶ ἀδόκητον συμ- V. 23.
P. 62. b.
βαίνει ἐκ τοῦ φυλάττεσθαι τὴν διὰ τοῦ βαπτί-
σματος χάριν εἰς μακρὰν καὶ ὑπέρωρον ἀναβο-
λὴν· μάλιστα μὲν γὰρ οὐκ ἀσφαλὴς ἡ ἐλπὶς,
εἰ καὶ τῶν οἰκείων τίς ἐπιτεύξεται βουλευμά-
των· ἐκβεβηκότος δὲ πάλιν εἰς τέλος αὐτῷ τοῦ
σκοποῦ, ἀγιάζεται μὲν, πλὴν μόνην ἔχει τῶν

III. πλημμελημάτων τὴν ἄφεισιν, καὶ τὸ τάλαντον ἀποκομίζει τῷ δεσπότῃ ξηρὸν, οὐδὲν ἐπερλάσασθαι σχολάσας αὐτῷ.

C A P. IV.

IV. ^{γ. δ.} ^{ρ. 72. α.} Ἐνταῦθα μοι βλέπει τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τῷ Χριστῷ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριτι κατακειρησμένην, καὶ ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς ἐστέφανωμένην· πάλαι μὲν γὰρ ὑπὸ χνεῖτο λέγων ὁ τῶν ὅλων Θεός, ὅτι ἔσται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐν Χριστῷ ἀπὸ τοῦ πνεύματος μου δὲ πᾶσα σὰρξ· πεπλήρωται δὲ εἰς ἡμᾶς ὡς ἐν πρώτῳ Χριστῷ τὸ ἐπηγγελμένον· καὶ περὶ μὲν τῶν ἀρχαιοτέρων, ἀκαδέκτως ἐκ κεκληκότων εἰς φιλοσαρκίαν, ἔφη που Θεός· οὐ μὴ κατὰμείνῃ τὸ πνεῦμα μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας· ἐπειδὴ δὲ πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινὰ, καὶ τὴν διὰ πνεύματος τε καὶ ὕδατος ἀνάγεννησιν πεπλουτήκαμεν· χρηματίζομεν δὲ οὐκέτι σαρκὸς καὶ αἵματος τέκνα, πατέρα δὲ μᾶλλον καλοῦμεν τὸν θεὸν ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως ὡς τιμημένοι λοιπὸν καὶ τὸ λαμπρὸν ἔχοντες τῆς υἱοθεσίας καύχημα, θείας φύσεως γεγόναμεν κοινωνοὶ διὰ μετοχῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὁ δὲ ἐν ἡμῖν πρωτότοκος ὅτε γέγονεν ἐν πολλοῖς ἀδελ-

φοῖς, καθίεις ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, δέχεται πρῶ- IV.
τος τὸ πνεῦμα· καὶ τοι τοῦ πνεύματος δοτῆρ
ὑπάρχων αὐτός, ἵνα καὶ εἰς ἡμᾶς ἔρχηται δι'
αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα, καὶ τῆς πρὸς τὸ ἅγιον πνεῦ-
μα κοινωνίας ἡ χάρις· τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Παῦ-
λος διδάσκει ἡμᾶς, λέγων περὶ τε αὐτοῦ καὶ
ἡμῶν· ὃ τε γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι,
ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται
ἀδελφούς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων· ἀπαγγελῶ τὸ
ἔνομά σου, τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐπειδὴ γὰρ ὅλως
οὐκ ἐπαισχύνεται καλεῖν ἡμᾶς ἀδελφούς, διὰ
τοι τὸ ὑπελθεῖν τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν, διὰ
τοῦτο τὴν ἡμῶν πτωχείαν εἰς ἑαυτὸν μεταθεῖς,
ἀγιάζεται μεθ' ἡμῶν, καὶ τοι τὴν κτίσιν ἅπα-
σαν ἀγιάζων αὐτός, ἵνα μὴ φαίνηται τὸ τῆς ἀν-
θρωπότητος παραϊούμενος μέτρον, ὃ τῆς ἀπάν-
των σωτηρίας ἕνεκα καὶ ζωῆς, ἄνθρωπος γενέ-
σθαι μὴ φυλῶν, καὶ ἐν ὁμοιώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς
γενόμενος κατὰ πᾶν ὁτιοῦν, δίχα μόνης ἀμαρ-
τίας.

Τὸ γὰρ ᾤετο, οὐ τὸ ἀπεφέρειν μαῖλλον ἔσ- p. 72. b.
τὴν, ἀλλ' ὅτι διῆγε καὶ ἐπολιτεύετο· κατειδί-
σμεθα γὰρ πού καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ περὶ παντός
ζῶντος ἐν ἐπιεικείᾳ, λέγειν· ὃ δεῖνα τυχὸν κα-
λῶς ἑαυτὸν ἄγει· ἐπολιτεύετο τοίνυν ὁ κύριος
ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν τῷ πνεύματι, τοὔτίστι πνευ-
ματικῶς.

IV.
v. 2.

Νενήστευκε τοίνυν ὁ κύριος, οὐδὲν παντὶ ἑλῶς τῇ τῆς σώματος χρεῖα διδούς εἰς τροφήν· οὐκ αὐτὸς νηστείας προσδεόμενος, ἀλλὰ τύπον ἡμῖν τὰ καθ' ἑαυτὸν εἰς ὑπογραμμὸν ἀνατίθεις, καὶ εἰκόνα ποιούμενος τῆς παρ' ἡμῖν ἐξαίρετου καὶ τεθαυμασμένης ζωῆς· πόθεν γὰρ ἦν εἰδέναι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτι τὸ ταῖς ἐρήμοις ἐνδαιτυῖσθαι χρήσιμον αὐτοῖς καὶ ἀναγκαῖον εἰς σωτηρίαν; ἀποφυτῶσι γὰρ ὥσπερ κυμάτων ζάλης, καὶ τῶν εἰκαίως τοῦ παρόντος βίου περισπασμῶν, καὶ μονονουχί κατὰ τὸν μακάριον Ἰωσήφ ἀποδύονταί τῳ κόσμῳ πάντα τὰ αὐτοῦ· δείκνυσι τοίνυν τοῖς οὕτω ζῆν ἐλομένοις, ἀναγκαίαν οὔσαν τὴν ἐγκράτειαν, ἧς νηστεία καρπὸς· ἡττηθήσεται γὰρ οὕτω πειράζων ὁ σατανᾶς· καὶ σὲ τοίνυν δεῖ προτιρον ἐνδύσασθαι τὴν ἐξ ὕψους δυνάμιν, τοῦτ' ἐστι μέτοχον ἀποφανθῆναι τοῦ ἁγίου πνευμάτος, καὶ τότε τὴν ἐξιέραστον καὶ τιτιμημένην παρὰ θεῷ κατορθοῦν ἐλίσθαι ζωὴν· τότε τὰς ἐρήμους καταλήψῃ σὺν ἀνδρείᾳ πνευματικῇ· τότε νηστεύσεις ἀλίως, καὶ κατανεκρώσεις τὰς ἡδονὰς, καὶ κρείττων ἔσῃ τοῦ πειράζοντος σατανᾶ.

P. 73. 2.

Ἴδου γέγονεν ἐν τοῖς ἀθλοῦσιν ὁ ἀθλοθέτης ὡς θεὸς· ἐν τοῖς στέφανουμένοις, ὁ τὰς τῶν ἀλίων στέφανων κεφαλὰς· ἴδωμεν τοίνυν τῶν παλαισμάτων τὸ εὐτεχνές, τῆς τοῦ διαβόλου σκαιότητος τὴν ἀνὰ τροπὴν· τισσασρακοστῆς εἰς νηστείαν

δαπανηθείσης ἡμέρας, ὕστερον ἐπείνασε· καὶ τοι ἰν.
 δίδωσιν αὐτὸς τοῖς πεινῶσι τροφήν· καὶ αὐτὸς
 ἐστὶν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ κατὰβὰς, καὶ ζωὴν
 δίδους τῷ κόσμῳ· ἢ τῶν ὅλων σύστασις· ἐπειδὴ
 δὲ πάλιν ἔχρην τὴν καθ' ἡμᾶς πτωχείαν οὐκ ἀτι-
 μάσαντα, τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων μὴ εἰς-
 ἅπαν ἀποφοιτᾶν, συλκεχώρηκε τῇ τῆς σαρκὸς φύ-
 σει ζητῆσαι τὰ ἑαυτῆς, οὕτως αὐτὸν πεινάσαι
 φαμὲν.

Νηστεύσας γε μὴν ἀποχρώντως, καὶ δυνά-
 μει θεοπρεπεῖ, πότου καὶ σιτίων δίχα τὴν σάρ-
 κα τηρήσας ἀδιάφθορον, ἐφίησι μόλις τὰ οἰ-
 κτεῖα παθεῖν αὐτὴν· πεινῆσαι γὰρ λέγει, καὶ
 διὰ ποίαν αἰτίαν, ἵνα δι' ἀμφοῖν εὐτέχνως θεός
 τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὑπάρχων, ἐπιγινώσκηται
 εἰς καὶ ὁ αὐτὸς δηλονότι, καὶ θεϊκῶς ὑπὲρ ἡ-
 μᾶς, καὶ καθ' ἡμῶν ἀνθρώπινως.

Προσέρχεται πειράζων ὁ σατανᾶς· συνεργὸν ^{v. 3.}
^{p. 73. b.} ὥσπερ τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυστροπίας, τὸ τοῦ λι-
 μοῦ πάθος ἔσσεσθαι προδοκῶν· κατισχύει γὰρ
 ἡμῶν πολλάκις, τὰς ἐν ἡμῖν ἀσθενείας εἰς ἐπι-
 κουρίαν δεχόμενος τῶν ἑαυτοῦ σκευμάτων ἥτοι
 ἐπιχειρημάτων· ἐνόμισεν αὐτὸν ἐτοίμως ἐπιπη-
 δᾶν, τῷ βούλεσθαι παρακειμένους ἰδεῖν ἄρτους·
 ἔφη γοῦν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἵνα ὁ λί-
 θος οὗτος, ἄρτος γένηται· προσέρχεται μὲν, ὥς
 ἀνθρώπῳ κοινῷ, καὶ ὥς ἐνὶ τῶν ἀγίων πλὴν

IV. Ὑποπτος ἦν, μὴ ἄρα πῶς αὐτὸς εἶη ὁ Χριστὸς· πῶς οὖν ἠθέλησε τοῦτο μαθεῖν; ἐνενόησεν ὡς θεοπρεποῦς ἰσχύος ἀποτέλεσμα καὶ ἔργον ἐστὶ, τὸ μεταστῆσαι φύσιν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ποιῶν ταῦτα καὶ μετασκευάζων· οὐκοῦν ἂν τοῦτο φησὶ γένηται, αὐτός που πάντως ἐκεῖνος ἐστὶν, ὁ κατὰ τῆς ἐμῆς δυναστείας ἔξιν προσδοκώμενος· ἐὰν δὲ μὴ μεταβάλῃ πρὸς ἄνθρωπον ἔχω, καὶ ἀποβέβληκα τὸν φόβον, καὶ τῶν κινδύνων ἀπήλλαγμα· διὰ τοῦτο Χριστὸς, ἅτε δὴ εἰδὼς τοῦ θηρίου τὴν σκέπην, οὔτε μετ' ἀβέβληκεν, οὔτε μὴν ἔφη μὴ δύνασθαι τοῦτο δρᾶν, ἥγουν μὴ ἐθέλιν· ἀποσιεῖται δὲ μᾶλλον ὡς ὀχληρόν.

P. 74. a. Καί μοι ὄρα τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἐν Χριστῷ, τὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ ἀκρασίας ἀποβάλλουσιν αἰτιάματα· διὰ βρώσεως ἐν Ἀδὰμ νενικήμεθα, δι' ἀγράτειαν ἐν Χριστῷ νενικήκαμεν.

P. 74. b. Τοῖς μὲν ἀπὸ γῆς σιτίοις, τὸ γήϊνον ἡμῶν τρέφεται σῶμα, καὶ ζητεῖ πρὸς ἐπικουρίαν τὸ συγγενές· ψυχὴ δὲ ἡ λογικὴ λόγῳ τῷ θεῷ πρὸς εὐεξίαν ἀδρύνεται τὴν πνευματικὴν· αἱ μὲν γὰρ ἀπὸ γῆς τροφαί, τὸ συγγενές τρέφουσι σῶμα· αἱ δὲ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ, νευροῦσι τὸ πνεῦμα· τροφὴ νοῦ, ὁ λόγος ὁ παρὰ Θεοῦ· καὶ ἄρτος πνευματικός, στηρίζων ἀνθρώπου καρδίαν· κατὰ τὸ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν, ὑμνούμενον· τοιαύ-

τας δὲ εἶναι φαμέν, καὶ αὐτῶν τῶν ἀγίων ἀγ- iv.
γέλων τὰς τροφάς.

Ἄλλ' ὦ κακοῦργε καὶ πονηρὲ καὶ ἀλιτῆριε, v. ε.
πῶς ἐτόλμησας τῷ κυρίῳ πάσης τῆς κτίσεως δεῖ-
ξαι πάσας βασιλείας, καὶ εἰπεῖν ὡς ταῦτα πάν-
τα ἐμά ἐστὶ; νῦν οὖν εἰ πεισὼν προσκυνήσεις μοι,
σοὶ δώσω· πῶς ἐπαγγέλλη τὰ μὴ σά; τίς σε
κατέστησε κληρονόμον τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας;
τίς ὑπέταξέ σοι τὴν ὑπ' οὐρανὸν; ἐξ ἀπάτης ἡρ-
πασας, οὐκοῦν ἀπόδος ἐνανθροπήσαντι τῷ υἱῷ
τῷ πάντων δεσπότη· ἄκουε τί φησιν ὁ προφήτης
Ἡσαΐας περὶ σοῦ· μὴ καὶ σοὶ ἡτοιμάσθῃ βα-
σιλεύειν, φάραγγα βαθεῖαν; κύρ καὶ Θεῖον καὶ
ξύλα κείμενα· ὁ θυμὸς κυρίου ὡς φάραγξ ὑπὸ
Θείου καιομένη· ὁ δὲ κληρὸς ἔχων τὴν ἄσβε-
στον φλόγα, πῶς τῷ βασιλεῖ τῶν ὅλων ἐπαγ-
γέλλει τὰ αὐτοῦ; προσεδόκησας ἔχειν προσκυ-
νητὴν ὃν τρέμει τὰ σύμπαντα, καὶ δοξολογοῦσι
τὰ σεραφίμ καὶ πᾶσαι αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις·
γέγραπται, κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, v. β.
καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις· ἀπτόμενος ὥσπερ
τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ, ταύτην παρεκόμισεν εὐ-
καίρως τὴν ἐντολὴν· πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἐπιδημίας
αὐτοῦ, πᾶσαν ἐπλάνησε τὴν ὑπ' οὐρανὸν· αὐτὸς
ἦν ὁ πανταχοῦ προσκυνούμενος, ὁ δὲ γε τοῦ
Θεοῦ νόμος ἔξω τιθεῖς αὐτὸν τῆς ἐξ ἀπάτης
αὐτῷ πεπορισμένης ἀρχῆς, ἐνὶ τῷ κατὰ φύσιν

IV. καὶ ἄληθῶς ὄντι Θεῷ, πρόσεταιξαι προσκυνεῖν, καὶ αὐτῷ μόνῳ τὰς λατρείας ἐπιτελεῖν.

γ. 9.
p. 75. b.

Τρίτην πειρὰν ὁ διάβολος προσάγει τὴν τῆς κενοδοξίας· βάλε σεαυτὸν κάτω λέγων, εἰς ἐπίδειξιν τῆς θεότητος· ἀλλ' οὐ κατῆνεγκε διὰ τῆς ἐπαρσεως, ἀλλ' ἔξω βέβληκε· καὶ εἰς τοῦτο σκοποῦ· εἴρηται γὰρ φησι οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου· οὐ γὰρ τοῖς πειράζουσι χαρίζεται ὁ Θεὸς τὰς ἐπικουρίας, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν· οὐ γὰρ ὅτι φειδοῦς ἡμᾶς ἀξιοῖ, διὰ τοῦτο ἡμεῖς ἐπιδεικτιᾶν ὀφειλομέν· πρὸς τούτοις οὐδέποτε Χριστὸς τοῖς πειράζουσιν αὐτὸν ἐδίδου σημεῖον· γενεὰ πονηρὰ, σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ· τοῦτο καὶ νῦν ἀκούετω πειράζων ὁ σατανᾶς· οὐκοῦν νενικήκαμεν ἐν Χριστῷ· καὶ ὁ ποτὲ κρατήσας ἐν Ἀδὰμ, ἀπῆλθε κατησχυμμένος, ἵν' ἡμεῖς ὑπὸ πώδας ἔχωμεν αὐτὸν· ὅτε γὰρ νενίκηκεν ὁ Χριστός, τότε καὶ εἰς ἡμᾶς παραπέμπων τὸ δύνασθαι νικᾶν, ἰδοὺ δέδωκε φησὶν ὑμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφειων καὶ σκορπίων καὶ δι' πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἀναφέρουσι μὲν τοι κακῶς τινὲς τὸν ψαλμὸν, εἰς τὸ τοῦ κυρίου πρόσωπον· καὶ τοὺς στίχους συνάπτοντες, οὕτως ἀναγινώσκουσι· ὡς σὺ κύριε ἡ ἐλπίς μου· τὸν ὑψιστον ἔθου καταφυγὴν σου· φασὶ γοῦν ὅτι ὁ κύριος καταφυγὴν ἔχει

τὸν ὕψιστον, δηλονότι τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέ-
 ρα· γέγονε δὲ πρόφασις αὐτῶν τῆς τοιαύτης ἐν-
 νοίας, ὁ σατανᾶς· αὐτὸς γὰρ οὕτω νενόηκε τοὺς
 στίχους· εἰπὼν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυ-
 τὸν κάτω· γέγραπται γὰρ ὡς τοῖς ἀγγέλοις αὐ-
 τοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ· συκοφάντης γὰρ ὑπάρ-
 χων καὶ πλάνος ὁ σατανᾶς, καὶ τὰ περὶ ἡμῶν
 εἰρημένα, αὐτῷ προσάπτει τῷ προσώπῳ τοῦ πάν-
 των ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· ἀλλ' ἡμεῖς οὐχ'
 οὕτως νοοῦμεν, ὡς νοεῖν ἔθος τῷ σατανᾷ· εἰ δὲ
 οὕτω νενόηκασιν Ἀρειανοὶ, θαυμαστὸν οὐδὲν
 ἀκολοθοῦσι· ἴαρ τῷ ἰδίῳ πατρὶ, ὃς ψεύστης ἐστὶ,
 καὶ ἀλήθεια ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι, κατὰ τὴν τοῦ
 σωτῆρος φωνήν· εἰ γὰρ ἐστι κατ' αὐτοὺς ἀλη-
 θὲς τὸ τοιοῦτον, ἑλπίδα μὲν ἡμεῖς τὸν Χριστὸν
 πεποιήμεθα· αὐτὸς δὲ καταφυγὴν ἔχει τὸν πα-
 τέρα· οὐκοῦν βοηθουμένῳ προσπεφύγαμεν, σω-
 τῆρα καλοῦμεν τὸν παρ' ἑτέρου σωζόμενον· οὐκ
 ἔστι ταῦτα, μὴ γένοιτο· λέγομεν τοίνυν τοῖς
 οὕτω φρονεῖν εἰωθόσιν, ἑτέραν ἡμῖν ἀναγγέλ-
 λετε πλάνησιν· ἔξω τῆς βασιλικῆς καὶ εὐθείας
 ἔρχεσθε τρίβου· εἰς ἀκάνθας καὶ βότρυς πί-
 πτετε· τῆς ἀληθείας ἐκπεπτώκατε· ἴσος ἐστὶ κα-
 τὰ πάντα τοῦ πατρὸς, ὁ υἱὸς· χαρακτήρ τῆς
 ὑποστάσεως αὐτοῦ· ὕψιστος καὶ ὁ πατὴρ·
 ὁ μὲν οὖν σατανᾶς τούτοις ἐχρήσατο τοῖς στί-
 χοις ὡς ἐπ' ἀνθρώπου κοινοῦ τοῦ σωτῆρος· ἐπει-

ΙΥ. δὴ γὰρ ἐστὶν ὅλος σκότος, καὶ κατεσχοτισμένην ἔχει τὴν διάνοιαν, οὐ συνῆκε τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν· ὅτι ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου παντὸς δικαίου εἶρηται βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ ὑψίστου, ὄντος Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ· ἠγνόησέ τε πρὸς τούτῳ ὅτι Θεὸς ὦν ὁ λόγος, γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς ἦν οἰκονομικῶς πειραζόμενος· ὁ μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ὡς ἐπ' ἀνθρώπου κοινοῦ, ἢ καὶ ὡς ἐφ' ἐνὸς τῶν ἁλίων προφητῶν εἰρηῆσθαι τοὺς λόγους ὑπελάμβανεν ἄτοπον δὲ ἡμᾶς τοὺς εἰδότας ἀκριβῶς τὸ μυστήριον, καὶ πεπιστεύκότας ὅτι θεὸς ἐστὶ καὶ υἱὸς θεοῦ, καὶ ὅτι δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος, ὑπονοεῖν περὶ αὐτοῦ τοὺς στίχους εἰρηῆσθαι· οὐχ' ἀρμόζει τοίνυν τῷ προσώπῳ τοῦ σωτῆρος τὸ λέγεσθαι τὸν ὑψίστον ἔθου καταφυγῆν σου· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ὑψίστος, ἢ πάντων καταφυγὴ, ἢ πάντων ἐλπίς, ἢ πάντα ἰσχύουσα τοῦ πατρὸς διεξιὰ· καὶν τις αὐτὸν καταφυγὴν θεῖτο, οὐ προσελύσεται πρὸς αὐτὸν κακὰ· αὐτὸς γὰρ ἐντελεῖται τοῖς ἀγγέλοις, λειτουργικοῖς οὖσι πνεύμασιν, ὅπως φρουρῶσι τὸν δίκαιον· ὥσπερ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα πατέρες ὅταν ἴδωσιν ὁδὸν τραχεῖαν καὶ δύσβατον, ἀρπάζουσιν εἰς χεῖρας τὰ βρέφη, μή πως ἀδικηθῇ τρυφερὸν ἔχοντα τὸν πόδα, καὶ οὕτω διὰ σκληρᾶς ὁδοῦ βῆναι δυνάμενα, οὕτω καὶ αἱ λογικαὶ δυνάμεις τοὺς οὕτω

πονεῖν ἰσχύοντας, νηπιοπρεπῇ δὲ πως τὴν διά- IV.
νοίαν ἔχοντας, οὐκ ἐῷσι πονεῖν ὑπὲρ δύναμιν,
ἀλλὰ παντὸς ἐξέλκουσι πειρασμοῦ.

Ἀφίς τὰς ἐν ταῖς πόλεσι διατριβάς, ταῖς ^{ν. 14.}
ἐρήμοις ἐνηυλίζετο· ἐκεῖ γενήστευκε πειραζόμε- ^{ρ. 77. α.}
νος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, ἐκεῖ νενίκηκεν ὑπὲρ ἡμῶν,
ἐκεῖ συνέτριψε τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων, ἐκεῖ
καθὰ φησιν ὁ μακάριος Δαβὶδ, τοῦ ἐχθροῦ ἐξέ-
λιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος, καὶ πόλεις καθή-
ρηνται, τούτέστιν ὡς πύργοι καὶ πόλεις ὄντες
κατευμεγεθήσας τοίνυν τοῦ σατανᾶ, καὶ στεφα-
νώσας ἐν ἑαυτῷ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν τοῖς
κατ' ἐκείνου βραβείοις, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γα-
λιλαίαν, ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, ἐνεργεία
τὴ καὶ δυνάμει χρώμενος, πλείστας τὴ θεοση-
μείας ἀποτελῶν, καὶ πολὺ τὸ θαῦμα παρεχόμε-
νος· εἰργάζετο δὲ τὰς θεοσημείας, οὐκ ἔξωθεν
καὶ πεπορισμένην τὴν τοῦ πνεύματος χάριν λα-
βὼν, καθὰ καὶ ὁ τῶν ἀγίων χορὸς ὑπάρχων δὲ
μᾶλλον φύσει τὴ καὶ ἀληθῶς υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ
πατρὸς, καὶ κληρὸν ἴδιον ἔχων τὰ αὐτοῦ· καὶ
γὰρ ἔφη πρὸς αὐτὸν ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ, σὰ
ἐστὶ καὶ τὰ σὰ, ἐμὰ καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς·
δεδόξασθαι τοίνυν ὡς ἰδίᾳ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ
χρώμενος τῇ τοῦ ὁμοουσίου πνεύματος.

Ἐπειδὴ ἐχρῆν λοιπὸν ἐμφανῆ ἑαυτὸν κατα- ^{ν. 16.}
στῆσαι τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ τὸ τῆς ^{ρ. 77. α.}

IV. ἐνανθρωπήσεως ἐκλάμψαι μυστήριον τοῖς οὐκ εἰ-
δόσιν αὐτὸ, καὶ ὅτι κέχρισται περὶ τοῦ Θεοῦ
καὶ πατὴρ εἰς σωτηρίαν τῆς ὑπὸ οὐρανὸν, παν-
σόφως καὶ τοῦτο οἰκονομεῖ· χαρίζεται δὲ τοῦτο
πρὸ γε τῶν ἄλλων, τοῖς ἐν Ναζαρέτ, οἷς καὶ
συνετράφη, κατὰ γε φημί τὴν σάρκα· εἰσελθὼν
τοῖσιν ἐν τῇ συναγωγῇ, δέχεται βιβλίον εἰς ἀνά-
γνωσιν καὶ ἀνοίξας, προφητικὴν ἐπελέξατο ῥή-
σιν, τὸ περὶ αὐτοῦ λαλοῦσαν μυστήριον.

Ἐναργεστάτα δὲ διὰ τούτων αὐτὸς ἦν ὁ λέ-
γων διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, ὡς καὶ ἐναν-
θρωπήσει καὶ ἀφίξεται διασώσων τὴν ὑπ' οὐρα-
νὸν κεκρίσθαι· γὰρ οὐχ' ἐτέρως φημὲν τὸν υἱὸν,
πλὴν ὅτι κατὰ τὴν σάρκα γινόμενον δηλονότι
καθ' ἡμᾶς καὶ ἐνανθρωπήσαντα· θεὸς γὰρ ὑπάρ-
χων ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος· ὁ αὐτὸς δίδωσι μὲν
δείκῳ τὸ πνεῦμα τῇ κτίσει, δέχεται δὲ αὐτὸ
παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός· κατὰ τὸ ἀνθρώπινον,
ὁ πᾶσαν ἀγιάζων τὴν κτίσιν, ἅτε καὶ ἐξ ἀγίου
πατὴρ πεφηνώς, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ προχέομενον
πνεῦμα· καὶ ταῖς ἄνω δυνάμεσιν ἐνιείς ὡς ἑαυ-
τοῦ, καὶ προσέτι τοῖς ἐπειγνοχόσιν αὐτοῦ τὴν
ἐπιφάνειαν.

V. 18. Ὡςπερ μὲν τοι τὸ ἔχρισέ με, τῇ ἀνθρωπό-
τητι πρέπει, χρίεται γὰρ οὐχ' ἡ θεία φύσις ἀλ-
λὰ τὸ ἡμῖν ὁμογενὲς, οὕτω καὶ τὸ, ἀπέσταλκέ
με τῷ ἀνθρωπίνῳ λογιστέον.

Καὶ τοὺς πάλαι τὴν ἐκ τοῦ διαβόλου ἀχλὺν ^{IV. P. 77. b.} ἔχοντας εἰς καρδίαν, λαμπροὺς ἀπέφηνεν· οἳ ἂν τις δικαιοσύνης ἥλιος ἀνίσχων, καὶ υἱοὺς ἀποφήνας οὐκέτι νυκτὸς καὶ σκότους ἀλλὰ φωτὸς καὶ ἡμέρας, κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν· καὶ οἱ τυφλοὶ ὄντες, ἐτύφλωσε γὰρ τὰς καρδίας αὐτῶν ὁ ἀποστάτης, ἀνέβλεψαν καὶ ἐπέγνωσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ καθὼς φησὶν Ἡσαΐας, γέγονεν αὐτοῖς τὸ σκότος εἰς φῶς· τοῦτέστιν οἱ ἀμαθεῖς γεγόνασιν σοφοὶ· οἱ ποτὲ πλανώμενοι, τὰς τῆς δικαιοσύνης ἐγνώκασιν ὁδοὺς· φησὶ δέ που καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν υἱὸν ὁ πατὴρ· δίδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἰθύνων, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, ἔξαγαγεῖν ἐκ δισμῶν δεδεδυμένους, καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθεμένους ἐν σκότει· ἀφίκετο γὰρ ὁ μονογενὴς εἰς τόνδε τὸν κόσμον, καὶ τοῖς ἐκ γένους, τοῦτέστι τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ἐξ αὐτῶν γὰρ πέφνηε τὸ κατὰ σάρκα, τὴν καινὴν δίδωκε διαθήκην, τὴν πάλαι προηγγελμένην διὰ φωνῆς προφητῶν· ἐνῆστραψε δὲ καὶ τοῖς ἔθνεσι τὸ θεῖόν τε καὶ οὐράνιον φῶς· καὶ τοῖς ἐν ἄδου πνεύμασι πορευθεῖς ἐκήρυξε· καὶ τοῖς καθειργμένοις ἐν οἴκῳ φυλακῆς ἐπέφανη καὶ πάντας ἀνῆκε δισμῶν καὶ ἀνάγκης· ταῦτα δὲ πῶς οὐκ ἂν ἔχοι σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ, ὅτι καὶ θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Χριστὸς; τί δὲ τὸ ἀποστεῖλαι τεθραυ-

IV. σμένους ἐν ἀφίσει; τὸ ἐλευθέρους ἐκπέμψαι, οὓς συνέθραυσε νοκτῶς ῥαβδίζων ὁ σατανᾶς· τί δὲ τὸ κηρύττει ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτὸν; τὸ τὴν ἑαυτοῦ εὐαγγελίσασθαι παρουσίαν, τὸ τὸν καιρὸν ἐνσῆναι τοῦ κυρίου, τοὔτέστι τοῦ υἱοῦ· δεκτὸς γὰρ ἐνιαυτὸς, καθ' ὃν ἐσταυρώθη Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν· δεκτοὶ γὰρ τότε γεγονάμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ καρποφορηθέντες δι' αὐτοῦ· διὸ ἐλεγεν, ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτὸν· καὶ γοῦν ἀνέβην τριήμερος, πατήσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος, εἴτα τοῖς μαθηταῖς προσεφώνει· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία, καὶ τὰ ἐξῆς· δεκτὸς οὖν ἐνιαυτὸς ἐκεῖνος που πάντως, καθ' ὃν εἰσεδέχθημεν τὴν πρὸς αὐτὸν λαχόντες οἰκειώσιν, ἀποσιφάμενοι τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως γενόμενοι κοινωνοί, διὰ μετοχῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἡγοῦν δεκτὸς ἐνιαυτὸς, καθ' ὃν πεφανέρωκε τὴν δόξαν αὐτοῦ, διὰ τῆς ὑπὲρ λόγον θεόσημείας· ἰδεξάμεθα γὰρ ἀσμένως τὸν τῆς παρ' αὐτοῦ σωτηρίας καιρὸν· ὃν δὴ καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος καταμεμήνυκεν λέγων, ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας· ὅτε οἱ πτωχοὶ, οἱ παντὸς ἀγαθοῦ νενοσηκότες τὴν ἔνδειαν ποτὲ, ἐλπίδα τὴν μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθριοι ἐν τῷ κόσμῳ, οὗτοι δ' ἂν εἶεν οἱ ἐξ ἐθνῶν, τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐπλούτησαν·

τὸν Θεῖον τὸ καὶ οὐράνιον κειρδάκασι Θεσαυ-
 ρὸν, τὸ εὐαγγελικὸν δηλονότι καὶ σωτήριον κή-
 ρυγμα, δι' οὗ γεγόνاسι καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν
 βασιλείας μέτοχοι, καὶ συμμερισταὶ τῶν ἀλίων,
 καὶ κληρονόμοι τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον· ὁφ-
 θαλμὸς γὰρ οὐκ εἶδε φησί, καὶ οὐς οὐκ ἤκου-
 σι, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ
 ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀλαπῶσιν αὐτὸν ἢ τάχα
 που καὶ τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι, διδωρῆσθαι
 φησὶν ὁ λόγος ἐν τούτοις τῶν διὰ Χριστοῦ χα-
 ρισμάτων τὴν ἄφθονον χορηγίαν· συντετριμμέ-
 νους δὲ φησι τὴν καρδίαν, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ
 εὐδιάδρυστον ἔχοντας νοῦν, καὶ ταῖς τῶν πα-
 θῶν προσβολαῖς, ἀντιφέρεσθαι μὴ δυναμένους,
 ὑπειρηγμένους δὲ οὕτως αὐταῖς, ὥς αἰχμαλώ-
 τους εἶναι δοκεῖν, τούτοις ἴασιν τε καὶ ἄφεσιν
 ἐπαγγέλλεται· τυφλοῖς δὲ οὖσιν αὐτοῖς δίδω-
 σι καὶ ἀνάβλεψιν· οἱ γὰρ τῇ κτίσει παρὰ τὸν
 κτίσαντα λατρεύοντες, καὶ τῷ ξύλῳ λέγοντες
 πατήρ μου εἰ σὺ καὶ τῷ λίθῳ, σὺ ἐγέννησάς
 με, εἴτα τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν οὐκ
 ἐπιγνωκότες, πῶς οὐκ ἂν εἶεν τυφλοὶ, καὶ φω-
 τὸς τοῦ Θεοῦ καὶ νοητοῦ γυμνῇν ἔχοντες τὴν
 καρδίαν; τούτοις ἐνίσχιν ὁ πατήρ, τῆς ἀληθοῦς
 θεογνωσίας τὸ φῶς· κέκληνται γὰρ διὰ πίστεως
 καὶ ἔγνωσαν αὐτὸν· μᾶλλον δὲ ἐγνώσθησαν ὑπ'
 αὐτοῦ, καὶ υἱοὶ νυκτὸς ὄντες καὶ σκότους, φω-

ΙΥ. τὸς γεγόνاسι τέχνα διηύλασι γὰρ αὐτῶν ἡ ἡμέ-
ρα, καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνίσχιν ἥλιος, καὶ
λαμπρὸς ἀνέτειλεν ἰωσφόρος· λυσιτὶ δὲ οὐδὲν
καὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἀφαρμέσαι πάντα
τὰ εἰρημένα· καὶ γὰρ ἦσαν πτωχοὶ καὶ συντι-
τριμμένοι τὴν καρδίαν, καὶ οἷον αἰχμάλωτοι
καὶ ἰσχοτισμένοι· οὐ γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς ὁ ποιῶν
χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός· ἀλλὰ πάντες ἐξέ-
κλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν· ἀφίκται δὲ ὁ Χρι-
στὸς, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων εὐαγγελιζόμενος
τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας τὰ κατ'ορ-
θώματα· τοιαῦτα δὲ ἦν καὶ τὰ τῶν ἰθύνων ἀρ-
ρώσθημα· λελύτρωνται δὲ δι' αὐτοῦ, πεπλου-
τήκασι γὰρ τὴν παρ' αὐτοῦ σοφίαν, καὶ συνε-
τοὶ γεγόνασι· καὶ ἀσθενῇ καὶ συντιθραυσμένην
οὐκέτι τὴν διάνοιαν ἀνέχουσιν· ὑγιᾶ δὲ καὶ ἐρ-
ρωμένην, καὶ ἐπιτηδεύως ἔχουσιν πρὸς παραδο-
χὴν καὶ κατόρθωσιν παντὸς ἀγαθοῦ καὶ σωτη-
ρίου πράγματος· ἔδει γὰρ σοφίας καὶ συνέσιως
τοῖς πεπλανημένοις, οἱ διὰ πολλὴν ἀβελτηρίαν
προσεκύνησαν τῇ κίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, καὶ
ξύλα καὶ λίθους ἐπεγράφοντο θεοὺς· ἀλλ' οἱ
πάσαι Χριστὸν οὐκ εἰδότες· διὰ τὸ ἐν ἀχλύϊ
καὶ σκότῳ τελεῖν, θεὸν αὐτὸν ἐπεγράφαντο· τού-
των ὑπαναγνωσθέντων τοῖς συνειληγμένοις, ὁ
μὲν πάντων τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς ἑαυτὸν ἐπέ-
στρεφε· θαυμαζόντων τάχα, πῶς οἶδε γράμμα-

τα, μὴ μιμαθικῶς· ἐπειδὴ δὲ ἔθος ἦν τοῖς ἐξ Ἰ. 14.
 Ἰσραὴλ, τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας ἐκπιπεράν-
 θαι λέγειν, ἢ ἐπὶ τισι τῶν παρ' αὐτοῖς βεβα-
 σιλευκότων, ἢ τοῦν ἐπὶ προφήταις ἀλίοις· συνιέν-
 τες γὰρ οὐδὲν τῶν γεγραμμένων ὀρθῶς, ἑτέραν
 ᾤχοντο τρίβον, ἔξω πώπτοντες σκοποῦ· ἵνα δὲ
 μὴ πάλιν λέγασί τι τοιοῦτον, ἀναγκαίως προ-
 σφαλίζεται, ἑαυτὸν ἐναργῶς παριστάς ἐν τού- 11.
 τοις τὸν διὰ τῆς προφητείας προηγορευμένον·
 αὐτὸς γὰρ εὐηγγελίσσατο τὴν τῶν οὐρανῶν βα-
 σιλειάν τοῖς ἀπὸ τῶν ἰδνῶν· αὐτοὶ γὰρ ἦσαν
 πτωχοὶ μηδὲν ἔχοντες, μὴ θεὸν, μὴ νόμον, μὴ
 προφήτας· ἢ καὶ ἅπασιν ἀπλῶς τὸν πλουτὸν οὐκ
 ἔχουσι πνευματικόν, αὐτὸς αἰχμαλώτους ὄντας
 ἐρρύσατο· τὸν ἀποστάτην τύραννον καθελὼν,
 τοὔτέστι τὸν σαττανᾶν· αὐτὸ τὸ θεῖον καὶ νοητὸν
 φῶς ἐνήστραψε τοῖς ἐσκοτισμένῃν ἔχουσι τὴν
 καρδίαν· ἔφη γοῦν, ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον
 ἐλήλυθα τοῦτον· αὐτὸς ἀπέλυσε δεσμῶν, δη-
 λονότι τῶν εἰς ἁμαρτίας τοὺς συντεθραυσμένῃν
 ἔχοντες καρδίαν· αὐτὸς ἐκήρυξεν ἐνἑαυτὸν κυ-
 ρίου δεκτὸν, καθ' ὃν τὸ κήρυγμα τοῦ σωτῆρος
 ἐγένετο· οὗ καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος διαμνημο-
 νεύει λέγων, ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδικτος, ἰδοὺ
 νῦν ἡμέρα σωτηρίας.

Μὴ γὰρ συνιέντες τὸν χειρισμένον καὶ ἀπι- 22.
 σταλμένον, καὶ τῶν οὕτω τεθραυσμένων πραγ- 78. 2

- ΙV. μάτων ἀποτελεσθῆν, εἰς τὰ συνήθη κατεχομίζοντο, καὶ ψυχρολογοῦσιν ἀβούλως· καί τοι γὰρ τεθαυμακότες ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τῶν ἐκπορευομένων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, κατευτελίζειν ἤθελον· ἔφασκον γὰρ, οὐχ' υἱὸς ἐστὶν Ἰωσήφ οὗτος; καὶ τί τοῦτο παραλύει τοῦ θαυματουργοῦ τὴν δόξαν; τί τὸ κωλύον αὐτὸν εἶναι σιπτόν τε καὶ ἱξιάσαστον; εἰ καὶ υἱὸς ἦν ὡς ἐνομιζέτο τοῦ Ἰωσήφ; οὐχ' ὁρᾷς τὰς Θεοσημείας, πεσόντα τὸν σαττανᾶν, νενικημένας τὰς τῶν δαιμονίων ἀγέλας, διαφόρων νοσημάτων ἐλευθέρους γεγενότας πολλοὺς; ἐπαινεῖς τὴν χάριν τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῦ ταῖς διδασκαλαῖς, εἴτα σμικρολοεῖς Ἰουδαϊκῶς ὅτι πᾶν τὸν Ἰωσήφ ἐπιγράφετο; ὦ πολλῆς ἀβουλίας· ἀληθεὺς ἐπ' αὐτοῖς εἰπεῖν, ἰδοὺ λαὸς μωρὸς καὶ ἀκάρδιος· ὀφθαλμοὶ αὐτοῖς, καὶ οὐ βλέπουσιν ὧτα αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἀκούουσιν.
- V. 23. Κοινὸς λόγος παρὰ Ἰουδαίων ἦν, ἀστεισμοῦ χάριν ἰξευρημένος· τοῖς γὰρ ἀρρώστουσι τῶν ἱατρῶν ἐπιφώνουν τινὲς, ἱατρὲ θεράπειςον σε αὐτὸν ἴσως τοίνυν, φησὶ, πολλὰ βούλεισθε παρ' ἐμοῦ γενέσθαι σημεῖα παρ' ὑμῖν, μάλιστα παρ' οἷς καὶ ἐτράφην· ἀλλ' οἶδα τὸ κοινὸν δὴ πᾶσι καὶ ἅπασιν συμβαῖνον πάθος· κατὰφρονεῖται γάρ πως αἰεὶ καὶ τὰ ἐξαίρετα τῶν πραγμάτων, ὅταν μὴ σπανίζῃ παρὰ τισιν, ἀλλ' ἔχωσιν ἐπ' ἀδείας

αὐτὰ οὕτω καὶ ἐπ' ἀνθρώπων ὁ γὰρ συνήθης ΙΥ.
καὶ παρὼν αἰεὶ, καὶ τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ τι-
μῆς ἀποστερεῖται πολλάκις παρὰ τῶν εἰδότην
αὐτόν.

Ἦλεγξε μὲν οὖν αὐτοὺς ἀσυνέτως τὰ τοιαύ-
δε λέγοντας, οὐχ' ὁ υἱὸς ἐστὶ τοῦ Ἰωσήφ οὗ-
τος; πλὴν, ἔχεται τοῦ σκοποῦ τῆς μυσταγω-
γίας, καὶ φησὶν.

Ἐπειδὴ γὰρ, ὡς ἔφην, τὰς περὶ αὐτοῦ προ- v. 26.
p. 78. b.
φητείας εἰς τέλος ἤχθαι, διεβεβαιουῦντο τινὲς
τῶν Ἰουδαίων, ἡ ἐπὶ προφήταις ἀγίοις, ἡ ἐπὶ
τισι τῶν ἐνδόξων παρ' αὐτοῖς γεγονότων, ἀπο-
φέρει χρησίμως αὐτοὺς τῆς τοιαύτης ὑπονοίας,
πρὸς μίαν χήραν ἀπεστέλλθαι Ἠλίαν εἰπὼν, ἵνα
δὲ θεραπεῦσαι λεπρὸν τὸν προφήτην Ἐλισσαῖον,
Νεεμὰν τὸν σύρον διὰ τούτων, τὴν ἐξ ἔθνῶν ση-
μαίνων ἐκκλησίαν, τὴν μέλλουσαν αὐτὸν ὑπο-
δέχεσθαι, καὶ τῆς λέπρας ἐλευθερουῦσθαι, διὰ
τὴν ἀναισθησίαν τοῦ Ἰσραήλ.

Ἐπειδὴ τὴν πονηρὰν αὐτῶν γνώμην ἔστιξε, v. 28.
p. 80. a.
διὰ τοῦτο πρὸς ὄργας ἀνεκαίοντο· καὶ διὰ τὸ
εἰπεῖν, σήμερον ἡ γραφὴ αὕτη πεπλήρωται, ἡ
λέγουσα πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ, καὶ τὰ ἐξῆς·
ἐνόμισαν γὰρ αὐτὸν ἐξισοῦν ἑαυτὸν τοῖς προφή-
ταις, καὶ τῆς πόλεως αὐτὸν ἐκβάλλουσι· καὶ βί-
βλου μᾶλλον τὴν δίκην ὀρίζοντες, καὶ βί-
βλου τὸ ὑπὸ τοῦ σωτῆρος εἰρημένον· ἐκπέ-

ΙV. πτώκασι γὰρ αὐτοὶ τῆς ἄνω πόλεως, τὸν Χριστὸν μὴ προσδεξάμενοι· ἵνα δὲ μὴ μόνον ἐλέγξη δυσσεβήσαντας μέχρις ἐπιχειρημάτων, συγκεχώρηκε προελθεῖν τὰ καθ' ἑαυτοῦ τολμήματα· τῶν μὲν γὰρ ἄκριτος ἦν ἡ ὁρμή, καὶ ὁ φθόνος ἀτίθαστος· μέχρι γοῦν ὁφρύος τοῦ ὄρους ἀποκομίζοντες, κρημνῶν ἐνιέναι ἐπιχειροῦν· ὁ δὲ διεξήει διὰ μέσου αὐτῶν· οὐδ' ὅσον εἰπεῖν λόγον τινὰ θέμενος τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν· οὐ τὸ παθεῖν φεύγων, διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐλήλυθεν, ἀλλὰ καιρὸν ἀναμένων ἐπιτήδειον· ἀρχὴ γὰρ νῦν τοῦ κηρύγματος, καὶ ἄκαιρον ἦν τὸ παθεῖν, πρὶν ἢ κηρύξαι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· ἦν γὰρ ἐπ' αὐτῷ τὸ παθεῖν καὶ τὸ μὴ παθεῖν, καὶ κύριος ἦν τῶν καιρῶν καὶ τῶν πραγμάτων· τοῦτο τεκμήριον τοῦ, καὶ ὅτι ἔπαθεν ἔκοντα πεπονθέναι, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἔπαθεν, εἰ μὴ ἑαυτὸν ἐπέδωκεν.

v. 31.
p. 86. b.

Οὗς οὐ μεθίστησι λόγος πρὸς τὸ εἰδέναι σαφῶς τίς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς ἐστὶ Θεὸς καὶ κύριος, τούτους σαληνεῦει πρὸς τὸ εὐήνιον, ἢ τῶν σημείων ἐπίδειξις· χρησίμως οὖν καὶ ἀναγκαίως προσεπάγει πολλάκις ταῖς μυσταγωγίαις τὰς μεγαλουργίας· ἄπιστοι μὲν ἴαρον οἱ τῆς Ἰουδαίας οἰκήτορες, καὶ τοὺς τῶν καλούντων εἰς σωτηρίαν ἀτιμάζοντες λόγους· μάλιστα δὲ πάντων οἱ ἀπὸ τῆς Καπερναοῦμ· ἡτιᾶτο γοῦν αὐτὴν ὁ

κύριος λέγων· καὶ σὺ Καπερναούμ, ἡ ἕως οὖν ἰν-
 ρανοῦ ὑψωθείσα, ἕως ἄδου καταβιβασθήσῃ· ἀλ-
 λὰ καὶ τοὶ γινώσκων ὡς ἀπειθεῖς τε καὶ σκλη-
 ροκάρδιοι, προσέβαλε μὲν αὐτοῖς ὥσπερ ἰατρὸς
 ἄριστος τοῖς εἰς ἐσχάτην πεισοῦσι νόσον· πειρά-
 ται δὲ ἀπαλλάττειν τοῦ κακοῦ· φησὶ γὰρ αὐτὸς,
 ὅτι οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἱατροῦ,
 ἀλλ' οἱ κακῶν ἔχοντες· ἐδίδασκε τοίνυν ἐν συν-
 αγωγαῖς ἐν πολλῇ παρρησίᾳ· τοῦτο γὰρ καὶ διὰ
 φωνῆς Ἡσαίου προηγόρευσεν λέγων· οὐκ ἐν κρυ-
 φῇ λειλάληκα, οὐδ' ἐν τόπῳ γῆς σκοτεινῷ· ἀλ-
 λὰ καὶ τοῖς αἰσίοις ἀποστόλοις ἐν παρρησίᾳ πολ-
 λῇ τοὺς περὶ αὐτοῦ ποιεῖσθαι λόγους προσ-
 ἔταπτε, λέγων· ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴ-
 πατε ἐν τῷ φωτὶ, καὶ ὁ εἰς τὸ οὐς ἀκούετε,
 κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων καὶ ἐν σαββάτῳ ὅτι
 ἤργουν, διελέγετο αὐτοῖς· τιθαυμάχασι τοίνυν
 τῆς μυσταγωγίας τὴν δύναμιν, καὶ τὸ τῆς ἐξου-
 σίας μέγεθος· ἦν γὰρ ἐν ἐξουσίᾳ, φησὶν, ὁ λό-
 γος, οὐ κωλυτικός ἀλλὰ προτρεπτικός εἰς σω-
 τηρίαν· Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἐνόμιζον
 εἶναι Χριστόν, πλὴν ὅτι καθ' ἵνα τῶν ἀγίων,
 καὶ ἐν τάξει προφήτου παρελθεῖν εἰς μέσον· ἵνα
 δὲ μείζονα τὴν παρ' αὐτοῦ δόξαν τὴν καὶ ὑπό-
 νοιαν ἔχωσι, τὸ προφητικὸν ἐμβαίνει μέτρον· οὐ
 γὰρ εἰρηκί ποτε, τάδε λέγει κύριος, καθάπερ
 ἀμέλει κακείνοις ἦν ἔθος, ἀλλ' ὡς τοῦ νόμου

IV. κύριος, τὰ ὑπὲρ νόμον ἐλάλει· ἔλεγε γοῦν ὁ Θεὸς διὰ Ἑσαΐου· καὶ διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην αἰώνιον, τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστὰ· ἰδοὺ μαρτύριον ἐν ἔθνεσι δέδωκα αὐτὸν, ἄρχοντα καὶ προστάσσοντα ἔθνεσιν· ἔδει γὰρ οἰκέτην μὲν ὄντα Μωϋσέα, τῆς μὴ μενούσης σκιάς γενέσθαι διάκονον, ἑξαγγελία δὲ τῆς διηνικοῦς καὶ μενούσης λατρείας τὸν αἰώνιον, φημί δὴ τὸν Χριστὸν· τίς δὲ ἡ αἰώνιος διαθήκη; τὰ ἱερά θεσπίσματα τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα Χριστοῦ· τὰ ὁσιουργὰ καὶ πιστοποιὰ, καθάπερ καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος, ἀγνὸς ὡς ἀγνοιοδός· καὶ τὸ εὐαγγελικὸν ῥῆμα, ζωὴ, ὡς ζωοποιόν· τὰ ῥήματα γὰρ φησι ἃ ἐγὼ ἐλάλησα ὑμῖν, πνεῦμα ἐστὶ καὶ ζωὴ· τοῦτέστι πνευματικὰ καὶ ζωοποιὰ· πλην ἄθρει τῆς προφητείας τὸ ἀκριβές· εἰπὼν Ἑσαΐας ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἰδοὺ μαρτύριον τοῖς ἔθνεσι δέδωκα αὐτὸν, διαμαρτυρούμενον ὥσπερ ὡς δεκτὰ καὶ ταῦτα γεγόνασι, ἵνα μή τις ἵνα τῶν ἀγίων προφητῶν ὑπάρχειν αὐτὸν ὑποτοπήσειεν, εἰδείη δὲ μᾶλλον πᾶς ὁστισοῦν, ὡς τῇ τῆς κυριότητος διαπρέπει δόξῃ, θεὸς γὰρ ὢν ἐπέφανεν ἡμῖν, οὐ μόνον αὐτὸν μαρτύριον δεδόσθαι φησὶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄρχοντα καὶ προστάσσοντα ἔθνεσιν· οἱ μὲν μακάριοι προφηταί, καὶ πρὸ αὐτῶν ἔτι Μωϋσῆς, μέτρον ἔχοντες τὸ

οἰκετικόν, τὸ τάδε λέγει κύριος, ἐπιφώνουν αἰὶν. τοῖς ἀκρωμένοις· οὐχ' ὡς προστάσσοντες μάλλον, ἀλλ' ὡς θείαις διακονοῦντες φωναῖς· ὁ δὲ γὰρ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θεοπρεπιστάτους ἐποιεῖτο λόγους· ἐθαυμάζετο τοῦν καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐδίδασκεν αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ' ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν· οὐ γὰρ ἦν ὁ λόγος αὐτῷ τῆς τοῦ νόμου σχιᾶς, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὢν ὁ νομοθέτης, μετέτιθει τὸ γράμμα πρὸς ἀλήθειαν, καὶ τοὺς τύπους εἰς ἐμφάνειαν τὴν πνευματικὴν· ἄρχων γὰρ ἦν, καὶ τοῦ προστάττειν ταύτην ἔχων τὴν ἐξουσίαν.

Καὶ μετ' ἐξουσίας τῆς θεοπρεπουῶς τοῖς ἀκα- v. 33.
θάρτοις ἐπιτίμα πνεύμασιν· ἵνα τοῦν μὴ ἀπιστῶμεν, γείτονα τοῖς λόγοις ἐποιεῖτο τὴν θεοσημίαν.

Εἶδομεν ἐν τῇ ἐρήμῳ νενικημένον παρ' αὐτοῦ τὸν ἀλιτήριον σατανᾶν, καὶ τρισὶ καταρράγέντα πτώμασιν· εἶδομεν αὐτοῦ πάλιν κατασειομένην τὴν δύναμιν, καὶ πίπτουσαν τὴν καθ' ἡμῶν ἐξουσίαν, εἶδομεν ἑαυτοὺς ὡς ἐν ἀπαρχῇ τῷ Χριστῷ τοῖς πονηροῖς ἐπιπλήττοντας πνεύμασιν· ὡς γὰρ καὶ τοῦτο πρὸς καύχημα βλέπει τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, ἐξ αὐτῶν μαθήσῃ τῶν τοῦ σωτῆρος ῥημάτων· κατεψεύδοντο μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ δὴ καὶ ἔφασκον· οὐ-

IV. τος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντα τῶν δαιμονίων· εἶτα πρὸς αὐτούς πλειῖσά τε ὅσα καὶ ἀναγκαῖα προειρηκώς, ὕστερον ἔφη· εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασιν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· εἰ γὰρ ἄνθρωπος γιγνὼς καθ' ὑμᾶς, φησὶ, ἐν ἐξουσίᾳ καὶ βασιλείᾳ τῇ Θεοπρεπεί τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιπλήττω πνεύμασιν, ἡ ὑμετέρα φύσις ἐστὶ τῇ τοιαύτῃ δόξῃ σιφανομένη· ὑμεῖς γὰρ ὁράσθε δι' ἐμοῦ τε καὶ ἐν ἐμοὶ τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν καταπλουτήσαντες· ἡλαύνοντο τοίνυν τὰ πονηρὰ δαιμόνια, καὶ δὴ καὶ πρὸς αἰσθήσιν ἐννευγμένα τῆς ἀνικητοῦ δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ μὴ φέροντες τὰς προσβολὰς τῆς Θεότητος, τυραννικὸν καὶ πανοῦργον ἀνεφθέγοντο· ἔα, λέγοντα· τί ἡμῖν καὶ σοὶ; τοὔτέστι· τί οὐκ ἔας ἡμᾶς χώραν ἔχειν, περὶ αἰρῶν τῆς ἀσεβείας τὴν πλάνην; εἶτα εὐφήμεν ὑποκρίνονται, καὶ ἅγιον τοῦ Θεοῦ καλοῦσιν αὐτὸν· ᾤκησαν γὰρ ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης εὐφημίας, κενῆς δόξης ἀποτελοῦσιν αὐτὸν ἐραστήν, καὶ ἀποσχέσθαι παρασκευάζουσι τοῦ ἐπιπλήττειν αὐτοῖς, οἷον ἀντὶ χάριτος διδόντα χάριν· ἀλλ' οὐκ ἐπιτεύξεται δόλιος θῆρας· Θεὸς γὰρ οὐ μολιρίζεται, ἀποφράττει δὲ αὐτῶν τὰς ἀκαθάρτους γλώσσας ὁ κύριος· εἶτα προστάττει τῶν ἐχόντων ἀποφοιτᾶν· οἱ δὲ τῶν οὕτω μεγάλων

λων θεωροὶ γεγονότες, καταπλήττονται τοῦ λό- IV.
 γου τὴν ἐξουσίαν οὐ γὰρ εὐχὴν ἀνατείνων, ἡ
 γοῦν παρ' ἑτέρου τὸ δύνασθαι κατορθοῦν αἰτή-
 σας πώποτε, τὰς θειοσημείας ἐπλήρου, ἀλλ' αὐ-
 τὸς ὢν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ πατὴρ, ὁ ζῶν
 τε καὶ ἐνεργῆς, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν
 ᾧ τὰ πάντα, ἐκείνος ἦν ὁ συντρίβων τὸν σατα-
 νᾶν, καὶ τῶν ἀκαθάρτων δαίμονων ἀποφράττων
 τὸ βέβηλον στόμα.

Θέασαι τοίνυν, πῶς κατέλυσε παρ' ἐνὶ τῶν v. 38.
 μαθητῶν, ἀνθρώπῳ πένητι καὶ ἀσήμεν κατὰ τὸν p. 81. a.
 βίον, ὁ τὴν ἐκούσιον δι' ἡμᾶς ὑπομείνας πτω-
 χίαν, ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσω-
 μεν, καὶ μάθωμεν τοῖς ταπεινοῖς συναπάγεσθαι,
 καὶ μὴ κατεπαίρεσθαι τῶν ἐν ἐνδείᾳ καὶ θλίψει.

Ἵνα μάθωμεν ὡς καὶ τοι καὶ ἡμᾶς γεγο- p. 81. b.
 νῶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος, οὐδὲν ἥττον
 ἐστὶ καὶ οὕτω θεὸς, πάντα πληρῶν εὐκόλως καὶ
 διὰ τῆς οἰκείας σαρκὸς εἰργάζετο γὰρ καὶ δι'
 αὐτῆς τὰ παράδοξα καὶ μὴ σφόδρα θαυμάσης,
 διαλογίζου δὲ μᾶλλον ὡς καὶ ἐν σκιύει χαλ-
 κῷ γεγονὸς τὸ πῦρ, τῆς ἰδίας αὐτῷ θερμότη-
 τος ἐντίθησι τὴν ἐνέργειαν οὕτω τοίνυν καὶ ὁ
 παναλκῆς τοῦ θεοῦ λόγος, ἐνώσας ἑαυτῷ κατὰ
 ἀλήθειαν, ἔμφυχόν τι καὶ ἔνουν τὸν ἐκ τῆς
 ἀγίας παρθένου γαδόν, τῆς ἰδίας αὐτῷ καὶ θεο-
 ωρεποῦς ἰσχύος ἐνεφύτευσε τὴν ἐνέργειαν καὶ

ΙΥ. γοῦν Ἰουδαίους ἐκδυσωπῶν, εἰ οὐ ποιῶ φησὶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετε μοι· εἰ δὲ ποιῶ, καὶ ἔμοι μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύετε· ἔτι τοίνυν ἰδεῖν μαρτυρούσης ἀληθείας αὐτῆς, ὡς οὐχ' ὡς ἀνθρώπῳ παρ' ἑαυτὸν ἀνὰ μέρος ὄντι καὶ νοουμένῳ τῷ ἐκ γυναικὸς, τὴν ἰδίαν ἔδωκε δόξαν ὁ μονογενὴς· ἀλλ' ὡς εἰς ὑπάρχων υἱὸς, μετὰ τοῦ ἐνωθέντος αὐτῷ αἵλου σώματος, εἰργάζετο τὰς θεοσημείας· προσκυνεῖται δὲ καὶ παρὰ τῆς κλίσεως, ὡς θεός· καὶ τοῦν εἰσῆλθε μὲν εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου· ἐπειδὴ γύναιον ἐπὶ κλίνης ἔρριπτο, λάβρῳ πυρετῷ δαπανώμενον, καὶ τοι δυνάμενος εἰπεῖν ὡς θεός, ἀπόθου τὴν νόσον, ἀνάστηθι, τοῦτο μὲν οὐ πεποίηκεν· ἐνεργὸν δὲ πρὸς θεραπείαν ἀποφαίνων τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, Θεοῦ γὰρ ἦν σὰρξ, ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ παραχρῆμα, φησὶ, ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός.

Ἄλλ' ὑποδεξώμεθα καὶ ἡμεῖς τὸν Ἰησοῦν· ὅταν γὰρ εἰσβάλλῃ καὶ ἐν ἡμῖν, καὶ ἔχωμεν αὐτὸν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, τότε τῶν ἐκτόπων ἡδονῶν τὴν πύρρῳσιν ἀποσβέσει, ἐγερεῖ δὲ καὶ εὐρώστους ἀποφανεῖ, πνευματικῶς δηλονότι, ὥστε καὶ ὑπηρετεῖν αὐτῷ, τοῦτέστι τὰ δοκοῦντα αὐτῷ πληροῦν.

ν. 40. Ἄθρει δέ μοι πάλιν ὅσῃν ἔχει τὴν ὠφέλειαν τῆς αἰτίας αὐτοῦ σαρκὸς ἐπαφῇ· ἐλαύνει γὰρ καὶ

ποικίλας νόσους, καὶ δαιμονίων ὄχλον, καὶ τὴν ἰν. τοῦ διαβόλου δύναμιν καταστρέφει, καὶ τοσοῦτον δῆμον θεραπεύει ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ· καὶ τοι γὰρ λόγῳ καὶ νεύματι πληροῦν δυνάμενος τὰς τερατουργίας, ἵνα τί ταῖς ἀνάγκαις διδάξῃ, καὶ τὰς χεῖρας ἐπιφέρει τοῖς οὖσιν ἐν ἀρρώσταις· ἔδει γὰρ ἔδει μαθεῖν ἡμᾶς, ὅτι τῆς τοῦ λόγου δυνάμειος τὴν ἐνέργειαν πεφόρηκεν ἡ ἀλίασάρξ, ἣν αὐτὸς ἰδίαν ἐποίησατο, θεοπρεπῆ τὴν δύναμιν ἐμφυτεύσας αὐτῇ· οὐκοῦν ἀπτίσθω καὶ ἡμῶν, μᾶλλον δὲ ἡμεῖς αὐτοῦ διὰ τῆς μουσικῆς εὐλόγιας, ἵνα καὶ ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ ψυχικῶν ἀρρώσθημάτων, καὶ τῆς τῶν δαιμονίων ἐφόδου καὶ πλεονεξίας.

Οὐκ ἠφίει τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας ὁμο- v. 41. λογεῖν αὐτὸν· οὐ γὰρ ἔδει τῆς ἀποστολικῆς λειτουργίας τὴν δόξαν ἀρπάζειν αὐτοὺς· ἀλλ' οὔτε ἔδει ἐξ ἀκαθάρτου γλώττης λαλεῖσθαι τοῦ Χριστοῦ μουσῆριον· ὥστε καὶ λείψαι τι τῶν ἀληθῶν, πιστεύετω μηδεὶς· οὐ γὰρ διὰ σκότους τὸ φῶς γινώσκει· καὶ τοῦτο διδάξει λείπων ὁ Χριστοῦ μαθητῆς· τίς γὰρ κοινωνία φῶτι πρὸς σκότος; ἢ τίς συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαν;

C A P. V.

V. ^{v. 4.} **Θ**αυμάσωμεν τῆς οἰκονομίας τὸ εὐτυχον, τὸ
 P. 82. b. ἐπὶ γὰρ τῇ θήρᾳ τῶν τεθρευκόντων τὴν ὑπὸ οὐ-
 ρανὸν, φημὶ δὴ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, οἱ καὶ
 ἀλιεύειν εἰδότες, ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ γελόνασι λῆ-
 νον· ἵνα καὶ αὐτοὶ τὴν τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγ-
 μάτων σαφήνην χαλάσαντες, προσκομίσωσιν αὐ-
 τῷ τοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ γοῦν ἔφη που
 δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλ-
 λω ἀλιεῖς πολλοὺς, λέγει κύριος, καὶ ἀλιεύ-
 σουσιν αὐτοὺς· καὶ μετὰ ταῦτα ἀποστελῶ πολ-
 λούς θηρευτάς, καὶ θηρεύσουσιν αὐτοὺς· καὶ
 τοὺς μὲν ἀλιεῖς, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους φησὶ,
 θηρευτάς δὲ τοὺς κατὰ καιροὺς τῶν ἁγίων ἐκ-
 κλησιῶν ἡγουμένους τὲ καὶ μυσταγωγούς· σὺ δέ
 μοι σκόπει, ὡς οὐ κηρύττει μόνον, ἀλλὰ καὶ
 σημεῖα ἐπιδείκνυται, ἐνέχυρα τῆς αὐτοῦ παρ-
 ἔχων δυνάμεως, καὶ τῇ τῶν θαυμάτων ἐπιδείξει
 βιβλαιῶν τὰ λεγόμενα· ἰπειδὴ γὰρ ἀρκούντως
 τοῖς ὄχλοις διείλεται, τρέπεται πάλιν πρὸς τὴν
 συνήθη μεγαλουργίαν, καὶ διὰ τῶν ἀλιευτικῶν
 ἐπίτηδευμάτων ἀλιεύει τοὺς μαθητάς· ἵν' εἰδεῖεν
 ὡς πανσθενὲς ἔχει τὸ θέλημα, καὶ τοῖς θεο-
 πρεπεστάτοις αὐτοῦ νεύμασιν ἢ κτίσις ὑπηρετεῖ.

Καὶ γοῦν μετὰ τὴν αὐτάρχη διδασκαλίαν,

ἰπειδὴ καὶ ἔργον ἴδει Θεῖον προσθεῖναι τοῖς ν. λόγοις ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν θεωμένων, προσέταξε τοῖς περὶ τὸν Σίμωνα, βραχὺ τῆς γῆς ἀποφέρεισθαι, καὶ καθεῖναι πρὸς ἄγραν τὸ δίπτυον· οἱ δὲ δι' ὅλης μὲν ἔφασκον κοπιᾶσαι νυκτὸς, λαβεῖν δὲ μηδὲν, πλὴν ἐν ὀνόμαϊ τοῦ Χριστοῦ καθῆκαν τὸ λῖνον, καὶ μιστὸν εἶχον εὐθὺς τῶν τεθηρευμένων· ἵνα διὰ πράγματος ἐναργοῦς, καὶ ὡς ἐκ τύπου καὶ εἰκόνος, τοῦ παραδόξως τετελεισμένου, πληροφορηθῶσιν, ὡς οὐκ ἄμισθος ὁ πόνος αὐτῶν, οὔτε ἄκαρπος ἡ σπουδὴ ἣν αὐτοὶ ποιεῖσαιντο, τῆς εὐαγγελικῆς μυσταγωγίας τὸ λῖνον ἀπλωσάντες· ἀλλ' ἐν αὐτῷ πάντῃ τὴν καὶ πάντως, τὰς τῶν ἰθνῶν ἀγέλας συλλέξουσιν· πλὴν ἐκεῖνο ἄθρει· οὐ γὰρ ἰσχύσαντες ἀνελκύσαι τὸ λῖνον Σίμων τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐκπλήξεως μὴ τολμῶντες λαλῆσαι, ἀπὸ γὰρ τοῦ θαυμάζειν, εἰς ἀφωνίαν περιέστησαν, κατένευσαν φησὶ τοῖς μετόχοις, δῆλον δὲ ὅτι τῶν ἀλειευτικῶν ἐπιτηδευμάτων· ὥστε συλλαβέσθαι αὐτοῖς, καὶ συνδιασῶσαι τὴν ἄγραν· πολλοὶ γὰρ τοῖς τῶν ἀγίων ἀποστόλων συνήραντο καὶ συναίρονται πόνοις, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, οἱ τὰς ἱεράς ἡμῖν τῶν ἀγίων εὐαγγελίων ἀνεριυνόντες Γραφὰς, καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι ποιμένες τε καὶ διδάσκαλοι, καὶ λαὸν ἡγούμενοι, καὶ τῶν τῆς ἀληθείας

ν. δογματῶν ἐπιστήμονες· ἀναφέρεται γὰρ ἔτι τὸ λῖνον, πληροῦντος αὐτὸ Χριστοῦ, καὶ καλοῦντος εἰς ἑπιστροφὴν τοὺς ἐν βυδοῖς θαλάσσης, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τοῦτέστι τοὺς ἐν ζάλῃ καὶ κύμασιν ὄντας κοσμικοῖς.

ν. 8.
p. 83. α.

Διὰ ταῦτα καὶ Πέτρος, ἐπειδὴ τῇ μνήμῃ τῶν πρότερον ἁμαρτημάτων προσέπεσε, τρέμει καὶ δέδοικε, καὶ ὡς ἀναγνος, τὸν καθαρὸν οὐ θαρρῆϊ ὑποδέξασθαι, διὰ δειλίαν ἑπαινουμένην· ἔμαθε γὰρ κατὰ τὸν νόμον, ἀνὰ μέσον ἀγίου καὶ βεβήλου διαστέλλειν.

ν. 12.
p. 84. α.

Πλὴν ἐπαίνου παντὸς ἀξία, τοῦ προσελθόντος ἢ πίστεως· μεμαρτύρηκε γὰρ τὸ πάντα δύνασθαι κατορθοῦν τῷ Ἑμμανουὴλ, καὶ διὰ νευμάτων θιοπρεπῶν ἐλευθεροῦσθαι ζητεῖ, καὶ τοι τὸ πάθος οὐκ ἰάσιμον· οὐ γὰρ οἶδεν ἡ λέωπρα ταῖς τῶν ἱατρῶν ἐμπειρίαις παραχωρεῖν· ἀλλὰ τιθέσθαι φησὶν ἐλαυνομένους ἐν ἔξουσίᾳ θιοπρεπεῖ τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας· νοσημάτων πολλῶν ἀπαλλαττομένους ἑτέρους· συνῆκα ὡς θεῖα τινὶ καὶ ἀμάχῳ χειρὶ τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι· ὅρῳ δὲ πρὸς τούτῳ, χρηστὸν ὄντα καὶ ἐτοιμότατον, κατοικτεῖροντα τοὺς προσιόντας αὐτῷ· τί τοίνυν τὸ κωλύον ἐλειῖσθαι ἡμῖν; καὶ τί πρὸς ταῦτα Χριστὸς; βεβαιοῖ ἐν αὐτῷ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ δὲ τούτῳ πληροφορίαν ἐργάζεται· δέχεται γὰρ τὴν αἴτησιν, καὶ ὁμολογεῖ

τὸ δύνασθαι, καὶ φησὶ· θέλω, καθαρίσθητι· χα- νι-
ρίζεται δὲ αὐτῷ καὶ ἀφὴν τῆς ἀγίας αὐτοῦ καὶ
πανσθενεστιάτης χειρὸς, καὶ εὐθίως ἀπῆλθεν ἀπ’
αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ τὸ πάθος ἦν ἐκποδὼν.

Σὺ δέ μοι θαύμασον ἐν τούτοις, θεϊκῶς τε v. 13.
p. 84. B.
ἅμα καὶ σωματικῶς ἐνεργοῦντα Χριστὸν· θεϊ-
κὸν μὲν γὰρ τὸ θέλειν οὕτως, ὥς παρίστασθαι
αὐτῷ πάντα ὅσα ἠθέλησεν· ἀνθρώπινον δὲ τὸ
ἐκτείνειν τὴν χεῖρα· εἰς οὗν ἐξ ἀμφοῖν νοεῖται
Χριστὸς, εἰ καὶ γέγονε σὰρξ ὁ λόγος.

Τί δήποτε; ἵνα μάθωσιν ἐντεῦθεν οἱ τὴν τῶν v. 14.
ιαμάτων χάριν παρὰ Θεοῦ δεχόμενοι, μὴ τὰς
παρὰ τῶν θεραπευομένων εὐφημίας αἰτεῖν· μήτε
μὲν τοὺς παρὰ τινων ἰπαίνους, ἵνα μὴ εἰς ὑπερ-
οψίαν ἐκπέσοιεν, τὸ πάντων τῶν κακῶν αἴσχισ-
τον· πᾶθος καὶ κατ’ ἕτερον δὲ τρόπον, καὶ
σιωπῶντος τοῦ λιπρῶ, ἥρκει καὶ αὐτὴ τοῦ θε-
ραπεύσαντος δύναμις.

Οἰκονομικῶς ἐφίησι προσάγειν τὸ δῶρον τῷ
λιπρῷ κατὰ τὸν Μωϋσείως νόμον τοῖς ἱερεῦσιν·
ἤθελε μὲν γὰρ ὁμολογουμένως μετασῆσαι τὴν
σχιάν, καὶ μεταπλάσαι τοὺς τύπους, εἰς πνευ-
ματικὴν λατρείαν· ἀλλ’ ἐπειδὴ μήπω πιστεύ-
σαντες εἰς αὐτὸν Ἰουδαῖοι προσέκειντο ταῖς Μωϋ-
σείως ἐντολαῖς, ὥς ἔτι τῶν ἀρχαίων ἰθῶν ἰσχυόν-
των, ἐπιτρέπει τῷ λιπρῷ τοῦτο ποιεῖν· εἰς μαρ-
τύριον αὐτῶν· καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι; πρόφασιν

ν. αἱ ποιοῦμενοι τὴν εἰς τὸν νόμον αἰδῶ, καὶ διά-
 κονον τῆς ἀνωθεν ἐντολῆς γεγενῆσθαι λέγοντες
 τὸν ἱεροφάντην Μωϋσεία, μικρὰ φρονεῖν ἐσπού-
 δαζον περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ·
 καὶ γοῦν ἔφασκον ἐναργῶς, ἡμεῖς οἶδαμεν ὡς
 Μωϋσεὶ λελάληκεν ὁ Θεὸς· τοῦτον δὲ, οὐκ οἶ-
 δαμεν πόθεν ἐστὶν· ἔδει τοίνυν αὐτοὺς ἐξ αὐ-
 τῶν ἀναπέθεσθαι τῶν πραγμάτων· ὅτι τὸ Μωϋ-
 σείως μέτρον, κατόπιν ἔρχεται τῆς δόξης τοῦ
 Χριστοῦ· ὁ μὲν γὰρ ἦν ὡς θεράπων πιστός, ἐπὶ
 τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὁ δὲ ὡς υἱός, ἐπὶ τὸν οἶκον
 τοῦ πατρὸς, καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ θεραπεύσαι
 τὸν λεπρὸν ἔξεστιν ἰδεῖν, καὶ μάλα σαφῶς ἐν
 ἀπαρὰβλήτοις ὑπεροχαῖς τῶν Μωϋσείως νόμων,
 ὄντα Χριστὸν· ἐλιπερώθη μὲν γὰρ ἡ Μαριάμ,
 ἀδελφὴ δὲ Μωϋσείως αὕτη, κατελάλησε γὰρ αὐ-
 τοῦ, καὶ κατεδάκνυτο μὲν λίαν ἐπὶ τούτῳ Μωϋ-
 σῆς· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἦν ἱκανὸς ἀποσπῆσαι τοῦ γυν-
 αίου τὴν νόσον, προσέπιπτε τῷ Θεῷ λέγων· ὁ
 Θεὸς δέομαί σου· ἴασαι ταύτην· πρόσχες τοίνυν
 ἀκριβῶς· αἵτησις ἦν ἐκεῖ, διὰ προσευχῆς, τῆς
 ἀνωθεν ἡμερότητας ἡζίου τυχεῖν· ὁ δὲ γε τῶν
 ὅλων σωτὴρ μετ' ἐξουσίας ἔφη τῆς θεοπρεποῦς,
 θέλω καθαρίσθαι· οὐκοῦν μαρτύριον τοῖς ἱε-
 ρεῦσιν ἦν ἡ τῆς λέπρας ἀποβολή, καὶ ἦν ἐν-
 τιϋθῆν εἰδέναι, τοὺς τὴν κρείττονα ψῆφον ἀπο-
 νέμοντας τῷ Μωϋσεὶ, ὅτι τῆς ἀληθείας ἔξω

βαδίζουσιν· ἴδει γὰρ ἴδει, Μωϋσῆα μὲν θαυμά-
ζειν ὡς τόμου διάκονον, καὶ χάριτος ὑπουργὸν
λαληθείσης δι' ἀγγέλων, ὑπερθαυμάζειν δὲ τὸν
Ἑρμανουὴλ, καὶ δοξολογεῖν αὐτὸν ὡς υἱὸν ἀλη-
θινόν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός.

Ἴδοι δ' ἂν τις τὸ κατὰ Χριστὸν βαδὺ καὶ p. 55. α.
μύγα μυστήριον, ἐν τῷ λευϊτικῷ ἡμῖν γραφό-
μενον· μεμολυσμένον μὲν γὰρ ἀποφαίνει τὸν λε-
πρὸν ὁ διὰ Μωϋσέως νόμος· ἐκπέμπεσθαι δὲ
προστίταχε τῆς παρεμβολῆς, ὡς ἀκάθαρτον· ὅτε
δὲ συμβαίνει καταλωφῆσαι τὸ πάθος, τότε δὴ
τότε παραδεικτὸν γενέσθαι κελεύει· εἴτα καὶ τίνα
τρόπον ἔσται καθαρὸς, διασαφίῃ λέγων· οὗτος
ὁ νόμος τοῦ λεπροῦ· ἢ ἂν ἡμέρα καθαρισθῇ,
καὶ προσαχθήσεται πρὸς τὸν ἱερεῖα, καὶ ἔξ-
λεύσεται ὁ ἱερεὺς ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ
ᾧ ψεῖται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδοὺ ἰάται ἡ ἀφὴ τῆς λέ-
πρας ἀπὸ τοῦ λεπροῦ· καὶ προσάξει ὁ ἱερεὺς,
καὶ λήφονταί τῷ κεκαθαρμένῳ δύο ὀρνίθια ζῶν-
τα καθαρὰ, καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς καὶ σφά-
ξουσι τὸν ἓν, εἰς ἀγγεῖον ὀστράκινον ἐφ' ὕδα-
τι ζῶντι, καὶ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν λήφεται αὐ-
τὸ, καὶ βάψει εἰς τὸ αἷμα τοῦ ὀρνιθίου τοῦ
σφαγέντος ἐφ' ὕδατι ζῶντι, καὶ περιρράνῃ ἐπὶ
τὸν καθαρισθέντα ἀπὸ τῆς λέπρας ἐπ' ἅλης, καὶ
καθαρισθήσεται· καὶ ἔξαποστελεῖ τὸ ὀρνίθιον
τὸ ζῶν, εἰς τὸ πεδίον· δύο μὲν οὖν τὰ σπτηνὰ

ν. καὶ ἀκίβδηλα, τοὔτέστι καθαρά, καὶ μηδὲ μίαν ἔχοντα διαβολὴν τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ τὸ μὲν ἐν, ἐσφάζετο ἐφ' ὕδατι ζῶντι· τό γε μὴν ἕτερον μένον ἔξω σφαγῆς, εἴτα βαπτισθὲν ἐν τῷ αἵματι τοῦ τετελευκότος, ἐξιπέμπιτο· ὑπεμφαίνει δ' ἂν ὁ τύπος ἡμῖν τὸ μέγα καὶ σεπτὸν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν μυστήριον· ἦν μὲν γὰρ ἄνωθεν, τοὔτίστιν ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐξ οὐρανῶν, ὁ λόγος· ταύτη τοι, καὶ μάλα εἰκότως πτηνῷ παρεικάζεται· καταπειφοίτηκε δὲ οἰκονομικῶς, εἰς ὁμοίωσιν τὴν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἔλαβε δούλου μορφήν· πλὴν καὶ οὕτως ἄνωθεν ἦν· καὶ δ' οὐκ ἔφασκεν ἰουδαίοις ἐναργῶς προσλαλῶν, ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω· ἵστέ· ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω· εἰμὶ· ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· καὶ πάλιν· οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὡς γὰρ ἔφην ἀρτίως καὶ σὰρξ γεγονώς, ἤγουν τέλειος ἄνθρωπος, οὐ γήϊνος ἦν, οὐ χοῖκος καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' οὐράνιος καὶ ὑπερχόσμιος καθὸ νοεῖται· θεὸς· ὧσιν ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς ὄρνιθις, σαρκὶ μὲν παθόντα κατὰ τὰς γραφὰς, μείναντα δὲ καὶ ἐπέκεινα τοῦ παθεῖν καὶ ἀποθνήσκοντα μὲν ἀνθρωπίνως, ζῶντα δὲ θεϊκῶς· ζωὴ γὰρ ὁ λόγος· καὶ γοῦν ὁ πάνσοφος μαθητὴς, θανατωθῆναι μὲν αὐτὸν ἔφη σαρκί· ζωοποιηθῆναι δὲ πνεύματι· πλὴν εἰ καὶ τοῦ παθεῖν τὸν θάνατον

εἰς ἰδίαν φύσιν ἄμοιρος ἦν ὁ λόγος· ἀλλ' οὖν ν. οἰκειοῦται τὸ πάθος τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς· ἔβαπτιζετο γὰρ τὸ ὀρνίθιον τὸ ζῶν ἐν τῷ αἵματι· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ κοινωνῆσαν τοῦ πάθους, εἰς τὴν ἔρημον ἐξεπέμπετο· ἀναπνεοίτηκε γὰρ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος, μετὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκὸς· καὶ ξένον ἦν ἐν οὐρανοῖς τὸ θέαμα· κατεπλήττετο γοῦν ἡ τῶν ἀγγέλων πληθὺς, ἐν εἵδει βλέπουσα τῷ καθ' ἡμᾶς, τὸν βασιλεῖα τῆς Γῆς, καὶ τῶν δυνάμειων κύριον· καὶ δὴ καὶ ἔφασκον· τίς οὗτος ὁ παραγινόμενος ἐξ Ἑδῶμ; τούτέστιν ἐκ γῆς· ἐρυθίμα ἱματίων αὐτοῦ ἐκ Βοσδὸρ· διερμηνεύεται δὲ σὰρξ, ἥτοι συνοχή καὶ θλίψις· εἴτα τούτοις προσεπυνθάνοντο· τοιαῦται αἱ πληγαὶ αἱ ἀνὰ μέσον τῶν χειρῶν σου; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς· ἅς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀγαπητοῦ μου· ὥσπερ γὰρ ἀπιστήσαντι τῷ Θωμᾷ, οἰκονομικώτατα λίαν καὶ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν ἐπιδεικνύς τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς τῶν ἡλων τύπους ἐκέλευε ψηλαφᾶν καὶ τὰς ἐν τῇ πλειυρᾷ διατρήσεις, οὕτω καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ γεγονώς, πεπωληροφόρηκε τοὺς ἁγίους ἀγγέλους ὡς δικαίως τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ἐκβέβληται, καὶ ἀπώλισθεν ὁ Ἰσραὴλ· διὰ τοῦτο πεφυρμένον ἐν αἵματι τὸ ἄμφιον, καὶ τὰς ἐν χρεσίν ἐπιδείκνυτο πληγὰς, οὐκ ἀναποβλήτους ἔχων

V. αὐτὰς ἐγηγερέμενος γὰρ ἐκ νεκρῶν, ἀπιδύσατο
 τὴν φθορὰν, καὶ σὺν αὐτῇ πάντα τὰ ἐξ αὐ-
 τῆς· ἀλλ' ἵνα οἰκονομικῶς νῦν γνωρισθῇ ταῖς
 ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις διὰ τῆς ἐκκλησίας
 ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, ἣν ἐποίησιν ἐν
 τῷ Χριστῷ· ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, πῶς οὖν ἵνα
 καὶ τὸν αὐτὸν φῆς υἱὸν καὶ κύριον Ἰησοῦν Χρι-
 στὸν, καὶ τοὶ δύο παρενηνεγμένων ὀρνιθίων; ἢ
 τάχα που καταδείξειεν ἂν οὐκ ἀσυμφανῶς ὁ νό-
 μος, ὥς δύο πάντως εἰσὶν υἱοὶ καὶ Χριστοὶ;
 καὶ δυσσεβείας μὲν εἰς τοῦτο κατεβιβάσθησαν
 ἤδη τινές, ὥς οἶσθαί τε καὶ λείπειν, ἕτερον μὲν
 εἶναι Χριστὸν ἰδικῶς τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λό-
 γον, ἕτερον δ' αὖ τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ·
 ἡμεῖς δὲ φαμέν τοῖς ὧδε ταῦτ' ἔχειν ἐξ ἀμα-
 θίας ὑπείληφόσιν ὁ Θεοπέσιος γράφει Παῦλος·
 εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα· οὐκοῦν εἰ
 δύο φασὶν υἱοὺς, δύο δὴ πάντως ἂν εἶεν οἱ κύ-
 ριοι· δύο δὲ πίστεις, τοσαῦτα δὲ βαπτίσματα·
 ψευδομαθήσει οὖν ὁ Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λα-
 λοῦντα, καθά φησιν αὐτὸς· ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα,
 μὴ γένοιτο· οὐκοῦν ἵνα κύριον ἴσμεν, τοὔτέστι
 μονογενῆ τοῦ θεοῦ λόγον σαρκακωμένον· οὐκ ἀνά
 μέρος τιθέντες ἄνθρωπον καὶ Θεόν, ἀλλ' αὐ-
 τὸν τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον, ἄνθρωπον γεν-
 ἑσθαι διαβεβαιούμενοι, μετὰ τοῦ μεῖναι Θεόν·
 ὥστε διὰ λειγύτωσαν οἱ δι' ἐναντίας· εἰ δύο φα-

σιν υἱοὺς, ἵνα μὲν ἰδικῶς τὸν ἐκ σπέρματος Δα-
βίδ, ἕτερον δ' αὖ ἀνὰ μέρος τὸν ἐκ Θεοῦ πα-
τρὸς λόγον, ἄρ' οὐκ ἀμείνων κατὰ φύσιν ὁ ἐκ
Θεοῦ πατρὸς λόγος τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβίδ;
εἴτα τί δράσομεν τὰ δύο ὁρῶντες πτηνὰ; οὐχ'
ἑτεροφυῇ ὄντα ἀλλήλων, ὁμοειδῇ δὲ μᾶλλον,
καὶ κατ' οὐδὲν ἀλλήλων διαφέροντα· κατὰ γε
τοῦ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστίν· οὐκοῦν συγχωρεί-
τωσαν διὰ τὸ τῶν πτηνῶν ὁμοειδὲς μηδὲν ἀν-
θρώπου διαφέρειν τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, ἀλλ'
οὐκ αὖξονται, πολὺ γὰρ τὸ μεταξὺ Θεότητος
καὶ ἀνθρωπότητος· πλὴν χρὴ τὰ παραδείγματα,
κατὰ τὸν αὐτῶν πρέποντα νοεῖσθαι λόγον· ἡ-
τῷται γὰρ τῶν ἀληθῶν, καὶ μερικὴν ἔσθ' ὅτε
ποιεῖται τῶν σημαινομένων τὴν ἑνδειξίν· φαιμέν
δὲ, ὡς σκιά καὶ τύπος, ὁ νόμος ἦν, καὶ οἷόν
τις γραφὴν παρατιθεῖσα πρὸς Θεῶν τοῖς ὁρῶσι
τὰ πράγματα· αἱ δὲ σκιαί τῆς τῶν γραφόντων
ἐν πίνακι τέχνης, τὰ πρῶτα τῶν χρωμάτων εἰ-
σὶν αἷς, εἴπερ ἐπενεχθεῖεν τῶν χρωμάτων τὰ
ἄνθη, τότε δὴ τότε τῆς γραφῆς ἀπαστράψει τὸ
κάλλος· ἐπειδὴ οὖν ἔδει τὸν διὰ Μωϋσέως νό-
μον κατὰγράφαι σαφῶς τὸ Χριστοῦ μυστήριον,
οὐκ ἐν ἐνὶ τῶν ὀρνιθίων ἀποδνήσκοντά τι ὁμοῦ
καὶ ζῶντα κατὰδείκνυσιν αὐτὸν, ἵνα μὴ τερατα-
ποιῖτα σκηνικὴ δόξη εἶναι τὸ δρώμενον· ἀλλ' ἐδέ-
χετο μὲν, ὡς ἐν ἐνὶ παθόντι τὴν σφαγὴν· κατ-

τ. εδείκνυ δὲ τὸν αὐτὸν ἐν ἐτέρῳ ζῶντ' αὖτε καὶ ἀφαι-
 μένον· ἀποφῆναι δὲ τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον οὐκ ἔξω
 βαίνοντα τοῦ εἰκότος, δι' ἐτέρας ἱστορίας πει-
 ράσομαι· εἰ γὰρ τις τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιθύμῃσιν
 ἰδεῖν κατὰ γεγραμμένην ὡς ἐν πίνακι τὴν ἐπὶ τῷ
 Ἀβραάμ ἱστορίαν, πῶς ἂν αὐτὸν ἐχάραξε ζω-
 γράφος; ἄρ' ἐν ἐνὶ πάντα δρῶντα, ἢ ἀνὰ μέρος
 καὶ ἑτεροίως, ἤγουν ἑτεροειδῶς πλεισίσταχού τὸν
 αὐτὸν· οἷον φημί, ποτὲ μὲν ἐφιζήσαντα τῇ ὄνῳ
 συμπαραληφθέντος τοῦ παιδὸς καὶ ἐπομένων τῶν
 οἰκείων· ποτὲ δὲ αὖ πάλιν ἀπομεινάσης τῆς ὄνου
 κάτω τοῖς οἰκέταις ὁμοῦ, καταφορτίσαντα μὲν
 τοῖς ξύλοις τὸν Ἰσαάκ, ἔχοντα δὲ μετὰ χειρας
 τὴν μάχαιραν καὶ τὸ πῦρ· καὶ μὲν καὶ ἐτέρω-
 θι· τὸν αὐτὸν, ἐν εἶδει πάλιν ἐτέρῳ· συμποδί-
 σαντα μὲν τὸ μεῖράκιον, καὶ τὰ ξύλα· ὀπλίσαν-
 τα δὲ τῇ μαχαίρᾳ τὴν δεξιάν, ἵν' ἐπαγάγοι
 τὴν σφαγὴν· ἀλλ' ἦν οὐχ' ἑτερος καὶ ἑτερος Ἀ-
 βραάμ, πλειस्ताχοῦ τῆς γραφῆς ὁρώμενος ἐτέ-
 ρως, ἀλλ' ὁ αὐτὸς πανταχοῦ· ταῖς τῶν πρᾶγ-
 μάτων χρείαις, συγκαθισταμένης αἰετὶ τῆς τοῦ
 Γράφοτος τέχνης· οὐ γὰρ ἦν ἐνδεχόμενον ἐν ἐνὶ
 κατ' ἰδεῖν αὐτὸν πάντα δρῶντα τὰ εἰρημένα· γρα-
 φῇ τοιγαροῦν καὶ τύπος ἦν ὁ νόμος, πρᾶγ-
 μάτων ὠδινόντων ἀλήθειαν· ὥστε καὶ δυὰς ὁρ-
 νέων ἦν, ἀλλ' εἷς ἦν ὁ ἐν ἀμφοῖν· καὶ ὡς ἐν
 πᾶθει καὶ ἔξω πᾶθους, καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ

ὑπὲρ θανάτου καὶ ἀναβαίνων εἰς οὐρανοὺς ἀπαρ-
 χή τις ὥσπερ δευτέρα τῆς ἀνθρωπότητος ἀνανεω-
 θείσης εἰς ἀφθαρσίαν· αὐτὸς γὰρ ἡμῖν ἐνικαί-
 νισε τὴν εἰς τὸ ἄνω τρίβον, καὶ ἐψόμεθα κατὰ
 καιροὺς αὐτῷ· τό γε μὴν τὸ ἐν τῶν ὀρνιθίων
 σφάζεσθαι· ἐν δὲ τῷ τοῦ σφαγέντος αἵματι τὸ
 ἕτερον βαπτίζεσθαι μὲν, ἀποπέμπεσθαι δὲ τῆς
 σφαγῆς, ἀντίτυπον δ' ἂν εἴη τῶν ἀληθινῶν·
 ἀπέθανε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, καὶ ἡμεῖς
 εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον βεβαπτίσμεθα, καὶ σέ-
 σωκεν ἡμᾶς αἵματι τῷ ἰδίῳ.

Περὶ αὐτὸν μὲν ἦν τῶν βασιλέων τὸ θείατρον v. 17.
p. 87. a.
 γραμματεῖς δὲ οὗτοι καὶ φαρισαῖοι, καὶ τῶν
 παραδόξως ἐπιτελουμένων ἐγίνοντο θεωροὶ, καὶ
 κατηκροῶντο διδάσκοντες, καὶ ἦν φησὶ δύναμις
 θεοῦ εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτὸν· ἄρα ὡς τοῦ θεοῦ δι-
 δόντος αὐτῷ τὸ δύνασθαι κατορθοῦν τὰς θεο-
 σημείας; ἄρα τὴν παρ' ἑτέρου δύναμιν ἰδανεί-
 ζετο; καὶ τίς ὁ φαίνει ταῦτα τολμῶν; αὐτὸς
 γὰρ μᾶλλον ἢ ἐξ ἰδίας ἰσχύος ἐνεργῶν ὡς θεὸς
 καὶ κύριος, καὶ οὐχ' ὡς θείας χάριτος μέτοχος·
 ἄνθρωποι μὲν γὰρ ἀξιοῦνται πολλάκις χαρι-
 σμάτων πνευματικῶν· ἀλλ' ἔστιν ἰδεῖν ἐνιαχοῦ,
 καὶ ἀσθενοῦντας ἔσθ' ὅτι καὶ ὃν οἶδε λόγον
 αὐτὸς ὁ τῶν θεῶν χαρισμάτων διανομεὺς· ἐπὶ
 δέ γε τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος τοιοῦτον οὐ-
 δὲν· ἀλλ' ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτὸν, οὐκ ἀνθρω-

ν. πίνη μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ θεία καὶ ἄμαχος ἰσχύς·
 θεὸς γὰρ ἦν, καὶ υἱὸς θεοῦ.

ν. 18. Ἐπειδὴ ἀναγκαῖον ἦν οὐκ εὐαριθμήτου πλη-
 θύος τῶν γραμματίων καὶ φαρισαίων συνειλεγ-
 μένης, γενέσθαι τι τῶν ὅτι μάλιστα θεοπρεπι-
 στάτων εἰς ὄνησιν αὐτῶν, μικρὰ γὰρ ἐφρόνουν
 περὶ αὐτοῦ, ὥπονομήθη τί πάλιν τῶν τεθραυμα-
 σμένων· ἔρριπτο μὲν γὰρ ἐπὶ κλίνης παράλυ-
 τος ἀνὴρ, ἀνιάτῳ νόσῳ κειρατημένος, ἐπειδὴ
 ἀσθενοῦσα πρὸς τὸ συμβᾶν ἢ τῶν ἰατρῶν ἡλέγ-
 χετο τέχνη, πρὸς τὸν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανῶν
 ἰατρὸν, παρὰ τῶν οἰκείων ἀπικομίζετο· ὥς δὲ
 ἦν ἐν ὧ· λοιπὸν τοῦ θεραπεύειν ἰσχύοντος,
 δεικτὴ μὲν αὐτοῦ γέγονεν ἡ πίστις· ὅτι δέ ἐστιν
 ἁμαρτίας ἀναιρετικὴ, δείκνυσιν εὐθύς· ὁ Χρι-
 στὸς· ἐπιφώνει γὰρ τῷ κειμένῳ· ἀφώνηταί σοι αἱ
 ἁμαρτίαι σου· ἀλλ' ὥς γε οἶμαι, πρὸς τοῦτο
 ἔρεῖ τις, ἀπαλλαῖναι τῆς νόσου ἐβούλετο· καὶ
 πῶς ἄφεισιν αὐτῷ τῆς ἁμαρτίας Χριστὸς ἐπηγ-
 γέλλετο; ἵνα μάθῃς ὅτι σισειγημένως καὶ ἀψο-
 φητὶ θεὸς κατασκέπτεται τὰ ἀνθρώπινα, καὶ
 ἐφορᾷ τῆς ἐκάστου ζωῆς τὴν ὁδὸν· οὕτω καὶ Γε-
 γραπταί· ἐνώπιον γὰρ εἰσι τῶν τοῦ θεοῦ ὀφθαλ-
 μῶν ὁδοὶ ἀνδρὸς, εἰς δὲ πᾶσας τὰς τροχιάς
 αὐτοῦ σκοπεύει· ἐπειδὴ δέ ἐστιν ἀγαθὸς, καὶ
 πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, διασμήχει
 πολλάκις ἐξ ἁμαρτιῶν τοὺς ἐνείλημμένους, ἀρ-

ρώστίαν ἰμβάλλων τῷ σώματι· οὕτω γάρ που ν. φησὶ διὰ φωνῆς Ἱερειμίου· πόνον καὶ μάστιγι παιδευθήσῃ, Ἱερουσαλήμ· ἔφη δέ που καὶ ὁ παρ-
οιμιαστῆς· υἱὲ μὴ ὀλιγώρει παιδείαν κυρίου, μὴ δὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· ὃν γὰρ ἁΓα-
πᾶ κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται· καλῶς οὖν ἄρα Χριστὸς τὰς τοῦ νοσεῖν ἀφορμὰς, καὶ οἶον τοῦ πάθους τὴν ῥίζαν, τούτέστι τὴν ἁμαρτίαν, προαποκείρειν ἐπαγγέλλεται· ἐξαιρεθείσης γὰρ ταύτης, δι' ἣν καὶ τὸ πάθος, ἴδει πάντως συναναιρεθῆναι τὴν νόσον.

Ὁ μὲν οὖν, ὅπερ εἴρηται, θεωρηπεπιστάτην v. 21.
p. 27. b. ἔχων τὴν ἔξουσίαν, τὴν τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεισιν ἐπαγγέλλετο· θορυβεῖ δὲ πάλιν ὁ λόγος τὸ δυσμαθὲς καὶ βάσκανόν τῶν φαρισαίων ἐργαστήριον· προσελάλουν γὰρ ἀλλήλοις, τίς οὗτος ἐστὶν ὃς λαλεῖ βλασφημίας· ἀλλ' οὐκ ἂν ἔφη ταῦτα ὧ φαρισαῖι περὶ αὐτοῦ, εἰ τὰς θείας ἡπί-
στασο γραφὰς, εἰ τῶν προφητικῶν ἐμέμνησο λό-
γων, εἰ τὸ σεπτὸν καὶ μέγα τῆς ἐνανθρωπή-
σεως συνῆκας μυστήριον· βλασφημίας δὲ ἐκλή-
ματι περιβάλλουσι τὴν ἐσχάτην αὐτοῦ καθορί-
ζοντες δίκην, καὶ θάνατον καταψηφίζόμενοι· τὸν γὰρ εἰπόντα δυσφημίας κατὰ τοῦ Θεοῦ, θάνα-
τον ὑπομένειν ὁ διὰ τοῦ Μωϋσέως προσέταττε νόμος· ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ τοῦτο τιτολμήκασι, δεί-

Υ. χυσιν εὐθὺς ὅτι Θεός ἐστιν, ἵνα πάλιν οὐ φορητῶς δυσσεβοῦντας ἐλέγξῃ· τί γάρ φησι διαλοῖσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; οὐκοῦν, ὅταν λίσσῃς ὡς φαρισαῖε· τίς δύναται ἁμαρτίας ἀφιέναι, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός; ἰρῶ σοι καὶ γὰρ τίς δύναται καρδίας εἰδέναι, καὶ τοὺς ἐν τῷ βάθει τῆς διανοίας λογισμοὺς καθορᾶν, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός; αὐτὸς γάρ που φησὶ διὰ φωνῆς τῶν προφητῶν, ὅτι ἰδὼ κύριος ἐτάζων καρδίας, καὶ δοκιμάζων νεφροὺς· ἔφη δέ που καὶ ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν· ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν· οὐκοῦν ὁ εἰδὼς καρδίας τί καὶ νεφροὺς ὡς Θεός, οὗτος ἀφήσῃ καὶ ἁμαρτίας ὡς Θεός.

Υ. 24.
Ρ. 88. α.

Ἐν μὲν γὰρ τῷ εἰπεῖν ἀφίονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, τόπος ἐστὶ πολλάκις ἀπιστίας εὐ-ἀφορμος· ἀφιεμένας γὰρ ἁμαρτίας ἄνθρωπος οὐχ' ὁρᾷ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς· τὸ δὲ ἀποβαλεῖν τὴν νόσον, καὶ ἀναστάντα περιπατεῖν τὸν παράλυτον, ἀπόδειξιν ἔχει σαφῆ τῆς Θεοωρεποῦς ἰσχύος.

Υ. 25.

Ὁ δὲ καὶ πέπραχται, ὑπενόστησε γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν, τῆς οὕτω μακρᾶς ἀρρώστιας ἀπηλλαγμένος· δέδεικται τοίνυν δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ὅτι ἰξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας· καὶ περὶ τίνος ἄρα τοῦτο φησὶν; ἄρα περὶ αὐτοῦ, ἢ καὶ περὶ ἡμῶν;

ἀληθὲς τοῦτο τὸ καλεῖσθαι αὐτὸς μὲν γὰρ ὡς ν. ἱεραποστόλου θεὸς, ὡς τοῦ νόμου κύριος, ἀφίησιν ἁμαρτίας· ἐλάβομεν δὲ καὶ ἡμεῖς παρ' αὐτοῦ τὴν οὕτω λαμπρὰν καὶ ἐξιοθαύμαστον χάριν· ἵσπερ φάνηται γὰρ τὴν ἀνθρώπου φύσιν καὶ τῇ τοιαύτῃ τιμῇ· καὶ τοῦν ἔφη τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἂν δῆσθε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἂν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ πάλιν· ἂν τινων ἀφῇτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἂν τινων κρατῇτε, κεκρατῇνται· ποτὲ δὲ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς εὐρίσκειται λέγων· ὅτι πατήσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος καὶ ἐγγεγερμένος ἐκ νεκρῶν, ἐνεφύσησεν αὐτοῖς λέγων· λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἀποδείξας γὰρ αὐτοὺς τῆς αὐτοῦ φύσεως κοινωνοὺς, καὶ ἐνοικίσας αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τότε καὶ τῆς ἐαυτοῦ δόξης ἀπέφηνε κοινωνοὺς, δοὺς ἐξουσίαν ἀφίεναι τὰ καὶ κρατεῖν ἁμαρτίας· ὅτι τοίνυν ἡμεῖς αὐτὸ δὴ τοῦτο πληροῦν προστετάγμεθα, πῶς οὐ πολὺ μᾶλλον αὐτὸς ἀφίησιν ἁμαρτίας, ὁ δοὺς ἐτέροις τὴν ἐξουσίαν τοῦ δύνασθαι τοῦτο δοῦναι;

Τελώνης γὰρ ἦν ὁ Λευὶς, ἀνὴρ ἁπλοῦς εἰς ^{γ. 27.} φιλοκερδείας, ἀχάλινος εἰς ^{ρ. 88. β.} πλεονεξίαν, τῶν οὐδὲν αὐτῷ προσσηκόντων ἄδικος ἐραστής· τοῦτο γὰρ τοῖς τελώναις τὸ ἐπιτήδευμα· ἀλλ' ἐξ αὐ-

V. τῶν ἡρπάζεται τῶν τῆς ἀδικίας ἐργαστηρίων , καὶ σέσωσται παραδόξως , κεκληκότες αὐτὸν τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· ἔφη γὰρ αὐτῷ , ἀκολουθεῖ μοι· ὁ δὲ πάντα ἀφείς , ἠκολούθησεν αὐτῷ.

V. 29.
P. 89. A. Ὁρᾶς ὡς ἀληθεύει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος , ὡς Χριστὸς ἦλθεν ἀμαρτωλοὺς σῶσαι; ὁρᾶς ὡς σαρκωθείς ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος , τὰ σκεύη τοῦ διαβόλου μετέστησεν εἰς ἑαυτὸν; καὶ σέσωσται μὲν ὁ Λεὺις , ἡμῖν δὲ τὸ πρᾶγμα χρηστὰς ἐνεποίησε τὰς ἐλπίδας· ὡς γὰρ σώζει τὸ μετανοεῖν , ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος διδιδάγμαθα· πιστωσεται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων διεσπότης θεὸς διὰ φωνῆς προφήτου λέγων· ἐπιστρέφητε πρὸς με , καὶ σωθήσεσθε οἱ ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς· ἀλλ' οὐδὲν τούτων τοὺς φαρισαίους ἐνετρεψεν· ἀλλ' ἐγκαλοῦσι τοῖς μαθηταῖς , ἄκουε γὰρ καὶ ἐγγόγγιζον κ. τ. λ.

V. 31. Ἀλλ' εἰσὶ τινες οἱ τῆς θείας γαληνότητος ἐπιχειροῦντες ἀποστερεῖν τοὺς ταῖς ἀμαρτίαις ἐνείλημμένους· οὐ γὰρ παραδέχονται τὴν μετάνοιαν , ἀλλ' οἷον ἐκτίμῳσι τῷ σώζοντι , ζητοῦντι τὰ ἑαυτοῦ , καὶ πανταχόθεν συλλέγοντι τὸ ἐσχορπισμένον· πρὸς οὓς ἐροῦμεν· ἐγγόγγυζον πρὸ ὑμῶν οἱ φαρισαῖοι , κεκλημένον ὁρῶντες τὸν Λεὺιν , καὶ τελωνῶν ὄχλοι συναγερμένων καὶ συνειστωμένων τῷ πάντων ἡμῶν σωτῆρι Χριστῷ·

εἶτα προσιόντες τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, κατη- ν.
τιῶντο λέγοντες· διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν ἰσθί-
τε καὶ πίνετε; ἀλλ' ἤκουον, οὐ χρεῖαν ἔχουσιν
οἱ ὑγιαίνοντες ἱατροῦ· ὁ γὰρ τῶν ὅλων σωτὴρ,
ἅτε δὴ ἱατρὸς ὑπάρχων πνεύματων, οὐκ ἀπο-
φοιτᾷ τῶν δεομένων αὐτοῦ, καὶ ὡς διασμῆξαι
δυνάμενος, τοῖς οὕτω κεκαθαρμένοις, οἰκονομι-
κῶς συνηυλίζετο· ἴδωμεν δὲ φαρισαῖε τοῦ σοῦ
φρονήματος τὴν ἐπερωχίαν· ὁποῖον σοι γίνονται
αἰτιαμάτων πρόξενος, ἢ κατὰ τῶν ἐν ἀμαρτίαις
ὀφρῦς· αὐτὸν λάβωμεν ἐξηγητὴν τὸν πάντα εἰ-
δότα Χριστὸν· ἔφη γὰρ περὶ φαρισαίου μέγαλ-
αυχοῦντος ἐν τῷ προσεύχισθαι, καὶ τελώνου
τινὸς ἑαυτοῦ κατηγοροῦντος· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι κατέβη δειδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,
παρ' ἐκείνου τὸν φαρισαῖον· ἄρ' οὖν δειδικαίω-
ται ὁ τελώνης, ὁμολογήσας τὴν ἀμαρτίαν ὑπὲρ
τὸν ὑπερόπτην φαρισαῖον.

Ὅρα δὲ τὴν ἐπιμονὴν τῆς κακουργίας αὐτῶν· p. 19. b.
ἔπειθ' ἐν τῷ πρώτῳ τὸν λόγον εἰδέξαντο, ἀπ'
ἄλλων εἰς ἄλλα μεταβαίνουσι, βουλόμενοι λα-
βὴν ποιήσασθαι καὶ ἀποφῆναι τοὺς ἀγίους μα-
θητάς, καὶ αὐτὸν δὲ σὺν αὐτοῖς τὸν Ἰησοῦν,
ὀλίγῳ τοῦ νόμου πεφροντικότας· ναὶ γάρ φασι
συνεστῆσθαι τελώναις καὶ ἀμαρτωλοῖς, καὶ τοι
τοῦ νόμου προστάττοντος μὴ συναναμίγισθαι
τοῖς ἀκαθάρτοις τὸν καθαρὸν καὶ πρόφασις ὑμῖν

v. τοῦ παραβαίνειν τὸν νόμον, ἡ φιλανθρωπία γέγονε· διὰ τί μὴ νηστεύετε κατὰ γε τὸ εἰωθὸς τοῖς ἐπιεικέσι καὶ ζῆν ἐθέλουσι νομικῶς; πρὸς δὴ τὰ τοιαῦτα, φαίη τίς ἂν ὅλως γὰρ οἶδας ὧ Ἰουδαῖε τοῦ νηστεύειν τὴν ὁδὸν νενήστευκας ποτὲ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ· ὥς γὰρ φησιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν νηστειῶν ὑμῶν, εὕρισκετε τὰ θελήματᾶ ὑμῶν· καὶ πάσας τοὺς ὑποχειρίους ὑμῖν ὑπονύσσετε· εἰ εἰς κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε, καὶ τύπτετε πυγμαῖς ταπεινὸν, ἵνα τί μοι νηστεύετε; οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐξελεξάμην, λέγει κύριος· εἴτα πῶς ὁ νηστεῦσαι μὴ εἰδὼς, αἰτιᾷ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ὅτι μὴ νηστεύουσι κατὰ σὲ; καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον· οἱ διὰ τῆς νέας καὶ ἐν Χριστῷ διαθήκης σεσοφωμένοι, νηστεύουσι λογικῶς· τοῦτο μὲν, ταπεινοῦντες ἑαυτοὺς ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτόβλητον ὥσπερ ἐφ' ἑαυτοῖς ἄγοντες δίκην, τὴν ἀπὸ γε τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀσπίδας, ἵνα πλημμελημάτων ἀμνηστίαν κομίσωνται, ἢ γοῦν ἕτερον χάρισμα κερδάνωσι πνευματικόν, ἢ καὶ τὸν τῆς ἁμαρτίας κατανεκροῦντες νόμον τὸν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς· ταύτην δὲ οὐκ οἶσθα τὴν ὁδὸν ὧ φαρισαῖ· οὐ γὰρ παρεδέξω τὸν ἐξ οὐρανοῦ τυμβρίον, τὸν ἀπάσης ἀρετῆς σπορέα καὶ διδάσκαλον, δηλονότι Χριστὸν· ἔτι οἱ μὲν ἅγιοι διὰ τοῦτο νηστεύου-

σιν, ἵνα κατατήκοντες τὸ σῶμα, κατευνάσωσι τὰ ν.
 ἐν αὐτῷ πάθῃ· ὁ δὲ Χριστὸς οὐ χρειάαν εἶχε νη-
 στείας πρὸς κατόρθωσιν ἀρετῆς, πάντες ὦν πά-
 θους, ὡς θεὸς, ἐλεύθερος· πλὴν οὔτε οἱ συνόν-
 τες αὐτῷ, μεταλαμβάνοντες τῆς δι' αὐτοῦ χά-
 ριτος, καὶ ἰσχυροποιούμενοι, καὶ τὴν ἀρετὴν
 ἐργαζόμενοι καὶ δίχα νηστείας· εἰ δὲ καὶ ἐνή-
 στευσε τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, οὐχ ἵνα νε-
 κρώσῃ ἐν ἑαυτῷ τὰ πάθη, ἀλλ' ἵνα τοῖς ἀν-
 θρώποις τὴν τῆς ἐγκρατείας ἐν ἑαυτῷ διαγρά-
 ψῃ νόμον· εἰκότως τοίνυν ἀπολογεῖται λέγων
 ταῦτα ἅπερ ἐπάγει ὁ εὐαγγελιστής.

Ἄθρει δὴ μοι πάλιν, πῶς αὐτοὺς ἀποφαί- τ. 14.
p. 90. 2
 νει Χριστὸς οὐ μετεσχηκότας τῆς ἐορτῆς, ἀλλ'
 ἡμοιορηκότας εἰσάπαν τῆς ἐπ' αὐτῷ θυμηδίας,
 ἔξω τὲ κειμένους πανηγύρειος οἰκουμενικῆς· πα-
 ῤῃγυρις γάρ, καὶ ἕτερον οὐδὲν, ἢ τοῦ σωτῆρος
 ἡμῶν εἰς τόνδε τὸν κόσμον ἀνάδειξις, καθάπερ
 τινα νύμφην συνάπτουσα νοητῶς αὐτῷ τὴν ἀν-
 θρώπου φύσιν· ἵν' ἢ πάλαι στεῖρα, εὐκαρπὸς
 γένηται καὶ γονιμωτάτη· οὐκοῦν τοῦ μὲν νυμ-
 φῶνος υἱοὶ πάντες, ὅσοι κέκληνται παρ' αὐτοῦ
 διὰ τοῦ νέου τὲ καὶ εὐαγγελικοῦ κηρυγμάτος·
 οὐκέτι δὲ καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι,
 μόνη προσέχοντες τῇ τοῦ νόμου σκιᾷ.

Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ τοῖς τοῦ νυμφῶνος υἱοῖς
 συλκεχώρηκε τὸ ὥς ἐν καιρῷ καὶ χρειᾷ μὴ χρῆ-

v. ναι ποιεῖν, ὡς ἑορτὴν τιλοῦντας πνευματικὴν, ἵνα μὴ ἀπόβλητος ἡ νηστεία γένηται παρ' ἡμῖν εἰς ἅπαν, οἰκονομικώτατα λίαν ἐπιφέρει λείων ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι κ. τ. λ.

Πάντα γὰρ καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν τί δέ ἐστι τὸ ἀρθεῖναι ἀπ' αὐτῶν τὸν νυμφίον; τὸ ἀναληφθεῖναι δηλοῦσι.

v. 36.
p. 90. b.

Ἵτι δὲ ἀπαράδικτα τοῖς τὴν νομικὴν ἔχουσιν ἀγωγὴν τὰ διὰ Χριστοῦ θεσπίσματα, καὶ ἀχώρητά πως εἰσὶν ἀνθρώπων καρδίαις οὕτω λαχούσαις τὸν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀνακαινισμόν, διαδείκνυσι λείων ὁ κύριος μὴ δύνασθαι ῥάκος ἱματίου καινῷ προσβάλλεσθαι μήτε μὴν ἀσκούς παλαιούς οἶνον νέον δύνασθαι χωρεῖν πεπαλαιώται μὲν γὰρ ἡ πρώτη διαθήκη, καὶ οὐκ ἦν ἄμειπτος οὐκοῦν οἱ ταύτῃ προσκαθήμενοι, καὶ τὴν Γηράσασαν ἐντολὴν εἰς νοῦν ἔχοντες, ἀμίτοχοι μὲν εἶσι τῆς ἐν Χριστῷ καινότητος πάντα γὰρ γέγονεν ἐν αὐτῷ καινὰ σιναθρωμένην δὲ τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ἀσύμβατοί τε καὶ ἀσυναφεῖς εἰσι τοῖς τῆς νέας διαθήκης ἱεουργοῖς καὶ γοῦν δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἔφη που περὶ αὐτῶν ὁ τῶν ὅλων θεός, ὅτι καρδίαν καινὴν, καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν αὐτοῖς ψάλλει δὲ καὶ Δαβὶδ καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ θεός καὶ πνεῦμα εὐθὺς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου προστείταί μεθα

δε καὶ ἀποδύσασθαι μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν· συμβουλεύει δὲ καὶ Παῦλος λέγων· μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάριστον καὶ τέλειον· οὐκοῦν οἱ μήπω τὸν ἐν πνεύματι λαχόντες ἀνακαινισμόν, οὐδὲ δοκιμάζειν ἴσασι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάριστον καὶ τέλειον· ἀσπὸς τοιγαροῦν παλαιὸς, ἢ τῶν Ἰουδαίων καρδία· καὶ οὐ κεχώρηκε διὰ τοῦτο τὸν οἶνον τὸν νέον, τούτίστι τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον θέσπισμα, τὸ καρδίαν εὐφραΐνον ἀνθρώπου, ἡμᾶς δὲ μιστοῦς τῶν τοιούτων ἀγαθῶν ἀπέφηνεν ὁ Χριστός.

C A P. VI.

Ἐτι καινὴν διαθήκην ἡμῖν ὑποσχενεῖται Θεός, ^{VI. v. 2.} ὡς παλαιωθείσης τῆς πρώτης, καὶ ἐγγὺς γενο- ^{P. 91. b.} μένης ἀφανισμοῦ, κατὰ τὴν τοῦ Θεοπεσίτου Παύλου φωνήν· καὶ ἴε φησὶ δι' ἐνὸς τῶν ἁλίων προφητῶν· ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, διαθήκην καινὴν· οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέ-

VI. ρα ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, τοῦ
 ἐξαλαφῆν αὐτοὺς ἐκ τῆς Λιβύης· οὐκοῦν εἰ ἐτέ-
 ρα παρὰ τὴν πρώτην ἐστὶ καὶ δευτέρα ἢ καινὴ,
 πᾶσα πῶς ἀνάγκη τοὺς ἀποπειράναι αὐτὴν ἐθέ-
 λοντας οὐχὶ τοῖς ἀρχαίοις κεχρῆσθαι νόμοις,
 ἀλλὰ τοῖς εἰς καινότητα πολιτείας εὐαγγελικῆς
 ἀποφέρειν εἰδόσιν· ἀλλ' οὐδὲν τῶν τριούτων εἰς
 νοῦν ἐσχηκότας ἔνεστιν ἰδεῖν τοὺς γραμματείας
 τὲ καὶ φαρισαίους· ἀνεπιστήμονες γὰρ παντελῶν
 τῶν ἱερῶν εἰσὶ γραμμάτων· εἰς δὲ γέγονεν αὐ-
 τοῖς ὁ σκοπὸς, τὸ διασύρειν αἰεὶ τὸ θεῖον τὲ
 καὶ οὐράνιον κήρυγμα· ἐφιδρεύουσι γοῦν τοῖς
 αἰίοις ἀποστόλοις, ἐπομένοις ἀπερισπάστως τῷ
 πάντων ἡμῶν σωτῇρι Χριστῷ, καὶ φασὶν αὐτῷ
 περὶ αὐτῶν ἰδοὺ τοῖς νομικοῖς ἐντάλμασιν ἐναν-
 τιουμένους ὀρῶμεν τοὺς ὑπὸ σοῦ παιδαγωγου-
 μένους· δρῶσι γὰρ ὁ οὐκ ἔξειστί ποιεῖν τοῖς σάβ-
 βασι τοῦ γὰρ νόμου κωλύοντος ἀρτεῖν ἐν σαβ-
 βάτῳ, καὶ μηδενὸς παντάπασιν ἄπτεσθαι πόνου,
 περιίριβουσι ταῖς χερσὶν ἀσπάχνας οἱ μαθηταί·
 σὺ δὲ αὐτὸς, εἰπέ μοι, τὴν σαββατικὴν σουτῶ
 τράπεζαν παραθεῖς, οὐ συνθραύεις τὸν ἄρτον;
 τί οὖν ἐτέρους αἰτιᾷ; ἵνα δέ σοι καὶ αὐτοὺς ἐπι-
 τειχίσωμεν τοῦ σωτῆρος τοὺς λόγους, ἄκουε·
 καὶ ἀποκριθεὶς κ. τ. λ.

γ. 92. α. Ἀλλὰ καὶ τοι ταῦτα πεπραχώς, παρὰ γε τὸ
 τῷ νόμῳ δοκοῦν, τοῦ παντὸς παρ' ἡμῖν ἀξιού-

ται θαύματος, ὀρθῶς καὶ δικαίως· καὶ γὰρ ἦν VI. ἀληθῶς ἅγιος καὶ προφήτης· οὐχοῦν τοῦ διὰ Μωϋσείως νόμου φάσκοντος ἐναργῶς, κρίμα δίκαιον κρίνατε, καὶ οὐ λήψη πρόσωπον ἐν κρίσει, πῶς τοὺς ἰμούς, φησι, κατεκρίνατε μαθητὰς; καὶ εἰς δεῦρο θαυμάζοντες ὡς ἅγιον καὶ προφήτην τὸν μακάριον Δαβὶδ, καὶ τοι τὴν Μωϋσείως ἐντολὴν οὐ τηρήκότα.

Διὰ μὲν οὖν τῶν ἁρτῶν, σαφῶς ὁ ἄρτος ἡμῖν ὁ ἐξ οὐρανοῦ δείκνυται προκείμενος ἐν αἰαίαις τραπέζαις ἐκκλησιῶν· ὅσα δὲ σκεύη τῆς τραπέζης δι' ὧν ἡ μυστικὴ χρεῖα πληροῦται, τῶν θείων χειμηλίων τύπος ἂν εἴη σαφής.

Πνευματικῶς δὲ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους περὶ ὧν ἔξῃς εἰρήσεται, ὅτι εἰς αὐτοὺς δὴ τοὺς μαθητὰς ἡμῖν ὁ λόγος περιελύσεται.

Ἐδίδασκε δὲ πάντως ποῦ τὰ ὑπὲρ νοῦν, καὶ ^{v. 6.} ^{p. 92. b.} ὅσα τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας ἔμφανῃ καθίστη τὴν ὁδὸν τοῖς ἀκρωμένοις· εἴτα ταῖς μυσταγωγίαις ἐπομένην εὐθὺς τῆς θεωρηποῦς ἰσχύος ἐποιεῖτο τὴν ἐπίδειξιν· μονονουχὶ κατὰ λαίλων τῷ λόγῳ τὴν εἰς τὸ πιστεῦσθαι τρίβον· μεθίστησι γὰρ ἔσθ' ὅτε τὸ θαῦμα πρὸς πίστιν, καὶ ἀπιστῆται λόγος· φαρισαῖοι δὲ παρειτηροῦντο αὐτὸν, εἰ ἐν σαββάτῳ θεωρεῖται τοιοῦτος γὰρ ἐστὶ βάσκανος ἀνὴρ, τὰς ἐτέρων εὐφημίας τροπὴν ποιεῖται τῇ νόσῳ, καὶ ταῖς ἐτέρων εὐκλείαις

VI. ἀδίκως ἐπιμαίνεται, καὶ τί πρὸς τοῦτο πάλιν ὁ πάντα εἰδὼς, ὁ τὰς καρδίας ἐτάζων καὶ γινώσκων τὰ ἐν αὐταῖς· τὸ γὰρ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστὶ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· εἶπε τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα, στήθι εἰς τὸ μέσον· καὶ τίς ὁ λόγος τοῦ πράγματος; τάχα ὅπως καλίστη πρὸς ἔλιον, τὸν ἀπηνῆ καὶ ἀφιλοικτίρμονα φαρισαῖον· τάχα δυσωπήσει τὸ πάθος αὐτοῦς, καὶ τὰς τοῦ φθόγου φλόγας ἡρεμεῖν ἀναπείσει.

V. 9. Σοφωτάτη δὲ λίαν ἡ πιῦσις, πρέπουσα ταῖς ἐκείνων ἀβελτηρίαις, ἡ πρότασις· εἰ μὲν γὰρ ἔξιστιν ἀγαθοποιεῖν ἐν σαββάτῳ, καὶ τὸ κωλύον οὐδὲν ἐλειῖσθαι παρὰ Θεοῦ τοὺς κάμνοντας, παῦσαι συλλέγων τῆς κατὰ Χριστοῦ συκοφαντίας τὰς ἀφορμὰς, καὶ τῆς σαυτοῦ κεφαλῆς καταχέων τὴν δίκην· ἦν ἐπήρτησιν ὁ πατὴρ τοῖς ἀτιμάζουσι τὸν υἱὸν· ἤκουσας λείποντος περὶ αὐτοῦ, διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ, καὶ συγχόψω τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν, τροπώσομαι· εἰ δὲ οὐκ ἔξιστιν εὖ ποιεῖν ἐν σαββάτῳ, καὶ κεκάλυκεν ὁ νόμος σώζεσθαι ψυχὴν, γέγονας τοῦ νομοθέτου κατήγορος· διαβέβληκας ἐντολὴν, ἐφ' ἣ καὶ τεθαύμασται ἡ διὰ Μωϋσείως διακονία· ἀλλ' οὐχ' ἑαυτῷ φησιν ὁ τῶν ὅλων θεὸς τὸν ἐπὶ τῷ σαββάτῳ τίθεικε νόμον, ἡμῖν δὲ μᾶλλον τοῖς ὑπέχουσιν αὐτῷ τὸν αὐχένα· καλῶς ἔφη· ἐπαινω

τούς λόγους· οὐκοῦν ἀνάγκης καὶ νόμου τὸ θεῖον ν.ι.
 ἐλεύθερον· πῶς οὖν αἰτιᾶ καὶ ἐν σαββάτῳ Χρι-
 στὸν, ἐλεῖν ἐθέλοντα καὶ εὐεργετοῦντα ψυχὴν;
 ὅταν δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τῷ σαββάτῳ τιθέντα νόμον
 πολυπραγμονεῖν ἐθέλωμεν, ἐλεημοσύνης ἕνεκα
 τῆς παρὰ Θεοῦ διορισμένον εὐρήσομεν· ἐκέλευ-
 σι γὰρ ἀρθεῖν ἐν σαββάτῳ, καὶ μηδενὸς τὸ σύμ-
 παν ἄπτεσθαι πόνου, ἀνίσθαι δὲ μᾶλλον καὶ
 αὐτοῖς ὁμοῦ τοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων ἔφη γὰρ
 ὅτι ἵνα ἀναπαύσῃται ὁ παῖς σου καὶ ἡ παιδί-
 σκη σου, ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου,
 καὶ πᾶν κτῆνος σου· ὁ δὲ καὶ βοῦν ἐλεῶν, καὶ
 τὰ ἑτέρα τῶν κτηνῶν, πῶς οὐκ ἂν ἠλέησεν ἄν-
 θρωπον ἐν σαββάτῳ, δεινῇ καὶ ἀφύκτῳ περιπε-
 σόντα νόσω.

Οὐκ ἀρκεῖ σοι τὸ παράδοξον εἰς πίστιν; ὁρᾷς v. 10.
p. 93. a.
 ἐνεργοῦντα Θεοπρεπῶς, καὶ μετ' ἐξουσίας τῆς
 ἀνωτάτῃ Θεραπεύοντα τοὺς ἐν ἀρρώσταις, καὶ
 τὸν ἐκ φθόγου καὶ βασκανίας ὠδίνεις φόνον;

Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν ἡμετέραν, καὶ εἰς ὄνη- v. 21.
 σιν τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν εἰργάζεται Χρι-
 στὸς, καὶ πνευματικῆς πολιτείας εἰκόνα τρόπον
 τινὰ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀναθεῖς, ἀληθινοὺς ἡθε-
 λεν ἀποφαίνειν προσκυνητὰς· ἵδωμεν τοίνυν ὡς
 ἐν εἰκόνι καὶ τύπῳ πραγμάτων τῶν γεγενημέ-
 νων διὰ Χριστοῦ, τίνα τρόπον ἡμᾶς ποιεῖσθαι
 προσήκει τὰς πρὸς Θεὸν ἰκτείας· λάθρα καὶ

νι. κεκρυμμένως, καὶ οὐδενὸς ὁρῶντος, προσεύχε-
 σθαι χρὴ· τοῦτο γὰρ ὑποδηλοῖ τὸ εἰς ὄρος κα-
 τὰ μόνας καὶ ὡς ἐν σχολῇ προσεύχασθαι τὸν
 Ἰησοῦν, καὶ τοῦτο αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν εἰπὼν·
 σὺ δὲ ἔταν προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖον
 σου· ἀφιλοδόξως γὰρ καὶ ὁσίους ἐπαίροντας χεῖ-
 ρας προσεύχασθαι δεῖ, καὶ ὥσπερ εἰς ὕψος εἰς
 τὸ τῆς Θεοπατίας ὕψος ἀνασηδῶντος τοῦ νοῦ,
 καὶ ἀποφοιτῶντος μὲν βορύβου παντός, ἀποτρέ-
 χοντος δὲ καὶ μερίμνης κοσμικῆς· δεῖ δὲ τοῦ-
 το δρᾶν, οὔτε ἀψικόρως, οὔτε ἀδρανῇ ἔχοντας
 ὀλιγοψυχίαν· ἐντόνως δὲ μᾶλλον, καὶ ἐν σπου-
 δῇ, καὶ οὐκ ἀθαύμαστον ἔχοντας τὴν ὑπομονὴν·
 ἀκήκοας γὰρ ὅτι οὐχ' ἀπλῶς κῦξατο Χριστὸς,
 ἀλλ' ὅτι καὶ διεκνυκτέρευσε τοῦτο δρῶν· οὐκ
 ἀνέξεται δὲ ἴσως ὁ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς ταῦτα
 λεγόντων ἡμῶν· φησὶ γὰρ· προσεύχεται καὶ ζη-
 τεῖ παρὰ τοῦ πατρὸς, ἅπερ οὐκ ἔχει· πῶς οὖν
 ἔτι φατὲ καὶ ὁμοούσιον αὐτῷ ἴσον τε κατὰ πάν-
 τα, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἀπεικικότα; χωρὶς
 γὰρ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἕλαττον ὑπὸ τοῦ
 κρείττονος εὐλογεῖται· μείζων δὲ πάντως ὁ δι-
 δούς, τοῦ παρακαλοῦντος τί λαβεῖν· οὐκοῦν,
 ἐκεῖνο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων διδασκείτωσαν ἡμᾶς
 οἱ τὰ ὀρθὰ διαστρέφοντες, τίνος εἶναι νομίζου-
 σιν ἐπιδιδᾶ τὸν υἱόν; τί δὲ ὡς οὐκ ἔχων ἐζήτει
 λαβεῖν; φῶς ἐστὶ τὸ ἀληθινόν, ζῶν κατὰ φύ-

σιν, καὶ ζωοποιός, καὶ τῶν δυνάμεων κύριος, νι-
 σοφία καὶ δικαιοσύνη, κτίστης καὶ δημιουργός
 τῶν ὅλων, παντὸς ἐπέκεινα γεννητοῦ, βασιλεὺς
 τῶν ὅλων, ταμίας οὐρανοῦ καὶ γῆς, δοτὴρ ἀγα-
 θοῦ παντὸς ὁμοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ· καὶ τοῦτο
 μαθήσῃ γεγραφότος τισὶ τοῦ μακαρίου Παύλου,
 χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν
 καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· τοῖς ἀνωτάτω θρό-
 νοις ἔμπροσθεν, δοξολογεῖται παρὰ πάσης κτί-
 σεως λογιῆς· οὐκοῦν ἀπάντων ἐστὶ τῶν τοῦ Θεοῦ
 καὶ πατρὸς θεοπρεπῶν ἀξιωματίων οὐσιωδῶς κλη-
 ρονόμος· καὶ γοῦν ἔφη πρὸς αὐτὸν ὡς πάντα
 τὰ ἐμὰ, σὰ ἐστὶ· καὶ τὰ σὰ, ἐμὰ· καὶ διδόξα-
 σμαι ἐν αὐτοῖς· ὁ δὲ πάντα ἔχων ἴδια τὰ τοῦ
 Θεοῦ καὶ πατρὸς, τίνος ἔτι λείπεται; εἰ δὲ ὅλως
 λείπεται τινος, καὶ τοῦτο εἶναι φασὶν ἀληθές,
 οὐδὲν ἐστὶ τὸ κωλύον εἰπεῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ
 πατὴρ ἐν χρείᾳ κατέσθηκέ τινων· εἰ γὰρ πάντα
 τὰ τοῦ υἱοῦ, τοῦ πατρὸς ἐστὶ, λείπεται δὲ τινος
 ὁ υἱός, τοιοῦτος ἄρα ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ· αὐτοῦ
 γάρ ἐστι πάντα τὰ τοῦ υἱοῦ· ἀλλ' ἐστὶ παντέ-
 λειος ὁ πατὴρ, δεῖται δὲ ὅλως οὐδενὸς τῶν θεο-
 πρεπῶν ἀγαθῶν· οὐκοῦν παντέλειος ὁ υἱός, ὡς
 πάντα ἔχων τὰ τοῦ πατρὸς, εἰκὼν ἐστὶ καὶ χα-
 ρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ χαρα-
 κτῆρι φαίνεται πάντως τὸ πρωτότυπον, καὶ ἐν
 τῷ πρωτοτύπῳ πάντα ὁ χαρακτὴρ καὶ ταῦτα

νι. μὲν πρὸς ἐκείνους· φασὶ δὲ καὶ οἱ ταῖς Νεστο-
 ρίου κενοφωνίαις συνηρπασμένοι, ὡς ἀνάρμοστον
 δὲ παντελῶς θεῷ κατὰ φύσιν ὄντι τῷ υἱῷ, προσ-
 εὔχεσθαι· πρέπει δὲ μᾶλλον ἀνθρώπῳ τῷ κατὰ
 συνάφειαν αὐτῷ συναφθέντι· τοῦτέστι, τῷ ἐκ
 σπέρματος Δαβὶδ· αὐτὸς οὖν ἄρα ἦν, ὁ τὴν εὐ-
 χὴν ἀναλίνων· τί οὖν πρὸς τοῦτο ἐροῦμεν; ἤϊνοή-
 σατε παντελῶς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογε-
 νοῦς τὸ μυστήριον· μνημονεύσατε λέγοντος τοῦ
 μακαρίου εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου· καὶ ὁ λόγος,
 σὰρξ ἐγένετο· καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ πάνσοφος Παῦ-
 λος ἐμφανὲς κατέστησε· λέγων περὶ αὐτοῦ· οὐ
 γὰρ δὴ πού αἰγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρ-
 ματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται· ὅθεν ὤφειλε κα-
 τὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεή-
 μων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν
 Θεόν, εἰς τὸ ἰλάσκεσθαι ταῖς ἁμαρτίαις τοῦ
 λαοῦ· ἀνθότου δὲ οὖν τὸν γεννηθέντα μὲν Θεϊ-
 κῶς, ὡς ὁ λόγον ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, ἑαυ-
 τὸν δὲ καθέντα πρὸς κένωσιν, καὶ πρὸς ἀδελ-
 φότητα τὴν πρὸς ἡμᾶς, διὰ τοῦ γενέσθαι καθ’
 ἡμᾶς, ὁμοιωθῆναι τε κατὰ πάντα τοῖς ἐπὶ τῆς
 γῆς, δίχρα μόνης ἁμαρτίας, τῶν τῆς ἀνθρωπό-
 τητος ἐκπέμπεται μέτρων· ἐπειδὴ γὰρ γέγονε
 καθ’ ἡμᾶς, ἐκ πολλῆς ἄγαν ἡμερότητας καὶ φι-
 λανθρωπίας, οὐκ ἀπαξιοῖ τὰ ἀνθρώπινα· τύπους
 ἡμεῖς τῆς εἰς λῆξιν ἐπεικειας ποιούμενος τὰ

καθ' ἑαυτὸν ἴν', ὡς ἔφη, τοῖς ἔχουσιν αὐτοῦ VI.
κατακολουθεῖν σπουδάσωμεν.

Διανυκτερεύσας εἰς προσευχὴν ὁ κύριος ἡμῶν v. 13.
p. 93. b.
Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἀρρήτως τε καὶ ἀπερινοή-
τως, καὶ ὡς μόνος οἶδεν αὐτός, τὰς πρὸς γε
τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ θεὸν διαλέξεις ποι-
ησάμενος, καὶ τύπον ἡμῖν σωτηριώδους πράγ-
ματος ἑαυτὸν παραθεῖς· ἐδίδαξε γὰρ τίνα τρό-
πον ὀρθῶς τε καὶ ἀμωμήτως χρῆ ποιῆσθαι τὰς
προσευχὰς· κάτεισιν ἐκ τοῦ ὅρου, καὶ τοὺς τῆς
οἰκουμένης μυστικῶς ἀναδείκνυσιν· ἔφη γὰρ
πρὸς αὐτοὺς· ὑμεῖς ἐστὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου·
ταύτης δὲ τῆς τῶν ἁγίων ἀποστόλων προβολῆς
μνημονεύει λέγων καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ, ὡς
πρὸς Χριστὸν καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ
πᾶσαν τὴν γῆν, μνησθήσονται τοῦ ὀνόματός σου
ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ· ἔτι μὲν γὰρ ὄντες ἐν
σωμάτι, ἐμνημόνευον τῆς δόξης Χριστοῦ, πό-
λισί τε καὶ χώραις τὸ αὐτοῦ λαλοῦντες μυστή-
ριον· ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὰς ἄνω κέκληται μονὰς,
οὐδὲν ἥττον ἡμῖν καὶ οὕτω διαλέγονται περὶ
αὐτοῦ, διὰ τῆς πανσόφου συγγραφῆς ἧς πε-
ποίηται περὶ αὐτοῦ· καὶ οἱ μὲν κατὰ τὸν Μωϋ-
σέως νόμον χειροτονηθέντες ἱεουργοί, Ἀαρὼν
δηλονότι καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἱεροπρεπέσιν ἐσθή-
μασιν αἰσθητῶς κατεκαλλύνοντο· οἱ δὲ γε θε-
σπέσιοι μαθηταί, χαρίσμασι τοῖς πνευματικοῖς

VI. διαπρέποντες, τῶν εὐαγγελικῶν θεισπισμάτων
 τὴν διακονίαν ἐνεχειρίζοντο· εἴρηται γὰρ πρὸς
 αὐτοὺς· ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, δαιμόνια ἐκ-
 βάλλετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρε-
 τε· καὶ γοῦν, τὴν Χριστοῦ φοροῦντες δύναμιν,
 κατέπληττον πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· πλὴν ὅρα
 τὴν εἰς ἄκρον νῆψιν τοῦ εὐαγγελιστοῦ· οὐ γὰρ
 ἀπλῶς ἀναδειχθῆναι τοὺς ἁγίους ἀποστόλους
 φησὶν, ὀνομαστὶ δὲ μᾶλλον ἐπενηνεγμένης αὐ-
 τοῖς καὶ τῆς τῶν προτέρων μνήμης· ἵνα μή τις
 ἑαυτὸν ἐγγράφαι τολμήσῃ τῷ χορῷ τῶν ἐξει-
 λεγμένων· ὡς γὰρ ὁ Παῦλος φησὶν· οὐχ' ἑαυτῷ
 τίς λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ
 τοῦ Θεοῦ· καὶ γοῦν ὀνομαστὶ τῶν ἁγίων ἀπο-
 στόλων κεκλημένων εἰς τὸ μέγα τοῦτο καὶ λαμ-
 πρόν ἀξίωμα· πρὸς τοῦτο τινὲς καθίσκοντο κατὰ
 καιροὺς ἀπονοίας καὶ θράσους, ὡς ἀποστόλους
 ἑαυτοὺς ὀνομάσαι Χριστοῦ, καὶ τιμὴν ἀρπάσαι
 τὴν οὐκ ἐκνεμηθεῖσαν αὐτοῖς· τούτων οἱ θεισπέ-
 σιοι μαθηταὶ, πιποίνηται μνήμην· φασὶ γὰρ· οἱ
 τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετ-
 ασχηματίζόμενοι εἰς ἀγγέλους δικαιοσύνης· καὶ
 οὐ θαῦμα· αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς, μετασχημα-
 τίζεται εἰς ἄγγελον φωτός· οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ
 οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται εἰς ἀγ-
 γέλους δικαιοσύνης· οὐδένα τοίνυν ἴσμεν ἡμεῖς
 ἢ παραδεξόμεθα, πλὴν ὅτι μόνους τοὺς διὰ τῶν

εὐαγγελικῶν Γραμμάτων ὀνομασμένους, καὶ τὸν νι-
μετ' ἐκείνους ἀναδειγμένον, τὸν σοφώτατον
Παῦλον ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ μεμαρτύρηκε λέ-
γων, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς ἐστὶ μοι οὗτος τοῦ
βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον πάντων τῶν
ἔθνων.

Ἄθρει δὴ μοι τῆς χειροτονίας τὸν τρόπον, ^{γ. 17.}
οὐ γὰρ ἐν παραβύστῳ, καὶ ληληθότως πεπράχ- ^{ρ. 94. β.}
θαι φησὶν αὐτὸς ὁ σοφώτατος εὐαγγελιστῆς,
συναγχευμένων δὲ μᾶλλον πολλῶν μαθητῶν,
ὄχλου τε πολλοῦ ἐξ ἀπάσης τῆς Ἰουδαίων χώ-
ρας, καὶ ἐκ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος·
οὗτοι δὲ ἦσαν εἰδωλολάτραι, ἤγουν ἐπ' ἀμφο-
τέραις ταῖς ἰγνύαις χωλιύοντες, καὶ τιμῶντες
μὲν ἐκ μέρους τὰ τῶν Ἰουδαίων ἔθνη, τῶν γε
μὴν τῆς εἰδωλολατρίας αἰτιαμάτων, οὐκ εἰς-
άπαν ἀποφοιτήσαντες· πέπρακται τοίνυν ἡ χει-
ροτονία, τούτων πάντων παρόντων· καὶ ἐφ' ἅπα-
σαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν, τίθενται μυσταγωγοὶ· ὁ
δὲ καὶ πεπράχασι, καλοῦντες μὲν Ἰουδαίους ἐκ
νομικῆς λατρίας, τοὺς δὲ γε τῶν δαιμονίων
θεραπευτὰς ἐκ πλάνης ἑλληνικῆς, εἰς τὴν τῆς
ἀληθείας ἐπίγνωσιν ἀναδείξας δὲ τοὺς ἁγίους
ἀποστόλους, πλείστον ὅσων καὶ ἄξιαγάστων
σημείων γέγονεν ἀποτελειστῆς, δαιμονίοις ἐπι-
πλήττων, ἀνιάτων ἀρρώσθημάτων ἐλευθερῶν τοὺς
προσιόντας αὐτῷ, καὶ θεοπρεπιστάτην ἀποφαί-

VI. νῶν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· ἴν' εἰδεῖεν οἱ ἐπ' αὐτῷ συνδεδραμνηκότες Ἰουδαῖοι τὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς ἑλλήνων χώρας, ὅτι τιτίμνηται τῷ τῆς ἀποστολῆς ἀξιώματι παρὰ Χριστοῦ, καὶ οὐχ' ἐνὸς ὄντος τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπου κοινοῦ, Θεοῦ δὲ μᾶλλον ὡς ἐνανθρωπήσαντος λόγου, καὶ τὴν ἰδίαν σῶζόντος δόξαν· δύνამις γὰρ παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας· οὐ γὰρ ἰσχυὴν ἰδανείζετο τὴν παρ' ἑτέρου Χριστὸς, ἀλλ' αὐτὸς ὢν φύσει θεὸς, εἰ καὶ γέγονε σὰρξ, τὴν ἐπὶ τοῖς κάμνουσιν ἐκπέμπων δύναμιν, ἰᾶτο πάντας· εἰ δὲ βούλει καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἀποστολικῶν μαθεῖν ὀνομάτων, ἴσθι ὅτι Πέτρος μὲν ἐρμηνεύεται, ἐπιλύων ἢ ἐπιτίνους· Ἀνδρέας δὲ, δύνამις εὐπρεπής, ἢ ἀποκρινόμενος· Ἰάκωβος, πτερνιστὴς πόνου· Ἰωάννης, κυρίου χάρις· Ματθαῖος, διδωρημένος· Φίλιππος, στόμα χειρῶν, ἢ στόμα λαμπάδος· Βαρθολομαῖος, υἱὸς κρεμάσας ὕδατα· Θωμᾶς, ἄβυσσος, ἢ δίδυμος· Ἰάκωβος Ἀλφαίου, πτερινισμὸς βαδίσσεως ζωῆς· Ἰούδας, ἐξομολόγησις καὶ Σίμων, ὑπακοή.

v. 20.
p. 95. b.

Εἰς καινότητα μὲν οὖν ζωῆς εὐαγγελικῆς μετὰ τὴν χειροτονίαν καταρρύθμιζων τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ὁ σωτὴρ, ταῦτα φησὶ περὶ ποίων δὲ ἄρα πτωχῶν ταῦτα ἔλεγεν, ἀναγκαῖον ἰδεῖν· ἐν μὲν γὰρ τῷ κατὰ Ματθαῖον, μακαρίους ἑσθαι φησὶ τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, καὶ αὐ-

τῶν εἶναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἵνα νοῶ- VI.
 μιν πτωχὸν τῷ πνεύματι, τὸν μετριοφρονα καὶ
 καὶ συνεσταλμένον ὥσπερ ἔχοντα νοῦν· ἀξιοζή-
 λωτος δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ Θεῷ γνώριμος· καὶ
 γοῦν ἔφη δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, ἐπὶ
 τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡ-
 σύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; ἔφη δὲ
 καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ· ὅτι καρδίαν συνετριμ-
 μένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώ-
 σαι ναὶ μὲν καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ, μάθετε ἀπ' ἐ-
 μοῦ φησιν ὅτι πρῶτος εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρ-
 δίᾳ· ἐν δέ γε τοῖς προκειμένοις ἡμῖν ἀναγνώ-
 σμασι, μακαρίους ἔσσεσθαι φησὶ τοὺς πτωχοὺς·
 οὐ προσκειμένου τοῦ, πνεύματι· οὕτω δέ φασιν
 οἱ εὐαγγελισταὶ, οὐκ ἀλλήλοις ἐναντιούμενοι,
 ἀλλὰ μεριζόμενοι πολλάκις τὰ διηγήματα· καὶ
 ποτὲ μὲν διὰ τῶν αὐτῶν βαδίζουσι κεφαλαίων,
 ποτὲ δὲ τὸ τῷ ἐνὶ παραλειφθῆναι, ἕτερος ταῖς
 ἰδίαις ἐντίθησι συγγραφαῖς· ἵνα μηδὲν τῶν ἀναγ-
 καίων εἰς ὄνησιν λαθεῖν δυνηθῇ τοὺς πιστεύον-
 τας εἰς Χριστὸν· ὅμοιος τοίνυν πτωχοὺς ὀνομά-
 ζειν ἐν τούτοις, τοὺς φιλοκερδεῖας κρείττοντας,
 καὶ τὸν τρόπον ἔχοντας ἀφιλάργυρον καὶ γοῦν
 ὁ σοφώτατος Παῦλος, ἀρίστων ἡμῖν μαθημάτων
 εἰσηγητὴς ἀναδείκνυται, λέγων· ἀφιλάργυρος ὁ
 τρόπος, ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι προστίθει δὲ
 τούτοις, ὡς ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκευὰ

VI. σματα, τούτοις ἀρχεισθηςόμεθα· ἔδει γὰρ ἔδει τὸ σωτήριον καὶ εὐαγγελικὸν μέλλοντας αὐτοὺς διαγγέλλειν κήρυγμα, ἀφιλόπλουτον ἔχειν τὸ φρόνημα, καὶ εὐσχολον ἐπὶ τὰ κρείττω τὴν ἐπιθυμίαν.

v. 21.
p. 98. b.

Μακαρίζει τοὺς κλαίοντας, καὶ φησὶν ὅτι ἑλάσουσι· κλαίειν δὲ φαμέν, οὐ τοὺς ἀπλῶς τὸ ἐξ ὀμμάτων καθιέντας δάκρυον, κοινὸν γὰρ τοῦτο καὶ πᾶσι συμβαῖνον πιστοῖς καὶ ἀπίστοις, εἴπῃ τι γένοιτο τῶν εἰωθότων καταλυσεῖν, ἐκείνους δὲ μᾶλλον τοὺς τὸν ἱλαρὸν καὶ ἐξίτηλον, καὶ ἐν τρυφαῖς ὄντα ταῖς σαρκικαῖς φεύγοντας βίον· ἐκείνους μὲν γὰρ ἐν τῷ τέρπυσθαι καὶ γελᾶν εἶναι φαμέν· τοὺς δὲ γε τὸ τρυφᾶν καὶ ἀνίσθαι σαρκικῶν παραιτουμένους, καὶ μονονουχὶ κλαίοντας διὰ τοῦ μισεῖν τὰ ἐν κόσμῳ, μακαρίους εἶναι φησὶν ὁ σωτὴρ· οὐκοῦν πτωχεῦσαι κελεύσας, καὶ τὰ ἐπόμενα τῇ πτωχείᾳ τιμαῖς στεφανοῖ· ταῦτα δὲ ἐστὶ, τῶν εἰς τρυφὰς ἐπιτηδείων ἢ σπάνις, καὶ τὸ κατηφές διὰ τὴν θλίψιν· γέγραπται γὰρ ὡς πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ κύριος.

v. 22.
p. 99. b.

Ἦδη μὲν τοι ὁ κύριος τὸν διωγμὸν ἀπήγγειλε, πρὶν ἀποσταλῆναι τοὺς ἀποστόλους· προέλαβε τὸ εὐαγγέλιον τὴν ἔκβασιν· ἔχρην γὰρ πάντως αὐτοὺς τὸ εὐαγγελικὸν διαγγέλλοντας κή-

ρυγμα, καὶ Ἰουδαίους μὲν ἀφιστῶντας τῆς κατὰ
τὰ νόμον λατρείας, ἕως τῆς εὐαγγελικῆς εὐ-
ζωίας εἰδεῖν τὴν ὁδὸν, τοὺς δὲ γε εἰδωλολά-
τρας εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν σαθηνεύον-
τας, προσκρούσαι πολλοῖς ἀφιλοθέοις τὲ καὶ
ἀνοσίκοις ἀνδράσιν· οὗτοι γὰρ πολέμους καὶ διωγ-
μοὺς τοῖς τὸν Ἰησοῦν καταγγέλλουσιν ἐπαγγέ-
ρουν· διώκοντες τὴν εὐσέβειαν ἢ τοίνυν ἐνσῆάν-
τος τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἔμελλεν ἵστασθαι ταῦ-
τα παρὰ τινων, μὴ εἰς ἀνοήτους ἐμπίπῳσιν ἀκη-
δίας, προαπαγγέλλει χρησίμως, ὥς καὶ τῶν
σκυθρωπῶν ἢ ἔφοδος, ἔμμισθος ἔσται καὶ ἐπο-
φελὴς αὐτοῖς· ὀνειδίσουσι γὰρ φησὶν ὑμᾶς ὡς
πλάνους καὶ ἀπαταιῶνας· ἀφορίσουσιν ἑαυτῶν,
τούτέστι τῆς πρὸς ἑαυτοὺς φιλίας καὶ κοινω-
τίας· ἀλλὰ μηδεὶς ἔστω παρ' ὑμῖν φησὶ τῶν
τοιούτων ὁ λόγος· τί γὰρ ἀδικήσῃ τῆς ἐκείνων
γλώττης τὸ ἄτακτον, τὸν εὖ βεβηκότα ἰοῦν;
τοῖς γὰρ εὐσεβῶς εἰδόσι φιλοσοφεῖν, οὐκ ἄκαρ-
πον ἵστασθαι φησὶ τὴν ἐπὶ τούτων ὑπομονὴν, ἀλλ'
εὐθυμίας τῆς ἀνωτάτω πρόξενον· διαδείκνυσιν δὲ
πρὸς τούτῳ χρησίμως, ὥς ξένον αὐτῶν οὐδὲν
συμβήσεται καὶ ταῦτα παθοῦσιν· ἴσονται δὲ μάλ-
λον κατ' ἐκείνους, οἳ καὶ πρὸ αὐτῶν τοὺς θεοὺς
καὶ ἄνωθεν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ διαπορθμεύοντες λό-
γους· ἐδιώχθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαί-
ρας ἀπέθανον, λαιδοριῶν ἠνέσχοντο, ἀδίκως αὐ-

VI. τοῖς ἐπενηγεμένοις οὐκοῦν δίδωσιν ἐκεῖνα νοεῖν, ὡς ὧν ἂν γένοιτο μιμηταί, τούτων ἔσονται καὶ κοινωνοί· καὶ προφητικῶν στεφάνων οὐκ ἀμοιρήσουσι, τὴν ἐκείνων ἐν τριβῇ βαδίσαντες ὁδόν.

γ. 24.
p. 100. b.

Προαναφωνήσας αἰτίαν παντὸς ἀγαθοῦ τὴν διὰ θεὸν πτωχείαν, καὶ τὸ πεινῆν καὶ κλαίειν οὐκ ἄμισθον ἔσσεσθαι τοῖς ἀγίοις ἐπὶ τῶν, μεθίστησι τὸν λόγον ἐπὶ τὰ ἐναντίως ἔχοντα τούτων· καὶ διαδείκνυσιν αὐτὰ κολάσειως ὄντα καὶ δίκης ἐμποιητικά, ὡς τῇ μὲν τῶν σιφάνων ἐπιθυμία, καὶ τῇ τοῦ μακαρισμοῦ ἐφίσει, σαγηνεύονται πρὸς τοὺς πόνους, καὶ τὴν διὰ θεὸν αἰρεῖσθαι πτωχείαν πείθονται· τῷ δὲ φόβῳ τῆς ἐπὶ τῇ κολάσειως, φεύγωσι τὸ πλουτεῖν, καὶ τὸ ἐν τρυφαίς εἶναι καὶ ἰέλῳτι, τοῦτέστιν ἐν τέρψει κοσμικαῖς· καὶ τοὺς μὲν κληρονόμους ἔσσεσθαι τῆς τῶν τῶν οὐρανῶν βασιλείας φησὶ, τοὺς δὲ ἐσχάταις περιπεσεῖσθαι συμφοραῖς· ἀπέχτε γάρ φησι τὴν παράκλησιν ὑμῶν· ἔξεστι δὲ τοῦτο ἰδεῖν, ὡς ἐν πίνακι καλῶς γεγραμμένον, ἐν τῇ περὶ τοῦ πλουσίου καὶ Λαζάρου παραβολῇ· ἀπέλαβες γάρ, φησι πρὸς τὸν πλουσίον, τὰ ἀγαθὰ σου ἐπὶ ζωῇ σου· καὶ Λάζαρος, τὰ κακὰ· νῦν δὲ αὐτὸς ὥδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυῖσθαι· ἀλλὰ φέρε καθ' ἑαυτοὺς ἐκεῖνο ὑμνάσωμεν· ἄρα εἴ τις ἐστὶ πλούσιος ἐν κόσμῳ, οὗτος ἀπώλισθε πάντως τοῦ προσδοκῆν

ἐλειῖσθαι παρὰ Θεοῦ; οὐ τοῦτο φημὲν ἐκεῖνο vi.
 δὲ μάλλον, ἐξῆν τῷ πλουσίῳ κατελεῖσαι τὸν
 Ἀάζαρον, ὡς καὶ τῆς αὐτοῦ παρακλήσεως γένη-
 ται κοινωνὸς· καὶ γοῦν ὁ σωτὴρ τοῖς τὸν ἐπί-
 Γειον ἔχουσι πλοῦτον, ὁδὸν ὑπέδειξε σωτηρίας,
 εἰπὼν ποιήσατε ἑωυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ ἀδίκου
 μαμωνᾶ, ὡς ὑποδέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς ἑαυτῶν
 σκηνάς.

Ἀληθεύει λέγων ὁ μακάριος Παῦλος· ὅτι εἴ
 τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις, πάντα γὰρ γέγο-
 νεν ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ καινὰ, καὶ δια-
 θήκη, καὶ νόμος, καὶ πολιτεία· ἄθρει δὲ ὅπως
 πριπωδιστάτη λίαν ἐστὶ τοῖς ἀγίοις μυσταγω-
 γοῖς, ἢ τοιαύδε πολιτεία τὴ καὶ ζωὴ· οἱ ἔμελ-
 λον τοῖς ἀπανταχόσε γῆς, τὸ σωτήριο ἐξαγ-
 γέλλειν κήρυγμα· καὶ ἦν ἐντιϋθεῖν προσδοχᾶν,
 οὐκ εὐαριθμήτους ἴσισθαι τοὺς διώκοντας αὐ-
 τοὺς καὶ πολυτρόπως ἐπιβουλεύοντας, ἀλλ' εἰ
 συνέβη ταῖς τοιαύταις λύπαις ἀχθεσθῆναι τοὺς
 μαθητάς, εἴτα θέλειν ἀμύνεσθαι τοὺς λελυπη-
 κότας, εἰσέλησαν αὐτοὶ καὶ παρέδραμον αὐτοὺς· οὐκ
 ἐτι τὸ θεῖον αὐτοῖς παρατιθέντες κήρυγμα, οὐ
 καλοῦνται εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας· ἔδει τοίνυν
 ταῖς οὕτω σιπταῖς ἀντιξικαχίαις, τὸν τῶν ἀγίων
 μυσταγωγῶν ἀναχαιτίσαι νοῦν, ἵνα πάντα γεν-
 ναίως φέρωσι τὰ συμβαίνοντα, καὶ ὑβρίζωσιν τι-
 νες, καὶ ἀνοσίως ἐπιβουλεύωσι· πέπραχε δὲ τοῦ-

v. 27.
p. 101. b.

VI. το καὶ πρό γε τῶν ἄλλων αὐτὸς εἰς ὑποτύπω-
 σιν ἡμέτεραν· ἔτι γὰρ ἀπηρτημένοι τοῦ τιμίου
 σταυροῦ, καὶ τοι τῆς ἰουδαίων πληθύος ἐπιγε-
 λώσης αὐτῷ, τὰς πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα λι-
 τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἵποιεῖτο, λέγων· ἄφες αὐτοῖς
 ὥς οὐκ οἶδασι τί ποιοῦσι· ναὶ μὲν καὶ ὁ μακά-
 ριος Στέφανος, καὶ τοι βαλλόμενος λίθοις, θεὸς
 τὰ γότατα, προσηύξατο λέγων κύριε, μὴ στή-
 σης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· καὶ ὁ θεὸς δὲ
 Παῦλος φησὶ· λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· δυσ-
 φημούμενοι, παρακαλοῦμεν· οὐκοῦν ἀναγκαῖα
 μὲν ἢ τοιάδε παραίνεσις τῶν ἀγίων ἀποστόλων·
 χρησιμωτάτη δὲ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, εἰς ἧς τὸ χρῆ-
 ναι βιοῦν ὀρθῶς καὶ τεθαυμασμένως· μεστὴ γάρ
 ἐστὶ πάσης φιλοσοφίας· δυσκατόρθωτον δὲ ἀπο-
 τελοῦσιν αὐτὴν ταῖς ἡμετέραις διανοαῖς προ-
 λήψεις οὐκ ἀγαθαὶ, καὶ τῶν ἐν ἡμῖν ὄντων πα-
 θῶν ἢ δυσκαταγώνιστος τυραννὶς· διόπερ εἰδὼς
 ὡς ψυχικὸς ἄνθρωπος ταῦτα οὐ δέχεται, μα-
 ρίαν ἡγούμενος τὰ τοῦ πνεύματος λόγια καὶ
 ἀδύνατα εἰς κατόρθωσιν, διαιρῶν τοὺς τοιού-
 τους ἀπὸ τῶν ἀκούειν δυναμένων, ὑμῖν λέγω
 φησὶ τοῖς ἀκούουσιν, καὶ ποιεῖν ἑτοίμως τὰ λε-
 γόμενα προαιρουμένοις· τὸ γὰρ εὐδόκιμον εἰς
 ἀνδρείαν τὴν πνευματικὴν, ἐν τοῖς πειρασμοῖς
 καὶ πόνοις διαφαίνεται· μίμησαι οὖν ἐν τούτοις
 Χριστὸν, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει,

πάσχων οὐκ ἡπείλει· παρεδίδου τῷ κρίνοντι δι- VI.
καίως· ἀλλ' ἴσως κατὰ σαυτὸν, ἐκείνο ἐρεῖς· θεὸς
ἦν ὁ Χριστὸς, ἐγὼ δὲ ἄνθρωπος ἀσθενὴς, ἔχων
τὴν διάνοιαν ἀσθενῇ, καὶ ἀνικάνως ἔχουσαν πρὸς
τὸ δύνασθαι καὶ πλεονεξίας καὶ λύπης κατευ-
μεγεθῆσαι· ὁρῶς ἐρεῖς· εὐόλισθος γὰρ ὁ ἄν-
θρωπίνος νοῦς εἰς τὸ πλημμελεῖν· πλὴν ἐκεῖνο
φημὶ· οὐκ ἀφῆκε σε Γυμνὸν τῆς παρ' αὐτοῦ φει-
δοῦς καὶ ἀλάτνης ὁ κύριος· ἔχεις αὐτὸν ἐν σιαυ-
τῷ, ἥτοι ἐντός, διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· οἶ-
κος γὰρ ἐσμεν αὐτοῦ, καὶ ταῖς τῶν ἀγαπώντων
αὐτὸν ψυχαῖς, ἐναυλίζεῖται αὐτός σε νευροῖ πρὸς
τὸ φέρειν γενναίως τὰ παρεμπύπτοντα, καὶ ταῖς
τῶν πειρασμῶν ἐμβολαῖς ἀντανίστασθαι νειανι-
κῶς· μὴ νικῶ τοίνυν ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα
ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Τέλος νόμου καὶ προφητῶν γενέσθαι Χρι- ^{v. 29.}
στὸν, ὁ σοφώτατος ἔφη Παῦλος· παιδαγωγῆ ^{p. 103. a.}
γὰρ ὁ νόμος ἐπὶ τὸ αὐτοῦ μυστήριον· ἀλλ' ὡς
αὐτὸν ἔφη πάλιν ὁ μακάριος Παῦλος, ἐλθούσης
τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ διαγωγὸν ἐσμέν· οὐ
γὰρ ἔτι τὰς φρένας νηπιάζομεν, πύξῃθι μὲν δὲ
μᾶλλον εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας
τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· ἔδει τοίνυν ἡμῖν
οὐ γάλακτος, τροφῆς δὲ μᾶλλον τῆς στεριωτέ-
ρας· τοῦτο ἡμῖν χαρίζεται Χριστὸς, τῆς ὑπὲρ
νόμον δικαιοσύνης ἐμφανίζων τὴν ὁδὸν· ἔφη γάρ

vi. αὐτὸς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις· ἀμὴν λίσσω ὑμῖν,
 ἂν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν
 γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε
 εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· εἴτα, τί τὸ πε-
 ριττόν ἐν δικαιοσύνῃ τῇ κατὰ γε φημί τὸ εὐαγ-
 γελικὸν καὶ σωτήριο κήρυγμα, διειπεῖν ἀναγ-
 γχαῖον· ὁ νόμος ὁ διὰ Μωϋσέως τοῖς ἀρχαιο-
 τέροις διδασκασιμὸς διὰ τῶν ἴσων ἔρχεσθαι
 πραγμάτων ἐκέλευε· κακώλυκε δὲ τὸ ἀδικεῖν,
 καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον προηδικημένους ἀνεξικα-
 κεῖν, ὅπερ ὁ τοῦ εὐαγγελίου βούλεται νόμος·
 οὐ γὰρ φονεύσεις φησὶ, οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπιор-
 κήσεις· ἔτι τε πρὸς τούτοις, ὀφθαλμὸν ἐπὶ ὀφ-
 θαλμοῦ, χεῖρα ἐπὶ χειρὸς, πόδα ἐπὶ ποδός,
 τραῦμα ἐπὶ τραύματος, μῶλωπα ἐπὶ μῶλωπος·
 ταυτὶ δὲ κελεύοντος ἦν μὴ ἀδικεῖν ἑτέρους, ἢ
 γοῦν προηδικημένους, μὴ πέρα τῶν ἴσων τὰς
 κατὰ τὸν ἀδικήσαντα ἐκτείνειν ὀργὰς· ἀλλ' ἦν
 οὐ πάντως ἀρέσκουσα τῷ Θεῷ τῆς κατὰ νόμον
 πολιτείας ἡ δυνάμις· γέγονε δὲ τοῖς ἀρχαιοτέ-
 ροις ἐν τάξει παιδαγωγοῦ καταβραχὺ προσεθί-
 ζοντος εἰς δικαιοσύνην σύμμετρον, καὶ ἀναβι-
 βάζοντος εὐφυῶς ἐπὶ τὸ τέλος ἔχειν ἀγαθόν·
 γέγραπται γάρ· ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς, τὸ ποιεῖν
 τὰ δίκαια· πᾶσα δὲ λοιπὸν τελειότης ἐν Χρι-
 στῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ διδασκαλίσμασι· τῷ γὰρ τύ-
 ποντί σε, φησὶν, ἐπὶ τὴν σιαγόνα, παρέχε καὶ

τὴν ἄλλην τῆς εἰς λῆξιν ἀνεξικακίας ἐν τού- VI.
τοις, ὁδὸς ἡμῖν ὑποδείκνυται· βούλεται δὲ πρὸς
τούτῳ, καὶ χρημάτων εἶναι καταφρονητὴν, ὥστε
καὶ εἰ μόνον ἱμάτιον ἔχοι, μὴ ἀφόρητον ἡγεῖ-
σθαι τὸ συναποβαλεῖν αὐτῷ καὶ τὸν χιτῶνα τυ-
χόν· ἀρετὴ δὲ αὕτη ψυχῆς ὁλοῦρόπως ἀπεστραμ-
μένης τὸ φιλόπλουτον πάθος· μὴ γὰρ ἀπαίτει,
φησὶ, τὸν αἰροῦντά τι τῶν σῶν· ἀλλὰ καὶ παντὶ
τῷ αἰτοῦντι σε, δίδου· ὅπερ ἀγάπης καὶ φιλο-
πτωχίας τεκμήριον· τὸν δὲ φιλοικτίρμονα, χρη-
πάντως εἶναι καὶ ἀμνησικακον· ὥστε καὶ τὰ φι-
λων, εἰς ἐχθροὺς ἐργάζεσθαι.

Ἄλλ' ἢν εἰκὸς οἰηθῆναι τοὺς ἀγίους ἀπο- τ. 31.
p. 106. a.
στόλους τάχα που δυσκαλὸρθῶτα εἶναι ταυτί· ὁ
τοῖνον πάντα εἰδὼς, τὸν τῆς ἐν ἡμῖν φιλαυτίας
δέχεται νόμον βραβευτὴν ὧν ἂν βούλοιτό τις
παρ' ἐτέρου τυχεῖν· γινοῦ τοιοῦτος, φησὶν εἰς
ἐτέρους αὐτοὺς, ὁποῖους περ ἂν εἶναι θέλῃς περὶ
σέ· εἰ μὲν σκληροὺς καὶ ἀσυμβαθεῖς, θρασεῖς
καὶ ὀργίλους, μνησικακοὺς καὶ πονηροὺς, ἔσο
καὶ αὐτοὺς τοιοῦτος· εἰ δὲ τοῦναντίον, χρηστούς
καὶ ἀμνησικακοὺς, μὴ ἀφόρητον ἡγοῦ τὸ εἶναι
τοιοῦτος· καὶ τάχα που ταῖς οὕτω διακειμένοις,
περιττὸς ὁ νόμος, ἐγγράφοντος θεοῦ ταῖς καρ-
δίαις ἡμῶν τὴν τοῦ ἰδίου θελήματος ἰνῶσιν· ἐν
γὰρ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, φησὶ κύριος, διδούς

vi. νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς.

p. 109. b. Μέγα τῆς ἐλεημοσύνης τὸ καύχημα καὶ Γοῦν γέγραπται, ὡς μέγα ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων· μορφοῖ γὰρ ἡμᾶς πρὸς θεὸν ἡ ἀρετὴ, καὶ τῆς ἀνωτάτω φύσεως οἰονεῖ τινὰς χαρακτῆρας ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐνεργάζεται.

p. 110. a. Παγχάλεπον ἀποκίρει πάθος τῶν ἡμετέρων διανοιῶν, ὑπεροψίας ἀρχὴν καὶ γενέσιν· καὶ τοι γὰρ θεὸν τινὰς ἑαυτοὺς κατὰσκέπτεσθαι καὶ κατὰ θεὸν πολιτεύεσθαι, τοῦτο μὲν οὐ δρῶσιν, πολυπραγμονοῦσι δὲ τὰ ἑτέρων καὶ ἀσθενοῦντας ἰδωσί τινὰς, ὥσπερ εἰς λήθην ἐρχόμενοι τῶν ἰδίων ἀρρώστημάτων, φιλοσοφίας ὑπάθεσιν ποιοῦνται τὸ χρῆμα, καὶ κατὰλαλιᾶς ἀφορμὴν καταψηφίζονται γὰρ αὐτῶν, οὐκ εἰδότες ὡς νοσοῦντες τὰ ἴσα τοῖς παρ' αὐτῶν διαβεβλημένοις, ἑαυτοὺς κατακρίνουσι· οὕτω που καὶ ὁ σοφώτατος γράφει Παῦλος· ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων· καὶ τοι μᾶλλον ἐχρῆν, ἀσθενοῦντας ἐλεεῖν, ὡς ταῖς τῶν παθῶν ἐφόδων ὑπεσφρωμένους, καὶ τοῖς τῆς ἀμαρτίας βρόχοις ἀφύκτως ἐννελημμένους, καὶ ὑπεριύχεσθαι τῶν τούτων, καὶ παρακαλεῖν αὐτοὺς καὶ διεγείρειν εἰς νῆψιν, καὶ πειρᾶσθαι μὴ τοῖς ἴσοις περιπεσεῖν αἰτίμασι· ὁ γὰρ κρίνων τὸν ἀδελφόν, καθά

φησὶν ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς, καταλαλεῖ νό-
μου, καὶ κρίνει νόμον· εἰς ἐστὶν ὁ νομοθέτης καὶ
κριτὴς· ἄνω γὰρ δεῖ τῆς ἀμαρτανούσης ψυχῆς
εἶναι τὸν ταύτης κρίτην· σὺ δὲ μὴ τοιοῦτος ὢν,
τί κρίνεις τὸν πλησίον; ἀπολογήσεται τῷ κρίτῃ
ὁ ἀμαρτάνων· εἰ δὲ τολμᾷς κατακρίνειν, καὶ τοι
τούτου μὴ ἔχων τὴν ἐξουσίαν, κατακριθήσῃ μάλ-
λον αὐτὸς, ὡς οὐκ ἐὼντος τοῦ νόμου τὸ κρίνειν
ἐτέρους· ὃ γε μὴν συνέσει κυβερνώμενος, οὐκ εἰς
τὰς ἐτέρων ἀμαρτίας ὁρᾷ, οὐδὲ τί ἐστὶ τὸ φαῦ-
λον ἐν τῷ πέλας περιεργάζεται· ἄλλον τοῖς ἰδίοις
ἐνατενίζει κακοῖς· τοιοῦτο ἦν ὁ μακάριος ψαλ-
μωδὸς, προσπίπτων Θεῷ καὶ λέγων ὑπὲρ τῶν
ιδίων ἀμαρτημάτων, ἰὰν ἀνομίας παρατήρηση
κύριε κύριε, τίς ὑποστήσεται; ποτὶ δὲ πάλιν τῆς
ἀνθρωπείας φύσεως τὴν ἀσθένειαν προῖσχύμενος
εὐλογον ἀπῆται συγγνώμην, λέγων· μνήσθητι
ὡς χοῦς ἐσμέν.

Γείτονα ὥσπερ ταῖς εἰρημέναις ἐπεικείαις τὸν
περὶ τῆς ἐλεημοσύνης ποιεῖται λόγον· ἄριστον
γὰρ τὸ χρῆμα καὶ Θεῷ θυμηρέστατον, καὶ ὁ-
σίαις ψυχαῖς ὅτι μάλιστ' ἀπρέπον· γίνεσθαι γάρ
φησιν οἰκτίρμονες, καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὡς δὲ
πλουσιωτέρα χειρὶ ληψόμεθα τὴν ἀνταπόδοσιν
παρὰ τοῦ πάντα πλουσίως νέμοντος Θεοῦ τοῖς
ἀγαπῶσιν αὐτόν, αὐτὸς πεπληροφόρηκεν εἰπὼν
μέτρον καλὸν κ. τ. λ.

v. 36.
p. 111. a.

VI.
v. 38.

Καὶ δοκεῖ μὲν ὥς εἰσφέρεισθαι τῷ πρώτῳ τὸ δεύτερον· εἰ γὰρ μέτρον ὑπερεκχυνόμενον ληψόμεθα, πῶς ᾧ μέτρῳ μέτροῦμεν ἀντιμετρηθήσεται ἡμῖν; ἔοικε γὰρ ἐν τούτοις ἰσότης μᾶλλον οὐ πλειονασμὸς εἶναι τις τῆς δοθεισομένης ἡμῖν ἀμοιβῆς· τί οὖν ἄρα φαμὲν; ἀπαλλάξει πραγμάτων ἡμᾶς ὁ σοφώτατος Παῦλος, τῶν ζητούμενων τὴν λύσιν ἐπενέγκων· ἔφη γὰρ, ὡς ὁ σπειρώων φειδομένως ἀντὶ τοῦ, συμμέτρως καὶ συνιστάλμην χειρὶ, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει· τοῦτέστι, εἰ δέ τις μὴ ἔχοι, οὐχ' ἥμαρτε τοῦτο μὴ δρῶν· καθὼ γὰρ ἂν ἔχοι, εὐπρόσδιχτος, οὐ καθὼ οὐκ ἔχει· τοῦτο καὶ ὁ διὰ Μωϋσείως ὑπεΐϋπου νόμος· προσεκόμιζον γὰρ εἰς θυσίαν τῷ θεῷ, τὸ κατὰ χεῖρα τὴν καὶ ἰσχὺν, ἕκαστος τῶν ὑπὸ τὸν νόμον· οἱ μὲν μόσχους, οἱ δὲ κριοὺς, ἢ ἀμνοὺς, ἢ τρυφώνας, ἢ περιστέραις, ἢ σιμίδαλιν ἐλαιοβρεχῆ· πλὴν ὁ καὶ τοῦτο πρόσάτων τὸ οὕτω μικρὸν καὶ εὐπόριστον, διὰ τὸ μόσχον μὴ ἔχειν, ἴσος ἦν ἐκείνῳ κατὰ πρόθεσιν.

v. 39.

Ἀναγκαιοτάτην ταύτην τῶν εἰρημένων προσέθηκε τὴν παραβολὴν· ἐμελλον ἔσεσθαι μυσταγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς ὑπὸ οὐρανὸν οἱ μακάριοι μαθηταί· ἔδει τοίνυν αὐτοὺς, ἀρτίως ἔχοντας εἰς εὐσέβειαν ἀναφαίνεσθαι τῶν ἀπάντων, ἐχρῆν εἰδέναι τῆς εὐαγγελικῆς πολίτειας τὴν ὁ-

δὸν, καὶ τεχνίτας εἶναι πρὸς πᾶν ἔργον ἀγα- vi.
θὸν, καὶ τὸν ἀκριβῆ καὶ σωτήριον καὶ ἀποξε-
σμένον εἰς ἀλήθειαν ἐνιέναι λόγον τοῖς πειται-
δευμένοις· ὡς ἤδη προεβλέψαντας, καὶ τῷ θεῷ
φωτὶ κατὰ λαμπομένην τὴν διάνοιαν ἔχοντας· ἕως
μὴ τυφλοὶ τυφλῶν εἶναι ὁδηγοὶ, καὶ εἰ γένοιτο
προελθεῖν εἰς τοῦτό τινας ὥστε καὶ ἰσάμιλλον
τοῖς παιδεύουσι κατακτήσασθαι τὴν ἀρετὴν, ἐκ-
τὸς τῶν διδασκόντων στήσονταί μετρῶν, ἐκείνων
ἴσονται μιμηταί· καὶ πιστώσει πάλιν ὁ Παῦ-
λος, λέγων· μιμηταὶ γίνεσθε καθὼς καὶ ὁ Χρι-
στοῦ· τοῦ τοίνυν διδασκάλου μήπω κρίνοντος,
τί κρίνεις αὐτόν; οὐ γὰρ ἦλθε κρίναι τὸν κό-
σμον, ἀλλ' ἰλιεῖναι.

Κατὰ δέ γε τὴν προτέραν διάνοιαν, εἰ ἐγώ
φησιν οὐ κρίνω, μὴ δὲ σὺ ὁ μαθητὴς· εἰ δὲ καὶ
μειζοσιν ἐνέχη ἔφ' οἷς ἕτερον κρίνεις, πῶς οὐκ
ἂν αἰσχυνθείης εἰς αἰσθησιν ἐλθὼν; τοῦτο διὰ
παραβολῆς ἑτέρας ὁ κύριος παρίστη λέγων· τί
δὲ βλέπεις τὸ κάρφος κ. τ. λ.

Ἐξ ἀναγκαίων ἡμᾶς ἀναπείθει συλλογισμῶν, τ. 41.
ἀποσχίσθαι μὲν τοῦ βούλεισθαι κρίνειν ἑτέρους,
τὰς ἑαυτῶν δὲ μᾶλλον καρδίας περιεργάζεσθαι,
καὶ τῶν ἐνόντων αὐταῖς παθῶν ἀπαλλάττεσθαι
ζητεῖν, αἰτοῦντας τοῦτο παρὰ θεοῦ· αὐτὸς γάρ
ἐστὶν ὁ ἰώμενος τοὺς συντετριμμένους τὴν καρ-
δίαν, καὶ ψυχικῶν ἡμᾶς νοσημάτων ἐλευθερῶν

VI. τί γὰρ εἰ νοσῶν αὐτὸς τὰ ἔτι μείζω καὶ χαλεπώτερα τῶν ὄντων ἐν ἑτέροις, ἀφείς τὰ κατὰ σαυτὸν ἐκείνοις ἐπιτίμας; οὐκοῦν ἅπασι μὲν τοῖς ἐθέλουσιν εὐσεβεῖν, ἀναγκαῖα εἰς ὄνησιν ἢ ἐντολὴ, μάλιστα δὲ τοῖς τὸ διδάσκειν ἑτέρους ἐκ χειρισμένοις· εἰ μὲν γὰρ εἶεν ἀγαθοὶ καὶ νηφάλιοι, καθάπερ εἰκόνα ζωῆς εὐαγγελικῆς τὰ καθ' αὐτοὺς ἐνοστήσαντες, τοῖς μὴ τὰ ἴσα δρᾶν ἐλομένοις εὐπροσώπως ἐπιτιμήσουσι, ὥς μὴ τοὺς ἐνούσης αὐτοῖς ἐπεικείας ἀνεμάξαντας τρόπους· εἰ δὲ ῥάθυμοί τινες εἶεν, καὶ ταῖς εἰς τὸ φαῦλον ἡδοναῖς εὐάλωτοι, πῶς ἂν ἑτέροις τὰ ἴσα νοσοῦσιν ἐπιτιμήσειαν; διὰ τοῦτο σαφῶς οἱ μακάριοι μαθηταὶ γεγράφασί τε καὶ λέγουσι μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθαι ἀδελφοί μοι, εἰδότες ὡς μεῖζον κρίμα ληψόμεθα, ὡς ἔφη Χριστός, ὁ τῶν σφετέρων διανομεὺς καὶ τοῖς πλημμελοῦσι τὰς δίκας ἐπάγων· ὅς ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὁ δὲ μὴ ποιήσας καὶ διδάξας, ἐλάχιστος· ἐπεὶ, πῶς ὁ πολλαῖς καὶ μεγάλαις ἰσθ' ὅτι καταπνιγόμενος ἁμαρτίαις κατακρίνεις τὸν ὀλίγοις ἑνοχον πταισμάσι; πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἀναβάλω τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, αὐτὸς τὴν δοκὸν ἔχων ἐν σιαυτῷ, ὁ μεγάλαις ἁμαρτίαις ἑνοχος; τοῦτο γὰρ ἡ δοκὸς σημαίνει· πῶς κατακρίνεις τὸν

ὀλίγα παντελῶς ἢ καὶ ἔσθ' ὅτε μηδὲν ἡμαρτη- VI.
κότα;

Τούτίσ' ἰ, σαυτὸν ἐπίδειξον καθαρὸν τῶν με- v. 42.
γάλων ἀμαρτημάτων, καὶ τότε σύμβουλος ἔση
τῷ πλᾶιοντι μικρὰ· οὐκοῦν ἐαυτῷ μὲν ἔσται δι-
δάσκαλος ὁ σοφὸς, ἑτέρον δὲ οὐ κατακρινεῖ·
τοῦτο γὰρ καὶ ὁ νόμος ὁ διὰ Μωϋσείως παραγ-
γέλλει, λέγων· πρόσσεχε φησὶ σεαυτῷ, οὐχ' ἑτέ-
ρω· τὸ δὲ πρόσσεχε, ἀντὶ τοῦ περιβλέπου τὰ κα-
τὰ σαυτόν.

Ἄλλ' ὦ δέσποτα, φαίη ἂν οἶμαί τις, πῶς p. 111. b.
ἄρα διαγινώσκει-θα τὸν ἔχοντα μὲν ἐν ὀφθαλ-
μῷ τὴν δοκὸν, ἐπιωλήττοντα δὲ τοῖς κάρφον
ἔχουσι καὶ ἀσθενοῦσιν ἐκ μέρους; χαλεπὸν οὐ-
δὲν ἐν τούτῳ φησὶ, πρόκειται γὰρ τοῖς ἐθέλου-
σιν εὐκόλως ἰδεῖν.

Οὐκοῦν ὁ ἐκάστου βίος τῶν αὐτοῦ τρόπων v. 43.
ἔσται παραδεικτικὸς· οὐ γὰρ τοῖς ἔξωθεν ὥραι-
σμοῖς, καὶ πεπλασμέναις ἐπεικείαις τὸ τῆς ἀλη-
θοῦς εὐζωτίας χαρακτῆρίζεται κάλλος, ἀλλ' ἐξ
ᾧ ἂν ἐργάσαιτό τις· τοῦτο πάλιν ἔφη πρὸς τὸν
Χριστὸς, προσέχετε ἀπὸ τῶν ἐρχομένων πρὸς
ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι
λύκοι ἄρπαγες· ἰδοὺ δὴ πάλιν οὐκ ἐκ τῶν ἐν-
δυμάτων, ἀλλ' ἐξ ᾧ εἰσι κατὰ ἀλήθειαν οἱ
πρὸς ἡμᾶς ἐρχόμενοι, διαγινώσκεισθαι δεῖν αὐ-

VI. τοὺς ἐπιτάττει Χριστὸς· ἀπὸ γὰρ τοῦ καρποῦ, φησί, τὸ δένδρον γινώσκεται.

V. 44. Ὡς περ ἐστὶν ἀμαθὲς τὸ ἐν ἀκάνθαις ζητεῖν τὰ τῶν ὀρίμων ἐξαίρετα, σφαυλὴν τε φημί καὶ σύκον, οὕτω καταλείλασθον ἐννοεῖν ἐν ὑποκρίταις καὶ βεβήλοις εὐρεῖν δύνασθαι τι τῶν τεθαυμασμένων, ἥγουν ἀρετῆς εὐγένειαν· τούτους καὶ τριβόλους καὶ βάτους φαίη τίς ἂν παρὰ τοῖς τοιοῦτοις, γλυκὺ μὲν οὐδὲν, πικρὰ δὲ πάντα καὶ δυσγενῆ· οὐ γὰρ ἐν ἀκάνθαις φύεται σύκον, οὐδὲ ἐν βάτῳ τίκεται σφαυλὴ· οὐκοῦν οὐκ ἀπὸ γε τῶν σχημάτων, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν ἐκάστῳ βεβιωμένων, διαγνωστέον τὸν διδάσκαλον.

V. 45.
P. 112, a.

Ἀποδείξας ἐν τοῖς προλαβοῦσι, πόθεν ἂν διαγνωσθεῖν ὁ ἀγαθὸς καὶ ὁ πονηρὸς, ὡς ἐπὶ τῶν ἔργων, ὡς τὸ δένδρον ἐξ τοῦ καρποῦ, νῦν καὶ δι' ἑτέρου σημείου τοῦτο κατασκευάζει· ὁ μὲν γὰρ ἀγαθός, φησιν, ὡς ἐξ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας, πηγάζει τὰ ἀγαθὰ· ὁ δὲ μὴ οὕτως ἔχων, φανλότητι δὲ καὶ πονηρίᾳ κεκρατημένον ἔχων τὸν νοῦν, ἐνδύσει πάντως τὰ ἐν τῷ βάθει κεκρυμμένα· τὰ γὰρ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἐπιπηδᾷ, διὰ τοῦ πρὸς τὰ ἄνω τρέχοντος λόγου.

Οὐκοῦν ὁ χρηστὸς τοὺς τρόπους, τὰ αὐτῷ πρέποντα λαλεῖ· ὁ δὲ φαῦλος τὲ καὶ πονηρὸς, τὴν ἐν τῷ βάθει κειμένην ἀκαθαρσίαν ἐρεύξειται.

Μόνη μὲν τοι πρέπει τῇ πάντων ἐπέκεινα καὶ ^{VI.}
^{7. 46.} ἀνωτάτω φύσει τὸ τῆς κυριότητος ὄνομά τε καὶ
 πράγματα· κρατεῖ γὰρ καὶ κατεξουσιάζει τῶν
 ὅλων· εἷς γὰρ κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα·
 καὶ αὐθεὶς, εἴ περ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι
 πολλοὶ ἔν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἀλλ' ἡμῖν
 εἷς θεὸς ὁ πατήρ, ἔξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἷς κύ-
 ριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα· μόνον
 οὖν εἰδότες τὸν φύσει τὲ καὶ ἀληθῶς κύριον,
 τὸν συμβασιλεύοντα τῷ θεῷ καὶ πατρὶ θεὸν λό-
 γον, οὕτως αὐτὸν ὀνομάζομεν· ἀλλὰ τί δῆτα
 φησὶ καλεῖτε κύριον, οὐ ποιεῖτε δὲ ἅ λείγω;
 ἀληθεὺς γὰρ τὸ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν
 εἰρημένον· εἰ πατήρ εἰμὶ ἐγὼ, ποῦ ἦν ἡ δόξα
 μου; καὶ εἰ κύριος εἰμὶ ἐγὼ, ποῦ ἔστιν ὁ φό-
 βος; υἱὸς δοξάζει πατέρα, καὶ δοῦλος τὸν κύ-
 ριον αὐτοῦ, λέγει κύριος παντοκράτωρ· ἐπισφα-
 λὲς οὖν ἄρα καὶ τῆς ἐσχάτης ἄξιον δίκης, τὸ
 μὴ ὑποκεῖσθαι θέλειν τῷ τῶν ὅλων κρατοῦντι
 Χριστῷ· κατὶδὲ δ' ἂν τις ἐκ πολλῶν μὲν καὶ
 ἄλλων, καὶ τῶνδε μὲν τοι· τὸν μὲν γὰρ γνή-
 σιον οἰκίτην, ἐξαιρέτοις τιμαῖς στεφανούμενον,
 τὸν δὲ ἀπειθῆ καὶ ῥάθυμον, εἰς τὸ σκότος δρα-
 μόντα· τὸ ἐξώτερον· οἱ γὰρ λαβόντες τὰ τάλαν-
 τα, καὶ διπλασιάσαντες τῷ δισπότῃ τὸ δοθὲν,
 ἐπαίνοις τετίμηνται· τὸν γὰρ μὴν εἰς γῆν κατα-
 χύσαντα τὸ δοθὲν ὡς ῥάθυμον, σκληρὰ καὶ ἀφύ-

VI. κτῶ περιβέβληκε δίκη· κακέينو δὲ οἶμαι τῶν εἰρημένων προσεπενεχθῆναι δεῖ· ἐν γὰρ τῷ βούλεσθαι τοῖς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ὑποκεῖσθαι λόγοις, καὶ δουλεύειν αὐτῷ, τὸ τῆς ἐλευθερίας ἀξίωμα διὰ τῶν αὐτοῦ πάλιν νευμάτων καταπλουτήσομεν· ἔφη Γοῦν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· ἰὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθεροῖ ὑμᾶς· οὐκοῦν τῆς ἐλευθερίας τὴν δόσιν διὰ τῆς ὑπακοῆς κερδαίνομεν· τοῦτο δέ ἐστιν ἡ ὑπὸ αὐτῷ δουλεία· τοῦτο καὶ υἱοὺς ἡμᾶς ἀποτελεῖ καὶ κληρονόμους θεοῦ, καὶ συγκληρονόμους αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· καὶ αὐτός σε πάλιν πιστώσεται λέγων· πᾶς ὁ ποιῶν ἁμαρτίαν, δοῦλος ἐστὶν τῆς ἁμαρτίας· ὁ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· ἰὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὅντως ἐλεύθεροι ἐστέ· οὐκοῦν εἰ δεσπότην ὀνομάζομεν τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα Χριστόν, ποιῶμεν ἃ λέγει· οὐ πᾶς γὰρ φησιν ὁ λέγων μοι κύριε κύριε, εἰσιλεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅποια γε μὴν ἡ ὄνκοις ἐν τῷ βούλεσθαι τηρεῖν τὰ προστεταγμένα, τί δ' ἂν γένοιτο βλάβος ἐν τῷ μὴ ὑποτάττεσθαι θέλειν, αὐτὸν ἰδί-

δαξεν ὁ σωτὴρ εἰπὼν· πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με VI.
κ. τ. λ.

Ὁ γὰρ εὐπειθὴς καὶ εὐάγωγος, οὐκ ἀκροα- v. 48.
p. 112. b.
τῆς νόμου γινόμενος μᾶλλον, ἀλλὰ ποιητῆς ἔρ-
γων, ἰδραιοτάτην ἔξει τὴν στάσιν, τὴν ἐν παν-
τὶ πράγματι καλῶ τε καὶ ἀγαθῶ ἔσται δὲ οἰ-
κία παραπλήσιος ἰδρυμένη καλῶς, καὶ ἀκατά-
σειστον ἔχουσιν τὸν θεμέλιον ὥστε καὶ χειμάρ-
ρου δίκην ἢ τοι πλημμύρας ὕδατων προσβάλω-
σιν οἱ πειρασμοὶ, καὶ ἡ τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν
ἀγριότης, πείσεται τῶν ἀπεικτῶν οὐδὲν ὁ δὲ
μόνην ὑπέχων τὴν ἀκοὴν οἷς ἂν λέλοι Χριστὸς,
ἀπόθετον δὲ εἰς νοῦν ἔχων οὐδὲν, οὔτε μὴν κατ-
ορθώσας τί τῶν κεκλιυσμένων, ἔσται πάλιν οἰ-
κία προσοικῶς ἰτοιμοτάτη πρὸς πῶσιν κατῆνεχ-
θήσεται γὰρ ἐφ' ἧ μὴ θέμις, κατερεδιζούσης
ἡδονῆς, καὶ εἰς τοὺς τῆς ἀμαρτίας ἐκφερούσης
βόθρους.

Ἀθλίους δὲ ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἡ περὶ
τοὺς πόνους ὀλιγωρία, καὶ τὸ τῆς κρίσεως σα-
θρὸν καὶ ἀβέβαιον· οὗτοι εἰσὶν οἱ τοῖς μωροῖς
ὁμοιωθέντες, οἱ ἐπὶ τῆς ψάμμου τῆς κατὰ τὴν
γνώμην ἀβεβαιότητος, τὸν θεμέλιον τῆς πνευ-
ματικῆς τιθέντες οἰκοδομῆς· ὃν ὀλίγαι ψεκά-
δεις πειρασμῶν, καὶ βραχὺς χειμάρρους τῶν
τοῦ πονηροῦ προσπαιγμάτων ὑφελκύσας, τὴν
ὑποβάθραν διέλυσέ τε καὶ διεσκόρπισε, μὴ

VI. δι' ὀλίγον ἐπισχόντα πρὸς τὴν βροχὴν καὶ τὰ πνεύματα.

C A P. VII.

VII.
V. 10.
P. 114. a. **Ο**σαί δὲ οὖν ψήφω Θεοῦ, τῆς μὲν πρὸς αὐ-
τὸν οἰκειότητος ἀπώλισθεν ὁ Ἰσραὴλ· ἀντιστα-
κλῆται δὲ καὶ προσελήφθη τὰ ἔθνη· ἐτοιμοτέραν
ἔχοντα τὴν καρδίαν εἰς τὸ πιστεύειν εἰς αὐτὸν·
καὶ πιστώνεται πάλιν ἡμᾶς τοῦτο λέγων ὁ θε-
σπίσιος μελωδὸς περὶ αὐτῶν· ποτὲ μὲν, ὡς τὴν
ἐτοιμασίαν τῆς καρδίας αὐτῶν, προσέσχε τὸ οὖς
σου· ποτὲ δὲ, ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐ-
τῶν μετὰ ταῦτα, ἐτάχυναν· εἰ γὰρ καὶ πολ-
λαῖς ἁμαρτίαις ἦσαν βεβαρημένοι, ἀλλ' ὁμως
ἐτάχυναν πρὸς παροδοχὴν τῶν Χριστοῦ παιδευ-
μάτων· περὶ δέ γε τοῦ Ἰσραὴλ προφητικὸς φη-
σι λόγος· ἀπώσεται αὐτοὺς ὁ θεὸς ὡς οὐκ εἰσ-
ήκουσαν αὐτοῦ, καὶ ἔσονται πλανῆται ἐν τοῖς
ἔθνεσιν.

V. 11.
P. 116. b. **Ο**ρα δὲ πῶς παραδόξοις συνίρει παράδοξα·
καὶ ἐκεῖ μὲν καλούμενος, ἀπαντᾷ· ἐνταῦθα μὴ
καλούμενος, παραγίνεται· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸν ἐκά-
λει ἐπὶ νεκροῦ ἀνάστασιν, ἀλλ' αὐτόκλητος ἐπὶ
ταύτην ἀφικνεῖται· οἰκονομικώτατα δέ μοι δο-
κεῖ, τῷ πρώτῳ συνάψαι καὶ τοῦτο· οὐδὲν γὰρ
ἢ τὸ ἀπεικὸς ἐννοεῖν, ὡς ἐνστήσεται τις ἔσθ'

ὅτε τῇ τοῦ σωτῆρος δόξῃ μαχόμενος· εἶτα λί- νι-
γων, τί τὸ θαῦμα ἐπὶ γε τῷ παιδὶ τοῦ ἑκατόν-
τάρχου τιτελισμένον· ἄρρωστος ἦν, οὐ πάντως
ἔμιλλε τελευτᾶν, καὶ τοῦτο γέγραφεν ὁ εὐαγ-
γελιστὴς, τὰ πρὸς χάριν μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς ἀλή-
θειαν ἀφηγούμενος· ἕως τοίνυν τὴν ἀκόλαστον
τῶν τοιούτων ἀποφράξῃ γλῶσσαν, τεθνεῶτι τῷ
νεανίσκῳ Χριστὸν ὑπαντῆσαι φησὶ· μονογενεῖ υἱῷ
χήρας, ἑλπεινὸν το πάθος καὶ θρῆνον κινήσαι
δυνάμενον, καὶ δακρύων ἀφορμὰς· εἶπετο δὲ τῷ
πάθει μεθύουσα καὶ παρειμένη λοιπὸν ἡ γυνή,
καὶ πολλοὶ σὺν αὐτῇ.

Διὰ τί δὲ οὐ λόγῳ μόνον ἐπλήρου τὸ θαῦ- ν. 14.
μα, ἀλλὰ καὶ ἤφατο τῆς σοροῦ; ἵνα γνοίης ὡς
ἔστιν ἐνεργὴς πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπου τὸ ἅγιον
σῶμα Χριστοῦ· σῶμα γάρ ἐστι ζωῆς, καὶ σὰρξ
τοῦ πάντα ἰσχύοντος λόγου καὶ τὴν αὐτοῦ πε-
φόρηκε δύναμιν· ὥσπερ γὰρ σίδηρος ὁμιλήσας
πυρὶ, τὰ πυρὸς ἐνεργεῖ, καὶ τὴν αὐτοῦ χρεῖαν
πληροῖ, οὕτως ἐπειδήπερ ἰδία γέγονε τοῦ λό-
γου ἡ σὰρξ τοῦ τὰ πάντα ζωογονοῦντος, ταύτη
τοὶ ζωοποιός τι καὶ αὐτὴ, καὶ θανάτου καὶ
φθορᾶς ἀναιρετικὴ· ζωοποιὸν γὰρ τὸ σῶμα Χρι-
στοῦ εἶναι πιστεύομεν· ἐπεὶ ἐστὶ τοῦ ζῶντος
λόγου ναός τε καὶ ἰνδιαίτημα, πᾶσαν ἔχον αὐ-
τοῦ τὴν ἐνέργειαν· οὐκ ἠρκέσθη τοίνυν μόνῳ τῷ
προστάξαι, καὶ τοὶ λόγῳ κατορθοῦν εἰδικμέ-

νι. νος ὅσα περ ἂν βούλοιτο, ἀλλ' ἐπέτιθει τῇ σα-
ρὶ καὶ τὰς χεῖρας, δεικνύς ὡς καὶ τὸ σῶμα
αὐτοῦ, τὴν ζωοποιὸν ἐνέργειαν ἔχει.

v. 16. Μείγα καὶ τοῦτο παρά γε ἀναισθήτῳ εὐχα-
ρίστῳ λαῷ, μικρὸν γὰρ ὕστερον οὐδὲ προφήτην
οὐδὲ εἰς ἀγαθὸν τοῦ λαοῦ πεφηνότα νομίζουσιν
αὐτὸν· ἀλλὰ τὸν θανάτου καταλύτην, θανάτῳ
παραδίδωσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι τότε δὴ τότε κατ-
έλυε θάνατον, ἥνικα ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν ἀνάστασιν
ἐποιήσατο.

v. 17.
p. 116. a.

Ἐλαθε τὸ παράδοξον τοῦ θαύματος οὐδέ-
να τῶν ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ ἀπαγγέλλουσι δὲ
τοῦτο καὶ αὐτῷ τῷ ἁγίῳ Βαπτιστῇ τῶν ἐπιτη-
δείων τινὲς ἤτοι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ὁ δὲ δύο
τινὰς ἀπολέγδην ἀποκρίνας τῶν ἄλλων, πέμπει
πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ἐρομένους αὐτὸν, εἰ αὐτός ἐστιν
ὁ ἐρχόμενος, ἢ γοῦν ἕτερον προσδοκᾶσθαι χρὴ·
οὐκ ἠγνόησε γε μὲν ὁ μακάριος Βαπτιστὴς τὸν
ἐνανθρωπήσαντα τοῦ πατρὸς λόγον· μὴ τοῦτο
ὑπολάβῃς· ἥδει γὰρ καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι αὐ-
τός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος· εἰργάζετο δὲ τι σοφὸν
καὶ εὐμήχανον, καὶ ὅπερ ἦν εἰκὸς οὐ μετρίως
ὀνήσειν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ μαθητευομένους· οἱ μὲν
γὰρ οὐπω Χριστὸν ἰδόντες, ἤτοι τὴν δύναμιν αὐ-
τοῦ, καὶ τὴν κατὰ πάντων ὑπεροχὴν, ἠρέμα πῶς
καὶ ὑποδάκνοντο, θαυματοουργοῦντος αὐτοῦ καὶ
ταῖς τῶν δρωμένων ὑπερβολαῖς νικῶντος τὸν Βα-

ππιστὴν· καὶ δὲ προσήεσάν ποτε, φθόνῳ τὲ καὶ VII.
λύπῃ κατατετηγμένοι, καὶ νοσημάτων ἰουδαϊ-
κῶν οὐκ ἀμοιροῦσαν ἔχοντες τὴν καρδίαν· ἔφα-
σκόν τε τῷ μακαρίῳ Βαπτιστῇ· ῥαββὶ, ὃς ἦν με-
τὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μιμαρτύρη-
κας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται
πρὸς αὐτόν· οὐ γὰρ ἤθελον ἑτερόν τινα βαπτί-
ζειν ὅλως, καὶ τῆς Ἰωάννου κατεπαίρεισθαι τι-
μῆς· ἐδιδάσκοντο δὲ παρ' αὐτοῦ τῆς Χριστοῦ
δόξης τὸ ὑπερχεῖμενον, καὶ τὴν ἀπαράβλητον
ὑπερβολὴν ἤκουον γὰρ λέγοντος αὐτοῦ, αὐτοὶ
ὕμεις μαρτυρεῖτε ὡς εἶπον· ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ Χρι-
στός, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν
ἐκείνου· ὃ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν· ὃ δὲ
φίλος τοῦ νυμφίου, ὃ ἐστήκαὸς καὶ ἀκούων αὐ-
τοῦ τῆς φωνῆς, χαρὰ χαίρει διὰ τὴν χαρὰν τοῦ
νυμφίου· αὕτη οὖν ἡ ἐμὴ χαρὰ πεπλήρωται· ἐκεί-
νον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι· καὶ οὐ
δὴ που φαμὲν ὡς ἐλάττων ἐαυτοῦ γέγονε· κα-
τὰ τι γοῦν ὅλως ὁ μακάριος Βαπτιστής, προσ-
θήκη αἰὲ δεχομένης τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ,
παρά γε τοῖς πιστευούσιν εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ δὲ
ἐν τοῖς τῆς ἀνθρώποτης μέτροις μεμίνηνεν ὁ
μακάριος Ἰωάννης, οὐ γὰρ ἦν ἐτέρωσέ ποι προσε-
θεῖν αὐτόν δύνασθαι ποτε· θεὸς δὲ ὢν φύσει,
καὶ ἐκ θεοῦ πατὴρ ἀπερρήτως γεγεννημένος ὁ
ἐνανθρωπήσας λόγος, εἰς δύναμιν αἰὲ τὴν αὐτῇ

VII. πρέπουσαν ἐνφοιτῶν, παρὰ πάντων ἰθαυμάζιτο ταύτη τοι φησί· ἐκείνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἱλαττοῦσθαι· τοῦ γὰρ αἰεὶ προκόπτοντος, ὁ ἐν ταυτότητι μένων, ἱλαττοῦσθαι δοκεῖ, ἕως τοίνυν βεβαίαν ἐργάσεται πίστιν, εἰς αὐτὸν δηλονότι τοῖς ἔτι ὁ κλάζουσι, καὶ οὐπω πιπληροφορημένοις ὡς αὐτὸς εἶη Χριστὸς, προσποιεῖται τὴν ἀγνοίαν· εἴτα πέμπει πρὸς αὐτὸν ἐρομένους καὶ λείγοντας· σὺ εἰ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; ἐρχόμενος δὲ ποῦ; φαῖν ἂν ἴσως τινες· καὶ δοκεῖ μὲν τισι, τοιοῦτόν τι νοεῖν· ἐπειδὴ γὰρ ἱμιλλέ φησι πρὸ τοῦ τιμίου σταυροῦ τὸν ἐκ τῆς Ἡρώδου σκαιότητος θάνατον ὑπομένειν ὁ Βαπτιστῆς, προαποδημεῖν δὲ ὥσπερ Χριστοῦ, καὶ τῆς εἰς τὸν ἄδην ἀφίξιως προβαδίζειν ὡς πρόδρομος, ἐρωτᾷ φησί, εἰ αὐτὸς ἔξει κακίῃσι, λυτρωσάμενος τοὺς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου; ἐκβλητος δὲ παντελῶς, ἢ τοιάδε δόξα· οὐδαμοῦ γὰρ εὐρήσομεν τὴν θεόπνευστον Γραφὴν, ἀπαγγείλασαν ὡς καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ πνεύμασι προκατήγγειλε τοῦ σωτῆρος τὴν ἀφίξιν ὁ μακάριος Βαπτιστῆς· ἀληθεὺς δὲ κακίῃσι εἰπεῖν ὅλην γὰρ ἀπαξ οὐκ ἡθνοικῶς τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ μονογενοῦς τὴν δύναμιν, ἥδει πάντως που ἐστὶ τῶν ἄλλων, ὡς καὶ τοὺς ἐν ἄδῃ λυτρώσεται, καὶ αὐτοῖς ἐπιλάμψει· χάριτι θεοῦ ὑπὲρ πάντος γινόμενος θανάτου, ἕως, ὡς Παῦ-

λος φησὶ, καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ· τί VII.
οὖν ἄρα βούλεται νοεῖν, ἐρωτῶν καὶ λέγων, σὺ
εἴ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; ἔφην,
ὥς πλάττεται τὴν ἄγνοιαν οἰκονομικῶς, οὐχ ἵνα
μάθοι μᾶλλον αὐτὸς, ἥδὲ γὰρ ὥς πρόδρομος
τὸ μυστήριον, ἀλλ' ἵνα πληροφορηθεῖεν οἱ αὐ-
τοῦ μαθηταί, ὅση τίς ἐστὶν ἡ τοῦ σωτῆρος ὑπερ-
οχῇ, καὶ ὥς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ὁ λόγος,
τὸν μὲν ὥς θεὸν καὶ κύριον ἤξοντα, προμεμήνου-
κεν· οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἦσαν οἰκείται, προαπει-
σταλμένοι διεσπότη, ἐτοιμάζοντες τὴν ὁδὸν κυ-
ρίου, καθὰ γέγραπται· ἐκλήθη τοίνυν διὰ τῶν
προφητῶν ὁ ἐρχόμενος, ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ καὶ
κύριος· ψάλλει γοῦν ὁ προφήτης Δαβὶδ, καὶ
φησὶν· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυ-
ρίου, τοῦτέστιν ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ, καὶ ἐν κυ-
ριότητι καὶ ὑπεροχῇ τῇ πάντων ἐπέκεινα· καὶ
τοῦτο πάλιν αὐτὸς καταμειμήνυκεν ἐφεξῆς, εἰ-
πὼν· θεὸς κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν· ἦλθε μὲν
γὰρ Μωϋσῆς, καὶ μετ' αὐτὸν ἐστρατήγησε τῶν
ἐξ Ἰσραὴλ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ καὶ καθεξῆς,
οἱ μακάριοι προφῆται, καὶ οὐδεὶς ἐκείνων ἐν
ὀνόματι κυρίου τοῖς ἐπὶ γῆς ἐπιλάμψαι λέγει-
ται· θεὸς δὲ κύριος ὧν φύσει καὶ ἀληθῶς ὁ μο-
νογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος, ἐπέφανεν ἡμῖν· οὕτως
αὐτὸν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ὠνόμαζε, λέγων Ἀβ-
βαχούμ τῷ προφῆτῃ· ἔτι μικρὸν ὁ ἐρχόμενος,

·ΠΙ. ἤξει καὶ οὐ χρονιεῖ· ναὶ μὴν καὶ δι' ἑτέρου προ-
φήτου πάλιν ὧδε φησὶν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ
λόγος· χαῖρε καὶ εὐφραίνου θύγατερ Σιών, ὅτι
ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι, καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ
σου, λέγει κύριος· καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολ-
λὰ ἐπὶ τὸν κύριον, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἔσο-
μαι αὐτῶν θεός, καὶ αὐτοὶ, ἔσονται μοι λαός·
ὁ δὲ καὶ εἰς πέρας ἐκβεβηκός, δι' αὐτῶν ἐστὶν
ἰδεῖν τῶν πραγμάτων· οὐκοῦν ὡς ἔκ γε τῆς θεο-
πνεύστου γραφῆς τὸ ὄνομα λαβὼν ὁ Θεοπέσιος
Βαπτιστῆς, ἐρομένους ἀπέστειλεν τῶν αὐτοῦ Γνω-
ρίμων τινάς, εἰ αὐτός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος.

v. 21.
p. 116. b.

Εἰδὼς τοίνυν ἅτε θεὸς ὢν τὴν διάνοιαν, μεθ'
ἧς αὐτοὺς ἔπειμψεν ὁ Ἰωάννης, καὶ τὴν οἰκονο-
μίαν τοῦ πράγματος, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκεί-
νων ἀφίξεως, κατ' ἐκείνο δὴ μάλιστα τοῦ και-
ροῦ, πολλαπλασίως τῶν ἤδη γεγενημένων ἐρ-
γάζετο τὰς θεοσημείας, καὶ πολλοὺς ἰθεράπτου-
σιν· οὐκ ἐκείνον διδάσκων, πῶς γὰρ τὸν πεπει-
σμένον; ἀλλὰ τούτους τοὺς ἀμφιβάλλοντας· Γε-
γονότις οὖν ἄρα τῆς ἐνούσης μεγαλοσπριείας
ἰπόπται καὶ θεωροὶ, καὶ πολὺ τὸ θαῦμα τῆς
ἐνούσης αὐτῷ δυνάμεώς τε καὶ ἐνεργείας ἐν ἑαυ-
τοῖς συλλέξαντες, προσάγουσι τὴν ἐρώτησιν, ὡς
ἐξ Ἰωάννου λέγοντες, εἰ αὐτός ἐστιν ὁ ἐρχόμε-
νος; ἐνταῦθα μοι βλέπε τῆς τοῦ σωτῆρος οἰκο-
νομίας τὸ εὐτεχνές· οὐ γὰρ ἀπλῶς ἔφη τὸ ἐγώ

εἰμι, ἀλλ' ἀποφέρει μᾶλλον αὐτοὺς εἰς τὴν δι' vii.
αὐτῶν τῶν πραγμάτων πληροφορίαν, ἵνα εὐα-
φόρως τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν παραδιξάμενοι,
ὑπονοστήσωσι πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτοὺς·
ὅθεν οὐδὲ πρὸς τὰ ῥήματα, ἀλλὰ πρὸς τὴν γνώ-
μην τοῦ πέψαντος ἀπεκρίνατο· πορευθέντες γάρ
φησι, ἀπαγγεῖλατε Ἰωάννῃ ἅπερ ἠκούσατε μὲν
διὰ τῶν προφητῶν, εἶδετε δὲ πληρωθέντα δι'
ἐμοῦ· ἐκεῖνα γὰρ οἰκονομικῶς ἐργάζεταιτο κατ'
ἐκείνο μάλιστα καιροῦ, ἅπερ αὐτὸν ἐπίτελείσιν,
ὅταν ᾗκοι πρὸς ἡμᾶς, οἱ προφῆται διήγγελλον
τίνα δὲ ταῦτα; τυφλῶν διόρθωσις, λεπρῶν κάθ-
αρσις, κωφῶν ἀκοή, νεκρῶν ἔγερσις, καὶ τὰ ἐξῆς·
ἐφ' οἷς ἐπάγει θεοπρεπῶς, καὶ μακάριος ἐστὶν
ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί· τί τοῦτο λέ-
γων, ἢ δεῖξαι βουλούμενος ὡς καὶ αὐτοῦ τὰ βλέ-
φαρα, ἣ φησιν ὁ Θεὸς Δαβὶδ, ἐξετάζει τοὺς
υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ ἐν καρδίᾳ αὐτοῖς
στρεφόμενα, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνου διέφυγεν
οὐδαμῶς· αὐτοὶ γὰρ ἄντικρυς οἱ σκανδαλιζό-
μενοι.

Ὅρα δὲ πάλιν ἐν τούτοις ὅσην ἐποίησατο τὴν v. 28.
οἰκονομίαν ὁ σωτὴρ· πολὺς αὐτῷ καὶ μακρὸς πε- p. 118. a.
ρὶ τοῦ ἀγίου Βαπτιστοῦ κεινῆται λόγος· τὴν
μὲν γὰρ, ὅθεν ἦν εἰκὸς ἀδικηθήσεσθαι πῶς αὐ-
τὸν, ἀπεκρούσατο δόξαν· προφήτου δὲ τι πλείον
ἔχειν εἰπὼν, ἐξιοθαύμαστον ἤδη διὰ ἀξιεράστον

VII. τοῖς ἀκροώμενοις· εἰδείνουν· εἶτα εἰκόνα ὥσπερ αὐτὸν ἀναθείς τῆς ἐνούσης ἀρετῆς, ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ἔχουσιν τὸ ἀκρότατον, ἀντιπαράτιθαι τὸ μείζονως ἀγαθόν, τὸν ἄρτι τῆς βασιλείας ἀψάμενον, καὶ εἰς υἱὸν ἀναγεννηθέντα θεοῦ διὰ τοῦ πνεύματος· βασιλείαν γὰρ οὐρανῶν τὴν τοῦ πνεύματος δόσιν εἶναι φαμέν, κατὰ τὸ, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐντὸς ὑμῶν ἐστι· μείζων οὖν ἄρα παντὸς γεννητοῦ γυναικὸς, ὁ τῇ τοῦ πνεύματος ἀναγεννήσει τετιμημένος· οἱ μὲν γὰρ ἔτι τέχνα καλοῦνται σαρκὸς, οἱ δὲ πατέρα τὸν τῶν ὅλων θεὸν ἐπιγράφονται, οὐκέτι χρηματίζοντες γεννητοὶ γυναικῶν, ὡς Ἰωάννης καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ θεοῦ γεννηθέντες, καὶ θείας κοινωνοὶ γενόμενοι φύσει· οὐκοῦν καὶ ἐλάττωσις ὡμεν τῶν τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην κατωρθώκων, κατὰ γε τὴν τῆς ζωῆς ἀλιότητά φημι, ἀλλ' ἐν μείζονσι γεγόναμεν διὰ Χριστὸν· μεμνήσθαι δὲ ἀναγκαῖον, ὅτι καὶ τοι τοιοῦτος ὑπάρχων εἰς ἀρετὴν ὁ Βαπτιστὴς, ὁμολογεῖ σαφῶς ἐν χρείᾳ καθεστῆκέναι τοῦ ἀγίου βαπτίσματος· ἐγὼ γὰρ φησι χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι· οὐκ ἂν δὲ εἰδείθη, εἰ μὴ τι πλέον ἦν ἐν αὐτῷ, καὶ τῆς ἐν νόμῳ δικαιοσύνης ὑπερκείμενον· κακῆϊνο δὲ τὸ, ἐκ τῶν Ἰωάννου ἡμερῶν τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἀρπάζεσθαι, οὐκ εἶρηται ὡς οὐδενὸς πρὸ αὐτοῦ ταύτην ἀρπάσαντος· ποῖ γὰρ ποτε τῶν

προφητῶν ἡ ἐλπὶς οἰχήσεται; τί δὲ ὁ τοσοῦτος VII.
 τῶν ἀγίων πρᾶξι χορὸς, εἴπερ ἔξω τῆς τῶν
 οὐρανῶν βασιλείας κείσεται; ἀλλ' ὥς κατὰ τὸν
 Ἰωάννου καιρὸν, καὶ λοιπὸν ἐφεξῆς ἡ τοῦ πνεύ-
 ματος δόσις, καὶ ἡ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος
 εἰς θεὸν ἀναγέννησις, διὰ πίστεως ἀρπάζεται.

Ἦν τάχα που παιγνίου τίς τρόπος παρὰ τῶν v. 31.
p. 118. b.
 Ἰουδαίων παισὶν οὕτως ἔχων· εἰς μέρη δύο πλη-
 θὺς παιδίων ἐτέμετο, ἃ καὶ τὴν τοῦ βίου γε-
 λῶντα τύρβην, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων τὸ
 ἀνώμαλον, καὶ τῶν ἐτέρων τὴν εἰς ἕτερα δει-
 νὴν καὶ ἀθρόαν μεταβολὴν· τὰ μὲν ἡλουν, τὰ
 δὲ ἐθρήνου· ἀλλ' οὔτε τοῖς αὐλοῦσι καὶ χαί-
 ρουσιν οἱ θρηνοῦντες συνήδοντο, οὔτε μὴν τοῖς
 κλαίουσιν οἱ τὸν αὐλὸν ἔχοντες, συνεπλάττον-
 το· εἴτα ἀλλήλοις ἐνεκάλουν τρόπον τίνα, τὸ
 ἀσυμπαθὲς ἤγουν ἀδιάθετον· τοιοῦτόν τι πει-
 πονθῆναι τοὺς τῶν Ἰουδαίων δῆμους ὁμοῦ τοῖς
 προσηκόσι, ἰσχυρίζετο Χριστός.

Διὰ ποίου πράγματος σαγηνευθῆσθαι πρὸς πί- v. 33.
 στιν, ἀσύνετε φαρισαῖε, πάντα διασύρων ἀδια-
 κρίτως, καὶ οὐδὲν ἀξίων ἐπαινεῖν; προσιβάδισε
 τοῦ σωτῆρος ὁ μακάριος Βαπτιστὴς, μετανοεῖτε
 λέγων, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν·
 ἐξιόχρως ἦν εἰς τὸ δύνασθαι πείθειν, καὶ ἐξ
 αὐτῆς τῆς οὕτω λαμπρᾶς καὶ ἀξιαστάτου ζωῆς
 μαρτυρούμενος· εἴτα καλίζειν τὸν τοιοῦτον ἀπο-

VII. τολμᾷς, ὃν ἔδει μᾶλλον τοῦ παντός ἀξιοῦσθαι
 θαύματος; δαιμονῶν ἔφης τὸν κατ' ἀνεκροῦντα ταῖς
 ἀσπίταις τῆς ἀμαρτίας τὸν νόμον, τὸν ἐμφωλιύον-
 τα τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς, καὶ ἀντιστρατευό-
 μενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς ἡμῶν; ὁδὸς ἦν ὁ μακά-
 ριος Βαπτιστῆς τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας· ἴδω-
 μεν δὲ καὶ τὸν ἕτερον, ὃς δοκεῖ πῶς τὴν ἐναν-
 τίαν ἶναί τριβὸν τῆς τοῦ ἁγίου Βαπτιστοῦ πο-
 λιτείας· οὐκ ἦν ἐν ἐρήμῳ Χριστὸς, ἐν ἄστει δὲ
 μᾶλλον ἐποιεῖτο τὴν διατρίβην ὁμοῦ τοῖς ἁλίοις
 ἀποστόλοις· καὶ ἡ δίαίτα δὲ οὐ σκληραγωγίαν
 εἶχε τοιαύτην, ὅποια τίς ἦν ἡ τοῦ ἁγίου Βα-
 πτιστοῦ· ἄρ' οὖν ἐπαινεῖς καὶ τοῦτον; οὐδαμῶς·
 γέγονας δὲ φιλαίτιος καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ Χριστῷ·
 ἔφης γὰρ· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάτος καὶ οἰνοπότης,
 ποῦ δὲ τοῦτο δεικνύειν ἔχεις; καὶ τοὶ Μαρίας
 καὶ Μάρθας ὑποδεξαμένων ἐν Βηθανίᾳ ποτὶ,
 εἴτα μιᾶς τῶν ὀνομασμένων περὶ πολλὰν δια-
 κονίαν περισπωμένης, ἀνακόπῳ ὁρᾶται Χριστὸς
 τὸ πέρα μέτρου, καὶ καταρρύθμιζων ἡμᾶς εἰς
 αὐτάρκειαν, ἔφη γὰρ· μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ πε-
 ρὶ πολλὰ· ὀλίγων δὲ ἐστὶ χρεῖα, ἡ ἑνὸς ἦν δὲ
 τοιοῦτος αἰεὶ τε καὶ πανταχοῦ· τελώναις δὲ συν-
 ηυλίζετο, ἀνάλωτος ὢν αὐτὸς ἀμαρτίας παπτε-
 λῶς· ἔφη γὰρ· τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ
 ἀμαρτίας; οὐκοῦν οὐδὲν ἂν ἡδικήθῃ καὶ συνὼν
 ἀμαρτωλοῖς, τούναντίον δὲ πάσης αὐτοῖς ὠφε-

λείας καὶ σωτήριας ἐβνέτο πρόξενος· ἔλιγε γάρ· VII.
οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ'
οἱ κακῶς ἔχοντες· ὑμᾶς μὲν γὰρ ὁ διὰ Μωϋ-
σείως νόμος· μὴ συνδιαιτᾶσθαι πονηροῖς ἐκέλευ-
σεν, ἵνα μὴ ὡς ἀσθινεῖς καὶ πρὸς ἁμαρτίαν εὐ-
κολοι, ῥαδίως εἰς τὸν αὐτὸν τῆς ἀσεβείας ἐμ-
πίσητε βυθὸν· εἰ γὰρ ἰδραῖοι ἦτε πρὸς ἀρετὴν,
καὶ πρὸς εὐσέβειαν εἶχετε βεβηκότα τὸν νοῦν,
οὐκ ἂν κειώλυε· Χριστὸς δὲ τί ἂν πάθοι τῶν
ἀδικεῖν πεφυκότων; ἀλλ' ἠγνόησας παντελῶς τὸ
περὶ αὐτοῦ μυστήριον· θεὸς γὰρ ὢν λόγος, γέ-
γονε μεθ' ἡμῶν, τοὔτέστιν ἰσαρκώθη δι' ἡμᾶς,
οὐκ ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κό-
σμος δι' αὐτοῦ· τοῦ δὲ κατὰκρίνοντος ἦν, τὸ μὴ
συνεῖναι θέλειν τοῖς οὖσιν ἐν ἁμαρτίαις· τοῦ δὲ
σώζειν ἐθέλοντος, τὸ καὶ συνεῖναι καὶ νοθε-
τεῖν, καὶ τῶν αἰσχιόνων ἀναπεῖθαι ἀποφοιτᾶν
καὶ τῆς εἰς τὸ φαῦλον ὁδοῦ, τὴν τῆς εἰς αἰῶνα
ζωῆς ἀνθελίσθαι τρίβον· οὐκ ἦλθε καλέσαι δι-
καίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν· οὐ μω-
λύνεται ἥλιος πᾶσαν φωτίζων τὴν ὑπ' οὐρανόν,
καὶ ἀκαθάρτοις πολλοῖς σώμασιν ὁμιλῶν· οὐδὲ
ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἀδικηθεῖν ἂν κατ' οὐδέ-
να τρόπον, πονηροῖς ἀνθρώποις συναστρεφόμενος·
μηδεὶς δὲ τὸ ἑαυτοῦ μέτρον δεσποτικοῖς ἀξιώ-
μασιν ἀμιλλᾶσθαι ζητεῖτω· ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ
ἀσθένειαν ἕκαστος λογιζόμενος, τὴν τῶν τοιοού-

VII. των φευγέτω συνήθειαν· φθείρουσι γὰρ ἤθη χρησά· ὁμιλίας κακαί· νουθετεῖν δὲ τοὺς τοιούτους, τὸ κωλύον οὐδέν.

v. 36.
p. 119. b.

Κέκληται μὲν οὖν παρ' ἐνὸς τῶν φαρισαίων ὁ κύριος· ἐπειδὴ δὲ χρηστός ἐστὶ καὶ φιλόανθρωπος, καὶ πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἰλθεῖν, κατένευσεν αἰτοῦντι τὴν χάριν· καὶ εἰσελθὼν, κατεκλίθη· εἵτα γυναῖον ἐπειστρέχει, ἀκόλαστον μὲν ἐν τῷ βίῳ γενόμενον, πιστὴν δὲ προαίρεσιν ἐπιδεικνύμενον, καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς φθάσασι μῶμον οὐκ ἀγνοήσασα, παρεκάλει Χριστὸν ὡς ἀποσμῆξαι δυνάμενον καὶ ἀπαλλάξαι παντὸς αἰτιάματος, καὶ τῶν ἡμαρτημένων δωρήσασθαι ἄφεσιν· ἔδρα δὲ τοῦτο στάσα ὀπίσω· ἔμπροσθεν γὰρ ἰστάναι, οὕτω ἡδύνατο πρὸ τῆς ἀφίσεως τῶν ἁμαρτιῶν.

C A P. VIII.

VIII.
v. 4.
p. 121. a.

Οἱ μακάριοι προφῆται, πολυτρόπως τοὺς περὶ Χριστοῦ πιποίνηται λόγους· οἱ μὲν γὰρ ὡς φῶς ἤξοντα προαπήγελλον, οἱ δὲ καὶ ἐν τάξει καὶ ὑπεροχῇ τῇ βασιλικῇ· καὶ τοῦν ἔφη τίς αὐτοῖς· μακάριος ὃς ἔχει ἐν Σιών σπέρμα, καὶ οἰκεῖους ἐν Ἱερουσαλὴμ· ἰδοὺ καὶ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσι, καὶ ἔσται ὁ ἄνθρωπος κρύπτων τοὺς

λόγους αὐτοῦ, καὶ κρυβήσεται ὡς ἀφ' ὕδατος VIII φερομένου.

Ὅτι δὲ κικρυμμένος αἰεί πως τοῦ σωτήρος ὁ λόγος, δῆλον· οὕτως ἡμῖν αὐτὸν καὶ ὁ μακάριος ψαλμῳδὸς εἰσχεκόμενι λέγοντα, ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἄθρει δὲ οὖν εἰς πέρας ἐκβεβηκὸς τὸ παρ' αὐτοῦ διηγορευμένον, πλείστη μὲν γὰρ πληθὺς συναγήμερον περὶ αὐτὸν, τοῖς ἔξ ἀπάσης τῆς Ἰουδαίας προσελάλει δὲ αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς· ἀλλ' ἐκείνοις μὲν οὐκ οὖσιν ἀξίοις μαθεῖν τὰ μυστήρια τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, ἀσυμφανὲς ἦν ὁ λόγος· λόγου γὰρ ἡξίου οὐδενὸς, τὸ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν προσήκασθαι· ἀντίπραττον δὲ ἀνοσίως, καὶ τοῖς δι' αὐτοῦ κηρύγμασι, καὶ γοῦν ἐπιτίμων τοῖς ἐθέλουσι προσιδρεύειν αὐτῷ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῖς διψῶσι μυσταγωγίαν, δυσσεβοῦντές τε καὶ λέγοντες· δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται, τί ἀκούει αὐτοῦ; οὐκοῦν οὐκ ἐκείνοις δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἡμῖν δὲ μᾶλλον τοῖς ἐτοιμοτέροις εἰς πίστιν· δίδωκε γὰρ ἡμῖν αὐτὸς τὸ δύνασθαι νοεῖν παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα.

Ῥητέον δὲ καὶ ἔτι, ὅτι εἰκόνες εἰσὶν ὥσπερ p. 122. a. αἱ παραβολαὶ πραγμάτων οὐχ' ὁρατῶν, νοητῶν δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῶν· ὁ γὰρ ἰδεῖν

VIII. οὐκ ἔνεστι τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς, τοῦτο δείκνυσιν ἡ παραβολὴ τοῖς τῆς διανοίας ὀμμασι, διὰ τῶν ἐν αἰσθήσει καὶ οἷον ἀπτῶν πραγμάτων διαμορφοῦσα καλῶς τὴν τῶν νοητῶν ἰσχύοντά· ἴδωμεν τοίνυν ὅποιαν ἡμῖν ἐξυφαίνει τὴν νόησιν, τοῦ σωτῆρος ὁ λόγος.

V. 5.
p. 122. b.

Τίς δὲ ἄρα ἐστὶ τῆς παραβολῆς ὁ σκοπὸς, καὶ ὅποι ποτὶ βλέπει τῆς παραβολῆς τὸ βάθος, παρ' αὐτοῦ μάθωμεν τοῦ συνθέντος αὐτὴν· ἡγνόησαν ταῦτα παρὰ ἡμῶν οἱ μακάριοι μαθηταί, καὶ προσήεσαν τῷ σωτῆρι, παρακαλοῦντες καὶ λέγοντες, τί ἐστι αὕτη ἡ παραβολή;

p. 123. a.

Ἄλλ' ἴδωμεν ποία τίς ἐστὶν ἡ πρόφασις, δι' ἣν ἀρπάζεται τὰ ἐν ταῖς ὁδοῖς· σκληρὰ καὶ ἀνήροτος ἐστὶ πᾶσα πῶς ὁδὸς, διὰ τὸ τοῖς ἀπάντων ὑποκειῖσθαι ποσὶ, καὶ οὐδὲν αὐταῖς ἐλχώννυται τῶν σπερμάτων· οὐκοῦν ὅσοι τὸν νοῦν ἔχουσι σκληρόν, οὐκ εἰσδύεται ἐν αὐτοῖς Θεῖόν τι καὶ ἱερὸν νοουθέν, δι' οὗ δύναται καρποφορεῖν τὰ εἰς ἀρετὴν αὐχήματα· οὗτοι τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ αὐτῷ δὴ τῷ σατανᾷ, πεπατημένη γέγονασιν ὁδὸς, οὗς οὐκ ἔστι ποτὲ καρπῶν ἀγίων γενέσθαι τροφούς, στεῖραν καὶ ἄγονον ἔχοντας τὴν καρδίαν· πάλιν εἰσὶ τινὲς ἀπεριεργάστως ἔχοντες τὴν πίστιν ἐν ἑαυτοῖς, ὡς ἐν ἀπλότητι λόγων· οὗτοι ἄρριζον ἔχουσι τὴν εὐσέβειαν, εἰσιόντες γὰρ ἐν ἐκκλησίαις, ἐπιβάν-

νυῖται μὲν τῷ πλήθει τῶν συναγηγερμένων, καὶ VIII.
ἀσμένως προσίενται τὰς μυσταγωγίας· πλὴν οὐ
κεκριμένως, ἀλλ' ἐξ ἑλαφρῶν θελημάτων ἀπο-
φοιτήσαντες δὲ τῶν ἐκκλησιῶν, εἰς λήθην εὐθὺς
ἀποφέρονται τῶν ἱερῶν μαθημάτων· καὶ μὲν μὴ
χειμάζῃται τὰ χριστιανῶν, σώζουσιν ἐκεῖνοι τὴν
πίστιν· διωγμοῦ δὲ θορυβήσαντος, φυγάδα τὸν
νοῦν ἔχουσι· πρὸς οὓς ὁ προφήτης Ἰερεμίας,
φησὶν· ἀναλάβετε ὄπλα καὶ ἀσπίδας· μάλιστα
μὲν γὰρ ἄμαχον ἔχει τὴν χειρὰ ὁ διασώζων
θεὸς, καὶ καθά φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος, πι-
στὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι
ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρα-
σμῷ, καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπερῖκεῖν·
πλὴν εἰ γένοιτό πως καὶ τῆς εἰς Χριστὸν εὐσε-
βείας ὑπεραβλοῦντας παθεῖν, τότε πάντῃ τὴ καὶ
πάντως ἐσόμεθα ζηλωτοὶ· καὶ γοῦν τοῖς αἵσις
ἀποστόλοις ἔφασκεν ὁ σωτὴρ· μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ
τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ
δυναμένων ἀποκτεῖναι, καὶ τὰ ἐξῆς· οὐ μόνοις
δὲ λόγοις ταῦτα ἡμᾶς ἐξεπαίδευεν, ἀλλὰ καὶ
ἔργοις· τέθεικε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ ψυ-
χὴν, καὶ αἵματι τῷ ἰδίῳ κατεκτέθησεν τὴν ὑπ'
οὐρανὸν ἐσμέν τοις αἵματι οὐχ' ἑαυτῶν, τοῦ πρια-
μένου δὲ μᾶλλον καὶ διασώσαντος, καὶ αὐτῷ
τὴν ἑαυτῶν ὀφειλομένην ζωὴν ὥς γὰρ φησιν ὁ θε-
σωπίσιος Παῦλος· διὰ τοῦτο Χριστὸς ἀπέθανε

VIII. καὶ ἔζησιν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύ-
σῃ· ἴδωμεν δὲ καὶ τὰς ἀκάνθας αἷς ὁ θεῖος ἀπο-
πνίγεται σπόρος, τί πάλιν φησὶν ὁ σωτὴρ· ἐνί-
σι μὲν οὖν αὐτὸς τὸν σπόρον, ὁ δὲ καὶ τοὶ ταῖς
τῶν δεξαμένων ἐναπομείνας ψυχαῖς, καὶ οἷον
ἀνασχὼν ἤδη καὶ ἐν ἀργαῖς τοῦ φαίνεσθαι διε-
λάσας, ὑπὸ μεριμνῶν συμπνίγεται κοσμικῶν,
καὶ καθά φησιν Ἰερεμίας, γίνεται δράγμα μὴ
ἔχον ἰσχὺν τοῦ ποιῆσαι ἄλευρον· νεώσατε τοί-
νυν ἑαυτοῖς νεώμαῖτα, ἕτερος προφήτης φησὶ, καὶ
μὴ σπειρέτε ἐν ἀκάνθαις· οὐκοῦν ἵνα ὁ θεῖος
ἡμῖν ἐξανθήσῃ σπόρος, προαποβάλωμεν τῆς ἑαυ-
τῶν διανοίας μερίμνας κοσμικάς.

V. 8.
p. 123. b.

Εἶη δ' ἂν γῆ πλὴν καὶ εὐτοκος, ποιουῖσα
καρπὸν ἑκατοντάπλασιον, ψυχαὶ καλαί τε καὶ
ἀγαθαί, εἰς βάθος δεχόμεναι τὰ τοῦ λόγου
σπέρματα, καὶ κατέχουσαι, καὶ γινναίως τρέ-
φουσαι· περὶ τῶν τοιούτων ἂν λέγοιτο καὶ μά-
λα δικαίως, τὸ δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν
εἰρημένον παρὰ θεοῦ· καὶ μακαριοῦσιν ὑμᾶς πάν-
τα τὰ ἔθνη, διότι ἐγένεσθε ὑμεῖς γῆ θειλητὴ·
ὅταν γὰρ εἰς νοῦν καθαρὸν τῶν παρενοχλεῖν εἰω-
θότων θεῖος ποτὲ λόγος κατενεχθῇ, τότε δί-
δωσι ρίζαν εἰς βάθος· καὶ ἀστάχυος δίκην ἐπι-
σπῶσθαι, καὶ τελειοφορεῖται καλῶς· πλὴν ἐκεῖνο
χρήσιμον οἶμαι χρησόμεσθαι ἐλπομένοις εἰπεῖν·
ὁ γὰρ τοὶ Ματθαῖος αὐτὸ δὲ τοῦτ' ἐκείνο

λαιον ἡμῖν ἐξηγούμενος, τὴν ἀγαθὴν ἔφη γῆν VIII.
 ἰκδοῦναι καρπούς ἐν τρισὶ διαφοραῖς· ἡ μὲν γάρ
 φῆσιν, ἐποίησεν ἑκατὸν, ἡ δὲ ἐξήκοντα, ἡ δὲ
 τριάκοντα· ἄθρει δὴ οὖν ὅπως τρεῖς ἔφη Χρι-
 στὸς εἶναι τὰς βλάβας, καὶ ὁμοίως ἰσαριθμούς
 αὐταῖς τὰς εὐδοκιμήσεις· τὰ μὲν γὰρ εἰς τὴν ὁδὸν
 πίπτοντα τῶν σπερμάτων, ὑπὸ πτηνῶν διαρπά-
 ζεται, τὰ δὲ ἐν τοῖς πετρῶδεις ἐξανθήσαντα
 μόνον οὐκ εἰς μακρὰν ξηραίνεται· τὰ δὲ ταῖς
 ἀκάνθαις ἐναποπνίγεται· γῆ δὲ ἡ θελητὴ καρ-
 πούς ἀποτίκτει, τοὺς ἐν τρισὶν ὡς ἔφην διαφο-
 ραῖς, ἑκατὸν καὶ ἐξήκοντα καὶ τριάκοντα· ὡς
 γὰρ ὁ πάνσοφος Γράφει Παῦλος, ἕκαστος ἡμῶν
 ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ
 οὕτως· οὐ γὰρ ἐν ἴσῳ μέτρῳ πάντα τι καὶ πάν-
 τως τὰς τῶν ἀγίων εὐδοκιμήσεις γεγεννημένας
 εὐρίσκομεν· πλὴν ζηλοῦν ἀναγκαῖον τὰ μείζονά
 τε καὶ ὑπερκείμενα τῶν χθαρμαλωτέρων.

Διέπλει μὲν ὁμοῦ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις V. 22.
P. 126. b.
 Χριστὸς τὴν Τιβεριάδα θάλασσαν ἥτοι λίμνην
 ἐγήγερται δὲ κατὰ τοῦ σκάφους ἀδόκητός τι καὶ
 ἀπηνῆς χειμῶν, καὶ ταῖς τῶν ἀνέμων ἐμβολαῖς
 ὑψοῦτο κύμα κυρτλούμενον, τὸ τοῦ θανάτου δέος
 ἐνετίθει τοῖς μαθηταῖς· τεθορύβηνται γὰρ οὐ
 μετρίως, καὶ τοι τὸ θαλασσοურγεῖν εἰδότες, καὶ
 κλύδωνος οὐκ ὄντες ἀπείρατοι· ἐπειδὴ δὲ λοι-
 πὸν τοῦ κινδύνου τὸ μέγεθος πρὸς ἀφόρητον

VIII. αὐτοὺς ἐκάλει δειλίαν, ὡς ἑτέραν οὐκ ἔχοντες τοῦ σώζεσθαι τὴν ἐλπίδα, πλὴν ὡς μόνον αὐτὸν τὸν τῶν δυνάμεων κύριον· δῆλον δὲ ὅτι Χριστὸν διανιστῶσι λέγοντες· ἐπιστάτα, σῶσον, ἀπολλύμεθα· καθιευθῆσαι γὰρ αὐτὸν ὁ εὐαγγελιστῆς φησὶ· ὁ δὲ Μάρκος προστίθησιν ὡς καὶ ἐν προσκεφαλαίῳ, δεικνὺς τὴν τὸ ἄτυφον, καὶ πολλὴν ἐντέθειν ἡμᾶς παιδεύων φιλοσοφίαν· οἰκονομικώτατα δέ μοι καὶ τοῦτο λίαν πιπράχθαι δοκεῖ, ἵνα μὴ εὐθὺς ἀρξαμένου τοῦ κλύδωνος ἐπισηδᾶν τῷ σκάφει, τὴν παρ' αὐτοῦ ζητῶσιν ἐπικουρίαν· ἀλλ' οἷον ἀκμάσαντος ἤδη τοῦ κακοῦ, ἐμφανεστέρα γένηται τῆς Θεοπροποῦς ἐξουσίας ἡ δύναμις, μαινομένην καθιστῶσα θάλασσαν, καὶ μεθιστῶσα πρὸς γαλήνην μεγάλην, ὡς μὴ δὲ ἔχνος ἐπιμεῖναι τῆς ταραχῆς· εἰ γὰρ ἐγρηγορότος ἐγένετο, ἢ οὐκ ἂν ἐφοβήθησαν, ἢ οὐκ ἂν [παρεκάλεισαν, ἢ οὐδ' ἂν ἐνόμισαν αὐτὸν δύνασθαι τι τοιοῦτον εἰπεῖν· διὰ τοῦτο καθεύδει, διδούς καιρὸν τῇ δειλίᾳ, τραποῖέραν αὐτοῖς ποιῶν τῶν γινομένων τὴν αἴσθησιν· οὐ γὰρ ὁμοίως τίς ὁρᾷ τὰ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις σώμασι γινόμενα, καὶ τὰ ἐν ἑαυτῷ· ἐπεὶ οὖν πάντας εὐρῆστηθέντας εἶδον, ἑαυτοὺς δὲ οὐδενὸς ἀπολειλαυκότας, ὕπτιοί τε ἦσαν, εἶδει δὲ αὐτοὺς διὰ τῆς οἰκείας αἰσθήσεως ἀπολαῦσαι τῶν εὐεργεσιῶν, συγχωρεῖ τὸν χειμῶνα γυμνασίας ἔνεκεν, καὶ τὸ θορυβηθῆ-

ται συμφερόντως ἰγίνετο, ὥστε μείζον φανῆναι VIII.
τὸ θαῦμα, καὶ διηνεκῇ γενέσθαι τοῦ συμβάν-
τος τὴν μνήμην· προσδοκήσαντων γὰρ ἀπόλλυ-
σθαι πρότερον, τότε ἐσώθησαν· ἵνα ὁμολογή-
σαντες τὸν κίνδυνον, μάθωσι τοῦ θαύματος τὸ
μείγεθος· πλὴν ὡς ἔφην διανιστῶσι λέγοντες,
σῶσον, ἀπολλύμεθα· οὐ γὰρ ἦν ἐφικτὸν ἀπολέ-
σθαι ποτε, συνόντος αὐτοῖς τοῦ πάντα ἰσχύον-
τος· ἀλλ' ἐγέγερται παραχρῆμα Χριστὸς, ὁ πάν-
των ἔχων τὸν ἐξουσίαν, καὶ καθίστησι μὲν εὐ-
θύς τὸν κλύδωνα, συνέσπειλε δὲ τὰς τῶν πνεύ-
ματων ὁρμάς, καὶ τὸν θόρυβον ἤπασε, καὶ δι'
αὐτῶν ἰδειξέ τῶν πραγμάτων ὅτι Θεὸς ἐστι·
λεγέσθω τοίνυν παρ' ἡμῶν τὸ ἐν βίβλῳ ψαλ-
μῶν· σὺ δισπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης,
καὶ τὸν σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ κατὰπραύ-
νεις· κατασπῆσας δὲ τὸν κλύδωνα τῆς θαλάσσης,
καὶ χειμαζομένην ἅμα τῷ σκάφει τῶν ἁγίων μα-
θητῶν τὴν πίστιν, μεθίστησι πρὸς τὸ ἀραρός,
καὶ οἶονεὶ γαλήνην αὐτοῖς ἐνεργάζεται, τὰ τῆς
ὀλιγοπιστίας περιστείλας κύματα· καὶ μετὰ τοῦ
χειμῶνος τῶν ὑδάτων, τὸν χειμῶνα τῆς ψυχῆς
αὐτῶν λύει, ἐπιτιμῶν καὶ παιδεύων ὁμοῦ, ὡς
τὸν φόβον οὐχ' ἢ τῶν πειρασμῶν ἐρᾷζέται ἐπα-
γωγῇ, ἀλλὰ τὸ τῆς διανοίας ἀσθενὲς ἔφη Γουὺν,
ποῦ ἢ πίστις ὑμῶν; ὃ γε μὴν ἔτερος τῶν εὐαγ-
γελιστῶν, εἰπεῖν αὐτὸν διατείνεται· τί δειλοί

viii. ἰστί, ὀλιγόπιστοι; Θορυβεῖ γὰρ ἔσθ' ὅτι καὶ
 τὸν εὖ βεβηκότα νοῦν, ἐπισκήψας ἀδοκίμως φό-
 βος θανάτου· διὰ τοῦτο προσήσαν ποτε λέγον-
 τες τῷ Χριστῷ· πρόσθις ἡμῖν πίστιν· λείπεται
 τοῦ τελείου πρὸς πίστιν, ὃ τοῖς τῆς ὀλιγοπισ-
 στίας ἐγκλήμασιν ὑπειννεγμένος· ὥσπερ γὰρ ὁ
 χρυσὸς ἐν πυρὶ δοκιμάζεται, οὕτως καὶ πίστις
 ἐν πειρασμοῖς· πλὴν ἀσθενὴς ὁ ἀνθρώπου νοῦς·
 δεῖται δὲ πάντως τῆς ἀνωθεν χειρὸς, εἰς τὸ
 δύνασθαι διενεγκεῖν ἀνδρείως τὰ παρεπιπτον-
 τα· καὶ τοῦτο ἡμᾶς ὁ σωτὴρ ἐδίδασκεν εἰπὼν·
 χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν· ὁμολογεῖ
 δὲ τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος, γράφων·
 πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι με Χριστῷ·
 παυσαμένου δὲ τοῦ χειμῶνος, καὶ εἰς γαλήνην
 καὶ εὐδίαν, γιύματι Χριστοῦ, τῆς θαλάσσης
 μεταβληθείσης, κατασιωπηγμένοι τὴν θεοση-
 μείαν οἱ μαθηταί, παρεψιθύριζον ἀλλήλοις λέ-
 γοντες· τίς ἄρα οὗτος ἐστίν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέ-
 μοις ἐπιΐάσσει, καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν
 αὐτῷ; ἄρ' οὖν ὥς οὐκ εἰδότες αὐτὸν, τὸ τίς οὗ-
 τος ἰστί παρηγόρευον ἀλλήλων; εἴτα, πῶς οὐκ
 ἀπίθανον παντὶ ἑλῶς τὸ χρῆμα ἐστίν; ἤδισαν γὰρ
 ὄντα θεὸν καὶ υἱὸν θεοῦ, τὸν Ἰησοῦν, καταπλητ-
 τόμενοι δὲ τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυνάμεως τὴν ὑπερ-
 βολὴν, καὶ τὴν τῆς θεότητος δόξαν· καὶ τοι καθ'
 ἡμᾶς ὅτι καὶ ὀρωμένῃ κατὰ τὴν σάρκα, λί-

γούσι τὸ, τίς οὗτος ἐστίν, ἀντὶ τοῦ πόσος καὶ viii. οἶος, καὶ ἐν ὅσῃ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ· ὅτι καὶ αὐτοῖς ἐπίσῃσκει τοῖς ὕδασι καὶ τῷ ἀνέμῳ, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ· ἐπιτακτικὸν γάρ ἐστι τὸ ἔργον· δεσποτικὴ πρόσταξις, καὶ οὐκ ἀξίωσις οἰκειτικὴ μέγα καὶ τοῦτο πρὸς θαῦμα καὶ ὄνησιν τοῖς ἀκροώμενοις· ὑπακούει γὰρ ἡ κτίσις οἷς ἂν ἐπιτάττειν βούλῃται Χριστὸς· ἀμέλει καὶ τὸν τῆς ἐπιτιμῆσεως τρόπον ἐν ἐξουσίᾳ θεωρεπεῖ γενέσθαι φησὶν ὁ Ματθαῖος· ἔφη γὰρ εἰπεῖν τῇ θαλάσσῃ τὸν κύριον, σιώπα, πεφίμωσο· καὶ ἄμα τῷ λόγῳ, ἠκολούθησε τὸ πρόσταγμα· καὶ ἡ θάλασσα ἐπαφρίζουσα τοῖς κύμασι, ἤκουσε τοῦ σαρκωθέντος λόγου, καὶ πέπαυται τοῦ χειμῶνος, καὶ γινώσκει τὸν ἀπ' ἀρχῆς αὐτὴν συναγαγόντα προστάγματι, τὸν θεμένον ἄμμον ὄριον αὐτῇ, ὃ οὐχ' ὑπερβήσεται.

Καὶ τύπος τοῦ περὶ τοὺς μαθητὰς συμβάν· p. 126. =
τος ὑψίτερον· λύμνη γὰρ ἡ Ἰουδαία, περὶ ἣν κατέβη λαίλαψ πολλὴ τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ μαρτίας τῶν Ἰουδαίων· ἱταράχθησαν δὲ οἱ μαθηταί, ὥστε καὶ φυγεῖν· ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ὕπνου ἀνέστη ὁ σωτὴρ, καὶ πάλιν οἱ μαθηταὶ ἐν Γαλὴνῃ· ἐπιστὰς γὰρ αὐτοῖς, εἶπεν· εἰρήνη ὑμῖν.

Ἐτέρως δὲ, ἐν σχήματι θαλάσσης τοῦδε τοῦ καθ' ἡμᾶς νοουμένου κόσμου, σκάφος ἡ ἐκκλησία νοηθήσεται, πλωτῆρας ἔχουσα τοὺς ἡγια-

VIII. σμένους, οἱ καὶ διὰ τοῦ καταδέξασθαι τὴν πίστιν, συνόντα διὰ παντὸς ἔχουσι τὸν Χριστὸν· ἀλλὰ καὶ δεινὸς ἔσθ' ὅτι χειμῶν καταρρήγνυται, καὶ μυρία περιστάσεων τοῦ ἁλίου σκάφους κατεξανίσταται κύματα· ἀναρίθμητοι δὲ ὥσπερ παφλάζουσι πειρασμοὶ, καὶ μὴν καὶ πνεύματων πονηρῶν ἀγριότης ἐγκατασκήψασα, πρὸς αὐτὸ καταφέρει τοῦ θανάτου τὸ δεῖμα· καὶ σύνεστι μὲν τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις, Χριστὸς διὰ δὲ τὸ πολλὰς ἰφεῖναι παθεῖν οἰκονομικῶς, ἀπομιμῆσθαι πῶς δοκεῖ τὸν νυστάζοντα· ὅταν τοίνυν ὑπέρμετρος ἀληθῶς, καὶ οὐκέτι τοῖς πλωτῆρσι φορητὸς ὁ θόρυβος ἦ, καὶ πρὸς ἄκρον ἤδη τοῦ κακοῦ τὰ πρόβατα βλέπῃ, τότε προσήκει βοᾶν μονονουχὶ λείοντας, ἵξευγέρθῃ, ἵνα τί ὑπνοῖς κύριε; ἀμελητὴ γὰρ διαναστήσεται, καὶ πάντα μὲν ἐκποδῶν ποιήσει φόβον· ἐπιτιμήσει δὲ τοῖς πειράζουσι, καὶ μεταστήσει τὸ πένθος εἰς εὐθυμίαν, εὐδίαν ἀπλώσας τὴν ἀπαλὴν καὶ ἀκύμονα· περιόψεται γὰρ οὐδαμῶς τοὺς ἐπ' αὐτῷ πεποιθότας.

v. 26.
p. 127. a.

Προσωρμίσθη ὁ σωτὴρ τῇ Γερύσηνῶν, ὁμοῦ τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς· εἰτά τις ὑπῆντησεν ἀνὴρ, ὃς ἦν ἐνδιαίτημα πολλῶν καὶ ἀκαθάρτων πνεύματων, ἔξω καὶ νοῦ καὶ φρενὸς ὑπάρχων, καὶ οὐδὲν ἀπειοικῶς τῶν τιθινώτων ἤδη καὶ ἐν γῇ κειμένων· μᾶλλον δὲ τάχα· που καὶ ἐν τοῖς ἔτι

χείροσι· γυμνὸς γὰρ τὰ τῶν τεθνεώτων μνήμα- VIII.
 τα περιφοιτῶν, τῆς τῶν δαιμονίων ἀπανθρωπίας
 ἀποδείξεις ἦν· ἐφίησι γὰρ τινὰς οἰκονομικῶς ὁ
 τῶν ὅλων Θεὸς ὑπ' αὐτοῖς γίνεσθαι, οὐχ' ἵνα
 πάθωσι μᾶλλον, ἀλλ' ἵν' ἡμεῖς δι' αὐτῶν μά-
 θωμεν ὅποιοί τινες εἰσὶν ἐκεῖνοι περὶ ἡμᾶς, οὕτω
 τε παραιτώμεθα τὸ ὑποχεῖσθαι θέλειν αὐτοῖς·
 ἐνὸς γοῦν πεπονθότος, οἰκοδομοῦνται πολλοί.

Ὁ γεργεσηνὸς, ἤγουν ἡ ἐν αὐτῷ λανθάνου- v. 28.
 σα τῶν δαιμονίων ἀγέλη, προσέπιπτε τῷ Χρι-
 στῷ, καὶ ταῦτα ἐβόα.

Καὶ μοι ἐνταῦθα βλέπει, θράσει πολλῷ καὶ
 ἀπονοία συμπεπλεγμένην δειλίαν· δεῖγμα μὲν
 γὰρ ἀπονοίας διαβολικῆς, τὸ τολμῆσαι λέγειν
 τί ἐμοὶ καὶ σοὶ υἱὲ τοῦ Θεοῦ· δειλίας δὲ, τὸ
 δέεσθαι ἵνα μὴ βασανισθῇ· ἀλλὰ γὰρ εἰ οἶδας
 ὅλως αὐτὸν υἱὸν ὄντα τοῦ ὑψίστου θεοῦ, ὁμο-
 λογεῖς ὅτι Θεός ἐστιν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ
 τῶν ἐν αὐτοῖς· εἴτα πῶς τὰ μὴ σὰ, μᾶλλον δὲ
 τὰ αὐτοῦ, διαρπάζεις; εἴτα λείπεις τί ἐμοὶ καὶ
 σοὶ· καὶ τίς ἀνέξεται τῶν ἐπὶ γῆς βασιλείων
 μέχρι παντὸς ἀνεῖναι βαρβάρους τοὺς ὑπὸ σκῆ-
 πτρα χειμένους; τὰς σαυτῷ πρεπούσας ἐρεῦγου
 φωνὰς· αὗται δὲ εἰσιν ἐν τῷ δέομαί σου μή με
 βασάνισης.

Καὶ ἄθρει δὴ μοι πάλιν τὴν ἀπαράβλητον
 δόξαν τοῦ πάντων ἐπέκεινα, φημὶ δὴ Χριστοῦ

VIII. τὴν ἀκαταγώνιστον ἰσχὺν συντρίβει τὸν σατανᾶν, ἐθελήσας μόνον τοῦτο παθεῖν αὐτὸν· πῦρ αὐτῷ καὶ φλόγεις εἰσὶ τὰ Χριστοῦ ῥήματα· ἀληθὲς οὖν ὅτι καθά φησιν ὁ μακάριος ψαλμωδὸς, τὰ ὄρη ἐτάκhsαν ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ· ὄρεσι γὰρ τὰς ὑψηλὰς καὶ ὑπερηφάνους παρεικάξει δυνάμεις πονηρὰς δηλονότι· πλὴν ὡς πυρὶ προσβαλοῦσαι τῇ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν δυνάμει τὴ καὶ ἔξουσία κατατίκονται κηροῦ δίκην.

v. 30.
p. 127. a.

Ἡρώτα Χριστὸς, καὶ προστίταχεν εἰπεῖν τί τὸ ὄνομα αὐτῷ· ἀρ' οὖν οὐκ εἰδὼς ἤρετο; καὶ ὡς εἰς τῶν καθ' ἡμᾶς ἰζήτει μαθεῖν; καὶ τοι πῶς οὐκ ἀσύνητον παντελῶς τὸ φράσαι τι τοιοῦτον ἢ νοεῖν; πάντα γὰρ οἶδεν ὡς Θεὸς, καὶ καρδίαν ἐξετάζει καὶ νεφροὺς ἤρετο οἰκονομικῶς, ἵνα μάθωμεν ὅτι πολλὰ δαιμονίων πλεθρὸς μίαν ἀνθρώπου ψυχὴν κατένειματο· ἐπειδὴ γὰρ ὁ κύριος ἤδει τὸ πλῆθος τῶν ἐνοικούντων δαιμόνων, οἱ δὲ ὁρῶντες, ἵνα μὲν ἄνδρα ἔβλεπον, μιᾶς δὲ προφερομένης φωνῆς ἤκουον, λέγει· εἰπέ, τί ὄνομά σοι· ἵνα μὴ αὐτὸς εἰπὼν ὅτι πολλοὶ εἰσιν, ἀπιστηθῇ, ἀλλ' αὐτοὶ ὁμολογήσωσιν ὅτι πολλοὶ τυγχάνουσι.

v. 32.
p. 127. b.

Ἦτησέ γε μὴν ἡ τῶν ἀκαθάρτων πνεύματων ἀγέλη τὴν ἴσιν τὴ καὶ ὁμοίαν ἑαυτῇ τῶν χοίρων ἀγέλην· κατένευσε δὲ Χριστὸς οἰκονομικῶς, καὶ τοι τὸ παρ' αὐτῶν ἐσόμενον οὐκ ἠγνοη-

κὼς· δίδωκε γὰρ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῖς, ἵνα ἡμῖν VIII.
 γένηται καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, ὠφελείας
 πρόφασις καὶ ἀσφαλείας ἐλπίς· αἰτοῦσι γὰρ χοί-
 ρων τὴν ἐξουσίαν, ὡς οὐκ ἔχοντες δηλονότι· οἱ
 δὲ τῶν οὕτω μικρῶν καὶ εὐτελεστέων οὐκ ἔχον-
 τες ἐξουσίαν, πῶς ἂν ἀδικήσειάν τινα τῶν ἐσ-
 φραλισμένων παρὰ Χριστοῦ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν
 ἐλπίδος ἀνηρημένους; καὶ μὴν καὶ τοῦτο πρὸς
 τούτοις ἔξεισιν μαθεῖν, ὡς ἀπὸ γε τοῦ συμβε-
 βηκότος τῇ τῶν χοίρων ἀγέλῃ, ὡς εἰσὶν οἱ ἀλι-
 τήριοι δαίμονες κακοὶ, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῖς γεν-
 ομένων ἐπίβουλοι· τοῦτο γὰρ ἐκδείξειεν ἂν καὶ
 μάλα σαφῶς τὸ κατακρημνίσαι τοὺς χοίρους,
 ἐναποπνίξαι τὲ τοῖς ὕδασι, καὶ διὰ τοῦτο κατ-
 ἐνευσεν αἰτοῦσιν αὐτοῖς ὁ Χριστὸς, ἵνα ἐκ τοῦ
 συμβεβηκότος μάθωμεν ἡμεῖς, ὅποιοι τινὲς εἰ-
 σὶν, ὡς ἀπηνεῖς τε καὶ θηριώδεις.

Οὐκ ἠγνοήθη δὲ τὸ παράδοξον, καὶ τοι γὰρ v. 45.
p. 130. a.
 πάντα εἰδὼς ὁ σωτὴρ, ὡς μὴ εἰδὼς ἐρωτᾷ· καὶ
 φησὶ· τίς ὁ ἀψάμενός μου; οὐκ ἀπιθάνως δὲ
 τῶν ἀγίων ἀποστόλων εἰπόντων, ὅτι οἱ ὄχλοι
 συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσιν, ὃ μέγιστον ἦν
 σημεῖον τοῦ καὶ σάρκα αὐτὸν ἀληθῆ περικεῖ-
 σθαι, καὶ πάντα τύπον καταπατεῖν· οὐδὲ γὰρ
 πόρρωθεν εἶποντο, ἀλλὰ συνεῖχον αὐτὸν πάν-
 τοθεν, αὐτὸς τὸ πρᾶχθ' εἰς μέσον συνάγει,
 καὶ ἐπέμενε λέγων· ὅτι ἤψατό μου τίς, ἐγὼ γὰρ

ΧΠΙ. ἔγνων δύναμιν ἐξεληθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ, πρὸς τὴν ὑπόνοιαν τῶν ἀκουόντων παχύτερον ἀποκρινόμενος.

Ἄρ' οὖν φιλοδόξως ὁ κύριος οὐκ ἀφῆκε λαθεῖν τῆς Θεοπρεποῦς ἐνεργείας τὴν ἐνδειξιν, ἥ τοι τὸ συμβάνον ἐπὶ τῷ γυναιῷ παράδοξον; οὐ τοῦτο φαμέν· πῶς γὰρ ὁ κελεύων σιγαῖν πολλαχοῦ; ἐκείνο δὲ μᾶλλον βλέπει γὰρ εἰς ὄνησιν πανταχοῦ τῶν καλουμένων εἰς τὴν διὰ πίστεως χάριν· οὐκοῦν πολλοὺς μὲν ἠδίκησεν ἀγνοοῦσιν τὸ σημεῖον· γεγονὸς δὲ γνώριμος, ὠφέλησεν οὐ μετρίως, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὸν ἄρχοντα τῆς συναγωγῆς· ἀσφαλειστέραν γὰρ ἐτίθει τὴν τοῦ προσδοκηθέντος ἐλπίδα· καὶ ἀραρότως ἐδίδου θαρρεῖν, ὅτι καὶ τῶν τοῦ θανάτου βρόχων ἐξαρπάσει Χριστὸς τὸ θυγάτριον αὐτοῦ.

p. 130. b. Οὐ γὰρ ἐξῆν τοῖς μὴ καθαροῖς, ἢ ἄψασθαι τινος τῶν ἁγίων, ἢ ἐγγὺς γενέσθαι ἀνδρὸς ἱεροῦ· πεπληροφορήμεθα τοίνυν ὡς Θεὸς ἀληθινός ἐστιν ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ ἀπὸ γε τοῦ παραδόξως ἐνηργημένου, καὶ ἐξ ὧν ἔφη θεοπρεπῶς· εἰδὼ γὰρ καὶ ἔγνω, φησὶ, δύναμιν ἐξεληλυθυῖαν ἀπ' ἐμοῦ· ἔστι δὲ μέτρων ἐπέκεινα τῶν κατ' ἡμᾶς, ἢ τάχ' αὖτε καὶ ἀγγελικῶν, τὸ δύνασθαι δύναμιν ἐκπέμψαι τινα, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῆς ἰδίας φύσεως, τοὔτέστιν ἀφ' ἑαυτῶν· πρέπει δὲ μόνῃ τὸ χρῆμα τῇ πάντων ἐπέκεινα καὶ ἀνωτάτῳ φύ-

σι· οὐδὲν γὰρ τῶν ἐν τοῖς κτίσμασι φέρει τινὰ νηι.
δύναμιν ἰατρικὴν, ἢ γοῦν ἑτέραν τινὰ ἰδίαν,
ἀλλὰ θεόδοτον.

C A P. IX.

Ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι πόνων ἀγαθῶν ὁ καρπὸς ^{ΙΧ.}
εὐκλειῆς· τοὺς γὰρ τοι τὴν πᾶναγνον καὶ ἀβί- ^{γ. 1.}
βηλον, κατὰ γε τὸ ἀνθρώποις ἐλχωροῦν κατορ- ^{ρ. 13α. 2.}
θοῦν ἐθέλοντας ζῶν, τοῖς παρ' ἑαυτοῦ χαρί-
σμασι κατὰφαιδρύνει Χριστὸς, καὶ πλουσίαν αὐ-
τοῖς τῶν κατορθωμένων ἀγιοπρεπῶς χαρίζεται
τὴν ἀντίκτισιν, καὶ δόξης αὐτοὺς τῆς ἰδίας καθ-
ίστησι κοινωνοὺς· δέχου τοῦ πράγματος ἀπόδει-
ξιν σαφῇ τε καὶ ἱναργῇ, τοὺς ἀγίους ἀποστό-
λους· ὅρα γεγονότας ἱκωρεπιστάτους, καὶ τῇ
ὑπὲρ ἀνθρώπων δόξῃ κατεστιμμένους, νίμοντος
αὐτοῖς μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο Χριστοῦ·
δίδωκα γὰρ αὐτοῖς, φησι, δύναμιν καὶ ἐξου-
σίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θερα-
πεύειν· ἀλλ' ὅρα πάλιν τὸν ἐνανθρωπήσαντα τοῦ
θεοῦ λόγον, τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπερτρέχον-
τα μέτρον, καὶ τοῖς τῆς θεότητος ἀξιώμασι δια-
πρέποντα· ἐπέκεινα γὰρ τῶν τῆς ἀνθρωπότητος
μέτρων, τὸ δίδόναι κατὰ πνεύματων ἀκαθάρ-
των οἷς ἂν βούληται τὴν ἐξουσίαν· καὶ μὴν καὶ
τὸ δύνασθαι νοσημάτων ἐλευθεροῦν τοὺς ἐνι-

ΙΧ. ταύτῃ τοι καὶ εὐζωνοτάτους εἶναι κελεύει, καὶ μερίμνης ἀπάσης κοσμικῶς ἀπαλλάττεσθαι βούλεται, ὥς μὴ δὲ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας τροφῆς καὶ ἀπαραιτήτου ποιεῖσθαι τινα λόγον· κόσμον γὰρ αὐτοῖς, καὶ οἷόν τινα στέφανον ἵσσεσθαι φησὶ, τὸ κεκτῆσθαι μηδὲν μήτε μὴν ἐπικομίζεσθαι τι παράπαν, μὴ ῥάβδον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ ἀργύριον, μὴ χιτῶνας δύο· μονονουχὶ τὸ ἐν ψαλμοῖς ἐκεῖνο λέγων ἐπὶ ῥῆρι· ἔφον ἐπὶ κύριον τὴν μερίμνάν σου, καὶ αὐτός σε διαθρέψει· καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθὲς ὅπερ αὐτὸς ἔφη Χριστὸς· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῦν καὶ μαμωνᾷ· ἵνα τοίνυν μονοειδῇ καὶ μονότροπον ἔχῃ τὴν ζωὴν, εἰς μόνον ὁρῶντες τὸ χρῆναι μυσταγωγεῖν, μηδένα προστέταχε ποιεῖσθαι λόγον ἢ ἀμφίων ἢ τροφῆς· ἀλλὰ φαίνεται ἂν καὶ πόθεν αὐτοῖς προστένοιτο τῶν ἀπαραιτήτως ζητούμενων ὁ πόρος; διαδείκνυσι καὶ τοῦτο εὐθὺς λέγων· καὶ εἰς ἣν οἰκίαν εἰσέλθητε κ. τ. λ.

Ἀρχέσει φησὶν ὁ παρὰ τῶν μυσταγουμένων καρπὸς· ἐκεῖνοι παρ' ὑμῶν τὰ πνευματικὰ λαμβάνοντες, ποιήσουσιν πρόνοιαν· ἐν οἰκίᾳ δὲ μιᾷ μένειν τὰ αὐτοὺς προστέταχε καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐξέρχεσθαι· ὥστε μήτε τὸν δεχόμενον λυπεῖν, μήτε αὐτοὺς δόξαν λαβεῖν γαστριμαργίας καὶ εὐκολίας· ἔδει γὰρ μήτε τοὺς ἄπαξ λαβόντας ἀποστερεῖσθαι τῆς δωρεᾶς, μήτε μὴν αὐτοὺς τοὺς

ἁγίους ἀποστόλους, ἐγκοπὴν τινα δοῦναι ταῖς ἱ-
εῖς τὸ θεῖον κήρυγμα σπουδαῖς τε καὶ προθυ-
μίαις ἐλκομένους παρὰ πολλῶν, οὐχ' ἵνα τι
τῶν ἀναγκαίων ἴσθ' ὅτι μανθάνωσιν, ἀλλ' ἵνα
τράπεζαν αὐτοῖς παραθεῖν ἀβρὰν, καὶ πέρα
σῆς χρείας.

Ὅτι δὲ οὐκ ἄριστον τὸ τιμᾶν ἁγίους, ἐκ
τῶν τοῦ σωτῆρος ἐσόμεθα λόγων ἔφη γὰρ πρὸς
τοὺς μαθητάς· ὁ διχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται
καὶ τὸν ὑποστέλλαντά με· οἰκειοῦται γὰρ οἰκο-
νομικῶς, καὶ εἰς ἴδιον πρόσωπον τὰς εἰς τοὺς
ἁγίους ἀναφέρει τιμὰς, ἵνα πανταχόθεν αὐταῖς
ὁπάρχη τὸ ἀσφαλές· καὶ εἰπὲρ ἴστιν ἐν παντὶ
καλῶ καὶ ἐν ἐλπίσι λαμπραῖς ὁ διχόμενος αὐ-
τοὺς, πῶς οὐ πάντα τε καὶ πάντως, καὶ ἔμπα-
λιν, ἀληθές· ἀθλιότητος γὰρ τῆς ἐσχάτης ἐπί-
μιστος ἂν γένοιτό τις, τὸ χρῆναι τιμᾶν τοὺς
ἁγίους, οὐδενὸς ἀξιώσας λόγου· διὰ τοῦτο φη-
σὶν καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς κ. τ. λ.

Δεῖ γὰρ παρὰ τῶν μὴ δεξαμένων αὐτοὺς, τ. δ.
μᾶτε μὴν ἀνασχομένων τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων,
μηδὲν τὸ παράπαν ἐδειλῆσαι λαβεῖν ἀπίθανον
γὰρ κομιδῇ τοὺς ἀτιμάζοντας τὸ σωτήριο κή-
ρυγμα καὶ τὸν οἰκοδισπάτην, περὶ τοὺς οἰκίτας
ὁρᾶσθαι χρηστούς, ἢ τὰς παρ' αὐτῶν εὐλογίας
ζητεῖν.

Οἱ μὲν δαιμονίων ζητοῦντες ἀπαλλαγὴν, οἱ

τ. 10.
p. 134. b.

ΙΧ. ἔδωκεν αὐτοῖς, ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον ἀλλ' ἰδοὺ πάλιν ἐν ἐρήμῳ τοῖς ἐν ἰνδείᾳ τροφῆς, κεχορήγηκεν ἀφθόνως, οἶον ἐξ οὐρανοῦ καθιεῖς αὐτὴν· τὸ γὰρ πολυπλασιάσαι τὸ βραχὺ, καὶ οἶον ἐκ τοῦ μηδενὸς τὴν οὕτω πολλὴν ἀποθρέψαι πληθύν, οὐκ ἀπεικὸς ἂν εἴη τῷ πρώτῳ σημείῳ.

γ. 18.
p. 135. b.

Πρώτον ἐκείνο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἄξιον ἰδεῖν, τί τὸ κεκληκὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ τοῦτο δραμεῖν, καὶ προεῖναι τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις τὴν πεῦσιν, ἥγουν τὴν ἐρώτησιν· οὐδὲν γὰρ ἔξω τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ καθήκοντος λόγου, καὶ λαλεῖ καὶ ἐργάζεται· τί οὖν ἄρα φαμὲν; ἔθρεψεν ἐν ἐρήμῳ τοὺς ὄχλους οὐκ εὐαριθμήτους ὄντας ἄρτοις πέντε, συνδιαθρέψας ἰχθυῖδια δύο· πεπλέοντα δὲ οὕτως τὰ ἐκ μηδενὸς, ὥστε καὶ κλασμάτων ληφθῆναι κοφίλους δώδεκα· κατεπλήττοντο τοίνυν ὁμοῦ τοῖς ὄχλοις οἱ μακάριοι μαθηταὶ καὶ Θεὸν ὄντα, καὶ Θεοῦ υἷὸν κατὰ ἀλήθειαν, δι' αὐτῶν τε θιάσῃ τῶν κατ'ωρθημένων· εἴτα τῶν ὄχλων ἀποφοιτήσας, καὶ γεγονώς καταμόνας, εἰς προσευχὰς συνετείνετο, τύπον ἡμῖν ἑαυτὸν καὶ κατὰ τοῦτο τιθεῖς· μᾶλλον δὲ διδασκαλικῶν μαθημάτων εὐτεχνίαν διδασκων τοὺς μαθητὰς· δεῖ γὰρ οἶμαι τοὺς λαῶν προεισηκότας, καὶ καθηγῆσθαι λαχόντας τῶν αὐτοῦ θρεμμάτων, ἐν

πράγμασιν ἀναγκαίοις εἶναι διὰ πάντος, καὶ κεῖ-
να δρῶντας ὁρᾶσθαι, τὰ ἐφ' οἷς ἤδηται Θεός·
καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ θεοσπίσιος Παῦλος, ἀδιαλεί-
πτως προσεύχεσθε φησὶν οὐκοῦν ὁ μὲν τῶν ὅλων
σωτὴρ καὶ κύριος, τύπον ἑαυτὸν ὡς ἔφην πολι-
τείας ἀγιοπρεποῦς ἐποιεῖτο τοῖς μαθηταῖς·
καταμόνας προσευχόμενος μετὰ μόνων αὐτῶν·
ἀλλ' ἦν εἰκὸς θορυβεῖν τὸ πρᾶγμα τοὺς μα-
θητάς· ἐώρων γὰρ ἀνθρωπίνως εὐχόμενον, ὃν
χθὲς τιθέανται θαυματουργοῦντα θεοπρεπῶς·
οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ ἀπεικὸς, ἐκείνῳ που τάχα
πρὸς ἑαυτοὺς εἰπεῖν, τίνα τοῦτον εἶναι νομίσο-
μεν; ἄρα Θεὸν; ἢ ἄνθρωπον, καὶ ὡς εἶνα τῶν
καθ' ἡμᾶς ἤγουν τῶν ἁγίων προφητῶν; θαυμά-
τουργεῖ μὲν γὰρ, ὡς θεός· ἔστι δὲ ἀνάρμοστον
αὐτῷ κατὰ φύσιν Θεῷ τὸ προσεύχεσθαι· τίνας
γὰρ ὅλως δεῖται θεός; ἵνα τοῖνυν τὸν τῶν τοι-
ούτων ἐννοιῶν ἀποσοβήσῃ θόρυβον, ποιεῖται τὴν
πεῦσιν· οὐδὲν μὲν ἡγνοηκὼς τῶν περὶ αὐτοῦ
θρυλλουμένων παρά γε τοῖς ἔξω ἀποφέρων δὲ
μᾶλλον τῆς τῶν πολλῶν ὑπονοίας, καὶ ὁρθὴν
αὐτοῖς τὴν πίστιν ἐμφυτεῦσαι θέλων· τίνα δὲ
οὖν, φησιν, οἱ ὄχλοι λέγουσιν εἶναι; ὁρᾷς τὸ
τῆς πεύσεως εὐτεχνές; οὐκ εὐθὺς εἶπεν, ὑμεῖς
τίνα με λέετε εἶναι; ἀποφέρει δὲ μᾶλλον, ἐπὶ
τὸν τῶν ἔξω θρύλλον· ἵν' ἐκβαλὼν αὐτὸν καὶ
ἀδόκιμον ἀποφήνας, μεῖσσοβέσῃ λοιπὸν εἰς δό-

ΙΧ. Ξαν ἀληθινὴν, ὃ δὴ καὶ πείρακται· εἰπόντων γὰρ τῶν μαθητῶν τὴν τοῦ ὄχλου δόξαν, ἔφη αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ὃ πῶς ἐξαίρετον τὸ, ὑμεῖς; ἔξω τίθησιν αὐτοὺς τῶν ἄλλων, ἵνα καὶ τὰς ἐκείνων φύλῳσιν ὑπονοίας, καὶ μὴ μικρὰν ἔχωσι περὶ αὐτοῦ τὴν δόξαν· ὑμεῖς φησιν οἱ ἐξειληγμένοι, οἱ ψήφῳ τῇ παρ' ἐμοῦ κεκλημένοι πρὸς ἀποστολὴν, οἱ τῶν ἰμῶν τερατουργημάτων μάρτυρες, τίνα με εἶναι φατέ; προπηδᾷ δὲ πάλιν τῶν ἄλλων ὁ Πέτρος, καὶ παντὸς τοῦ χοροῦ γίνεται στόμα, καὶ τὰς φιλοθέους ἐρεύγεται φωνάς· ἀκριβῆ δὲ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ὁμολογίαν, ἐκφέρει, λέγων, τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ· ἀσφαλῆς ὁ μαθητὴς· οὐ γάρ τοι φησὶν ἀπλῶς Χριστὸν αὐτὸν εἶναι τοῦ θεοῦ, τὸν Χριστὸν δὲ μᾶλλον· πλεῖστοι μὲν γὰρ, οἱ ὡς ἀπὸ γε τοῦ κεχρίσθαι παρὰ θεοῦ, κατὰ διαφόρους τρόπους ὠνομασμένοι χριστοὶ· οἱ μὲν γὰρ ἐχρίσθησαν εἰς βασιλείας, οἱ δὲ εἰς προφήτας, οἱ δὲ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ λαβόντες λύτρωσιν· τοῦτέστιν ἡμεῖς καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι κατακεχρισμένοι, τὴν τοῦ Χριστοῦ κλησὶν ἐσχέκαμεν· εἶρηται· τοῦν διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων· μὴ ἄπεισθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε· ἡμῶν δὲ περὶ διὰ φωνῆς Ἀββακούμ, ἐξῆλθες εἰς σωτή-

ριαν λαοῦ σου, τοῦ σῶσαι τοὺς χριστοὺς σου· ἰκ. οὐκοῦν πλεῖστοι μὲν οἱ χριστοὶ· κέκληνται δὲ οὕτως ἐπὶ τοῦ πρᾶγματος· εἷς δὲ καὶ μόνος ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός· οὐχ' ὡς ἡμῶν μὲν ὄντων χριστῶν, καὶ οὐ θεοῦ μᾶλλον, ἀλλ' ἑτέρου τινός· ἀλλ' ὡς αὐτοῦ καὶ μόνου, ἴδιον ἔχοντος πατέρα, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· δηλὸν οὖν ἐστὶν ὅτι τῆς ἑτέρων πληθύος ὑπεξαίρων αὐτὸν, προσενέμκει τῷ πατρὶ, ὡς ὄντα μόνον αὐτοῦ· θεὸς γὰρ ὢν φύσει, καὶ ἐκ Θεοῦ πατρός ἐλλάμψας ἐξαιρέτως ὁ μονογενὴς αὐτοῦ λόγος, γέγονε σὰρξ, κατὰ τὸ γέγραμμένον· ἐκείνο γέ μὴν ἀναγκαῖον εἶδέναι· ἐν γὰρ τῇ τοῦ Ματθαίου συγγραφῇ, τὸν μακάριον μαθητὴν εὐρήσομεν εἰπόντα, σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· ἐπίτεμὼν δὲ ὥσπερ τὴν οἰκονομίαν ὁ σοφώτατος Λουκᾶς, συμφέρεται μὲν κατὰ τὰς ἐννοίας, βραχυλογήσας δὲ φησὶ, εἰπεῖν αὐτὸν τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ὁ παρὰ τοῦ σωτῆρος γεγονώς πρὸς αὐτὸν, σισίηται λόγος· ἐν δὲ τῷ Ματθαίῳ πάλιν εἰπόντα σαφῶς εὐρήσομεν· μακάριος εἶ Σίμων βᾶρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἐστὶν οὖν ὁμολογουμένως Θεοδίδακτος ὁ μαθητὴς, εἰς ἐπίγνωσιν αὐτὸν τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, ποδηγῶντος αὐτοῦ τοῦ πατρός· σημειωτέον δὲ ὡς

ix. ἵνα τὸν Χριστὸν ὁμολόγῃ ὁ σοφώτατος Πέτρος, διὰ τοὺς εἰς δύο τέμνειν τολμῶντας Χριστοὺς τὸν Ἑμμανουὴλ· οὐ γὰρ ἤρετο αὐτοὺς λέγων· τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ἀλλὰ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· καὶ τοῦτον ὁ Πέτρος ὁμολόγῃ εἶναι τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ· πῶς δὲ ἀξιοθαύμαστος ἡ ὁμολογία Πέτρου, εἰ μηδὲν ἔχει τὸ βαθὺ καὶ κεκρυμμένον, καὶ οἷον ἄποπτον τοῖς πολλοῖς; τί γὰρ ὅπως ἀπεκάλυψεν αὐτῷ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ; ὅτι ἄνθρωπός ἐστι· τοῦτο Θεοδίδακτόν ἐστιν μυστήριον, ἐπὶ τούτῳ τεθαύμασται, καὶ τῶν οὕτως ἐξαιρέτων ἡξιώθη Γερῶν; ἤκουσε γὰρ μακάριος εἰ Σίμων βάρ Ἰωνᾶ· ἀλλὰ τεθαύμασται, καὶ σφόδρα δικαίως· διὰ ποίαν αἰτίαν; ὃν γὰρ τεθείαται ἐν εἵδει τῷ καθ' ἡμᾶς, τοῦτον πεπίστευκεν εἶναι τὸν Χριστὸν τοῦ πατρὸς, τοῦτέστι σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προελθόντα λόγον.

^{v. 21.}
^{p. 136. b.} Ὁμολογήσαντος τὴν πίστιν τοῦ μαθητοῦ, ἐπέτίμησεν αὐτοῖς ὁ κύριος, ἵνα μηδενὶ εἰπῶσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς· καὶ τοι πῶς μᾶλλον ἔδει τοὺς μαθητὰς, τοῖς ἀπανταχόσε κηρύττειν αὐτόν; τοῦτο γὰρ ἦν ἔρπον τῶν παρ' αὐτοῦ προκειρισμένων εἰς ἀποστολὴν· ἀλλ' ὥς φησι τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, καιρὸς παντὶ πράγματι· ἔδει τοῖς παρ' ἑαυτοῦ κηρύγμασι ἀκολουθεῖν τὰ

λείποντα τοῖς ἔδῃ προτετελεσμένοις· τοῦτο δὲ ΙΧ.
 ἦν ὁ σταυρὸς, τὸ μᾶθος, ὁ κατὰ σὰρξ θάνα-
 τος, ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις· τὸ μέγα καὶ ἐξαί-
 σιον ἀληθῶς σημεῖον, δι' οὗ μεμαρτύρηται θεὸς
 ὢν ἀληθινὸς, καὶ υἱὸς κατὰ φύσιν τοῦ θεοῦ καὶ
 πατὴρ, ὁ Ἐμμανοὺήλ· τὸ γὰρ ὅλως καθαρῆ-
 σαι θάνατον, καὶ ἀνατρίψαι τὴν φθορὰν, καὶ
 σκυλεῦσαι τὸν ἄδην, καὶ καταλῦσαι τοῦ δια-
 βόλου τὴν τυραννίδα, καὶ ἐκ μέσου ποιῆσαι τὴν
 ἁμαρτίαν, καὶ ἀνοῖξαι τοῖς ἐπὶ γῆς τὰς ἄνω
 πύλας, καὶ συνάψαι τὴν γῆν οὐρανῷ, θεὸν ὄν-
 τα κατὰ ἀλήθειαν ἀπέφηνεν αὐτὸν· οὐκοῦν ἐν
 καιρῷ κελεύει σιγῆσαι τὸ μυστήριον, ἄχρις ἂν
 ὁ σύμπας τῆς οἰκονομίας λόγος, εἰς τὸ αὐτῷ
 πρέπον ἐξέλθῃ πέρας· τότε γὰρ ἐγνητῆρμένος ἐκ
 νεκρῶν, ἀπογυμνοῦσθαι τοῖς ἀπανταχόσε γῆς
 προστέταχε τὸ μυστήριον, προθεῖς ἅπασιν τὴν
 ἐν πίστει δικαίωσιν, τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτί-
 σματος κάθαρσιν· ἔφη γὰρ· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξου-
 σία, ἐν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· πορευθέν-
 τες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες
 εἰς τὸν ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάν-
 τα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ'
 ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντε-
 λείας· μεθ' ἡμῶν γὰρ ἐστὶν καὶ ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ

ΝΠΙ. ἔγνω δύνάμιν ἐξεληθοῦσαν ἀπ' ἑμοῦ, πρὸς τὴν ὑπόνοιαν τῶν ἀκουόντων παχύτερον ἀποκρινό-
μενος.

Ἄρ' οὖν φιλοδόξως ὁ κύριος οὐκ ἀφῆκε λα-
θεῖν τῆς θεοπρεποῦς ἐνεργείας τὴν ἑνδειξιν, ἥ
τοι τὸ συμβάνον ἐπὶ τῷ γυναιῷ παράδοξον; οὐ
τοῦτο φαμέν· πῶς γὰρ ὁ κειλεύων σιγαῖν πολλα-
χοῦ; ἐκείνο δὲ μᾶλλον βλέπει γὰρ εἰς ὄνησιν
πανταχοῦ τῶν καλουμένων εἰς τὴν διὰ πίστεως
χάριν· οὐκοῦν πολλοὺς μὲν ἠδίκησεν ἀγνοηθεῖν
τὸ σημεῖον· γεγονὸς δὲ γινώριμον, ὠφέλησεν οὐ
μετρίως, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὸν ἄρχοντα
τῆς συναγωγῆς· ἀσφαλιστέραν γὰρ ἐτίθει τὴν
τοῦ προσδοκηθέντος ἐλπίδα· καὶ ἀραρότως ἐδί-
δου θαρρεῖν, ὅτι καὶ τῶν τοῦ θανάτου βρόχων
ἐξαρπάσει Χριστὸς τὸ θυγάτριον αὐτοῦ.

ρ. 130. β. . Οὐ γὰρ ἐξῆν τοῖς μὴ καθαροῖς, ἢ ἄψασθαι
τινος τῶν ἁγίων, ἢ ἐγγυὲς γενέσθαι ἀνδρὸς ἱε-
ροῦ· πεπληροφορήμεθα τοίνυν ὡς Θεὸς ἀληθι-
νός ἐστιν ὁ Ἐμμανουὴλ, καὶ ἀπὸ γε τοῦ παρα-
δόξως ἐνηργημένου, καὶ ἐξ ὧν ἔφη θεοπρεπῶς·
ἐγὼ γὰρ καὶ ἔγνω, φησὶ, δύνάμιν ἐξεληλυθυῖαν
ἀπ' ἑμοῦ· ἔστι δὲ μέτρων ἐπέκεινα τῶν κατ'
ἡμᾶς, ἢ τάχά που καὶ ἀγγελικῶν, τὸ δύνασθαι
δύνάμιν ἐκπέμψαι τινα, καὶ ὡς ἀπὸ Γε τῆς ἰδίας
φύσεως, τοὔτέστιν ἀφ' ἑαυτῶν· πρέπει δὲ μόνη
τὸ χρῆμα τῇ πάντων ἐπέκεινα καὶ ἀνωτάτω φύ-

σει· οὐδὲν γὰρ τῶν ἐν τοῖς κτίσμασι φέρει τινα νηι.
δύναμιν ἰατρικὴν, ἢ γοῦν ἑτέραν τινα ἰδίαν,
ἀλλὰ Θεόδοτον.

C A P. IX.

Ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι πόνων ἀγαθῶν ὁ καρπὸς ^{ΙΧ.}
εὐκλείης· τοὺς γάρ τοι τὴν πάναγνον καὶ ἀβέ- ^{γ. 1.}
βηλον, κατὰ γε τὸ ἀνθρώποις ἐξωροῦν κατορ- ^{P. 132. 2.}
θοῦν ἐθέλοντας ζῶην, τοῖς παρ' ἑαυτοῦ χαρί-
σμασι κατὰφαιδρύνει Χριστὸς, καὶ πλουσίαν αὐ-
τοῖς τῶν κατορθωμένων ἀγιοπρεπῶς χαρίζεται
τὴν ἀντέκλινσιν, καὶ δόξης αὐτοὺς τῆς ἰδίας καθ-
ίστησι κοινῶνους· δέχου τοῦ πράγματός ἀπόδει-
ξιν σαφῇ τε καὶ ἐναργῇ, τοὺς ἀγίους ἀποστό-
λους· ὅρα γιγνόμενους ἐκπρεπεστάτους, καὶ τῇ
ὑπὲρ ἀνθρώπων δόξῃ κατεστιμμένους, νέμοντος
αὐτοῖς μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο Χριστοῦ·
δίδωκα γὰρ αὐτοῖς, φησι, δύναμιν καὶ ἐξου-
σίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θίρα-
πεύειν· ἀλλ' ὅρα πάλιν τὸν ἐνανθρωπήσαντα τοῦ
Θεοῦ λόγον, τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπερτρέχον-
τα μέτρον, καὶ τοῖς τῆς θεότητος ἀξιώμασι δια-
πρέποντα· ἐπέκεινα γὰρ τῶν τῆς ἀνθρωπότητος
μέτρων, τὸ δίδοναί κατὰ πνεύματων ἀκαθάρ-
των οἷς ἂν βούληται τὴν ἐξουσίαν καὶ μὴν καὶ
τὸ δύνασθαι νοσημάτων ἐλευθεροῦν τοὺς ἐνι-

ΙΧ. λημμένους, καὶ μόνου θεοῦ· ἡ γὰρ τῆς ἀνωτά-
 τω φύσεως ὑπεροχὴ τε καὶ δόξα οὐδενὶ τῶν ὄν-
 των ἔνεστι φυσικῶς, πλὴν ὅτι αὐτῷ τὲ καὶ μό-
 νῳ ἄξια τοίνυν θαύματος ἡ τοῖς ἀγίοις ἀπο-
 στόλοις ἐκνεμηθεῖσα χάρις· ἐπέκεινα δὲ παντὸς
 ἐπαίνου καὶ θαύματος, ἡ τοῦ νέμοντος ἀφθο-
 νία· τὴν ἑαυτοῦ γὰρ αὐτοῖς, ὡς ἔφην, χαρίζε-
 ται δόξαν· ἄνθρωπος ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων
 δέχεται πονηρῶν, καὶ τὴν οὕτως ὑπέρωπτον
 ὄφρυν, τὴν τοῦ διαβόλου φημί, καταστρέφει·
 καὶ τοι λείποντός ποτε τὴν οἰκουμένην ὅλην κα-
 ταλήψομαι τῇ χειρὶ ὡς τοσσίαν, καὶ ὡς κατα-
 λειμμένα ὡὰ ἀρῶ, καὶ οὐκ ἔστιν ὅς διαφεύ-
 ξεται ἢ ἀντείπῃ μοι· ἐσφάλλετο δὲ τῆς ἀλη-
 θείας, καὶ διημάρτηκε τῆς ἐλπίδος, ὁ σοβαρὸς
 καὶ θρασὺς, καὶ τῆς ἀπάντων ἁσθενείας κατα-
 καυχώμενος· ἀντίταξε γὰρ αὐτῷ τοὺς τῶν ἱε-
 ρῶν κηρυγμάτων ἱεουργοὺς, ὁ τῶν δυνάμειν
 κύριος· καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων
 προφητῶν προκεικηρυγμένον, περὶ τοῦ σατα-
 νᾶ καὶ τῶν ἀγίων μυσταγωγῶν, ὡς ἐξαίφνης
 ἀναστήσονται οἱ δάκνόνται αὐτὸν καὶ ἐκνήψου-
 σιν οἱ ἐπίβουλοί σου, καὶ ἔσῃ εἰς διαρπαγὴν
 αὐτοῖς· μόνον γὰρ οὐχὶ κατεδηδόκασι τὸν σα-
 τανᾶν, ἐπιβουλεύοντες αὐτοῦ τῇ δόξῃ, καὶ διαρ-
 πάζοντες αὐτοῦ τὰ σκεύη, καὶ προσκομίζοντες
 Χριστῷ διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν· εἴτα πόθιν

εἰς ἀνθρώπους ἢ λαμπρὰ καὶ διαβόητος οὕτω ἱκ-
κατενήνεκται χάρις, πολυπραγμονῶμεν εἰ δοκεῖ
οὐκοῦν ἐστιφάνωσι τῇ τοιαύτῃ τιμῇ τὴν ἀνθρώ-
που φύσιν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος, γενό-
μενος ἄνθρωπος, καὶ τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς κατ'
οὐδένα τρόπον ἐκβεβηκώς, ἐνήργηκε τὰ θεοπρι-
πῇ, συνέτριψε τὸν σατανᾶν ῥήματι τῷ πανοδε-
νιστάτῳ, ἐπέϊμῃσε πνεύμασι πονηροῖς· αὕτη γέ-
γονεν ὁδὸς τοῦ δύνασθαι πονηροὺς ἐπιπλήττειν
πνεύμασι, τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς.

Τί δὲ ἄρα γι εἰκῇ τοιούτους ἀπέφηνε τοὺς p. 132. b.
ἀποστόλους, καὶ ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἀναγκαίων ἐκ-
πρεπιστάτους; καὶ τοι πῶς τοῦτο ἐστὶν ἀληθές;
ἴδει γὰρ ἴδει τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων διακόνους
ἐπιδιδειγμένους κατορθοῦν δύνασθαι τὰ παρά-
δοξα, καὶ δι' αὐτῶν πιστεύειν τῶν ἐκτελε-
σμάτων ὅτι τέ εἰσι θεοῦ διάκονοι, καὶ μεσῖται
τῆς ὑπ' οὐρανὸν, καλοῦντες ἅπαντας εἰς διαλ-
λατὴν καὶ εἰς τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν· τοῖς μὲν
γὰρ νουνεχεστέροις, ἀπόχρη καὶ λόγος ἔσθ' ὅτι
πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν· τοῖς γι μὴν
οὐχ' ἐτοίμως ἔχουσιν εἰς παραδοχὴν ὧν ἂν τις
λέγοι, δεῖ δὴ θαυμάτων καὶ τερατουργίας· κα-
λοῦνται γὰρ οὕτω μόλις πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

Οὕτω δὲ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους κατακο- p. 133. a.
σμήσας, ἵεναι προστέταχεν ἐπὶ τὸ χρῆναι λα-
λεῖν τοῖς ἀπανταχόσε γῆς τὸ αὐτοῦ μυστήριον·

ΙΧ. ταύτη τοι καὶ εὐζωνοτάτους εἶναι χελεύει, καὶ μερίμνης ἀπάσης κοσμικῶς ἀπαλλάττεισθαι βούλεται, ὥς μὴ δὲ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας τροφῆς καὶ ἀπαραιτήτου ποιεῖσθαι τινα λόγον· κόσμον γὰρ αὐτοῖς, καὶ οἷόν τινα στέφανον εἶσθαι φησὶ, τὸ κεκτῆσθαι μηδὲν· μήτε μὴν ἐπιχομιζέσθαι τι παράπαν, μὴ ῥάβδον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ ἀρδύριον, μὴ χιτῶνας δύο· μονονουχὶ τὸ ἐν ψαλμοῖς ἐκεῖνο λέγων· ἐπὶ ῥῖπον ἐπὶ κύριον τὴν μερίμνάν σου, καὶ αὐτός σε διαθρίψει· καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθὲς ὅπερ αὐτὸς ἔφη· Χριστὸς· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῦν καὶ μαμωνᾷ· ἵνα τοίνυν μογοειδῇ καὶ μονότροπον ἔχωσι τὴν ζωὴν, εἰς μόνον ὁρῶντες τὸ χρῆναι μυσταγωγεῖν, μηδένα προστέταχε ποιεῖσθαι λόγον· ἢ ἀμφίων ἢ τροφῆς· ἀλλὰ φαίνεται τίς ἂν καὶ πῶθεν αὐτοῖς προστένοιτο τῶν ἀπαραιτήτως ζητούμενων ὁ πόρος; διαδείκνυσι καὶ τοῦτο εὐθὺς λέγων· καὶ εἰς ἣν οἰκίαν εἰσέλθητε κ. τ. λ.

Ἀρχέσει φησὶν ὁ παρὰ τῶν μυσταγουμένων καρπὸς· ἐκεῖνοι παρ' ὑμῶν τὰ πνευματικὰ λαμβάνοντες, ποιήσονται πρόνοιαν· ἐν οἰκίᾳ δὲ μιᾷ μένειν τὸ αὐτοὺς προστέταχε καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐξέρχεσθαι· ὥστε μήτε τὸν δεχόμενον λυπεῖν, μήτε αὐτοὺς δόξαν λαβεῖν γαστριμαργίας καὶ εὐκολίας· ἔδει γὰρ μήτε τοὺς ἅπαξ λαβόντας ἀποστερεῖσθαι τῆς δωρεᾶς, μήτε μὴν αὐτοὺς τοὺς

ἁγίους ἀποστόλους, ἐγκοπὴν τινα δοῦναι ταῖς πει-
 ραῖς τὸ θεῖον κήρυγμα σπουδαῖς τε καὶ προθυ-
 μίαις ἐλκομένους παρὰ πολλῶν, οὐχ' ἵνα τι
 τῶν ἀναγκαίων ἴσθ' ὅτι μανθάνωσιν, ἀλλ' ἵνα
 τράπεζαν αὐτοῖς παραθεῖν ἀβρὰν, καὶ πέρα
 τῆς χρείας.

Ὅτι δὲ οὐκ ἄμισθον τὸ τιμᾶν ἁγίους, ἐκ
 τῶν τοῦ σωτῆρος εἰσόμεθα λόγων· ἔφη γὰρ πρὸς
 τοὺς μαθητὰς ὁ διχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται
 καὶ τὸν ὑποστειλαντά με· οἰκείουται γὰρ οἰκο-
 νομικῶς, καὶ εἰς ἴδιον πρόσωπον τὰς εἰς τοὺς
 ἁγίους ἀναφέρει τιμὰς, ἵνα πανταχόθεν αὐταῖς
 ὑπάρχῃ τὸ ἀσφαλές· καὶ εἰπὲρ ἴστιν ἐν παντὶ
 καλῶ καὶ ἐν ἐλπίσι λαμπραῖς ὁ διχόμενος αὐ-
 τοὺς, πῶς οὐ πάντῃ τε καὶ πάντως, καὶ ἔμπα-
 λιν, ἀληθές· ἀθλιότητος γὰρ τῆς ἐσχάτης ἐπί-
 μιστος ἂν γένοιτό τις, τὸ χρῆναι τιμᾶν τοὺς
 ἁγίους, οὐδενὸς ἀξιώσας λόγου· διὰ τοῦτο φη-
 σὶν καὶ ὅσοι ἴδαν μὴ δέξονται ὑμᾶς κ. τ. λ.

Δεῖ γὰρ παρὰ τῶν μὴ δεξαμένων αὐτοὺς, ν. 5.
 μῆτι μὴν ἀνασχομένων τῶν ἱερῶν κηρυγμάτων,
 μηδὲν τὸ παράπαν ἐδεῖσθαι λαβεῖν· ἀπίθανον
 γὰρ κομιδῇ τοὺς ἀτιμάζοντας τὸ σωτήριον κή-
 ρυγμα καὶ τὸν οἰκοδισπάτην, περὶ τοὺς οἰκέτας
 ἐρᾶσθαι χρηστέους, ἢ τὰς παρ' αὐτῶν εὐλογίας
 ζητεῖν.

Οἱ μὲν δαιμονίων ζητοῦντες ἀπαλλαγὴν, οἱ

v. 10.
p. 134. b.

ΙΙ. δὲ καὶ ἀρρώστημάτων ἀπόθεσιν ἦσαν, οἱ καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ μυστικῶς γλιχόμενοι, προσ-
ιδρεύοντες τε καὶ μάλα εὐτόνως.

γ. 12. Κλινούσης τῆς ἡμέρας, καὶ ὅσον οὐδέπω προσδοκωμένης ἵσσεσθαι τῆς ἐσπέρας, προεινόουν τῶν ὄχλων οἱ μαθηταί, καὶ δὴ καὶ προσήεσαν, πὰς ὑπὲρ αὐτῶν παρακλήσεις προσάγοντες· καὶ τί τὸ ἀπόλυσόν ἐστίν, ἐξετάσωμεν ἀκριβῶς· οἱ μὲν, ὡς ἔφην, τῶν ἐπομένων αὐτῷ πονηρῶν πνεύματων συνεχόντων αὐτούς, ἀπαλλάττεσθαι παρεκάλουν· οἱ δὲ καὶ ἐτέρων ἀρρώστημάτων ἐζή-
τουν ἔχθισιν· ὡς οὖν εἰδότες μαθηταὶ ἅτι κατὰ-
νύσας μόνον, ἀποπεραίνει τοῖς κάμνουσι τὸ πο-
θούμενον, τὸ ἀπόλυσον αὐτούς φησί· καὶ οὐκ αὐτοὶ μάλλον ἀκηδιῶντες ὡς παρακμάσαντος τοῦ παιροῦ, ἀλλὰ τῆς εἰς τοὺς ὄχλους ἀγάπης ἐχό-
μενοι, καὶ οἷον μελιτῶντες ἤδη τὴν ποιμεικὴν ἐπιστήμην, καὶ τοῦ κήδεσθαι λαῶν ἀρχόμενοι· πλὴν ὅρα τὴν ἀπαράβλητον ἡμερότητα τοῦ πα-
ρακαλουμένου· οὐ γὰρ μόνον ἐκεῖνα δίδωσιν, ἀπερ' ἂν αἰτῶσιν ὑπάρξαι παρ' αὐτοῦ τοῖς ἀκο-
λουθοῦσιν αὐτῷ, ἀλλὰ γὰρ προστίθουσιν αὐτοῖς τὰ ἐκ τῆς φιλοτίμου δεξιᾶς τοὺς ἀλαπῶντας αὐ-
τὸν, διὰ τρόπου παντὸς ἀνακτώμενος καὶ τρέ-
φων εἰς εὐανδρίαν δηλονότι πνευματικὴν· ἐκέ-
λει γὰρ καὶ διανέμειν αὐτοῖς τροφὰς· ἀλλ' ἦν ἄπορον τὸ χρῆμα τοῖς μαθηταῖς· ἐπικομίζον·

το γὰρ οὐδὲν, πλὴν ἄρτων πέντε καὶ ἰχθύων ικ.
 δύο· καὶ ἀπήγγελλον τοῦτο προσιόντες αὐτῷ·
 ἵνα δὲ καὶ ἔτι μείζον εἰς ὕψος τὸ θαῦμα τρί-
 χη, καὶ θεὸς ὢν φύσει, διὰ τρόπου παντὸς ἐπι-
 γινώσκηται, πολυπλασιάζει τὸ βραχὺ· βλέπει
 τὲ εἰς οὐρανὸν, οἷον τὴν ἄνωθεν εὐλογίαν αἰ-
 τῶν· ἔδρα δὲ καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς, οἰκονομικῶς·
 ἔστι μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ πάντα πληρῶν, ἡ ἄνωθεν
 καὶ παρὰ πατρὸς εὐδοκία· ἵνα δὲ μάθωμεν ὅτι
 τραπέζης ἀρχόμενοι, καὶ μέλλοντες ἄρτον δια-
 κλῆν, θεῷ προσάειν ὀφειλομεν, ὑπτίαις ὥσπερ
 ἐνθενίτες χερσὶ, καὶ τὴν ἄνωθεν εὐλογίαν ἐπ'
 αὐτὸν καταφέρειν· ἀρχὴ καὶ τύπος καὶ ὁδὸς τοῦ
 πράγματός γέγονεν ἡμῖν οἰκονομικῶς· εἴτα ὅποι
 ποτὲ προέβη τὸ θαῦμα, κατεκορίσθη πλῆθους
 ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγων, εἰς πέντε γὰρ ἔξετείνετο
 χιλιάδας, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων· τοῦτο
 γὰρ ἕτερός τις τῶν ἁγίων εὐαγγελιστῶν τοῖς
 ἑαυτοῦ προσηπνήκει λόγοις· καὶ οὐ μέχρι τοῦ-
 του τὸ παράδοξον· ἀλλὰ γὰρ καὶ κόφινοι συν-
 ελέγησαν κλασμάτων, δώδεκα· καὶ τί τὸ ἐντεῦ-
 θεν; πληροφορία σαφής, ὅτι τῆς φιλοξενίας τὸ
 χρῆμα, πλουσίαν ἔχει παρὰ Θεοῦ τὴν ἀντίκτι-
 σιν· ἔξεστί δὲ καὶ ἰδεῖν τοῖς ἀρχαιοτέροις θαύ-
 μασι τὰ νέα συμβαίνοντα, καὶ μιᾶς ὄντα καὶ
 τῆς αὐτῆς δυνάμειος ἐνεργήματα· ἔβρεξεν ἐν ἐρή-
 μῳ τὸ μάννα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ· ἄρτον οὐρανοῦ

III. ἔδωκεν αὐτοῖς, ἄρτον ἁγίων ἔφαγεν ἄνθρωπος, κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον ἀλλ' ἰδοὺ πάλιν ἐν ἐρήμῳ τοῖς ἐν ἐνδείᾳ τροφῆς, κεχορηγήκειν ἀφθόνως, οἷον ἐξ οὐρανοῦ καθιείς αὐτὴν τὸ γὰρ πολυπλασιάσαι τὸ βραχὺ, καὶ οἷον ἐκ τοῦ μηδενὸς τὴν οὕτω πολλὴν ἀποθρέψαι πληθὺν, οὐκ ἀπεικὸς ἂν εἴη τῷ πρώτῳ σημείῳ.

v. 18.
p. 135. b.

Πρῶτον ἐκεῖνο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἄξιον ἰδεῖν, τί τὸ κεκληκὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ τοῦτο δραμεῖν, καὶ προδεῖναι τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις τὴν πιῦσιν, ἥγουν τὴν ἐρώτησιν· οὐδὲν γὰρ ἔξω τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ καθήκοντος λόγου, καὶ λαλεῖ καὶ ἐργάζεται· τί οὖν ἄρα φαμέν; ἔθρεψεν ἐν ἐρήμῳ τοὺς ὄχλους οὐκ εὐαριθμήτους ὄντας ἄρτοις σπέντε, συνδιαθρέψας ἰχθύδια δύο· πεπλιόνακε δὲ οὕτως τὰ ἐκ μηδενὸς, ὥστε καὶ κλασμάτων ληφθῆναι κοφίλους δώδεκα· κατεπλήττοντο τοίνυν ὁμοῦ τοῖς ὄχλοις οἱ μακάριοι μαθηταί· καὶ Θεὸν ὄντα, καὶ Θεοῦ υἱὸν κατὰ ἀλήθειαν, δι' αὐτῶν τιθέσθαι τῶν κατ'ωρθωμένων· εἴτα τῶν ὄχλων ἀποφοιτήσας, καὶ γεγονῶς καταμόνας, εἰς προσευχὰς συνετρίβητο, τύπον ἡμῖν ἑαυτὸν καὶ κατὰ τοῦτο τιθεῖς· μᾶλλον δὲ διδασκαλικῶν μαθημάτων εὐτεχνίαν δίδασκων τοὺς μαθητὰς· διὲ γὰρ οἶμαι τοὺς λαὸν προσηκόντας, καὶ καθηγείσθαι λαχόντας τῶν αὐτοῦ θρησμάτων, ἐν

πράγμασιν ἀναγκαίοις εἶναι διὰ πάντος, καὶ κεῖ-
 να δρῶντας ὁρᾶσθαι, τὰ ἐφ' οἷς ἤδηται Θεός·
 καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἀδιαλεί-
 πτως προσεύχισθε φησὶν· οὐκοῦν ὁ μὲν τῷ ὅλῳ
 σωτῆρ καὶ κύριος, τύπον ἑαυτὸν ὡς ἔφην· πολι-
 τίας ἀγιοπρεποῦς ποιεῖτο τοῖς μαθηταῖς·
 καταμόνας προσευχόμενος μετὰ μόνων αὐτῶν·
 ἀλλ' ἦν εἰκὸς θορυβεῖν τὸ πρᾶγμα τοὺς μα-
 θητάς· ἰώρων γὰρ ἀνθρωπίνως εὐχόμενον, ὃν
 χθὲς τιθέανται θαυματουργοῦντα θεοπρεπῶς·
 οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ ἀπεικὸς, ἐκείνῳ που τάχα
 πρὸς ἑαυτοὺς εἰπεῖν, τίνα τοῦτον εἶναι νομίσα-
 μιν; ἄρα Θεόν; ἢ ἄνθρωπον, καὶ ὡς εἶνα τῶν
 καθ' ἡμᾶς ἤγουν τῶν ἀγίων προφητῶν; θαυμά-
 τουρτεῖ μὲν γὰρ, ὡς Θεός· ἔστι δὲ ἀνάρμοστον
 αὐτῷ κατὰ φύσιν Θεῷ τὸ προσεύχισθαι· τίνας
 γὰρ ὅλως δεῖται Θεός; ἵνα τοίνυν τὸν τῶν ται-
 ρύτων ἐννοιῶν ἀποσοβήσῃ θόρυβον, ποιεῖται τὴν
 πεῦσιν· οὐδὲν μὲν ἡγνοηκὼς τῶν περὶ αὐτοῦ
 θρυλλουμένων παρά γε τοῖς ἔξω ἀποφέρων δὲ
 μᾶλλον τῆς τῶν πολλῶν ὑπονοίας, καὶ ὀρθὴν
 αὐτοῖς τὴν πίστιν ἐμφυτεῦσαι θέλων· τίνα δὴ
 οὖν, φησιν, οἱ ὄχλοι λέγουσιν εἶναι; ὁρᾷ τὸ
 τῆς πεύσεως εὐτεχνές; οὐκ εὐθὺς εἴπιν, ὑμεῖς
 τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποφέρει δὲ μᾶλλον, ἐπὶ
 τὸν τῶν ἔξω θρύλλον· ἵν' ἐκβαλὼν αὐτὸν καὶ
 ἀδόκιμον ἀποφῆνας, μετὰσοβήσῃ λοιπὸν εἰς δό-

ΙΚ. Ξαν ἀληθινὴν, ὃ δὴ καὶ πείραχται· εἰπόντων γὰρ τῶν μαθητῶν τὴν τοῦ ὄχλου δόξαν, ἔφη αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ὡ πῶς ἱξαίρετον τὸ, ὑμεῖς; ἔξω τίθησιν αὐτοὺς τῶν ἄλλων, ἵνα καὶ τὰς ἐκείνων φύλῳσιν ὑπονοίας, καὶ μὴ μικρὰν ἔχῃσι περὶ αὐτοῦ τὴν δόξαν· ὑμεῖς φησιν οἱ ἐξευλιγμένοι, οἱ ψήφῳ τῇ παρ' ἐμοῦ κεκλημένοι πρὸς ἀποστολὴν, οἱ τῶν ἐμῶν τερατουργημάτων μάρτυρες, τίνα με εἶναι φάτε; προπηδᾷ δὲ πάλιν τῶν ἄλλων ὁ Πέτρος, καὶ παντὸς τοῦ χοροῦ γίνεται στόμα, καὶ τὰς φιλοθίους ἐρεύγεται φωνὰς· ἀκριβῆ δὲ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ὁμολογίαν, ἐκφέρει, λέγων, τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ· ἀσφαλὲς ὁ μαθητὴς· οὐ γάρ τοι φησὶν ἀπλῶς Χριστὸν αὐτὸν εἶναι τοῦ θεοῦ, τὸν Χριστὸν δὲ μᾶλλον· πλεῖστοι μὲν γάρ, οἱ ὡς ἀπὸ τοῦ κεχρίσθαι παρὰ θεοῦ, κατὰ διαφόρους τρόπους ὀνομασμένοι χριστοὶ· οἱ μὲν γὰρ ἐχρίσθησαν εἰς βασιλείας, οἱ δὲ εἰς προφήτας, οἱ δὲ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ λαβόντες λύτρωσιν· τοῦτέστιν ἡμεῖς καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι κατακεχρισμένοι, τὴν τοῦ Χριστοῦ κλησὶν ἐσχέκαμεν εἶρηται· τοῦν διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων· μὴ ἄωτισθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ σονηρεύεσθε· ἡμῶν δὲ περὶ διὰ φωνῆς Ἀββακούμ, ἔξῃλθες εἰς σωτή-

ριαν λαοῦ σου, τοῦ σῶσαι τοὺς χριστούς σου· ΙΚ.
 οὐκοῦν πλείστοι μὲν οἱ χριστοὶ· κέκληνται δὲ
 οὕτως ἐπὶ τοῦ πράγματος· εἰς δὲ καὶ μόνος ὁ
 τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς· οὐχ' ὡς ἡμῶν μὲν ὄντων
 χριστῶν, καὶ οὐ Θεοῦ μᾶλλον, ἀλλ' ἑτέρου τι-
 νος· ἀλλ' ὡς αὐτοῦ καὶ μόνου, ἴδιον ἔχοντος
 πατέρα, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· δῆλον οὖν ἐστίν
 ὅτι τῆς ἑτέρας πληθύος ὑπεξαίρων αὐτὸν, προσ-
 νεμέμηκε τῷ πατρὶ, ὡς ὄντα μόνον αὐτοῦ· θεὸς
 γὰρ ὧν φύσει, καὶ ἐκ Θεοῦ πατρὸς ἐλάμψας
 ἐξαιρέτως ὁ μονογενὴς αὐτοῦ λόγος, γέγονε
 σὰρξ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἐκεῖνο γέ μὴν ἀναγ-
 καῖον εἰδέναι· ἐν γὰρ τῇ τοῦ Ματθαίου συγ-
 γραφῇ, τὸν μακάριον μαθητὴν εὐρήσομεν εἰπόν-
 τα, σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶν-
 τος· ἐπίβλεπόντων δὲ ὥσπερ τὴν οἰκονομίαν ὁ σοφώ-
 τατος Λουκᾶς, συμφέρεται μὲν κατὰ τὰς ἐν-
 νοίας, βραχυλογήσας δὲ φησὶ, εἰπεῖν αὐτὸν τὸν
 Χριστὸν τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ὁ παρὰ
 τοῦ σωτῆρος γεγωνὸς πρὸς αὐτὸν, σεισίστηται λό-
 γος· ἐν δὲ τῷ Ματθαίῳ πάλιν εἰπόντα σαφῶς
 εὐρήσομεν· μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωάν, ὅτι
 σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πα-
 τὴρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἐστὶν οὖν ὁμολο-
 γουμένως Θεοδίδρακτος ὁ μαθητὴς, εἰς ἐπίγνω-
 σιν αὐτὸν τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, ποθη-
 γήσαντος αὐτοῦ τοῦ πατρὸς· σημειωτέον δὲ ὡς

ικ. ἵνα τὸν Χριστὸν ὁμολόγῃ ὁ σοφώτατος Πέτρος, διὰ τοὺς εἰς δύο τέμνειν τολμῶντας Χριστοὺς τὸν Ἐμμανουήλ· οὐ γὰρ ἤρετο αὐτοὺς λέγων· τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ἀλλὰ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· καὶ τοῦτον ὁ Πέτρος ὁμολόγῃ εἶναι τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ· πῶς δὲ ἀξιοθαύμαστος ἡ ὁμολογία Πέτρου, εἰ μηδὲν ἔχει τὸ βαθὺ καὶ κεκρυμμένον, καὶ οἷον ἄποπτον τοῖς πολλοῖς; τί γὰρ ὅπως ἀπεκάλυψεν αὐτῷ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ; ὅτι ἄνθρωπός ἐστι· τοῦτο Θεοδίδακτόν ἐστιν μυστήριον, ἐπὶ τούτῳ τεθαύμασται, καὶ τῶν οὕτως ἐξαιρέτων ἡξιώθη Γερῶν; ἤκουσε γὰρ μακάριος εἰ Σίμων βάρ Ἰωνᾶ· ἀλλὰ τεθαύμασται, καὶ σφόδρα δικαίως· διὰ ποίαν αἰτίαν; ὃν γὰρ τεθείαται ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς, τοῦτον πεπίστευκεν εἶναι τὸν Χριστὸν τοῦ πατρὸς, τοῦτέστι σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προελθόντα λόγον.

γ. 21.
p. 136. b. Ὁμολογήσαντος τὴν πίστιν τοῦ μαθητοῦ, ἐπέβησεν αὐτοῖς ὁ κύριος, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός· καὶ τοι πῶς μᾶλλον ἔδει τοὺς μαθητάς, τοῖς ἀπανταχόσε κηρύττειν αὐτόν; τοῦτο γὰρ ἦν ἔρπον τῶν παρ' αὐτοῦ προχειρισμένων εἰς ἀποστολὴν· ἀλλ' ὥς φησι τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, καιρὸς παντὶ πράγματι· ἔδει τοῖς παρ' ἑαυτοῦ κηρύγμασι ἀκολουθεῖν τὰ

λείποντα τοῖς ἔδῃ προτετελισμένοις· τοῦτο δὲ ΙΧ.
 ἦν ὁ σταυρὸς, τὸ μάθος, ὁ κατὰ σὰρξ θάνα-
 τος, ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις· τὸ μέγα καὶ ἱεραί-
 σιον ἀληθῶς σημεῖον, δι' οὗ μεμαρτύρηται θεὸς
 ὢν ἀληθινός, καὶ υἱὸς κατὰ φύσιν τοῦ θεοῦ καὶ
 πατὴρ, ὁ Ἐμμανοὺήλ· τὸ γὰρ ὅλως κἀπαργῆ-
 σαι θάνατον, καὶ ἀνατρέψαι τὴν φθορὰν, καὶ
 σκυλεῦσαι τὸν ἄδην, καὶ καταλῦσαι τοῦ δια-
 βόλου τὴν τυραννίδα, καὶ ἐκ μέσου ποιῆσαι τὴν
 ἁμαρτίαν, καὶ ἀνοῖξαι τοῖς ἐπὶ γῆς τὰς ἄνω
 πύλας, καὶ συνάψαι τὴν γῆν οὐρανῷ, θεὸν ὄν-
 τα κατὰ ἀλήθειαν ἀπέφηνεν αὐτὸν οὐχοῦν ἐν
 καιρῷ κελεύει σιγῆσαι τὸ μυστήριον, ἄχρις ἂν
 ὁ σύμπας τῆς οἰκονομίας λόγος, εἰς τὸ αὐτῷ
 πρέπον ἐξέλθῃ πέρας· τότε γὰρ ἐξηγερούμενος ἐκ
 νεκρῶν, ἀπογυμνοῦσθαι τοῖς ἀπανταχόσε γῆς
 προστέταχε τὸ μυστήριον, προθεῖς ἅπασιν τὴν
 ἐν πίστει δικαίωσιν, τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτί-
 σματος κάθαρσιν· ἔφη γὰρ· ἐδόθη μοι πᾶσα ἰξου-
 σία, ἐν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· πορευθέν-
 τες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες
 εἰς τὸν ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάν-
 τα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ'
 ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντε-
 λείας· μεθ' ἡμῶν γὰρ ἐσθὶν καὶ ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ

ΙΧ. ἁγίου πνεύματος, καὶ ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς
ἐναυλίζεται κύριος.

C A P. X.

^{X.}
^{v. 31.} ^{p. 137. a.} Ἰδωμεν δὲ καὶ τοὺς λόγους, οὓς δι' ἡμᾶς ὑπὲρ
ἡμῶν Χριστὸς ἐποίησατο πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα·
ἐξομολογοῦμαι σοι πάτερ κ. τ. λ.
^{p. 137. b.} Ἡμῖν ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τὸ πρὸ
τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς κεκρυμμένον καὶ σε-
σιγημένον παρ' αὐτῷ μυστήριον· δῆλον δὲ, ὅτι
τὸ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς, ὁ
προεγνωσθὲν μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, πεφα-
νέρωται δὲ τοῖς ἐπὶ γῆς, ἐν ἰσχύτοις τοῦ αἰῶ-
νος καιροῖς· γράφει γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος·
ὅτι ἔμοι τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων, ἐδό-
θη ἡ χάρις αὕτη, τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι
τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ, καὶ
φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστη-
ρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἐπὶ τῶν αἰώνων ἐν τῷ
θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι· οὐκοῦν ἐν τῇ τοῦ
πατρὸς γνώσει κέκρυπτο καὶ πρὸ τῆς τοῦ κό-
σμου καταβολῆς, τὸ σεπτὸν καὶ μέγα τοῦ σω-
τῆρος ἡμῶν μυστήριον· οὕτω καὶ ἡμεῖς προε-
γνώμεθα καὶ προωρίσθημεν εἰς υἱοθεσίαν καὶ
τοῦτο πάλιν ἡμᾶς ὁ σοφώτατος Παῦλος διδά-
ξει γράφων· εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ

κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογῆσας ἡμᾶς κ.
 ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν ἐπουρανίοις ἐν
 Χριστῷ, καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν Χριστῷ πρὸ
 καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώ-
 μους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας
 ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐ-
 τὸν ἡμῖν οὖν ἄρα τοῖς νηπίοις τὸ κεκρυμμένον
 καὶ σεισθημένον ἐκ τῶν αἰώνων μυστήριον, ἀπε-
 κάλυψεν ὁ πατὴρ· καὶ τοι πρὸ ἡμῶν πελειστοί
 τε ὅσοι καὶ ἀριθμοῦ κρείττονες ἦσαν κατὰ τόν-
 δε τὸν βίον ἄνδρες τὰ γε ἤκον, ἐν λόγοις σο-
 φοί· ἀλλ' ὡς ὁ Παῦλος φησὶ, ἐματαιώθησαν
 ἐν διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύ-
 νετος αὐτῶν καρδιά· φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμω-
 ράνθησαν, καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρ-
 του Θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκότος φθαρτοῦ ἄν-
 θρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τέτραπόδων, καὶ ἐρ-
 πετιῶν· ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, παρεδόθησαν
 εἰς ἀδόκιμον νοῦν, καὶ οὐκ ἐγνώρισεν αὐτοῖς
 τὸ μυστήριον· γέγραπται δὲ καὶ ἡμῖν· εἴ τις
 δοκεῖ ἐν τῷ κόσμῳ σοφὸς εἶναι, μωρὸς γενέσθω,
 ἵνα γένηται σοφός· ἡ γὰρ τοῦ κόσμου τοῦτου
 σοφία, μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν· οὐκοῦν ἀλη-
 θεὸς εἰπεῖν, ὅτι ὁ ψιλὴν καὶ μόνην ἔχων τὴν τοῦ
 κόσμου σοφίαν, μωρὸς ἐστι καὶ ἀσύνετος παρὰ
 Θεῷ· ὁ δὲ μωρὸς εἶναι δοκῶν παρὰ τοῖς τοῦ κό-
 σμου σοφοῖς, ἔχων δὲ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν τῆς

κ. ἀληθοῦς Θεωπτίας τὸ φῶς, οὗτος σοφός ἐστιν παρὰ τῷ Θεῷ· οὐκοῦν τοῖς δοκοῦσιν εἶναι μωροῖς, ἤγουν ἄκακον καὶ νηπιάζουσιν ἐπὶ κακίᾳ τὴν διάνοιαν ἔχουσιν, ἀπεκάλυψεν ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν ἅτε δὴ καὶ προεγνωσμένοις καὶ προωρισμένοις εἰς υἱοθεσίαν· οὐκ ἀπίθανον δὲ, ὥς γε οἶμαι, κακείνο τούτοις ἐπενεγκεῖν· οἱ γραμματεῖς τὲ καὶ οἱ φαρισαῖοι, καὶ οἱ τῶν ἰουδαϊκῶν κρατοῦντες ταλμάτων, νομομαθείας δόκησιν ἔχοντες, ἐνομίζοντες τινες εἶναι σοφοί, ἀλλ' οὐκ ὄντες τοιοῦτοι κατὰ τὸ ἀληθές, δι' αὐτῶν ἡλέγχοντο τῶν πραγμάτων· καὶ γοῦν ὁ προφῆτης Ἰερεμίας, οὕτω που φησὶ πρὸς αὐτοὺς· πῶς ἐρεῖτε ὡς σοφοί ἐσμεν ἡμεῖς, καὶ λόγος κυρίου μεθ' ἡμῶν ἐστίν; εἰς μάτην ἐγενήθη σχοῖνος ψευδὲς γραμματεῦσιν· ἡσχύνθησαν σοφοί, ἐπτοήθησαν, καὶ ἐάλωσαν· σοφία τίς ἐστίν ἐν αὐτοῖς; ὅτι τὸν λόγον κυρίου ἀπεδοκίμασαν· ἐπειδὴ δὲ ἀπεδοκίμασαν αὐτοὶ τοῦ σωτῆρος τὸν λόγον, τοῦτέστι τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα, ἤγουν τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς λόγον, τὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον ἄνθρωπον, αὐτοὶ γεγόνασιν ἀδόκιμοι· ἔφη οὖν Ἰερεμίας περὶ αὐτῶν· ἀργύριον ἀποδοκιμασμένον καλέσατε αὐτοὺς, ὅτι ἀπεδοκίμησα αὐτοὺς κύριος· κέκρυπται καὶ ἀπὸ τούτων τὸ Χριστοῦ μυστήριον· καὶ γοῦν ἔφη πρὸς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ κύριος περὶ αὐτῶν ὑμῖν

δέδοται Γνωῖναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν κ. οὐρανῶν· ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται· ὑμῖν δὲ τίσι; τοῖς πιστεύουσαι δηλονότι, τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, τοῖς τὸν νόμον νοοῦσι πνευματικῶς, τούτοις εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ἀποκαλύψαι τὸν ἴδιον υἱόν.

Ἐμφανίζει γοῦν πάλιν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ δό-^{v. 22.}
ξαν, καὶ τῆς θεοπρεποῦς ὑπεροχῆς τὸ ἀξίωμα·^{p. 139. 2.}
καὶ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ εὐτεχνές, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς· ὅση τε γέγονεν ἐντεῦθεν ἡ ὄνησις, τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς καθίστησιν ἐναργές· πάντα μοι, φησὶ, παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου· ἦν μὲν γὰρ καὶ ἔστιν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς κύριος, καὶ σύνθρονος τῷ πατρὶ, καὶ συγκατάρχων αὐτῷ τῶν ὅλων· ἐπειδὴ καὶ καθεὶς ἑαυτὸν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς κεχρημάτικεν ἄνθρωπος, διαλέγεται πάλιν οὐκ ἀπεικότως τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ, καὶ τὰς πρεπούσας τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις οὐ παραιτεῖται φωνάς, ἵνα πιστεύηται Γεγονώς καθ' ἡμᾶς, καὶ τὴν ἡμῶν φορέσας πτωχείαν· ὁ τοίνυν οὐρανοῦ τε καὶ Γῆς, καὶ συλλήβδην τῶν ὅλων κύριος, ἑαυτῷ πάντα παραδεδοσθαι φησὶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς κεκυρίευκε γὰρ τῆς ὑπ' οὐρανὸν· ἀλλὰ τοῦτο εἰπὼν, ἀνείσιν εὐθὺς εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, καὶ ὑπεροχὴν καὶ διαδείκνυσι κατ' οὐδένα τρόπον, τοῦ ἰδίου πατρὸς ἑαυτὸν ἡττώμενον· τί γὰρ ἔφη πρὸς

χ. ἐκεῖνον; καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστὶν ὁ υἱὸς
κ. τ. λ.

p. 139. b. Οἱ τοίνυν τὰς πρώτας λέξεις, τὰς λεγού-
σας πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, εἰς
ὑφείσιν ἐκλαμβάνοντες τοῦ υἱοῦ, μανθανέτωσαν
διὰ τῶν ἐφεξῆς τὴν κατὰ πᾶν ὁτιοῦν τοῦ υἱοῦ
πρὸς τὸν πατέρα ἀπαραλλαξίαν πῶς γὰρ οὐδε-
νὸς εἰδότος, καθὰ φησὶ, τὸν υἱὸν, εἰ μὴ μόν-
ου τοῦ πατρὸς, αὐτοὶ τετολμήκατε φρονεῖν καὶ
λέγειν, ὥς ἐλάττων ἐστὶν αὐτοῦ, ὥς ἀκριβῶς
εἰδότες αὐτὸν; καὶ πῶς ὁ ὑπὸ μόνου γινωσκό-
μενος τοῦ ἰδίου γεννήματος; μόνῃ γὰρ οἶδεν
ἑαυτὸν ἡ ἀγία καὶ ὁμοούσιος τριάς, ἡ παντὸς
ἐπέκεινα καὶ νοῦ καὶ λόγου.

v. 23.
p. 140. a. Τὰ τῶν πραγμάτων ἀπορρήϊότερα, τοῖς ἀναγ-
καίοις μάλιστα τῶν ἐπιτηδείων, ἀνακοινοῦσθαι
χρὴ, καὶ οὐχὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀπλῶς· φίλοι δὲ
αὐτοῦ πάντες εἰσὶν, οἱ τῆς παρ' αὐτοῦ μαθη-
τείας ἡξιωμένοι, καὶ πεφώτισμένον ἔχοντες τῆς
καρδίας τὸν ὀφθαλμόν, καὶ τὸ οὖς ἑτοιμον εἰς
ὑπακοήν· καὶ γοῦν ἔφη ποτὲ πρὸς τοὺς ἀγίους
ἀποστόλους· οὐκέτι λέγω ὑμᾶς δούλους· ὑμεῖς
φίλοι μου ἐστέ· ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐ-
τοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἶρημα φίλους, ὅτι πάν-
τα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα
ὑμῖν· τούτοις καὶ τὰ γεγραμμένα φησὶν οἰκο-
νομικώτατα σφραφεῖς πρὸς αὐτοὺς· τοὔτέστιν ἐν

ἀποστροφῇ ποιησάμενος τοὺς μήτε ὄρᾱν μήτε κ.
ἀκούειν ἐθέλοντας, ἀνηκόους δὲ ὄντας, καὶ τυ-
φλὸν ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς τὸν νοῦν, ὅλον ἑαυτὸν
ἐχαρίζετο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν καὶ εἰς αὐτοὺς
ἀφορῶν, μακαρίους ἔφη τοὺς ὑφθαλμοὺς τοὺς
ὄρῶντας ἤγουν ὀφθόμενους ἅ παρὰ τῶν ἄλλων,
αὐτοὶ καὶ πρῶτοι τιθέανται· πεποιήται μὲν οὖν
ὁ ἐπὶ τούτοις λόγος, ὡς ἀπὸ γε τῆς παρὰ πᾶ-
σι καὶ κοινῆς συνηθείας· πλὴν ἐκεῖνο ἡμᾶς ἐξε-
πίσταςθαι χρὴ· τὸ γὰρ βλέπειν ἐν τούτοις, οὐκ
ἐνεργείας τῆς δι' ὀμμάτων σωματικῶν εἰσχομί-
ζει δῆλωσιν, ἀπολαύσεως δὲ μᾶλλον τῶν δι'
αὐτοῦ τοῖς εὐσεβέσι δηδωρημένων, οἷον ὡς εἴ-
τις λέγει, ὁ δεῖνα τυχὸν καιροὺς εἶδε καλοὺς,
ἀντὶ τοῦ, ἐν ἀπολαύσει γέγονε καιρῶν ἀγαθῶν·
καὶ τὸ, ἰδοὺς δὲ τὰ ἀθάθα Ἱερουσαλήμ ἐν ψαλ-
μοῖς εἰρημένον, οὕτω νοήσεις· ἀντὶ τοῦ, γένοι-
τό σοι μέσασχεῖν τῶν ἀγαθῶν τῆς Ἱερουσαλήμ,
τῆς ἄνω δηλονότι καὶ ἐν οὐρανοῖς· ὅτι γὰρ οὐχ'
οἱ γεγονότες θεωροὶ τῆς διὰ Χριστοῦ θεοση-
μείας, εἴεν ἂν μακάριοι πάντα τὰ καὶ πάντως,
πῶς ἐστὶν ἀμφιβάλλειν; πλείστοι μὲν γὰρ ἰου-
δαῖοι τιθέανται θεοπρεπῶς ἐνεργοῦντα Χριστὸν
ἄλλ' οὐχ' ἅπασιν ἂν πρέποι τὸ μακαρίζεσθαι·
πεπιστεύχασι γὰρ οὐδαμῶς ἄλλ' οὐδὲ τιθέαν-
ται τὴν δόξαν αὐτοῦ, τοῖς τῆς διανοίας ὁμμα-
σιν ἄλλα γὰρ τίνα τρόπον ἐμακαρίσθησαν ἡμῶν

κ. οἱ ὀφθαλμοὶ τί δὲ ἄρα τεθεαμένοι; εἶδομεν
 τὸν ἐν μορφῇ τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρς θεὸν λόγον,
 δι' ἡμᾶς γενόμενον ἄνθρωπον· τὸν ὁμόθρονον
 τῷ πατρὶ μεθ' ἡμῶν ἤγουν ἐν εἶδει τῷ καθ'
 ἡμᾶς· ἵν' ἡμᾶς ἑαυτῷ συμμόρφους ἀποτελέσῃ
 δι' ἀγίαςμου καὶ δικαιοσύνης, ἐγχαράττων ἡμῖν
 τὸ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος κάλλος, νοητῶς δηλο-
 νότι καὶ πνευματικῶς καὶ τούτου μάρτυς, ὁ
 Παῦλος, οὕτω γεγραφώς· ὥσπερ γὰρ ἐφορέσα-
 μεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, οὕτω φορέσομεν καὶ
 τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου· χοϊκὸν κενὸν ἄνθρω-
 πον εἶναι λέγων, τὸν πρωτόπλαστον Ἀδάμ·
 ἐπουράνιον δὲ, τὸν ἄνωθεν καὶ ἐκ τῆς οὐσίας
 τοῦ πατρὸς ἐλλάμψαντα λόγον· εἶτα γενόμενον
 ὡς ἔφην, ἐν ὁμοιώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς ὁ κατὰ φύ-
 σιν υἱὸς ἔλαβε δούλου μορφὴν, ἵν' ἡμᾶς τοὺς
 ἐν ζυγῷ δουλείας κατεσφιγμένους, φύσει γὰρ
 δοῦλον ἐστὶ τὸ ποιηθῆν, ἐλευθέρους ἀποφῆνῃ,
 τὰ αὐτοῦ κερδαίνοντας· ὠνομάσμεθα γὰρ υἱοὶ
 δι' αὐτόν τε καὶ σὺν αὐτῷ· συνεπλώχευσεν ἡμῖν
 πλούσιος ὢν, ἵνα τὴν ἀνθρώπου φύσιν εἰς τὸν
 ἴδιον ἀγάγῃ πλοῦτον· ἐγχεύσατο θανάτου, διὰ
 ξύλου καὶ σταυροῦ, ἵν' ἐκ μέσου ποιήσῃ τὴν
 διὰ ξύλου παράβασιν, καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς δὴ
 τούτοις αἰτιάματ' ἀταλύσῃ, καὶ τῆς καθ' ἡμῶν
 τυραννίδος ἀποστήσῃ τὸν θάνατον· εἶδομεν πε-
 σόντα τὸν σατανᾶν ἐν ταπεινώσει, τὸν ἀλαζόνα·

ἄτιμον, τὸν ποτὲ προσκυνούμενον· τὸν ἐν ὑπο- χ.
 λήψει θεότητος, ὑπὸ πόδας αἰών· ἔλαβον γὰρ
 ἑξουσίαν πνεύμασιν ἀκαθάρτοις ἐπιτίμῃν· ἀξίω-
 μα δὲ τοῦτο, πάμμεγα καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπου φύ-
 σιν, καὶ μόνῳ πρόπον τῷ πάντων ἐπέκεινα θεῷ·
 ἀρχὴ δὲ τούτου γέγονεν ἡμῖν, ἐν ἀνθρωπείᾳ μορ-
 φῇ πεφηνώς ὁ λόγος· καὶ γοῦν ἐπέωληττε μὲν
 τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν· ἔφασκον δὲ οἱ τά-
 λανες Ἰουδαῖοι· ὅτι οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαι-
 μόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβοῦλ ἄρχοντι τῶν δαι-
 μονίων· πρὸς ταύτας αὐτῶν τὰς ἀνοσίους φωνὰς
 ὑπήντα λέγων ὁ κύριος· εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοῦλ
 ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκ-
 βάλλουσι; εἰ δ' ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλ-
 λω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βα-
 σιλεία τοῦ θεοῦ· εἰ γὰρ ἐγὼ, φησιν, ἀνθρώπος
 καθ' ὑμᾶς γιγονώς, ἔχω καὶ οὕτως τῆς Θεο-
 πρεποῦς ἑξουσίας τὴν ἐνέργειαν, ἐφ' ὑμᾶς κα-
 τέβη τὸ οὕτω μέγα καὶ ἐξαιρετον ἀγαθόν· εὐ-
 δοκιμεῖ· γὰρ φησι ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐν ἐμοὶ πα-
 τοῦσα τὸν σατανᾶν οὐχοῦν ἐφ' ἡμᾶς ἔφθασεν
 ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, τοῦ καθ' ἡμᾶς γιγονότος
 λόγου, καὶ μετὰ σαρκὸς ἐνεργουῦντος τὰ Θεο-
 πρεπῇ· ἐν τούτοις ὄντας ἑαυτοὺς τιθεάμεθα· καὶ
 μακάριοι γεγόνασιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ· ἤκού-
 σαμεν αὐτοῦ τῆς ἀρρήτου μυσταγωγίας· ἐδίδα-
 ξεν ἡμᾶς τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς· ἐδει-

κ. Ξεν ἡμῖν αὐτὸν ἐν ἰδίᾳ φύσει· ἐμφανῆ κατέστη-
σε τῶν διὰ Μωϋσείως τύπων τὴν ἀλήθειαν· ταῦ-
τα πολλοὶ τῶν προφητῶν ἐπεθύμησαν ἰδεῖν,
πλείστοι δὲ καὶ βασιλεῖς· καὶ γοῦν εὐρήσομεν
ποτὲ μὲν λέγοντας, δεῖξον ἡμῖν κύριε τὸ ἔλεός
σου, καὶ τὸ σωτήριον σου δώῃς ἡμῖν· ἔλεος γὰρ
σωτήριον ὀνομάζουσι τὸν υἱὸν· ποτὲ δὲ πάλιν
μνήσθητι ἡμῶν κύριε ἐπὶ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου,
ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῷ σωτήριῳ σου· τοῦ ἰδεῖν
ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκλεκτῶν σου, τοῦ εὐ-
φρανθῆναι ἐν εὐφροσύνῃ, μετὰ τοῦ ἔθνους σου·
ἔθνος δὲ ποῖον ἐστὶ τὸ ἐξελεγμένον ἐν Χριστῷ
παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἐξηγησεται λέγων
ὁ σοφώτατος Πέτρος πρὸς τοὺς διὰ πίστεως
εὐδοκιμηκότας· ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασι-
λειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον· λαὸς εἰς περι-
ποίησιν, ἵνα τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ
σκότους ὑμᾶς καλίσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐ-
τοῦ φῶς.

γ. 25.
ρ. 141. α.

Νομικὸν ἐν τούτοις φησὶν ὁ εὐαγγελιστής,
τὸν νομοϊστορα, κατὰ γε τὴν παρὰ Ἰουδαίων,
ἤγουν τὸν οἰόμενον εἰδέναι τὸν νόμον, οὐ μὴν
ἔτι καὶ εἰδότα κατὰ ἀλήθειαν· οὗτος ἐνόμισε
συναρπάσαι Χριστὸν καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐρῶ λογο-
ποιοί τινες ἀθυροστομεῖν εἰωθότες, ἅπασαν περι-
φοίτων τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν, καὶ αὐτὴν
δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ, κατηγοροῦντες Χριστοῦ,

και φάσκοντες, ὅτι τὴν μὲν διὰ τοῦ Μωϋσείως χ. ἐντολὴν ἀνόνητον εἶναι φησὶ, καινὰ δὲ αὐτὸς εἰσφέρει διδάγματα· ἦσαν δὲ τῶν πιστευσάντων ἤδη τινὲς, οἳ τοῖς παρ' ἐκείνων ἀντίπράττον λό- γοις, ἀποδεχόμενοι πανταχοῦ τὸ εὐαγγελικὸν σωτήριον κήρυγμα· ἐβίλησας τοίνυν ὁ νομικὸς, ἤγουν οἰηθεὶς δύνασθαι παγιδεῦσαι Χριστὸν εἰς τὸ λαλῆσαι τι κατὰ Μωϋσείως, ἤγουν τῆς δι' αὐτοῦ λαληθείσης ἐντολῆς, κρείττονα τὴν παρ' ἑαυτοῦ διδασκαλίαν εἰπεῖν, πρόσσεισι πει- ράζων αὐτὸν καὶ λέγων· τί ποιήσας, ζωὴν αἰώ- νιον κληρονομήσω; ἀλλ' εἶπεν ἄν τις αὐτῷ τῶν εὖ εἰδότεων τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυ- στήριον· εἰ νόμον ἠπίστασο, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ κεκρυμμένης θεωρίας τὴν δύναμιν, οὐκ ἂν ἠγνόη- σας ὃν πειράζειν ἐπεχείρεις, εἰδότα τὰ κεκρυμ- μένα, καὶ καθορᾶν ἰσχύοντα τὰς τῶν προσιόν- των αὐτῷ καρδίας· διδάσκαλον ἀποκαλεῖς, μαν- θάνειν οὐκ ἀνεχόμενος· ὑποκρίνη τιμᾶν, συναρ- πάσαι προσδοκῶν· ἄθρει δέ μοι τὸ καχόηθες εἰς λόγους, τοῦ νομικοῦ· ἐξῆν μὲν γὰρ εἰπεῖν· τί ποιήσας, σωθήσομαι, ἤγουν ἀρέσω θεῷ, καὶ τὸν παρ' αὐτοῦ λήψομαι μισθόν· ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ἀφίησι· κίχρηται δὲ μᾶλλον ταῖς τοῦ σω- τῆρος φωναῖς, τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς καταχέων τὸν γέλωτα· ἐπειδὴ γὰρ ἔθος ἦν τῷ πάντῳ σω- τῆρι Χριστῷ περὶ ζωῆς αἰωνίου διαλέγεσθαι

Ι. συγχνῶς τοῖς προσιούσιν αὐτῷ, διαλεγόμενος ὡς ἔφην ὁ περὶ αὐτοῦ νομικὸς, ταῖς αὐτοῦ κέχρηται φωναῖς· ἀλλ' εἴπερ ἦσθα φιλομαθὴς ἀληθῶς, ὦ νομικὲ, ἤκουσας ἂν παρ' αὐτοῦ τὰ εἰς ζωὴν ἀποφύροντα τὴν αἰώνιον, ἐπεὶ δὲ πειράζεις κακούργως, οὐδὲν ἕτερον ἀκούσῃ, πλὴν ὅτι μόνον τὰ διὰ Μωϋσείως τοῖς πάλοι τεθεισισμένα.

γ. 28.
p. 143. a.

Πλὴν ἀπαγγέλλαντος τοῦ νομικοῦ τὰ ἐγχείμενα τῷ νόμῳ, κολλάζων αὐτοῦ τὴν πονηρίαν, καὶ τὸ δύστροπον ἐλέγχων φρόνημα Χριστὸς ὁ πάντα εἰδὼς, ἀπεκρίθης φησὶ τοῦτο ποιεῖ καὶ ζήσῃ· ἐκπέπτωκε τῆς θήρας, ὁ νομικὸς· ἐρράγη τῆς ἀπάτης τὸ λῆνον· οὐκοῦν ἐπιφανῶμεν αὐτῷ τὸ διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς, ἠγρεύθης καὶ ἐλήφθης.

γ. 29.
p. 143. b.

Ἀποτυχὼν τῆς θήρας, ἐκκεκύλισται πρὸς φιλοδοξίαν ἐξ ἀπάτης, εἰς ὑπεροψίαν· ἀλλήλαις ὥσπερ αὐτὸν αἱ κακίαι, κιχρῶσιν· ἠρώτησε γὰρ οὐ μαθεῖν θέλων ἀλλ' ἢ φησιν ὁ εὐαγγελιστὴς θέλων ἑαυτὸν δικαιῶσαι· ἄθρει δὲ ὅπως ἐκ φιλαυτίας τὲ ὁμοῦ καὶ ὑπεροψίας, ἀνέδην ἀνιφώνει· καὶ τίς ἐστὶ μου πλησίον; οὐδεὶς ὦ νομικὲ κατὰ σέ, πάντων ἐπέκεινα σαυτὸν ἀποφύρεις, κατῆνεγκε τὴν ὀφρῦν· μέμνησο τοῦ λείοντος παροϊμιαστοῦ· οἱ δὲ ἑαυτοῖς ἐπιγνώμονες, σοφοὶ ὄντως ἐν τούτοις ἢ τῆς ζωῆς δυνάμεις, ἐν τῷ ἁπαλῇ τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον· οὐκ ἀλλαττομέ-

νοις ὑφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐπιτίεινομένοις ὑπὲρ τὰ μέ-
τρα τὰ ἰουδαϊκὰ, καὶ τῆς ἐπιτάσεως ἐμπειρι-
χομένης δυνάμει, τοῖς εἰρημένοις ἐπιτάγμασι·
τὸ γὰρ ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ψυχῆς, καὶ ἰσ-
χύος τὸν θεὸν ἀγαπᾶν, ὑπεξαίρει τὴν πρὸς χρη-
μαῖα, τὴν πρὸς ἡδονὴν, τὴν πρὸς δόξαν ἀδάπνην·
ἐξάγει κοσμικῆς διαθέσεως, ἐκλεκτὸν ἐπὶ κό-
σμου καθίστησι, συνάπτει Χριστῷ, καὶ τὸ ὅλον
εἰπεῖν, χριστιανὸν ἐξ ἰουδαίου ποιεῖ· ἢ τε πρὸς
τὸν πλησίον ἀγάπη καλῶς νοουμένη, ὅταν μὴ
πρὸς τὸ ὁμοειδὲς ἢ μόνον, ἀλλὰ πρὸς πᾶν τὸ
ὁμογενές, ἀκόλουθος τῇ πρὸς θεὸν ἀγάπῃ καθ-
ίσταται· προσλαμβάνουσα καὶ τὸ κατὰ μίμησιν
Χριστοῦ, τὸ μὴ μόνον ὡς ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ
ὑπὲρ ἑαυτὸν ὥστε θεῖναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν
φίλων, ὅπερ ὁ κύριος πεποίηκεν· ἐπαινεθεὶς μέν
τοι ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ὁ νομικὸς, ὡς καλὴν τὴν
ἐκκρίσιν ἐποίησατο, τὴν ἀλαζονείαν ἐξέῤῥηξεν·
οὐδένα εἶναι πωλησίον αὐτοῦ τιθέμενος· ὡς οὐ-
δενὸς ὄντος αὐτῷ κατὰ τὴν δικαιοσύνην ἐφα-
μύλλου· τοιαῦτα δὲ φρονῶν οἷα ἐκεῖνος ὁ φα-
ρισαῖος, ὁ λέγων· οὐκ εἰμὶ ὡς οἱ λοιποὶ τῶν
ἀνθρώπων· οὐκ εἰδὼς ὡς τοῦτο διαφθείρει τὴν
δικαιοσύνην τὸ μὴ ἐξ ἀγάπης ὁ πράττει ποιεῖν,
ἐνδεὴς οὖν καὶ οὗτος τῆς ἀγάπης ἀλίσκείται·
πάντως μὲν καὶ τῆς πρὸς θεὸν, οὐ μὴν ἀλλὰ
καὶ τῆς γε πρὸς τὸν πλησίον, ἐμφανῶς ὅπου

κ. οὐδὲ εἶναι τινα πλησίον αὐτοῦ λογίζεται· δῆλον δὲ ὅτι τὸν ἀδελφὸν οὐκ ἀγαπῶν ὃν ἰώρακεν, οὐ δύναται θεὸν ἀγαπᾶν ὃν οὐχ' ἰώρακεν.

v. 30.
p. 144. a.

Ἄλλως δὲ, ἰπειδὴ κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκεν, ἀλλὰ παρα-
συμβλήθη τοῖς κήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιω-
θῇ αὐτοῖς, καὶ πᾶσαν μὲν ἐπιθυμίαν βοσκομα-
τώδη καὶ ἀκόλαστον, κατηρρώσθησιν ἀπαρχῇ
γενόμενος τοῦ γένους ἡμῶν, ὁ Χριστὸς, ὁ μὴ
εἰδὼς ἁμαρτίαν, ἐν ἑαυτῷ πρῶτον ἔδειξε τού-
των τῶν κτηνωδῶν παθῶν ὑπερاناβάντας ἡμᾶς·
αὐτὸς γὰρ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς
νόσους ἐβάστασε· διὰ τοῦτο εἶπεν, ὡς τὸν τυ-
χόντα τῆς θεραπείας, ἐπὶ τὸ ἴδιον ὑποζύγιον
ἀνεβίβασιν· ἐν ἑαυτῷ γὰρ ἡμᾶς ἔφερεν· ὅτι ἴσμεν
μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ· ἀλλὰ μὴν, καὶ εἰς
πανδοχεῖον ἀπήγαγε· πανδοχεῖον δὲ, τὴν ἐκκλη-
σίαν καλεῖ, τὴν πάντων γενομένην δικτικήν καὶ
χωρητικήν· οὐκέτι γὰρ κατὰ τὸ στενὸν τῆς νο-
μικῆς σκιᾶς καὶ τῆς ἐν τύποις λατρείας ἀκού-
σομεν, οὐκ εἰσελεύσεται ἁμρανίτης καὶ μωαβί-
της εἰς ἐκκλησίαν θεοῦ, ἀλλὰ πορευθέντες, μα-
θητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν παντὶ ἔθνει
ὁ φοβούμενος τὸν κύριον καὶ ἐργαζόμενος δι-
καιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστί· καὶ ἀπαγαγὼν,
μειζονος ἐπιμελείας ἡξίωσε· καὶ γὰρ τῆς ἐκκλη-
σίας συλλεγείσης ἐκ τῶν τῇ πολυθείᾳ νενεκρω-

μένων ἰθὺν, αὐτὸς ἦν ὁ Χριστὸς ἐν αὐτῇ, κα-
τὰ τὸ γεγραμμένον, οἰκῶν καὶ ἐμπεριπατῶν,
καὶ πᾶσαν πνευματικὴν δωρούμενος χάριν· ὅθεν
καὶ τῷ προστῶτι τοῦ πανδοχείου, νοηθεῖν δ'
ἂν οὗτος τύπον ἔπέχειν τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν
μετ' αὐτοὺς ποιμένων καὶ διδασκάλων εἰς οὐ-
ρανούς· ἀνίων, ἔδωκε δύο δηνάρια, προνοεῖν ἐπι-
μελῶς τοῦ ἡρῶσθηκότος· καὶ προσθεῖς, ὡς ἴαν-
τι προσδαπανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με
ἀποδώσω σοι· δύο δηνάρια, τὰς δύο διαθήκας
φησὶ, τὴν τε διὰ τοῦ νόμου Μωϋσέως καὶ τῶν
προφητῶν, τὴν τε διὰ τῶν εὐαγγελίων δοθεῖ-
σαν, καὶ τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων καὶ ἀμ-
φοτέρας ἐνὸς οὔσας Θεοῦ· καὶ μίαν εἰκόνα τοῦ
ἄνω καὶ ἐνὸς βασιλείως, φερούσας ὡς τὰ δηνά-
ρια, καὶ τὸν αὐτὸν μὲν χαρακτῆρα ταῖς καρ-
δίαις ἡμῶν, διὰ τῶν ἱερῶν λόγων ἐσφραγιζο-
μένας καὶ ἐντυπούσας, ἐπείπερ καὶ ἐν αὐταῖς
καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα λελάληκεν· ἐρρέτω γὰρ Μά-
νης, καὶ πρὸ αὐτοῦ Μαρκίων, οἱ ἀθεώτατοι, δια-
φόροις Θεοῖς ταύτας μερίζοντες· ἐνὸς γὰρ βα-
σιλείως ἐστὶ τὰ δύο δηνάρια, καὶ κατὰ ταυτὸν
καὶ ὁμοτίμως δοθέντα τῷ προστῶτι τοῦ παν-
δοχείου, παρὰ Χριστοῦ· ἃ δὴ καὶ λαβόντες οἱ
τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ποιμένες, καὶ μετὰ
πόνων καὶ ἰδρώτων ταῖς διδασκαλίαις πλάτυ-
ναντες, καὶ οἴκοθεν προσδαπανήσαντες· καὶ διὰ

κ. τῆς δαπάνης μᾶλλον αὐξήσαντες· τοιοῦτον γὰρ τὸ νοητὸν ἀργύριον ἐξ ὧν δαπανᾶται, μὴ μειούμενον ἀλλ' αὐξόμενον, ὅπερ ὁ τῆς διδασκαλίας λόγος ἐστὶν· ἐπανερχομένῳ τῷ δισωπότη κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν, ἐροῦσιν ἑκάστος· κύριε, δύο δηνάρια δέδωκάς μοι· ἰδοὺ προσδαπανήσας οἴκοθεν, ἕτερα δύο κεκέρδηκα, δι' ὧν τὸ ποίμνιον ἠϋξήσα· καὶ ἀποκριθεὶς, ἱρεῖ· εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ· ἐπὶ ὀλίγα ἥς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.

γ. 36.
p. 146. α.

Εἰκότως ὁ κύριος ἤρετο· τίνα τῶν τριῶν πλησίον γενέσθαι νινόμεικε τοῦ πεπονθότος; ὁ δὲ, ὁ ποιήσας, φησὶ, τὸ ἔλκος μετ' αὐτοῦ· οὔτε γὰρ ὁ ἱερεὺς, οὔτε ὁ λευίτης πλησίον γέγονε τοῦ πεπονθότος, ἀλλ' ὁ οἰκίσάμενος· καὶ πρὸς ταῦτα Χριστὸς, πορεύου καὶ σὺ ποιεὶ ὁμοίως· ἀνόνητον γὰρ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, τοῖς λαχοῦσιν αὐτὸ· καὶ τοῖς δοκοῦσιν εἶναι νομομαθεῖσι, τὸ ὠνομάσθαι νομομαθεῖς, εἰ μὴ δι' αὐτῶν εὐδοκιμοῦσι τῶν ἔρῳν· ἰδοὺ γὰρ πέπλεκται τῆς ἀγάπης ὁ στέφανος, τῷ τὸν πλησίον ἠγαπηκότι· σαμαρείτης οὗτος ἦν· ἀλλ' οὐκ ἀπόβλητος· διὰ τοῦτο μεμαρτύρηκεν ὁ πρῶτος ἐν μαθηταῖς, τοῦτέστιν ὁ μακάριος Πέτρος, ὥθι πως φήσας· ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομεν ὅτι οὐκέτι προσωπολήπτης ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνηι ὁ φο-

βούμενος αὐτὸν καὶ ποιῶν δικαιοσύνην, δεκτὸς καὶ αὐτῷ ἐστὶ προσίεται γὰρ ἅπαντας τοὺς τῶν ἀσθεῶν ἐπιτηδευμάτων ἐραστὰς ὁ φιλάρετος κύριος.

Πλὴν κατὰ τὴν ἱστορίαν, μέγα τι χρῆμα καὶ p. 146. b. ἀξιοκτῆτον, ὁ τῆς φιλοξενίας τρόπος καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος, τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε τοιαύτη τίς ἡ Μάρθα ὑποδεχομένη τὸν κύριον, ἦν καλὸν καὶ μιμήσασθαι ὥσπερ καὶ τὴν φιλομαθεστάτην αὐτῆς ἀδελφὴν Μαρίαν, ἣ τοῖς τοῦ σωτῆρος ποσὶ προσιζήσασα, τῶν παρ' αὐτοῦ διδαγμάτων τὴν ἑαυτῆς ἐμπίπλησι φρένα· ὀνίνησι δὲ πάλιν καὶ διὰ τούτων ὁ σωτὴρ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, ἵν' εἰδεῖν, ὅπως τε καὶ τίνα τρόπον, ταῖς τῶν ἐπιδεχομένων αὐτοὺς οἰκίαις ἐνδιαϊτᾶσθαι χρὴ· δεῖ γὰρ εἰσβάλλοντας, οὐκ ὑπῆιοῦσθαι μᾶλλον εἰς ἀνέσεις, οὔτε μὴν ὅλως δοκεῖν ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, κατὰλύειν παρά τισιν· ἀλλ' ἵνα μᾶλλον αὐτοὺς ἐπιμεστώσειαν μαθημάτων θείων καὶ ἱερῶν· οἱ δὲ τὴν ἐστίαν αὐτοῖς ἀνευρύνοντες, ὑπαντάτωσαν ἱλαροὶ καὶ πρόθυμοι· οὐχ' ὥς διδόντες τι μᾶλλον, ἀλλ' ὥς αὐτοὶ ληψόμενοι, κατὰ διττὸν τρόπον· πρῶτον μὲν γὰρ ταῖς παρὰ τῶν ξενιζομένων ἐντροφήσουσι μυσταγωγίαις· εἴτα πρὸς τούτῳ, καὶ τὸν τῆς φιλοξενίας κερδανοῦσι μισθὸν· ἐπιδεχόμενοι δὲ εἰς ἐστίαν τοὺς ἀδελφούς, μὴ περισπᾶσθωσαν περὶ πολλὴν δια-

κ. κονίαν, μὴ ζητείωσαν τὰ ὑπὲρ χεῖρα καὶ χρεῖαν·
 λυπεῖ γὰρ πανταχοῦ ἐν παντὶ πράγματι τὸ περιτ-
 τόν· ἐνεργάζεται μὲν γὰρ τοῖς φιλοξενεῖν ἐθέ-
 λουσι, ὄκνον· καμάτου δὲ τοῖς ἐστιωμένοις εὐ-
 ρίσκεται πρόξενον.

C A P. XI.

XI. ^{v. 1.} ^{p. 147. a.} Καὶ τοι Θεός ἐστιν ἀληθινός, καὶ υἱὸς τοῦ
 ἐπὶ πάντας θεοῦ, καὶ διανέμει μὲν αὐτὸς τῇ κτί-
 σει τὰ πάντα· δι' ὧν ἂν εὖ ἔχοι καὶ σώζεται·
 δεῖται δὲ ὅλως αὐτὸς οὐδενός· πλήρης γάρ ἐστι
 φησὶν αὐτὸς· τίς οὖν ἐν χρεῖα καθιστάναι φαίη
 τίς ἂν αὐτόν, πάντα ἔχοντα φυσικῶς τὰ τοῦ πα-
 τρός; ἔφη γὰρ ἐναργῶς, ὅτι πάντα ὅσα ἔχει ὁ
 πατήρ, ἐμὰ ἐστὶν· ἔχει δὲ ὁ πατήρ τὸ εἶναι πλή-
 ρους ἀγαθοῦ παντός καὶ θεοπρεπιῶν ἀξιομάτων·
 ἔστι δὲ τοῦτο καὶ τοῦ υἱοῦ· καὶ τοῦτο εἰδό-
 τες οἱ ἅγιοι, λείβουσιν ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος
 αὐτοῦ πάντες ἡμεῖς ἐλάβομεν· τί δῆτα οὖν προσ-
 εύχεται φησὶν, εἰ πλήρης ἐστὶ, καὶ οὐδενός
 ὅλως δεῖται τῶν τοῦ πατρὸς; πρὸς τοῦτο φαμὲν
 ὅτι δίδωσι μὲν αὐτῷ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκono-
 μίας ὁ τρόπος, τὸ εἴ περ ἔλθοιτο πληροῦν τὰ
 ἀνθρώπινα, καιροῦ καλοῦντος εἰς τοῦτο· εἰ γὰρ
 ἔφαγε καὶ πίπωκεν, ὕπνου τὲ μέτισχοντως εὐρί-
 σκται, τί τὸ ἄτοπον; καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς

συγκαθιστάμενος μέτροις, καὶ ἀνθρώπινην δι-
 καιοσύνην ἀποπληρῶν, οὐκ ἀνεπιτήδειτον ἐποιεῖ-
 το τὴν προσευχὴν, ἵνα ἡμᾶς διδάξῃ μὴ ῥαθύ-
 μους εἶναι πρὸς τοῦτο· συντείνεσθαι δὲ μᾶλ-
 λον λιτάς· οὐκ ἐν πλατείαις ἰστῶτας μέσαις·
 ἔδρων γὰρ τοῦτο τῶν Ἰουδαίων τινές, γραμμα-
 τεῖς δὲ εἰσιν οὗτοι καὶ φαρισαῖοι, φιλοδοξίας
 ἀφορμὴν τὸ χρῆμα ποιοῦμενοι· καταμόνας δὲ
 μᾶλλον, ἡσυχῇ τε καὶ ἀνακειχωρημένως, καὶ
 οἶον μόνους μόνῳ λαλοῦντας θεῷ καθαρῷ καὶ
 ἀπερισπάτῳ νῷ· ἔδει γὰρ ἀγαθοῦ παντὸς καὶ
 ἐπωφελιστάτου πράγματος ἀρχὴν καὶ διδάσκα-
 λον, οὐχ' ἑτερόν τινα ἡμῖν γενέσθαι μᾶλλον,
 ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἐν πᾶσι πρωτεύοντα καὶ τὰς πα-
 ρὰ πάντων διχομένον λιτάς.

*Ὡ πολλῆς ἀφθονίας, ὧ γαληνότητος ἀσυγ-
 χρίτου, καὶ μόνῳ περιουσίας αὐτῷ· τὴν ἰδίαν
 ἡμῖν χαρίζεται δόξαν, ἀναβιβάζει τὸ δοῦλον εἰς
 ἐλεύθερον ἀξίωμα, πατέρα καλεῖν ἐφίησι τὸν
 θεόν, ὡς ἐν υἱῶν τάξει γεγεννημένους· παρ' αὐ-
 τοῦ δὲ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἐσχήκαμεν
 καὶ μαρτυρηήσῃ λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάννης περὶ
 αὐτοῦ· ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς
 ἐξουσίαν τέχνη θεοῦ γενέσθαι· μεμορφώμεθα
 γὰρ εἰς υἰότητα, διὰ γεννήσεως τῆς πνευματι-
 κῆς, τελουμένης ἐν ἡμῖν οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρ-
 τῆς μᾶλλον, ἀλλὰ διὰ λόγον ζῶντος θεοῦ καὶ

v. 2.
p. 149. a.

XI. μένοντος, καθὰ γέγραπται· βουληθεὶς γὰρ ἀπε-
 κύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς
 ἀπαρχὴν τινὰ τῶν ἑαυτοῦ κτισμάτων· ἔφη γὰρ
 οὕτω τίς τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ αὐτὸς δὲ
 ποῦ Χριστὸς, τὴν τοῦ πραγμάτος ὁδὸν ἐναργῆ
 καθίστη, λέγων· ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδα-
 τος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς
 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δὲ, δεῖ γὰρ
 πρὸς ὑμᾶς, καὶ τι τῶν ἀπορρήτων εἰπεῖν· αὐ-
 τὸς ἡμῖν γέγονε τῆς οὕτω λαμπραῆς καὶ ἀξιο-
 κτήτου χάριτος ὁδὸς, καὶ θύρα, καὶ ἀφορμὴ,
 τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑπελθὼν· ἔλαβε γὰρ
 δούλου μορφήν, καὶ τοι καθὼ νοεῖται καὶ ἔσ-
 τιν θεὸς, ἐλεύθερος ὢν, ἵν' ἡμῖν τὰ ἑαυτοῦ χα-
 ρίσσεται· μόνος γὰρ κατὰ φύσιν ἐλεύθερος αὐ-
 τὸς, ὅτι καὶ μόνος ἐστὶν υἱὸς τοῦ τὰ πάντα
 ὑπερκειμένου καὶ κατεξουσιάζοντος τῶν ὅλων,
 φύσει τὲ καὶ ἀληθῶς ἐλευθέρου πατρὸς· πᾶν
 γὰρ τὸ παρενεχθὲν εἰς γένεσιν, δούλον ὑπέχει
 τῷ κτίσαντι, τὸν αὐχένα· ψάλλει γοῦν ὁ μελω-
 δὸς, καὶ φησὶ πρὸς αὐτὸν ὡς τὰ σύμπαντα δοῦ-
 λα σου· ὅτι δὲ τὰ ἡμῶν εἰς ἑαυτὸν μεταθεῖς,
 οἰκονομικῶς δέδωκεν ἡμῖν τὰ ἑαυτοῦ, πιστῶσε-
 ται γράφων ὁ τῶν αὐτοῦ μυστηρίων ἱερουργός,
 ὁ πάνσοφος Παῦλος· ὅτι πλούσιος ὢν, ἐπ' ὠχευ-
 σεν, ἵν' ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ πλουτήσωμεν·
 πτωχεῖα μὲν γὰρ τῷ θεῷ λόγῳ, τὰ καθ' ἡμᾶς,

ἦτοι τὰ ἀνθρώπινα· πλουῦτος δὲ τῇ ἀνθρώπου χι-
φύσει, τὸ λαβεῖν τὰ αὐτοῦ ὧν ἐν ἑστὶ τὸ ἐλεύ-
θερον ἀξίωμα, πρέπον ὡς μάλιστα τοῖς εἰς υἰό-
τητα κεκλημένοις· αὐτοῦ δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ἔφην,
τὸ δῶρον· ἔφη γὰρ πρὸς ἡμᾶς, καὶ πατέρα μὴ
καλέσητε ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς γὰρ ἔστιν ὁ πατὴρ
ὕμῶν, ὁ οὐράνιος· πάντες δὲ ὑμεῖς, ἀδελφοί
ἐστε· ἐπειδὴ γὰρ γέγονε καθ' ἡμᾶς, διὰ τοῦτο
πεπλουτήκαμεν ἡμεῖς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀδελφό-
τητα· κελεύει τοίνυν παρρησιάζεσθαι τε καὶ λέ-
γειν ἐν προσευχαῖς πατέρα· οἰκονομικώτατα δὲ
λίαν δίδωσι καὶ κεῖνο τοῖς προσευχομένοις ἐν-
νοεῖν· εἰ γὰρ πατέρα καλοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ
τῆς οὕτω λαμπρᾶς ἡξιώθημεν τιμῆς, πῶς οὐκ
ἀξίως τοῦ τιμηκóτος πολιτευσόμεθα; τοῦτό
τις ἔφη τῶν ἀγίων ἀποστόλων· εἰ πατέρα ἐπι-
καλεῖσθε τὸν ἀπροσοπολήπτως κρίνοντα κατὰ
τὸ ἐκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας
ὕμῶν χρόνον ἀναστράφητε.

Ἄρα ἀγιασμοῦ προσθήκην ἐγγενέσθαι πα- p. 149. b.
ρακαλοῦμεν τῷ παναγίῳ Θεῷ; καὶ μὴν τοῦτο
ἐστὶν οὐκ ἄμειπτον παντελῶς· πλήρης γάρ ἐστι,
καθὰ φησὶν αὐτός, ἐξ ἑαυτοῦ τὲ, καὶ ἐν ἑαυτῷ
παντέλειος, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ χορηγῶν τῇ κτί-
σει τὸν ἀγιασμὸν, ἐξ ἰδίου πληρώματος· πρὸς
δὲ αὐτοῦτοις, εὐηθες καὶ καταλείλασθον τὸ νο-
μίζεσθαι τοὺς προσευχομένους οὐχ' ὑπὲρ γε

χι. μᾶλλον ἑαυτῶν, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖσθαι τὰς
 λιτὰς; τί οὖν ἄρα ἐστὶ τὸ ἁγιασθῆναι τὸ ὄνο-
 μά σου; φαμὲν, ὅτι οὐχ' ἁγιασμοῦ προσθήκην
 ἐνυπάρξαι παρακαλοῦσι τῷ ἑπὶ πάντας Θεῷ·
 τίς γάρ ἐστιν ὁ μείζων αὐτοῦ, καὶ προσδοῦναί
 τι δυνάμενος; χωρὶς γὰρ πάσης ἀντίλογίας, τὸ
 ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται· ἐκείνο
 δὲ μᾶλλον, ἑαυτοῖς τε καὶ πᾶσιν ὑπάρξαι πα-
 ρακαλοῦσιν· ὅτε διακείμεθα καὶ πιστεύομεν ὅτι
 θεὸς ὁ φύσει καὶ ἐπὶ πάντας, ἅγιος ἁγίων ἐστὶ,
 τότε τὸν φόβον αὐτοῦ λαβόντες εἰς νοῦν, ὀρ-
 θήν τε καὶ ἀνεπίληπτον ἐπιτηδεύομεν ζῶν· ἵνα
 οὕτως ἅγιοι γεγενοίτες, ἐγγὺς εἶναι δυνηθῶμεν
 τοῦ ἁγίου θεοῦ· γέγραπται γὰρ ὅτι ἅγιοι ἕσε-
 σθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος εἰμί· ἔφη δὴ πού καὶ πρὸς
 τὸν ἱεροφάντην Μωϋσεία· ἐν τοῖς ἐγγίζουσί μοι
 ἁγιασθήσομαι· οὐκοῦν ἐν ἡμῖν, φησὶν, ἅγιον
 ἔστω τὸ ὄνομά σου· τοῦτο γὰρ δὴ τὸ ἁγιασθῆ-
 ναι δηλοῖ· καὶ οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον, ἀλλὰ
 καὶ ὑπὲρ παντός τοῦ κόσμου, τοῦτο παρακα-
 λοῦσιν· ἐνόησαν γὰρ ὅτι παρὰ τοῖς οὕτω τῇ
 τῆς ἀληθείας πλουτήσασι φῶς, μήτι μὴν τὴν
 πίστιν παραδιξαμένοις, ἵτι καταπιφρόνηται τὸ
 ὄνομα τοῦ Θεοῦ· αὐτῶν γὰρ αὐτοῖς ἅγιον εἶναι
 δοκεῖ, καὶ σιπτόν καὶ προσκυνητὸν ἑπὶ δὲ τὸ
 τῆς ἀληθείας αὐτοῖς ἐλλάμψῃ φῶς, καὶ ὥς
 ἐκ νυκτὸς καὶ σκότους διαγρηγορήσωσι, μόλις

τότε μαθόντες τίς τε καὶ ὅσος ἴστιν, ἅγιον ἁ-
 γίων ὁμολογοῦσιν αὐτὸν ὅτι δι' τοῦθ' οὕτως
 ἔχει, συνήσεις ἐντεῦθεν· ἔφη τίς τῶν ἁγίων
 προφητῶν κύριον αὐτὸν ἀγιάσατε, καὶ αὐτὸς
 ἔσται σοι φόβος· καὶ ἰὰν ἐπ' αὐτῷ πεπωιδῶς
 ᾗς, ἔσται σοι εἰς ἀγιασμόν· ἄρα οὖν ἡμεῖς ἅ-
 γιον ἀποτελοῦμεν τὸν θεόν, τὸν ἐξ ἰδίου πλη-
 ρώματος διανεμόντα πλουσίως τῇ κτίσει τὰ παρ'
 ἑαυτοῦ; ἀλλὰ δῆλον ὡς ἐκεῖνο διδάσκειν φα-
 μὲν αὐτὸν, ὅτι ἅγιον εἶναι αὐτὸν πιστεύετε, τό-
 τε γὰρ αὐτὸν φοβηθήσεσθε· ἔσται δὲ οὗτος
 ὑμῖν καὶ εἰς ἀγιασμόν· γέγραπται δὲ πάλιν
 περὶ Χριστοῦ· ἀγιάσατε τὸν φαυλίζοντα τὴν ψυ-
 χὴν· τοῦτίστι, παρ' οὐδὲν αὐτὴν ἡγήσατο· τέ-
 θεικε γὰρ αὐτὴν ὑπὲρ ἡμῶν· πλὴν ἀγιαζέσθω,
 φησί, παρ' ὑμῶν, τοῦτέστιν ὁμολογείσθω ἅγιος·
 καὶ γὰρ ἴστι τοῦτο κατὰ φύσιν, θεὸς ὢν ἀλη-
 θινός, καὶ υἱὸς θεοῦ· τὸ γὰρ ἅγιον οὐσιωδῶς,
 πρίτωι ἂν οὐδενὶ μὲν τῶν ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ
 εἶναι παρεννεγμένων, μόνη δὲ τῇ ἀνωϊάτῳ καὶ
 ὑπὲρ πάντα φύσει· ὅταν οὖν πιστεύωμεν ὅτι κα-
 τὰ φύσιν ἅγιος ἴστι, τοῦτο γὰρ ἴστι τὸ ἀγιά-
 ζειν αὐτὸν, τότε προσομολογοῦμεν ὅτι καὶ θεός
 ἴστιν ἀληθινός, ἴτι δὲ κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν
 λοιπῶν, καὶ ἐν ὑπεροχῇ μεγίστη.

Ἄει γε μὴν βασιλεύοντος τοῦ θεοῦ, καὶ κα-
 τακρατοῦντος ὅλων, τί δὴ βούλεται τὸ, ἐλθέ-

XI. τῷ ἡ βασιλείᾳ σου; εἰκάσι τοίνυν ἐπιθυμεῖν οἱ
 τοῦτο λέγοντες ἐν προσευχαῖς, ἐπιλαμβάνοντα
 πάλιν ἰδεῖν ἐν κόσμῳ, τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα
 Χριστόν· ἥξει γὰρ ἥξει, καὶ καταβήσεται κρι-
 τῆς, καὶ οὐκ ἐν ὕφεσει τότε τῇ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ'
 ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ δορυφορούντων ἀγγέλων, ἵνα
 κρίνῃ τὸν κόσμον· ἀπολογίας τοίνυν ὁ τότε και-
 ρὸς, μᾶλλον δὲ δοκιμασίας καὶ ἀνταποδώσεως·
 πῦρ νῦντρέπισται τοῖς ἀνόμοις, καὶ δίκη μακρὰ,
 διηνεκὴ κολαστήρια· εἴτα πῶς ἰδεῖν ἐκείνον εὖ-
 χονῆται τὸν καιρὸν; ἄθρει δὴ μοι πάλιν τοῦ σω-
 τῆρος τὸ εὐτεχνές, καὶ τὴν ἐφ' ἐκάσῳ τῶν πραγ-
 μάτων ἀξιοθαύμαστον οἰκονομίαν· ἐκέλευσε γὰρ
 διὰ προσευχῆς αἰτεῖν αὐτὸν ἐκείνον τὸν ὄντως
 φρικτὸν ἐπιστῆναι καιρὸν, ἵνα εἰδεῖν ὅτι δια-
 βιοῦν αὐτοὺς ἀναγκαῖον, οὐ ῥαθύμως ἢ παρει-
 μένως, ἀγιοπρεπῶς δὲ μᾶλλον; καὶ κατὰ γὰρ τὸ
 αὐτῷ δοκεῖν· ἵνα στεφάνων αὐτοῖς εὐρεθῇ πρό-
 ξενος ὁ καιρὸς, καὶ μὴ πυρὸς καὶ δίκης· τοῖς
 γὰρ ἀνόμοις καὶ βιβήλοις, πρέπει ἂν κατ' οὐ-
 δένα τρόπον τὸ λέγειν ἐν προσευχαῖς, ἐλθέτω
 ἡ βασιλεία σου· ἥγουν ἴστωσαν ὡς τοῦτο λέ-
 γοντες, μονονουχὶ καταιτιῶνται θεὸν, ὅτι μὴ
 θάττον αὐτοῖς ὁ τοῦ κολάζεσθαι καιρὸς ἀνί-
 σχει καὶ φαίνεται· τούτοις ἐπιφθέγεται τις τῶν
 ἁγίων προφητῶν· οὐαὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἡμέ-
 ραν κυρίου· ἵνα τί; ὑμῖν αὕτη ἡ ἡμέρα τοῦ κυ-

ρίου, καὶ αὕτη ἐστὶ σκότος καὶ οὐ φῶς, καὶ χι-
γνόφος οὐκ ἔχων φέγγος· οὐκοῦν αἰτοῦσιν οἱ
ἄλαιοι τὸν τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἁλοτῆλους βα-
σιλείας ἐπιστῆναι καιρὸν, ἅτε δὴ πεπονηκότων
ἂ δεῖ, καὶ τῶν ἤδη προειργασμένων αὐτοῖς ζη-
τουῖν τὰς ἀμοιβὰς· τιθαῤῥήκασι γὰρ ὅτι λαμ-
προὶ παραστήσονται τῷ κριτῇ.

Ἄλαιοι, πρὸς τοῦτο, καὶ παντὸς ἐπαί- p. 150. b
νου μιστὸν· τὸ γὰρ ἐν γῇ βούλεισθαι κρατεῖν
τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ θεοῦ, τί ἂν ἕτερόν εἴη,
πλὴν ὅτι τὸ πάντας ἐθέλειν ἀπάσης ἀρετῆς ἀπο-
τελεισθᾶς εἶναι καὶ ἐπιστήμονας; οὕτω καὶ δια-
πρίπτειν ἐν οὐρανοῖς τοὺς ἁγίους ἀγγέλους φα-
μὲν· γέγραπται γὰρ περὶ αὐτῶν· εὐλογεῖτε τὸν
κύριον πάνσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, λειτούργοι αὐ-
τοῦ, ποιῶντες τὰ θελήματα αὐτοῦ· ἰσχύον τοί-
νυν παρακαλοῦσι δοθῆναι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἱ
τοῦτο λείοντες, ἵνα ποιῶσι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ·
καὶ τὴν ἀνά καὶ ἐν οὐρανοῖς ἀπομιμῶνται πο-
λιτείαν, τὴν παρὰ γε φημὶ τοῖς ἁγίοις ἀγγέ-
λοις· ἵνα ὡς ὁ Παῦλος φησὶν, ἐπὶ γῆς περιπα-
τοῦντες, ἔχωσιν ἐν οὐρανῷ τὸ πολίτευμα· πρὸς
δ' αὐ τοῦτοις φημὲν ὅτι τῆς ἀμαρτίας τὴν ἀναί-
ρισιν αἰτοῦσιν ἰδεῖν οἱ λέγοντες, γεννηθῆτω τὸ
θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· θέ-
λημα γὰρ, ὡς ἔφην, τοῦ ἐπὶ πάντας θεοῦ, τὸ
ἀγίως πολιτεύεσθαι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς· ἵνα τῆς

χι. τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίας, τῆς ἀνω φημί, μίμμημα καὶ εἰκὼν, ὥσπερ τις ἡ ἐπὶ γῆς ὀρωμένη, κατευφραίνῃ Χριστόν.

Οἷονταί δὲ ἴσως τινὲς, ἀνάρμοστον εἶναι καὶ ἀπειροκὸς ἀλλοις, τὸ αἰτεῖν παρὰ θεοῦ τὰ σωματικά· καὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, ἀποφέρουσι τὸ εἰρημένον εἰς πνευματικὴν θεωρίαν· καὶ δὴ καὶ ἄρτον φασὶν αὐτοὺς αἰτεῖν, οὐκ ἐπίγειον, οὐ σωματικόν, ἐκείνον δὲ μᾶλλον, τὸν ἀνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνοντα, καὶ ζῶν τὸ κόσμῳ παρέχοντα· ἢ ὥς φασιν ἀληθεῖ οὐσία καὶ ἀσώματῳ, τοὔτέστι τῇ ψυχῇ· αὕτη γὰρ διὰ τὸ μὴ ρευστὸν, κυρίως οὐσία ἐστίν· ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν ἀγίοις πρέπει· ἂν ὅτι μάλιστα τὸ πνευματικῶν χαρισμάτων ἐπιείγασθαι μεῖλαλαχεῖν, φαίην ἂν, ἐνδοιάσας οὐδὲν· πλὴν ἐκεῖνο ἄξιον ἰδεῖν, ὅτι καὶ ἄρτον αἰτῶσι κοινόν, καὶ τοῦτο δρᾶν αὐτοῖς προστίταχεν ὁ σωτὴρ, μώμου παντὸς ἐλευθερίαν ποιοῦνται τὴν πρόσδοσιν· ἄθρσι γὰρ ὁποῖος τοῖς εἰρημένοις ἐγκέκρυπται νοῦς· δι' ὃν γὰρ προστίταχεν ἄρτον αἰτεῖν, ἥται τροφήν τὴν ἐφήμερον· δηλὸς ἂν εἴη δήπουθεν, μηδὲν ἔχειν αὐτοῖς ἐφιεῖς, ἀγιοπρεπῇ δὲ μᾶλλον ἐπιτηδεύειν πτωχείαν· οὐ γὰρ τῶν ἐχόντων τὸ αἰτεῖν, ἀλλὰ τῶν ἐν σπάνει καθεστηκότων· ἐπεὶ δὲ τις οὐδενὸς ἐν χρεῖα καθιστῆκώς, θεῷ τῷ πάντα εἰδοῦσι λέγει· δὸς ἄρτον ἡμῖν τὸν ἐφήμερον, δό-

ξείν ἂν εἰρωνεύεσθαι μᾶλλον, ἢ γοῦν ἀληθῶς π.
 βούλεισθαι λαβεῖν ἄρτον δὲ τὸν ἐπιούσιον, οἱ
 μὲν εἶναι φασὶ τὸν ἥξοντά τε καὶ δοθησόμενον
 κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, ἵνα νοῆται πάλιν
 πνευματικῶς· οἱ δὲ καὶ ἐτέρας ἐννοίας ἀπο-
 φέρουσι τὴν φωνὴν· ἀλλ' εἴπωρ ἦν ἀληθὲς ὡς
 ἄρτου τοῦ δοθησομένου κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλ-
 λοντα μνήμην ποιοῦνται προσευχόμενοι, διὰ τί
 προσεπάγουσι τὸ, δίδου ἡμῖν τὸ καθημέραν;
 ἔστι γὰρ ἔτι διὰ τούτων ἰδεῖν, ὅτι τῆς ἐφημέ-
 ρου τροφῆς ποιοῦνται τὴν αἴτησιν, ὡς ἀκτῆμο-
 νες δηλονότι· ἐπιούσιον δὲ τὸν αὐτάρκη νοεῖ-
 σθαι χρὴ· τέθεικέ που τὴν λέξιν, καὶ ὁ μακά-
 ριος ἀποστόλος, βραχὺ παραλλάξας, ἐπὶ τοῦ
 πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· ἔφη γὰρ αὐτὸν
 ἐαυτῷ κάτασκευάσαι λαὸν περιούσιον, ἀντὶ τοῦ
 ἐπιουσίου, τὸν περιούσιον εἰπὼν· τούτέστι, τὸν
 ἀρκούντα, καὶ τοῦ τελείως ἔχειν οὐχ ἡτῶμενον.

Βούλεται χρηστοὺς καὶ ἀμνησικαχοὺς εἶναι v. 4.
p. 151. a.
 τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, ὁ κύριος· ὡς ἀνεπιπλή-
 κτως δύνασθαι λείπειν ἐν προσευχαῖς ἅφες ἡμῖν,
 ὅτι ἀφήκαμεν ὡς βάθος πλούτου καὶ σοφίας,
 καὶ γνώσεως· πρῶτον, αἰτεῖν ἐπιτάττει τῶν αὐ-
 τοῖς ἡμαρτημένων τὴν ἅφεισιν, εἴθ' οὕτως ὁμο-
 λογεῖν ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως ἀφήσουσι καὶ
 αὐτοὶ· καὶ ἵνα οὕτως εἴπω, τῆς ἐνούσης αὐτοῖς
 ἀνεξικακίας μιμητὰς ἐθέλουσι γενέσθαι τὸν θεόν,

κλ. καὶ ἦν ἂν αὐτοὶ παράσχωνται τοῖς ὁμοδούλοις χρηστότητα, ταύτην ἐν ἴσῳ μέτρῳ ζητοῦσι λαβεῖν παρὰ τοῦ τὰ δίκαια νέμοντος, καὶ κατοικτεῖρειν ἅπαντας εἰδότος Θεοῦ· καὶ μὴ τις οἶσθαι τοῖς τυχοῦσιν ἀπλῶς ἐξεῖναι λείπειν, ἅφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· οὐ γὰρ τοῖς οὖσιν ἐν τῷ πλημμελεῖν ἔτι ῥέποι ἂν λέγειν τὸ ἅφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· ἐκείνοις μᾶλλον οἴπερ ἂν εἶεν ἀποφοιτήσαντες μὲν τῶν ἤδη προεπταισμένων, ἀντεχόμενοι δὲ τοῦ διαζῆν λοιπὸν ἐθέλειν ἁγιοπρεπῶς· δεῖ τοίνυν αἰτεῖν παρὰ Θεοῦ τῶν ἡμαρτημένων τὴν ἅφεισιν, προαφέντας ἡμᾶς τοῖς κατὰ τι γοῦν προσκεκρουχόσιν, ὅταν εἰς ἡμᾶς καὶ μὴ εἰς αὐτὴν τὴν Θεῖαν καὶ ὑπερτάτην ἁμαρτάνωσι δόξαν· οὐ γὰρ ἐκείνων ἡμεῖς ἐσμὲν κύριοι, μόνον δὲ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγονότων.

p. 152. a. Μέχρι μὲν τούτου τὴν προσευχὴν ἴστησιν ὁ Λουκᾶς· ὁ δέ γε Ματθαῖος εὐρίσκεται προσεπενεγκῶν· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ἐνεστι δὲ τοῖς λόγοις πλείστη τίς ἀκολουθία· ἔψεται γὰρ πάντως τῷ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, τὸ ἐκ τοῦ πονηροῦ ῥυθῆναι ἡμᾶς· ἢ τᾶχά που, ταυτὸν εἶναι τις εἰπὼν τὸ ῥυσθῆναι τῷ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τᾶληθοῦς· οὐκ ἀνάνδρους δὲ ἡμᾶς οὔτε δειλοὺς εἶναι βούλεται, ταῦτα διδάσκων λέγειν, νεανικούς δὲ μᾶλλον, καὶ ἐφ' ἅπασιν εὐτόλμους τοῖς

ἐπαινομένοις· πρὸς δὲ αὐ τοῦτοις, καὶ μετριό- χι.
 φρονας καὶ πτωχοὺς τῷ πνεύματι, καὶ μὴ νο-
 μίζειν ὅτι πάντα τὰ καὶ πάντως, παντὸς περιε-
 σόμεθα πειρασμοῦ· ἀφόρητον γὰρ ἔσθ' ὅτε κατ-
 ἐμπίπτει δέος τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς, καὶ εὐτολ-
 μότατον συνδραύει φρόνημα τοῦ πειρασμοῦ τὸ
 βάρος· χρὴ τοίνυν μὴ καταδρασύνεσθαι πειρα-
 σμῶν, διαλογίζεσθαι δὲ μᾶλλον τῆς ἐν ἡμῖν
 διανοίας τὸ ἀσθενές· οὐκοῦν παραιτώμεθα μὲν,
 τὸ πειράζεσθαι· καιροῦ δὲ καλοῦντος ὡς ἐξ
 ἀνάγκης εἰς τοῦτο, τότε δὴ τότε παντὶ σθένει
 χρωμένους ἀγωνίζεσθαι χρὴ· διττὸν δὲ τὸ εἶ-
 δος τῶν πειρασμῶν· ἢ γάρ τις ὑπὸ τῶν ἑτερο-
 φρόνων πειράζεται, ἢ ὑπὸ τῶν τῆς ἀτιμίας πα-
 θῶν· δεῖ δὴ οὖν ἄρα τοῖς οὕτω δεινοῖς ἰνομι-
 λοῦντας κακοῖς, ἢ γοῦν οὕτω γεγονότας ἐν αὐ-
 τοῖς, προσεύχεσθαι τε καὶ λέγειν, μὴ εἰσαγά-
 γῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· ἐπιπηδήσαντος δὲ πει-
 ρασμοῦ, τότε γενναίως ἴστασο, ἐπιτίμησον τῇ
 σαρκί, χαλινὸν ἐπίθες τῷ νῷ, αἴτησον ἐπικου-
 ρίαν τὴν παρὰ Θεοῦ· ἐπικουρήσει γὰρ τότε καὶ
 παρέξει τὸ νικᾶν ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ καὶ κύριος.

Θαυμαστὴ τῶν ἐννοιῶν ἡ τάξις· ἐδίδαξε μὲν
 γὰρ ὁ σωτὴρ, τίνα δεῖ προσεύχεσθαι τρόπον, p. 153. a.
 αἰτησάντων τοῦτο τῶν ἁγίων ἀποστόλων· ἀλλ'
 εἰκὸς τοὺς τὸ σιωπὸν δὴ τοῦτο καὶ σωτήριαν
 ἐσχηκότας μάθημα παρ' αὐτοῦ, ποιεῖσθαι μὲν

XL τὰς λιτὰς κατὰ τὸν δοθέντα τύπον, ἀψικόρως
 δὲ τοῦτο δρᾶν καὶ ῥαθύμως· εἴτα μὴ ἀκουσθέν-
 τας ἐκ πρώτης εὐχῆς, ἢ τοῦν καὶ δευτέρας, ἀνα-
 κόψαι τὰς ἱκετείας, ὥς οὐδὲν ἐχούσας τὸ τε-
 λοῦν εἰς ὄνησιν· ἵνα τοίνυν μὴ τοῦτο πάθοιμεν,
 μήτε μὴν ἐκ τῆς τοιαύτης μικροψυχίας ὑποσῶ-
 μεν ζημίαν, ἐν τρόπῳ παραβολῆς διαδείκνυσιν
 ἐναρτῶς· ὥς τὸ ῥαθυμον μὲν εἰς προσευχὰς ἐπι-
 ζήμιον· ἐπωφελιστάτη δὲ λίαν, ἢ ἔν γε τούτοις
 ὑπομονή· φέρε δὴ μεταστήσωμεν τὸ, ὥς ἐν τύπῳ
 παραβολῆς δεικνύμενον, εἰς ἀλήθειαν· ὅχλησον
 διὰ προσευχῆς· ὡρόσιθι τῷ φιλαγάθῳ θεῷ,
 καὶ μάλα συχνῶς· καὶ ἴδης μέλλουσαν τῆς χά-
 ριτος τὴν ἐπίδοσιν, μὴ ἀπεγνῶς τῶν προσδοκω-
 μένων, μήτε ἀπολισθῆσθαι τῆς προκειμένης ἐλ-
 πίδος, ἐκεῖνο ἴσως λείπων καθ' ἑαυτὸν, ἀσυνέτως·
 προσῆλθον πολλάκις, διδάκρυκα, ἐδεήθην, καὶ
 οὐ προσεδέχθην· οὐ γὰρ ἐκβέβηκέ τι πρὸς πέ-
 ρας, τῶν αἰτηθέντων παρ' ἐμοῦ· ἐκεῖνο δὲ μάλ-
 λον ἐννοήσει κατὰ σαυτὸν, ὑπὲρ ἡμᾶς οἶδε τὰ
 καθ' ἡμᾶς, ὁ τῶν ὅλων ταμίης· αἰτεῖς ἔσθ' ὅτε
 τὰ τῶν σῶν ἐπέκεινα μέτρων· οἶδεν αὐτὸς ὁ δι-
 δούς, τὸν ταῖς φιλοτιμίαις ὡρίωντα καιρὸν·
 χρὴ τοιγαροῦν ἡμᾶς ἐμφρόνως τὲ ὁμοῦ καὶ ἐν-
 τόνως, τὰς πρὸς θεὸν ποιῆσθαι λιτὰς· καὶ εἰ
 γένοιτό τις τῶν αἰτημάτων ἀνάκλησις· τὸ γὰρ

ἀνδρατὶ πορισθὲν καὶ ἐξ ἐτοίμου ληθὲν, κα-
ταφρονεῖσθαι φιλεῖ.

Ἐνταῦθα τὸ λέγω ὑμῖν, ὅρκου δύναμιν ἀπο-
πληροῖ· οὐ ψεύδεται δὲ θεὸς, καὶ ὅρκου δίχα
γένηται τὸ ἐπηγεῖλμένον· ἀπροφάσιστον δὲ ἀπο-
φαίνων τὴν ἡμῶν ὀλιγοπιστίαν, ἔσθ' ὅτι ὅρκῳ
βιβαιοῖ τοὺς ἀκρωμένους· τὸ δὲ ζητεῖτε λέ-
γων, τὸ ποιεῖν ἐπιτάττει· πόνῳ γὰρ αἰεί πως,
εὐρίσκεται τὸ ζητούμενον· ὁ κρούων, τῇ χειρὶ
προσαράττει τὴν θύραν, ἵνα τὴν τῶν κρουμάτων
ὄχλησιν οὐκ ἐνεγκὼν ὁ τῆς ἐστίας δεισώτης,
ἀνοίξῃ καὶ οὐχ ἐκὼν· μάθε τοίνυν ἐκ τῶν καθ'
ἡμᾶς πραγμάτων, τοῦ χρησίμου τὴν θήραν· κρου-
σον, ὄχλησον, αἵτησον τοιούτους εἶναι χρὴ τοὺς
αἰτοῦντάς τι παρὰ θεοῦ· γράφει γοῦν ὁ σοφώ-
τατος Παῦλος, ἀδιαλείπτως προσεύχασθε· θο-
ρυβεῖ μὲν γὰρ ὁ διάβολος, οὐ μετρίως· ἀδοκῇ-
τοις ἔσθ' ὅτι περιστάσεισιν ἐνιῆς, καὶ καταφέ-
ρων εἰς πολύτροπον ἀμαρτίαν· εἶτα πρὸς τούτῳ,
τῆς ἐμφύτου φιληδονίας ὁ νόμος, ἐμφωλιεύει
τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς, ἀντιστρατεύόμενος τῷ
νόμῳ τοῦ νοὸς ἡμῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ναὶ
μὴν, καὶ οἱ τοῖς τῆς ἀληθείας πολιμοῦντες δόλ-
μασιν αἰρετικοί· χρεῖα τοίνυν συχνῆς καὶ ἀλ-
λεπαλλήλου προσευχῆς· τὰ γὰρ ὅπλα ἡμῶν, οὐ
σαρκικά κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλὰ δυνατὰ
τῷ θεῷ.

γ. 8.
p. 134. a.

XI.
p. 155. a.

Διδάσκει πάλιν ἡμᾶς ὁ σωτὴρ, ἑτερόν τι τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν πρόσκειναι γὰρ ἔσθ' ὅτε τῷ φιλαγάθῳ θεῷ, τὰς λιτὰς ποιούμενοι, τὰς ἐφ' ἑκάστῳ πράγματι κατὰ τὸ ἑκάστῳ δοκοῦν· ἀλλ' οὐ διακρίνοντες ἔσθ' ὅτε, ἢ βασανίζοντες, τί μὲν ἔστι τὸ ἀληθῶς συμφέρον, καὶ ὅπερ ὀνίνησι δοθὲν παρὰ Θεοῦ· τί δὲ καὶ τὸ ἀδικοῦν, εἰ λάβοιμεν· ἀκατασκέπτοις δὲ μᾶλλον θειλημάτων ὁρμαῖς, ἐμπίπτομεν εἰς ἐπιθυμίας ὀλέθρου μεστὰς· ὅταν οὖν τι τοιοῦτον αἰτῶμεν παρὰ Θεοῦ, ληψόμεθα μὲν οὐδαμῶς, γέλωτος δὲ μᾶλλον ἀξίας ποιούμεθα τὴν λιτὴν καὶ ποία τις ἔστιν ἡ τούτου ψρόφασις, παρ' αὐτοῦ μάθωμεν· τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ὡς ἐξ εἰκόνοιο φησὶ ἦτοι παραδείγματος ἑναργοῦς, ἐκ τῶν καθ' ὑμᾶς αὐτοῦς, τὴν τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων δύναμιν ἐννοήσατε· πατὴρ γέγονας τέκνων; διὰ τρόπου πάντος ἐκ πολλῆς ἄγαν φιλοστοργίας ὠφελεῖν ἐθέλεις αὐτὰ· ὅταν τοίνυν ἄρτον αἰτήσῃ, ἀμειλητὶ καὶ χαίρων προσάξεις, εὖ εἰδὼς ὅτι τροφῆς μεταποιεῖται τῆς ἐπωφελοῦς· ὅταν δὲ διὰ φρενῶν ἐνδειαν τὸ βραχὺ παιδίον, οὕτω διακρίνειν εἰδὼς τὰ ὀρώμενα, αἰτήσῃ, δίδως ἄρα, φησὶν, ἢ μᾶλλον ἀποφέρεις αὐτὸ τῆς εἰς τοῦτο βλαβεραῆς ἐπιθυμίας; ὁ δὲ αὐτὸς ἔστω λόγος ἐπὶ τε ὀφειῶς καὶ ἰχθύος, ὡς καὶ

σκορπίου· ὅτε τοίνυν, φησὶν, ὑμεῖς ὄντες πονη- κλ.
 ροὶ, τοὔτέστι κακίας δικτικὴν ἔχοντες τὴν διά-
 νοιαν, καὶ οὐ μονότροπον εἰς τὸ ἀγαθὸν, καθά
 καὶ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, οἶδατε διδόναι δόματα
 ἀγαθὰ τοῖς τέκνοις, πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
 ὁ οὐράνιος δώσει πνεῦμα ἀγαθὸν τοῖς αἰτοῦσιν
 αὐτόν; τοὔτέστι χάριν πνευματικὴν, ἀγαθὴν δὲ
 πάντως ἦν εἰπέρ τις λάβοι, τρισμακάριος ἔσ-
 ται· οὐκοῦν εἴ τι τῶν τοιούτων ἐθέλοις λαβεῖν,
 πρόστιθε χαίρων κατανύσει γὰρ ἐτοίμως, φι-
 λάρητος ὢν ὁ ἐν οὐρανοῖς πατήρ.

Τούτου καθαρισθέντος καὶ τελειωθέντος τοῦ v. 14.
 θαύματος, κατεκρότει μὲν ἡ πληθὺς ταῖς εὐφη-
 μίαις αὐτόν, καὶ δόξῃ θεοπρεπεῖ Στεφανοῦν ἡπεί-
 γετο τὸν θαυματουργὸν· τινὲς δέ, φησιν, ἐξ
 αὐτῶν, οὗτοι δὲ ἦσαν Γραμματεῖς τε καὶ φαρι-
 σαῖοι, ἀπονοία καὶ φθόνῳ μεθύουσαν ἔχοντες
 τὴν καρδίαν, προσθήκην τῇ νόσῳ τὸ θαῦμα πι-
 ποίηται· ἀφιστάντες γὰρ αὐτοῦ τὰ θεοπρεπῶς
 εἰργασμένα, τῷ διαβόλῳ προσενεμήκασι τὸ πάν-
 τα δύνασθαι κατορθοῦν· δι' αὐτοῦ γὰρ αὐτόν
 ἐκβάλλειν ἔφασαν τὰ δαιμόνια.

Καταχωννύων τοῦν ὥσπερ εἰς ἄβυσσον ὁ Χρι- v. 15.
p. 155. b.
 στός τὰ πονηρὰ δαιμόνια, καὶ οὐχ' ἐκόντᾳ μεθ-
 ιστὰς, διὰ τοῦ τῶν ἐχόντων ἐκπέμπειν αὐτὰ· καί
 τοι· δέον ἐπὶ τούτῳ θαυμάζεσθαι τοὺς τῶν εἰω-
 θότων φιλοσογεῖν, οὐ διέδρα λόγους· τιτολ-

ΧΙ. μήκασι γὰρ εἰπεῖν ἔκκλημα ποιοῦμενοι τὴν τε-
ρατουργίαν· οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια,
εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ.

ν. 16. Ἐπεροὶ δὲ τοῖς ἴσοις τοῦ φθόνου διανυττό-
μενοι κέντροις, ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ σημεῖον ἰδεῖν
παρ' αὐτοῦ· μονονουχὶ βοῶντες, καὶ ἐξ ἀνθρώ-
που κακότητες ἐλάσης δαιμόνιον, ἀλλ' οὕτω μέ-
γα τὸ χρῆμα ἐστίν, οὐδὲ θείας ἐνεργείας ἀπό-
δειξιν ἔχει τὸ δρώμενον, οὕτω τί τιθεάμεθα
τοῖς ἀρχαίοις θαύμασιν ὅμοιον· δεῖξόν τι τῶν
ἄνωθεν ἀνενδοιάστως ἐνεργουμένων· διεβίβασε
Μωϋσῆς τὸν λαόν, βάσιμον αὐτοῖς ἀποφήνας
τὴν διὰ μέσου θαλάτταν· ἐτύπησε τῇ ῥάβδῳ,
τὴν πέτραν, καὶ ποταμῶν αὐτὴν ἔδειξεν μητέ-
ρα· ἐξεδόθησαν ἐκ τῆς ἀκροτόμου πηγαὶ· ὁ-
μοίως ὁ μετ' αὐτὸν Ἰησοῦς, ἔστησε τὸν ἥλιον
κατὰ Γαβαῶ, καὶ τὴν σελήνην κατὰ φάραγγα
Ἀρνῶν· ἔστησε τὸν Ἰορδάνην, καὶ τοῖς ἐκείνου
νάμασιν ἐνῆκε δεσμὸν· σὺ δὲ τούτων ἔδειξας οὐ-
δὲν· τὸ γὰρ ἐξ οὐρανοῦ βούλεισθαι σημεῖον αἰ-
τεῖν, οὐδὲν ἔτιρον ὑπεμφήνειεν αὐτῶν, πλὴν ὅτι
τοιούτους ἐσχήκασιν ἐπ' αὐτῷ τότε διαλογι-
σμοὺς· καὶ τί πρὸς ταῦτα Χριστὸς; αὐτὸς δὲ
εἰδὼς κ. τ. λ.

Πρῶτον μὲν ὅντα θεὸν ἑαυτὸν ἀποφαίνει, διὰ
τοῦ καὶ τὸ λάθρα ψιθυρισθὲν παρ' αὐτοῖς, εἰ-
δέναι· ἔγνω γὰρ τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν.

Τῶν ἀνοσίων φαρισαίων ἡ δυστροπιώτατη πλη-
θὺς διαβεβλήκασιν τὸν Ἑμμανουὴλ, καὶ συκο-
φαντεῖν ἀπετόλμων τὴν δόξαν αὐτοῦ, ταῖς τοῦ
Βειλζεβούλ συνεργίαις ἐπικουρούμενον, εἰς τὸ
δύνασθαι τὰ πονηρὰ τῶν ἡρώσθηκότων ἐξιλαύ-
νειν πνεύματα, δυσσεβῶς ὀνομάζοντες· τοιγάρ-
τοι καὶ διὰ Ὡσηὲ προφήτου τῆς τῶν Ἰουδαίων
ἀθυροστομίας κατεκτενράγει λέγων αὐτὸς ὁ Ἑμ-
μανουὴλ· οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπειπήθησαν ἀπ' ἐμοῦ·
δελταῖοι εἰσὶν ὅτι ἡσέβησαν εἰς ἐμὲ· ἐγὼ δὲ ἐλυ-
τρωσάμην αὐτούς· αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν κατ'
ἐμοῦ ψευδῇ.

Ἰουδαῖοι γὰρ καὶ ἐξ Ἰουδαίων κατὰ σάρκα
γεγόνασιν οἱ μακάριοι μαθηταί· οὗτοι τὴν κα-
τὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐξουσίαν ἐσχήκασιν πα-
ρὰ θεοῦ, καὶ δὴ καὶ ἀπήλαῖτον τοὺς ἐνισχημέ-
νους, ἐπιφωνοῦντες αὐτοῖς τὸ ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ
Χριστοῦ· ὅτε τοίνυν, φησὶν, οἱ ἐξ ὑμῶν γεγο-
νότες υἱοὶ, ἐν ὀνόματί μου τὸν Βειλζεβούλ συν-
τρίβουσιν, ἐπιπλήττοντες αὐτοῦ τοῖς δορυφό-
ροις, καὶ ἀμελητὶ τῶν ἐχόντων αὐτοὺς ἐκπέμ-
ποντες, πῶς οὐκ ἐναργὴς δυσφημία, πολὺ τὸ
ἀμαθὲς δὲ ἔχουσα συμπεπλεγμένον, τὸ λέγειν
ἐμὲ δύναμιν δανείζεσθαι τὴν παρὰ τοῦ Βειλζε-
βούλ; κατακριθήσεσθε τοίνυν ὑπὸ τῆς πίστεως
ἐξ ὑμῶν γεγονότων υἱῶν, εἴπερ αὐτοὶ μὲν τὴν
παρ' ἐμοῦ λαβόντες ἐξουσίαν καὶ δύναμιν παρα-

χι. λύουσι τὸν σατανᾶν καὶ οὐχ' ἐκόντα τῶν ἐχόντων αὐτὸν ἐκπέμποντες· ὑμεῖς δὲ λέγετε ταῖς ἐκείνου δυνάμεσι κεκρημένον, ἐνεργεῖν ἐμὲ τὰς θεοσημείας.

vi. 30. Ἐπειδὴ φησι τὸ παρ' ὑμῶν λεγόμενον οὐκ ἄληθές, ἔωλον δὲ μάλλον ἐστὶ καὶ κατεφευγμένον, καὶ συκοφαντίας ἔχον γραφὴν, πρόδηλον ὅτι ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια· δάκτυλον δὲ Θεοῦ, τὸ ἅγιον πνεῦμα φησὶ· χεὶρ μὲν γὰρ αὐτὸς καὶ βραχίον ὠνόμασται τοῦ Θεοῦ καὶ πατὴρ· ἐνεργεῖ γὰρ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ· ἐνεργεῖ δὲ ὁμοίως καὶ ὁ υἱὸς ἐν πνεύματι· ὥσπερ οὖν ὁ δάκτυλος ἀπῆρτήται τῆς χειρὸς, οὐκ ἀλλότριος ὢν αὐτῆς, ἀλλ' ἐν αὐτῇ φυσικῶς, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ τῆς ὁμοουσιότητος λόγῳ συνῆπται πρὸς ἔνωσιν τῷ υἱῷ, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ πατὴρ ἐκπορεύεται· πάντα γὰρ ὡς ἔφην ὁ υἱὸς ἐρμάζεται, διὰ τοῦ ὁμοουσίου πνεύματος· πλὴν ἐν δακτύλῳ Θεοῦ φησὶ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια· καὶ νῦν οἰκονομικῶς ὡς ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἂν ἤνεγκαν Ἰουδαῖοι, σαθρὸν καὶ ἀσύνητον ἔχοντες νοῦν, λέγοντες αὐτοῦ, ὅτι ἐν πνεύματι μου ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια.

Καὶ μοι πρόσχευς ἀκριβῶς, ὅτι ἐνεργοῦντος τοῦ πατὴρ δι' υἱοῦ τὰ παράδοξα, τὸ πνεῦμα ἐστὶ τὸ ἐνεργοῦν αὐτὰ· καὶ γὰρ αὐτὸ ἐνέργει ἐν ἐκείνῳ τῷ ναῷ ὃν δὲ μία ἐνέργεια, τούτων

καὶ φύσις ἡ αὐτὴ πανταχοῦ τοίνυν συνελαυνό- κ1.
 μνοι πρὸς τὸ ἀληθὲς οἱ πνευματομάχοι, μι-
 σείτωσαν τοὺς τῶν πλάνων ἰμέτους· ἀνανηφέτω-
 σαν πρὸς θεὸν· αἰτείτωσαν παρ' αὐτοῦ τῆς ἀλη-
 θείας τὸ φῶς, χαρίσεται γὰρ φιλόανθρωπος ὢν
 ὁ σωτὴρ.

Εἰ τοίνυν φησὶν ἐγὼ ἄνθρωπος ὢν καὶ γενό- p. 186. b.
 μενος καθ' ὑμᾶς, ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω
 τὰ δαιμόνια, πεπλούτηκεν ἡ ἀνθρώπου φύσις
 ἐν ἱμοῖ καὶ πρώτῃ τὴν θιοπριπῇ βασιλείαν· δε-
 δόξασται γὰρ συντρίβουσα τὸν σατανᾶν, καὶ
 ἀκαθάρτοις ἐπιτιμῶσα πνεύμασι· τοῦτό ἐστι τὸ
 ἔφθασιν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ διὰ πολλῶν ἔννοιῶν, τὸν ἐπὶ τοῦ- v. 21.
 τοις ἶναί λόγον ἀναγκαῖον ἦν, κέχρηται πα-
 ραδείγματι σαφεῖ καὶ ἐναρξιστάτῃ· δι' οὗ πάρ-
 ιστι τοῖς ἐθέλουσιν ἰδεῖν, ὅτι νενίκηκε τὸν ἄρ-
 χοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ οἷον ἀπονευρώ-
 σας αὐτὸν, καὶ γυμνὸν ἀποφῆνας τῆς ἐνούσης
 ἰσχύος αὐτῷ, δίδωκεν εἰς διαρπαγὴν τοῖς ἰαυ-
 τοῦ Ἰωρδίοις· ἕως μὲν γάρ, φησιν, ὁ ἰσχυρὸς
 ἔχει τὸ δύνασθαι, καὶ φυλάττει τὰ ἑαυτοῦ, οὐ-
 δὲ μίαν ὑφορᾶται πλεονεξίαν· ἐπὶ δέ τις ἰσχυ-
 ρότερος αὐτοῦ ἐπιλθὼν χειρώσεται αὐτὸν, τό-
 τε διαρπάζεται· τοῦτο ὡς ἐπ' ἀνθρώπων εἴρη-
 ται τὸ παράδειγμα· πέπονθε δὲ αὐτὸ καὶ ὁ μι-
 σόκαλος διάβολος· ἦν μὲν γὰρ πρὸ τῆς σωτῆ-

χι. ρος ἐπιδημίας, ἐν ἰσχύϊ πολλῇ τὰς ἀλλοτρίας ἀλέας, δῆλον δὲ ὅτι τὰς τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ, συνελάσας ὥσπερ καὶ συνέχων εἰς ἰδίαν αὐλήν· ἐπειδὴ δὲ ὁ πάντων ἐπέκεινα τοῦ θεοῦ λόγος, ὁ πάσης ἰσχύος δοτὴρ, καὶ τῶν δυνάμεων κύριος, ἐπεπῆδυσεν αὐτῷ γινόμενος ἄνθρωπος, διηρπάσθη πάντα αὐτοῦ τὰ σκεύη, καὶ διεδόθη τὰ σαῦλα· οἱ γὰρ πάλοι παρ' αὐτοῦ συνεχόμενοι πρὸς ἀδείαν καὶ πλάνην, κέκληνται διὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ προσεικομίσθησαν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς τὸν υἱόν.

v. 23.
p. 157. a.

Ἐγὼ μὲν γὰρ ἐπεδήμησα ἵνα πάντας ἐξέλωμαι τῶν τοῦ διαβόλου χειρῶν, ἵνα αἰχμαλώτους ὄντας ἐλευθερώσω, καὶ φωτίσω ἰσχυισμένους, καὶ πεισόντας ἀναστήσω, καὶ συντεθραυσμένους ἰάσωμαι· ἵνα τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, τὰ διεσκορπισμένα παρ' ἐκείνου δηλονότι, συναγάγω εἰς ἓν· ὁ δὲ ἵε σατανᾶς μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ, ἐπιχειρεῖ σκορπίζειν ἃ συνῆξα καὶ ἔσωσα· πῶς οὖν ὁ μαχόμενος ταῖς ἡμαῖς οἰκονομίαις, δίδωσί μοι δύναμιν καθ' ἑαυτοῦ; ἄρ' οὐκ εὐηθες τὸ οἶεσθαι τοιοῦτόν τι γεγενῆσθαι;

v. 24.

Πόθεν οὖν ἄρα συμβέβηκε τοῖς Ἰουδαίων δήμοις, τὸ κατόλισθεῖν εἰς τοιαύτας ἐννοίας περὶ Χριστοῦ, αὐτὸς διεσάφησεν εἰπὼν· ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα κ. τ. λ.

Ὅτι δὲ εἰς Ἰουδαίους ἐστὶ τὸ σύμπαν τοῦτο κλ.
p. 157. b.
 παράδειγμα, διεδήλωκεν ὁ Ματθαῖος, ἐπιφωνή-
 σας· οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ τῇ πονηρᾷ ταύ-
 τη· ἕως μὲν γὰρ ἦσαν ἐν Αἰγύπτῳ θηλείοντες,
 καὶ τοῖς αἰγυπτίων διαζῶντες ἔθισί τε καὶ νό-
 μοις, μιστοὶ πάσης ὑπῆρχον ἀκαθαρσίας, ἔνοι-
 κον ἦν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν· ἐπειδὴ δὲ
 λελύτρωνται διὰ Μωϋσείως κατ'οικτιροῦτος θεοῦ,
 καὶ νόμον ἐσχήκασι παιδαγωγὸν, πρὸς τὸ τῆς
 ἀληθοῦς θεογνωσίας καλοῦντα φῶς, ἀπελήλα-
 το τὸ βέβηλον καὶ ἀκάθαρτον πνεῦμα· ὅτε δὴ
 καὶ τεθύκασι τὸν ἄμνὸν εἰς τύπον Χριστοῦ,
 κατεχρίσθησάν τε τῷ αἵματι, καὶ διέδρασαν τὸν
 ὀλοθρευτὴν· ἐπειδὴ δὲ οὐ πεπίστευκασιν εἰς Χρι-
 στὸν, ἀλλὰ παρώσαντο τὸν λυτρωτὴν, ἰδοὺ δὴ
 πάλιν εἰσπίπτωκε τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, καὶ
 πολὺ χειρόνως ἢ πάλαι· εὔρε γὰρ αὐτῶν τὴν
 καρδίαν γυμνὴν, καὶ σχολάζουσιν ἀπὸ πάσης
 εὐσεβείας, καὶ οἷον σπασαρωμένην, καὶ κατ'ῥήκησιν
 ἐν αὐτοῖς· ὥσπερ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅταν
 ἴδῃ καρδίαν ἀνθρώπου σχολάζουσιν ἀπὸ πάσης
 ἀκαθαρσίας, ἐναυλίζεται καὶ κατοικεῖ, καὶ ἐπα-
 ναπαύεται αὐτῇ, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἀκά-
 θαρτον, ψυχαῖς ἀνόμων ἐνδiciaitᾶσθαι φιλεῖ·
 σχολάζουσι γὰρ, ὡς ἔφην, ἀπὸ πάσης ἀρετῆς·
 γέγονε τοίνυν τὰ ἔσχατα τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, χεί-
 ρονα τῶν πρῶτων· ὡς γὰρ ὁ τοῦ σωτῆρος ἔφην

ΧΙ. μαθητῆς, κρείττον ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπιγινώσκειναι τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ἢ ἐπιγινούσιν, εἰς τὰ ὀπίσω ἀνακάμψαι ἀπὸ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἀγίας ἐντολῆς· συμβέβηκε γὰρ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παρσιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραςμα, καὶ ὅς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου· ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν τετολμημένων κατὰ ἀδρῆσαιτό τις ἂν, ὅτι τῶν ἰδίων ἐμέτων ἤσποντα πάλιν, καὶ τοῖς ἄνωθεν ἐγκαλινδεῖσθαι βορβόροις ἐξ ὑποστροφῆς ἐμιλέτων καὶ πιπῶ-
κασιν εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ πλάνησιν εἰσέφρησε γὰρ πάλιν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, καὶ γέγονεν αὐτοῖς, κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνὴν, χεῖρονα τῶν πρώτων τὰ ἔσχατα.

v. 31.
p. 159. a.

Ἐπούδασε περὶ τὴν Σολομῶντος ἀκρόασιν, βάρβαρος γυνὴ καὶ τοσαύτην ὁδὸν, διὰ τοῦτο ἐστείλατο· σοφίαν τὴν περὶ τῶν ὁρατῶν, καὶ ζώων, καὶ βοτανῶν φύσειως ἀκουσομένην· ὑμεῖς δὲ παρόντες καὶ ἀκούοντες; περὶ ἀοράτων καὶ οὐρανίων πραγμάτων· αὐτῆς τῆς σοφίας ἡκούσης πρὸς ὑμᾶς, καὶ τὸν λόγον ἔρσοις καὶ τεραστίοις βεβαιούσης, ἀλλοτρίουσθε πρὸς τὸν λόγον καὶ τὸ θαῦμα τῶν λογίων, ἀναισθήτως παραπεί-
πισθε· πῶς οὖν οὐ πλεῖον Σολομῶντος ὦδε, τοὔτέστι παρ' ἐμοῖ; καὶ ὅρα μοι πάλιν τοῦ λόγου τὸ εὐτεχνές· διὰ τί γὰρ τὸ ὦδε φησί, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον παρ' ἐμοῖ; ἢ ἡμᾶς ἀναπίσχη

ταπεινοφροσύνῃ, καὶ χάρισμάτων ὡμιν ἀνάμιστοις χι-
 πνευματικοῖς· ἄλλως τε δὲ τὸ ἀπεικὸς ἦν οὐ-
 δὲν ἰουδαίους ἀκούσαντας ὅτι πλεῖον Σολομῶν-
 τος ἔστι παρ' ἑμοί, τὰ συνήθη πάλιν περὶ αὐ-
 τοῦ πειραθῆναι λαλεῖν· ἰδοὺ καὶ τῶν παρ' ἡμῖν
 ἐπισήμως βεβασιλευκότων, ἑαυτὸν εἶναι φησί,
 ἐν ἀμείνοσι μετρίάζει τοίνυν οἰκονομικῶς ὁ σω-
 τὴρ, τὸ ὡς λέγων, ἀντὶ τοῦ παρ' ἑμοί.

Καὶ νινευίτας δὲ εἰς κατὰ κρισιν αὐτῶν ἴσι- γ. 32.
 σθαι φησὶν ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ· ἄνδρες γὰρ
 ἦσαν ὡμοί τε καὶ βάρβαροι, θεὸν οὐκ εἰδότες
 τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς, τῶν διὰ Μωϋσείως τε-
 θεωσιζομένων ἀνέχοι παντιλῶς προφητικῆς εὐ-
 έτομίας ἀντιπιστήμονες· ἀλλὰ καὶ οὕτω γνώμης
 ἔχοντες, μετενόησαν φησὶν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰω-
 νᾶ μακρῷ τοιγαροῦν ἀμείνους τῶν ἐξ Ἰσραὴλ·
 καὶ κατακρινοῦσι αὐτοὺς· ἀλλ' ἄκουε καὶ τῶν
 ῥημάτων· ἄνδρες Νινευῖ κ. τ. λ.

Καὶ ποῖα τίς ἦν τῶν τοιούτων λόγων ἡ χρεία; γ. 33.
p. 161. n.
 ἀπιδέσει μάχεται τοῖς ἰουδαίοις ἐξευρημένη διὰ
 τῆς ἐνούσης αὐτοῖς σκαιότητός τε καὶ ἀμαθίας·
 ἴφασκον γὰρ θαυματουργεῖν αὐτὸν, οὐχ' ἵνα
 πιστεύηται μᾶλλον, ἀλλ' ἵνα πολλοὺς ἔχη τοὺς
 ἱπομένους αὐτῷ, καὶ τοὺς παρὰ τῶν ὁρώντων
 τὰς θεωσιμίας ἀρπάζῃ κρότους· ἀποκρούεται
 τοίνυν τὴν ἐπὶ τούτῳ συκοφαντίαν, καὶ δέχεται
 πρὸς παράδειγμα τὴν τοῦ λύχνου χρεῖαν· κτε-

XI. ται γὰρ ὁ λύχνος ὑψοῦ καὶ ἐπὶ λυχνίαν αἰεὶ,
 ἵν' εἴη τοῖς ὁρῶσι χρήσιμος· καὶ τί τὸ ἐντιυ-
 θεῖν, περινοήσωμεν· πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ σωτῆ-
 ρος ἡμῶν ἐπιδημίας, κατεσκοτίσει τὴν ὑπ' οὐρα-
 νὸν ὁ τοῦ σκότους πατὴρ, τοὔτίστιν ὁ σατα-
 νᾶς· ἀχλύϊ τὲ νοητῇ τὰ πάντα κατεμελαίνετο·
 ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς ἐν τούτοις, λύχνον ὡσπερ τινα
 τῇ ὑπ' οὐρανὸν δίδωκεν ὁ πατὴρ τὸν υἱόν, ἵνα
 τὸ θεῖον ἡμῖν ἐνασφράψῃ φῶς, καὶ ἀχλὺς ἡμᾶς
 ἐξέλκται διαβολικῆς· ἀλλ' ὡς Ἰουδαῖοι, εἰ μὲν
 αἰτία τὸν λύχνον ὅτι μὴ κρύπτεται μᾶλλον,
 ἀλλ' ὑψοῦ καὶ ἐπὶ λυχνίᾳ κείμενος ἐνέπει τοῖς
 ὁρῶσι τὸ φῶς, ἰσχυαί Χριστῷ μὴ λαθεῖν ἐθέ-
 λοντι μᾶλλον, ἀλλ' ὁρᾶσθαι παρὰ πάντων, καὶ
 φωτίζοντι τοὺς ἐσκοτισμένους, καὶ τὸ τῆς ἀλη-
 θεοῦς Θεογνωσίας ἐνιέντι φῶς· οὐκοῦν οὐχ' ἵνα
 θαυμάζῃται μᾶλλον ἐπλήρου τὰς Θεοσημείας,
 καὶ δι' αὐτῶν ἡξίου Γνωρίζεσθαι, ἀλλ' ἵνα πι-
 στεύηται μᾶλλον ὅτι Θεὸς ὢν φύσει, γέγονεν
 ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἀπίστη τοῦ εἶναι
 ὁ ἦν ὡς ἐπὶ λυχνίας δὲ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας
 τῷ κηρύγματι λάμπων, καταφωτίζει τὰς πάν-
 των διανοίας, Θείας πληρῶν ἐπιγνώσεως.

v. 37.
 p. 162. a.

Ἀληθεύει λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος, ὅτι
 Χριστὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς
 σῶσαι· ταύτης γὰρ ἔνεκα τῆς αἰτίας, καθεὶς
 ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, ἐπὶ γῆς ὥφθη μετὰ σαρ-

κός, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναντιῶνται τοῦτο Γε. κλ.
 Γονός ἐστιν ἰδεῖν, καὶ διὰ γε τῶν προκειμένων
 ῥητῶν πῶς γὰρ οὐχ' ἅπασιν ἐναργής, ὅτι πο-
 νηρὸν καὶ βέβηλον αἰὲ τὸ τῶν φαρισαίων γέλο-
 νεν ἐργαστήριον, βάσκανον καὶ ἀλαζονείᾳ σύν-
 τροφον, καὶ κατὰθρασυνόμενον τοῦ πάντων ἡμῶν
 σωτῆρος Χριστοῦ; πῶς οὖν ἄρα κατέλυσε παρ'
 αὐτοῖς; ἄρα ἠγνόησε τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς σκαϊό-
 τητα; καὶ πῶς τοῦτο λέγειν ἀσφαλές; πάντα
 γὰρ οἶδεν ὡς θεός· τί οὖν ἐστί; αὐτοὺς μάλι-
 στα νοθεύειν ἠπειρίτο· τοὺς ἀρίστους τῶν ἰα-
 τρῶν ἀπομιμούμενος, οἱ τοῖς ἀρρώστοις φορ-
 τικώτερον, τὰς ἐκ τῶν οἰκείων ἐπιτηδευμάτων
 προσάγουσιν ἐπικουρίας· ὡς γὰρ αὐτός που φη-
 σὶν, οὐ χρειᾶν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ,
 ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· οὐκοῦν ὁ μὲν φαρισαῖος,
 τό γε ἤκον εἰς τὸν ἐνόητα αὐτῷ σκοπὸν, ἐπὶ ἐσ-
 τίαν καλεῖ· ὁ δέ γε τῶν ὅλων σωτὴρ, καθίστησι
 μὲν ἑαυτὸν εἰς τοῦτο, καθάπερ ἔφην, οἰκονομι-
 κῶς· μυστικῶς δὲ πρόφασιν ἰποιεῖτο τὸ χρή-
 μα· ἐδίδου δὲ τῷ λόγῳ τὰς ἀφορμὰς· ὁ δυσμα-
 θὴς φαρισαῖος· ἐθαύμασε γάρ, φησὶν, ὡς οὐκ
 ἐβαπτίσθη πρὸ ἀρίστου· ἐσκανδαλίσθη, φησὶν,
 ὅτι δικαίου καὶ προφήτου δόξαν ἔχων παρ' αὐ-
 τοῖς, ταῖς ἀλογωτάταις αὐτῶν οὐ συνεπλάττε-
 το συνηθείαις· ἐβαπτίζοντο γὰρ πρὸ τροφῆς,
 οἷον ῥύπου παντὸς ἑαυτοὺς ἀπαλλάττοντες· ἀσυ-

XI. νήτως δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο· ἡ μὲν γὰρ διὰ τῶν
 ὑδάτων ἀπόνηψις, χρειωδεστέρα λίαν ἐστὶ τοῖς
 ῥυπῶσι σωματικῶς, ἀκαθαρσίας γε μὴν τῆς εἰς
 νοῦν καὶ καρδίαν, πῶς ἂν ἀπαλλάξειέ τις;
 πλὴν ἐκεῖνο φαμὲν· ἀσύνετῃ φαρισαίῃ, μέγα πε-
 φρόνηκας ἐπὶ τῇ τῶν ἱερῶν εἰδήσει Γραμμάτων,
 τὸν Μωϋσείως νόμον γινώσκεις· εἰπέ τοιφαρῶν,
 ποῦ σοι τοῦτο προσέταχε Μωϋσῆς; ποῖαν ἔχεις
 εἰπεῖν ἐντολὴν ὁρισθεῖσαν παρὰ Θεοῦ, τὴν ἐπὶ
 γε τῷ δεῖν βαπτίζεσθαι πρὸ τροφῆς; δέδοται
 μὲν γὰρ διὰ τῆς Μωϋσείως ἐντολῆς εἰς ἀποκά-
 θαρσιν ῥύπου σωματικοῦ, τὸ ὕδωρ τοῦ ἀγνι-
 σμοῦ, τύπον ἐπέχον τοῦ ἀληθῶς ἁγίου καὶ δια-
 σμηκτικοῦ βαπτίσματος, φημί δὴ τοῦ ἐν Χρι-
 στῷ ἀπελούοντο δὲ ὕδατι, καὶ οἱ καλούμενοι
 πρὸς ἱερουργίαν καὶ γοῦν ὁ Θεωσέσιος Μωϋ-
 σῆς ἔλουσιν ὕδατι τὸν Ἄρῶν, καὶ σὺν αὐτῷ
 τοὺς λευίτας· καθαδελουῦντος τοῦ νόμου διὰ τοῦ
 τυπικοῦ καὶ ὡς ἐν σκιαῖς βαπτίσματος, ὅτι καὶ
 ἡ κατ' αὐτῶν ἱερουργία, τὸ τέλειον εἰς ἀγια-
 σμὸν οὐκ ἔχει· δεῖται δὲ μᾶλλον τοῦ Θεοῦ τε
 καὶ ἱεροῦ βαπτίσματος, εἰς ἀποκάθαρσιν ἀλη-
 θῆ· καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἡμῖν ὑποφαί-
 νοντος, ὅτι τὸ ἱερὸν καὶ ἀπόλεικτον παρὰ Θεῷ
 γένος, τοὔτέστιν ἡμᾶς, τελειοῖ πρὸς ἁγιασμὸν,
 καὶ εἰς ἀπόθεσιν ῥύπου παντός ὁ τῶν ὅλων σω-
 τὴρ, διὰ τοῦ ἁγίου καὶ σιπτοῦ βαπτίσματος·

ὁράται γε μὴν οὐδαμοῦ προσεταχὼς βαπτίζε- 11.
σθαι πρὸ τροφῆς· τί οὖν τιθαύμασας, ἢ διὰ
ποῖαν αἰτίαν ἰσκανδαλίσθης ὧς φαρισαῖτε; τί οὖν
ὁ σωτὴρ; εὐάφορμον ποιεῖται τὴν ἐπίπληξιν·
ἄκουε γὰρ νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν
κ. τ. λ.

Ἐνῇν μὲν καὶ ἑτέροις λόγοις χρήσασθαι τὸν τ. 39.
p. 162. b.
κύριον, νοουθετεῖν ἐθέλοντα τὸν ἀσύνητον φαρι-
σαῖον· ἐπιδράττεται δὲ τοῦ καιροῦ, καὶ οἷον ἐκ
τῶν ὄντων ἐν χειρὶν ἐξυφαίνει τὴν μυσταγωγίαν·
ὡς γὰρ ἐν καιρῷ τροφῆς καὶ τραπέζης, ἐναργὲς
ὑπόδειγμα δέχεται τὸ πότηριον καὶ τὸν πίνακα·
καὶ διαδείκνυσιν, ὡς καθαρὸς καὶ ἐκνευμμέ-
νους εἶναι χρὴ τοὺς εἰλικρινῶς λατρεύοντας τῷ
θεῷ, καὶ οὐδήπου μόνης ἔξ· ἀκαθαρσίας σωμα-
τικῆς· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς εἰς νοῦν ἔσω καὶ κε-
κρυμμένης, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ ταῖς τρα-
πέζαις ὑπηρετοῦντα τῶν σκευῶν, καὶ τῶν ἔξω-
θεν ἡλευθερουῖσθαι ρύπων, εἰ ἂν ἔχοι, καὶ
προσέτι τούτῳ, τῶν ἔσω· ὁ γὰρ ποιήσας, φησὶ,
τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἰποιήσει· τοὔτεστιν
ὁ τὸ σῶμα κτίσας, καὶ ψυχὴν εἰργάσατο· χρὴ
τοιγαροῦν ἐνὸς ὄντα ποιήματα τοῦ φιλαρέτου
θεοῦ, σύνδρομον ἔχειν τὴν ἀποκάθαρσιν· ἀλλ'
ἦν ἅηδες τοῦτο τοῖς γραμματεῦσι τὲ καὶ φα-
ρισαίοις· μέχρι γὰρ μόγις τοῦ δοκεῖν εἶναι καθ-
αρὸς αὐτοὺς, πάντα δρᾶν ἐσπούδαζον· τάφοις

χι. κεκοινιαμένοις προσεικότες, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος φωνὴν, ἔξωθεν μὲν ὠραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμοντες ὁσίων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας· ἀλλ' οὐ τοιούτους ἡμᾶς εἶναι βούλεται Χριστὸς· ἁγίους δὲ καὶ ἀμώμους ψυχῇ τε καὶ σώματι· καὶ γοῦν ἔφη τίς τῶν παρ' ἡμῖν, καθαρῖσατε χεῖρας, ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀγνίσαιτε καρδίας, δίψυχοι καὶ μὴν, καὶ Ἡσαίας ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· λούσασθε, φησὶ, καθαροὶ γένησθε, ἀφέλιτε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου· ἐπίτηρσον δὲ τοῦ λόγου τὸ ἀκριβές· πονηροὶ γὰρ ὄντες ἔσθ' ὅτε λάθοιεν ἂν τινες τοὺς ἀνθρώπων ὀφθαλμοὺς· τοὺς δὲ γε Θεοὺς, οὐκ ἔστι λαθεῖν ποῖον οὖν φάρμακον αὐτοῖς μετὰ τοὺς ἐλέγχους δέδωκεν ὁ σωτὴρ; πλὴν τὰ ἐνόητα δότε ἐλεημοσύνην κ. τ. λ.

Καὶ τοὶ πλείστας εἶναι φαμὲν τῆς εὐδοκίμης· σιως τὰς ὁδοὺς· οἷον πραότητα, ταπεινοφροσύνην, καὶ τὰ τούτοις ἀδελφὰ· ἀνθότου δὴ οὖν τῶν τοιούτων ἀφείμενος, φιλοικτῆριμονας αὐτοὺς γενέσθαι κελεύει· φιλάργυροι λίαν ἦσαν οἱ φαρισαῖοι, καὶ χρημάτων πορισμοὺς ἀκορέστω χειρὶ συλλέγοντες· καὶ γοῦν ἔφη που περὶ αὐτῶν ὁ τῶν ὅλων θεὸς· πῶς ἐγένετο πόρνη, πόλις πιστὴ Σιών, πλήρης κρίσεως; ἐν ᾗ δικαιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταὶ τὸ ἀργύ-

ριον ὑμῶν ἀδόκιμον, οἱ κᾶπηλοί σου μίσγουςι κλ.
 τὸν οἶνον ὕδατι, οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσι,
 κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες
 ἀνταπόδομα, ὀρφανοῖς οὐ κρινόντες, καὶ κρίσει
 χήρας οὐ προσέχοντες· κεχώρηκε τοίνυν οἰκο-
 νομικῶς, κατὰ τοῦ κρατοῦντος αὐτῶν ἀρρώστη-
 ματος.

Ἄ. Γὰρ ἔδει μάλιστα κάτορθοῦν, ταῦτα παρ- τ. 42.
p. 163. a
 ἑνίς ὡς ἔωλα, τοῦτέστι τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγά-
 πην τοῦ Θεοῦ, μόνας ἐκείνας ἀκριβῶς ἐτήρουν
 τὰς ἐντολὰς, ἤγουν τηρεῖσθαι προσέταττον πα-
 ρὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα λαῶν, αἱ πλείεστων αὐτοῖς
 λημμάτων ὁδὸς ἦσαν καὶ ἀφορμὴ ὥστε μηδὲ τὰ
 τῶν λαχάνων λεπτά καὶ οὐδενὸς ἄξια λόγου,
 παρατρέχειν αὐτοὺς ἔργον δὲ ἀγάπης τῆς εἰς
 Θεὸν, τὸ κατὰ μηδένα τρόπον προσκρούειν αὐ-
 τῷ· διδίδεσθαι δὲ τοῦ παντὸς νόμου τὴν παρά-
 βασιν· κρίσιως δὲ ἡ δικαιοκρασία· καὶ τὸ φρον-
 τίδος ἴσως ἀξιοῦν τὰ τεθεισπισμένα· καὶ μὴ κα-
 τάρραθυμειν μὲν τῶν ἀναγκαίων, μόνοις δὲ τοῖς
 ἐπικερδέσιν ἀκριβῶς ἐγορᾶν, ἀλλ' ἀπροσκλητῇ
 ποιεῖσθαι τὴν ψῆφον, τὴν ἐφ' ἑκάστῳ πράγμα-
 τι· τὸ γὰρ ἄδικο κρίνειν, οὐκ ἀγάπην τὴν εἰς
 τοὺς ἀδελφοὺς τηρούντων ἐστὶ· τὰ τοίνυν ἀναγ-
 καῖα καὶ συνεχίτικα μὴ τηροῦντες τοῦ νόμου, τὰς
 δεκάτας λαμβάνειν ἐσπούδαζον καὶ τῶν εὐτελε-
 στάτων.

XI.
v. 43. Δι' ὧν ἐκείνοις ἐπιτιμᾷ, διὰ τούτων αὐτῶν
ἡμᾶς ἀμείνους ἀποτίλει· ἀφιλοδόξους γὰρ ἡμᾶς
εἶναι βούλει, καὶ μὴ τὸ δοκεῖν πρὸ τοῦ ἀλη-
θῶς εἶναι, μεταδιώκειν ὅπερ ἐποιοῦν οἱ φαρι-
σαῖοι· ἀσπασμὸς γὰρ ὁ παρά τινων, καὶ τὸ προε-
δρεῦσαι φιλεῖν, οὐ πάντως ἡμᾶς εὐδοκίμους ὄν-
τας ἀποφαίνει· ὑπάρχει γὰρ τοῦτο πολλοῖς καὶ
οὐκ ἀγαθοῖς οὖσι· διαδείκνυσι δὲ τοῦτο λέγων
εὐθὺς ὁ σωτὴρ· οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς κ. τ. λ.

p. 163. b. Τὸ γὰρ ἀσπασμὸς ζητεῖν παρὰ πάντων τῶν
ἐν ἀγορᾷ, καὶ τὸ προεδρεύειν συλλόγοις περὶ
πολλοῦ ποιεῖσθαι σπουδάζοντες, μνημάτων ἀδή-
λων οὐδὲν διαφέρουσιν, ἃ διαπρέπει μὲν τοῖς
ἔξωθεν κόσμοις, μιστὰ δὲ εἰσι πάσης ἀκαθαρ-
σίας· ἐνταῦθα μοι βλέπε διαβεβλημένην ἐσχά-
τως τὴν ὑπόκρισιν, καὶ πρὸς ἀρίσκειαν ἀνθρώ-
πων ἅπαντα διαπράττεσθαι· διὰ τοῦτο φησὶν ὁ
μακάριος Παῦλος· εἰ ἀνθρώποις ἤρισκον, Χρι-
στοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην.

v. 45. Δυσφόρητον μὲν αἰεί πως ἐστὶ παντὶ ἀνθρώ-
πῳ, τὸ ἐλέγχεσθαι, πλὴν οὐκ ἀνόνητον τοῖς
ἐπεικίσει· μεθίστησι γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ἄμει-
νον· ἄθρει τοῦτο πεπονθότας τοὺς παρά γε τοῖς
Ἰουδαίοις ὠνομασμένους νομικοὺς· ὁ μὲν γὰρ σω-
τὴρ τῶν ὅλων, ἐπιτίμα τοῖς φαρισαίοις ὡς ἔξω
τρέχουσι τῆς εὐθείας ὁδοῦ· πρὸς τοῦτο δὲ τὸ
τῶν ἀνοσιῶν νομικῶν ἐχαλέπαινε στίφος· ἑαυ-

τούς γὰρ ὑποφέρουσι τοῖς ἐκλήμασι, καὶ καθ' χι.
 ἑαυτῶν εἰρῆσθαι νομίζουσιν, ἃ πρὸς ἐκείνους
 ἔφη Χριστὸς· ἀλλ' ἦν δὴ που κρεῖττον ἀγαπῆ-
 σαι μὲν τὸν ἑλεγχον, αἰτῆσαι δὲ τῶν ἀρρώστη-
 μάτων τὴν λύσιν, καὶ μὴ ὕβριν ἀμαδῶς τὸν
 ἑλεγχον ὀνομάζειν, ἐπωφελῇ ὅντα καὶ χρήσιμον
 τί οὖν πρὸς ταῦτα Χριστὸς; ἐπιτείνει τὸν ἑλεγ-
 χον, καὶ τὴν εἰκαίαν αὐτῶν ὀφρῦν καταφέρει.

Ὡς ἐκ παραδείγματος ἐναργοῦς, τὸν πρὸς τ. 16.
 αὐτοὺς ἐξυφαίνει λέγων· φορτικὸς μὲν γὰρ ὁμο-
 λογουμένως ὁ νόμος ἦν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ· ὁμο-
 λόγουν δὲ τοῦτο, καὶ οἱ Θεσπέσιοι μαθηταί,
 λέγοντες ἐν ταῖς πράξεσι· καὶ νῦν τί πειράζετε
 τὸν θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν
 μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ὑμῶν ἴσχυσαν βα-
 στασαι; καὶ αὐτὸς δὲ τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ
 Χριστὸς, προσφωνῶν καὶ λέγων· δεῦτε πρὸς με
 πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ
 ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ἡμᾶς,
 καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖς εἰμι καὶ τα-
 πεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσεται ἀνάπαυσιν ταῖς
 ψυχαῖς ὑμῶν· κοπιῶντας δὲ καὶ πεφορτισμένους,
 τοὺς ὑπὸ νόμον εἶναι φησὶ, ἑαυτὸν δὲ πρᾶον
 ὠνόμαζεν, ὡς οὐκ ἔχοντος τοῦτο τοῦ νόμου· ὡς
 γὰρ Παῦλος φησὶν, ἀθετήσας τίς νόμον Μωϋ-
 σέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρ-
 τυσιν ἀποθνήσκει· οὐαὶ τοίνυν ὑμῖν ὧ νομικοί,

χι. δυσβάστακτα γὰρ φορτία καταδισμεύοντες, εἴ-
 . τα τοῖς ὑπὸ τὸν νόμον ἐπιτίθεντες αὐτὰ, αὐτοὶ
 τούτοις οὐ προσψαύετε· ἀπαράβατον γὰρ προσ-
 τάττοντες τηρεῖσθαι τὴν Μωϋσέως ἐντολὴν, καὶ
 δίκην τοῖς ἀθετοῦσιν ἐπάγοντες, αὐτοὶ λόγου
 τοῦ μηδενὸς ἡξίου τὸ ἐργάσασθαι τι τῶν δια-
 τεταγμένων· τοῖς ταῦτα δρᾶν εἰωθόσι, καὶ ὁ
 σοφώτατος Παῦλος ἐπιπλήττει, λέγων· ὁ διδά-
 σκων ἑτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις· ὁ λέγων μὴ
 κλέπτειν, κλέπτεις· ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοι-
 χεύεις· ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδωλα, ἱεροσυλεῖς·
 ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶ, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ
 νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζει· εὐδόκιμος γὰρ ὁ δι-
 δάσκων ἰστὶν, ὅταν ἀσύμβατον ἔχη τῇ λόγῳ
 τὸν τρόπον, τούτῳ καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ πικρὰν
 ἐπὶ ἑαυτῷ δίκην, λέγων· ὡς ὁ μὲν διδάξας καὶ
 ποιήσας, μέγας κληθήσεται· ὃς δ' ἂν διδάξῃ
 μὲν, μὴ ποιήσῃ δὲ, οὗτος ἐλάχιστος κληθήσεται
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

7. 47.
p. 164. a.

Ἀδόκιμον ἀποφῆνας καὶ αὐτὸ τῶν νομικῶν
 τὸ παμμόχθηρον ἐρλασθήριον, κοινὸν ἅπασι τοῖς
 ἰουδαίων καθηγηταῖς, ἐξυφαίνει τὸν ἔλεγχον·
 τί δὲ ἄρα φησὶν, ἐρευνήσωμεν ἀκριβῶς· οἱ μὲν
 τῶν ἰουδαίων πατέρες ἀπέκτενον κατὰ καιροὺς
 τοὺς ἀγίους προφήτας, τὸν Θεῖον αὐτοῖς δια-
 πορθεύοντας λόγον· οἱ γὰρ μὴν ἐξ αὐτῶν γε-
 γονότες, ὁμολογοῦντες ὅτι οἱ προφῆται γεγό-

νασι σειπτοὶ καὶ τίμιοι, περιήρμωσαν αὐτοῖς τοὺς χι-
τάφους ἥτοι τὰ μνημεῖα, τιμὴν ἀπονέμοντες τὴν
τοῖς ἀγίοις πρεπωδεστάτην· οὐκοῦν ἀπεκτόνασι
μὲν οἱ πατέρες αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ προφήτας εἶ-
ναι πιστεύσαντες καὶ ἄνδρας ἀρίστους, κριταὶ γε-
γόνاسι τῶν ἀποκτεινάντων αὐτούς· δι' ὧν γὰρ
τιμᾶν ἐγνώκασι τοὺς ἀνηρημένους, διὰ τούτων
αὐτῶν κατήγοροῦσι ὡς ἡσεβηκότων· ἀλλ' οἱ τῶν
ιδίων πατέρων ἐπὶ ταῖς οὕτω δειναῖς βιαιοφο-
νίαις καταψηφισάμενοι, τοῖς ἴσοις ἔμελλον ἀ-
λῶναι κακοῖς, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν εἶναι πλημ-
μελημάτων, μᾶλλον δὲ διὰ τῶν ἔτι χειρόνων
ἀπεκτόνασι· μὲν γὰρ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς προσ-
τεθείκασι δὲ ταῖς κατ' αὐτοῦ δυσσεβείαις, μισαι-
φονίας ἐτέρας κατὰ τῶν Θεσπισίων αὐτοῦ μα-
θητῶν· ἕως μὲν γὰρ τις τὰς ἐτέρων ἀδικίας ἐξε-
τάζει, φυσικῶ λογισμῶ κρίνων, ὁρᾷ τὸ φαῦ-
λον καὶ μίμφεται· αὐτὸς δὲ εἰς τὰ ἴσα πάθη
ψυχῆς προαγόμενος, οἶονεὶ τυφλὸς ἐπὶ ταῦτα
φέρεται.

Εἰ καὶ δεικτικῶς δὲ λέγει ἀπὸ τῆς γενεᾶς ^{v. 51.}
ταύτης, οὐχὶ μόνον τάχα που κατὰσημῆναι φα- ^{p. 164. b.}
μὲν τοὺς τότε παρόντας καὶ ἀκροαμένους, ἀλ-
λὰ πάντα τὸν φονευτὴν καὶ ὑπὸ τὴν μισαιφονίαν
πίπτοντα· συντελεῖται γὰρ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον,
ὡς ἀδελφὸν καὶ ὁμοιογενὲς κατὰ τὸ, αὕτη ἡ

κί. Γενεὰ ζητούντων τὸν κύριον καὶ διατήρησεις ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.

γ. 52.
p. 165. a.

Κλειῖδα γνώσεως, αὐτὸν εἶναι φαμέν τὸν νόμον καὶ τὴν ἐν Χριστῷ δικαίωσιν, διὰ πίστεως δὲ δηλονότι τῆς εἰς αὐτὸν ἦν μὲν γὰρ ὁ νόμος ἐν σκιᾷ καὶ τύπῳ, πλὴν οἱ τύποι διαμορφοῦσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ γράφουσιν αἱ σκιαὶ πολυτρόπως ἡμῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἀμνὸς ἐσφάζειτο κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον ἥσθιον τῶν κρεῶν αὐτοῦ, καὶ ἔχριον τῷ αἵματι τὰς φλιας καὶ νενικήκασιν τὸν ὀλοθρευτὴν, ἀλλ' αἷμα προβάτου καινόν, οὐκ ἂν ἴσχυσεν ἀνατρέφαι θανάτον ἐμορφουτο δὴ οὖν ὡς ἐν ἀμνῷ Χριστὸς, τὴν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς ὑπομένων σφαγὴν, καὶ σώζων αἱμάτι τῷ ἰδίῳ τοὺς μετέχοντάς αὐτοῦ· πλεῖστα δ' ἂν τις πρὸς τοῦτο λέγοι, δι' ὧν ἐνεστὶν ἰδεῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον, διὰ τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς γραφόμενον· ἔφη δέ που καὶ αὐτὸς τοῖς Ἰουδαίοις προσλαλῶν· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωϋσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε· εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε καὶ πάλιν ἐρευνάτε τὰς γραφάς, ὅτι ἐν αὐταῖς δοκεῖτε ζῶν αἰώνιον ἔχειν, καὶ αὗται εἰσὶν αἱ περὶ ἐμοῦ μαρτυροῦσαι καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με ἵνα ζῶν ἔχητε· ἅπας γὰρ λόγος τῆς Θεοπνεύστου γραφῆς, εἰς αὐτὸν ὁρᾷ, καὶ ἐπ' αὐτῷ συντίθει-

ται· ἔδει δὴ οὖν τοὺς καλουμένους νομικοὺς, κί.
 ἅτε δὴ τὸν Μωϋσείως πολυπραγμονοῦντας νό-
 μον, καὶ τὰς τῶν ἁγίων προφητῶν οὐκ ἠγνοη-
 κότας φωνάς, ἀνοίγειν τρόπον τινὰ τοῖς Ἰουδαίων
 δήμοις τὰς τῆς γνώσεως θύρας· παιδαγωγεῖ
 γὰρ ὁ νόμος ἐπὶ Χριστὸν, ἀποφέρει δὲ εἰς ἐπί-
 γνωσιν αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν ἁγίων προφητῶν εὐ-
 σεβῆ κηρύγματα· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ πεπράχα-
 σιν οἱ καλούμενοι νομικοί· ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων,
 ἦραν τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· ἵνα τὴν διὰ νό-
 μου χειραγωγίαν ἐννοῇς, ἢ τοι τὴν πίστιν, δῆ-
 λον δὲ ὅτι τὴν εἰς Χριστὸν προσγίνεται γὰρ
 διὰ τῆς ἀληθείας· καὶ τοῦν ὁ προφήτης Ἡσαΐας,
 οὕτω που φησὶ· καὶ ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ'
 οὐ μὴ συνῆτε· χωρὶς γὰρ πίστεως, ἀδύνατον
 εὐαρεστῆσαι ποτὲ· ἦραν τοίνυν οἱ νομικοὶ τὴν
 κλεῖδα τῆς γνώσεως· οὐ γὰρ εἶων πιστεῦσαί τι-
 νας εἰς τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα Χριστὸν· τεθαυ-
 μαζούργηκε πολυτρόπως, οἱ δὲ καὶ τοι θαυμά-
 σαι δέον ἐπὶ τούτοις αὐτὸν, δίσυρον τὰς θεο-
 σημείας, καὶ τοὺς ὑπὸ χειρα λαοὺς σκανδαλί-
 ζοντες, ἔφασκον· οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμό-
 νια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβοῦλ ἄρχοντι τῶν δαιμο-
 νίων· ὅρᾳς ἐν τούτοις τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως
 αἴροντας; ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς· φανε-
 ρὸν καθίστη τοῖς ἀκροωμένοις, τὸ θέλημα τοῦ
 πατρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τέλειον καὶ εὐάρεστον·

χι. οἱ δὲ καὶ ταύτας αὐτοῦ τὰς μυσταγωγίας οὐκ ἀμωμήτους ἀφέντες εὐρίσκονται· προσεφώνουν γὰρ τοῖς ὄχλοις, δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεσθαι· τί ἀκούετε αὐτοῦ; ἤραν οὖν, κατὰ τὸ ἀληθές, τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον, πεκώλυσαν δὲ καὶ ἑτέρους.

v. 53.
p. 165. b.

Ἀσχάλλοντες πρὸς τοὺς ἐλέγχους, ἤρξαντο φησὶ δεινῶς ἐνέχειν αὐτῷ· τὸ δὲ ἐνέχειν, ἀντὶ τοῦ ἐγκεῖσθαι καὶ ἐγκοτεῖν ἥτοι δυσμαίνειν ἐστίν· ἐπιχειροῦν δὲ αὐτόν φησι καὶ ἀποστομάτιζειν περὶ πολλῶν· καὶ τί πάλιν τὸ ἀποστοματίζειν ἐστίν; ἀπῆτουν ἐκ τοῦ παραχρῆμα καὶ οἰονεῖ ἀσκεπτὶ πρὸς τὰς πανούργους αὐτῶν ἀποκρίνεσθαι πειύσεις, οἰηθέντες ὅτι διαπεισεῖται πάντως, καὶ λαλήσει τί τῶν ὅσα ἐστὶν οὐκ ἔξω διαβολῆς· ἀλλ' οὐκ ἤδισαν ὄντα θεὸν, μᾶλλον δὲ καταφρονεῖται γεγονόσιν, ἀλαζόνες καὶ ὑβρισταί.

C A P. XII.

xii.
v. 1. Ταύτη τοι Χριστὸς τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις, ἤγουν μαθηταῖς, φυλάττεσθαι ἀπ' αὐτῶν παρηγγύα· ἄκουε γοῦν· πρῶτον προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων ἀφ' ἧς καὶ προσέχειν τοὺς μαθητὰς ὁ κύριος βούλεται· ζύμην ἐν τούτοις, τὴν ὑπόκρισιν λέγων· θεόστυγές γάρ

τὸ χρῆμα· καὶ λανθάνει μὲν ἴσθ' ὅτι βραχὺ, xii. πλὴν διαπίπτει καὶ οὐκ εἰς μακράν· ὥς γὰρ οὐκ ἔνιστι λαθεῖν τὸν τῆς θεότητος ὀφθαλμὸν τὰ παρ' ἡμῶν δρώμενα καὶ λεγόμενα, διίδειξεν εἰπὼν· οὐδὲν δὲ συγκαλυμμένον κ. τ. λ.

Ἄπας γὰρ ἡμῶν λόγος, καὶ πᾶν ἔργον, ἐν τ. 2. ἡμέρᾳ κρίσιως ἴσται φανερόν· περιττὴ τοιγαροῦν ἡ ὑπόκρισις· δεῖ δὲ ἡμᾶς ἀληθείας ὀραῖσθαι προσκυνητάς.

Ἴσως δὲ καὶ κατὰ τὴν προτέραν ἐπιβολὴν τ. 3. διδάσκει, ὅτι τὰ κρυφῇ παρ' ἡμῶν καὶ λεγόμενα καὶ πραπτόμενα, δῆλα ἴσται τῷ πάντα ὁρῶντι ὀφθαλμῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκκαλυφθήσεται.

Εἰς πνευματικὴν εὐανδρίαν ἀλείφει τοὺς ἀγα- τ. 4. πῶντας αὐτὸν· λέγω γὰρ ὑμῖν φησὶ τοῖς φίλοις μου· οὐχ' ἅπασιν οὖν ἀπλῶς πρίποι ἂν ὥς ἵοικεν ὁ περὶ τούτων λόγος· ἐκείνοις δὲ μᾶλλον, οἷς ἂν ἐνυπάρχον ὁρῶ τὸ ἐξ ἄλης καρδίας ἀγαπᾶν αὐτόν· οἷς καὶ ἀρμόζει λέγειν, τίς ἡμᾶς χωρήσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; οἱ γὰρ μὴ τοιοῦτοι, εὐπαρακόμιστοι λίαν εἰσὶν, καὶ πρὸς ἀπόστασιν ἐτοιμότεροι· οἱ δὲ τὰ αὐτὰ φρονοῦντες αὐτῷ, καὶ τοῖς ἔχουσιν αὐτοῦ κατὰκολουθεῖν σπουδάζοντες, φαῖεν ἂν μετὰ τοῦ θεισπισίου Πέτρου, Χριστοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, καὶ ὑμεῖς ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἔννοιαν ὀπλί-

XII. σάσθε· ἐβελοντῆς Ἰαὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέμεινε θάνατον, ὡς ἀπαράβλητον ἔχων τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπην· ἀκηκόαμεν γοῦν λέγοντος αὐτοῦ ἐναργῶς· μείζονα ταύτης τῆς ἀγάπης, οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ· εἴτα πῶς οὐκ ἂν εἴη τῶν ἀποπτωτάτων, μὴ ὥσπερ τι τῶν ἀναγκαιοτάτων ὀφλημάτων ἐκτίσαι Χριστῷ ὅπερ ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ; χρὴ δὲ καὶ ἑτέρως ζωῆς ἡμᾶς ὄντας ὑπασπιστάς, μὴ δειδέναι τὸν θάνατον, ἀπομιμεῖσθαι δὲ μᾶλλον τῶν ἁγίων πατέρων τὴν πίστιν· προσκεκόμεν οὐ πατριάρχης Ἀβραάμ τὸν μοιρογενῆ πειραζόμενος, φημὶ δὲ τὸν Ἰσαὰκ λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δύναται ὁ Θεὸς· ποῖον οὖν ἔσται καθ' ἡμῶν τοῦ θανάτου τὸ δεῖμα, καθάργούσης αὐτὸν τῆς ζωῆς; προσειδυμεῖσθαι δὲ τοῦτοις· κἀκεῖνο προσήκει· εὐρίσκονται γὰρ διὰ πόνων οἱ στέφανοι καὶ ἄνθρωποι μὲν μέχρι σώματος ἐκτείνουσι τὰς ὀργὰς, καὶ πείρας αὐτοῖς τῆς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλῆς, ὁ τῆς σαρκὸς θάνατος· Θεοῦ δὲ κολάζοντος, οὐ μέχρι μόνης σαρκὸς ἢ ζημίας· πόθεν; ἀλλὰ καὶ αὐτὴ συνυποφέρεται ταῖς αἰκίαις ἡ ἀθάλα ψυχὴ· οὐκοῦν εἰσὶν μᾶλλον ὁ μετ' εὐκλείας θάνατος, εἰς ἀρχὰς ἡμᾶς ἀναφέρων ὑπελευθέρου ζωῆς, ἡτοιμασμένων πάντως σου καὶ τῶν ἐκ Θεῆς φιλοτιμίας ἀγαθῶν.

ἵνα δέ τι καὶ ἕτερον ἐπικούρημα ταῖς ἡμέ- xii.
 τέραις χαρίσται· διανοαίς, προστίθειεν ἀναλ-
 καίως· οὐχὶ πέντε στρουθία κ. τ. λ. καὶ φησὶν v. 6.
p. 166. a.
 ὅτι πέντε μὲν στρουθία, δύο που μόλις ἀσσα-
 ρίων εἰσὶν ἄξια· ἐν δ' ἐξ αὐτῶν, οὐκ ἔστιν ἐπι-
 λελησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Προσεπήλαγε δὲ ὅτι καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφα- v. 7.
 λῆς ὑμῶν, πᾶσαι ἡριθμῆνται· ὅρῃς ὅσην ποιεῖ-
 ται πρόνοιαν τῶν ἀγαπώντων αὐτόν; εἰ γὰρ μέ-
 χρι τῶν οὕτως εὐτελεσιτάτων ἐκτείνεῖται, καὶ εἶον
 κάτεισιν ἐπὶ τὰ πάντων σμικρότατα τῶν ζώων,
 πῶς ἂν ἐπιλάθοιτο τῶν ἀγαπώντων αὐτόν, ἢ
 ἀγνοήσειε τι τῶν συμβαινόντων αὐτοῖς; ὅς γε
 τοσαύτην αὐτῶν ποιεῖται πρόνοιαν, ὥς ἕκαστα
 τῶν κατ' αὐτοὺς εἰδέναι λεπτῶς, καὶ οἷον ἡριθ-
 μῆμένας ἔχειν αὐτῶν τὰς τρίχας· ἢ γὰρ οὐκ ἰά-
 σαι πεσεῖν εἰς πειρασμόν· ἢ γοῦν οἰκοτομικῶς,
 ἵνα παθόντες ἀδοκιμήσωμεν· ὁ γὰρ εἰς παγίδα
 πεσεῖν ἐπιτρέψας, χορηγήσει πάντως τὸ δύνα-
 σθαι διενεχεῖν.

Ἀλλὰ τίς ἂν εἴη λοιπὸν ὁ Χριστὸν ὁμολο- v. 8.
 γῶν, ἢ καὶ ὅπως ἂν τις αὐτόν ὁμολογήσειεν
 ὁρθῶς, πρό γε τῶν ἄλλων, ἄξιον ἰδεῖν γρά-
 φει τοίνυν ἡμῖν ὁ πάνσοφος Παῦλος· μὴ εἴπῃς
 ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τίς ἐπιβήσεται εἰς τὸν οὐρα-
 νόν; τοῦτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν· ἢ τίς κατα-
 βήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτέστι Χριστὸν ἐκ

XII. νεκρῶν ἰσαγαγεῖν· ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου
 τὸ ῥῆμα ἔστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ
 καρδίᾳ σου, τοῦτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ
 κηρύσσομεν· ὡς εἰάν ὁμολογῆσῃς ἐν τῷ στόματί
 σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ
 σου· ὡς ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθή-
 σῃ· καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στό-
 ματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν· ὅλον ἐν τού-
 τοις τὸ Χριστοῦ μυστήριον εὖ μάλα διερμηνεύε-
 ται· χρηὶ γὰρ πρότερον τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς πε-
 φηνότα υἱὸν, τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ μονογενῆ
 θεὸν λόγον, κύριον τῶν ὅλων ὁμολογεῖν· οὐχ'
 ὡς ἔξωθεν καὶ εἰσκηκριμένην λαχόντα τὴν κυ-
 ριότητα, ἀλλ' ὅντα τοῦτο κατὰ φύσιν καὶ ἀλη-
 θῶς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πατὴρ· εἶθ' οὕτω
 πιστεύειν, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν,
 ἐνανθρωπήσαντα δηλονότι καὶ σαρκὶ παθόντα
 δι' ἡμᾶς· ἐγήγειται γὰρ οὕτως ἐκ νεκρῶν κύ-
 ριος οὖν, ὡς ἔφη, ὁ υἱὸς ἀσύντακτος τοῖς ἄλ-
 λοις, οἷς τὸ τῆς κυριότητος ὄνομα δοτὸν καὶ
 εἰσκηκριμένον· μόνος γὰρ κύριος κατὰ φύσιν, ὁ
 παντὸς ἐπέκεινα γεννητοῦ Θεὸς λόγος· εἷς γὰρ
 κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα· ἀλλ'
 οὔτε τοῦ εἶναι κύριος ὁ παῖς ἔξω κείσθαι θεὸς
 ὢν φύσει, οὔτε μὴν ὁ υἱὸς ἀπολισθῆσαι ἐν
 τοῦ εἶναι Θεός, κύριος γὰρ ἔστι κατὰ φύσιν·
 ἔνιστι δὲ μόνη τῇ θείᾳ τὴ καὶ ἀνωτάτω πασῶν

οὐσία, τὸ εἰσάπαν ἐλευθέρων, καὶ τὸ ἔξω κεί- κπ.
 σθαι ζυγοῦ καὶ δουλείας· ἔχειν δὲ μᾶλλον ὑπὸ
 πόδας δουλοπριπῶς τὴν κτίσιν ὑποκειμένην διὰ
 τοῦτο, καὶ τοι γενόμενος καθ' ἡμᾶς ὁ μονογε-
 νὴς τοῦ θεοῦ λόγος, καὶ τό γε ἦκον εἰς ἀνθρω-
 πότητος μέτρον, ὑπὸ ζυγὰ καὶ δουλείαν ἐντυγ-
 μένος, συνετέλεισε μὲν τοῖς Ἰουδαίων δασμολό-
 γοις κατὰ τὸν Μωϋσείως νόμον τὸ δίδρακμον οἰ-
 κονομικῶς οὐκ ἔκρυψε δὲ τῆς ἐνούσης δόξης αὐ-
 τῷ τὸ περιφανές· ἤριτο γὰρ τὸν μακάριον Πέ-
 τρον, οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ἀπὸ τίνος λαμβά-
 νουσι κῆνσον ἢ τέλη; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ
 ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; εἰπόντος δὲ ὅτι ἐκ τῶν ἀλ-
 λοτρίων ἄρα ἴε, φησὶν, ἐλευθεροὶ εἰσιν οἱ υἱοὶ·
 κύριος οὖν κατὰ φύσιν ὁ υἱὸς, ὡς ἐλευθερός·
 καὶ τοῦτο πάλιν ὁ σοφὸς ἡμᾶς ἐδίδαξε Παῦ-
 λος ὡδὶ γεγραφώς· ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακικα-
 λυμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτρι-
 ζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ
 δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύμα-
 τος· καὶ μικρὸν ἄνωθεν, ὁ δὲ κύριος, τὸ πνεῦ-
 μα ἐστὶν· οὐ δὲ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθε-
 ρία· ἄθρει δὴ ὅπως τὸν κύριον τὸ πνεῦμα εἶ-
 ναι φησὶν· οὐχ ὡς ἐν υἰότητι, πνεῦμα γάρ ἐστι
 καὶ οὐχ' υἱὸς, ἀλλ' ὡς ὁμοούσιον τῷ υἱῷ, κυ-
 ρίῳ τὲ ὄντι καὶ ἐλευθέρῳ, καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν
 ταυτότητι φυσικῇ πρὸς ἐλευθερίαν τὴν διοπρε-

ΧΙΙ. πῇ μαρτυρούμενον· ὅς ἂν οὖν ὁμολογήσῃ Χριστὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὡς θεὸν δηλονότι καὶ κύριον, ὁμολογηθήσεται παρ' αὐτοῦ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ· τοῦ δὲ καὶ ὅπως; ἢ πάντως κατ' ἐκείνο καιροῦ, καθ' ὃν ἐξ οὐρανόϋ καταβήσεται μετὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ παρόντος αἰῶνος· ἐκεῖ στεφανοῖ τὸν γνήσιον ὁμολογήτην· οἱ γὰρ μὴν ἕτεροι, τοὔτέστιν οἱ ἀρνησάμενοί τε καὶ ἀτιμάσαντες, ἀρνηθήσονται· μονονουχὶ λέγοντος τοῦ κριτοῦ αὐτοῖς τὸ διὰ προφητῶν ἁγίων ἐπὶ τισιν εἰρημένον· καθὼς ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι· τὸ ἀνταπόδομά σου, ἀνταποδοθήσεται εἰς κεφαλὴν σου· ἀρνήσεται δὲ αὐτοὺς ἐκείνὸς λέγων· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ ἐργάζεται τῆς ἀνομίας· οὐκ εἶδα ὑμᾶς· καὶ τίνες ἂν εἶεν οὗτοι; πρῶτον μὲν οἱ διωγμοῦ κατὰ λαβόντος τὴν πίστιν ἀποβαλόντες· ἀρνοῦνται δὲ αὐτὸν ὁμοίως αἰρετικῶν παῖδες καὶ διδάσκαλοι, ἀρειανοί τε καὶ τῆς Νεστόριου κενόφωνίας οἱ μαθηταί.

γ. 10.
p. 167. α.

Πῶς δὴ ἄρα καὶ τοῦτο νοεῖσθαι προσήκει; εἰ μὲν γὰρ τοῦτο βούλεται δηλοῦν ὁ σωτὴρ, ὅτι· εἰ λέγοιτό τις λόγος ὑβριστικὸς κατὰ ἀνθρώπου κοινοῦ πρὸς ἡμῶν, ἄφεισιν ἔξει μετανοήσας, δυσχερείας ἡμῖν ἀπάσης ὁ λόγος ἀπῆλκεται· ἀγαθὸς γὰρ ὢν φύσει θεός, αἰτίαμά-

των ἐλευθεροῖ τοὺς μετανοεῖν ἐλομένους· εἰ δὲ xii.
 ἐπ' αὐτὸν ὁ λόγος ἔρχεται τὸν τῶν ὅλων σω-
 τήρα Χριστὸν, πῶς ἀνεύθυνος ἢ καὶ ἔξω δίκης,
 ὁ λόγον εἰς ἑαυτὸν εἰπὼν; φαμέν οὖν ὅτι ὅτάν
 τις οὕτω τοῦ κατ' αὐτὸν μυστηρίου τὴν δύνα-
 μιν ἐκμεμαθηκῶς, οὔτε μὴν ἐγνωκῶς, ὅτι θεὸς
 ὢν φύσει, καθῆκεν ἑαυτὸν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς,
 καὶ κεχηματίκεν ἄνθρωπος, εἶπη τί περὶ αὐ-
 τοῦ τῶν μετρίων, καὶ ὅσα συγγνώμης ἴσθιν ἄ-
 ξια, ταῦτα ὁ Θεὸς ἀφίησι τοῖς ἐξ ἀγνοίας ἡ-
 μαρτηκόσιν· οἷον τί φημι· ἔφη που Χριστὸς· ἐγὼ
 εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατὰβὰς,
 καὶ ζῶν διδοὺς τῷ κόσμῳ· ἀγνοήσαντες δέ τι-
 νες τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἄνθρωπον εἶναι κοι-
 νὸν οἰηθέντες αὐτὸν, ἔφασκον· οὐχ οὗτός ἐστιν
 ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, οὐ ἡμεῖς οἶδαμιν τὸν πα-
 τέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει ὅτι ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ καταβέβηκα; καὶ πάλιν, εἰσθήκει ποτὲ
 μυσταγωγῶν ἐν συναγωγῇ, καὶ τεθαύμασται
 μὲν παρὰ πάντων, τινὲς δὲ φησιν· ἔλεγον πῶς
 οὗτος γράμματ' αἰδεῖ, μὴ μεμαθηκῶς; ἠγνόησαν
 γὰρ ὅτι πάντες ἔκειντο ἐν αὐτῷ οἱ θησαυροὶ
 τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι· ταῦτα
 συγγνώμης ἄξια· ὡς ἐξ ἀγνοίας ἀτημελῶς εἰ-
 ρημένα· τοῖς γε μὴν εἰς αὐτὸ τὸ θεῖον βλασφη-
 μήσασιν, ἀδιάφυκτος ἡ ὀίκη, καὶ διηνεκὴς ἡ κό-
 λασις καὶ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν τῷ μέλ-

XII. λονῖ· πνεῦμα δέ φησιν ἐν τούτοις, οὐχὶ μόνον τὸ ἅγιον, ἀλλὰ γὰρ τὴν ὅλην τῆς θεότητος φύσιν· ἔφη δέ που καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ, ὅτι πνεῦμα ὁ θεός· οὐκοῦν ἢ κατὰ τοῦ πνεύματος βλασφημία, καθ' ὅλης ἂν Γένοιτο τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας· μία γὰρ ἡ τῆς Θεότητος φύσις ἐν ἀγία καὶ προσκυνητῇ νοεῖται τριάδι.

v. 11.
p. 170. a. Τοσοῦτον ἐπαρτίσας τὸν φόβον ὁ κύριος, καὶ παρασκευάσας εἰς τὸ γενικῶς ἀνθίστασθαι τοῖς ἀφιστάσι τῆς ὁρθῆς ὁμολογίας, περὶ τῶν ἄλλων κελεύει μὴ μεριμνᾶν· τοὔτέστι περὶ ἀπολογίας, διότι τοῖς πιστῶς καὶ ἀγαπητικῶς διακειμένοις, ἐνεργεῖ τὸ πνεῦμα τοὺς προσήκοντας λόγους, ὥσπερ ἐὶ διδάσκαλος ἔνδον ἐνοικῶς.

v. 13.
p. 171. a. Κεχειροτόνηται μὲν παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὁ υἱὸς, ὅτε πέφνηκε καθ' ἡμᾶς, ἄρχων τῆ καὶ βασιλεὺς, ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνὴν καὶ κατορθώσων, διατρανοῖ πάλιν αὐτὸς ἀφῖγμαι γὰρ δὴ φησι διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα κυρίου· καὶ παῖον τοὔτό ἐστι; βούλεται γὰρ ἡμᾶς ὁ φίλαριτος ἡμῶν δεσπότης, παντὸς ἀποφοιτᾶν γῆνους τὴ καὶ προσκαίρου πράγματος, μὴ φιλονεικοῦντας ἀδελφοῖς, εἰκονίτας δὲ μᾶλλον αὐτοῖς, καὶ βούλωνται πλειονεκτεῖν· ἀπὸ γὰρ τοῦ αἵροντος φησὶ τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει· ζητοῦντας δὲ μᾶλλον τὰ ὅσα πέρ ἐστι χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα, πρὸς

σωτήριαν ψυχῆς τοῖς οὕτω ζῆν εἰωθόσι, νόμους XII.
 ὀρίζει Χριστὸς, καθ' οὓς ἂν γένοιτο λαμπροὶ
 καὶ ἀπόβλεπτοι ἴφθιμ γούν· μὴ κτήσῃσθε ἀργύ-
 ριον, μήτε χρυσίον, μήτε δύο χιτῶνας, μήτε
 πήραν, μήτε χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν καὶ
 πάλιν ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιού-
 μενα, θησαυρὸν ἀνέκλειστον ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
 καὶ αὖ, ἐπειδὴ τις προσελθὼν νεανίας ἤρειτο· τί
 ποιήσας ζῶν αἰώνιον κληρονομήσω; ὕπαγε, φη-
 σί, πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ δὸς πτω-
 χοῖς· οὕκουν τοῖς μὲν ὑποφέρουσιν εὐήνιον αὐ-
 τῷ τὸν τῆς διανοίας αὐχένα, καὶ διατάττει, καὶ
 νομοθετεῖ, καὶ μερίζει τὸν οὐράνιον κλῆρον, καὶ
 διανέμει τὰς πνευματικὰς εὐλογίας τοῖς γε μὴν
 μόνον φρονοῦσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἰκότως ἱρεῖ,
 τίς με κατέστησεν ἄρχοντα ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς;
 ἀποσείνεται μὲν οὖν ἐκεῖνον, ὡς ὀχληρὸν, καὶ
 οὐδὲν ἐθέλοντα μαθεῖν ὧν εἰδέναι ἐχρῆν· ἀφίη-
 σί γε μὴν οὐχ' ἀνουθετήτους ἡμᾶς, εὐκαιροῦ
 δὲ ὥσπερ λαβόμενος ἀφορμῆς, ἐξυφαίνει λό-
 γον, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ διαμαρτύρεται.

Βόθρον ἡμῖν ὑπέδειξε διαβολικόν, τὴν πλει- v. 15.
 νεξίαν, ἣν δὴ καὶ εἰδωλολατρείαν ὀνομάζει Παῦ-
 λος ὁ σοφὸς, ὡς μόνοις τάχα πού πρέπουσαν
 τοῖς οὐκ εἰδόσι θεόν, ἣ καὶ ἰσοστάθμως ἔχου-
 σαν εἰς βεβήλωσιν τοῦ λατρεύειν τινὰς ξύλοις
 τὲ καὶ λίθοις· διὰ τοῦτο φησὶν, ὁρᾶτε καὶ φυ-

XII. λάξασθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, τούτεστι μι-
 κρὰς τε καὶ μεγάλης· ἀσθενὴς γὰρ πάντως που
 ὁ πλεονεκτούμενος, καὶ εἰς μόνον ἀναλείπων τὸν
 ὀφθαλμόν, τὸν ἐφ' οἷς πέπονθεν ἀγανακτῆσαι
 δυνάμενον· ὁ δὲ, ἰσπίπτερ ἐστὶ δίκαιός τε καὶ
 ἀγαθός, προσίεται μὲν τὴν ἱκετηρίαν, ἐπάγει
 δὲ τοῖς ἡδικοῦσι τὰς δίκας· καὶ τοῦτο μαθή-
 ση λέγοντος αὐτοῦ διὰ φωνῆς ἀγίων προφητῶν·
 διὰ τοῦτο ἀνθ' ὧν κατεκονδύλιζον εἰς κεφαλὰς
 πτωχῶν, καὶ δῶρα ἐκλεκτὰ ἐδέξασθε παρ' αὐ-
 τῶν, οἴκους ξυστοὺς οἰκοδομήσετε, καὶ οὐ μὴ
 πίητε τὸν οἶνον αὐτῶν· ὅτι ἔγνωσαν πολλὰς ἀσε-
 βείας ὑμῶν, καὶ ἰσχυραὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν·
 καὶ πάλιν· οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰ-
 χίαν, καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ
 πλοῦτος ἀφελωνταί τι· μὴ οἰκήσητε μόνοι ἐπὶ
 τῆς γῆς· ἠκούσθη γὰρ εἰς τὰ ᾠτα κυρίου ταῦ-
 τα· ἰὰν γὰρ γίνωνται αἱ οἰκαὶ ὑμῶν πολλαί,
 εἰς ἔρημον ἔσονται μεγάλαι καὶ καλαὶ· καὶ οὐκ
 ἔσονται οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐταῖς· οὐδ' ἂρ ἐρῶν-
 ται δέκα ξένη βοῶν, ποιήσει κεράμιον ἐν· καὶ
 ὁ σπείρων ἀρτῆας ἕξ, ποιήσει μέτρα τρία· οὐκ-
 οῦν κατὰ πάντα τρόπον ἀνόνητος ἡ πλεονεξία·
 καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, ἀνωφελής· οὐ γὰρ
 ἐν τῷ περισσεύειν τινί φησιν ἐστὶν ἡ ζωὴ αὐτοῦ,
 τούτεστιν οὐ συνεκτείνεται τῷ πλούτῳ τὸ τῆς
 ζωῆς μέτρον· καὶ τοῦτο ἡμῖν σαφῶς τε καὶ ἐναρ-

Ἰὼς ὑπέδειξεν ὁ σωτὴρ, τὴν τοῖς εἰρημένοις συν- χπ.
εἰςυγμένην παραβολὴν εὖ μάλα συντεθεικώς.

Σὺ δέ μοι πρόσχης ἀκριβῶς, ἵνα θαυμάσῃς v. 16.
τοῦ λόγου τὸ εὐτεχνές· οὐ γὰρ ἐν ἡμῖν εὐφο- P. 172. a.
ρῆσαν ἔδειξε χωρίον, ἀλλ' ὅλην ἔφη χώραν εὐ-
καρπον γενέσθαι τῷ κεκτημένῳ, ἵνα μάθῃς τοῦ
πλούτου τὸ βάθος· τί οὖν ὁ πλούσιος, ὁ τοῖς
οὕτω πολλοῖς καὶ ἀμέτροις περιεχόμενος ἀγα-
θοῖς, στενοχωρεῖται; πεφρονῆτικώς; τὰς τοῦ πέ-
νητος λείπει φωνάς· τί γὰρ ποιήσω, φησὶν ἐκεῖ-
νος, ἐν σπάνῃ τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχων; αἰὲ τὴν
οὕτως ἀθλίαν ἐπιτύει φωνὴν· ἀλλ' ἰδοὺ ταῖς αὐ-
ταῖς κέχρηται φωναῖς ὁ πλούσιος σφόδρα.

Θησαυροὺς οἰκοδομεῖν πλατυτέρους, ἰσκέ- v. 18.
πτετο, μόνος ἀπολαύειν ἤθελε τῶν προσόντων
αὐτῷ· οὐχ ὁρᾷ πρὸς τὸ μέλλον, οὐκ ἀναβλέπει
πρὸς Θεόν, οὐκ ἐρᾷ φιλοπῶχίας· τῶν ἐντεῦθεν
αὐχημάτων οὐκ ἐφίεται· ἀλλὰ φησὶ· καθελῶ
μου τὰς ἀποθήκας.

Ἄθρει δὴ καὶ ἕτερον ἀνόητον αὐτοῦ λόγον· P. 172. b.
συνάξω γάρ φησι τὰ γενήματά μου· οὐκ ἐνόμι-
ζε ταῦτα ἐκ Θεοῦ ἔχειν ὡς ὁ Ἰωβ, ἢ γὰρ ἂν
ὡς Θεοῦ οἰκονόμον περὶ ταῦτα δέκετο· ἀλλ'
οἰκείων πόνων γενήματα ᾤετο· ὅτι δὲ οὐκ ἐκ
Θεοῦ τὸ εὖ πράττειν ἑαυτῷ εἶναι νομίζει, δη-
λοῖ σαφῶς ἐξ ὧν λέγει, συνάξω γάρ φησι τὰ
γενήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθὰ μου οὐδενὶ μετα-

XII. δώσω, ἀλλ' ἑμαυτῷ καὶ τῇ ἑμῇ γαστρὶ πάντα ταμιεύσομαι· τίς γὰρ ἂν οὕτω διανοηθεῖν περὶ τῶν δεδομένων, θεὸν εἰδὼς χορηγὸν ὧν κείνεται; τῶν γὰρ αὐτῶν ἔστιν ἔχειν τί τι παρὰ Θεοῦ, καὶ χειρῆσθαι κατὰ Θεὸν οἷς περ' ἔχουσιν.

v. 19.
p. 173. b.

'Ἀλλ' ὁ πλούσιος, οὐ τὰς μενούσας ἀποθήκας οἰκοδομεῖ, ἀλλὰ τὰς καταλυομένας· καὶ τὸ ἔτι τούτου παραλογώτερον, ἑαυτῷ μῆκος ὀρίζει ζωῆς, ὥσπερ ἐκ γῆς καὶ τοῦτο θερίσας· φησὶ γὰρ καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά.

'Ἀλλ' ὦ πλούσιε, φαίη τίς ἂν, τοὺς μὲν καρπούς ἔχεις ἐν ἀποθήκαις, ἔτη δὲ πολλὰ πόθεν ἂν λάβῃς;

v. 20.
p. 174. b.

Τί ὠφέλησε τοῦτον τὸν πλούσιον ἢ πολλὰ μέριμνα; ὅλος ἐστὶ τῆς σαρκὸς· ἀλλ' ὁρᾷς ὅσην ὑπέμεινε ζημίαν, ὃ μηδενὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀταθός, ἑαυτῷ δὲ μόνῳ πλούσιος; πεφρόντισεν, ἵνα πλουτήσῃ· ἠγρύπνησεν, ἵνα συναγάγῃ πολλὰ· συγχαίρει τῇ ἑαυτοῦ γαστρὶ ὡς ἐχούσῃ πολλὰ τῶν ἐπιτηδείων· ὅλος ἐστὶ τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων· οὐκ ἀναβλέπει πρὸς Θεὸν οὐχ' ὁρᾷ τὰ ἐσόμενα· οὐ λογίζεται τὸν ἐπὶ τοῦ θεοῦ βήματος δικάζοντα Θεὸν οὐχ' ὁρᾷ τὸν γείτονα θάνατον, κατεδικάσθη γὰρ τελευτὴν ἀπροσδόκητον, ὃ μισόπτωχος πλούσιος· ἐν τῇ ἐσπέρᾳ τὴν ἐωθινήν τροφὴν βουλευόμενος, καὶ τοῦ ὄρθρου

μὴ καταλαβὼν τὴν ἀκτῖνα· ἄκουε γὰρ ὅτι κε- XII.
κολόβωται αὐτῷ ἡ ζωὴ ψήφῳ Θεοῦ.

· Ἀληθεὺς οὖν ἄρα ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν p. 175. b.
τινὶ, ἔσται ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐ-
τῷ· τρισμακάριος δὲ καὶ ἐν ἐλπίσι λαμπραῖς,
ὁ κατὰ Θεὸν πλουτῶν· ὁ μὲν γὰρ ταῖς κατὰ
γῆν φροντίσι δαπανώμενος, ἐπιζήμιον ἔχει τὸ
τέλος, καὶ πένης ἀπελεύσεται πρὸς Θεόν· ὁ δὲ
μεριμνῶν τὰ τοῦ κυρίου, πλουτήσει μὲν ἐν ἔρ-
γοις ἀγαθοῖς, ἔξει δὲ θησαυρὸν ἄσυλον ἐν τοῖς
οὐρανοῖς.

Τέθειται μὲν δὴ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ διὰ Μωϋ- v. 22.
σείως νόμος, ἀποφέρων εἰς ἕκαστα τῶν πρακτίων, p. 176. a.
καὶ τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν αὐτοῖς καθιστὰς ἐναρ-
γῆς· οἱ δὲ θυμηδίας τῆς ἀνωτάτω πρόφασιν ἐποι-
οῦντο τὸ χρῆμα, λέγοντες· μακάριοι ἐσμέν Ἰσ-
ραὴλ, ὅτῳ τὰ ἀρεστὰ κυρίῳ γνωστὰ ἡμῖν ἐστίν·
ἐγὼ δὲ φαίην ἂν τρισμακάριοι ἐσμέν ἡμεῖς, παρ'
αὐτοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος διδασκόμενοι
τὸ ἀγαθὸν αὐτοῦ τὸ σωτήριο ἐν θέλημα, ἵνα τὴν
εὐαγγελικὴν ζωὴν πολιτεύσάμενοι, συμβασιλεύ-
σωμεν αὐτῷ· ὅρα γὰρ, ὅπως ἡμᾶς μερίμνης ἐξί-
στησι περιττῆς, οὐχ' ἀπλῶς μὴ μεριμνᾶτε λέ-
γων, προσεπάγων δὲ ὅτι τῇ ψυχῇ ὑμῶν, ἀν-
τὶ τοῦ μὴ ἐσπουδασμένην ἐν τούτοις δαπανᾶτε
φροντίδα, ἀλλὰ τοῖς ὑπερκειμένοις χαρίζεσθε
τὰς σπουδὰς· ὑπέρκειται δὲ τροφῆς μὲν ψυχῇ,

ΧΙΙ. περιβλημάτων δὲ σῶμα· καὶ ἄθρει πῶς οὐχ' ἀπλῶς τὸ μὴ μεριμνᾶτε τίθησιν, ἀλλὰ καὶ ἐν- ταῦθα λογισμοὺς ἀνακινεῖ ἐκ τῶν ὑπηρεγμένων ἡμῖν ἥδη· ὁ γὰρ τὸ μεῖζον φησὶ δοῦς, πῶς τὸ ἔλαττον οὐ δώσει; ὁ τὴν τρεφομένην σάρκα δια- πλάσας, πῶς τὴν τροφὴν οὐ παρέξει; ἀγῶνος τοίνυν προκειμένου τοῦ παρὰ ψυχῆς καὶ σώμα- τος, κολάσεώς τε καὶ δίκης ἐπηρετημένης τοῖς οὐκ ἐθέλουσι ζῆν ὀρθῶς, ἐρρίφθω φροντὶς ἢ ἐπ' ἀμφίοις καὶ τροφῇ· ἄλλως τε τοὺς τῆς ἀρε- τῆς ἐραστὰς, πῶς οὐκ αἰσχρὸν μειρακιωδῶς ἱμα- τίοις ἐφῆδισθαι, καὶ τραπέζαις πολυτελείαις; ἔψεται γὰρ τούτοις εὐθύς καὶ ἡ τῶν ἐτέρων ἐπι- θυμιῶν ἀγρία πληθὺς· τοῦτο δὲ ἐστὶν ὄλισθος ἀπὸ θεοῦ· χρὴ τοίνυν ἡμᾶς ἐφίεσθαι μᾶλλον τῶν ἀρεσκόντων θεῷ, χορηγήσει γὰρ αὐτὸς τὰ δέον- τα καὶ τὰ αὐτάρκη· ἀξιοχρεῖως δὲ ὁ δισπότης, τοῦτό σοι σαφῶς ὑποισχνούμενος, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῶν ἐλαττόνων, περὶ τῶν μειζόνων ἡμᾶς πλη- ροφορῶν.

γ. 24.
p. 176. b.

Ὡςπερ εἰς εὐανδρίαν ἡμᾶς ἀναβιβάζων πνευ- ματικὴν, ὡς ἀπὸ γε τῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ κειμέ- νων πτηνῶν ἐποιεῖτο τὴν πληροφορίαν, λέγων, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς, οὕτω καὶ νῦν, ὡς ἀπὸ γε τῶν πτηνῶν, ἢ τῶν ἐν ἀγροῖς ἀνθῶν, ἰδρυμένην καὶ ἀκατάσειστον ἐνεργάζεσθαι σοι τὴν πίστιν· ἐνδοιάζειν δὲ ὅλως οὐκ ἐφίησιν

ἡμᾶς, ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως τὴν παρ' αὐτοῦ XII.
χαρίζεται φειδῶ, τὸ ἀνενδεῖς ἐφ' ἅπασι διδούς.

Ἀληθὲς δὲ τὸ καὶ τὸν Σολομῶντα ἠτίῃσθαι v. 27.
p. 178. a.
τῆς τῶν κρίνων περιβολῆς· τὰ γὰρ τῶν χρωμά-
των ἄνθη, ποικίλα τε ὄντα καὶ πολυειδῆ, ἐν
κρίνοις μὲν, καὶ ἐν ἑτέροις τισὶ τῶν φυομένων
ἐν ἀγροῖς, ἀξιοθαύμαστον ἔχει τὴν ὥραν· τὸ
δὲ πρὸς μίμησιν τὴν αὐτῶν ὑπότου τεχνουργού-
μενον, λείπεται πάντως ἐκείνων, καὶ μόλις ἔρ-
χεται πως τῆς ἀληθείας ἐγγύς· εἰ τοίνυν τοῦθ'
οὕτως ἔχει, πῶς οὐκ ἀληθὲς ὅτι οὐδὲ Σολομῶν
καὶ τοι φιλότιμος οὕτω γεγρονῶς ἐν ὅλῃ τῇ δό-
ξῃ αὐτοῦ, περιβάλετο ὡς ἐν τούτων; ἀπόχρη
τοιγαροῦν τοῖς σοφοῖς τὸ χρεῖας ἕνεκα καὶ μό-
της εὐσχήμονα καὶ εὐπόριστον ἔχειν τὴν ὁλοκλήν,
καὶ σιτίων λιπρότητα μὴ ὑπεραίρουσαν τὸ ἀρκοῦν·
ἀρκέσει δὲ τοῖς ἀγίοις ἢ ἐν Χριστῷ τρυφή, ἢ
πνευματικὴ δηλονότης καὶ θεία καὶ νοητὴ, καὶ
ἢ μετὰ ταῦτα δόξα· ἦν δὲ καὶ ἑτέρως ἀνάρμο-
στον, τοὺς ἑτέροις μέλλοντας εἰσεσθαι πολυτελείας
εὐαγοῦς ὑποτύπωσιν καὶ ὑπογράμμον, εἰς ἐκεί-
να πίπτειν ἀτημελῶς, ὧν αὐτοὺς ἀποφοιτᾶν συμ-
βουλεύειν ἴδει, παιδαγωγοὺς ὄντας οἰκουμει-
κοὺς· ἐπιβούλευσε δ' ἂν οὐ μετρίως καὶ τῇ τῶν
ἱερῶν κηρυγμάτων σπουδῇ τε καὶ χρεῖα, τὸ φρον-
τίδος κοσμικῆς μεταποιεῖσθαι τοὺς μαθητάς.

Ἐπιρρίψωμεν τοίνυν ἐπὶ κύριον τὴν φροντί- p. 178. b.

ΧΙΙ. δα' μὴ μεριμνήσωμεν τί φάγωμεν ἢ τί πίνωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα· μὴ ἐν μικροῖς καὶ εὐτελέσι πράγμασιν ὁ μέγας ἡμῶν δαπανάσθω λογισμὸς, μὴ δοῦλον ἱματίου καὶ τροφῆς ἀπερδασώμεθα τὸν ἐλεύθερον νοῦν· μεριμνάτω δὲ μᾶλλον ὅσα διασώζει ψυχὴν, ὅσα πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν ἀναφέρει βασιλείαν, ὅσα τοὺς σφετέρους ἡμῖν προξενεῖ· ἔργον τοῦτο τῇ ἀνθρώπου διανοίᾳ πρεπωδέστατον· ἄρα γὰρ εἴ τις ἡμᾶς ἐρωτήσει, τί μείζον ἐστὶν ἐν ἡμῖν, τί δὲ εἶναι τὸ κάλλιον ὑπειλήφαμεν, τροφὴν ἢ σῶμα, ἢ ψυχὴν; τίς οὕτως ἐστὶν ἡλίθιος, τίς δὲ οὕτως βραδὺς εἰς τὸ νοῆσαι τὰ χρήσιμα, ὥς μὴ εὐδὺς ἀποκρίνασθαι τὴν ψυχὴν; ὅτε τοίνυν μείζων καὶ τροφῆς καὶ ἱματίου ψυχὴ, διὰ τί μὴ μᾶλλον ἐν τοῖς μείζουσιν ἀναλίσκομεν τὴν φροντίδα, τιμῶμεν δὲ οὕτως τὸ ἔλαττον, καὶ πᾶσαν αὐτῷ χαριζόμεθα τὴν διάνοιαν; μεριμνᾷς ἱματίου καὶ τροφῆς, διὰ τί μὴ μᾶλλον μεριμνᾷς ὅπως διασωθῇς; μεριμνᾷς τοῦ σώματος, διὰ τί μὴ μεριμνᾷς τῆς ψυχῆς;

ν. 28. Ὁ οὕτως ἀγαθὸς κύριος, ὁ τὸ εὐτελέστατον ἀποτρέφων πετεινόν, οὐ διαθρέψει τὸν κατ' εἰκόνα οἰκίαν γενόμενον; ταύτῃ τοι καὶ μάλα εἰκότως τὴν περὶ τὰ προκειμένα φροντίδα κατακιβδηλεύει σοφῶς ὁ Χριστὸς, τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ταῦτα λέγων ἐπιζητεῖν ἀναβιβάζει δὲ καὶ

εἰς ἄμαχον πίστιν, τοῦ ὅτι πάντα τί καὶ πάν- xii.
τως ἔξουσι τὸ ἀνενδεῆς· εὖ εἰδότος ὧν εἰσὶν ἐν
χρεῖα τοῦ πατρὸς αὐτῶν, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ ἐν
οὐρανοῖς, φησὶ γάρ· καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί
φάγητε κ. τ. λ.

Ἐπὶ καιροῦ δὲ σφόδρα πατέρα φησὶ τὸν θεόν v. 30.
p. 130. a.
ἵνα εἰδεῖν, ὅτι τῶν ἰδίων οὐκ ἂν ἐπιλάθοιτο
τέκνων, ἀλλ' ἔσται χρηστὸς καὶ φιλόπαις περὶ
αὐτοὺς· ζητῶμεν τοίνυν μὴ τροφὰς τὰς ἔξω λό-
γου καὶ περιττάς, ἀλλ' ὅσα βλέπει πρὸς σω-
τήριαν ψυχῆς· μὴ πολυτελὲς ἄμφιον, ἀλλ' ὅπως
ἂν ἐξιλάμεθα καὶ πυρὸς καὶ δίκης τὸ ἴδιον
σῶμα, ζητοῦντες αὐτοῦ τὴν βασιλείαν.

Ἀντὶ τοῦ μὴ ἀπιστήσης, ὅτι πάντῃ τί καὶ v. 32.
πάντως χορηγήσει τὰ ζωαρχῇ τοῖς ἀγαπῶσιν
αὐτόν, ὁ ἐν οὐρανοῖς πατὴρ· οὐ γὰρ περιόψε-
ται τοὺς ἰδίους· ἀνοίξει δὲ μᾶλλον αὐτοῖς τὴν
χεῖρα, τὴν αἰὲ πληροῦσαν τὰ πάντα χρηστό-
τητος· καὶ ποῖα τούτων ἢ πίσις; εὐδόκησε, φη-
σὶν, ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν·
ὁ δὲ τὰ οὕτω μεγάλα καὶ ἐξαίρετα διδοὺς, πῶς
ὀκνήσει περὶ τὸ εἶναι χρηστὸς παρὰ ἡμᾶς; ἵνα
οὖν, φησὶ, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κατὰκτῇ-
σθε, τῶν ἐπὶ γῆς χρημάτων καταφρονήσατε·
μικρὸν δὲ ποίμνιον ὀνομάζει τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς·
ἡττώμεθα γὰρ τῆς τῶν ἀγγέλων πληθύος ἀμε-
τρήτου οὐσης, καὶ ἀσυχρίτως πλεονεκτοῦσης τὰ

ΧΙΙ. καθ' ἡμᾶς· καὶ τοῦτο πάλιν αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ σωτὴρ, τὴν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις παραβολὴν ἄριστα ἀντίθεικώς· ἔφη γὰρ ὅτι τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἐν ἐξ αὐτῶν, οὐκ ἀφήσει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτὸ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις· ἄθρει δὲ οὖν ὅπως ὅταν εἰς δεκάδας δέκα τῶν λογικῶν κτισμάτων ὁ ἀριθμὸς ἐκτείνηται, ὡς ἐν ἐν τοῖς ἑκατὸν τὸ ἐπὶ γῆς ἐστι ποιμνιον· ἀλλ' εἰ καὶ μικρὸν τοῦτο, καὶ φύσει, καὶ ἀριθμῷ, καὶ δόξῃ πρὸς τὰς ἀμετρήτους τῶν ἄνω πνευμάτων ἀγέλας, ἀλλ' ἢ τοῦ πατρὸς ἀγαθότης, πάντα λόγον ὑπερεκτείνουσα, δίδωκε καὶ αὐτῷ τῶν ὑπερκειμένων πνευμάτων τὸν κληρὸν, τοὔτέστι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν.

v. 33. Φορτικὴ μὲν ἴσως τοῖς ἐν πλούτῳ ἢ ἐντολῇ ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν φησὶ, δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες, εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· πλὴν τοῖς ἀρτίφροσιν οὐκ ἀνόνητος ἡ ἐντολὴ· θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς τὴν εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδα· πρόσκαιρος γὰρ ὁ παρὼν βίος, καὶ βραχύς, καὶ συνεσθλαμένος· ἄπειρος δὲ καὶ μακρὸς, ὁ μετὰ ταῦτα· ὁ ἐν οὐρανοῖς

θησαυρίζων, ἔξει τὴν ἐν οὐρανῷ βασιλείαν, μὴ xii.
 ὑπὸ σῆτὸς διαφθειρομένην· ἐπειδὴ ἄσυχλος ὁ οὐ-
 ράνιος πλοῦτος, καὶ ἀπαθὴς διαμένει· πρόστιμι
 τοίνυν μὴ ὀκνηρῶς· κτῆσαι τοῖς προσκαίροις τὰ
 αἰώνια· δὲς τὰ μὴ μένοντα, καὶ πλούτησον τὰ
 σωζόμενα· δὲς τὰ ἐπίγεια, καὶ κέρδατον τὰ ἐν
 οὐρανοῖς· παράδου θεῷ τὸν σεαυτοῦ πλοῦτον,
 καὶ εὐρήσεις πολύχουν ταμιευόμενον· αὐτός σε
 τοῦτο διδάξει καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ ψάλλον
 τὲ καὶ λέγων ἐν πνεύματι περὶ παντὸς ἀγαθοῦ
 καὶ φιλοικτίρμονος· ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πέ-
 νησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα
 τοῦ αἰῶνος.

Ἀληθὲς καὶ τοῦτο· οἱ γὰρ φρονοῦντες τὰ v. 34.
p. 181. a
 πρόσκαιρα, ὅλην ἔχουσιν ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἐλπί-
 δα· καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ ἐν οὐρανοῖς, ἔκει τὸν
 τῆς διανοίας πέμπουσιν ὀφθαλμόν.

Διαλέγεται μὲν ὡς πνευματικοῖς, Γράφει δὲ v. 35.
 πάλιν διὰ τῶν ἱμῶν τε καὶ ὁρατῶν πραγμά-
 μάτων τὰ νοητὰ· οὐ γὰρ που φαίνεται ἄν, ὅτι
 τὸν τοῦ σώματος ὀσφῦν διεζωσμένην ἡμᾶς ἔχειν
 βούλεται, καὶ καιομένους ἐν χερσὶ τοὺς λύχνους·
 ἀλλὰ τὸ τῆς διανοίας ἔτοιμον εἰς φιλεργίαν τὴν
 ἐφ' ἅπασι δηλονότι τοῖς ἐπαινουμένοις, ὑπεμ-
 φνέειν ἄν τὸ διεζῶσθαι τὴν ὀσφῦν· ὃ γὰρ μὴν
 λύχνος, τὴν τοῦ νοῦ γρηγόρησιν καὶ φαιδρό-
 τητά νοητὴν ἔοικε παραδηλοῦν, καὶ ὅτι δεῖ παρ-

XII. εσκειυασμένους ἰφ' ἡμέραν εἶναι πρὸς τὴν ἐντεῦ-
 θεν ἀποδημίαν ἡμᾶς, καὶ τὸ τοῦ δεσπότου νεῦ-
 μα περιμένειν ἑστῶσι τοῖς ὀφθαλμοῖς· ἔγρη-
 γορέναι δὲ φαμὲν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ὅταν
 ἀποσεῖηται τὸ νυστάζειν ἐπὶ τὸ ῥάθυμον, δι'
 οὗ πρὸς πᾶν εἶδος φαυλότητος καδικνεῖσθαι
 φιλεῖ, μονονουχὶ σβεννύμενος· ἔγρηγορέναι δὴ
 οὖν ἡμᾶς κελεύει Χριστὸς καὶ πρὸς γε τοῦτο
 ἡμᾶς καταδῆγει λέγων ὁ αὐτοῦ μαθητῆς, νή-
 φετε, γρηγορεῖτε· ναὶ μὴν καὶ ὁ πάνσοφος Παῦ-
 λος· ἔγχειται ὁ καθεύδων· νηφάλειον γὰρ ἔχειν
 χρὴ καὶ ἔγρηγορότα τὸν νοῦν καὶ τῇ τῆς ἀλη-
 θείας γνώσει καταλαμπόμενον· ὡς ἐπ' αὐτῷ δὴ
 τούτῳ χαίροντα, λέγειν· ὅτι σὺ φωτιεῖς λύχ-
 νον μου κύριε, ὁ Θεὸς μου φωτιεῖς τὸ σκότος
 μου· ἰσθίον δὲ ὅτι καὶ διὰ τοῦ πανσόφου Μωϋ-
 σέως, τοιοῦτόν τι προστεταχὼς εὕρισχειται τοῖς
 ἐξ Ἰσραὴλ, ὅτε εἰς τύπον Χριστοῦ διακελεύε-
 ται σφάττεσθαι τὸν ἄμνεν, καθὰ μεμαρτύρη-
 κεν ὁ ἱερώτατος Παῦλος, λέγων· τὸ γὰρ πά-
 σχα ἡμῶν, ἐτύθη Χριστὸς· τοῖς γε μὴν ἐσθίου-
 σι τῶν κρεῶν αὐτοῦ, προσπεφώνηκε λέγων ὁ ἱε-
 ροφάντης Μωϋσῆς, μᾶλλον δὲ δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς·
 ἑστῶσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ τὰ
 ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ αἱ βακίτη-
 ρίαι ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν· χρῆναι γὰρ ἔγω γέ-
 φημι τοὺς ἐν μεθέξει γεγονότας Χριστοῦ, ἵτοί-

μως ἔχειν εἰς ἔρτα χωρεῖν ἄπερ ἂν ἁγίοις πρέ- XIII
 πη· καὶ ἐν προθυμίᾳ βαδίζειν, οἷω περ ἂν ἡμᾶς
 ὁ θεῖος βούληται νόμος· ταύτῃ τοι μάλα εἰκό-
 τως ὁδοιπορικὸν αὐτοῖς περιτέθεικε σχῆμα· ὥστε p. 181. b.
 τὸ μὲν διεζῶσθαι, σημαίνει τὸ οἶον εὐζωνόν τε
 καὶ ἔτοιμον ἐπὶ τὸ χρῆναι τληπαθεῖν ὑπὲρ τῆς
 εἰς Θεὸν ἀγάπης· τὸ δ' εὐπρεπὲς καὶ πρόθυμον
 πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου μετάστασιν, τὸ ὑπο-
 διδέσθαι, ὡς αὐτίκα βαδιουμένους, οὐπερ ἂν ὁ
 θεῖος βούλοίτο νόμος· τὸ δὲ καίεσθαι τοὺς λύχ-
 νους, τὸ μὴ ὡς ἐν σκότῳ καὶ ἀμαθίᾳ ζῆν ἀνέ-
 χεσθαι τινας· ἐν φωτὶ δὲ τῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ,
 τὴν πρὸς τὰ θαυμάσια ποιεῖσθαι πορίαν· ὅπερ
 ἐκ φρενοβλαβείας οὐκ ἀνεχομένοις δρᾶν τοῖς
 ἰουδαίοις ἔλεγεν ὁ σωτὴρ· περιπατεῖτε, ἕως τὸ
 φῶς ἔχετε.

Ὅτι δὲ χρὴ παλινδρομήσοντα Χριστὸν ἐξ v. 36.
 οὐρανοῦ προσδοκᾶν, καταβήσεται γὰρ ἐν δόξῃ
 τοῦ πατρὸς μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ἰδίδα-
 ξεν εἰπὼν καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι κ. τ. λ.

Καὶ μοι πάλιν ἐκεῖνο διανοοῦ· ἀναλύσει γὰρ
 ὡς ἐκ πανηγύριως ὁ Χριστὸς· δι' οὗ διαδείκνυ-
 ται σαφῶς, ὡς ἔστιν αἰὲν τὸ θεῖον ἐν ταῖς αὐτῶ
 πριπούσαις ἰορταῖς· ἐκεῖ γὰρ ὅλως τὸ κατ'ἡφές
 οὐδαμοῦ· λυπεῖ γὰρ οὐδὲν τὴν ἀκέραιον φύσιν.

Ὅταν, φησὶν, ἰλθὼν εὐζώνους εὖρη καὶ εἰρη- v. 37.
 γορότας, καὶ πεφωτισμένην ἔχοντας τὴν καρ- p. 182. a.

XII. διὰν, τότε δὴ τότε μακαρίους ἀποφανεῖ· περιζώσεται γὰρ καὶ διακονήσῃ αὐτοῖς δι' οὐπερ ἔνεστί μαθεῖν, ὅτι τοῖς ἴσοις ἡμᾶς ἀνταμιψέεται, καὶ οἷον καμόντας ἀνακτήσεται, τρυφᾶς ἡμῖν παραθεῖς τὰς πνευματικὰς, καὶ ἀμφιλαφῇ τῶν παρ' ἑαυτοῦ χαρισμάτων ἀπλώσας τράπεζαν.

v. 38. Ἐνταῦθά μοι βλέπε τὸ τῆς Θείας ἡμερότητος πλάτος, καὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ἱαληνότητος τὴν ὑπερβολὴν· οἶδε γὰρ οἶδε τὸ πλάσμα ἡμῶν, καὶ εὐόλισθον τῆς ἀνθρώπου διανοίας εἰς ἀμαρτίαν· οἶδεν ὅτι τιτυράννευε καθ' ἡμῶν τῆς φιλοσαρκίας ἡ δύναμις, καὶ ὁ τοῦ παρόντος βίου περισπασμὸς μονονουχὶ καὶ οὐχ' ἐκόντας καταβιάζεται πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἐκτόπων ἀποφέρων τὸν νοῦν· ἐπειδὴ δέ ἐστιν ἀγαθὸς, ἀπογινώσκειν οὐκ ἔα, κατοικτεῖρει δὲ μᾶλλον, καὶ σωτήριαν φάρμακον ἔδωκεν ἡμῖν τὴν μετάνοιαν· διὰ τοῦτο φησὶ, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὖρη οὕτως ποιοῦντας, μακάριοι εἰσὶν ἐκεῖνοι· ἐξελεύσεως δὲ πάντως εἰδέναι σαφῶς, τί δὲ τοῦτο ἐστὶ· μερίζουσι τοίνυν τὴν νύκτα τινὲς εἰς τρεῖς ἢ εἰς τέσσαρας φυλακὰς· οἱ γὰρ τοῖς τεύχεσι τῶν πόλεων εἰσκαθήμενοι, καὶ τὰς τῶν πολεμίων τηροῦντες ἐφόδους, τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας διαγρηγορήσαντες, παραπέμπουσιν εἰς ἑτέρους τὴν φυλακὴν καὶ ἐγρηγοροσιν· τρεῖς τοίνυν εἰσὶ καὶ παρ'

ἡμῖν ἡλικίας· πρώτη μὲν καθ' ἣν ἴσμεν ἔτι παῖ- XII.
 δεις ἄνηβοι, δευτέρα δὲ καθ' ἣν νεανίαί, καὶ
 τρίτη καθ' ἣν πρεσβύται· ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη,
 καθ' ἣν ἔτι παῖδες ἴσμεν, οὐκ εὐθύνεται παρὰ
 Θεοῦ, ἀξιούται δὲ συγγνώμης· ἡ γὰρ μὲν δευ-
 τέρα καὶ ἡ τρίτη ὀφείλει τῷ Θεῷ τὴν ὑπακοήν,
 καὶ τὸ διαζῆν ὁσίως, κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν·
 οὐκοῦν κἂν εἴ τις καταληφθεὶς τυχὼν ἐν ἐγρη-
 γόρσει, καὶ οἷον ἐν εὐζωνότητι νέος ὢν ἔτι, κἂν
 εἴτουν τὴν πρεσβυτικὴν ἔχων ἡλικίαν, μακάριος
 ἔσται· τεύξεται γὰρ τῶν ἐπηγγελμένων παρὰ
 Χριστοῦ.

Ὅτι δὲ τὸ μὴ ἐγρηγορεῖν ἐπιζήμιον, εὐ p. 182. b.
 μάλα παραδείκνυσι διὰ τοῦδε τοῦ παραδείγμα-
 τος· ὡς γὰρ ὁ αὐτοῦ φησὶ μαθητῆς, ἥξει ἡ ἡμέ-
 ρα κυρίου, ὡς κλέπτῃς ἐν ᾗ οὐρανοὶ μὲν ροι-
 ζηδὸν παρελεύσονται· στοιχεῖα δὲ καυσούμενα,
 λυθήσεται· γῆν δὲ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατα-
 καήσεται πάντα· καινοὺς δὲ οὐρανούς καὶ καινὴν
 γῆν, κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοῦ προσδοκῶ-
 μεν· προσεπάγει δὲ τούτοις· τούτων δὲ πάντων
 λυομένων, πόταπὸς δεῖ εὑρεθῆναι ἡμᾶς, ἀγίους
 καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ· οἷδε γὰρ ὅλως
 οὐδεὶς τὸν τῆς συντελείας καιρόν.

Ἐρωτᾷ Πέτρος εἰ πρὸς πάντας εἶπεν ὁ κύ- v. 41.
p. 183. a.
 ριος τὴν περὶ τῶν λύχων παραβολὴν· ἄρα, φη-
 σί, γενικὸς ὁ νόμος, καὶ ἐν ἴσῳ μέτρῳ κατὰ

ΧΙΙ. πάντων ἔρχεται, ἢ μόνοις ἂν πρέποι τοῖς τῶν ἄλλων ἐξηρημένοις; εἴτα, τί τὸ θορυβῆσαν ἐστὶ τὸν σοφώτατον μαθητὴν, ἢ τί παρεικίνησιν εἰς τὸ θελῆσαι μαθεῖν τὰ τοιάδε παρὰ Χριστοῦ; οὐκοῦν ἐκεῖνο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐροῦμεν τῶν ἐντολῶν αἱ μὲν ἀποστολικοῖς πρέπουσιν ἀξιώμασιν· αἱ δὲ τοῖς τὴν μείζω τάξιν ἐπέχουσι· καὶ τοῦτό ἐστιν ἰδεῖν ἀληθὲς ὄν καὶ οὕτως ἔχον, ὡς ἔφην, ἡγεγραφότος τισὶ τοῦ μακαρίου Παύλου, γάλα ὑμᾶς ἐπότισα οὐ βρῶμα, οὐπω γὰρ ἐδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ νῦν ἔτι δύνασθε· τελείων γὰρ ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἑξὶν ἰχόντων τὰ αἰσθητήρια γυμνασμένα πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ· τοῖς ἴαρ τὴν διανοίαν ἔχουσιν εὐσθενῇ, πρέποι ἂν εἰκότως τὰ μεγάλα καὶ ἐξαίρετα τῶν ἀγιοπρεπῶν ἐνταλμάτων· τοῖς δὲ οὐπω πρὸς τοῦτο ἐληλακόσιν ἰσχύος πνευματικῆς, τὰ δυσχερείας ἀπάσης ἀπηλλαγμένα· ἐννοήσας τοίνυν ὁ μακάριος Πέτρος τῶν εἰρημένων παρὰ Χριστοῦ τὴν δύναμιν, εἰκότως διαπυνθάνεται· τί οὖν πρὸς ταῦτα Χριστός; σαφεῖ καὶ ἐναργεστάτῳ παραδείγματι κέχρηται, πρέπουσαν ἀποφαίνων τὴν ἐντολὴν τοῖς ὅτι μάλιστα διαφανεστόροις, καὶ μυσταγωγῶν ἐν τάξει παρειλημμένοις.

π. 42. Ὑποκείσθω, φησὶν, ἄνθρωπος οἰκοδεσπότης, δὲ στείλασθαι μέλλων ἀποδημίαν, ἐνὶ τῶν Ἰνη-

σίῳν οἰκετῶν ἐνεχείρισι τοῦ παντὸς οἴκου τὴν xii. οἰκονομίαν, ὥστε διδόναι τῇ θειρασίᾳ αὐτοῦ, τοὔτέστι τοῖς θεράπουσιν, ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον· ὅταν τοίνυν, φησὶν, ὑπονοστήσας ἐκείνος, καὶ οἴκοι πάλιν ἔλθων, οὕτως εὖροι ποιοῦντα, καθὼς καὶ διέταξεν, ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἔσται τρισμακάριος· καταστήσει γὰρ αὐτὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ.

Ὁ μὲν οὖν πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ἐν καιρῷ καὶ χρεῖα διανέμων ἐπιστημόνως τοῖς δούλοις τὸ σιτομέτριον, ἥτοι τε πνευματικὰς τροφὰς, μακάριος ἔσται κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν· τεύξεται γὰρ τῶν ἔτι μειζόνων, καὶ τὰς τοῖς γνησίοις πρεπούσας ἀμοιβὰς ἀπολήψεται· εἰ δὲ δὴ γένοιτό τις καταφρονητὴς καὶ ῥάθυμος, ταῖς κατὰ τῶν ὁμοδούλων πλεονεξίαις ἐν-
 τρυφῶν, ἐσθίων τὲ καὶ πίνων, καὶ εἰς ἐκλύτους ἐξίτηλίας ἀπεννημένος, διχοτομηθήσεται· τοὔτέστι τὴν ἐσχάτην ὑποστήσεται δίχην, ἐπιφοιτήσαντος αὐτῷ τοῦ δεσπότου ἀδοκῆτως.

Ἡ μὲν οὖν ἀπλῇ καὶ πρόχειρος τῶν εἰρημέ- p. 183 b.
 νων δυνάμεις, τοιαύτη τίς ἐστὶ· μάθωμεν δὲ ἀκριβῶς, τί τὸ ἐντεῦθεν ὑποδηλούμενόν ἐστι· χειροτόνηκεν ὁ σωτὴρ οἰκονόμους, ὥσπερ τῶν ἰδίων οἰκετῶν, τοὔτέστι τῶν διὰ πίστειος κεκλημένων εἰς ἐπίγνωσιν τῆς δόξης αὐτοῦ, πιστὺς ἄνδρας καὶ συνετωτάτους, καὶ τῶν ἱερῶν δογ-

XII. μάτων ἐπιστήμονας, ἐπὶ τῷ διδόναι τοῖς συν-
 δρύλοις αὐτῶν τὸ σιτομέτριον· καὶ οὐχ' ἀπλῶς
 καὶ ἀκατασκέπτως, ἐν καιρῷ δὲ μᾶλλον τῷ
 δέοντι, τοὔτέστι τὴν ἀρκοῦσαν τε καὶ πρέπου-
 σαν ἐκάσῳ τροφὴν, δῆλον ὡς πνευματικὴν ἀρ-
 μόσεις· γὰρ ἂν οὐχ' ἅπασιν ἀπλῶς τοῖς εἰς Χρι-
 στὸν πιστεύουσιν, ὁ περὶ τούτων λόγος· γέγρα-
 πται γοῦν γνωστῶς ἐπιγνώσῃ ψυχὰς ποιμνίου
 σου· ἑτέρως μὲν γὰρ τὸν ἔτι κατῆχόμενον ταῖς
 τῆς ἀληθείας ἐμβιβάζομεν τρίβοις, ἀπλῶ καὶ
 οὐδὲν ἔχοντι βαθὺ χρώμενοι λόγῳ· ἑτέρως δὲ
 πάλιν τοὺς ἀδρότέρους τὸν νοῦν, καὶ συνιέναι
 δυναμένους τῆς θεολογίας τὸ ὕψος· ὁ τοίνυν
 εἰς δέον οἷς ἔλαβε χρησάμενος, ἐπὶ πᾶσι τοῖς
 ὑπάρχουσι τοῦ δισπότου καταστήσεται· καὶ τοῦ-
 το ἡμᾶς αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἐδίδαξεν, ἑτέρωθί που
 τὸν σπουδαῖον καὶ γνήσιον οἰκέτην ἰσπανῶν τε
 καὶ λέγων· ἐπὶ ὀλίγα ἥς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν
 σε καταστήσω, εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυ-
 ρίου σου· ἂν δέ φησι τὸ σπουδαῖος καὶ γνή-
 σιος εἶναι μεθεῖς, μερίμναις κοσμικαῖς τὸν οἰ-
 κεῖον μεθύσκηται νοῦν, καὶ ἀποφέρῃται πρὸς ἃ
 μὴ θέμις, βιαζόμενος καὶ πλεονεκτῶν τοὺς ὑπε-
 ςευγμένους, καὶ μὴ διδοὺς αὐτοῖς τὸ σιτομέ-
 τριον, ἐν παντὶ γενήσεται κακῷ· ἔσται δέ φησι
 καὶ ὁ κληρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων· ὁ γὰρ
 ὅλως ἐπιβουλεύσας τῇ δόξῃ Χριστοῦ, καὶ τῶν

ἐγχεχειρισμένῳ αὐτῷ ποιμνίων ἀλογῆσαι τολ-
μήσας, κατ' οὐδένα τρόπον διοίσει τῶν οὐκ εἰ-
δότων αὐτόν· καὶ γοῦν, ἔφη ποτὲ Χριστὸς πρὸς
τὸν μακάριον Πέτρον, Σίμων Ἰωῆ φίλεις με·
ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, βέσκε τὰ ἀρνία μου·
εἰ δὲ ὁ ποιμαίνων φιλεῖ, μισεῖ· που πάντως ὁ
τούτου καταφρονῶν· εἰ δὲ μισεῖ, καὶ κολάζε-
ται, καὶ τῇ τῶν ἀπίστων ὑποφέρεται δίκη, ὁ-
ποῖος τις ἦν ὁ τὸ τάλαντον λαβὼν, ἵνα ἑμφο-
ρεύσῃται γοητῶς, εἴτα τοῦτο μὲν οὐ πεπραχὼς,
προκομίσας δὲ μᾶλλον ἀπολυπλασίαστον τὸ δο-
θὲν· ἀλλ' οἱ γε τὰ πέντε λαβόντες, ἢ καὶ ἔτι
πλείονα, καμόντες τὲ καὶ φιλερλήσαντες, ἀξιώ-
μασι τιτίμνηται τοῖς περιφανιστάτοις· ἤκουσε
γὰρ ὁ μὲν τις ἔσο ἑπάνω δέκα πόλεων, ὁ δὲ
πέντε· ὁ δὲ ὑβριστής τε καὶ ἀκηρὸς οἰκέτης,
τὴν ἐσχάτην ὑπέμεινε δίκην· ἐπισφαλὲς οὖν παν-
ταχοῦ τὸ ῥάθυμον, εἰς μυσταγωγίαν· ὅθεν γρά-
φει μὲν τισιν ὁ μακάριος Πέτρος· ὅτι ποιμαίνε-
τε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ, ἵν' ὀφθέντος
τοῦ πάντων ἀρχιποίμενος, κομίσῃσθε τὸν μισθόν·
εἰδὼς δὲ τὸ ῥάθυμον ὀλέθρου πύλην, ἔφη Παῦ-
λος· οὐαί μοι ἐστὶν ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι.

Ὅτι δὲ τοῖς ὀκνοῦσιν εἰς μυσταγωγίαν πι-
κρά τε καὶ ὀδυνηρά καὶ δυσδιάφευκτος ἐπικρέ-
μαται κόλασις, διαδείκνυσιν εὐθὺς ὁ σωτὴρ,
τοῖς πρώτοις ἐπενεγκῶν δύο ἐφιξῆς παραδείγ-

κπ. ματαῖ ἔφη γὰρ ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος, ὁ γνούς
τὸ θέλημα τοῦ κυρίου κ. τ. λ.

γ. 48.
p. 184. b.

Διὰ ποίαν αἰτίαν, καὶ τοι φαίη τίς ἄν; πῶς
ὁ μὴ γνούς, ὑπέχει λόγον; ὅτι μὴ ἠθέλησεν εἰ-
δέναι, καὶ τοι μαθεῖν ἐξόν· εἰ δὲ ὁ μὴ γνούς,
ὅλως οὐκ ἄμοιρος ὀργῆς, ὅτι δέον εἰδέναι, κατ-
ημέλησε τοῦ μαθεῖν, ποῖος ἀπαλλάξει λόγος,
τοῦ χρῆναι πολλὰς ὑπομῖναι πληγὰς τὸν εἰδό-
τα καὶ ῥαθυμήσαντα;

p. 185. a.

Φορτικώτερον οὖν ἄρα τῶν διδασκόντων τὸ
κρίμα· καὶ τοῦτο διδάσκει λείων ὁ Χριστοῦ μα-
θητῆς· μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί
μου, εἰδότες ὅτι μεῖζον κρίμα ληφόμεθα· πλου-
σία γὰρ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἢ δόσις,
παρά γε τοῖς τῶν λαῶν ἡγουμένοις· οὕτω γὰρ
πou καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος Τιμοθέῳ Γράφει·
δώσει σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι καὶ μὴ ἀμέ-
λει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι δι' ἐπι-
θέσεως τῶν χειρῶν μου· τοῖς δὲ τοιούτοις ὡς
πολλὰ διδούς ὁ σωτὴρ, πολλὰ ζητεῖ παρ' αὐ-
τῶν· καὶ ποῖα ταῦτά ἐστι; τὸ ἀραρὸς ἐν πί-
στει, τὸ ἀπλανὲς εἰς μυσταγωγίαν, τὸ βεβη-
χὸς ἐν ἐλπίδι, τὸ ἀκατάσειστον ἐν ὑπομονῇ,
τὸ ἄθραυστον ἐν ἰσχύϊ τῇ πνευματικῇ, τὸ εἰς
πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρίστων ἀνδραγαθημάτων, πρό-
θυμόν τε καὶ εὐσθενές, ὡς καὶ ἑτέροις ὑποτύ-
πωσιν εἶναι πολιτείας ἀγγελικῆς.

Τοῦτο τὸ πῦρ ἔχοντες οἱ περὶ Κλεόπαν, ἔλε- XII.
V. 49.
P. 185. b.
γον, οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν
ἐν τῇ ὁδῷ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς;

Πῦρ τοῦτο σωτήριον καὶ ἐπωφελές, δι' οὗ
πάντες οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἀπειψυγμένοι τρόπον τινὰ
καὶ νενεκρωμένοι διὰ τε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸ
μὴ εἰδέναί τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν,
ἀναζωπυρούμεθα πρὸς τὴν κατ' εὐσέβειαν ζωὴν
καὶ τῷ πνεύματι ζέοντες ἀποτελούμεθα κατὰ
τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν, κερδαίνομεν
δὲ πρὸς τούτῳ, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος
μέθεξιν, πρὸς δίκην ὄντος ἐν ἡμῖν βεβαπτί-
σμεθα γὰρ ἐν πυρὶ ἁγίῳ πνεύματι· ἔθος δὲ τῇ
θείᾳ Γραφῇ πῦρ ὀνομάζειν ἔσθ' ὅτε τοὺς θείους
τὲ καὶ ἱεροὺς λθγους, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἁγίου
πνεύματος ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν· ἔφη μὲν
γάρ τις τῶν ἁγίων προφητῶν ὡς ἐκ προσώπου
τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χρι-
στοῦ· ὅτι ἐξαίφνης ἤξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ κύ-
ριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ ὁ ἄγγελος τῆς δια-
θήκης, ὃν ὑμεῖς θέλετε· ἰδοὺ ἔρχεται, λέγει,
κύριος, καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ;
ἢ τίς ὑποστήσεται ὀπτασίαν αὐτοῦ; ἰδοὺ αὐτὸς
ἐκπορεύεται, ὡς πῦρ χωνευτηρίου, καὶ ὡς πόα
πλυνόντων καὶ καθαιρείται χωνεύων καὶ καθ-
αρίζων ὡς τὸ ἀργύριον καὶ ὡς τὸ χρυσίον· καὶ
ναὸν μὲν φησὶν ἐνθάδε, τὸ ἄχραντον ἀληθῶς

XII. καὶ ἅγιον σῶμα, τὸ διὰ τῆς ἁγίας παρθένου
 ταχθεὶν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν δυνάμει.
 τοῦ πατρὸς· εἴρηται γάρ σου πρὸς τὴν ἁγίαν
 παρθένον· πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ
 δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· ἄγγελον δὲ
 διαθήκης αὐτὸν ὀνομάζει τὸν μονογενῆ, πᾶρά
 τὸ ἀγγέλλειν καὶ διακονεῖν τῇ πατρὸς εὐδοκίᾳ
 τῇ εἰς ἡμᾶς γενομένη· καὶ γοῦν ἔφη πρὸς ἡμᾶς·
 ὅτι πάντα ὅσα ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς, ἀπήγ-
 γειλα ὑμῖν· γράφει δὲ περὶ αὐτοῦ, καὶ ὁ προ-
 φῆτης Ἠσαΐας, ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν υἱὸς·
 καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐ-
 τοῦ· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μεγάλης
 βουλῆς ἄγγελος· ὥσπερ οὖν οἱ τὸν χρυσὸν τε
 καὶ ἄργυρον ἐκαθαίρειν εἰδότες, πυρὶ τὸν ἐν
 αὐτοῖς ἐκτίκουσι ῥύπον, οὕτω καὶ ὁ σωτὴρ διὰ
 τῶν εὐαγγελικῶν μαθημάτων, ἐν δυνάμει πνεύ-
 ματος, τὸν ἐκάστου σμῆχει γοῦν τῶν πιστευσάν-
 των εἰς αὐτὸν· ἔφη δέ που καὶ ὁ τῶν ὄλων θεός,
 πρὸς τὸν προφῆτην Ἰερεμίαν· ἰδοὺ δέδωκα τοὺς
 λόφους μου εἰς τὸ στόμα σου πῦρ, καὶ τὸν λαὸν
 τοῦτον, ξύλα· καὶ πάλιν· οὐχ' οἱ λόγοι μου
 ὥσπερ πῦρ, λέγει κύριος; τίς δ' ἂν νοηθῇ πρὸς
 ἡμῶν καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ τῶν τοῦ προφήτου Ἠ-
 σαΐου χειλέων ἀψάμενος; καὶ ἡ τῆς εἰς Χρι-
 στὸν πίστεως ὁμολογία, ἣν εἴπερ τις ἐν στόμα-
 τι λάβοι, πάντη τε καὶ πάντως διακαθαίρεται;

καὶ πιστώσεται λέγων ὁ Παῦλος, ὅτι ἐὰν εἴ-
 πης ἐν τῷ στόματί σου κύριος Ἰησοῦς, καὶ πι-
 στεύσης ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὡς ὁ θεὸς αὐτὸν ἡΐει-
 ρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· πλὴν ἄνθρακι καὶ πυρὶ
 τὴν τοῦ θεοῦ κηρύτματος δύναμιν, ἰοικέται φα-
 μέν, οὐ τὴν ἀναψιν ἐπισπεύδει ὁ κύριος· ἐπι-
 στευον γὰρ ἤδη τινὲς τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ὧν ἀπαρ-
 χὴ γεγονόσιν οἱ θεσπείσιοι μαθηταί· ἐξαφθὲν
 δὲ ἅπαξ τὸ πῦρ, ἀπάσης ἔμελλε καταδράττε-
 σθαι τῆς ὑπὸ οὐρανὸν ἐξενεχθείσης εἰς πέ-
 ρας τῆς πάσης οἰκονομίας· καὶ τοῦτο διδάσκει
 λέγων· βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι κ. τ. λ.

Καὶ τοι Χριστός ἐστιν ἡ εἰρήνη ὑμῶν κατὰ
 τὰς γραφάς· αὐτὸς συνῆψε τοὺς δύο λαοὺς, εἰς
 ἓνα καινὸν ἄνθρωπον· ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀπο-
 καταλλάξας ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι, πρὸς
 τὸν πατέρα· αὐτὸς συνῆψε τοῖς ἄνω τὰ κάτω·
 πῶς οὖν ἔφη οὐκ ἦλθον εἰρήνην δοῦναι; τί φῆς
 ὦ δέσποτα; οὐκ ἦλθες βαλεῖν εἰρήνην; καὶ τοι
 γέγονας ἡμῖν εἰρήνη, κατέλυσας τὸ μισότοιχον
 τοῦ φραγμοῦ, ἠφάνισας τὴν διίστῳσαν ἡμᾶς ἁ-
 μαρτίαν· εὐηγγελίσω τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγ-
 γύς· συνῆψας ἀγέλαις, ἀγέλας· ταῖς ἰουδαίων,
 τὰς ἐξ ἐθνῶν κατειρήνευσας διὰ τοῦ σταυροῦ,
 τὰ τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, κα-
 θὰ γέγραπται, γέγονας ἡμῖν διαλλάκτης καὶ
 μεσίτης, καὶ τὴν διὰ μέσου κειμένην ἁμαρτίαν

τ. 51.
 ρ. 186. α.

XII. περιελὼν συνῆψας δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ πα-
 τρί· καὶ τὴν εἰρήνην, ἰδίαν εἶναι ἔφης, εἰπὼν·
 εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· πῶς οὖν οὐκ ἤλ-
 θες βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν; πρὸς τί-
 νας ἡμῖν ἡ μάχη; καὶ ὁ τοῦ πολέμου τρόπος,
 πῶς ἂν γένοιτο παρ' ἡμῶν; ἵνα τὸ ἐπίπληκτον
 ἔχοι, καὶ ἀρέσῃ σοι τῷ τὴν εἰρήνην ἰδίαν εἶναι
 λέγοντι, καὶ ταύτην ἡμῖν διδωκότι; οὐκοῦν λυέ-
 τω τὸ ζητούμενον Παῦλος, φήσας· εἴ τις ἀδελφὸς
 πόρνος, καὶ τὰ ἑξῆς, τῷ τοιούτῳ μὴ δὲ συν-
 εσθῆναι· δεῖ γὰρ οἶμαι παραιτεῖσθαι πόρνους,
 καὶ τὴν πρὸς τούτους εἰρήνην, ζημίας ἡγείσθαι
 πρόξενον· φθείρουσι γὰρ ἥδη χρηστὰ, ὁμιλίαι
 κακαὶ· καὶ καθά φησι Δαβὶδ, μετὰ ὁσίου ὁσιω-
 θήσῃ· καὶ μετὰ σῖρεβλου, διαστρέτεις· βούλει
 καὶ ἑτέρους ἰδεῖν πρὸς οὓς τὸ ἀσπάζεσθαι τὴν
 εἰρήνην ἐπιζήμιον; ἄκουε γράφωντος ἐνός τῶν
 ἁγίων μαθητῶν· εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ
 ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, τούτῳ μὴ δὲ χαί-
 ρειν λέγετε· διδαχὴν δὲ ποῖαν, ἢ πάντως ἐκεί-
 νην ἣν παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται;
 λύκοις ἰοίκασι τῶν αἰρέσεων οἱ προειστηκότες,
 εἴτα πῶς εἰρηνεύσει πρὸς λύκον τὸ πρόβατον;
 καὶ σκοτεινοὶ μὲν ἐκείνοι· ὁ θεὸς γὰρ φησι τοῦ
 αἰῶνος τούτου, ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπί-
 στων· ἡμεῖς δὲ υἱοὶ φωτὸς· διηύγασε γὰρ ἡμῖν
 ἡ διὰ τοῦ πνεύματος χάρις· τίς οὖν κοινωνία

φωτὶ πρὸς σκότος; οὐκοῦν ἀλαπήσωμεν τὴν πρὸς ΧΙΙ.
ἀδελφούς καὶ ὁμοπίστους εἰρήνην· παραίτωμεθα
δὲ τὴν πρὸς ἐκείνους· δῆλον γάρ, ὅτι χρῆμα
μὲν ἡ εἰρήνη, καλὸν ἄλλ' οὐ πᾶσα πάντως εἰ-
ρήνη τὸ ἀκατάφεκτον ἔχει· ἄλλ' ἔστιν ἐπισφα-
λὴς πολλάκις, καὶ τῆς εἰς θεὸν ἀγάπης ἀποκο-
μίζουσα· ἀλυσιτελὴς γὰρ ἡ πρὸς τοὺς ἑτερό-
φρονας εἰρήνη, κατὰ τὸ τὰ ἴσα ἐκείνοις φρο-
νεῖν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τῶν ἐπὶ γῆς φίλων
οἱ πιστοὶ ἀφίστανται· καὶ συγγενεῖς ἀγνοοῦσι,
καὶ πατὴρ υἱοῦ φιλίαν ἀναναίνεται· καὶ υἱὸς,
πατρὸς τιμὴν ἀγνοεῖ· καὶ μήτηρ, θυγατρὸς φίλ-
τρον ἀπώσατο· δεῖ γὰρ τοῖς ὑψαίνουσι τὸν νοῦν,
ἴπαισθαι τοὺς πεπλανημένους, καὶ οὐκ αὐτοῖς
μᾶλλον τοὺς ὀρθὰ φρονεῖν αἰρουμένους· τοῦτο
καὶ ἑτέρως ἡμῖν ἔφη ὁ Χριστὸς· ὁ φιλῶν πατέ-
ρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι· μου ἄξιος· καὶ
ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι
μου ἄξιος· οὐκοῦν ὅταν εὐσεβείας ἕνεκα τῆς εἰς
Χριστὸν, ἐπίβειον ἀρνήσῃ πατέρα, τότε πλουτή-
σεις πατέρα τὸν ἐν οὐρανοῖς· καὶ ἀφῆς ἀδελ-
φὸν ἀτιμάζοντα θεὸν, διὰ τὸ βούλεισθαι λα-
τρεύειν αὐτῷ, παραδέξεται σε Χριστὸς εἰς ἀδελ-
φὸν, δίδωκε γὰρ ἡμῖν μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ
τοῦτο· ἀπαγγελῶ γάρ φησι τὸ ὄνομά σου τοῖς
ἀδελφοῖς μου· γένος εὐρήσεις λαμπρὸν καὶ μέ-

ΧΙΙ. γα, τὴν τῶν αἰῶν πληθὺν ἔσθ' σὺν αὐτοῖς κληρονόμος τῶν παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων.

v. 54.
p. 187. a.

Ἐπισημαίνονται τὰ τοιαῦτά τινες, καὶ ὡς ἐκ πολλῆς ἄγαν ἐπιτηρήσεως, προαπαγγέλλουσιν ὑετῶν καταδύσεις, ἢ σκληρῶν ἀνέμων ἐφόδους· πῶς οὖν, φησὶ, τὰ ἐν οὐρανῷ δοκιμάζοντες, τὰ ἐν γῇ γινόμενα σημεῖα οὐ βλέπετε; οὐ δὲ δοκιμάξετε τὸν καιρὸν ἐὰν ἦλθεν ὁ προσδοκώμενος.

Ἔδει τοίνυν τοὺς τὰ τῶν καιρῶν σημεῖα τεκμαιρομένους, καὶ τοὺς ἐσομένους ἔσθ' ὅτε χειμῶνας προαπαγγέλλοντες, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις πράγμασιν ἰσχυρὸν ἐπαφεῖναι τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμόν· καὶ ποῖα ταῦτα ἐστὶ; προκατίδειξεν ὁ νόμος τὸ Χριστοῦ μυστήριον, καὶ ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς ἐπιλάμψειν ἔμελλε τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων σωτηρίας ὑπομεῖναι σφαγὴν· καὶ γοῦν προστέταχεν θύεσθαι τὸν ἀμνὸν εἰς τύπον αὐτοῦ, πρὸς ἰσπέραν καὶ ὑπὸ λύχνοις ἔμελλε δὲ πάντως τοῖς μὲν εἰς αὐτὸν πιστεύσασιν, ἢ τῆς σωτηρίας ἀνιερύνεσθαι φύλη, καὶ πολλὰ πραγμάτων ὑπάρξειν εὐδία· καὶ γοῦν ἐν τῷ ἄσματι τῶν ἄσμάτων τὴν γραφομένην νύμφην, ἢ τις καὶ τὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπέχει πρόσωπον, καλῶς εὐρίσκειται Χριστὸς καὶ λέγων· ἀνάστα, ἔλθ' ἡ πλησίον μου, καλή μου περιστερά, ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρῆλθεν, ὁ ὑέτος ἀπῆλθεν, ἐπο-

ρεῦθῃ ἑαυτῶ, τὰ ἄνθη ὥφθη ἐν τῇ γῇ, καιρὸς κλπ. τῆς τομῆς ἐφθασιν· οὐκοῦν ὡς ἔφην, ἑαρινή τις ὥσπερ εὐδία τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν ἀνίσchein ἔμελλεν· ὅτι δὲ καὶ οἱ μακάριοι προφῆται πολυτρόπως διηγγέλκασι τὸ Χριστοῦ μυστήριον, οὐκ ἂν ἰδοιάσει τις· ἔδει δὲ οὖν ἔδει συνείδους ὄντας, φησὶ, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἰδότες κατανοεῖν, καὶ πρὸς τὰ ἐσόμενα βλέπειν, καὶ τοὺς μετὰ τόνδε τὸν βίον χειμῶνας, μὴ ἀγνοεῖν· νότος γὰρ ἔσται καὶ ὄμβρος· τοῦτέστιν ἢ διὰ πυρὸς κόλασις· θερμὸς γὰρ ὁ νότος, καὶ δεινὴ καὶ ἄφυκτος τιμωριῶν καταφορά, ὑετοῦ δίκην κατεμπέπτουσα τῶν ἐαλωκότων, ἔδει τὸν τῆς σωτηρίας μὴ ἀγνοῆσαι καιρὸν· οὗτος δὲ ἦν, ὁ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, καθ' ἣν ἡ τελειοτάτη γνῶσις τῆς εὐσεβείας εἰσβέβηκε καθ' ἣν ἀνέλαμψεν ἡ χάρις δικαιοῦσα τὸν ἀσιβῆ, καὶ οὐ διὰ γε τοῦ νόμου· τέλειωκε γὰρ οὐδὲν, τύπους ἔχων καὶ σκιάς· διὰ πίστεως δὲ μᾶλλον τῆς ἐν Χριστῷ, οὐκ ἐκβαλλούσης τὸν νόμον, ἀποπεραινούσης δ' αὐτὸν, διὰ λατρείας πνευματικῆς· οὐ δοκιμάζει τὸν καιρὸν, οὐκ ἐκ τῶν λόγων τὰ σπέρματα, οὐκ ἐκ τῶν πραγμάτων τοὺς λόγους· βλέπετε θαύματα, καὶ ὁρᾶτε σημεῖα· βεβαιοῦντα τοῖς λόγοις· εἰ μὴ πείθει ὑμᾶς ταῦτα, πειθόμενοι οἱ μέλλοντες ὑμᾶς καταλήψεσθαι πειρα-

ΧΙΙ. σμοὶ, τοῦ λαοῦ ἡ καθαίρεισις, τῆς μητροπόλεως
ἡ ἄλωσις, ἡ διαφθορὰ τοῦ ἔθνους· οὐδὲ ταῦτα
ὑμᾶς εἰς συναίσθησιν ἄγει;

γ. 58.
p. 187. b.

Θεῖα δὲ τοῦ λόγου τὸ εὐτεχνές· ὑποκείμεθα
τίς φησι ἐφ' ἑνὸς τῶν τεταγμένων εἰς ἀρχὴν,
αἰτίαςιν τινα ποιησάμενος κατὰ σοῦ, εἴτα τοῖς
ἀπάγουσιν ἐπὶ τὸ δικαστήριον ὑποδείξας, ἀπο-
φέρεισθαι ποιεῖ· ἕως τοίνυν μετ' αὐτοῦ εἴ ἐν τῇ
ὁδῷ, τοῦτέστι πρὶν ἀφικέσθαι πρὸς τὸν κρίτην,
δὸς ἐρΓασίαν· ἀντὶ τοῦ πᾶσαν θείσθαι μὴ ὀκνή-
σης σπουδὴν, ἵνα ἀπαλλαγῇς αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ
τοῦτο γένοιτο, παραδώσει σε τῷ κριτῇ· εἴτα,
ὅταν ἔνοχος τοῖς ὀφλήμασιν εὐρίθῃς, παραδο-
θῇς τῷ πράκτορι, τοῦτέστι τοῖς ἀπαιτηταῖς·
κῆκεῖνοι σε κατὰκλείσαντες, ἀπαιτήσουσι καὶ τὸ
ἔσχατον λεπτὸν· οὐκοῦν ἔνοχοι μὲν πλημμελή-
ματι ἐσμέν ἅπαντες οἱ ὄντες ἐπὶ τῆς γῆς· ἐκά-
στου γε μὴν ἀντίδικος καὶ κατήγορος, ὁ σατα-
νᾶς· ἐχθρὸς γάρ ἐστι καὶ ἐκδικητής· ἕως τοί-
νυν ἐσμέν ἐν τῇ ὁδῷ, τοῦτέστιν ἕως οὕτω πρὸς
τὸ τῆς ἐνθάδε ζωῆς κατηντήσαμεν τέλος, ἀπαλ-
λαγῶμεν αὐτοῦ· λύσωμεν τὰς κατ' ἑαυτῶν αἰ-
τίας· τὴν διὰ Χριστοῦ χάριν ἀρπάσωμεν, ἐλευ-
θεροῦσαν ἡμᾶς παντὸς ὀφλήματος, καὶ δίχης
ἔξω τιθεῖσαν, κολάσειός τε καὶ φόβου, μὴ ἄρα
πῶς ἀνακόνιπτον ἐσχηκότας τὸν μολυσμὸν, ἀπεν-
εχθῶμεν πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ παραδοθῶμεν·

τοῖς πράκτορσιν, ἧτοι τοῖς κολασταῖς, ὧν οὐκ XII.
 ἂν τις διαφύγοι τὸ ἀπηνὲς ἀπαιτηθήσεται δὲ
 μᾶλλον τὰς ἐπὶ παντὶ πλημμελίματι δίκας μι-
 κρῶ καὶ μεγάλῳ τούτων ἴσονται μακρὰν, οἱ
 τὸν τῆς Χριστοῦ παρουσίας καιρὸν δοκιμάζον-
 τες, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον οὐκ ἠγνοηκότες.

C A P. XIII.

Ἔοικασιν οἱ Γαλιλαῖοι κατὰ τοὺς χρόνους Πι- XIII.
 λάτου ἱστυασιакенаί, δόγμασιν ἰπόμενοι Ἰούδα V. 1.
 τοῦ γαλιλαίου, οὗ καὶ ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς πρά- P. 188. a
 ξεσι τῶν ἀποστόλων ἐμνήσθη· ἦν δὲ τὸ δόγμα
 τοῦ Ἰούδα, ὡς καὶ Ἰώσηπος ἐν τοῖς τελευταίοις
 τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας ἔδειξε, φαντασίαν
 ἕξαποστέλλον πολλὴν, δι' εὐσέβειαν εὐτοτίας·
 κύριον γὰρ μὴ δὲ μέχρι στόματος ἔφασκε δεῖν
 τινα λείπειν, μηδὲ κατὰ τινα φιλοφροσύνην οὕ-
 τω δὲ μὴ δὲ τὸν βασιλεύοντα· καὶ πολλοὶ γε
 αὐτῶν περὶ τοῦ μὴ εἰπεῖν Καίσαρα κύριον, χα-
 λειπητάτας αἰχίας ὑπέμειναν· οἱ καὶ ἰδίδασκον
 μὴ δεῖν παρὰ τὰς διατεταγμένας ἐν τῷ Μωϋ-
 σείῳ νόμῳ θυσίας, ἐτέρας ἀναφέρεισθαι τῷ θεῷ·
 διόπερ ἐκώλυον τὰς ὑπὸ τῆς Ἱερουσίας τοῦ λαοῦ
 παραδιδόμενας γίνεσθαι περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ
 βασιλείως καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἔθνους· εἰκὸς οὖν
 ἐπὶ τούτοις ἀθανακτοῦντα πρὸς Γαλιλαίους τὸν

χιι. Πιλάτον, κειῦσαι παρ' αὐταῖς αἷς ἰδόκουν κα-
τὰ τὸν νόμον προσφέρειν θυσίαις, αὐτοὺς ἀναι-
ρεθῆναι· ὥς τότε ἀναμιχθῆναι ταῖς προσφερο-
μέναις θυσίαις, τὸ αἷμα τῶν προσαλόντων ταῦ-
τα οὖν ἐπεὶ ἰδοὺ ὑπὲρ εὐσεβείας Γίνεσθαι,
ἀπήγγελον τῷ σωτῆρι, βουλόμενοι τὸ ἐπὶ τού-
τοις ἀρέσκον αὐτῷ μαθεῖν· ὁ δὲ οἰομένων τῶν
ἐκ τοῦ λαοῦ δικαιοτάτα κατὰ τὰς ἀμαρτίας αὐ-
τῶν πεπονθέναι ταῦτα, ἀναιρεθέντας, ἅτε στά-
σιν κινήσαντας τῷ λαῷ, καὶ ἐπὶ τὸ μισεῖν ἐρε-
θίσαντας ἄρχοντας κατὰ τῶν ὑψηλῶν, τὸ μὲν
εἶναι αὐτοὺς ἀμαρτωλοὺς, τίθησιν· οὐ μὴν φη-
σι ταῦτα αὐτοὺς πεπονθέναι, ὥς τῶν μὴ πεπον-
θότων χείρονας· εἴτ' ἐπὶ τούτοις φησιν, ὅσον
ἐπὶ τῷ ῥητῷ ἀποτρίπων τῆς ἐμφυλίου διόσεως,
προφάσει εὐσεβείας ἀναπτομένης, τοὺς ὑπὲρ τοῦ
λαοῦ, τὸ εἰ μὴ μετάνοήσῃτε, τοῦτέστιν εἰ μὴ
μεταβάλησθε τοῦ στασιάζειν καὶ ἀνδίστασθαι
τοῖς ἄρχουσιν, ὅπερ οὐ κατὰ βούλημα ποιεῖτε
Θεοῦ, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε, καὶ τὸ ὑμέ-
τερον αἷμα ταῖς ὑμετέραις θυσίαις ἀναμιχθή-
σεται.

v. 6.
p. 189. b.

Εἰ μὲν οὖν τις βούλοιτο λέγειν, ἄγγιλον
εἶναι τὸν παρὰ Θεοῦ ταχθέντα προειστάναι τῆς
ἰουδαίων συναγωγῆς, οὐ καὶ ἅν' ἀμάρτοι τοῦ πρέ-
ποντος· μεμνήμεθα γὰρ τοῦ προφήτου Ζαχαρίου
γεγραφότος, ὅτι εἰστήκει τις τῶν ἁγίων ἄγγι-

λων, τὰς ὑπὲρ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀναφέρων λι- ΧΠΙ.
 τὰς καὶ λέγων, κύριε παντοκράτορ, ἕως τίνος
 οὐ μὴ ἐλεήσης τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὰς πό-
 λεις Ἰούδα ἃς ὑπερεΐδες τοῦτο ἑβδομηκοστὸν
 ἔτος; γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ ἐξόδῳ ὡς κατὰ
 διώκοντος τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ὁμοίως τοῖς ἰδίῳις
 ὑπασπισταῖς τοῦ τῆς Αἰγυπτίων ἐξάρχοντος γῆς,
 εἴτα μέλλοντος συμπλέκεσθαι πρὸς μάχην αὐ-
 τοῖς, ἔστιν ἄγγελος θεοῦ ἀνὰ μέσον τῆς παρεμ-
 βολῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀνὰ μέσον τῶν Αἰ-
 γυπτίων, καὶ οὐ συνέμιζαν ἀλλήλοις ὅλην τὴν
 νύκτα· ἔστι τοίνυν τὸ ἀπεικὸς οὐδὲν, κἀνθάδε
 νοεῖν τὸν προειρηκότα τῆς συναγωγῆς ἄγγελον,
 ἀνατεῖναι ὑπὲρ αὐτῆς τὰς ἰκετηρίας· εἰ δὲ δὴ
 τις λέγοι τὸν υἱὸν εἶναι τὸν γηπόνον, ἔχοι ἂν
 καὶ τοῦτο τοῖς καθήκουσι λογισμοῖς οὐκ ἀπειρι-
 κότα λόγον· παράκλητος γὰρ ἡμῶν ἐστὶ πρὸς
 τὸν πατέρα, ἱλαστήριόν τε καὶ γεωργὸς τῶν
 ἡμετέρων ψυχῶν· καὶ τοῦν αὐτὸς ἔφη περὶ ἑαυ-
 τοῦ· ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπóρον
 αὐτοῦ· ἀδικήσει δὲ τοῦτο εἰς δόξαν οὐδὲν τὸν
 υἱὸν, τὸ περικεῖσθαι φημὶ τοῦ Γηπόνου τὸ πρόσ-
 ωπον· εὐρίσκεται γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ τοῦτο
 λαβὼν, μῶμον οὐδένα ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας
 ὑπομείνας πώποτε· ἔφη γὰρ ὁ υἱὸς τοῖς ἀγίοις
 ἀποσφόλοις· ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος· ὑμεῖς τὰ κλή-
 ματα· ὁ πατήρ μου, ὁ γεωργὸς ἐστὶ πρὸς ἕκα-

XIII. στα Ἰὰρ τῶν προκειμένων θιωρημάτων ἴσθ' ὅτι, καὶ ἡ τοῦ λόγον γίνεσθαι διεκβολή· ὅτι δὲ ἔμελλε τὴν ἐκβολὴν ὑπομένειν ὁ Ἰσραὴλ διὰ πολλὴν ἀκαρπίαν, ὑπεσήμεναι πῶς καὶ ὁ μακάριος Βαπτιστῆς, λείων ἤδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται, καὶ τὰ ἑξῆς· ἴσκει τοίνυν συκῇ παραβάλλειν τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν ὡς καὶ ἑτέροις αὐτὴν παραβάλλει φυτοῖς τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν ἀμπέλω φημι καὶ ἑλαία καὶ δρυμοῖς· καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἰερεμίας ποτὶ δὲ πάλιν πρὸς αὐτὴν ἑλαίαν ὠραίαν, εὐσχιον τῷ εἶδει, ἑκάλεσε κύριος τὸ ὄνομά σου εἰς καιρὸν περιτομῆς αὐτῆς· ἀνήφθη πῦρ ἐπ' αὐτὴν· μεγάλη ἡ θλίψις ἐπ' αὐτὴν, ἡχρειώθησαν οἱ κλάδοι αὐτῆς· ἕτερος δὲ τῶν προφητῶν, Λιβάνω τῷ ὄρει παρεικάζων αὐτὴν, οὕτω φησὶ· διάτοιξον ὁ Λίβανος τὰς θύρας σου, καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέδρους σου· διδαπάνηται γὰρ ὡς ὑπὸ πυρὸς, ὁ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις δρυμὸς, τοὔτέστιν ὁ ἐν αὐτῇ δῆμος· οὐκοῦν εἰς εἰκόνα δέχεται τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, ὡς ἔφην, ἡγουν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, τὴν ἐν τῇ παραβολῇ λεγομένην συκὴν· ἦλθε δὲ φησι ζῆτῶν καρπὸν, καὶ οὐχ' εὗρε· τοῦτο τρίτον ἦλθε· τὸ πρῶτον, διὰ Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν· δεύτερον, καθ' ὃν ἦν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ κριταὶ· τρίτον δὲ μετὰ τούτους, καθ' ὃν γεγόνασιν οἱ

μακάριοι προφῆται μέχρις Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· ἐν τούτοις γέγονε τοῖς καιροῖς ἄκαρπος ὁ Ἰσραὴλ· ὅσον γὰρ ἦκεν εἰς τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρς, δῆλον δὲ ὅτι καὶ τοῦ υἱοῦ, ἀπαράδεικτος ἦν ὡς ἐν σκιαῖς καὶ τύποις λατρείᾳ, ἄκαρπος παντελῶς τό γε ἦκον εἰς πνευματικὴν εὐοσμίαν· γέγονεν οὖν καὶ ἀπόβλητος καὶ τοῦτο διδάξει λέγων αὐτὸς ὁ σωτὴρ πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ Θεὸν· θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, ὀλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας, οὐκ εὐδόκησας· καὶ διὰ Ἡσαίου· τίς γὰρ ἐξιζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεις, εἰὰν φέρῃτε σημίδαλιν, μάταιον θυμίαμα βδελυγμά μοι ἐστὶν ὃ δὴ μισεῖ καὶ βδελύσσεται Θεός, πῶς ἂν νοηθεῖν καρπὸς εἶναι ψυχῆς νοητὸς καὶ πνευματικὸς καὶ εὐπαράδεικτος αὐτῷ;

Ἦν δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ γυνὴ ἐκτωκαίδεκα ἔτη ἐξ ἀσθενείας συγκύπτουσα· ὀνίνησιν οὐ μετρίως τοὺς εὖ φρονοῦντας, καὶ τοῦτο· διὲ γὰρ ἡμᾶς πανταχόθεν τὸ χρήσιμον ἐρανίζεσθαι· ἐξεστὶ δὴ οὖν ἐντεῦθεν ἰδεῖν, ὅτι δέχεται πολλὰς τὴν κατὰ τινων ἐξουσίαν ὁ σαττανᾶς, πλημμελοῦντων δηλονότι, καὶ τῶν εἰς εὐσέβειαν σπουδασμάτων ἀνθηρημένων τὸ ῥάθυμον· οὗς δ' ἂν λάβοι, τοιούτους ἐνίσχιν ἀρρώσθημασιν ἴσθ' ὅτε σωματικαῖς, κολαστῆς ὑπάρχων καὶ ἀπηνὴς· δι-

v. 11.
p. 190. a.

ΧΙΠ. ὁμοίως δὲ χάσαν αὐτῷ πρὸς τοῦτο οἰκονομικώτα-
 τα λίαν ὁ παντεπόπτης Θεὸς· ἵνα τῷ τῆς δυ-
 σπράγίας βάρει κατηχθισμένοι, μεταφοιτῶν ἑ-
 λοιντο πρὸς τὰ βελτίω· καὶ γοῦν ὁ σαφώτατος
 Παῦλος, ἐν Κορίνθῳ τινὰ διαβεβλημένον ἐπὶ
 πορνείᾳ, παραδέδωκε τῷ σαῖανᾳ εἰς ὄλεθρον τῆς
 σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ· οὐκοῦν ἡ συγκε-
 κυφῦτᾳ γυνὴ τοῦτο λέγεται παθεῖν ἐξ ἀγριό-
 τητος διαβολικῆς· ἥτοι, καθάπερ ἔφην, παρει-
 ραμένῃ παρὰ θεοῦ δι' οἰκτιῖα πλάσματα, ἡ γοῦν
 τῇ καθόλου λόγῳ καὶ γενικῷ παραιτίος γὰρ
 τοῖς ἀνθρωπίνους σώμασι τοῦ νοσεῖν ὁ ἀλιτή-
 ριος γέρονε σαῖανᾳς· ὅτι καὶ δι' αὐτοῦ τὴν πα-
 ράβασιν τὴν ἐν Ἀδὰμ ἡρτύθαι φαμέν, δι' ἧς
 εἰς ἀσθένειαν καὶ φθορὰν, τὰ τῶν ἀνθρώπων
 κατεχομίσθη σώματα· πλὴν ὄντων τῶν ἀνθρώ-
 πων ἐν τούτοις, οὐ παρεῖδεν ἡμᾶς ἀγαθὸς ὢν
 φύσει Θεὸς, μακρὰ δὲ καὶ ἀφύκτω κεκολασμέ-
 νους νόσῳ τοὺς κάμνοντας, καὶ ἀπῆλλαττε τῶν
 δεσμῶν, λυτικὴν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν ἀποφαί-
 νων εἰ μάλα τὴν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ παρουσίαν
 τε καὶ ἀνάδειξιν αὐτοῦ· ἀφίκετο γὰρ ἐμορφώ-
 σων τὰ κατ' ἡμᾶς πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς· ὁ γὰρ
 θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησε, κατὰ τὸ γεγραμμένον·
 οὐδὲ τέρεπται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων· ἔκτισε γὰρ
 εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα· καὶ σωτήριοι αἱ γενέ-
 σεις τοῦ κόσμου· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς φάρ-

μακρον ὀλίθρου· φθόνῳ δὲ διαβόλου, Θάνατος XIII.
εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.

Ἐπ' ἀνατροπῇ θανάτου, καὶ φθορᾶς, καὶ v. 14.
p. 190. b.
φθόνου τοῦ καθ' ἡμῶν γεγονότος παρὰ τοῦ πο-
νηροῦ καὶ ἀρχεκάκου δράκοντος, ἡ τοῦ λόγου
γένεσις σάρκωσις, ἤγουν ἐνανθρώπησις· καὶ τοῦ-
το σαφῶς ἡμῖν, δι' αὐτῶν ἐκφαίνεται τῶν πραγ-
μάτων ἡλευθέρου τοίνυν τὴν Ἀβραὰμ θυγατέ-
ρα, τῆς οὕτω μακρᾶς ἀρρώστιας, ἐπιφωνῶν τε
καὶ λέγων· γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας
σου· θεοπρεπεστάτη λίαν ἡ φωνή, ἐξουσίας γέ-
μουσα τῆς ἀνωτάτω· νεύματι γὰρ βασιλικῷ τὴν
νόσον ἐλαύνει· προσεπίβησι δὲ καὶ χειράς αὐ-
τῇ· καὶ ἀνωρθώθη φησὶ παραχρῆμα· ἔξιστι δὲ
οὖν κἀντεῦθεν ἰδεῖν, ὅτι τὴν τοῦ θεοῦ δυνάμιν
τε καὶ ἐνέργειαν ἡ ἀγία πεφόρηκε σὰρξ· ἰδία
γὰρ ἦν αὐτοῦ, καὶ οὐχ' ἐτέρου τινὸς παρ' αὐ-
τὸν ὄντος υἱοῦ κατὰμόνας καὶ ἰδικῶς, κατὰ γε
τὸ τίσιν ἀνοσιώτατα δοκοῦν.

Καὶ τοι πῶς οὐκ εἶδει μᾶλλον θαυμάσαι Χρι-
στὸν ἀπολύσαντα τῶν δεσμῶν τὴν Ἀβραὰμ θυ-
γατέρα; εἶδες αὐτὴν παραδόξως τοῦ πάθους
ἀπηλλαγμένην· οὐκ εἶδες εὐχόμενον τὸν ἰατρὸν,
οὐχ' ὡς αἶτημα παρ' ἐτέρου λαβόντα τῆς καμ-
νούσης τὴν ἴασιν, ἀλλ' ἐξουσίας ἔργον ἀποτε-
λίσαντα· ἀρχισυνάγωγος ὦν, τὰ Μωϋσέως οἴ-
σθα· που Γράμματα· εἶδες αὐτὸν εὐχόμενον πλει-

XIII. σταχοῦ, καὶ ἐξ ἰδίας δυνάμεως οὐδὲν ἐνεργέ-
 σαῖτα παντελῶς· καὶ τοῦν λιπρωθείσης τῆς Μα-
 ριάμ διὰ τὸ εἰπεῖν τί μόνον κατ' αὐτοῦ ἐν κα-
 ταγνώσειως μίρει, καὶ τοῦτο ἀληθές· γυναῖκα
 γάρ, φησιν, αἰθιόπισσαν ἔλαβεν ἑαυτῷ· οὐ γέ-
 γονε κρείττων τοῦ κακοῦ, προσέπιπτε δὲ μᾶλ-
 λον τῷ Θεῷ λέγων· ὁ Θεός, δέομαί σου ἴασαι
 αὐτὴν· καὶ ὅμως οὐδὲ ἰκετεύοντος συνεχωρήθη
 αὐτῇ τῆς ἁμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον· καὶ ἕκαστος
 δὲ τῶν ἀγίων προφητῶν, εἴ που τί καὶ ἐνῆργη-
 κεν ὅλως, ἐν δυνάμει Θεοῦ τοῦτο ποιήσας ὁρά-
 ται· ἐνταῦθα δέ μοι βλέπει τὸν τῶν ὅλων σω-
 τῆρα Χριστὸν· εὐχὴν ἀνατείνεῖται, ἀλλὰ τῇ ἑαυ-
 τοῦ δυνάμει ἀνατεθεικότα τοῦ πρᾶγματος τὴν
 κατόρθωσιν, φωνῇ θεραπεύοντα, καὶ χειρὸς ἀφ᾽
 κύριος γὰρ ὦν καὶ θεός, ἰσοδυναμοῦσαν ἑαυτῷ
 πρὸς γε τὸ δύνασθαι φημὶ νοσημάτων ἐλευθε-
 ροῦν, τὴν ἰδίαν ἀπέφηνε σάρκα· ἔδει δὲ οὖν ἐν-
 τεῦθεν συνεῖναι λοιπὸν τοῦ κατ' αὐτὸν μυστη-
 ρίου τὴν δύναμιν· οὐκοῦν εἴπερ τις ἦν ἀλχίνους
 ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἐνενόησεν ἂν τίς τε καὶ ὅσος
 ἐστὶν ὁ σωτὴρ, ἐκ τῆς οὕτω παραδόξου Θεοση-
 μείας, καὶ μὴ ταυτὰ λέγειν τοῖς ὄχλοις, μὴ δὲ
 τοῖς θεραπευομένοις ἐγκαλεῖν τοῦ νόμου τὴν
 λύσιν, τῆς κατὰ τὸ σάββατον ἀρτίας τὴν παρά-
 δοσιν· ἐργάσασθαι γὰρ ὅλως ἐστὶ τὸ θεραπεύε-
 σθαι· ἀδικεῖται δὲ νόμος, θεοῦ κατοικτείροντος,

καὶ ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου; τίني προστίταχεν ἀρ- XIII.
 γεῖν ἐν σαββάτῳ; ἐαυτῷ μᾶλλον, ἢ σοὶ; εἰ μὲν
 οὖν ἐαυτῷ, μὴ διοικεῖτω τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν σαβ-
 βάτῳ· ἀρδεύτω καὶ ὁ τοῦ ἡλίου δρόμος, μὴ πι-
 πτέτωσαν ὑετοὶ, στήτωσαν αἱ τῶν ὑδάτων πη-
 γαὶ, καὶ ποταμῶν ἀενάων φοραὶ, καὶ ἀνέμων
 χρειᾶι· εἰ δέ σοι προστίταχεν ἀργεῖν, μὴ ἐγ-
 κάλει θεῷ, τὸ καὶ ἐν σαββάτῳ διδόναι τισι μετ'
 ἐξουσίας τὸν ἔλιον· διὰ τί δὲ ὅλως καὶ ἀργεῖν
 ἐκέλευσεν ἐν σαββάτῳ; ἵνα, φησὶ, ἀναπαύσῃται
 ὁ παῖς σου, καὶ ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν
 σου, καὶ πᾶν κτῆνος σου· ὅταν οὖν ἀναπαύσῃ
 τινὰς, νοσημάτων αὐτοὺς ἀνιῇς, εἴτα τοῦτο κω-
 λύης αὐτοῖς, ἔλυσας ἐναργῶς τὸν ἐπὶ τῷ σαβ-
 βάτῳ νόμον, οὐκ ἔων ἀναπαύεσθαι τοὺς ἐν ἀλ-
 γήμασιν ὄντας καὶ νόσοις, οὓς ἔδησεν ὁ σαττανᾶς.

Ἄλλ' ὁ τῆς ἀχαριστοῦ συναγωγῆς ἀρχισυν- P. 191. b.
 ἄγωγος, ἐπειδὴ εἶδε τὴν τὰ μέλη διεδεμένην Συ-
 αῖκα, καὶ ὀρθοποδεῖν μὴ δυναμένην, ἀλλ' εἰς
 γῆν καὶ ἐπὶ γαστέρα συννεύουσαν, ὑπὸ Χριστοῦ
 ἡλητημένην, καὶ ἀφ᾽ ἡ μόνῃ τέλειον ἀνορθωθείσαν,
 καὶ τὴν τοῖς ἀνθρώποις οἰκίαν πορείαν ἐν ὀρ-
 θίῳ τῷ σχήματι ὀδεύουσαν, καὶ ὑπὲρ τοῦτου
 τὸν θεὸν μεγαλύνουσαν, ἄχθεῖται τῇ ταύτης λύ-
 σει, καὶ ἐπὶ τῇ δόξῃ τοῦ κυρίου πυρπολούμε-
 νος, διαμεῖται τῷ φλόγῳ καὶ ἐπηρεάζει τῷ θαύ-
 ματι, καὶ τὸν κύριον ἀφείδς τὸν ἐλέγχοντα τὴν

ΧΙΙΙ. τούτου ὑπόκρισιν, τοῖς ὄχλοις ἐπιτιμᾷ ὥστε
 δόξαι ὅτι διὰ τὸ σάββατον ἀγανακτεῖ· ἵνα πεί-
 σῃ τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις διεσχορωτισμέ-
 νους, καὶ ταῖς ἐργασίαις σχολάζοντας, μὴ δὲ
 ἐν σαββάτῳ θιατὰς εἶναι καὶ θαυμαστάς τῶν
 τοῦ κυρίου τερατουργημάτων, μὴ ποτε καὶ πι-
 στεύσωσιν· ἀλλ' εἰπὲ ἡμῖν, ὦ βασκανίας ἀνδρά-
 ποδον, ὅποῖον ἔργον ὁ νόμος ἐκάλυπεν, ὁ εἶ-
 πὼν σοι, ἀπὸ παντὸς ἔργου χειροκμήτου, ἀπο-
 στήσῃ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; ἄρα τὸ διὰ σί-
 ματος καὶ διὰ λόγου; παῦσαι τοῦν ἐσθίων, καὶ
 πίνων, καὶ ὁμιλῶν, καὶ ψάλλον ἐν σαββάτῳ·
 καὶ εἰ μὴ ταῦτα πράττεις, μὴ δὲ τὸν νόμον ἀνα-
 γινώσκεις, ἵνα τί σοι καὶ τὸ σάββατον; ἀλλὰ
 τὸ διὰ χειρῶν καὶ ποῖον διὰ χειρῶν ἔργον, τὸ
 φωνῇ γυναῖκα ἀνορθῶσαι; εἰ δ' ὅτι ἔρῳ ἢ γυ-
 νὴ θεράπειται τοῦτο ἐργασίαν καλεῖς, ἔργον
 ἐργάζῃ καὶ σὺ τὴν θεραπείαν μεμφόμενος· ἀλλ'
 εἶπε, φησὶ, ἀπολείναι τῆς ἀσθενείας, καὶ ἀπο-
 λέλυται· τί δὲ; οὐ καὶ σὺ λύεις τὴν ζώνην ἐν
 σαββάτῳ; οὐ τῶν ποδῶν ἐκλύεις τὸ ὑπόδημα;
 οὐ τὴν στρωμνὴν ἀρρωνύεις; οὐ τὴν χεῖρα ἀπο-
 σμήχεις ῥυπῶσαι ἐν ἐδέσμασι; πῶς οὖν ἐφ' ἐνὶ
 μόνῳ λόγῳ τῷ ἀπολείναι ἀγανακτεῖς; ὅποῖον
 δὲ καὶ ἔργον ἢ γυνὴ μετὰ τὸν λόγον εἰργάσα-
 το; ἄρά γε χαλκιευτικῆς, ἢ τεκτονικῆς, ἢ οἰκο-
 δομικῆς ἐφάπατο; ἄρα ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ὑφαν-

τικῆς ἢ ἰσθουργικῆς ἔργον μετεχειρίσατο; ἀλλ' XIII.
 ἀνωρθώθη, φησί· ἔργον γὰρ ὅλως ἐστὶ τὸ θε-
 ραπεύεσθαι· ἀλλὰ γὰρ οὐ διὰ τὸ σάββατον ἀλη-
 θῶς ἀτακτεῖς, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν βλέπων τι-
 μώμενον· καὶ ὡς θεὸν προσκυνούμενον, μαίνη καὶ
 ἀποπνίγη, καὶ τῇ βασκανίᾳ κατατήκη· καὶ ἑτε-
 ρα μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνδομυχᾶς, ἄλλον δὲ σκή-
 πτη καὶ προφασίζη· ὅθεν καὶ χαριέστατα ὑπὸ
 τοῦ κυρίου τοῦ εἰδότος τοὺς ματαίους σου δια-
 λογισμοὺς ἐλέγχῃ καὶ τὴν ἀρμόζουσάν σοι δέ-
 χη προσηγορίαν, ὑποκριτῆς ἀκούσας καὶ εἴρων
 καὶ ὑπουργός.

Οὐ θαυμάζεις γάρ φησι τὸν λύσαντα τὴν γ. 16.
p. 192. a.
 τοῦ Ἀβραάμ θυγατέρα, ἀλλὰ βοῦν μὲν καὶ
 ὄνον ἀναπαύεις, καμάτων αὐτοὺς ἀνιείς καὶ ἀπο-
 φέρων ἐφ' ὕδαρ· σωζομένου δὲ παραδόξως ἀν-
 θρώπου νεοσηκότος, καὶ θεοῦ κατοικτεῖραντος,
 ἀμφοτέροις ἐπιτιμᾶς ὡς παρανομήσας, τῷ μὲν
 ὅτι τεθιεράσσει, τῷ δὲ ὅτι τοῦ νοσεῖν ἀπηλ-
 λάττετο.

Θία μοι τὸν ἀρχισυνάγωγον ὅπως ἀτιμότε-
 ρος αὐτῷ τοῦ κτήνους ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, εἴ γε
 βοῦν καὶ ὄνον ἐν σαββάτῳ πρόνοίας ἀξιοῖ· τὴν
 δὲ συγκεχυθεῖσαν γυναῖκα οὐ βούλεται βασκαί-
 νων Χριστῷ ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀσθενείας, οὐδὲ
 τὸ κατάλληλον ἀπολαβεῖν σχήμα.

Ἀλλ' ὁ τῆς συναγωγῆς ἄρχων ὁ βάσκανος γ. 192. b.

ΧΙΠ. ἐβούλετο τὴν ἀνορθωθείσαν γυναῖκα, κατὰ τὰ τεῖράποδα μᾶλλον κάτω κεκυφέναι, ἢ τὸ οἰκεῖον ἀνθρώποις ἀπολαβεῖν σχῆμα· μόνον ἵνα μὴ Χριστὸς μεγαλύνηται, μὴ δὲ Θεὸς εἶναι ὑπὸ τῶν ππραγμάτων κηρύττηται· ἐλέγχεται μὲν τοι ὁ ἀρχισυνάγωγος ὑποκριτῆς ὢν· εἴ γε τὰ μὲν ἄλογα ζῶα ἐν σαββάτῳ ἐπὶ τὸ ὕδωρ ἀπάγοι, τὴν δὲ γυναῖκα, τὴν οὐ μᾶλλον διὰ τὸ γένος ὅσον διὰ τὴν πίστιν Ἀβραὰμ οὖσαν θυγατέρα, οὐκ ἀξιοῖ λυθῆναι τοῦ δεσμοῦ τῆς ἀσθιλείας· ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς νόσου, παράβασιν κρίνει τοῦ σαββάτου.

Υ. 17. Κατησχύνοντο μὲν οἱ διεφθαρμέναις τὰς κρίσεις ἐκφέροτες· οἱ τῷ ἀκρογωνιαίῳ προσκόπτοντες, καὶ διὰ τοῦτο συνεθλῶμενοι· οἱ τῷ ἰατρῷ ἀνθεσθήκοτες· οἱ τῷ σοφῷ κερამεῖ τὴν τῶν διαστραφέντων σκευῶν ἐπανόρθωσιν ποιουμένῳ ἀντιπίπτοντες· καὶ οὐδὲ μία αὐτοῖς ἀπόκρισις ὑπελείπειτο· ἀλλ' ἦσαν αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἑλεγχος ἀναντίρρητος, ἐπιστομιζόμενοι καὶ ἀποροῦντες ὅ τι ἄρα καὶ φθέγγονται· οὕτως αὐτῶν ἀπεῖρραψε τὸ θρασὺ στόμα ὁ κύριος· οἱ δὲ ὄχλοι, οἷα ὠφελούμενοι ἐκ τῶν σημείων, ἔχαιρον· τὸ γὰρ ἐνδοξον τῶν ἔργων καὶ περιφανὲς ἔλυε πᾶσαν ζήτησιν καὶ ἀμφιβολίαν τοῖς μὴ κακοήθως ζητοῦσιν.

Υ. 19.
Ρ. 193. α. Εὐφυὲς τὸ παράδειγμα, καὶ οὐκ ἀνικάνως

ἔχον εἰς παράδοσιν τῶν συμβεβηκότων, ἡ γοῦν κπ.
γενομένων ἐπὶ τῷ θείῳ τὲ καὶ ἱερῷ κηρύγματι,
φημὶ δὴ τῷ εὐαγγελικῷ, ὃ δὴ καὶ βασιλείαν
ὀνομάζει τοῦ Θεοῦ· δι' αὐτοῦ γὰρ κερδαίνομεν
τὸ συμβασιλεῦσαι Χριστῷ· καὶ ἦν μὲν ἐν ἀρ-
χαῖς παρ' ὀλίγοις καὶ συνεσταλμένον, ἐπλατύν-
θη δὲ καὶ διέδραμε μετὰ ταῦτα εἰς πάντα τὰ
ἔθνη· ἑλλαθήθη μὲν γὰρ κατὰ μόνην τὴν Ἰου-
δαίαν, ἐν ἣ καὶ εὐαρίθμητοι παντελῶς γιγόν-
νασιν οἱ μακάριοι μαθηταί· ἀπειθήσαντος δὲ τοῦ
Ἰσραὴλ, τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ἐνετέλλετο λέ-
γων· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη,
καὶ τὰ ἐξῆς ὥσπερ οὖν τὸ σπέρμα τοῦ σινά-
πειως, τῶν μὲν ἑτέρων λαχανικῶν σπειρμάτων,
ἡττάται λίαν εἰς τὸ ἐν μεγέθει ποσόν, ἀνίσχει
γε μὴν εἰς ὕψος, λαχανοπριποῦς ἐπέκεινα μέ-
τρου, ὥστε καὶ στρουθίων ἐναύλισμα γενέσθαι
πολλῶν, οὕτω καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν,
τούτέστι τὸ νέον τὲ καὶ ἱερὸν καὶ σωτήριον κή-
ρυγμα, δι' οὗ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρίστων ἀν-
δραγαθημάτων πεποδηγήμεθα, καὶ τὸν φύσει
τὲ καὶ ἀληθῶς ὄντα ἐγνώκαμεν, ὡς παρ' ὀλί-
γοις μὲν ἦν ἐν ἀρχαῖς, καὶ οἷον βραχὺ καὶ συν-
εσταλμένον· προεβέβηκε δὲ μετὰ τοῦτο πρὸς αὖ-
ξησιν· ὥστε καὶ εἰς σκέπην γενέσθαι τοῖς προσ-
ιοῦσιν αὐτῷ· οὗς δὴ καὶ στρουθίοις παρεικα-
στίον· Θεῷ γὰρ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν ὀλίγοις κο-

ΧΙΠ. μιδῇ μέτροις εἰσὶν· ἐδόθη μὲν γάρ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ διὰ Μωϋσέως νόμος· ἐπεὶ δὲ ἦν ἀνέφικτον διὰ τῆς ἐν αὐτῷ σκιᾶς, καὶ σωματικῆς λατρείας διασωθῆναι δύνασθαι τοὺς ἐπὶ τῆς ἡγῆς, λοιπὸν ἀναγκαίως τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον ἀνέφυσον κήρυγμα, καὶ εἰς ὅλην ἐκτεταταί τὴν ὑπουρανόν· τοῦτο ἡμῖν αἰνιγματωδῶς τὸ μωσαϊκὸν ἐσήμαινε γράμμα· ἔχει δὲ οὕτως· καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων· ποίησον σεαυτῷ δύο σάλπιγγας ἐλατὰς, ἀργυρᾶς ποιήσας αὐτάς, καὶ ἔσονται σοι ἀνακαλεῖν τὴν συναγωγὴν, καὶ ἐξαίρειν τὰς παρεμβολὰς· καὶ μεθ' ἑτέρα· καὶ οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς σαλπιοῦσι ταῖς σάλπιγξιν· καὶ ἔσται ὑμῖν νόμιμον αἰῶνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν· ἵνα ἐντεῦθεν ἐννοῇς καὶ τὴν τοῦ νόμου παιδαγωγίαν, καὶ τελειώσιν τὴν διὰ Χριστοῦ, διὰ πολιτείας εὐαγγελικῆς καὶ μυσταγωγίας τῆς ὑπὲρ σκιὰν καὶ τύπους· σάλπιγξ δὲ οὖν ὁ νόμος· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα· οὕτω γὰρ αὐτοῦ διαμνημονεύει καὶ ὁ προφήτης Ἠσαΐας λέγων· καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, σαλπιοῦσι τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ· μεγάλη γὰρ ὄντως ἀνεφώνησε σάλπιγξ, ἡ διὰ γε τῶν ἀγίων ἀποστόλων· οὐκ ἀθετοῦσα τὴν πρώτην, συνεισδεχομένη δὲ καὶ αὐτὴν διὰ γὰρ νόμου καὶ προφητῶν, ἰμπεδοῦσιν αἱ τὸν ἐπὶ Χριστῷ λόγον, μαρτυρίαις χρώμε-

νοι ταῖς ἀρχαιοτέραις· οὐκοῦν δύο μὲν αἱ σάλ- XII.
 πιγγες, ἀργυραὶ δὲ, καὶ ἔλαται· τοῦ μὲν ἀρ-
 γύρου κατασημαίνοντος τὴν φαιδρότητα· λαμ-
 πρὸς γάρ ἐστί· ὁ παρὰ θεοῦ λόγος· τοῦ γε μὴν
 ἐλάσματος ὑποφαίνοντος, ὅτι προβήσονται καὶ
 προκόψουσιν αἱ ἱεραὶ τε καὶ θεῖαι σάλπιγγες,
 ἥγουν τὸ νέον τε καὶ ἀρχαῖον κήρυγμα· προκό-
 πτει γὰρ αἰεὶ πως τὸ ἐλαυνόμενον, καὶ εἰς εὖρος
 τε καὶ μήκος ἐκτείνεται· ἔμελλον δὲ προκόπτειν,
 ἐπιλάμψαντος τοῦ Χριστοῦ· ὁ μὲν παλαιὸς νό-
 μος, εἰς θεωρίαν πνευματικὴν· τὸ δὲ κήρυγμα
 τὸ εὐαγγελικὸν, εἰς τὸ πάσης κατευρυθῆσθαι
 τῆς ὑπ' οὐρανὸν· πλὴν τοῖς ἱερεῦσιν ὁ νόμος ἐδί-
 δου τὸ χρῆναι ταῖς σάλπιγξι διατάττειν τοὺς
 λαοὺς· δίδοται γὰρ παρὰ Χριστοῦ τὸ διακηρύτ-
 τειν αὐτὸν καὶ τὰ αὐτοῦ θεσπίσματᾶ, τοῖς τῶν
 νέων κηρυγμάτων ἱεουργοῖς, δῆλον δὲ ὅτι τοῖς
 ἀγίοις ἀποστόλοις· ὡς δὲ ἔμελλεν εἰς αὐξήσειν
 ὥσπερ ἀναπνέων, βραχὺς ὢν ἐν ἀρχαῖς τῶν
 εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ὁ λόγος, ἀταλαίπω-
 ρον ἰδεῖν, προηγορευκός· θεοῦ διὰ φωνῆς Ἡ-
 σαίου περὶ αὐτοῦ· ὅτι ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα,
 τοῦ γινῶναι τὸν κύριον· ὡς ὕδωρ πολὺ κατακα-
 λύψαι θαλάσσης· θαλάσσης γὰρ δίκην ἐκκίχου-
 ται πανταχοῦ τὸ σωτήριον κήρυγμα, καὶ παν-
 σθενεστέρα ἔχει τὴν ἐμβολήν· καὶ τοῦτο πάλιν
 ἡμῖν διασαφεῖ λέγων ὁ τῶν ὅλων θεός, διὰ προ-

ΧΙΠ. φήτου φωνῆς· καὶ κυλισθήσεται ὡς ὕδωρ, κρῖμα· καὶ δικαιοσύνη ὡς χειμάρρους ἄβατος· κρῖμα μὲν γὰρ καὶ δικαιοσύνην, τὸ εὐαγγελικὸν ὀνομάζει κήρυγμα· οὕτω γε μὴν αὐτὸ κατακυλισθήσεται διεβεβαιούτο τῆς ὑπ' οὐρανὸν, ὡς ὕδωρ καὶ χειμάρρουν, οὐ δὲ τὰς ὁρμὰς ἐγκόψειεν ἂν οὐδεὶς καταχιομένου λαύρως.

γ. 21.
p. 194. b.

Ὁ αὐτὸς δ' ἂν γένοιτο λόγος, καὶ περὶ τοῦ ζύμη παραβεβλήσθαι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· μικρὰ μὲν γὰρ ἡ ζύμη, πλὴν τοῦ παντὸς φυράματος ἀμελητὶ καταδράττεται· καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῷ ποιότητα καταμίσγει γοργῶς· τοιοῦτόν τι καὶ ἐν ἡμῖν ὁ θεῖος ἐργάζεται· λόγος· γεγοιῶς γὰρ ἐν ἡμῖν, ἀγίους καὶ ἀμώμους ἀποτελεῖ· καὶ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν εἰσδιδυκώς, πνευματικούς ἀποφαίνει· ἴν' ὡς ὁ Παῦλος φησὶ, ὁλόκληρον ἡμῶν τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα καὶ ψυχὴ ἀμέμπτως τηρηθεῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὅτι γὰρ ἐν τῷ βιάθει τῆς διανοίας ἡμῶν ὁ Θεὸς εἰσχεῖται λόγος, σαφηνεῖ λέγων ὁ τῶν ὅλων Θεὸς δι' ἐνὸς τῶν προφητῶν· ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινὴν· δίδους νόμους μου εἰς τὰς διανοίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς· οὐκοῦν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, τὴν νοητὴν καὶ θεῖαν δεχόμεθα ζύμην·

ἵνα διὰ τῆς οὕτω σιπῆς καὶ ἀγίας ζύμης ἄζυ- ΧΠΙ.
μοι νοητῶς εὐρισκώμεθα· εἰσδύνουσα γὰρ εἰς
τοῦν τῆς εὐαγγελικῆς παιδείουσις ἡ ζωοποιὸς
ἐνέργεια, ψυχὴν τε καὶ σῶμα καὶ πνεῦμα, πρὸς
τὴν ἰδίαν ὥσπερ ποιότητα, μεταστοιχειοῖ.

Δοκεῖ πως ἡ ἀπόκρισις, ἔξω φέρεσθαι σκο- v. 23.
p. 195. b.
ποῦ τοῦ ἐρωτήσαντος· ὁ μὲν γὰρ ἡξίου μα-
θεῖν, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι· ὁ δὲ τὴν τοῦ δύν-
ασθαι δικαιωθῆναι τρίβον ἐξηγεῖτο, λέγων
ἀγωνίζεσθαι εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης· τί
οὖν ἄρα πρὸς τοῦτο φαμέν; ἔθος ἦν τῷ πάντων
σωτῆρι Χριστῷ, τοῖς ἐρωτῶσιν αὐτὸν ὑπαντᾶν,
οὐχὶ πάντως κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, ἀλλ' εἰς
τὸ χρήσιμόν τι καὶ ἀναγκαῖον τοῖς ἀκροωμένοις
ἐρᾶν· ἔδρα δὲ τοῦτο μάλιστα, ὅτι τις ἡξίου
μαθεῖν τι, τῶν ὅσα περιττὰ ἐστὶ καὶ ἀνόνητα·
τί γὰρ ἔδει φιλοπευστεῖν, πότερόν ποτε πολ-
λοὶ τινες εἶεν ἢ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; τί τὸ ἐν-
τειῦθαι ὄφελος ἐκβέβηκεν ἂν τοῖς ἀκροωμένοις;
ἦν δὲ ἀναγκαῖον καὶ λυσιτέλές τὸ εἰδέναι μᾶλ-
λον τὸν τρόπον δι' οὗπερ ἂν τις ἴοι πρὸς σω-
τηρίαν· οὐκοῦν οἰκονομικῶς πρὸς μὲν τὸ τῆς ἐρω-
τήσεως εἰκαῖον, ἀποσιῖα· μεθίστησι δὲ τοὺς λό-
γους ἐφ' ὅπερ ἦν ἀναγκαῖον· τοῦτο δὲ ἦν τὸ
εἰδέναι· δρᾶν ἐκεῖνα δι' ὧν ἦν δύνασθαι τὴν σῆ-
νὴν καὶ τεθλιμμένην εἰσελάσαι πύλιν· τοῦτο
γὰρ που καὶ ἐτέρωθι διδάσκων φησὶν, εἰσελθε-

XIII. τε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατῆϊα ἡ πύλη,
 καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώ-
 λειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐ-
 τῆς· στενὴ δὲ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ
 ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν· ὀλίγοι δὲ εἰσιν οἱ εὐ-
 ρίσκοντες αὐτήν· τοῖς γὰρ ἐθέλουσιν ἐλθεῖν,
 δεῖ δὴ πᾶντως πίστεως μὲν, καὶ πόρο γε τῶν
 ἄλλων, ὀρθῆς· εἴτα, βίου ἀληπτοῦ κατὰ τὸ
 μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης· οὕτω γάρ
 που καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ τὰς πρὸς Θεὸν ἰκε-
 σίας ἐποιεῖτο λέγων· κρῖνον με κύριε κατὰ τὴν
 δικαιοσύνην μου· πλὴν οὐκ ἔνεστι τοῖς ἐθέλου-
 σι βιοῦν ἀγίως, ἀκλήτῃ δύνασθαι τοῦτο δρᾶν·
 αἰὶ γὰρ πως ἰστί σκληρὰ καὶ ἀνάντης, καὶ οὐ
 βάσιμος τοῖς πολλοῖς, ἡ εἰς ἀρετὴν ἀποφέρου-
 σα τρίβος· εἰσελάσει δὲ ῥαδίως διὰ τῆς στενῆς
 πύλης, καὶ δραμεῖται τὴν τεθλιμμένην ὁ ἀγω-
 νιζόμενος καὶ τοὺς τοιούτους πόνους αἰρούμε-
 νος· γέγραπται γοῦν ὅτι ἀνὴρ ἐν πόνοις, πονεῖ
 ἑαυτῷ, καὶ ἐκβιάζεται ἑαυτοῦ τὴν ἀπώλειαν· ὥς
 γὰρ αὐτὸς πάλιν ἔφη ὁ κύριος, βιασθή ἐστιν ἡ
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἀρπάζου-
 σιν αὐτήν· πλατεῖα δὲ ἡ πύλη, καὶ εὐρύχωρος
 ἡ ὁδὸς, ἡ πολλοὺς εἰς ὅλεθρον καταφέρουσα·
 καὶ ὅποιον ἂν νοηθῇ τὸ πλάτος αὐτῆς, αἰσχροὶ
 καὶ φιλήδονοι ζωὴ, τρυφαί, καὶ κῶμοι, καὶ
 μέθαι, καὶ πάντα τὰ τῆς κακίας ἐπιτηδεύματα,

ἡ φιλαργυρία, καὶ τῶν προσκαίρων δοξαρίων χιιι. φαντασία κενή, τὸ ἀμνημονεῖν τῶν θείων ἐνταλμάτων, τὸ μὴ ἔχειν τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον παρὰ ὀφθαλμῶν· οὐκοῦν τῶν μὲν τοιούτων, ἀποφοιτῶν ἀναγκαῖον τοὺς εἰσβάλλειν ἐθέλοντας διὰ τῆς σίηνῆς πύλης, συνεῖναι δὲ καὶ συνεορτάζειν Χριστῷ.

“Οτι γὰρ οἱ μὴ τοιοῦτοι ἀπόβλητοι, δι’ ἑναρ- v. 25.
p. 197. a
γοῦς παραδείγματος διέδειξεν ὁ σωτὴρ εἰπὼν· ἀφ’ οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης κ. τ. λ.

Ὡς ἐπὶ τινος οἰκοδεσπότου πολλοὺς τῶν ἐπιτηδείων συναγῆγερχότος εἰς ἐστίαν καὶ τράπεζαν, εἴτα προεισβεβηκότος μεθ’ ὧν ἔδει τοῦτο δρᾶν· ἀποκλείσαντός τε τὴν θύραν, τοὺς μετὰ τοῦτο χρούοντας ἀκούσεσθαι φησὶν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· γινῶσιν δὲ ἐνταῦθα, οὐχ’ ἀπλῶς τὴν εἴδησιν λείπει, ἀλλὰ τὴν οἰκειότητα τὴν ἐν μεθέξει, τὴν ὡς ἐν χάριτι καὶ τιμῇ· εἴπερ γὰρ ἡ γινῶσις μόνον ἡμῖν κατασημαίνεται εἴδησιν, πῶς ἠνέησε τῶν ὄντων τινὰς, ὁ πάντα ἔχων γυμνὰ καὶ τετραχλησμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, ὁ καὶ παρὶν γενέσεως πάντα εἰδώς; οὐκοῦν οὐ μόνον ἀνόητον ἀλλὰ καὶ δυσσεβές, τὸ ἀγνοῆσαι τινὰς ὑποποθεῖναι τὸν κύριον· οἰησόμεθα δὲ μᾶλλον εἰπεῖν αὐτὸν, ὡς οὐδαμῶθεν τὴν οἰκειότητά τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ σχέσιν ἐπάσσονται· οὐκ οἶδα γὰρ φησι γεγονότας ἀρετῆς ἐραστάς· οὐ τὸν ἑμὸν τι-

XIII. μήσαντας λόγον, ἀλλ' οὐδὲ συναφθέντας ἔμοι
 διὰ πράξεων ἀγαθῶν ἀκολουθῶς καὶ πρὸς Μωϋ-
 σία εἴρηται· οἶδα σε παρὰ πάντας, καὶ χάριν
 εὖρες παρ' ἔμοι· ἀντὶ τοῦ ἐν οἰκειότητι τῇ ὑπὲρ
 πάντας, ἐτίθης παρ' ἔμοι, καὶ πολλὴν ἐπορίσω
 τὴν χάριν· οὐκοῦν καὶ περὶ τῶν οὐδαμόθεν οἰ-
 κειωθέντων αὐτῷ, λέγει· οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἀπό-
 στηλὲ ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάζεται τῆς ἀδικίας· οὐδὲ μία
 γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος· τίνες δ' ἂν νοη-
 θεῖεν οἱ λέγοντες τῷ Χριστῷ τὸ ἐφάγομεν καὶ
 ἐπίομεν ἐνώπιόν σου; ἀρμόσειεν ἂν ὁ τοιοῦτος
 λόγος μάλιστα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ· οἷς δὲ καὶ ἔφη
 Χριστὸς· ὅτι ὄψεσθε τοὺς περὶ τὸν Ἀβραάμ καὶ
 τοὺς προφῆτας, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ἐαυ-
 τοὺς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω· πῶς οὖν ἥσθιον
 καὶ ἔπινον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; τὴν νομικὴν τε-
 λοῦντες λατρίαν προσκομίζοντες γὰρ τῷ Θεῷ
 τὰς δι' αἵματος θυσίας, ἥσθιον καὶ νύφραίνοντο·
 ἠκροῶντο δὲ καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, τῶν Μωϋ-
 σείως βιβλίων· οὐ τὰ ἑαυτοῦ γεγραφότος μᾶλ-
 λον, ἐρμηνεύοντος δὲ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ· προαν-
 ετίθει γὰρ αἰὲ τῶν ἑαυτοῦ φωνῆς, τὸ τάδε λέ-
 γει κύριος· ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ πρὸς δικαίωσιν, ἢ
 δι' αἱμάτων λατρεία· οὐδ' ἂν ἀπονέψαιτό τις
 μολυσμούς, ἀκροατὴς μὲν τῶν θείων γενόμενος
 νόμων, πιπραχὼς δὲ οὐδὲν τῶν κεκελευσμένων
 καὶ ἐτέρως δὲ τὴν πίστιν οὐ προσηκάμενοι τὴν

δικαιοῦσαν τὸν ἄσεβῃ, οὐδὲ τοῖς εὐαγγελικοῖς XIII.
 Θεωπίσμασιν ἀκολουθήσαντες, δι' ὧν ἦν δύνασθαι τὴν εὐφυᾶ καὶ ἐξηλιγμένην ἐξασκήσαι
 ζῶν, πῶς ἂν εἰσελάσειαν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
 Θεοῦ; ἱπαριθμήσεις τοῖς ὀνομασμένοις καὶ ἐτέρους
 τινὰς δυναμένους εἰπεῖν ἑσθ' ὅτι τῷ πάντων
 κριτῇ ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐν ταῖς
 πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας· καὶ τίνες ἂν εἴην οὗτοι
 πάλιν; πολλοὶ πεπιστεύκασιν εἰς Χριστὸν,
 καὶ τὰς ἀγίας ἐπ' αὐτῷ τελοῦσιν ἑορτάς, φοιτῶντες
 δὲ καὶ ἐν ἐκκλησίαις, τῶν εὐαγγελικῶν ἀκροῶνται
 παιδευμάτων ἀποτίθενται δὲ εἰς νοῦν, τῶν
 γεγραμμένων οὐδὲν ἀλλὰ καὶ πνευματικῆς εὐκαρπίας
 γυμνὴν ἔχουσι τὴν καρδίαν· κλαύσονται οὖν καὶ οὗτοι
 πικρῶς, καὶ βρύξουσιν τοὺς ὀδόντας· ἀρνήσεται γὰρ καὶ αὐτοὺς ὁ
 κύριος· ἔφη γοῦν· οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε,
 εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν νοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ
 ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς.

Ὅτι δὲ ἔμελλον Ἰουδαῖοι τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος,
 δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῆς, ὀλοῦρόπως ἀπολισθεῖν,
 ἀντιστενεχθήσεσθαι τῶν ἐθνῶν ἢ πληθὺς,
 διέδειξεν εἰπὼν· ὅτι ἐξ ἡοῦς καὶ δυσμῶν
 καὶ βορρᾶ καὶ νότου κεκλημένοι πολλοὶ
 συναναπαύσονται τοῖς ἁγίοις· αὐτοὶ γὰρ μὴν
 ἐξωσθήσονται, καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀγατολῶν καὶ δυ-

v. 29.
p. 198. 2.

ΧΙΠ. σμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακληθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.

v. 30. Οἱ τὴν πρώτην φησὶ ἐσχηκότες τάξιν, πότε τὴν δευτέραν ἔξουσι, προτεταγμένων ἐτέρων· ὁ δὲ καὶ γέροντες προτεΐμηνται γὰρ τὰ ἔθνη, τῆς ἰουδαίων ἀγέλης· εἰ καὶ περὶ πολλῶν ἐτέρων, καὶ ἀδιορίστως τοῦτο εἴρηται.

P. 198. b. Καὶ πρῶτον μὲν καιρὸν λογιούμεθα ὡς εἴρηται, καθ' ὃν ἦν ἐν παραδείσῳ Ἀδάμ· δεύτερον, ὡς ἐν ὥρᾳ τρίτῃ δηλούμενον, καθ' ὃν ἦν Νῶε· τρίτον, ὡς ἐν ἑκτῇ, καθ' ὃν ἦν Ἀβραάμ· τέταρτον, ὡς ἐν ἐνάτῃ, καθ' ὃν ἦν Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται· περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην, τοῦτέστιν ἐν τῷ πέμπτῳ καιρῷ, συστελλομένης ἤδη τῆς ἡμέρας, ἤγουν τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἐμισθώσατο τὰ ἔθνη ὁ Χριστὸς, κεκλημένα πρὸς ἐπίγνωσιν, παρ' οὐδενὸς ἐτέρου.

v. 32. Πρόσχεις ἀκριβῶς τῇ τοῦ λόφου δυνάμει· δοκιᾷ μὲν γὰρ πως τετράφθαι καὶ βλέπειν εἰς τὸ Ἑρῶδου πρόσωπον, τὸ εἰρημένον, ὡς τινες ἐνόμισαν· ἔρχεται δὲ μᾶλλον κατὰ τῆς τοῦ φαρισαίου σκαιότητος· καὶ τοιγὰρ δυνάμενος εἰπεῖν, εἰπέ τυχὸν τῇ ἀλώπεκι ἐκείνῃ, τοῦτο μὲν παρήσιν· εὐφυέστατα δὲ μίση τινὸς χρώμενος φωνῇ, μονονουχὶ κατέδειξεν ἐγγυὲς ὄντα τὸν φαρισαῖον, εἰπὼν τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ (*). τῇ ἀλώ-

(*) Confer scholia in Lucam apud nos T. IX. p. 448.

πεικὶ δὲ παρεικάζει τὸν ἄνθρωπον· πανούργον κχι. γὰρ αἰεὶ πως ἐστὶ καὶ δύστροπον τὸ θηρίον· τοιοῦτοι καὶ οἱ φαρισαῖοι.

Ἴδου ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ σήμερον καὶ αὔριον· καὶ τῇ τρίτῃ, τελειοῦμαι.

Ὅρας ὅτι τοῦθ' ὥσπερ ἤδει λυπεῖν τὸ τῶν φαρισαίων στίφος ἀποπληροῦν ἐπαγγέλλεται; ἰδίωκον αὐτὸν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων, ἵνα μὴ τῇ τῶν παραδόξων ἐπιδείξει χρώμενος, σαγενεύῃ πολλοὺς εἰς τὸ πιστεῦειν αὐτῷ· ἐπειδὴ δὲ θεὸς ὦν, οὐκ ἠγνόησε τοὺς ἐπὶ τούτῳ διαλοῖσμούς, αὐτὸ τὸ ἀπηχθμένον αὐτοῖς ἐπιτελεῖν ἐπαγγέλλεται· φάσκων ὅτι καὶ ἀκαθάρτοις ἐπιτιμήσει πνεύμασι, καὶ ἀπαλλάξει παθῶν τοὺς ἐν ἀρρώστίαις, καὶ τελειωθήσεται· τοὔτέστιν ἐκὼν ὑπομενεῖ τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθος, ὑπὲρ γε τοῦ σῶσαι τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἥδει δὴ οὖν ἄρα καὶ πῶς καὶ πότε τὸν κατὰ σάρκα θάνατον ὑποστήσεται, πλὴν ᾠήθησαν οἱ φαρισαῖοι κατορρώδησιν αὐτὸν τὴν Ἡρώδου χειρὰ, καὶ τοι τῶν δυνάμεων ὄντα κύριον· ὅτι δὲ τῆς ἐξ ἀνθρώπων πλεονεξίας οὐδένα ποιεῖται λόγον, διέδειξεν εἰπὼν· πλὴν δεῖ με σήμερον κ. τ. λ.

Τὸ δὲ δεῖ με λέγων, οὐκ ἀνάγκην ἀδιάφυ- γ. 33. κτον ἐπηρτημένην ὥσπερ ἑαυτῷ ἐδήλωσεν· ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἐξουσία τῶν αὐτοῦ θελημάτων ἀνυπόπτως, ὅπου περ ἂν ἐθέλῃ, βαδιεῖται καὶ περι-

κπι. νοστήσει τὴν Ἰουδαίαν, οὐδενὸς ἐπιόντος ἢ ἐπιβουλεύοντος, ἄχρις ἂν αὐτὸς ἐκὼν κατὰδέξηται τὴν τελείωσιν, τὴν διὰ τὴ φημί τοῦ τιμίου σταυροῦ, τέως μὲν τοι ἐνεργῶ δυνάμεις· καὶ τοῦτου νῦν ὁ καιρὸς· καὶ οὐτι γὰρ ἐπὶ πλείονα χρόνον· τοῦτο γὰρ τὸ σήμερον καὶ τὸ αὔριον.

Καὶ τοῦτο δὲ φησιν ἀποκρίσσειν Ἱερουσαλήμ· καὶ οὐχ' ἐτέρως οἷόν τι γενέσθαι· ἀλλ' ἡ τοὺς προφήτας αἰεὶ μελεῖν κυῖα φονεύειν, ἥξει καὶ ἐπὶ τὸν τῶν προφητῶν κύριον.

v. 34. Πολλοῖς δὲ ἁγίων αἵμασι ποιεῖται ἔνοχον τὴν Ἱερουσαλήμ· καὶ τί τὸν ἐντεῦθεν, ἀπολίσθεῖν τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειότητος, δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῆς ἔμελλον ἀποσπείμωσθαι τῆς τῶν ἁγίων ἐλπίδος· τοῦτο λέγων, τὸν τόπον ἐδήλου ἐφ' οὗ τὸ πάθος ἔμελλεν ὑπομένειν.

p. 199. a. Ὅτι δὲ ἦσαν ἀμνήμονες τῶν παρὰ θεοῦ χαρισμάτων, δυσάγωγοί τε καὶ ὀκνηροὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ὠφελούντων αὐτοὺς, δίδειξεν εἰπών.

Πεπαιδαγώγηκε γὰρ διὰ τοῦ πανσόφου Μωϋσέως, νενοθεύτηκε δὲ προφητῶν ἁγίων· ἡδέλησιν ὑπὸ πτέρυγας, τοὔτέστιν ὑπὸ σκέπην τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἔχειν αὐτοὺς, οἱ δὲ γὰρ τῶν οὕτως εὐχταιστάτων διημαρτήκασιν ἁβανῶν, ἀμνήμονες καὶ ἀχάριστοι ὄντες.

v. 35.
p. 199. b. Ἀποσπείστηκε γὰρ τῶν Ἱεροσολύμων ὁ κύριος, ὡς ἀναξίους ὄντας τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας,

ἀφείς τοὺς εἰσόντας, ἔξειλθε καὶ πόρευου ἐν- XIII.
 τεῦθεν· εἶτα περινοστήσας τὴν Ἰουδαίαν, καὶ δια-
 σώσας πολλοὺς, καὶ σημείων ἀποτελεσθῆς τῶν
 ὑπὲρ λόγον γεγεννημένος, ὑπενόστησε πάλιν ἐν
 τοῖς Ἱεροσολύμοις· τότε δὴ τότε κειάθειεν ἐπὶ
 τὸν πῶλον τῆς ὄνου· ὄχλοι δὲ πολλοὶ καὶ παῖ-
 δες ἄνηβοι, τὰ κάλυττρα τῶν φοινίκων ἀνατεί-
 νοντες, προειβάδιζον, εὐφημοῦντές τε καὶ λέ-
 γοντες, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ· εὐλογημένος ὁ
 ἐρχόμενος, ἐν ὀνόματι κυρίου· οὐκοῦν ἀναξίους
 ὄντας ἀφείς, τότε πάλιν αὐτοῖς ὀφθήσεσθαι φη-
 σὶν, ὅταν ὁ τοῦ πάθους ἐνσῇ καιρὸς· τότε γὰρ
 ἀνέβη πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἰσήλασεν εὐ-
 φημούμενος· καὶ κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, τὸ σω-
 τήριον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη πάθος.

C A P. XIV.

Ἦρτο τοὺς νομικοὺς καὶ τοὺς φαρισαίους, ὁ XIV.
 κύριος· πότερόν ποτε ἔξεισι τῷ σαββάτῳ θε- v. 3.
 ραπεύειν, ἢ οὐ· οἱ δὲ, φησιν, ἐσίγησαν· ἀνθρώ- p. 200. a.
 του σείγηκας ὧ νομικὲ; εἰπὶ τι τῶν γεγραμ-
 μένων· ἐπιδείξον τὸν διὰ Μωϋσέως νόμον, δια-
 βιβληκότα ποτὲ τὸ εὖ ποιεῖν ἐν σαββάτῳ, εἰ
 σκληροὺς ἡμᾶς καὶ ἀφιλοικτεῖρμονας εἶναι βού-
 λεται διὰ τὴν τῶν σαββάτων ἀργίαν· ἀλλ' οὐκ
 ἂν, ἔχοις ἐπιδεῖξαι τοῦτο πόθεν· ἐπειδὴ δὲ δυ-

- xiv. στρόπως σεισγήκασι, παραλύει Χριστὸς τὴν ἄ-
 θραυστον αὐτῶν ἀναισχυνίαν, λοῖσμοῖς ἀναγ-
 ν. 5. καίοις εἰς τοῦτο χρώμενος. Εἰ κεκώλυκε, φησὶν,
 ὁ νόμος ἔλεειν ἐν σαββάτῳ, πῶς ἐποικτείραις
 αὐτὸς τὸν εἰς φρέαρ καταπεσόντα; μὴ φροντί-
 σης υἱοῦ κινδυνεύοντος ἐν σαββάτῳ; ἐπίτμησον
 τῷ τῆς διαθέσεως κέντρῳ, εἴπερ οἶστα σκληρὸν
 ὄντα τὸν νομοθέτην καὶ ἀφιλοκτείρμονα· μὴ δὲ
 νέμε χεῖρα τῷ κάμνοντι, προτιθεῖς αὐτοῦ τὴν
 εἰς τὸν νόμον αἰδῶ, μᾶλλον δὲ τὴν ἀργίαν τὴν
 ἀλογωτάτην, εἰ μή σοι δοκεῖ πνευματικὸν εἰ-
 δέναι σαββαῖσμὸν· οὐ κατὰλήγει τοῦ εἶναι χρη-
 στὸς ὁ τῶν ὅλων θεὸς, ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ φιλάν-
 θρωπος, οὐκ ἀπανθρωπίας τὸν Μωϋσείως νόμον
 ἐτίθει διδάσκαλον, ἀγάπης δὲ μᾶλλον τῆς εἰς
 τὸν πείλας εἰσηγητὴν· εἴτα, πῶς ἦν εἰκὸς τὴν
 οὕτω σειπτήν καὶ ἀξιάγαστον ἐντολὴν ἀτονεῖν ἐν
 σαββάτῳ, κατὰ βούλησιν θεοῦ; τί οὖν σεισγή-
 κας νομικὴ; ἠπόρησας ὁμολογουμένως· μακρὰ
 τοιγαροῦν χαίρειν εἰπὼν ταῖς βασκανίαις τῶν
 Ἰουδαίων, ἀπαλλάττει τοῦ νοσεῖν, τὸν ὑδέρω
 κεκρατημένον· ὃς διδιδῶς τοὺς φαρισαίους, οὐ
 προσῆλθεν αὐτῶν θεραπευθῆναι διὰ τὸ σάββα-
 τον, ἀλλὰ μόνον ἔστη ἐνώπιον αὐτοῦ, ἵνα ἐκ
 τῆς θείας ἐλεήσεως αὐτὸν, θεραπεύσῃ· ὅπερ εἰδὼς
 ὁ κύριος, ὡς ἐμβατεύων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὡς
 θεὸς, οὐκ ἐρωτᾷ αὐτὸν εἰ θέλει ὑγιὲς γενέ-

σθαι, ἀλλ' εὐθείως ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ἥδει χιν. γὰρ ὅτι ἤθελε· καὶ γὰρ ἵνα τύχη τῆς θερα-
πείας, ἴστατο ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ἐσιώπα.

Ἐπειδὴ τῶν κεκλημένων ἐθεᾶτο τινὰς, ὡς ν. γ.
μέγά τι χρῆμα καὶ ἀξιόληπτον, τὰς πρωτοκλι-
σίας ἀσυνέτως ἀρπάζοντας, ἀναγκαίως ἴν' αὐ-
τούς τε καὶ ἡμᾶς ὠφελῇ, ματαίως δόξης κατα-
φρονεῖν παραγγυᾷ· καὶ δοκεῖ μὲν ἴσως τισὶ,
μικρά πως εἶναι ταυτὶ, καὶ οὐ πολλῆς ἄξια
φροντίδος· ὅταν δέ τις αὐτοῖς τὸν τῆς διανοίας
ὀφθαλμὸν ἐνερίσῃ, τὸ τηνικάδε μαθήσεται ἐ-
ποίου μὲν ἀπαλλάττει μώμου τὸν ἄνθρωπον,
ὅσον δὲ τὸ κόσμιον αὐτῷ ἐνεργάζεται· τὸ μὲν
γὰρ τιμαῖς ἡμᾶς ταῖς ἀναρμόστοις, ἡγοῦν οὐ
πάντη τε καὶ πάντως ὀφειλομέναις ἡμῖν προ-
χείρως ἐπισηδᾶν, ἀσυνέτους ἡμᾶς ἀποφαίνει·
ὅταν γάρ, φησι, ἔλθῃ ὁ ἐντιμότερός σου, ἱρεῖ
σοι ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλίσας· δὸς τούτῳ τόπον
ὦ πόσης αἰσχύνῃς τὸ πρᾶγμα μιμίστωται; σώ-
φρων δὲ καὶ ἀξιοθαύμαστος, ὁ μετὸν αὐτῷ ἀν-
επιπλήκτως τοῖς πρώτοις κατὰσειμνύνεσθαι, τού-
του μὲν οὐκ ἐφίεμενος, μόνον δὲ οὐχὶ τὰ ἑαυ-
τοῦ παραχωρῶν ἑτέροις, ὑπὲρ γε τοῦ μὴ δοκεῖν
ἡττᾶσθαι φιλοδοξίας, ὁ τοιοῦτος ὡς ὀφλημα
λήψεται τιμὴν· ἀκούσεται γὰρ παρὰ τοῦ κεκλη-
κότος, προσανάβηθι ὧδε· μέγα δὲ οὖν καὶ ἱξαί-
ριον ἀγαθὸν, τὸ μέτριον φρόνημα· εἰ γάρ τις

ΧΙΥ. ἐτέρων προτάττεσθαι ζητεῖ, κερδαινέτω τοῦτο διὰ τῆς ἄνωθεν ψήφου, καὶ στεφανούσθω τιμαῖς ταῖς παρὰ Θεοῦ, νικάτω πολλοὺς τῇ τῶν ἀρετῶν λαμπρότητι, τῇ ταπεινογροσύνῃ· ὑψι-
λὸν γὰρ παρὰ Θεῷ τὸ συνεσταλμένον φρόνημα· μιμητὴς γίνεται Χριστοῦ τοῦ εἰπόντος, μάθετε ἀπ' ἐμοῦ· ὅτι πραὺς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· ταῦτα δὲ λέγων, οὐκέτι ἐπιπλήττει βα-
ρίως, ἀλλ' ἐπιτιμᾷ χρηστῶς ταύτης ποιούσης καὶ τῆς παραινέσεως· μᾶλλον δὲ καὶ πλείον ἐπὶ τῶν εὐαισθήτων, ὅτι καὶ προαγωγότερον ἀφί-
στησιν ἀπὸ τῆς φιλοτιμίας, ἢ πρὸς τὰ τῆς φι-
λοτιμίας ἀποτροπὴ· μικρῷ δὲ οὕτω τῷ παρα-
δείγματι τῷ κατὰ τὰ δεῖπνα, τὴν τῶν φιλοτί-
μων καθαίρεισιν ὑποδεικνύς, καὶ τὴν τῶν ἀφι-
λοτίμων ὑψωσιν, μέγα τῷ μικρῷ προστίθῃσι,
καθολικὸν ἐπιφέρων τὸ, ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν,
ὑψωθήσεται· ὅπερ τῆς Θείας ἡρτηται κρίσεως,
καὶ οὐ πάντως κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιτε-
λεῖται συνήθειαν· ἐπεὶ, πολλοὶ καὶ τιμῆς ὀρεχ-
θέντες, ἐπέτυχον τῆς εὐτελοῦς ταύτης τιμῆς·
καὶ ἄλλοι ἑαυτοὺς ταπεινώσαντες, ἔμειναν ἀτε-
ράστοι.

v. 8.
p. 200. b.

Μέγαν εἰσάγει τῆς παρὰ ἀνθρώποις δεξιώ-
σεως, τὸν σκοπὸν, καὶ τὸν καρπὸν ἀξιοσπούδα-
στον, εἰ καὶ μακρὰν οὗτος καὶ οὐκ ἔχων παρὰ
χρῆμα τὴν ἀνταπόδοσιν, ὅπερ οἱ μικρόψυχοι

ποιουσι φίλους καλοῦντες, ἀδελφούς συγγενί-
 νεις, γείτονας, ἵν' εὐθὺς ἀντικληθέντες, κομί-
 σαιτο τοῦτο οὐ κατήρξαν εἰς ἐκείνους· οὐ πολ-
 λῷ κάλλιον, καὶ μεγαλοπρεπέστερον εἰσήλαγεν
 ὁ κύριος, τὸ τοὺς διομένους καλεῖν τὸ πρὸς
 τοὺς ἀσθενεῖς καὶ λειωβημένους φιλανθρωπεύε-
 σθαι· παρ' ὧν οὐκ ἔστιν ἀνταποδόσεις, ἀλλὰ
 θεὸς ὁ ἀνταποδιδούς τῆς φιλανθρωπίας τὴν τι-
 μὴν, ἐπὶ τῆς μελλούσης ζωῆς· τοῦτο δέ φησιν,
 οὐχ' ἵνα τῆς πρὸς τοὺς ἰδίους ἀπείρξῃ τιμῆς,
 ἀλλ' ἵνα διδάξῃ μὴ πιπράσκειν τὰς φιλοφροσύ-
 νας τῶν ἴσων ἀνταποδόσεων, ἀλλ' ὡφελίμους
 ποιεῖσθαι ταύτας, ἐπὶ μεγάλας ἀντιδόσεις ταῖς
 παρὰ θεοῦ· ἔρεϊ γὰρ· διῦτε κληρονομήσατε τὴν
 ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν· ἐπείνασα γὰρ, καὶ
 ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ τὰ ἐξῆς· ἰφόσον γὰρ
 ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.

Εἰκὸς δὴ πού τὸν ἄνθρωπον, οὕτω μὲν εἶναι v. 15.
p. 201. a.
 πνευματικόν, ψυχικὸν δὲ μᾶλλον· καὶ ἀνεπιτη-
 δεῖως ἔχοντα πρὸς σύνεσιν ἀκριβῆ τῶν λαλου-
 μένων παρὰ Χριστοῦ, ἣν γὰρ τῶν ἀπίστων ἔτι
 καὶ οὕτω πεφωτισμένων ᾤκηθη δὲ οὖν, σωμα-
 τικᾶς ἔσσεσθαι τῶν ἀγίων τὰς ἀμοιβὰς ὧν ἄν
 θράσειαν, εἰς ἑτέρους ἀγαθοῦργεῖν ἡρημένοι.

Πολυπραγμονήσωμεν πρό γε τῶν ἄλλων, ὅ- v. 16.
p. 201. b.
 ποῖα τίς ἦν ἡ πρόφασις· τῷ μὴ ἐπ' ἀρίστῳ μᾶλ-
 λον ἀλλ' ὥς ἐπὶ δειπνῷ κεκληῖσθαι πολλούς·

κιν. μᾶλλον δὲ πρὸς τούτων, τίς ἂν νοηθεῖη πρὸς ἡμῶν ὁ ἄνθρωπος ὁ τὸν δειπνοκλήτορα πιπομφῶς· τίς δὲ καὶ ὁ δειπνοκλήτωρ, καὶ τίτις ὅλως οἱ κεκλημένοι μὲν, ἀτιμάσαντες δὲ τὴν κλησιν· οὐκοῦν ὁ μὲν ἄνθρωπος, νοηθεῖη ἂν ὁ θεὸς καὶ πατήρ· αἱ γὰρ εἰκόνες, πλάττονται πρὸς τὸ ἀληθεῖς, οὐκ αὐταὶ πάντως εἰσὶν ἡ ἀλήθεια· οὗτος δὴ οὖν ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς καὶ πατήρ τῆς δόξης, μέγα πεποίηκε δεῖπνον, τοῦτέστιν οἰκουμένην ἐργάσατο πανήγυριν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἐπὶ Χριστῷ ἐν ἐσχάτοις δὲ τοῦ αἰῶνος καιροῖς, καὶ οἷον ἐπὶ δυσμαῖς αἰῶνος τοῦ κατ' ἡμᾶς, ἐπέφανεν ἡμῖν ὁ υἱὸς· ὅτε καὶ τὸν δι' ἡμᾶς ὑπέστη θάνατον, καὶ δίδωκεν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα φαεῖν, ἄρτος ὢν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ζῶν διδούς τῷ κόσμῳ πρὸς ἐσπέραν δὲ καὶ ὑπὸ λύχνοις, καὶ ὁ ἄμνός ἐσφάζετο κατὰ τὸν Μωϋσείως νόμον· δεῖπνον οὖν εἰκότως ἢ ἐν Χριστῷ κλησιν, ὠνόμασται· εἴτα, τίς ἐστιν ὁ ἀπεισθαλμένος, ὃν δὴ καὶ δοῦλον εἶναι φησὶν; αὐτός σου τάχα Χριστός· θεὸς γὰρ ὢν φύσει, καὶ υἱὸς ἀληθινὸς τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν· ἔστι τοίνυν κύριος μὲν τῶν ὅλων, ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ· τὴν γὰρ μὴν τοῦ δούλου κλησιν ἐφαρμόσει· τίς ἂν εἰκότως, τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ μέτροις· πότε δὲ ἀπειστάλη; τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου φησὶ· οὐ γὰρ ἐν ἀρχαῖς τοῦ

αἰῶνας τούτου κατὰπφοίτηκεν ἐξ οὐρανῶν ὁ μο- ΠΙΝ.
νογενὴς τοῦ πατρὸς λόγος, καὶ γέγονεν ἐν εἴ-
δει τῷ καθ' ἡμᾶς, ἐν καιροῖς δὲ μᾶλλον καθ'
οὓς αὐτὸς ἠθέλησιν ὁ δυνάστης, δηλοῦν δὲ ὅτι
τοῖς τελευταίοις, κατὰ φθάσαντες εἴπομεν ὁ-
ποῖος δὲ γέγονεν ὁ τοῦ κικληκός λόγος; ἔρ-
χισθε ὡς ἤδη ἑτοιμά ἐσσι πάντα ἡτοίμασε γὰρ
τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἐν Χριστῷ, τὰ
δὲ αὐτοῦ τῷ κόσμῳ διδωρημένα ἄλλα, ἀμαρ-
τιῶν ἀπόθισιν, πνεύματος ἁγίου μέθεξις, υἱο-
θεσίας λαμπρότητα, βασιλείαν οὐρανῶν ἐπὶ
ταῦτα κέκληκεν ὁ Χριστὸς, διὰ τῶν εὐαγγελι-
κῶν θεσπισμάτων καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, τὸν
Ἰσραὴλ· ἄρ' οὖν ἐβουλεύσαντό τι χρηστὸν ἐν
ἑαυτοῖς; ἄρα τεθαυμάκασι τοῦ κικληκός τὴν
ἡμερότητα, τοῦ διακονοῦντος τῇ κλήσει τὴν οἰ-
κονομίαν; οὐ μὲν οὖν ἀλλ' ἠτίμασαν καὶ τὸν
καλοῦντα καὶ τὸν ἀπισταλμένον.

Ὅρᾳς ὅτι τοῖς Γεωδεστέροις ἀσυνέτως προσ- v. 18.
νενευκότες οὐχ ὁρῶσι τὰ νοήτᾳ, καὶ τῶν ἐν ἐλ-
πίσι ταῖς παρὰ Θεῷ οὐδένα ποιοῦνται λόγον·
εἶτα, τίνες νοηθεῖεν ἂν οἱ παραιτησάμενοι ἁρῶν
τε καὶ γεωργίας ἕνεκα, καὶ παιδοποιίας σαρκι-
κῆς; ἢ τάχα ποῦ τῆς ἰουδαίων συναγωγῆς οἱ
προεστηκότες; ἄνδρες ἄνδρὶ τὰ βαλάντια, καὶ
φιλοκερδεῖας ἠττώμενοι, καὶ πᾶσαν εἰς τοῦτο
δαπανῶντες σπουδὴν διὰ πάσης γὰρ ὡς ἔπος

ΧΙΥ. εἰπεῖν τῆς Θεοπνεύστου γραφῆς, ἐπ' αὐτοῖς δὲ
τούτοις διαβεβλημένους ἐνεστὶν ἰδεῖν.

p. 202, b. Καὶ ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ἀπέστειλεν ὁ ἰστιά-
τωρ τὸν δοῦλον αὐτοῦ, τῇ μέτᾳ σαρκὸς οἰκονο-
μία, καὶ τὴν δουλείαν λογίζῃ καὶ τὴν ἀποστο-
λὴν· τί ποτε δὲ εἰπεῖν ἀπειστάλῃ τοῖς διὰ νό-
μου κεκλημένοις Ἰουδαίοις; ἔρχεσθε, ἥδη ἔτοι-
μά ἐστι πάντα.

γ. 21.
p. 203, a. Πλὴν τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀρχόντων τὴν κλησιν
παραιτησαμένων, καθὼς αὐτοὶ ἔλεγον, μὴ τις
τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν φαρισαίων ἐπίστευσεν εἰς
αὐτὸν, ὠργίσθη ὁ οἰκοδισπότης, ὡς ἄξιον ὄν-
των παθεῖν τὰ ἀπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς.

Καὶ νῦν οὖν ὠργίσθαι λέγεται ὁ οἰκοδισπό-
της κατὰ τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀρχόντων, ὡς τὸ μέγα
δεῖπνον ὑβρισάντων· καὶ δὴ κέκληται ἀντ' ἐκεί-
νων, οἱ εἰς τὰς πλατείας καὶ τὰς ῥύμας, οἱ ἐκ
τῆς Ἰουδαϊκῆς πληθύος, ἀσθενῆ τε καὶ ἀγεννῆ
τὴν διάνοιαν ἔχοντες, ἀφειγῆ τε καὶ χωλεύου-
σαν τυφλοὶ γὰρ οὗτοι καὶ χωλοὶ νοηθεῖεν ἂν,
ἀλλ' εὐφρόωστοι καὶ ὑγιεῖς γεγόνασιν· ἐν Χρι-
στῷ· ἰδιδάχθησαν ὀρθοποδεῖν, τὸ θεῖον εἰς νοῦν
ἰδέξαντο φῶς· ὡς δὲ πεπιστεύασιν τῶν Ἰουδαίων
οὐκ ἐναριθμητοὶ, μάθοι τίς ἂν, ταῖς τῶν ἀγίων
ἀποστόλων πράξεσιν ἐντυχὼν· ἐκεῖ γὰρ Πέτρου
δημηγορήσαντος, πρῶτον τρισχίλιοι ἐπίστευσαν,
καὶ πάλιν πολὺς ὄχλος· ἀλλὰ ταῦτα μὲν διδά-

σκων, τοῦτο δὲ θαυμάσιον, τὸ ἄδολον πλη-
θος ἐπήγετο, καὶ πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων ἐπί-
στευον εἰς αὐτόν· οὓς καὶ ἐπαράτους οἱ φαρι-
σαῖοι ὠνόμαζον, ὡς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας·
ἐλεγον γάρ· μή τις ἐκ τῶν φαρισαίων ἐπίστευ-
σιν εἰς αὐτόν; ἀλλ' ὁ λαὸς οὗτος, ὁ μὴ γι-
νώσκων, ἐπικατάρατοί εἰσιν· ἐνταῦθα ἐκάτερον
δείκνυται, καὶ ὡς οἱ ἄρχοντες οὐκ ἐπίστευον,
καὶ ὡς πολλοὶ ἐκ τοῦ πλήθους ἐπίσταντο· ἅπερ
ἀμφότερα καὶ ἡ παραβολὴ ἠνίξατο, τοὺς μὲν
εἰσάγουσα παραιτούμενους, τοὺς δὲ καλουμέ-
νους καὶ ὑπακούοντας.

Ἐνταῦθ' αἰτέω μοι βλέπει τὴν τῶν ἔθνων κλήσιν v. 22.
μετὰ γὰρ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, εἰσενηγεμέ-
νων διὰ τῆς πίστεως· πάλαι μὲν γὰρ ἦσαν οἱ ἐξ
ἐθνῶν, ἄγριοι καὶ τὰς φρένας, ἀπηλπίσμενοι τὸν
νοῦν· καὶ οἷον ἔξω πόλεως, διὰ τὸ μὴ ζῆν ἐν
εὐνομίᾳ· κτήνοπρεπῶς δὲ μᾶλλον, καὶ σὺν ἀλο-
γίᾳ πολλῇ· ταύτῃ τοι καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεως
ὁδοὺς, καὶ τοὺς ἐν ἀγροῖς ὄντας φραγμοὺς, ὁ
δειπνοκλήτωρ ἀπεστέλλει· πλὴν προστίθεται πα-
ρὰ τοῦ πιπομότος, οὐχ ἀπλῶς καλεῖσαι, καὶ
μόνην αὐτοῖς προτείνει τὴν τροφὴν, ἀλλὰ
γὰρ καὶ ἀναγκάσαι· καὶ τοι προαιρετικὸν ἅπα-
σι τὸ πιστεύειν ἐστὶ, καὶ δεκτὸν τοῦτο παρὰ
θεοῦ, εἴτα πῶς ἀναγκάζονται τινες; καὶ τοῦτο
καὶ γέγονεν οἰκονομικῶς· εἶδει γὰρ εἶδει τοῖς ἔθ-

xiv. νεισιν, ὡς ἀφορήτῳ πλεονεξία κατεζευγμένοις, καὶ ὑπὸ ζυγὰ πεισοῦσι διαβολικὰ, καὶ οἶονεὶ σειραῖς ἀρρήκτοις τῶν οἰκείων πλημμελημάτων ἐνισχυμένοις, καὶ οὐκ εἰδόσιν ὅλων τὸν φύσει τὲ καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν, συντονωτέρας κλήσεως μιμουμένους χρεῖαν, ἵν' ἰσχύσειαν ἀναβλέψαι πρὸς Θεὸν, καὶ τῶν ἱερῶν γεύσασθαι μαθημάτων, καὶ ἀποφοιτῆσαι μὲν τῆς ἀρχαίας ἀπάτης, ἀποπηδῆσαι δὲ τρόπον τινὰ, τῆς τοῦ διαβόλου χειρὸς καὶ γοῦν ἔφη Χριστὸς· οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ πατήρ ὁ πέμψας με ἐλκύσαι αὐτόν· ἡ δὲ λέξις ὅλος ἰσχύος ἔρπον τῆς θεοπρεποῦς ἀποφαίνει τὴν κλήσιν· τοιοῦτόν τι καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ εὐρίσκειται λέγων πρὸς Θεὸν περὶ αὐτῶν· ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαλόνας αὐτῶν ἄγξαις τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σὲ· ὁρᾷς ὅπως τινὶ χαλινῷ περιτρέπει πρὸς ἑαυτὸν ὁ τῶν ὅλων θεὸς τοὺς ἀγρίως ἀποσκιρτήσαντας; ἀγαθὸς γάρ ἐστι καὶ φιλόανθρωπος, καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν.

v. 26. Οὐκοῦν λέγων τὸ εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τοὺς καθ' αἷμα καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν, οὐ τοὺς τῆς ἐμφύτου φιλοστοργίας ἀτιμάζει νόμους, οὐδὲ τῆς φυσικῆς διαθέσεως, τῆς ὀφειλομένης ἰονεῦσι μὲν παρὰ τέκνων, γυναιξὶ δὲ παρὰ τῶν συνηρμοσμένων, ἀδελφοῖς δὲ πρὸς

ἀδελφούς, κατὰ φρονητὰς εἶναι διδάσκει· ἰχθροὺς χιν.
 ποιησαμένους τοὺς οἰκειοτάτους, ἵνα συνῶμεν
 αὐτῷ καὶ ἀκολουθεῖν ἰσχύσωμεν· ὁ γὰρ κλειύων
 ἀγαπᾷ τοὺς ἰχθροὺς, πῶς ἂν ἡθέλησε μισεῖν
 τοὺς κατὰ φύσιν οἰκείους; οὔτε οὖν ἀγνοῆσαι
 τὴν φύσιν, οὔτε δουλεῦσαι, προστάττει Χριστὸς,
 ἀλλὰ χρῆσθαι τῇ φύσει πρὸς τὸ ἄμεινον καὶ
 σωτήριον· συνεπάγεσθαι γὰρ τὸ οἰκεῖον θέλει
 εἰς τὴν αὐτοῦ Χριστοῦ φιλίαν· ἀλλὰ μὴ ἀφέλ-
 κεσθαι διὰ τοῦ οἰκείου τῆς θείας ἀγάπης· ἐπεὶ,
 τό γε τιμᾶν γονέας, καὶ αὐτῷ τῷ κυρίῳ δοκεῖ
 καὶ τὸ ἐκτρέφειν τὰ τέκνα, Παῦλος εἰσηγεῖται·
 ἀλλὰ καὶ ῥονεῦσιν ὑπακούειν δι᾽ ἣν φησὶ ἐν κυρίῳ,
 καὶ νουθεσία κυρίου, καὶ τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας
 ἀγαπᾷ τοῖς ἀνδράσιν εἰσηγήσατο, ἀλλ' ἐν μι-
 μήσει Χριστοῦ τοῦ τὴν ἐκκλησίαν ἀγαπήσαντος·
 καὶ ταῖς γυναῖξιν δὲ τοὺς ἄνδρας φοβεῖσθαι,
 ἀλλ' ἐκκλησίας τύπῳ τῆς φοβουμένης Χριστὸν·
 οὐ γὰρ οἰκείους γε ὄντας τῇ πίστει τοὺς οἰκείους
 μισητέον· εἰ γὰρ τις τῶν ἰδίων φησὶ, καὶ μά-
 λιστα τῶν οἰκειῶν οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἥρη-
 ται· ἐνὶ δὲ λόγῳ πρόκειμένου σκοποῦ, τοῦ Χρι-
 στῷ ἀκολουθεῖν, εἴ τι τούτῳ σύμφωνον, αἵρε-
 τέον· τὸ δὲ μὴ σύμφωνον, παραίτητέον· καὶ γὰρ
 εἰ ζῶντας τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν ἔνεστι τὸ Χριστοῦ
 σέβας διαφυλάττειν, οὐ φευκτέον τὴν ἐν σώμα-
 τι ζωὴν, ἀλλὰ συνῆρητέον ταύτην, ὡς ὁ Παῦ-]

κιν. λος· ἥνίκα διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ χαλασθεῖς, ἐκφύγει τὰς Ἀρέτα χεῖρας, ἵνα ζῶν ἔτι κερύττῃ Χριστὸν, καὶ μὴ θάπτον ἀναιρεθεῖς, ἐμποδίσῃ τὸ κήρυγμα· ὅπου δὲ ἴδῃ καὶ τῆς ζωῆς καταφρονεῖν ὑπὲρ τοῦ τελειῶσαι τὸν δρόμον, οὐδὲ τὴν ψυχὴν ἔφη ποιεῖσθαι τιμίαν ἑαυτῷ καὶ Χριστὸν ἐφ' ἑκάτερα προϋτίθετο σκοπὸν, ἐπὶ τε τὸ τεθνάναι· ἐμοὶ γάρ φησι τὸ ζῆν, Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν, κέρδος.

γ. 28.
ρ. 205. α.

Ἄποια τίς ἡ πρόφασις, ἡ πρὸς γε τούτους παρνεγκοῦσα τοὺς λόγους, εἰπεῖν ἀναγκαῖον· τὸ εὐαγγελικὸν δεῖπνον ἐν τοῖς προλαβοῦσιν, ἔφη τελειῖσθαι μέγα, εἰς ὃ κέκληνται πολλοὶ παρὰ τοῦ προσθέντος αὐτοῖς τὴν πανήγυριν· ἀλλ' ἦσαν πρὸς τοῦτο ῥάθυμοι τινων· παρητῶντο γάρ φησιν ἀπὸ μιᾶς, λέγοντες· ὁ μὲν ὅτι ἀγρὸν ἠγόρασα, ὁ δὲ ὅτι ζεύγη βοῶν ἐπριάμην, ὁ δὲ ὅτι γυναῖκα ἔγημα, καὶ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν· καὶ τοιαύταις τισὶν εὐρεσιλογίαις χρώμενοι, λελυπήκασι τὸν κεληκότα· ἴδῃ τοίνυν ἡμᾶς εἰδέναι καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι θεοῦ καλοῦντος εἰς ἑαυτὸν, τῶν εἰς σάρκα καὶ περὶ αὐτὴν ἐπιθυμιῶν καταφρονητὰς εἶναι προσήκει· εἴτα, δυσὶ κέχρηται παραδείγμασιν, ἀκονῶν εἰς ἄμαχον εὐανδρίαν τοὺς ἑαυτοῦ Γνωρίμους· εἰ γὰρ δὴ τις βούλοιτο, φησὶ, οἰκοδομῆσαι πύργον, τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἐτοιμασάμενος πρότερον, οὐ-

τως τῇ οἰκοδομῇ ἐπιβάλλεται, ἵν' ἡ θαρρήση χιν. τὸν πόλεμον, ἢ τὴν εἰρήνην ἔλοιτο· μὴ εὐσθενῆς ὦν πρὸς ἀντίστασιν· ταυτὸ δὴ τοῦτο καὶ τοὺς πιστεύοντας ἀπαιτεῖ· διὲ γὰρ τοὺς τὴν εὐκλειᾶ καὶ ἀμώμητον ζωὴν κατορθοῦν ἐλομένους, τὴν ἀρκοῦσαν εἰς τοῦτο προθυμίαν ἔγκαταθέσθαι τῷ νῷ· μνηστῆσθαι τε τοῦ λείοντος τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν κυρίῳ, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμὸν· εὐθυγον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτίερησον· οἷς δὲ οὐκ ἔνεστί προθυμία τοιαύτη, οὗτοι πῶς ἂν ἰσχύσειαν τὸν προτεθέντα αὐτοῖς ἀποπεράναι σκοπόν;

Τί τὸ ἐντεῦθεν ὑποδηλούμενον; οὐκ ἔστιν τ. 31. ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας, ἐν τοῖς ἰπουρανίοις· ἔστι δέ τις καὶ ἐτέρων ἡμῖν πολεμίων ἰσμός, τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ὃ ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἀγριαίνων νόμος τὰ πολύτροπα πάθη· πρὸς ταῦτα ἡμῖν ἡ πάλη, αὕτη τῶν ἐχθρῶν ἡ ἀγρία πληθὺς· πῶς οὖν ἄρα περισσόμεθα; ὅταν πιστεύωμεν ὅτι ἐν τῷ θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσῃ τοὺς θλιβόντας ἡμᾶς· οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν διαθείς, ἔφη τίς τῶν ἀγίων προφητῶν, ἰδοὺ κύριος βοηθεῖ μοι, τίς κακώσῃ με; ψάλλει δέ που καὶ ὁ θεοσπέσιος Δαβὶδ· κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ

ΧΙΥ. μου, τίνα φοβηθήσομαι; καὶ τὰ λοιπὰ αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡμῶν ἡ ἰσχύς.

γ. 34.
Γ. 206. α.

Ὡσπερ δὲ ἄνιευ ἀλὸς, οὔτε ἄρτος, οὔτε ὄψον ἰδῶδιμον, οὕτως ἄνιευ τῆς ἀποστολικῆς συνέσεως καὶ διδασκαλίας, πᾶσα ψυχὴ μωρὰ καὶ ἄνοστος, καὶ οὐχ' ἡδεῖα παρὰ Θεῷ.

C A P. XV.

ΧΥ.
γ. 1.

Πέπομφιν ἐξ οὐρανοῦ τὸν υἱὸν ὁ θεὸς καὶ πατήρ, οὐχ' ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, καθὰ φησὶν, αὐτὸς, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ· εἴτα πῶς ἔδει σωθῆναι τὸν κόσμον, τοῖς τῆς ἁμαρτίας ἀλόνῃτα βρόχοις; ἄρα δίκας ἀπαιτούμενον, ἢ μᾶλλον εὐεργετούμενον ἀνεξικακοῦντος θεοῦ, καὶ οἷον λήθῃ παραδιδόντος τὰ παρωχηκότα, καὶ εἰς ἀλίαν ζωὴν ἀναπλάττοντος τοὺς εἰς βιοῦν οὐκ εἰδότας; τί οὖν εἰπέ μοι διαγογγύζεις ὡς φαρισαῖε, τελῶναις καὶ ἁμαρτωλοῖς οὐκ ἀπαξιώσαντος συνεῖναι Χριστοῦ, καὶ ταύτην αὐτοῖς τῆς σωτηρίας ὁδὸν οἰκονομικῶς κατὰσκευάζοντος; ταύτης ἵνεκα τῆς αἰτίας καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, καὶ ἐν ὁμοιώσει γέγονε τῇ πρὸς ἡμᾶς· ἄρ' οὖν ἐπιπλήττετε τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ τοῦ μονογενοῦς; καὶ τοι τεθαυμάκασιν οἱ μακάριοι προφῆται τοῦ μυστηρίου τὸ εὐτεχνῆς· ψάλλει γὰρ ὁ προφήτης Δαβὶδ καὶ φησὶ· ψά-

λατι συνείτως, ἐβασίλευσιν ὁ θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη· κν.
 ὁ δὲ γε Ἀμβρακίου ἀκηκοέναι φησὶ τὴν ἀκοήν,
 κατανοῆσαι δὲ καὶ τὰ ἔργα, καὶ εἰς ἔκστασιν
 ἔλθειν· πῶς οὖν ἂν θαυμάζειν ἔχρην, ταῦτα κα-
 ταψέγων οὐκ ἐρυθρίας; πεπλάνηται τὸ ἐπὶ γῆς
 γένος, ἀπώλισθε τῆς χειρὸς τοῦ ἀρχιποίμενος·
 γέγονε διὰ τοῦτο καθ' ἡμᾶς, ὁ τὰς ἄνω καὶ ἐν
 οὐρανῷ ποιμαίνων ἀγέλας, ἵνα καὶ ἡμᾶς τοῖς
 ἰδίοις ἱναύλιση σκευῖς· ἵνα συνάψῃ τοῖς μὴ πε-
 πλανημένοις, καὶ ἀποσοβήσῃ τὸν θῆρα τὸν ἀλι-
 τήριον, ἀωοστήσῃ δὲ καὶ ὥσπερ τι ληστρικὸν
 καὶ ἀνόσιον στίφον, τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας,
 οἱ πεπλανήκασιν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐζήτησι τοίνυν
 τὸ ἀπολωλός, καὶ τὰς τῶν Ἰουδαίων ἐπ' αὐτῷ
 δὴ τούτῳ φιλοφρογίας, εἰκάλας καὶ κενὰς ἀπέ-
 δεῖξεν.

Ἀλλὰ μοι σύνες ἐνταῦθα, ἀγαπητὲ, τῆς τοῦ ^{τ. 4.}
 σωτῆρος ἡμῶν βασιλείας τὸ πλάτος, καὶ τῆς ἐφ' ^{ρ. 207. α.}
 ἡμῖν οἰκονομίας τὸ εὐτεχνές· ἑκατὸν μὲν γὰρ εἶ-
 ναι φησὶ τὰ πρόβατα, εἰς πληθὺν ἀναφέρων τὴν
 ἀρτίως ἔχουσιν καὶ τελειοτάτην, τῶν ὑποζευγ-
 μένων αὐτῷ λογικῶν τὸν ἀριθμὸν· αἰεὶ γάρ πως
 ἐστὶ τέλειος, ὁ ἑκατὸν ἀριθμὸς, ἐκ δέκα δεκά-
 δων συγχείμενος· μεμαθήκαμεν δὲ καὶ ἐκ τῆς
 Θεοπνεύστου γραφῆς, ὅτι χίλιαι χιλιάδες λει-
 τουργοῦσι θεῷ, καὶ μύριαι μυριάδες τὸν ὑπέρ-
 τατον αὐτοῦ περιεστῆκασιν θρόνον· ἑκατὸν οὖν

χν. ἄρα τὰ πρόβατα· πεπλάνηται δὲ ἐν ἑξ αὐτῶν,
 τοῦτέστι τὸ ἐπὶ γῆς γένος, ὃ δὴ καὶ ἐζήτησεν
 ὁ πάντων ἀρχιποίμην, ἀφείς ἐν τῇ ἐρήμῳ, τῷ
 ἄνω τόπῳ καὶ οὐρανίῳ τῷ πλήρει γαλήνης, τὰ
 ἐνενηχονταινεῖα· ἄρ' οὖν ἀφειδήσας τῶν πολ-
 λῶν, τῆς ἐφ' ἐνὶ μόνῳ γέγονε φειδοῦς; οὐκ ἀ-
 φειδήσας πόθεν; εἰσὶ γάρ εἰσιν ἐν ἀσφαλείᾳ,
 περιφραττούσης αὐτὰ τῆς πανσθενεστάτης χει-
 ρὸς· κατοικτεῖρισθαι δὲ μᾶλλον ἐχρῆν τὸ ἀπο-
 λωλὸς, ἵνα μηδὲν ὀρῶτο τὸ ἐλλειλοιπὸς τῇ ἐτέ-
 ρᾳ πληθύϊ· προσιπενηνεγμένου δὲ τοῦ ἐνός, ἔχη
 τὸ ἴδιον κάλλος ἢ ἑκατοντὰς· καὶ φέρε τὸ χρῆ-
 μα καὶ δι' ἐτέρου παραστήσωμεν παραδείγμα-
 τος, συναγορεύοντες πανταχοῦ τῇ ἀπαραβλήτῳ
 γαληνότητι τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ·
 ὑποκείσθω γὰρ ἐν ἐνὶ μὲν οἴκῳ διαῖτᾶσθαι πολ-
 λούς, ἐνὶ δὲ συμβῆναι τὸ ἀρρώστια περιπτεῖν·
 ἄρ' οὖν ἐπὶ τίνι κληθεῖεν ἂν οἱ θεραπεύειν εἰ-
 δότες; οὐκ ἐπὶ νόμῳ πεσόνη· εἰς ἀρρώστίαν, ἀλλ'
 οὐκ ἀφειδήσαντες τῶν πολλῶν, δρῶν ἂν τοῦτο
 οἱ κεκλημένοι πρὸς θεραπείαν, ἐνὶ δὲ τῷ κάμ-
 νοντι τὰς ἐκ τῆς τέχνης ἐπιουρίας δωρούμε-
 νοι, καὶ καιροῦ καὶ χρειᾶς καλούσης εἰς τοῦ-
 το· ἔδει δὴ οὖν ἔδει τὸν τῶν ὅλων κατεξουσιά-
 ζοντα Θεόν, τῷ πεπλανημένῳ χεῖρα νεῖμαι τὴν
 σώζουσαν· σέσωκεν ὁ ἀρχιποίμην· ἐζήτησε γὰρ
 τὸ πεπλανημένον, ἔστησεν αὐλὴν ἡμῖν ἄσυλον

καὶ ἀνάλωτον, καὶ θηροὶ καὶ ληστῆαι, φημὶ δὲ χν. τὴν ἐκκλησίαν ἣν δὴ καὶ θαυμάζοντες, ἐκείνο φαμέν τὸ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, ἰδοὺ πόλις ὀχυρὰ καὶ σωτήριος ἡμῖν, θήσει τεῖχος καὶ περίτειχος. Ὁ αὐτὸς δ' ἂν εἴη νοῦς τῆς εὐ-
 θύς καὶ ἐφεξῆς κειμένης παραβολῆς, ἐν ἣ γυν-
 αῖκα φησὶ δραγμὰς ἔχουσιν δέκα, μίαν ἐξ αὐ-
 τῶν ἀπολέσαι· εἴτα λύχνον ἄψασαν καὶ εὐροῦ-
 σαν, ἡσθῆναι λίαν ἐπ' αὐτῇ δὴ τούτῳ, καὶ θυ-
 μηδίας τῆς ἀνωτάτῳ πρόφασιν τὸ χρῆμα ποιή-
 σασθαι· ἔχει δὲ οὕτως ἡ παραβολή.

Διὰ μὲν τῆς πρώτης παραβολῆς ἐν ἣ πρό- v. 8.
 βατον πεπλανημένον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἀπεδείκνυ-
 το γένος, ἐμανθάνομεν ὅτι χλίσσις ἴσμεν τοῦ ἐπὶ
 πάντας θεοῦ, ὡς παρενεγκόντος εἰς ὑπάρξιν οὐκ
 ὄντα ποτὲ αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν ἡμᾶς, καὶ οὐχ'
 ἡμεῖς κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ αὐτὸς μὲν ἐστὶ
 ὁ θεὸς ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ
 πρόβατα τῆς χειρὸς αὐτοῦ· διὰ δὲ τῆς δευτέ-
 ρας ταύτης, ἐν ἣ δραγμῇ παρεικάζεται τὸ ἀπο-
 λωλὸς, ὡς ἐκ δέκα πάλιν, τοὔτέστιν ἐκ τελειό-
 τητος, ἥτοι πληθύος τῆς ἀρτίως ἰχούσης εἰς
 ἀριθμὸν· τέλειος γὰρ καὶ ὁ δέκα, τὴν ἐκ μο-
 νάδος ἀναφοίτησιν ἔχων εἰς τὸν ἐπέκεινα δρό-
 μον, διαδείκνυται σαφῶς ὅτι καθ' ὁμοίωσιν καὶ
 κατ' εἰκόνα γεγονάμεν τὴν βασιλικὴν, τοὔτέστι
 τὴν τοῦ ἐπὶ πάντας θεοῦ· ἡ γὰρ τοι δραγμῇ,

χν. νόμισμά που πάντως ἐστὶ, χαρακτῆρας ἔχον βασιλικούς· ὅτι δὲ πεσόντες τρόπον τινὰ καὶ ἀπολωλότες εὐρήμεθα παρὰ Χριστοῦ, καὶ πρὸς αὐτὸν μεμορφώμεθα δι' ἁγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; γεγραφότος ὡδὶ τοῦ μακαρίου Παύλου· ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δύναμιν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος· ἐπιστέλλει δὲ καὶ Γαλάταις ὡδὶ· τεκνία, οὓς πάλιν ὡδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν· γέγονε δὲ τοῦ πεσόντος ἡ ζήτησις, λύχνον ἀφάσης τῆς γυναικὸς· εὐρήμεθα γὰρ παρὰ τῆς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς σοφίας, ἥ τις ἐστὶν ὁ υἱὸς, φωτὸς ἐν ἡμῖν ἀναλάμψαντος τοῦ θείου καὶ νοητοῦ ἐωσφόρου, καὶ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης ἀνατείλαντος, καὶ διαυγαζούσης ἡμέρας, κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ γοῦν δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, ἔφη που θεὸς περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· ἐγγίζει ταχὺ ἡ δικαιοσύνη μου καὶ τὸ ἔλεός μου ἀποκαλυφθῆναι, καὶ τὸ σωτήριόν μου ὡς λαμπρὰς καυθήσεται· καὶ αὐτὸς δέ φησι περὶ ἑαυτοῦ, ποτὲ μὲν ὅτι ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ποτὲ δὲ πάλιν, ὅτι ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐλήλυθα· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς· οὐκοῦν ἐν

φωτὶ σείσωσται τὸ ἀπολωλὸς, καὶ γέγονε ταῖς κν.
 ἄνω δυνάμεισι θυμηδία τὸ χρῆμα· χαίρουσι γὰρ
 καὶ αὐταὶ καὶ ἐφ' ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι·
 καὶ τοῦτο αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ πάντα εἰδὼς·
 εἰ δὲ ἐφ' ἐνὶ τῶν σωζομένων ἑορτάζουσι, τὸν
 Θεῖον που πάντως ἰχνηλατοῦντες σκοπὸν, καὶ
 ἀκαταλήκτοις εὐφημίαις τὴν τοῦ σώζοντος ἡμε-
 ρότητα κατακρατεῖν εἰδισμένοι, ὅποίας ἂν τις
 αὐτοὺς εὐφροσύνης ἀναπύμπλασθαι φαίη ἂν,
 ὅλης ἀνασσεωσμένης τῆς ὑπ' οὐρανὸν, καὶ διὰ
 τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως κεκλημένης εἰς ἐπίγνω-
 σιν ἀληθείας;

Δοκεῖ μὲν τισι διὰ τῆς τῶν υἱῶν δυάδος, ^{ν. 11.} ^{ρ. 208. α.}
 τοὺς ἀγίους ἀγγέλους κατασημαίνεσθαι, καὶ
 ἡμᾶς δὲ τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ μὲν τοῦ
 πρεσβυτέρου πρόσωπον, ἅτε δὲ καὶ ζῶντος ἐπιει-
 κῶς, τὸ τῶν ἀγίων ἀγγέλων τάγμα δηλοῦν· τὸ
 δὲ γε τοῦ νεωτέρου τὲ καὶ ἀσώτου, τὸ γένος
 τὸ ἀνθρώπινον· εἰσὶ δὲ τῶν ἐν ἡμῖν τινές, οἱ
 δὴ καὶ ἑτέραν ἰόντες τρίβον, διὰ μὲν τοῦ πρεσ-
 βυτέρου καὶ εὖ βεβιωχότος υἱοῦ, καταδηλοῦ-
 σθαι φασὶ τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, διὰ δὲ γε
 τοῦ ἑτέρου, ὅς καὶ ζῆν εἴλετο φιληδόνως, καὶ
 ἀπεφοίτησε τοῦ πατρὸς, τὴν τῶν ἱδνῶν γράφι-
 σθαι πληθύν· ἀπόψηφος δὲ ταῖς περὶ τούτων
 δόξαις, εἰμὶ μὲν ἐγὼ δοκιμαζέτω δὲ τὸ ἀλη-
 θές ὁ φιλομαθής· ὅταν μὲν γὰρ εἰς τὸ τῶν

XV. ἀγγέλων· πρόσωπον ἀναγάγωμεν τὸν γνήσιον
 υἱὸν, οὐχ' εὐρήσομεν αὐτὸν τὰς τοῖς ἀγίοις ἀν-
 γελοις πριπούσας εἰπόντα φωνὰς, οὔτε μὴν οὐ-
 τω διακείμενον καθάπερ ἐκεῖνοι περὶ τοὺς ἐπι-
 στρέφοντας ἐξ ἁμαρτιῶν εἰς μετάνοιαν· ὁ μὲν
 γὰρ τῶν ὅλων σωτὴρ καὶ κύριος· χαρὰν εἶναι
 φησὶν ἐν οὐρανοῖς ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέλων,
 ἐφ' ἐνὶ ἀνθρώπῳ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι· ὁ γε
 μὴν ἐν τῇ προκειμένη παραβολῇ Γραφόμενος υἱὸς
 ὡς εὐπαράδεκτος τῷ πατρὶ, καὶ ἀδιάβλητον
 ἐσχηκὼς τὸν βίον, ὀρῖσθῆναι λέγεται καὶ ἀφι-
 αλλήλου γνώμης εἰς τοῦτο ἔλθεῖν, ὥστε καὶ ἐγ-
 καλέσαι τῷ πατρὶ τὴν ἐπὶ τῷ σεσωσμένῳ φιλο-
 στοργίαν· οὐ γὰρ ἠθέλησε, φησὶν, εἰς τὴν ἐσ-
 τίαν εἰσελθεῖν, ἀσχάλλων ὅτι καὶ εἰσεδέχθαι
 μετανοῶν ὁ ἀνανήψας μόλις· τίθεται δὲ καὶ ὁ
 μόσχος ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ὅτι τέλεικεν ἐπ' αὐτῷ
 πανήγυριν ὁ πατήρ· μάχεται δὲ τοῦτο, ὡς ἔφην,
 τῷ σκοπῷ τῶν ἁγίων ἀγγέλων· χαίρουσι γὰρ
 καὶ δοξολογοῦσι θεὸν, σωζομένους ὁρῶντες τοὺς
 ἐπὶ τῆς γῆς καὶ γοῦν, ὅτι τὴν ἐν Βηθλεὲμ ἀπό-
 τεξιν κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς ὑπέμεινεν ὁ υἱὸς,
 τοῖς μὲν ποιμέσιν εὐηγγελίζοντο λέγοντες, μὴ
 φοβεῖσθε ὑμεῖς· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελιζόμεθα ὑμῖν
 χαρὰν μεγάλην, ἣ τις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι
 ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς
 κύριος ἐν πόλει· Δαβὶδ ὑμνωδαίαις δὲ καὶ δο-

ξολογίαις στεφανοῦντες τὸν γεγεννημένον, ἔφα- XV.
 σκον, δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰ-
 ρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία· εἰ δὲ δή τις λέ-
 γοι, τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ σημαίνεσθαι διὰ
 τοῦ γνησίου καὶ ἐπιεικοῦς υἱοῦ, ἀφίστησι πά-
 λιν ἡμᾶς τοῦ χρῆναι συναινεῖν τῇ τοιαύτῃ δό-
 ξῃ, τὸ κατ' οὐδένα τρόπον ἀρμόσται τῷ Ἰσραὴλ
 τὸ ἀκαταψέχτως ἐλίσθαι βιοῦν· διὰ πάσης γὰρ
 ὡς ἔπος εἰπεῖν τῆς Θεοπνεύστου γραφῆς, δια-
 βεβλημένους ἔσθιν ἰδεῖν· ὡς γὰρ ἀποστίσας καὶ
 ἀπειθεῖς, εἴρηται γοῦν πρὸς αὐτοὺς διὰ φωνῆς
 Ἰερειμίου, τί εὗροσαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν ἔμοι
 πλημμέλημα, ὅτι ἀπέσθην μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ,
 καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων, καὶ ἐμα-
 ταιώθησαν; συνωδὰ δὲ τούτοις καὶ διὰ φωνῆς
 Ἡσαίου περὶ αὐτῶν ἔφη· που θεὸς ἐγγίξει μοι
 ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσιν· ἡ δὲ καρδία αὐ-
 τοῦ, πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σείβον-
 ταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀν-
 θρώπων· εἴτα πῶς τούτοις οὕτω καταγνωσμέ-
 νοις, περιδείη τίς ἂν τὰς ἐν τῇ παραβολῇ φω-
 νὰς, ὡς παρὰ τοῦ γνησίου καὶ ἐπιεικοῦς υἱοῦ
 προειρηγμένας; ἔφη γὰρ· ὅτι ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη
 δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλ-
 θον· ἀλλ' οὐκ ἂν ἐσχῆκας διαβεβλημένην τὴν
 ζώην, εἰ μὴ τὰς θείας παρατρέχοντες ἐντολὰς
 πρὸς ἐξίτηλον ἐτράποντο ζώην. Ἄλλως τε. Χρῆ-

χν. ναι γὰρ οἶμαι καὶ κεῖνο εἰπεῖν βουλόνται τινες
 εἰς τὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν πρόσωπον ἀναφέρειν
 τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὃν τέθυκεν ὁ πατὴρ
 κεκλιμένου πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ υἱοῦ· εἴτα πῶς
 ὁ γνήσιος υἱὸς, ὁ σοφὸς καὶ ἐπιστήμων καὶ γε-
 γονώς εὐπάρεδρος, ὃν δὴ καὶ εἰς πρόσωπον τῶν
 ἁγίων ἀγγέλων εἰσκομίζουσί τινες, ὀργῆς καὶ
 λύπης ἐποιεῖτο πρόφασιν τὸ σφαγῆναι τὸν μό-
 σχον; οὐ γὰρ τι λελυπημένας κατίδοι τίς ἂν
 τὰς ἄνω δυνάμεις τὸν κατὰ σὰρκα θάνατον ὑπο-
 μέναντος τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἷον σφαγίντος ὑπὲρ
 ἡμῶν ἔχαιρον Ἰὰρ μᾶλλον, ὥς ἔφην, αἵματι τῷ
 ἁγίῳ σωζομένην ὁρῶντες τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀνθ-
 ὄτου δὴ οὖν καὶ φησὶν ὁ γνήσιος υἱὸς τὸ, ἔμοι
 οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον· τίνας γὰρ τῶν ἀγα-
 θῶν ἐνδεῖ τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις; καὶ τοι πλού-
 σία χειρὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τὴν χο-
 ρηγίαν ἐκνενέμκεν αὐτοῖς ὁ τῶν ὅλων δεσπό-
 τις· ἢ καὶ ποίας ἂν ἐδεήθησαν θυσίας ἐν γε-
 τοῖς καθ' ἑαυτοὺς; οὐ γὰρ που καὶ ὑπὲρ αὐτῶν
 ἔδει παθεῖν τὸν Ἑμμανουὴλ· εἰ δὲ δὴ τις οἶοι-
 το, καθάπερ ἤδη προεῖπον, τὸν κατὰ σὰρκα Ἰσ-
 ραὴλ σημαίνεσθαι διὰ τοῦ γνησίου καὶ ἐπει-
 κοῦς γεγονότος υἱοῦ, πῶς ἀληθεύσει λέγων· ὅτι
 ἔμοι οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον; εἴτε γὰρ μόσχος
 εἴτε ἔρίφος ὑπὲρ ἁμαρτίας θῦμα νοοῖτο Χρι-
 στὸς, ἀλλ' οὐχ' ὑπὲρ γε μόνων τίθεται τῶν

ἰδῶν, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτὸν ἐξελεῖται τὸν Ἰσ-
 ραὴλ, ἐπὶ τῇ τοῦ νόμου παραβάσει πολλὴν ὑπο-
 μείναντα τὴν κατάρρησιν καὶ μαρτυρήσει γρά-
 φων ὁ σοφώτατος Παῦλος· διὸ καὶ ὁ υἱὸς, ἵνα
 ἀγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἐξω-
 τῆς πύλης ἔπαυε· τίς οὖν ἄρα ἐστὶ τῆς παρα-
 βολῆς ὁ σκοπὸς; πολυπραγμονήσωμεν τὴν αἰ-
 τίαν, ἐφ' ἣ καὶ γέγονεν· εἰσόμεθα γὰρ οὕτω τὸ
 ἀληθές· ἔφη τοίνυν ὁ μακάριος οὗτος Λουκᾶς
 ἐν τοῖς ὀπίσω βραχὺ περὶ πάντων ἡμῶν σωτῆ-
 ρος Χριστοῦ ἦσαν δὲ πάντες αὐτῷ ἐγγίζοντες
 οἱ τιλῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ,
 καὶ ἐγόγγυζον οἱ τε φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμ-
 ματεῖς, λέγοντες ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσ-
 δέχεται, καὶ συνισθίει αὐτοῖς· κατὰ κειραγόντων
 τοίνυν τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων τῆς ἐν-
 ούσης αὐτῷ γαληνότητος καὶ φιλανθρωπίας,
 καὶ ἐγκαλούντων αὐτῷ τὸ προσδέχισθαί τινας
 τῶν ἐν βιβηλώσει ζωῆς, καὶ διδάσκειν αὐτοὺς,
 ἀναγκαιοτάτην αὐτοῖς ἐποίησατο Χριστὸς τῆς
 προκειμένης παραβολῆς τὴν παράδειξιν, δι' ἧς
 ἐξεστὶν ἰδεῖν ἐκεῖνο καλῶς· βούλει γὰρ ὁ τῶν
 ὅλων θεὸς, καὶ τὸν εὐπάρεδρόν τε καὶ γνήσιον
 ἀληθῶς, καὶ βιοῦν εἰδότα σεπῶς, καὶ τῆς εἰς
 ἄκρον ἐπεικειας λαχόντα τὴν δόξαν, ἀκολου-
 θεῖν ἐπίβλεπαι τοῖς θελήμασιν αὐτοῦ, καὶ τοῖς
 καλουμένοις εἰς μετάνοιαν, καὶ εἴ τινας εἶεν

xv. τῶν σφόδρα κατεγνωσμένων, ἐφῆδισθαι μάλ-
 λον, ἢ γοῦν ἀφιλάλληλον ἐπ' αὐτοῖς εἰσδέ-
 χισθαι λύπην· πάσχομεν γὰρ ἴσθ' ὅτε τί τοι-
 οῦτον, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ· ζῶσι μὲν γάρ τινες τὴν
 παγκάλην τὴν καὶ παναρίστην ζωὴν· ἑτέροις δέ-
 τις ἀσθενεῖ καὶ ἥττηται, πρὸς πᾶν εἶδος φαυ-
 λότητος κατενηνεγμένος· οὗτος πρὸς αὐτῷ τῷ
 γῆρα πολλάκις ἐπιστρέφει πρὸς Θεὸν, καὶ τὴν
 ἐπὶ τοῖς προημαρτημένοις συγγνώμην αἰτεῖ, τῶν
 ἀμεινόνων γενόμενος ἐραστής, ἢ τάχά που καὶ
 μέλλων τὸν ἀνθρώπινον καταλύειν βίον, ἀξιου-
 ται τοῦ θεοῦ βαπτίσματος, καὶ ἀποσκευάζεται
 τὰ ἐγκλήματα τοῦ Θεοῦ κατοικτείροντος· εἴτα
 χαλεπαίνουσιν ἴσθ' ὅτε τινὲς ἐπ' αὐτῷ δὴ τού-
 τῳ, καὶ φασὶν· οὗτος δὲ τὸ δέ τι ὑπάρχας, κα-
 κῆϊνο εἰπὼν, οὐκ ἐκτέτιχε τῷ κριτῇ τῶν βεβιω-
 μένων τὰς δίκας, καὶ ἡξιώθη τῆς οὕτω λαμ-
 προῦς καὶ ἀξιαγάστου χάριτος, ἐν υἱοῖς ἐγρά-
 φη θεοῦ, καὶ τῇ τῶν ἀλίσων τετίμηται δόξῃ· ταῦ-
 τα γὰρ ἴσθ' ὅτι παραπλύνουσιν ἑνὶ ἀκαίρου
 μικροψυχίας, οὐχ' ἐπόμενοι τῷ σκοπῷ τοῦ πάν-
 των πατρὸς· χαίρει γὰρ λίαν, σωζομένους ὁρῶν
 τοὺς ἀπολωλότας, καὶ ἀνακομίζει πρὸς τὸ ἐν
 ἀρχαῖς σχῆμα, διδούς αὐτοῖς τὸ ἐλευθέρων, καὶ
 σπολὴν τῇ πρώτῃ κατακαλλύνων αὐτοὺς, καὶ δα-
 κτύλιον διδούς εἰς τὴν χεῖρα· τοῦτο δὲ ἐστὶν
 ἐλευθέρους πρέπουσα Θεοφιλὴς εὐκοσμία.

Τοιοῦτόν τι παθόντα καθάρησάμεν ἂν, καὶ ^{ΧV.}
 τὸν ὡς ἐν τύπῳ παραβολῆς Γραφόμενον ἄσωτον, ^{γ. 16.}
 ὃς τὴν πατρῴαν οὐσίαν ἐν ἀλλοδαπῇ κατεδήδο- ^{ρ. 210. b.}
 κεν· ἐνδεία τὲ τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν ἐφθείρετο,
 καὶ λιμὸς οἷά τις τῶν οὐρανίων αὐτὸν κατεβό-
 σκετο μαθημάτων, ἐπειθύμει τὲ χορτασθῆναι
 ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἥσθιον σί χοῖροι, ἀλλὰ
 διαρρέουσα ἢ διάκενος ἡδοτὴ, κενὸν αὐτὸν κατ-
 ελίμπανε, καὶ ἦν ἐν ἐνδείᾳ παντάπασιν.

Ἰσως ἐρεῖς κατὰ σαυτὸν· κεκηλίδωμαι διὰ ^{γ. 18.}
 πολλῆς ἁμαρτίας· εἴτα, πῶς ἂν γενοίμην κατ- ^{ρ. 212. b.}
 ἀρὸς ὁ οὕτω μιμολυσμένος; ἄκουε τοιγαροῦν
 καὶ τὰ παρ' ἡμῶν· οἶδας ὅτι πεπλημμέληκας
 ὅλως; ὁμολογεῖς τὴν ἀσθένειαν; διαμέμνησαι
 τῶν ὀλισθημάτων; ἐγγὺς εἶ τοῦ σώζεσθαι· καθ-
 ἄρσειws γὰρ ἀρχὴ τὸ ὁμολογεῖν ἁμαρτίας· οὐ-
 τω καὶ γέγραπται, λέγει σὺ τὰς ἀνομίας σου
 πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς· οὐ γάρ ἐστὶ σκληρὸς ὁ
 πάντων δεισώτης· οὐκ ἀμείλικτος, χρηστός δὲ
 μᾶλλον καὶ φιλοικτεῖρμων καὶ ἀγαθὸς καὶ εἰ-
 δὼν τὸ πλάσμα· καὶ γὰρ, μέγα καὶ ὁμολογία
 καὶ φυγὴ τοῦ καλοῦ· οὕτως ἰδέχθη ὁ ἄσωτος.

Ἀλλὰ τίς ὁ μόσχος ὁ σιτευτός, ἢ πάντως ^{γ. 23.}
 Χριστὸς, τὸ ἄμωμον ἱερεῖον, ὁ αἵρων τὴν ἁμαρ-
 τίαν τοῦ κόσμου, ὁ θυόμενος καὶ ἐσθιόμενος;
 καθὼ γὰρ τὴν ἄλογον φύσει καὶ κτηνώδη σάρ-
 κα περιεβάλετο, καὶ αὐτὴν τῶν οἰκείων ἀύχη-

ΧΥ. μάτων πεπλήρωκε, μόσχος νοεῖται, ἀπειρόζυγος μὲν τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, σιτευτὸς δὲ καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου προώριστο τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον, ἡ φρικτῆς καὶ μεγάλης θυσίας, ἥς μετασχεῖν ἰφειῖται τοῖς ἱπανιοῦσιν ἐξ ἁμαρτίας.

C A P. XVI.

XVI. ^{γ. 1.} Πλὴν καὶ κεῖνο φαμέν τοῖς φιλομαθέσιν, ὅτι ^{p. 215. a.} πλῆγῳ καὶ ἀσυμφανῶς ἡμῖν αἱ παραβολαὶ πραγμάτων ὀνησιφόρων δῆλωσιν εἰσχομίζουσιν ὅταν αὐτῶν ἐν βραχεῖ καὶ συνεσταλμένως τὸν νοῦν καταθρήσωμεν· οὐ γὰρ ἅπαντα τῆς παραβολῆς τὰ μέρη πολυπραγμονεῖσθαι χρὴ λεπτῶς καὶ ἐξητασμένως, ἵνα μὴ τε πρὸς τὸ πέρα μέτρου βαδίζων ὁ λόγος καταλυπήσῃ τῷ περιττῷ τοὺς φιλακροάμονας, μήτε μὲν ἀδολεσχίας ὄχλον ἐνεργάσῃται τισιν· οἷον καὶ ἐπὶ τῆς προκειμένης παραβολῆς· εἰ γὰρ βούλοιτό τις διατρανοῦν, τίς μὲν ἂν νοηθεῖν πρὸς ἡμῶν ὁ ἄνθρωπος, ὁ τὸν διαβεβλημένον ἔχων οἰκονόμον, ἢ καὶ τίς ἂν εἴη τυχὸν ὁ διαβεβληκῶς αὐτὸν, τίνες δὲ καὶ οἱ τοῖς ὀφλήμασιν ἔνοχοι, καὶ τὰς τῶν ὀφλημάτων ποιοῦντες ἀποκοπὰς, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ μὲν ἔλαιον, ὁ δὲ σίτον ἐποφλῆσαι λέγεται, σκοτεινὸν ἅμα καὶ περιττὸν ἀπο-

τελέσει τὸν λόγον· οὐκοῦν οὐ πάντῃ τε καὶ πάν- xvi.
 τως ἅπαντα τῆς παραβολῆς τὰ μέρη τῇ τῶν δι-
 λουμένων εἰσὶ θεωρία χρήσιμα, εἰς εἰκόνα δὲ
 ληφθεῖεν ἂν ἀναγκαίου πράγματος ἀμυδρῶς
 ὑποφαίνουσιν τὸ τελοῦν εἰς ἀνησιν ταῖς ἀκρο-
 μένοις· ἐστὶ τοίνυν τῆς παραβολῆς τοιοῦτος ὁ
 νοῦς· ὁ τῶν ὅλων θεὸς πάντας ἀνθρώπους θέ-
 λει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλ-
 θεῖν· ταύτῃ τοι καὶ νόμον εἰς βοήθειαν ἰδωκε,
 κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· νόμον δὲ φαμὲν
 ἐν τούτοις, οὐχὶ δὴ πῶς πάντως τὸν διακονη-
 θέντα διὰ Μωϋσείως, ἅπασαν δὲ μᾶλλον τὴν
 θεόπνευστον γραφὴν, δι' ἧς ἔνεστι μαθεῖν τὴν
 εὐθὺ πάντῳ ἀγαθοῦ καὶ σωτηριώδους πράγμα-
 τος ἀποκομίζουσαν τρίβον· βούλεται τοίνυν ὁ
 τῶν ὅλων δεσπότης, ὁλοτρόπως ἡμᾶς τοῖς εἰς
 ἀρετὴν ἀνακλιῖσθαι σπουδάσασιν, καὶ διαβιοῦν
 ἐλίσθαι σπουδαίως καὶ ἀγίως, ἀπαλλάττοντας
 ἑαυτοὺς τῶν τοῦ παρόντος βίου περισπασμῶν,
 ἵνα εὐπαρέδρως καὶ ἀπερισπάτως ὑπηρετῶμεν
 αὐτῷ· καὶ γοῦν διὰ μὲν τῆς τοῦ ψάλλοντος λύ-
 ρας, σχολάσατε φησὶ καὶ γινώτε ὅτι ἐγὼ εἰμι
 ὁ θεός· δι' ἑαυτοῦ δὲ πάλιν ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ
 τοῖς τὸν πλοῦτον ἔχουσι τὸν ἐπὶ τῆς γῆς, πω-
 λήσατε φησὶ τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δότε ἐλεημο-
 σύνην, ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιού-
 μενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπττον ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

χνι. καὶ ἡ μὲν ἐντολὴ σωτήριος, ἀσθενὴς δὲ λίαν
 ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, καὶ αἰὶ πὼς προσπέπηδε τοῖς
 γιωδιστέροις· καὶ τοῦτο εἰδὼς αὐτὸς ὁ σωτὴρ
 ἔφησε ποῦ περὶ αὐτῶν· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρή-
 ματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν
 τοῦ θείου; καὶ πάλιν· εὐκοπώτερόν ἐστί κάμηλον
 διὰ τρυπήματος ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον
 εἰς τὸν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ἕως γὰρ ἔστι τις
 ἐν τῷ πλούτῳ καὶ τρυφῇ, ἀνεπιτήδευτον ἔχει
 τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν· ἄρ' οὖν οὐδὲ μία τοῖς
 πλουτοῦσι σωτηρίας ὁδὸς, ἀλλὰ πῦρ αὐτοῖς
 κντρίψεται, τὸ τῷ διαβόλῳ πρέπον καὶ τοῖς
 ἀγγέλοις αὐτοῦ; οὐ μὲν οὖν· ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ
 πρόφασιν αὐτοῖς σωτηρίας ἀνέδειξεν ὁ σωτὴρ
 διὰ ταύτης τῆς παραβολῆς· ἐθαῤῥήθησαν, τὸν
 ἐπὶ τῆς γῆς πλοῦτον ἀφέντος αὐτοῖς ἀνεξικά-
 κως τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ, πλὴν κατὰ γε τὸν
 ἐνόντα σκοπὸν αὐτῷ οἰκονόμοι τινὲς τίθενται
 τῶν πτωχειομένων· οἰκονόμοι δὲ λέγονται πα-
 ρὰ τῷ τὰ οἰκίᾳ ἐκάστῳ νέμειν· ἀλλ' οἰκono-
 μοῦσιν οὐκ ὀρθῶς, οἷονεὶ σκορπίζοντες τὰ δο-
 θέντα αὐτοῖς παρὰ τοῦ δεσπότου· μόναίς γὰρ
 ταῖς ἑαυτῶν δαπανῶσι τρυφαῖς, καὶ προσκαί-
 ρους ἀνοῦνται τιμὰς, ἀμνημονοῦντες Θεοῦ λέ-
 γοντος, ἀνοίξων ἀνοίξεις τὰ σπλάγχνα τῷ ἀδελ-
 φῷ σου, τῷ ἐπιδομένῳ ἐν σοὶ· ναὶ μὴν καὶ αὐ-
 τοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ, γενέ-

σθε οἰκτιρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ΧΥ-
 οὔρανιος οἰκτιρμων ἐστίν· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτοῖς,
 ὡς ἔφην, τοῦ κατοικτεῖρειν ἀδελφούς· ὁ λόγος,
 μόνης δὲ ποιουῖται φροντίδα τῆς ἑαυτῶν ἀφρω-
 χίας· τοῦτο διαβέβληκεν αὐτοὺς παρὰ τῷ πάν-
 των δεσπότῃ· δεῖ δὲ πάντως αὐτοὺς ἀποπεισεῖν
 τῆς οἰκονόμιας ἐπιπηδῶντος θανάτου, καὶ τῶν
 κατ' ἡμᾶς πραγμάτων ἐξέλκοντος· ἀδιάφικτον
 γὰρ ἀνθρώπῳ παντὶ τοῦ θανάτου τὸ λῆνον· τί
 οὖν ἄρα δρᾷν αὐτοὺς βούλεται Χριστὸς; ἕως εἴ-
 σιν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, καὶ εἰ μὴ πάντα βού-
 λωιντο τὸν ἑαυτῶν πλοῦτον διανεῖμαι πτωχοῖς,
 καὶ γοῦν ἐκ μέρους κατακτήσασθαι φίλους, καὶ
 πολλοὺς τῆς εὐσπλαγχνίας μάρτυρας, τοὺς εὖ
 πιπονθότας δηλονότι· ἵνα ὅταν αὐτοὺς ὁ ἐπίλειος
 ἐκλείπῃ πλοῦτος, ἔχωσιν τινα τόπον ἐν ταῖς ἐκεί-
 νων σκηναῖς· καὶ γὰρ ἐστὶ τῶν ἀμηχάνων ἄμι-
 σθον γενέσθαι ποτε τὸν φιλόπτωχον, ἀλλ' εἴ-
 τε ἅπαντά τις τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον διαδοίῃ τι-
 σὶν, εἴτ' οὖν ἐκ μέρους, ὀνήσει πάντως τὴν ἑαυ-
 τοῦ ψυχὴν.

Συχνῶς ἔσθ' ὅτε ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ, τοὺς p. 217. a.
 αὐτοὺς ποιεῖται λόγους, καὶ διαφοροῖς περὶ
 τοῦ αὐτοῦ θεωρήματος κίχρηται παραιδείγμα-
 σιν, ἵνα πρὸς σύνεσιν ἀκριβῆ τῶν παρ' αὐταῖ
 λεγομένων, ὁ τῶν ἀκροαμένων ἐμβιβάζεται νοῦς·
 ἄθρει δέ μοι πάλιν τῶν προκειμένων ἀναγνώ-

xvi. σμάτων τὴν δύναμιν δοκεῖ δέ μοι καὶ πρό γε
 τῶν ἄλλων, ἐκεῖνο χρησίμως κατιδεῖν, τίνας
 ἄλλως ὁ τοιόσδε λόγος ἔχει τὰς ἀφορμὰς· εἶσθαι
 γὰρ οὕτως εὐσύνοπτος τῶν προκειμένων ὁ νοῦς·
 ἐδίδασκε τοίνυν τοὺς ἐν πλούτῳ Χριστὸς ἀλατῶν
 ὅτι μάλιστα τὴν φιλοπῶχίαν, καὶ θησαυρίζειν
 ἐν οὐρανῷ, καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον εὐημερίας ποι-
 εῖσθαι πρόνοιαν· ἀλλ' εὖ ἠπίστατο θεὸς ὧν φύ-
 σει, τῆς ἀνθρώπου διατοίας τὸν ὄκνον, τὸν ἐπὶ
 παντὶ σπουδαίῳ τε καὶ ἀγαθῷ πράγματι, καὶ
 ὡς φιλόπλουτοι λίαν ὄντες· ἀλλ' ἠπίστατο θεὸς
 ὧν φύσει, καὶ τῷ τοιῷδε πάθει τυραννούμενοι
 παντελῶς, οὐδένα τοῖς πτωχευομένοις νέμουσιν
 ἔλεον· ὅτι τοίνυν τοῖς οὕτως ἔχουσι γνώμης, οὐ-
 δὲν ὑπάρξει τῶν παρὰ θεοῦ χαρισμάτων, ὃν ἄλλων
 δὲ ὅτι πνευματικῶν, ἐξ ἐναργεστάτων παραδειγ-
 μάτων διαδείκνυσι λέγων, ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχί-
 στω, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ τὰ ἐξῆς·
 λύσον ἡμῖν δέσποτα τὸ ζητούμενον, ἀνοιξον ἡ-
 μῶν τῆς καρδίας τὸν ὀφθαλμὸν· ἀκουε τοίνυν
 σαφῶς τε καὶ ἀκριβῶς, ὅπερ ἔφη· εἰ ἐν τῷ ἀδί-
 κῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, φησὶ, τὸ ἀλη-
 θινὸν τίς δώσει ὑμῖν; εἶσθι δὴ οὖν τὸ ἐλάχιστον,
 ὁ ἀδικος μαμωνᾶς, τοῦτέστιν ὁ ἐπίγειος πλου-
 τος· ἐξ ἀρπαγῆς εἶσθ' ὅτι καὶ πλεονεξίας συν-
 ειλεγμένος, τοῖς γε μὴν εὖ εἰδόσι βιοῦν· καὶ
 τὴν εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδα δὲ δεδιψήκοσι· καὶ

ἀποφέρουσι μὲν τῶν ἐπιγείων τὸν νοῦν, φρονού- ΚΝΙ.
 σι δὲ μᾶλλον τὰ ἄνω καταλογισθεῖν ἂν παν-
 γελῶς οὐδὲν ὁ ἐπίγειος πλοῦτος, ἀλλ' εἰς τοὺς
 ἰνδιεῖς ὅλον δαπανήσουσι, καλῶς αὐτὸν οἰκο-
 νομοῦντες· τοῦτο οἶμαι ἐστὶ τὸ ἐν ὀλίγῳ γεν-
 ἔσθαι τινὰ πιστὸν, τὸ τοῖς ἐν ἐσχάτῃ ταλαι-
 πωρίᾳ τὴν ἀπὸ γε τῶν ὄντων διανέμειν ἐπικου-
 ρίαν· εἰ οὖν ἐν ὀλίγῳ γεγόναμεν ἄπιστοι, πῶς
 ἂν λάβοιμεν παρ' αὐτοῦ τὸ ἀληθινόν; τοὔτέστι
 τῶν θείων χαρισμάτων ἀμφιλαφῇ χορηγίαν, ψυ-
 χὴν ἀνθρώπου κατακαλλύνουσαν, καὶ τὸ θεῖον
 αὐτῇ κάλλος ἐγγράφουσιν· ὅτι δὲ εἰς τοῦτο
 βλέπει, καὶ τέτραπται τῶν τοῦ σωτῆρος ῥημά-
 των ὁ σκοπὸς, καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς εἰδείη τίς
 ἂν εὖ μάλα· ἔφη γάρ, εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πι-
 στοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς δώσει ὑμῖν;
 ἀλλότριον δὲ εἶναι φαμὲν, τὴν τῶν χρημάτων
 περιουσίαν· οὐ γὰρ γεγενήμεθα μετὰ πλούτου,
 γυμνοὶ δὲ μᾶλλον· καὶ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι κα-
 τὰ τὸ γεγραμμένον, οὐδὲν εἰσηνέγαμεν εἰς τὸν
 κόσμον· οὐδὲ ἐξενεχεῖν τι δυνάμεθα· γενώμε-
 θα οὖν πιστοὶ ἐν τῷ μικρῷ· τούτῳ καὶ γνήθῳ
 πλούτῳ ὃς ἐλάχιστός ἐστι, καὶ οὐδὲν ὅτι ρευ-
 στὸς· καὶ μὴ σφετεριζώμεθα τὰ εἰς κοινὴν τῶν
 ἀδελφῶν χρεῖαν δοθέντα ἡμῖν ὥστε ἄδικον τὸν
 πλοῦτον ποιεῖν, διὰ τοῦ κατέχειν αὐτὸν· καὶ
 ταῦτα, ἀλλότριον ὄντα· τὸ μὲν ὅτι οὐδὲν εἰς-

ΧVI. ηνέγκαμεν, τὸ δὲ ὅτι τῶν πτωχῶν ἐστὶν ἵνα τὸν ἡμέτερον θεῖον καὶ οὐράνιον πλουτὸν πιστευθῶμεν, τὸν ἀληθινὸν καὶ μένοντα· ἀλλότριον μὲν γὰρ ἀνθρώπου παντὸς φυσικῶς, τὸ πλουτεῖν· ἔξωθεν γὰρ προσγίνεται καὶ ἐπισυμβαίνει τισὶ· καὶ ἀποσυμβῇ καὶ ἀπόλοιτο, παραβλάψοι ἂν οὐδὲν παντελῶς τοὺς τῆς ἀνθρώπου φύσεως λόγους· οὐ γὰρ ἐν γὰρ τῷ εἶναι πλούσιοι, λογισκί τέ ἐσμεν, καὶ ἀπάσης ἀδαθοιργίας ἐπιστήμονες, ἀλλ' ἡ τῆς φύσεως ἐπιτηδειότης, δεκτικὴ τῶν τοιούτων ἐστίν, ὅπερ ἐστὶν ἡμέτερον· ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, ἐκτίσθη μὲν ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ Θεὸς ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν· ὅταν τοίνυν ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ, τοὔτέστιν ἐν τοῖς ἔξωθεν προσγενομένοις, ἀπιστοὶ τινες εἶεν, πῶς ἂν λάβοιεν τὰ ἑαυτῶν; τοὔτέστι πῶς ἂν ἐν μεθέξει γένοιτο τῶν θεοσδότην ἀγαθῶν; ἢ πῶς κομισόμεθα τὸ ἱερόν τι καὶ ἀξιόγραφον κάλλος, ὁ ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐγγράφει Θεὸς, διαμορφῶν αὐτὰς πρὸς ἑαυτὸν; γεγόναμεν γὰρ οὕτως ἐν ἀρχαῖς· ὅτι δ' ἐστὶ τῶν ἀμηχάνων, ἵνα καὶ τὸν αὐτὸν μερίζεσθαι πρὸς τὰ ἐναντία, καὶ ἀκαταψέκτως δύνασθαι βιοῦν, διαδείκνυσι λέγων· οὐδεὶς οἰκίτης δύναται δυοὶ κυρίοις δουλεύειν κ. τ. λ.

Παράδειγμα τοῦτο σαφές τι καὶ ἐναργές, καὶ τῇ τῶν προκειμένων θεωρίᾳ πρεπωδέστατον· συμ-

πέραςμα δὲ ὥσπερ τοῦ παντός λόγου, τὸ ἐφ- xvi.
 ξῆς· οὐ δύνασθε γὰρ Θεῷ δουλεῦειν καὶ μαμωνᾶ· εἰ γὰρ δὴ τις γένοιτο, φησὶ, δύο κυρίων
 οἰκέτης, μεμεριαμένων τοῖς θελήμασιν εἰς τὸ
 ἐναντίον, καὶ ἀσύμβατον ἀλλήλοις ἐχόντων τὴν
 γνώμην, πῶς ἂν δύναίτο ἀμφοτέροις ἀρέσαι;
 μεριζόμενος γὰρ εἰς τὸ ἑκατέρῳ δοκοῦν, τοῖς
 ἀμφοῖν θελήμασιν ἀντανίσταται· πᾶσα γὰρ ἀνάγκη,
 τὸν αὐτὸν ὁρᾶσθαι πονηρόν τε καὶ ἀγαθόν·
 οὐκοῦν εἴπερ ἔλοίτο γνήσιος ἐνὶ γενέσθαι, φη-
 σὶ, μισήσει τὸν ἕτερον ἀμήχανον δὴ οὖν Θεῷ
 δουλεῦσαι καὶ μαμωνᾶ· ἐπὶ θάτερον τοίνυν μέλα-
 θῶμεν τὴν πᾶσαν σπουδὴν, πολλὰ χαίρειν εἰ-
 πόντες τῷ μαμωνᾶ· ταῦτα γὰρ ἡμῖν ὁ μέγας
 εἰσηγεῖται διδάσκαλος.

Ὡσπερ τὰ τῶν ἐν τοῖς σώμασι παθῶν ἀγριώ- v. 14.
p. 217. b.
 τερα, τὰς ἐκ τῶν φαρμάκων ἐπικουρίας οὐ προσ-
 ίται, φεύγει δὲ ὥσπερ τὴν ἴασιν· καὶ εἴ τις
 προσάγοι τὸ πιφυκὸς ὠφελεῖν, ἐξαῖριούται μει-
 ζόνως, καὶ οἷον ἀθανάτει, καὶ τοι τῇ τέχνῃ κο-
 λακεύομενα, οὕτω τὰ ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων
 ψυχαῖς ἐπισυμβαίνοντα πάθη σκληρὰ καὶ ἀνου-
 θέτητα πῶς εἰσὶν ἔσθ' ὅτι, καὶ οὐδενὸς ἀνεχε-
 ται λόγου καλοῦντος εἰς ἀπόστας τοῦ κακοῦ,
 καὶ τοῖς ἀμείνοσιν ἐμβιβάζοντος τοῦτο πεπον-
 θότας εὐρήσομεν τοὺς φαρισαίους, οἱ διὰ φι-
 λαργυρίαν ἐξηυτέλιζον τὰς ἀρίστας παραινέ-

ΧVI. σεις· καὶ δέον σεβασθῆναι, ἱμυκτῆρίζον ταῦτα εἰσηγούμενον δεσπότην· ἀλλ' ἡμεῖς ἐξέλωμεν τὸ τῆς φιλανθρωπίας κέντρον, ὃ καὶ εἰς ἀσέβειαν ἐγείρειν δύναται, καθάπερ ἱκείνους· μακρὸν τοιγαροῦν ἐπ' αὐτοῖς δαπανήσας λόγον ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ, εἴτα τῶν ἰδίων σκευμάτων καὶ παθῶν οὐκ ἀποφοιτῶντας ὁρῶν, ἐμφιλοχωροῦντας δὲ μᾶλλον τῇ συντροφῇ σκαιότητι, τρέπεται λοιπὸν ἐπὶ τὸ δριμύ τῶν ἐλέγχων, καιροῦ καλοῦντος εἰς τοῦτο, καὶ ἀποφαίνει ὑποκριτὰς ὄντας καὶ βωμολόχους, καὶ δόξης μὲν ἐραστὰς, ἥ περ ἂν πρέποι δικαίοις τὲ καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, οὐ μὴν ὄντας τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν.

γ. 15.
p. 218. α.

Τοῦτο καὶ ἐτέρωθί σου πρὸς αὐτοὺς εὐρίσκεται λέγων· πῶς δύνασθαι πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀνθρώπων λαμβάνοντες; τὴν δὲ δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε· τοὺς μὲν γὰρ ἀληθῶς ὄντας ἀγαθοὺς, τοῖς εἰς δικαιοσύνην ἐπαίνοις ὁ θεὸς στέφανοι· οἳ γε μὴν ἀφιλάρετοι καὶ ὑποκριταί, τάχα τοῖς ἑαυτῶν ψήφοις, τὸ δοκεῖν εἶναι σεπτοὶ παρακλέπτουσιν· ἀλλ' οὐδεὶς, ὃ βέλτιστοι, φαίη τίς ἂν αὐτοῖς, ἑαυτὸν στεφανοῖ· γέγραπται γὰρ· ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα· ἀλλότριος, καὶ μὴ τὰ σὰ χεῖλη· πλὴν κἄν εἰ δύναιντό πως λαθεῖν οἱ ὑποκρίται, καὶ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἀρπάσαι τιμὰς, ἀλλ' οὖν ὁ θεὸς φησι γινώσκει

τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τιμᾶ μὲν δίκαιον τὸν χνι.
ἀληθινόν, σκορπίζει δὲ τὰ τῶν ἀνθρωπαρέσκων
ὅσα ἂν ἄνθρωπαρέσκια γὰρ ρίζα καὶ ἀρχὴ καὶ
γένεσις τῆς μεισημένης παρὰ τὴν θεῶν καὶ ἀν-
θρώποις ὑπεροφίας· καθ' ἡσυχίαν τοίνυν τοῖς ἐλπί-
στοις αὐτοῖς, ἑτέρον τι τούτοις προσεπάει Χρι-
στός· ὅπερ ἔμελλον πείσσεσθαι, διὰ γε τὴν ἐνοῦ-
σαν αὐτοῖς ἀνοσιότητά τε καὶ ἀπειθείαν· φη-
σὶ γὰρ· ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου
κ. τ. λ.

Ἐπικρύπτει πάλιν ἀσαφεία τὸ λυποῦν καὶ γ. 16.
κατέσκευασμένην ὥσπερ ποιεῖται τὴν προαγόρευ-
σιν τῶν συμβησομένων τοῖς ἀπειθεῖν ἐλομένοις
αὐτῷ· Μωϋσῆς γὰρ φησὶ καὶ σὺν αὐτῷ τῶν ἀ-
γίων προφητῶν ὁ χορὸς, τοῦ κατ' ἐμὲ μυστη-
ρίου τὴν δύναμιν προκατήγγελλε τοῖς ἐπὶ τῆς
γῆς· καὶ ὁ νόμος ἐδήλου διὰ σκιᾶς καὶ τύπων,
ὅτι καὶ τὸν τῆς σαρκὸς ὑπομενῶ θάνατον, ἵνα
σώσω τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ καθαρῶς τὴν φθο-
ρὰν, ἐγείρεμένος ἐκ νεκρῶν· συμβαίνοί τε δὲ τοῖς
Μωϋσεώς νόμοις, ἐλάλησαν οἱ προφῆται· ξένοι
τοίνυν φησὶν οὐδὲν, ἥλουν προεγνωσμένον, ὅταν
τοῖς ἑμοῖς ἀπειθήσῃτε λόγοις· μέχρι γὰρ Ἰωάν-
νου τοῦ βαπτιστοῦ, ὁ τῆς προφητείας τῆς ἐπ' ἡ-
μέρας καὶ ὑμῖν ἐκτείνεται λόγος· ἀπὸ δὲ γε τῶν
ἡμερῶν Ἰωάννου, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εὐαγ-
γελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται· βασι-

ΧVI. λείαν δὲ οὐρανῶν φησὶν ἐν τούτοις, τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν, τὴν τῆς ἁμαρτίας ἀπόνειψιν, τὴν διὰ γε φημί τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τὸν διὰ τοῦ πνεύματος ἁγιασμόν, τὴν ἐν πνεύματι προσκύνησιν, τῆς υἰοθεσίας τὸ καύχημα, τῆς μελλούσης δοθήσεσθαι τοῖς ἁγίοις δόξης τὴν ἐλπίδα· εὐαγγελίζεται τοίνυν ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία, παρελθόντος εἰς μέσον τοῦ Βαπτιστοῦ, καὶ λέγοντος· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου· καὶ καταδεικνύντος ἤδη παρόντα τὸν ἄμυν τοῦ θεοῦ, τὸν αἶροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· ὡς δὲ εἴ τις γέγονε τὸν ἱερῶν κηρυγμάτων κατήκοος καὶ ἐραστὴς, εἰσβιάζεται· τοὔτέστιν ἀπάσῃ προθυμίᾳ καὶ παντὶ σθένει χρώμενος, εἴσω παρελθεῖν τῆς ἐλπίδος ἐπιθυμεῖ· ὥς γὰρ ἐτέρωθί που φησὶν, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν.

v. 17.
p. 218. h.

Εὐκοπώτερον εἶναι φησὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, οὕτω τοῦτο γίνεσθαι θεοῦ προστάττοντος, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν· νόμον δὲ φησὶν εἶναι ὅτι συλλήβδην ἅπασαν τὴν θεόπνευστον Γραφὴν, τοὔτέστι τὰ Μωϋσείως καὶ προφητῶν· τίνα τοίνυν προσηγγέλκασιν, ἃ καὶ δεῖ πάντως ἐκβῆναι πρὸς πέρας; προηγόρευσαν ὅτι διὰ πολλὴν ἀπιστίαν καὶ τρόπων ἀνοσιότητα, τῆς πρὸς θεὸν οἰκειότητος ἀπολισθήσει, καὶ τοι πρῶτότοκος ὢν ἐν τέκνοις ὁ Ἰσραὴλ· καὶ

ὅτι τῆς παρ' αὐτοῦ ἀγάπης ἐξωσθήσεται ἡ Ἰε- xvi.
ρουσαλήμ· καὶ γοῦν ἔφη περὶ αὐτῆς, διὰ φω-
νῆς Ὡσηέ· ἰδοὺ ἐγὼ φράσω τὴν ὁδὸν αὐτῆς ἐν
σκόλοφι, καὶ ἀνοικοδομήσω τὰς ὁδοὺς αὐτῆς·
καὶ τὴν τρίβον αὐτῆς οὐ μὴ εὕρῃ· ὁδὸς μὲν γὰρ
εὐσεβῶν εὐθεΐα ἐγένετο, καὶ οὐδὲν ἄναντες ἐν
αὐτῇ, λεία δὲ πάντα καὶ ἱππήλατα· φράσσεται
δὲ ἡ ὁδὸς τῆς Ἰουδαίων μητρὸς, τοῦτέστιν ἀδιό-
δευτος αὐτοῖς ἡ τῆς εὐσεβείας ἀπειτελέσθη τρί-
βος· ὅτι δὲ γιγόνασι σκοτεινοὶ τὸν νοῦν, καὶ
οὐ προσήκοντο τῆς τοῦ σωτῆρος δόξης τὸ φῶς,
οὐ γὰρ ἐγνώκασιν αὐτὸν, προαναπιφώνηκε, λέ-
γων, ὡς πρὸς γε Ἰουδαίων τὸν δῆμον· νυχτὶ ἀ-
μοίωσα τὴν μητέρα σου· ὡμοιώθη ὁ λαός μου,
ὡς οὐκ ἔχων γινῶσιν· ὅτι σὺ ἐπίγινωσιν ἀπώσω,
καὶ γὰρ ἀπώσομαι σε τοῦ μὴ ἱερατεύειν μοι· καὶ
ἐπιλάθου νόμου Θεοῦ σου, καὶ γὰρ ἐπιλάθωμαι
τέκνων σου· ἀκούεις ὅτι σκότῳ καὶ νυχτὶ παρει-
κάζεται, καὶ σφόδρα εἰκότως ἢ τῶν ἀπειθούν-
των πληθὺς; ἀνίσχει μὲν γὰρ τοῖς πιστεύουσιν
εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, ὁ νοητὸς ἐωσφόρος, καὶ
ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος· σκότῳ δὲ καὶ ἀχλύϊ
γοητῇ καταμιλαινεται τῶν ὑβριζόντων τὴν οὐ-
τῶ λαμπρὰν καὶ ἀξιόκτητον χάριν ὁ τοῦς· καὶ
ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ· περὶ δὲ τῶν
ἐπιγνωκότων τὴν ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ πάν-
των ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ, δι' ἐνὸς τῶν ἀρίων

ΧVI. προφητῶν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ὑπὸ σκηνῆς, λέγων·
 καὶ κατισχύσω αὐτοὺς ἐν κυρίῳ θεῷ αὐτῶν, καὶ
 ἐν τῷ ὀνόματι κυρίου τοῦ θεοῦ αὐτῶν ὑπάρξου-
 σι· συνωδὰ δὲ τούτοις καὶ ὁ ψαλμωδὸς ἐν πνεύ-
 ματι φησὶ πρὸς Χριστὸν· κύριε ἐν τῷ φωτὶ τοῦ
 προσώπου σου πορεύσονται, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί
 σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν· ὅτι κατ-
 χημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν, σὺ εἶ· καὶ ἐν τῇ δι-
 καιοσύνῃ σου ὑψωθήσεται τὸ κέρας ἡμῶν· καυ-
 χώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, δικαιωθέντες ἐν αὐ-
 τῷ· γεγόναμεν ὑψηλοὶ, τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας
 ταπείνωσιν ἐβεβληκότες, καὶ τῶν τῆς ἀληθείας
 δογμάτων τὴν ἀκριβῆ καταπλουτήσαντες γινώ-
 σιν· τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἐπηγγέλλετο θεὸς λέγων
 διὰ φωνῆς Ἠσαΐου· καὶ ἄξω τυφλοὺς ἐν ὁδῷ ἧ
 οὐκ ἔγνωσαν, καὶ τρίβους αἷς οὐκ ἤδεισαν πα-
 τῆσαι ποιήσω αὐτοὺς· ποιήσω αὐτοῖς τὸ σκότος
 εἰς φῶς, καὶ πάντα τὰ σκολιά εἰς εὐθείαν· ἡμεῖς
 μὲν γὰρ ὄντες τυφλοὶ, πεφωτίσμεθα· καὶ τὴν
 ἀσυνήδη τῆς δικαιοσύνης ἐρχόμεθα τρίβον· οἱ
 δὲ νόμον αὐχοῦντες παιδαγωγόν, ἐν σκότῳ γε-
 γόνασιν· ὥς γὰρ αὐτὸς ἔφη Χριστὸς, ἡ σκοτία
 ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ πώρω-
 σις ἀπὸ μέρους γέγονε τῷ Ἰσραὴλ· ἵνα βλέ-
 πόντες, μὴ βλέπωσι· καὶ ἀκούοντες, μὴ ἀκούω-
 σι· πεπαρώνηκασι γὰρ εἰς τοὺς ἀγίους προφή-
 τας, τιτολμήκασι δὲ καὶ αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐπ-

ἐπιγχεῖν τῷ καλοῦντι πρὸς σωτηρίαν καὶ ζωὴν· κτλ.
οὐκοῦν ἂν ἀπειθῆτε, φησὶ, καὶ τοὺς ἑμοὺς ἀσυνέτως διαμυκτηρίζητε λόγους, ἐπὶ τὴν τοῦ χρησίμου καὶ πρέποντος ἀποκομίζοντας θήραν, ἀλλ' οὐκ ἠγνοήθη ταῦτα· φησὶ, ἀλλ' ἤδη προεῖρηται διὰ τε νόμου καὶ προφητῶν· ἔστι δὲ τῶν ἀμηχάνων, εἰς ἀπραξίαν διαπεισεῖν τὰς Θεοῦ φωνὰς· ὁ γὰρ ἤδει πάντη τε καὶ πάντως ἐσόμενον, τοῦτο προκαταμεμήνυκε· κατὰ μὲν οὖν τὸ ρητόν, δηλοῖ ὅτι ἀφίεται, κατὰλύσων μὲν ἡκίστα ἢ ἀνατρίψων τὰ προφητῶν, ἀποπερανῶν δὲ μᾶλλον καὶ προφήτας καὶ νόμον· ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὅτι ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου, ἵνα μὴ τις ὑπολάβοι, ὅτι ἐκβέβληνται καὶ ἡδέτηνται, διὰ τοῦτο ἐπέγαγεν· ὅτι οὐ πεισιῖται ἀπὸ τοῦ νόμου ἰῶτα ἓν, ἡ μία κεφαλαίᾳ κατὰ τὸν Ματθαῖον.

Πύθοιτο δ' ἂν τις, ἄρά γε κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν, τὴν λέγουσαν τὸν μὲν πτωχὸν εἰς τὴν ἀνάπαυσιν ἀπελθεῖν, τὸν δὲ πλούσιον εἰς τὴν κόλασιν, γέγονεν ἤδη ταῦτα; καὶ ἀνταπόδοσις ἀξία ἐκληρώθη ἐκάστω, ἡ τῆς μελλούσης κρίσεως ἀνατυποῖ τὴν εἰκόνα ἐν τούτοις; ἀλλὰ μὲν φησιν, ὅποτε ὀνομάζει Λαζάρου προσηγορίαν, ἀληθῶς γέγονε καὶ ἐπράχθη· διὰ τί γὰρ μὴ εἶπε, πτωχὸς δὲ τις ἄνθρωπος, ἀλλὰ Λάζαρος; ἵνα τῇ προσηγορίᾳ δείξῃ, πείρα καὶ

v. 19.
p. 220. a.

XVI. ἀληθεία ταῦτα πιπράχθαι· πρὸς ὃν ἐροῦμεν· τὴν
 κρίσιν (*) ἔσεσθαι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νε-
 κρῶν, ἡ θεία πανταχοῦ λέγει γραφὴ· ἀνάστα-
 σεις δὲ οὐκ ἔσται, μὴ αὖθις ἡμῖν ἐπιφοιτήσαντος
 τοῦ Χριστοῦ ἐξ οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πα-
 τρός μετὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων· οὕτω καὶ ὁ πάν-
 σοφος Παῦλος φησὶν, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κε-
 λεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλ-
 πιγγι θιοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ· σαλπί-
 σει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἐν Χριστῷ
 ἄφθαρτοι· οὕτως τοίνυν ἐξ οὐρανῶν καταβεβη-
 κόσμος τοῦ πάντων κριτοῦ, οὐδὲ ἡ τῶν νεκρῶν
 γέγονιν ἀνάστασις· εἴτα, πῶς οὐκ ἀπίθανον ἐν-
 τοῖν, ὅτι γέγονιν ἤδη τισὶν ἀνταπόδοσις, ἢ πο-
 νηρῶν ἔργων ἢ ἀγαθῶν; ἔστι τοίνυν παραβο-
 λῆς τρόπος ἐσχηματισμένος ἀστείως, τὰ τε ἐπὶ
 τῷ πλουσίῳ καὶ τῷ Λαζάρῳ εἰρημένα παρὰ Χρι-
 στοῦ· ἔχει δὲ ὁ λόγος, ὥς ἡ ἑβραίων παράδο-
 σις ἔχει, Λάζαρον εἶναι τινὰ κατ' ἐκεῖνο και-
 ροῦ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐσχάτη συνόνη πτω-
 χεῖα καὶ ἀρρώστια, οὗ καὶ μνημονεῦσαι τὸν κύ-
 ριον, ὥς εἰς παράδειγμα λαμβάνοντα τοῦτον εἰς
 ἐμφανιστέραν τοῦ λόγου δήλωσιν· οὕτως τοίνυν
 ἐξ οὐρανῶν καταφοιτήσαντος τοῦ Χριστοῦ, οὐ-
 τε ἀνάστασις γέγονιν, οὔτε πράξιων ἀνταπό-

(*) Universale iudicium intellige, et plenam illam quam
 anima simul cum corpore consequetur remunerationem.

δοσις ἠκολούθησέ τιςιν· ἄλλ' ὥς ἐν εἰκόνι, τῇ xvi.
παραβολῇ γέγραπται πλούσιος τρυφῶν καὶ ἀφι-
λοικτρίμων, καὶ πένης ἐν ἀρρώστια· ἴν' εἰδεῖεν
ὥς οἱ τὸν ἐπὶ γῆς ἔχοντες πλοῦτον, ὥς εἰ μὴ
βουληθεῖεν εἶναι χρηστοί, καὶ εὐμετάδοτοι, καὶ
κοινωνικοί, καὶ ταῖς τῶν πενήτων ἀνάγκαις ἐπι-
κουρεῖν ἔλαιντο, δεινῇ καὶ ἀφύκτῳ περιπισοῦν-
ται δίκῃ· ἀναγκαῖον δὲ οἶμαι πρότερον εἰπεῖν,
ποία γέγονεν ἡ τοῦ λόγου πρόφασις, ἡ ποίου
πράγματος εἰς παράδειξιν, τὴν προκειμένην πα-
ραβολὴν ἄριστα διαμορφοῖ καὶ διαπλάττει Χρι-
στός· ἀπετέλει τοίνυν ἡμᾶς ὁ σωτὴρ τεχνίτας
εἰς ἀγαθοεργίαν, καὶ τοῖς ἐξ ἀρετῶν αὐχήμε-
σιν ἐβούλετο διαπρέπειν· ἤθελε γὰρ εἶναι φιλ-
αλλήλους, καὶ φιλοπτωχίας ἰσχυροὺς· καὶ
τῶν εἰς τοῦτο σπουδασμάτων ἔχισθαι τεταπεινω-
τάτοις δὲ τοῖς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ πλουσίοις
τάς ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ παραινέσεις συντιθεῖς,
καὶ εἰς ὁδὸν αὐτοὺς ἀποφέρων τὴν τοῖς ἀγίοις
πρεπωδιστάτην, ἔφασκε· πωλήσατε τὰ ὑπάρ-
χοντα, καὶ δότε ἐλεημοσύνην· καὶ ἡ μὲν ἐντολὴ
καλὴ τε καὶ ἀγαθὴ καὶ σωτήριος· οὐκ ἠγνόη-
σε δὲ Χριστός, ὅτι τὸ δύνασθαι κατορθοῦν τὸ
χειλευσμένον, οὐκ ἔνιστι τοῖς πολλοῖς· ἀσθε-
νεῖ γὰρ αἰετὶ πρὸς τὰ δυσχερῆ καὶ δυσήνυτα τῶν
κατορθωμάτων, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς· ἐπειδὴ δὲ
ἔστιν ἀγαθὸς καὶ φιλανθρώπινος, ἐπενόησέ τι-

XVI. να τρόπον ἐπικουρίας αὐτοῖς· ἵνα μὴ τὸν ἐτῆαυ-
 θα πλοῦτον διηνεχῆς τι καὶ ἀναπόβλητος δια-
 δέξηται πτωχεία, καὶ τὰς προσκαίρους τρυφὰς
 αἰωνία κόλασις· εἰ γὰρ μὴ ἀνέχεσθαι φησι τὸν
 φιλήδονον ἀφεῖναι πλοῦτον, καὶ ἀπειπολῆσαι
 ὀλοκλήρους τὰς οὐσίας, καὶ διαδοῦναι τοῖς δεο-
 μένοις, ἅν γοῦν τοῖς ἐλάττοσιν ἐνευδοκιμεῖν
 σπουδάσατε, ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ
 ἀδίκου μαμωνᾶ, τοῦτέστι μὴ μόνον ἑαυτῶν ποι-
 ῆσθε τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεομένοις
 χεῖρα ἀπλώσατε· συναλγήσατε τοῖς κάμνουσι,
 παραμυθήσασθε ἀγίους τὴν οὐκ ἀβούλητον ἀ-
 γαπῶντας πτωχείαν, ἵν' ἀπερισπάστως τῷ θεῷ
 λατρεύωσιν· ἔσται δὲ τοῦτο ὑμῖν οὐκ ἄμισθον·
 ὅταν γὰρ ὑμῖν ὁ ἐπίτιμος ἐπιλείψῃ πλοῦτός, τῷ
 τέλει τοῦ βίου κατελημμένοις, τότε κοινωνοὺς
 ὑμᾶς ποιήσονται τῆς ἑαυτῶν ἐλπίδος, καὶ τῆς
 δοθησομένης αὐτοῖς ἐκ θεοῦ παρακλήσεως· τοὺς
 γὰρ καμόντας ἐν τῷδε τῷ βίῳ, καὶ ἐπεικῶς
 τὸ δυσαχθεῖς τῆς πενίας διενεχόντας φορτίον,
 ὡς ἀγαθὸς ἀνακτῆσεται· τοιοῦτόν τι καὶ ὁ σο-
 φώτατος Παῦλος τοῖς οὖσιν ἐν πλούτῳ συμ-
 βουλεύει, λέγων περὶ τῶν ταλαιπωρουμένων
 τὸ ὑμῶν περίσσειμα, εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα·
 τοῦτο δὲ ἐστὶν οὐδὲν ἕτερον ἐπιτάττοντος, πλὴν
 ὅπερ ἔφη Χριστὸς, ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ
 τοῦ ἀδίκου μαμωνᾶ· ὅτι δὲ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι

τοῦτο δρᾶν, ὁλέθρου πρόξενον καὶ πυρὸς ἀσβέ-
 στου, διαδείκνυσαι σαφῶς, τὴν προκειμένην ὑμῖν
 ἱξυφήνας παραβολὴν ἄνθρωπος γάρ τις ἦν πλού-
 σιος σφόδρα, φησὶν ἐνταῦθα μοι βλέπε καὶ ἐπι-
 τηρήσον ἀκριβῶς τοῦ σωτῆρος τοὺς λόγους, πο-
 λὺ τι τὸ σφδόν ἐμφαίνοντας· καὶ τοι γὰρ ἐξὸν
 εἰπεῖν, ὁ δεῖνα τυχὸν πλούσιος ἦν ἄνθρωπος, ὡς
 ἐπὶ τοῦ Ἰωβ, τοῦτο μὲν οὐκ ἔφη ἄνθρωπον δὲ
 ἀπλῶς πλούσιον ὀνομάζει, μνημονεύει δὲ τοῦ
 πένητος ὀνομαστὶ ποία τοίνυν ἡ ἐπιτήρησις;
 ἀνώνυμος ὁ πλούσιος, ὡς ἀφιλοικτιέρμων, πα-
 ρὰ θεῷ· ἔφη γὰρ πού διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος
 φωνῆς περὶ τῶν μὴ φοβουμένων αὐτόν, ὅτι οὐ
 μὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων
 μου· ὀνομαστὶ δὲ ὡς ἔφην ὁ πένης ἐν γλώσση
 θεοῦ· πλὴν ἴδωμεν τοῦ πλουσίου ἐπ' οὐδενὶ τῶν
 ἀναγκαίων ἡρμένην ὀφρῦν· τί οὖν φησι περὶ αὐ-
 τοῦ ὁ Χριστὸς; καὶ ἠετιδιδύσκετο πορφύραν καὶ
 βύσσον, τοὔτέστιν εὐειματεῖν ἐσπούδαζε ἐν ἐσθῇ-
 τι πολυτελειστάτῃ.

Ὁ δὲ πένης ἔρριπτο παρὰ τὸν πυλῶνα, νό-
 σῳ καὶ πενία πεπειδημένος, καὶ οὐδενὸς ἡξιούτο
 λόγου, φειδοῦς καὶ φροντίδος ἄμοιρος ἦν, ἐζή-
 τει πρὸς κόρον τῆς τοῦ πλουσίου τραπέζης τὰ
 παρολισθαίνοντά τε καὶ ἀχρηστότερα· ἐκολάζε-
 το δὲ καὶ ἐτέρως νόσῳ χαλεπωτάτῃ· ἀλλὰ καὶ
 οἱ κύνες, φησὶν, ἔλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ, καὶ

v. 20.
p. 220. b.

ΧVI. οὐκ ἀδικοῦντες μᾶλλον κατὰ γε τὸ εἶκος, ἀλλ' οἷον συναλγοῦντες καὶ θεραπεύοντες, γλώττη γὰρ ἰδία καὶ τὰς ἑαυτῶν καθιστῶσι νόσους· οἷον ἀποξύνοντες τὸ λυποῦν, καὶ φιλοφρόνως περιαιλείφοντες· ὁ δὲ πλούσιος ὢν καὶ θνητῶν ἀπηνέστερος, ἀσυναλγῆς καὶ ἀφιλοικτιέρμων καὶ μεστός ἀπάσης ἀπανθρωπίας ἡλέγχεται.

- p. 223. b. Τοῖς γὰρ ἐλπίδας ἔχουσι τὰς παρὰ Θεῷ, μετὰστας ἂν εἴη ἐξ ἀκακίας καὶ πόνων, ἢ ἐκ τῶν κατ' ἡμᾶς ἀποδημίας· καὶ τι τοιοῦτον ὁ Σολομῶν ἐδίδαξεν εἰπὼν· ἔδοξεν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι· καὶ ἐλοίσθη κάκωσις, ἢ ἔξοδος αὐτῶν, καὶ ἢ ἀφ' ἡμῶν πορεία, σύγριμμα· οἱ δὲ εἰσὶν ἐν εἰρήνῃ· καὶ ἡ ἐλπὶς αὐτῶν, ἀθανασίας πλήρης· δίδεται γὰρ αὐτοῖς ἰσοπαλὲς τοῖς πόνοις, τὸ τῆς παρακλήσεως μέτρον· ἢ τάχα· που καὶ πλείους τῶν πόνων αἱ ἀμοιβαί· ἔφη γὰρ Χριστὸς, ὅτι μέτρον καλὸν πεπεισμένον· σεσαλευμένον, ὑπερεκχυνομένον, δώσουσιν εἰς
- v. 22. τὸν κόλπον ὑμῶν· οὐκοῦν ὁ μὲν Λάζαρος διὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἀπενήνεχται φησὶν εἰς κόλπους Ἀβραάμ· ὁ δὲ πλούσιος ἀπέθανε, φησὶ, καὶ ἐτάφη· θάνατος γὰρ αὐτῷ σκληρῷ γεγονότι καὶ ἀφιλοικτιέρμονι, τὸ ἀπαλλαγῆναι σώματος· ἄπεισι γὰρ ἐκ τρυφῆς, εἰς κόλασιν· ἐκ δόξης, εἰς ἀτιμίαν· ἐκ φωτός, εἰς σκότος.

C A P. XVII.

Ποίων ἄρα σκανδάλων μνημονεύει Χριστός, XVII.
v. 1.
p. 230. b.
 ἃ δὴ πάντα τὰ καὶ πάντως συμβῆσθαι φη-
 σί; διττὰ μὲν οὖν τὰ σκάνδαλα καὶ τὰ μὲν αὐ-
 τῶν, τῇ ὑπερτάτῃ μάχεται δόξῃ, καὶ τῆς ἀνω-
 τάτῃ πασῶν οὐσίας ἄπτεται, τό γε ἦκον εἰς τὸ
 ἐγχείρημα τῶν ἐξευρηκότων· τὰ δὲ πρὸς ἡμῶν
 ἔσθ' ὅτε γίνεται· διήκει δὲ μέχρι μόνου τοῦ
 λυπῆσαι τῶν ἀδελφῶν καὶ ὁμοπίστων τινὰς· αἱ
 μὲν γὰρ τῶν αἱρέσεων παρευρέσεις, καὶ ὅς ἂν
 γένοιτο κατὰ τῆς ἀληθείας λόγος, αὐτῇ θείᾳ
 καὶ ὑπερτάτῃ μάχεται δόξῃ· ἀποφέρει γὰρ τοὺς
 ἀλισκομένους, τῆς τῶν ἱερῶν δογμάτων ὀρθό-
 τητός τε καὶ ἀκριβείας· περὶ τῶν τοιούτων σκαν-
 δάλων, ἔφη που πάλιν αὐτός ὁ σωτὴρ· οὐαὶ τῷ
 κόσμῳ ἐκ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ εἰλθεῖν
 τὰ σκάνδαλα, πλην οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ
 σκάνδαλον ἔρχεται· τὰ γὰρ τοιαῦτα σκάνδαλα,
 διὰ γε φημί τῶν ἀνοσιῶν αἰρετικῶν, οὐ καθ'
 ἐνὸς ἰδικῶς ἔρχεται· τινὸς ἐπιβουλεύει δὲ μᾶλ-
 λον τῷ κόσμῳ, τοῦτέστι τοῖς ἐν ἀπάσῃ τῇ γῇ·
 τοῖς τῶν τοιούτων σκανδάλων εὐρέταῖς ἐπιπλήτ-
 τει λέγων ὁ μακάριος Παῦλος· οὕτως δὲ ἁμαρ-
 τάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ τύπτοντες αὐ-
 τῶν ἀσθενοῦσαν τὴν συνείδησιν, εἰς Χριστὸν ἀ-

XVII. μαρτάνεῖτε· ἵνα δὲ τὰ τοιαῦτα σκάνδαλα μὴ κατ-
 ισχύσωσι τῶν πεπιστευκότων, ἔφη που θεὸς τοῖς
 τὸν ὄρθον τῆς ἀληθείας πρεισβεύουσι λόγον,
 καὶ εὖ εἰδόσι μυσταγωγεῖν· πορεύεσθε διὰ τῶν
 πυλῶν μου, καὶ ὁδοποιήσατε τῷ λαῷ μου, καὶ
 τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδοῦ διαρρίψατε· σικρὰν
 δὲ τὴν δίκην ἐπήρτησιν ὁ σωτὴρ τοῖς τὰ τοιαῦτα
 τιθεῖσι σκάνδαλα· ἔοικε δὲ πως, οὐ τῶν τοιού-
 των σκανδάλων διαμεμνηῖσθαι νῦν, ἐκείνων δὲ
 μᾶλλον, ἅπερ δὴ συμβαίνει πλειστάκις ἐξ ἀν-
 θρωπίνης μικροψυχίας, μεταξὺ φίλων τὲ καὶ
 ἀδελφῶν ἀποφέρει δὲ ἡμᾶς, εἰς τὰς ἐπὶ τοῖς
 τοιούτοις ὑποψίας, ὁ γέγωνεν εὐθὺς καὶ ἐπεινη-
 γεμένος τοῖς πρώτοις λόγος, ὁ περὶ γε φημί
 τοῦ συγγινώσκειν ἀδελφοῖς, εἰ γένοιτό πως αὐ-
 τοῖς εἰς ἡμᾶς πλημμελεῖν· ποῖα τοίνυν τὰ τοι-
 αῦτα σκάνδαλα; μικροψυχίαι τάχ᾽ αὖτε καὶ λύ-
 παι, δίκαιοί τε καὶ ἄδικοι παροργισμοὶ, λοι-
 δορίαι, καταλαλῖαι πολλάκις, καὶ τὰ τοιούτοις
 ἀδελφὰ καὶ ὁμοειδῆ τῶν πταισμάτων ταῦτα φη-
 σὶν οὐκ ἐνδέχεται μὴ ἐλθεῖν ἄρ' ὡς ἀναγκαίως
 ἐπιφέροντος αὐτὰ τισὶ τοῦ ἐπὶ πάντας θεοῦ; μὴ
 γένοιτο· φαῦλον γὰρ οὐδὲν παρ' αὐτοῦ, πηγὴν
 δὲ μᾶλλον ἐστὶ πάσης ἀρετῆς· πῶς οὖν οὐκ ἐν-
 δέχεται μὴ συμβαίνειν αὐτὰ; διὰ τὴν ἡμῶν που
 πάντως ἀσθένειαν· πολλὰ γὰρ πταίμεν ἅπαντες,
 κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὧλήν οὐαὶ μὲν ἴσσεσθαι

φησὶ, τῷ φόβῳ τῆς δίκης, τὸ ῥάθυμον ἐν τοῦ- XVII.
τοις ἐπιτάττει γὰρ μὴν ἀνεξικακεῖν τοῖς τιθεῖ-
σιν αὐτά.

Ἐὰν γὰρ ἐπιστρέφῃ φησὶν ὁ ἁμαρτῶν εἰς σὲ, v. 4.
καὶ κατὰσινώσκῃ ἑαυτοῦ, ἀφήσεις αὐτῷ· καὶ οὐχ
ἅπαξ, ἀλλὰ πλειστάκις· οὐ γὰρ εἴ τις ἀσθενεῖ
καὶ τοῦτο συχνῶς, διὰ τοῦτο ἀφιλαλλήλους ἡ-
μᾶς ὁρᾶσθαι χρὴ, καὶ ὀλιγώρως ἔχειν εἰς μα-
κροθυμίαν· δεῖ δὲ μᾶλλον ἀπομιμεῖσθαι φιλεῖν
τοὺς τῶν ἐν σώματι παθῶν ἰατροὺς, οἳ οὐχ ἅπαξ
ἢ δις τὸν ἄρρώστον θεραπεύουσι, τοσαυτάκις
δὲ μᾶλλον, ὡσάκις ἂν αὐτὸν ἄρρώστῃσαι συμ-
βῇ· ἐννοῶμεν γὰρ ὡς καὶ ἡμεῖς ἐσμέν ἐν ἀσθε-
νείαις, καὶ ἡττώμεθα παθῶν· πάσχοντες δὲ τοῦ-
το, χρηστοὺς καὶ ἀμνησικακοὺς εἶναι πρὸς ἡμᾶς
εὐχόμεθα, τοὺς ἐπιπλήττειν ὀφειλοντίας, καὶ τὴν
τοῦ χρῆναι κολάζειν ἔχοντας ἐξουσίαν· δεῖ δὲ
οὖν ἄρα ταῖς ἀλλήλων ἀσθενείαις συγκαθιστα-
μένους, ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζειν· ἀναπλη-
ρώσομεν γὰρ οὕτω τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ· ἐπι-
τήρησον δὲ ὡς ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον πυνθά-
νεται ὁ Πέτρος καὶ φησὶ, ποσάκις ἁμαρτήσῃ
εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἐν-
ταῦθα δὲ ὁ κύριος πρὸς τοὺς ἀποστόλους· ὅτι
κἂν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτη, τούτέστι πολ-
λάκις, καὶ τοσαυτάκις καταγνῶ ἑαυτοῦ, ἀφή-
σεις αὐτῷ.

XVII.
v. 5.
p. 231. *

Εὐφραίνει πάντως αἰών ψυχὴν, οὐ τῶν προσ-
καίρων καὶ ἐπιλείων ἢ κτησίς, φθαρτὰ γὰρ ταῦ-
τα καὶ εὐαπόβλητα· ἐκεῖνα δὲ μᾶλλον ἂ τοὺς
λάβόντας, σιωποῦς ἀποφαίνει καὶ μακαρίους·
ταῦτα δὲ εἰσι τὰ θεόσδοτα καὶ πνευματικὰ χα-
ρίσματα δηλονότι· ὧν ἓν ἐστι καὶ ἑξαιρετον, ἡ
πίστις, ἥ τοι τὸ βεβηκὸς εἰς πίστιν τὴν ἐπὶ γε-
τῷ πάντων ἡμῶν σωτῆρι Χριστῷ· ἦν δὲ καὶ ὁ
Παῦλος οἶδεν οὖσαν κεφάλαιον τῶν ἐν ἡμῖν ἀλα-
θῶν· ἔφη γοῦν, ὅτι χωρὶς πίστεως, ἀδύνατον
εὐαρεστῆσαι ποτὲ· ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν
οἱ πρισβύτεροι· ἄθρει δὲ οὖν τοὺς ἀγίους ἀπο-
στόλους, τῶν ἀρχαιοτέρων ἀγίων ζηλωτὰς γε-
γονότας· τί γὰρ αἰτοῦσι παρὰ Χριστοῦ· πρόσ-
θες ἡμῖν πίστιν· οὐκ αἰτοῦσι πίστιν ἀπλῶς, ἵνα
μὴ ἀπίστους νομίσης αὐτοὺς, προσθήκην δὲ μᾶλ-
λον πίστεως αἰτοῦσι παρὰ Χριστοῦ, τούτέστι
τὴν εἰς τοῦτο βεβαίωσιν· τῆς γὰρ πίστεως, ἡ
μὲν ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν, ἡ δὲ κατὰ τὴν θεῖαν δίδο-
ται χάριν· ἐφ' ἡμῖν μὲν γὰρ ἐστι, τὸ προκατ-
άρξασθαι, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ὅλην δυνάμει ἔχειν
πεποίθησιν τε καὶ πίστιν· θείας δὲ χάριτος, ἡ
εἰς τοῦτο βεβαίωσις, καὶ ἰσχύς· διὸ καὶ ἐπεί-
περ πάντα θεῶν δυνατὰ, πάντα φησὶν ὁ κύριος
δύναται τῷ πιστεύοντι· θεοῦ γὰρ ἡ δύναμις, ἡ
διὰ τῆς πίστεως ἡμῖν παραγινομένη· τοῦτο εἰ-
δὼς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Κοριν-

θίους πρώτη φησὶν· ὧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύμα-
τος δίδοται λόγος σοφίας· ἄλλω δὲ λόγος γνώ-
σιως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα· ἑτέρω δὲ πίστις ἐν
τῷ αὐτῷ πνεύματι· ὅρῃς ὡς ἐν τῷ καταλόγῳ
τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἔθηκε καὶ τὴν πί-
στιν; ταύτην παρεκάλουν λαβεῖν παρὰ τοῦ σω-
τῆρος οἱ μαθηταί, τὴν παρ' ἑαυτῶν εἰσαγαγόν-
τες, ἣν καὶ δίδωκεν αὐτοῖς μετὰ τὴν τῆς οἰκο-
νομίας ἐκπλήρωσιν, διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ
ἀγίου πνεύματος· πρὸ γὰρ τῆς ἀναστάσεως οὕ-
τω ἦν ἰδραία ἢ παρ' αὐτοῖς πίστις, ὡς καὶ ὀλι-
γοπιστίας αὐτοὺς ἐκλήμασιν ὑποφέρεσθαι· ἀμί-
λει συνέπλει· ὡστὲ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ὁ
τῶν ὅλων σωτὴρ τὴν τιβεριάδα λίμνην ἢ τοι θά-
λασσαν, καὶ εἰσιδέχeto μὲν αὐτὸς οἰκονομι-
κῶς τὸν ὕπνον· πνεύματος δὲ λαύρου διακυκῶν-
τος τὸ ρόθιον, καὶ σκληρὸν κατὰ τοῦ σκάφους
ἐγείροντος κύμα, τεθορύβηται λίαν· ὥστε καὶ
ἀθυπνίσαι τὸν κύριον, λέγοντες· ἐπιστάτα, σῶ-
σον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα· ὁ δὲ διεγερθεὶς, φησὶν,
ἐπειτίμησε τῷ κλύδωνι, καὶ τὴν τοῦ χειμῶνος
ἀγριότητα μητέστησεν εἰς εὐδίαν· ἐπητιᾶτο δὲ
λίαν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, λέγων, ποῦ ἡ πί-
στις ὑμῶν; οὐ γὰρ ἔδει θορβεῖσθαι κατὰ τι
τοῦν ὅλως, συνόντος αὐτοῖς τοῦ πάντων δισπό-
του, ὃν πάντα τὰ ἔργα τρέμει καὶ σείεται· εἰ δὲ
χρή τι καὶ ἕτερον παρενέλξειν τῷ πρώτῳ προσ-

XVII. εοικὸς, ἐρῶ δὴ πάλιν ἐκέλευσε τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις εἰσβῆναι μὲν εἰς τὸ σκάφος, προάγειν δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης, οἱ δὲ ἀμελητὶ τοῦτο διεδράκασιν· ἑλληλαχότες δὲ σταδίους ὥσπερ τριάκοντα, φησὶν, ὁρῶσι τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ γεγόνاسιν περιδεῖς, φάσμα τι νομίσαντες εἶναι τὸ ὁρῶμενον· εἶτα, προσπεφώνηκεν αὐτοῖς λέγων· ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε· ἔφη δὲ ὁ Πέτρος, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με εἰσελθεῖν πρὸς σέ ἐπὶ τοῦ ὕδατος· ὁ δὲ εἶπεν· ἔλθε, καὶ κατὰπληθύνσας τοῦ σκάφους, ἤρξατο τοῦ βαδίζειν ὡς δὲ εἶδε, φησὶ, τὸν ἄνεμον καὶ τὸ κύμα, ἐφοβήθη· ἀρξάμενος δὲ βαπτίζεσθαι, ἐφώνησε· κύριε βοήθει μοι, ὁ δὲ σέσωκε μὲν κινδυνεύοντα, ἤτιατο δὲ πάλιν λέγων· ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίδασκας; ὅτι δὲ κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, τῆς τῶν στρατιωτῶν σπεύρας, καὶ τῶν ἀνοσίων ὑπηρετῶν ἐλθόντων συλλαβέσθαι τὸν Ἰησοῦν, πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον· ἤρνησατο δὲ καὶ ὁ Πέτρος, παιδίσκης μιᾶς θορυβούσης αὐτὸν, οὐκ ἀσυμφανές· εἶδες ὀλιγοπίστους ἔτι τοὺς μαθητὰς, θαύμασον αὐτοὺς προσθήκην λαβόντας πίστει· παρὰ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, περιμένειν δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς, ἄχρις ἂν ἐνδύσωνται δυνάμειν ἐξ ὕψους· ἐπειδὴ δὲ γλωσσῶν ἐν εἶδει

πυρίνων καταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐτοὺς ἢ ἐξ ὕψους κχιι.
 δύναιμις, τοῦτέστιν ἢ διὰ τοῦ ἀγίου πνεύματος
 χάρις, τότε δὴ τότε γεγόνασιν εὐτολμοὶ καὶ
 νεανικοὶ καὶ τῷ πνεύματι ζέοντες ὥστε καὶ θα-
 νάτου καταφρονεῖν, καὶ μηδὲν ἡγεῖσθαι τὰ ἐπι-
 όντα δεινὰ παρὰ τῶν ἀπίστων· καὶ σημείων δὲ
 τηνικαῦτα γεγόνασιν ἀποτελεσθαι· ὅτι δὲ μέγα
 καὶ ἐξαίρετον τὸ ἀραρὸς ἐν πίστει, διαδείκνυσι
 λέγων ὁ κύριος, εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόχκον σιν-
 άπειως, τοῦτέστι θερμὴν τε καὶ ζέουσαν, ἐλέ-
 γετε ἂν τῇ συκαμίνῳ, ἐκριζώθητι ἐν τῇ θαλάσ-
 σῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν ὁ γὰρ ἐπὶ Χριστῷ
 πιπορθῶς, οὐκ ἰδίᾳ δυνάμει θαρρῶν· ἀπονέμει δὲ
 μᾶλλον τὸ πάντα δύνασθαι κατορθοῦν αὐτῷ·
 ἔστιν οὖν ὁμολογουμένως παρ' αὐτοῦ τελείωσις
 ἀπάντων ἐν ψυχᾷς ἀγαθῶν· δεῖ δὲ ὅμως ἑαυ-
 τοὺς παρασκευάσαι, δεκτικοὺς γίνεσθαι τῆς τοι-
 αύτης χάριτος· εἰ γὰρ τὸ πεπηγὸς αὐτῷ, καὶ
 κατὰ γῆς ἐρρίζωμένον μετακινεῖ ἢ τῆς πίστεως
 δύναιμις, καθόλου φαίη τίς ἂν, μηδὲν ἀκίνητον
 εἶναι οὕτως ὃ μὴ σαλεύσειεν ἢ πίστις, εἰ μετα-
 κινήσειας αὐτοῦ δεηθεῖν· εἰσείτεο οὖν ἢ γῇ τῶν
 ἀποστόλων εὐχομένων, ὡς αἱ τῶν ἀποστόλων
 πράξεις ἱστορήκασι· δῆλον ὡς καὶ τὸναντίον,
 ἴσῃσι πίστις τὰ σαλευόμενα, οἷον καὶ πόταμιου
 ρεύματος ὀξυτάτην φορὰν, καὶ δρόμον ἄπαυστον
 τῶν ἐν οὐρανῷ κινουμένων φωστήρων· ἐκείνῳ μὲν

XVII. τοι προσειχέον ἀσφαλῶς, ὡς οὐ κενὴν ἔκπληξιν, οὐδὲ μάταιον θαῦμα κινεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ πόρρω ταῦτα τῆς Θείας οὐσίας, τῆς αὐτοφους καὶ ἀκομμάστου καὶ πάντως ἀληθινῆς· πρὸς ὠφέλειαν δὲ πάντως καὶ σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ταῦτα δὲ λίσσω πρὸς τὸ μηδένα ζητεῖν περὶ τῆς ἱερᾶς πίστεως, καὶ τῆς θείας δυνάμεως ἀνωφελεῖς εἰ τύχῃ κινήσεις στοιχείων, ἢ μεταθέσεις ὁρῶν ἢ φυτῶν· μὴ δὲ ἀσεβεῖν, ὡς τοῦ λόγου ψευδοῦς ὄντος εἰ μὴ ταῦτα οὕτως γένοιτο, μὴ δ' αὖ περὶ τὴν πίστιν ἀσθένειαν νομίζειν εἰ μὴ ταῦτα ἰσχύει· ἀλλ' ἔστω τὸ χρήσιμον τὸ πρὸς ὠφέλειαν ἀληθινὴν, καὶ ἡ δύναμις οὐκ ἀπολείψεται.

p. 231. b.
v. 7.

Ἐν τοῖς ἤδη παρωχηκόσι, πολὺς αὐτῷ καὶ μακρὸς συμπεπέρασται λόγος, τὰς τῆς εὐδοκίμῆσεως καταδεικνύντι τρίβους, καὶ τῆς ἀνεπιπλήκτου ζωῆς ἐμφανίζοντι τὰ αὐχήματα· ἵνα δι' αὐτῶν ἐρχόμενοι, καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν τε θαυμασμένων ἐπὶ πολλῇ προθυμίᾳ βαδίζοντες, εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἁνῶ κλήσεως καταντήσωμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ πέφυκε πως αἰεὶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς κατὰφέρεσθαι εἰς φιλοδοξίαν, καὶ τὴν εἰς τοῦτο ῥοπὴν ἐτοιμότατα νοσεῖν· ἀφορμὴ δὲ τοῦ πάθους αὐτῷ γίνεται πολλάκις τὸ ἐπὶ τισι τῶν ἀρίστων ἀνδραγαθημάτων εὐδοκιμῆσαι παρὰ θεῷ, παγχάλεπον δὲ τοῦτο καὶ θεῷ καταστυγημέ-

νον· καταφέρει γὰρ εἰς τοῦτο γνώμης ἔσθ' ὅτε XVII.
τινάς ὁ ἀρχέλακος δράκων, ὡς οἶσθαι τάχα
που, καὶ ὀφείλειν αὐτοῖς τὸν Θεὸν τὰς ἀνωτά-
τω τιμὰς, ὅταν εὐκλεῖα καὶ εὐδόκιμον ἔχωσι τὴν
ζωὴν· ἵνα τῶν τοιούτων ἡμᾶς ἀπαλλάξῃ παθῶν,
ὡς ἐν τάξει παραδείγματος τῶν προκειμένων
ἀναγνωσμάτων τὴν δύναμιν ποιεῖται διδάσκει
γὰρ διὰ τούτων, ὅτι τῆς δεισποτικῆς ἐξουσίας
ἡ δύναμις, ὡς ὄφλημα πανταχοῦ παρὰ τῶν οἰ-
κετῶν ζητεῖ τὴν ὑποταγὴν· οὐ γὰρ χάριν φησὶν
ὁμολογήσει ὁ δεισπότης τῷ οἰκέτῃ, καὶ εἰ γένοι-
το παρ' αὐτοῦ πᾶν ὅπερ ἔδει γενέσθαι, κατὰ
γε τὸ τῆς δουλείας πρέπον· ἐνταῦθα μοι βλέπει
καὶ εἰς φιλεργίαν ἀκοναμένους τοὺς μαθητὰς,
ἥθουν ἀπαντὰς τοὺς ὑπὸ σκῆπτρα κειμένους τοῦ
πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ οὐχ' ὡς
χάριν νέμοντας αὐτῷ τὴν δουλείαν, ἀλλ' ὡς ὀ-
φλημα κατατιθέντας τὸ πρέπον οἰκέταις, τὴν
ὑποταγὴν ἀναιρεῖται δὲ διὰ τούτου, καὶ τῆς
ἱερατεύου φιλοδοξίας ἡ νόσος· εἰ γὰρ ὀφειλό-
μενα ποιεῖς, τί μέγα φρονεῖς; οὐχ' ὁρῶν ὡς μὴ
πληρώσαντι μὲν τὸ ὀφειλόμενον, κίνδυνος· πλη-
ροῦντι δὲ, χάρις οὐδὲ μία· ὅπερ καλῶς συνεῖς
καὶ μεμαθηκώς ὁ θαυμάσιος οἰκέτης Παῦλος,
ἐὰν εὐαγγελίζωμαι φησὶν, οὐκ ἔστι μοι καύχη-
μα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δέ μοι,
ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι· καὶ πάλιν ὀφειλέτης εἰ-

ΚΥΠ. μί φησι τοῦ κηρύγματος τῆς διδασκαλίας, ἔλ-
 λησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις·
 εἰ γέγονας τοίνυν εὐδόκιμος, καὶ τὰς θείας τε-
 τήρηκας ἐντολάς, καὶ ὑπήκουσας τοῦ δεσπότου,
 μὴ ἀπαίτει Θεὸν ὡς ὄφλημα τὰς τιμὰς, πρόσ-
 ιθι δὲ μᾶλλον τὰ ἐκ φιλοτιμίας αἰτῶν ἐννοή-
 σον ὅτι οἱ καθ' ἡμᾶς δεσπόται, οὐχ' ὁμολο-
 γοῦσι χάριν, ὅταν τινες τῶν οἰκείων τὴν τετραγ-
 μένην αὐτοῖς ἀποπεραίνωσι θεραπείαν, ἐκ φιλο-
 τιμίας δὲ πολλάκις τὰς τῶν γνησίων εὐνοίας
 ἀνακτώμενοι, ἀδροτέραν αὐτοῖς τὴν δουλείαν,
 λόγῳ τῆς δεσποτείας χρώμενοι· ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν
 ἀγαθὸς καὶ φιλότιμος, καὶ γέρα τοῖς κάμνου-
 σιν ἐπαγγέλλεται ὑπερνήχεται δὲ τοὺς ἰδρωτάς
 τῶν ὑποζευγμένων, τῆς φιλοτιμίας τὸ μέγεθος
 καὶ πιστῶσεται γράφων ὁ Παῦλος, οὐκ ἄξια
 τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλ-
 λουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς· καὶ οἰ-
 κέτας ὄντας, υἱοὺς ὀνομάζει, καὶ τῇ πριπούσῃ
 τέκνοις τιμῇ στεφανοῖ· ὅρα δὲ ὅτι πρῶτον τὴν
 ἑαυτοῦ σάρκα ἀρόσαντα, οὕτω χρὴ ἀλλήλους
 ποιμαίνειν· ὅς γάρ οἰκίας καλῶς οὐκ οἶδε προ-
 στῆναι, πῶς ἐκκλησίας ἐπιμεληθήσεται;

γ. 12.
 ρ. 232. α.

Πάλιν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἐμφανῆ καθ-
 ἴστησιν ὁ σωτὴρ, καὶ διὰ τῆς Θεοπρεποῦς με-
 γαλουργίας ἔρχεται, σαγηνεύων εἰς πίστιν τὸν
 ἀκάρδιον Ἰσραὴλ· ἀλλ' ἦν καὶ οὗτός σκληρός

τε καὶ ἀπειθὲς· εἶτα, ποῖος αὐτοῖς ἐπικουρήσει xvii.
 λόγος ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, τὴν διὰ Χριστοῦ
 σωτήριαν οὐκ ἀνασχομένοις λαβεῖν; καὶ μάλι-
 στα, ὅτι αὐτήκοι γεγόνاسι τῶν παρ' αὐτοῦ
 λόγων, καὶ θεωροὶ τῶν παραδόξων καὶ ὑπὲρ
 λόγον ἐνεργημάτων· καὶ γοῦν ἔφη περὶ αὐτῶν·
 εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἀμαρτίαν οὐκ
 εἶχον· καὶ πάλιν· εἰ μὴ τὰ ἔργα ἐποίησα ἐν αὐ-
 τοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος ἐποίησεν, ἀμαρτίαν οὐκ
 εἶχον, νῦν δὲ καὶ ἰωράκασι καὶ μεμισήκασι καὶ
 ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου· ἀπόδειξις ἔσται σα-
 φὴς ὧν ἔφην ἀρτίως, ἡ τῶν λεπρῶν διακάθαρ-
 σις· οὗτοι γὰρ πόλειόν τε καὶ κωμῶν ἀπειλαυνό-
 μικοι ὡς ἀκάθαρτοί κατὰ τὸν Μωϋσέως νόμον.

Ταῦτα μὲν οὖν ἱκανῶς ὡς οἶμαι προεῖρηται·
 οἱ γὰρ μὴν λεπροὶ ὑπαντήσαντες τῷ σωτῆρι, ἐλι-
 πόρουν ἀπαλλάττεσθαι τοῦ κακοῦ, ἐπιστάτην
 ὠνόμαζον, τοὔτεστι διδάσκαλον.

Οὐκ ἡλείει τίς αὐτοὺς παθόντας τὴν νόσον, v. 13.
 ὁ δὲ ταύτης ἵνεκα τῆς αἰτίας ὀφθεῖς ἐπὶ γῆς, p. 232. b.
 καὶ γενόμενος ἄνθρωπος ἵνα πάντας ἐλείψῃ, αὐ-
 τὸς ἐσπλαγχνίσθη καὶ ᾤκτειρεν.

Καὶ διὰ τί μὴ μᾶλλον ἔφη, θέλω, καθαρί- v. 14.
 σθητε, καθὰ καὶ ἐφ' ἐτέρου λεπροῦ, προστίτα-
 χε δὲ μᾶλλον ἑαυτοὺς ἐπιδεῖξαι τοῖς ἱερεῦσι;
 νόμος ἐκάλει πρὸς τοῦτο πάλιν τοὺς τῆς λέ-
 πρας ἀπηλλαγμένους· ἐκέλευε γὰρ ἑαυτοὺς ἐπι-

XVII. δεικνύειν τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ θυσίαν προσάγειν ὑπὲρ τοῦ καθαρισμοῦ· ὡς οὖν ἤδη τεθεραπευμένους βαδίζειν ἐκέλευσε, καὶ τρόπον τινὰ διαμαρτύρασθαι τοὺς ἱερέας, ἢ τοὶ τοὺς ἰουδαίων καθηγητὰς, τοὺς αἰὶ βασκαίνοντάς αὐτοῦ τῇ δόξῃ, ὅτι παρ' ἐλπίδα καὶ παραδόξως ἀπηλλάγησαν τοῦ κακοῦ· κατανεύσαντος αὐτοῖς τὴν ἴασιν τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἐθεράπευσε πρῶτον, ἀλλ' ἔπειμα· πρὸς τοὺς ἱερέας, ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς τὰ τεκμήρια ἤδεισαν τῆς λέπρας, καὶ τοῦ πότε θεραπεύεται· ἔπειμα πρὸς τοὺς ἱερέας, συνέπειμα αὐτοῖς καὶ τὴν θεραπείαν· περὶ τούτων μὲν τοι καὶ τίς ὁ νόμος τῆς λέπρας, καὶ τίνα τὰ ὑπὲρ τοῦ καθαρισμοῦ, καὶ τί ἕκαστον τῶν νενομοθετημένων ἐβούλετο, ἐντελείστερον ἐν ἀρχῇ τῶν παρὰ τῷ Λουκᾷ θαυμάτων τοῦ σωτήρος, ἐνθα ὁ λεπρὸς τεθεράπεται, διεξήλθομεν· χάκεισι παραπέμψαντες τοὺς φιλομαθεῖς, ἐπὶ τὰ ἑξῆς ἴωμεν.

v. 15. Πιεπράχασι μὲν τὸ κεκλειευμένον οἱ δέκα, καὶ ἀπειλθόντες ἐθεραπεύθησαν· εἰς δὲ μόνος ὑποστρέψας, ἀντίθει τὰ χαριστήρια, τῶν ἐν γένει τάχα που καὶ εἰς ἀχάριστον λήθην ἐμπεσόντων.

v. 20. Ὅτι ἤξει κατὰ καιροῦς ἐν εἵδει τῷ καθ' ἡμᾶς ὁ κύριος, προεικέρυττον οἱ προφηταί, καὶ τετέλεισται· ἐπέφανε γὰρ τοῖς ἐπὶ γῆς, μορφὴν

δούλου λαβὼν, ὧν δὲ καὶ οὕτως ἐν κυριότητι XVII.
 φυσικῇ, καὶ ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δόξῃ τῇ Θεοπρε-
 πειῖ τοιοῦτον γὰρ ἡμῖν αὐτὸν ἢ τῶν ἀποτελει-
 σμάτων ἔδειξε λαμπρότης· ἀλλ' οὐ πεπίστευκας
 εἰς αὐτὸν, ἀσύνιτε φαρισαῖε· οὐ παρεδίξω τὴν
 παρ' αὐτοῦ δικαίωσιν· εἴτα πῶς ἐρωτᾷς πότε
 ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; διατεῖλα τοιγάρ-
 ουν τὸ σεπτὸν οὕτω καὶ ἀξιάγαστον ἀληθῶς
 μυστήριον· ἐπειδὴ γὰρ ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ ἐν
 τοῖς πρὸς ἅπαντας λόγοις, διεμέμνητο παντα-
 χοῦ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, διὰ τοῦτο κατα-
 μειδιῶνται οἱ τάλανες· ἡ τάχᾳ που καὶ εἰς νοῦν
 ἔχοντες ὅτι τὸν ἐπὶ ξύλου θάνατον ὑπομενεῖ,
 ταῖς αὐτῶν δυστροπίαις σεσαγηνευμένος εἰς τοῦ-
 το, κατειρωτεύονται καὶ φασί, πότε ἔρχεται ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ; ἀπὸ τοῦ πρὸ τῆς παρὰ σοῦ
 λαλουμένης βασιλείας, σταυρός σε καὶ θάνα-
 τος λήψεται· τί οὖν πρὸς ταῦτα Χριστὸς; δεί-
 κνυσι πάλιν τὸ ἀνέξικα καὶ τὸ ἀπαράβλητον
 εἰς φιλανθρωπίαν· λοιδορούμενος γὰρ, οὐκ ἀν-
 τελοιδορεῖ· πάσχων, οὐκ ἠπειλεῖ· οὐκοῦν ἐντό-
 μως μὲν οὐκ ἐλέγχει, πονηροὺς δὲ ὄντας, ἀπο-
 κρίσεως τοῖς ἐπερωτηθεῖσιν οἰκείας οὐκ ἀξιοῖ·
 πλὴν ἐκεῖνο μόνον φησὶν εἰς ὄνησιν ἀνθρώπου
 παντὸς· ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστὶ·
 μὴ γὰρ δὴ χρόνους ἐρωτᾷτε φησὶ, καθ' οὓς ἐπι-
 λάμψει πάλιν, ἥγουν ὁ καιρὸς ἐνστήσεται τῆς

ΧVII. τῶν οὐρανῶν βασιλείας, σπουδάσατε δὲ μᾶλλον τυχεῖν αὐτῆς· ἐντὸς γὰρ ὑμῶν ἐστὶ, τοὔτέστιν ἐν ταῖς ὑμετέραις προαιρέσεισι καὶ ἐν ἐξουσίᾳ, κεῖται τὸ λαβεῖν αὐτήν· ἔξεστι γὰρ ἀνθρώπῳ παντὶ, τὴν εἰς τὸν Χριστὸν δικαίωσιν τὴν διὰ πίστεως δηλονότι καταπλουτήσαντι, καὶ διὰ πάσης ἀρετῆς ἐκλελαμπρυσμένῳ, τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τυχεῖν.

γ. 22.
p. 233. a.

Ταῦτα λέγων, ἰτοίμους εἶναι αὐτοὺς βούλεται πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀνιᾶν πεφυκότων, καὶ προευτρεπίζεσθαι πρὸς ὑπομονὴν ἵνα εὐδόκιμοι γεγονότες, εἰσελάσαι δυνηθῶσιν εἰς τὴν τοῦ θεοῦ βασιλείαν· προαπαγγέλλει τοίνυν, ὅτι πρὸ τῆς ἐξ οὐρανῶν ἀφίξεως τῆς ἰσομένης ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος, θλίψεις προσελάσει καὶ διωγμός, ὥστε μίαν ἡμέραν αὐτοῦ ἰδεῖν ἐπιθυμῆσαι, τοὔτέστι τὴν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ συνδιατρίβειν ἔτι καὶ συνδιαιτᾶσθαι Χριστῷ· καὶ τοι πλείστη τίς ἦν ἡ κατ' αὐτοῦ γενομένη τῶν ἰουδαίων ἐξιτηλία· λίθοις γὰρ ἔβαλλον αὐτὸν, ἐδίωξαν οὐχ' ἅπαξ ἀλλὰ πλειστάκις· ἦγον ἕως ὄφρυος τοῦ ὄρους, ἵνα κατακρημνίσωσιν αὐτὸν· λοιδορίαις λελυπήκασιν καὶ συκοφαντίαις, καὶ οὐδεὶς ἦν τρόπος σκαιότητος, τοῖς ἰουδαίοις ἀνεπιτήδευτος· πῶς οὖν ἐπιθυμήσειν εἶπε τοὺς μαθητάς, μίαν ἡμέραν ἰδεῖν αὐτοῦ; ἀντιπαραθέ-

σει γὰρ τῶν ὑπερκειμένων κακῶν, αἰρετά πως XVII.
εἰσὶ τὰ ἐλάττωνα.

Πλὴν ὅτι καταβήσεται μὲν ἐξ οὐρανοῦ οὐκ ἀσήμεως δὲ ἢ ἀσυμφανῶς, ἀλλ' ἐν δόξῃ τῇ θεο-
πρεπεῖ, καὶ φῶς ἀπρόσίτον οἰκῶν, διαμεμήνυκε
λείγων, ὡς ἀστραπὴν ἔσεσθαι τὴν ἑαυτοῦ παρ-
ουσίαν· ἐγεννήθη μὲν γὰρ κατὰ σάρκα καὶ ἐκ
γυναικὸς, τὴν ἐφ' ἡμῖν ἀποπωληρώσων οἰκονο-
μίαν· καὶ κεκένωκε διὰ τοῦτο, καὶ τεῖταπείνωκεν
ἑαυτὸν, καὶ ἦν οὐκ ἐν δόξῃ θεότητος ἐμφανῶς·
ἐκάλει γὰρ εἰς τοῦτο καιρὸς, καὶ τῆς οἰκονο-
μίας ἡ χρεία· μετὰ δὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν,
ἀναπτὰς εἰς οὐρανὸν, καὶ συνεδρεύσας τῷ θεῷ
καὶ πατρὶ, καταβήσεται πάλιν οὐκ ἐν ὑφέσει
δόξης· οὔτε μὲν ἐν ἀνθρωπίνῃ μικροπρεπείᾳ,
ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ πατρὸς ὑπεροχῇ, πληθύος ἀγ-
γέλων δορυφορούσης αὐτὸν, καὶ παρισταμένης
ὡς θεῷ καὶ κυρίῳ τῶν ὅλων· ἥξει τοίνυν ὡς ἀ-
στραπὴ, καὶ οὐ λειηθότως· καὶ οὐδενὶ πιστευ-
τέον λέγοντι, ἰδοὺ ᾧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ.

Ἐποψίαν ἑτέραν τῆς τῶν μαθητῶν ὑποκείρει γ. 25.
καρδίας· ὥντο γὰρ ὅτι περινοστήσας τὴν Ἰου-
δαίαν, εἴτα γεροντὶς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, εὐ-
θὺς ἀναδείξει τὴν τοῦ θεοῦ βασιλείαν· καὶ τοῦν
προσιόντες, ἔφασκον· εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ κύ-
ριε ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραὴλ;
ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου τοῦτο

XVII. Γενέσθαι προσδοκήσασα, προσήει περὶ καθέδρας ἀξιούσας· οὐκοῦν ἵν' εἰδεῖεν ὅτι δεῖ πρῶτον αὐτὸν τὸ σωτήριον ὑποστῆναι πάθος, καὶ καταργῆσαι θάνατον τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας σαρκὸς, καὶ ἀποσῆσαι τοῦ κόσμου τὴν ἀμαρτίαν, κατάργῃσαι δὲ καὶ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, εἰθ' οὕτως ἀναβῆναι πρὸς τὸν πατέρα, ἐπιλάμψαι τὲ κατὰ καιροῦς, ἵνα κρίνῃ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, φησὶν ὅτι πρῶτον δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν.

v. 26. Ὅτι δὴ ἀδοκῆτως, καὶ οἷον εἰδότος οὐδενός, ἐπιλάμψαι, καὶ τὸ τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀφίξιται πέρας, οὕτω φησὶν ἵσασθαι τὴν συντέλειαν, ὡς γέγονεν ἐν ἡμέραις Νῶε καὶ Δαὺτ, ἥσθιον γάρ φησι, ἔπινον, ἐπώλουν, ἠγόραζον, ὠκοδόμουν· ἀλλὰ τοὺς μὲν ὑδάτων ἀπώλισε φορὰ, οἱ δὲ γεγόνασι θείου πυρὸς ἔργον καὶ τροφή· τί οὖν ἐντεῦθεν τὸ δηλούμενον; βούλεται ἡμᾶς ἐγρηγορέναι διὰ παντός, καὶ ἐτοιμούς εἶναι πρὸς ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ βήματος.

v. 31.
p. 235. a. Ἀλογῆσαι προστάττει φαντὸς ἐπιγείου καὶ προσκαιροῦ πράγματος, καὶ εἰς ἵνα βλέψαι σκοπὸν τὸν ἐπὶ τῷ θεῷ ἵνα εἰκαστὸν διασῶσαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν· ὅς ἂν τοῖνυν ᾗ, φησὶν, ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβήτω ἐν τῇ οἰκίᾳ ἄραι τὰ σκεύη αὐτοῦ· ἔοικε δὲ διὰ τούτων, τὸν ἐν ἀναπαύσει καὶ πλούτῳ, καὶ περιφανείαις κοσμικαῖς

βούλεσται δηλοῦν· αἰὲ γάρ πως οἱ ἐν δόμασιν κνιη.
 ἐσθηκότες, ἀπόβλεπτοι γίνονται τοῖς τὴν οἰκίαν
 περιεσθοκόσιν· εἴ τις τοίνυν τοιοῦτος ἐστί, φησι,
 μηδένα ποιείσθω λόγον κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν
 ἐναποκειμένων τῇ οἰκίᾳ σκευῶν· ἄχρηστα γὰρ
 ταῦτα καὶ ἀσυντελῆ πρὸς ὄνησιν αὐτῶ· οὐ γὰρ
 ὠφελούσι θησαυροὶ ἀνόμους, κατὰ τὸ γεγραμ-
 μένον, δικαιοσύνη δὲ ῥύεται ἐκ θανάτου· ἀλλὰ
 καὶ εἴ τις ἢ, φησὶν, ἐν ἀγρῶ, μὴ ἐπιστρεφάτω
 εἰς τὰ ὀπίσω, τοὔτέστιν εἰ εὐρίσκειτο τις ἐν φι-
 λεργίαις ὑπάρχων καὶ πόνοις, καὶ πνευματικῆς
 εὐκαρπείας ἐπιμολητής, καὶ τοὺς ἐξ ἰδρώτων
 ἀγαθῶν συλλέγων μισθοὺς, μὴ ἐπιστρεφάτω
 εἰς τὰ ὀπίσω· ὡς γὰρ αὐτός που πάλιν ἔφη
 Χριστός, οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον
 καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός ἐστιν εἰς
 τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· χρὴ γὰρ ἔχεισθαι
 τῶν ἱερῶν σπουδασμάτων, ἀμεταστρέπτοις ὀρ-
 μαῖς, ἵνα μὴ τοῦτο πάθωμεν· ὃ δὴ καὶ συνέβη
 παθεῖν τὴν ἐν Σοδόμοις γυναῖκα, ἣν δὴ καὶ
 λαβὼν εἰς παράδειγμα, φησί· μνημονεύετε τῆς
 γυναικὸς Λὼτ· ἐξεληθούσα γὰρ ἀπὸ Σοδόμων, τ. 32.
 εἰθ' ὑπονοστήλη γέγονεν ἄλδς, τοὔτέστιν ἀπε-
 μωράνθη καὶ ἀπολιθώθη· δεῖ δὴ οὖν ἀντίχεισθαι
 νεανικῶς, τοῦ προτεθέντος σκοποῦ.

Πῶς ἀπόλλυσί τις ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἵνα αὐτὴν τ. 33.
 διασώσῃ; ἢ κατὰ τινα τρόπον ὁ διασῶσαι νομί-

ΧVII. σας ἀπόλλυσιν αὐτὴν, σαφηνεῖ λέγων ὁ Παῦλος· περὶ μὲν τῶν ἀγίων, οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τὴν σάρκα ἱσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις· οἱ γὰρ ὄντως γεγονότες Γνήσιοι τῷ ἡμῶν σωτῇρι Χριστῷ, τὴν ἑαυτῶν σταυροῦσι σάρκα, τοῦτέστι θανατοῦσι· πόνοις δηλονότι καὶ τοῖς εἰς εὐσέβειαν ὁμιλοῦντες ἀγῶσι, καὶ κατανεκροῦντες αὐτῆς τὸ φρόνημα· γέγραπται γὰρ· νεκρώσατε τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν· οἱ γὰρ μὴν τὸν φιλήδονον ἀλαπῶντες βίον, τάχά που τὴν ἑαυτῶν οἶονται κτᾶσθαι ψυχὴν· ἀπολλύουσι δὲ πάντως αὐτὴν· ὁ γὰρ σπειρών, φησὶν, εἰς τὴν σάρκα, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθορὰν· ἀπολέσας δὲ τις καὶ ἐτέρως τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, διασώσει πάντως αὐτὴν· τοῦτο πεπράχασιν οἱ μακάριοι μάρτυρες, τοὺς μέχρι ψυχῆς καὶ αἵματος διενεκρόντες ἀγῶνας, καὶ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης τὸ γνήσιον οἶά τινα στέφανον, ταῖς ἑαυτῶν ἀνάψαντες κεφαλαῖς· οἱ γὰρ μὴν ἐξ ἀνάνδρου ψυχῆς καὶ γνώμης ἀρνησάμενοι τὴν πίστιν, καὶ τὸν παραυτίκα τῆς σαρκὸς διαφυγόντες θάνατον, οὗτοι φονευταὶ τῆς ἑαυτῶν γελόνασι ψυχῆς· κατοικήσονται γὰρ εἰς ᾄδου, τῆς κακανδρίας ὑφέζονται δίκας.

v. 34.
r. 335. b.

Διὰ μὲν τῶν ἐπὶ κλίνης ὄντων μιᾶς, ἔοικεν ὑπαιγιγίτεσθαι τοὺς ἐν ἀναπαύσει καὶ πλούτῳ,

καὶ ἰσομοιροῦντας ἀλλήλοις, κατὰ γε φημὶ τὸ ΧΥΙΣ.
 ἐν εὐπαθείαις εἶναι κοσμικαῖς· κλίνη γὰρ ἀνα-
 παύσειως σύμβολον· ἀλλ' εἷς ἐξ αὐτῶν, φησι,
 παραληφθήσεται, καὶ εἷς ἀφίεται· ὥς ἢ τίνα
 τρόπον; οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐν πλούτῳ καὶ ἀνα-
 παύσει γεγονότες τῇ κατὰ τόνδε τὸν βίον, πονη-
 ροὶ γεγονόνασι καὶ ἀμειλίχιοι· τί γὰρ; εἰ πλού-
 σιος μὲν ἔστι τις, χρηστὸς δὲ καὶ φιλοκλιρίμων
 καὶ τὴν πίστιν ὀρθὸς, οὗτος παραλαμβάνεται·
 ὃ γε μὴν ἕτερος, ὡς μὴ γεγονὼς τοιοῦτος, ἀφε-
 θήσεται· διὰ δὲ τῶν ἀληθουσῶν, ἔοικε τοὺς ἐν
 πτωχείᾳ καὶ πόνοις ὄντας ὑποδηλοῦν· ἀλλὰ καὶ
 ἐπ' αὐτῶν δὴ τούτων φησὶ, πολλὴ τις ἐστὶ δια-
 φορὰ· οἱ μὲν γὰρ τὸ τῆς πτωχείας φορτίον,
 γενναίως διήγαγον, τὸν σῶφρονα καὶ ἐπιεικῆ
 τιμήσαντες βίον, οἱ δὲ γεγόνασιν οὐ τοιοῦτοι,
 δεινοὶ δὲ μᾶλλον πρὸς κακουργίας, καὶ ἀπά-
 σης φευλότητος ἐπιτηδεύται· ἔσται τοίνυν καὶ
 ἐπ' αὐτοῖς πλείστη τις καὶ ἀκριβὴς τῶν τρό-
 πων ἡ δοκιμασία· καὶ ὁ μὲν χρηστὸς, παραληφ-
 θήσεται· ὃ γε μὲν οὐ τοιοῦτος, ἀφεθήσεται.

Εἰπόντος γε μὴν τὸ παραληφθήσεται, χρη- v. 37.
 σίμως καὶ ἀναγκαίως διερωτῶσιν οἱ μαθηταί·
 ποῦ κύριε; κ. τ. λ.

Καὶ τί δὲ τοῦτο ἐστίν; ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐμ-
 φανιστάτου πράγματος, μέγα καὶ βαθὺ μυστή-
 ριον ὑπαινίττεται· καὶ ποῖον τοῦτο ἐστὶ; κατὰ-

XVII. βήσεται μὲν. Ἰὰρ ἐξ οὐρανῶν, ἵνα κρίνῃ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ· ἀλλ' αὐτός φησιν ἀποστείλει τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐκλέξουσιν ἐκ τῶν ἀμαρτωλῶν τοὺς δικαίους καὶ ἁγίους· καὶ προσοίσουσιν αὐτῷ· τοὺς γε μὴν ἑτέρους ἀφιεῖσιν ἐν τῇ, κολασθησομένους δηλονότι, καὶ τῇ διὰ πυρὸς ὑποκεισομένους δίκῃ τοιοῦτόν τι καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος ὑποδηλοῖ γράφων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ἀλλ' αὐτοὶ σαλπίσει, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται ἄφθαρτοι, ἐν ἀτόμῳ ἐν ῥίπῃ ὀφθαλμοῦ· καὶ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου, εἰς αἴρα· καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἑσόμεθα· ὥσπερ οὖν σώματος κειμένου νεκροῦ, τὰ σαρκοβόρα τῶν πτῆνων ἐπ' αὐτὸ συντρέχει, οὕτως ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραγένηται, τότε δὴ πάντες οἱ αἱτοὶ, τοῦτέστιν οἱ τὰ ὑψηλὰ πετόμενοι, καὶ ἄνω τῶν ἐπιγείων καὶ κοσμικῶν ἀνενηγμένοι πραγμάτων, ἐπ' αὐτὸν συνδραμοῦνται· νύχτα ἴε μὴν ὀνομάζει, τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν· διὰ τοι, καθάπερ ἡγοῦμαι, τὸ ἀσυμφανὲς καὶ ἀπροσδόκητον τῆς παρουσίας αὐτοῦ.

C A P. XVIII.

^{ΚΧΙΙΙ.}
^{ν. 1.}
^{ρ. 236. α.}
Αδιαλείπτως οὖν χρή προσεύχισθαι, κατὰ
 τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν, εὖ εἰδóτας
 καὶ ἀραρότως πιστεύοντας, ὅτι πάντα δύναται
 κατορθοῦν ὁ παρακαλούμενος· αἰτεῖτω γάρ τις,
 φησὶ, πίστει μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρι-
 νόμενος, ἴοικε κλύδωνι θαλάσσης, ἀνεμιζομένῳ
 καὶ ῥιπιζομένῳ· μὴ γὰρ οἰέσθω φησὶν ὁ ἄνθρω-
 πος ἐκεῖνος, ὡς λήφεται τι παρὰ τοῦ κυρίου·
 ὑβριστὴς γὰρ ὁμολογουμένως ὁ διακρινόμενος·
 εἰ γὰρ μὴ πεπίστευκας ὅτι τὴν σὴν αἴτησιν ἀπο-
 περανεῖ, μὴ δὲ προσέλθῃς ὅλως· ἵνα μὴ κατή-
 γορος εὐρεθῇς τοῦ πάντᾳ ἰσχύοντος, διψυχήσας
 ἀβούλως· χρή τοι διαροῦν τὴν οὕτως αἰσχροῦ παρ-
 αιτεῖσθαι νόσον· ὅτι δὲ τοῖς οὐ περιέργως ἢ
 ἀτημελῶς, ἀλλ' ἐν σπουδῇ καὶ ἀδιαλείπτως ποι-
 ουμένοις τὰς λιτὰς κατανεύσει ὁ Θεός, ἡ προ-
 κειμένη παραβολὴ πιστώσεται· εἰ γὰρ τὸν ἄδι-
 κον κριτὴν, τὸν μήτε φοβούμενον, μήτε μὲν ἄν-
 θρωπον ἐντρεπόμενον, δεδυσώπηκε τῆς χήρας ἡ
 συνεχὴς πρόσδοδος, ὥστ' ἐκαὶ ἄκοῖτα ποιῆσαι τὴν
 ἐκδίκησιν αὐτῆς, πῶς ὁ φιλοικτεῖρμων καὶ μισο-
 πόνηρος, ὁ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν χεῖρα νέμων
 αἰετὴν τὴν σώζουσαν, οὐ προσδέξεται μὲν προσιόν-
 τας αὐτῷ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ ποιήσει

ΧVΙΙΙ. δὲ τὴν ἐχδίκησιν αὐτῶν ὡς ἐξελεΓμένων; ἀλλὰ
 γάρ τινες ὅλως οἱ ἀδικοῦντες αὐτοὺς; φέρε δὴ
 φέρε καταθρηνήσωμεν· ἀδικοῦσιν ἁγίους πλεῖ-
 στοι τὲ ὅσοι καὶ ἐπὶ πολλοῖς, τὸν τῆς ἀληθείας
 ὀρθοτομοῦντας λόγον, οἱ τῶν ἱερῶν δογμάτων
 ἀνεπιστήμονες, καὶ πάσης ὀρθότητος ἀπεινηγε-
 μένοι· οὗτοι δὲ εἰσι, τὰ μίαιρὰ καὶ βέβηλα τῶν
 αἰρετικῶν ἐργαστήρια, ἅπερ ἂν εἴποι τις θανά-
 του πύλας· οὗτοι διωγμοὺς καὶ θλίψεις ἐπά-
 γουσι τοῖς ὀρθοποδοῦσι περὶ τὴν πίστιν· κατὰ
 τούτων οἱ θεῶ γνῶριμοὶ ποιοῦνται τὰς λιτὰς,
 τοὺς ἁγίους ἀποστόλους ἀπομιμούμενοι, οἱ τῆς
 ἰουδαίων σκαιότητος κατακεκραγότες, ἔφασκον·
 καὶ τὰ νῦν κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν,
 καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας λα-
 λεῖν τὸν λόγον σου· ἀλλὰ γὰρ ἴσως ἐρεῖ τις·
 τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ἔφη που Χριστὸς, ἅλα-
 πᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, προσεύχεσθε ἐπὶ τῶν
 ἐπηρεαζόντων· πῶς οὖν ἄρα προσευξόμεθα κατ'
 αὐτῶν, εἴτα τῆς θείας οὐκ ἀλοήσομεν ἐντολῆς;
 πρὸς τοῦτο φαμέν· ἄρ' οὖν εὐξόμεθα παρρησίαν
 αὐτοῖς καὶ ἰσχὺν δοθῆναι παρὰ θεοῦ, ἵνα τοὺς
 τὰ αὐτὰ πρεσβεύοντας μὴ ἰῶσι μυσταγωγεῖν;
 καὶ πῶς οὐκ εὐηθες παντελῶς τὸ χρῆμα ἐστίν;
 οὐκοῦν ὅταν μὲν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τὰ παρὰ τι-
 νων ἐρχῇται πλημμελήματ᾽, τότε δὴ τότε καύ-
 χημα ποιησόμεθα τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἀμνησίκακον

καὶ φιλάλληλον· τότε τοὺς ἁγίους πατέρας ἀπο- XVIII.
 μιμούμενοι, καὶ παύσιν, καὶ ὑβρίζωσι, καὶ
 ἑτέρους ἡμῖν πλεονεξίας ἐπιφέρωσι τρόπους,
 ἀπαλλάξομεν πάσης αἰτίας αὐτοὺς, κρείττους
 ἰσομέθια καὶ ὀργῆς καὶ λύπης· ὅταν δέ τινες
 εἰς αὐτὴν ἀμαρτάνωσι τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν, τῶν
 τὸ θεῖον ἱερουργούντων κήρυγμα, πολέμους καὶ
 θλίψεις κατασωρεύοντες, τότε πρόσκειναι θεῷ,
 τὴν παρ' αὐτοῦ ζητοῦντες ἐπικουρίαν, καὶ τῶν
 μαχομένων αὐτοῦ τῇ δόξῃ κατακραδῆντες· καθ-
 ἄπερ ἀμέλει καὶ ὁ μέγας Μωϋσῆς· ἔφη γὰρ,
 ἐξεγέρθητι κύριε· διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί
 σου· φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντες τὸ ὄνομά
 σου· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ εἰρημένον παρὰ ἁγίων ἀπο-
 στόλων, ἐκδείξειεν ἂν οὐκ ἀσυντέλοῦν πρὸς ὄνη-
 σιν τῷ θεῷ κηρύγματι, τὸ ἀσθενῆσαι πως τῶν
 διωκόντων τὴν χεῖρα· ἐπιδεῖ γάρ, φησιν, ἐπὶ τὰς
 ἀπειλὰς αὐτῶν, τοῦτέστι ματαίωσον αὐτῶν τὰς
 ἐπαναστάσεις· καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου, μετὰ
 παρρησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου· ὅτι γὰρ ἤμελ-
 λον τοὺς τῆς ὀρθότητος λόγους ἐκκαπηλεύειν
 τινές, καὶ τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως ἀποφέρειν
 πολλοὺς, προαναπεφώνηκε λέγων· πλὴν ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα εὕρήσει τὴν πίστιν
 ἐπὶ τῆς γῆς;

Οὐκ ἠγνόησε τοῦτο· πόθεν; Θεὸς γὰρ ἐστὶν τ. ε.
 ὁ πάντα εἰδὼς, ὑπεμφαίνει δὲ ὅτι ψυγῆσεται

οὖν περὶ τούτων ἔροῦμεν ἐν προσευχαῖς, πρὸς ΧVIII.
τὸν διασῶσαι δυνάμενον ἐκδίκησόν μου ἐκ τοῦ
ἀντιδίκου μου· ὃ δὴ καὶ πέπραχεν ὁ μονογενὴς
τοῦ θεοῦ λόγος γενόμενος ἄνθρωπος· ἐκβέβλη-
κε γὰρ τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος, τὸν ἄρχοντα
τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐξεῖλετο δὲ καὶ σῶσκει, καὶ
τοῖς τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ὑπῆλθε ζυγοῖς· κα-
λὴ τοίνυν ἡ ἔντευξις ἡ διὰ συχνῆς προσευχῆς·
προσδίδεται γὰρ ἡμῶν τὰς λιτὰς, πληρώσει τὰ
αἰτήματα Χριστός· εἰ γὰρ τὸν κριτὴν τῆς
ἀδικίας, τὸν καὶ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἀνθρώ-
πους ἀπαναιδευσάμενον, καὶ πάσης κακίας πι-
πληρωμένον, ἡ τῆς χήρας προσιδρεία καὶ καρ-
τερία ἐμάλαξε, πόσω μᾶλλον ἡμεῖς τὸν πα-
τέρα τοῦ ἰλέους εἰς οἶκτον ἐλκύσομεν, καὶ μα-
κροθυμῇ πρὸς τὸ παρὸν; ἐπειράθησαν δὲ τινες
περιεργότερον τὴν παραβολὴν ταύτην ἑρμηνεύ-
σαι, χήραν μὲν τὴν ἀποβαλοῦσαν τὸν διάβολον
ψυχὴν λείγοντες· ἀντίδικον δὲ αὐτῆς, αὐτὸν καθ'
οὗ καὶ πρόσσεισι τῷ θεῷ τῷ κριτῇ τῆς ἀδικίας,
τούτέστι, τῷ κατακρίνοντι τὴν ἀδικίαν, ὃς οὐκ
ἔχει Θεὸν ὃν φοβηθήσεται, οὐδὲ πρόσωπον ἀν-
θρώπου λαμβάνει, ὃς καὶ τὴν προσιδρεύουσαν
αὐτῷ ψυχὴν οἰκτεῖρει· ἀλλὰ ταῦτα μὲν τολμη-
ρῶς καὶ φαῦλως τινὲς ἐξελάβοντο· ὁ μὲν τοι
κύριος, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῆς συντελείας πρὸς
τοὺς τότε κινδύνους τῇ προσευχῇ συντόνως χρη-

ΧΝΙΗ. στέον, ἐπιφέρει· ὅτι ἄρα ἐλθὼν εὐρήσει τὴν πίστιν; ἐν σχήματι ἐρωτήσεως τὸ σπάνιον παριστῶν· εἴωθε γὰρ ἐπὶ τοῦ σπανίου, τῷ ἐρωτηματικῷ τρόπῳ χρᾶσθαι· ὡς κἀνταῦθα δηλῶν, ὅτι βραχεῖς ἔσονται οἱ τὴν πίστιν φυλάττοντες· καὶ ἐν ὀλίγοις αὐτὴν εὐρήσει ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν νεφέλαις ἐλθών.

ν. 9.
p. 236. b.

Ἵνα δὲ μάθης ὅσῃ ἔχει ζημίαν τὸ κατακρίνειν ἑτέρους, καὶ μὴ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις πταίσμασι μετανοεῖν, ἐξ αὐτῶν σε τῶν εὐαγγελίων πιστώσομεν· λέγει τοιγαροῦν οὗτος ὁ μακάριος Λουκᾶς περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, εἴπε δὲ αὐτοῖς καὶ παραβολὴν περὶ τῶν δικαιοῦντων ἑαυτοὺς, ἐξουθενούντων δὲ τοὺς ἑτέρους· καὶ τίς ἢ παραβολὴ; ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν κ. τ. λ.

Ἐνταῦθα γὰρ διδάσκει ἡμᾶς, τίνα χρὴ τρόπον τὰς πρὸς αὐτὸν ποιεῖσθαι λιτὰς, ἵνα μὴ ἄμισθον εὐρεθῇ τοῖς χρωμένοις, τὸ χρῆμα· μὴ δὲ δι' ὧν ἂν τις ὠφελεῖσθαι νομίζῃ, διὰ τούτων αὐτῶν παροτρύνῃ καθ' ἑαυτοῦ τὸν τῶν ἁνωθεν χαρισμάτων δοτῆρα θεὸν· γέγραπται γὰρ· ὅτι ἔστι δίκαιος ἀπολλύμενος ἐν δικαίῳ αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἐνταῦθα ὁ φαρισαῖος κατακρίνεται, ὅτι μὴ ἐπιστημόνως ἐποιεῖτο τὴν προσευχὴν· πολλὰ γὰρ κατ' αὐτὸν αὐτοῦ τὰ ἐκλήματα· πρῶτον μὲν φορτικὸς ἔστι καὶ ἄνους· τεθαύμακε γὰρ

αὐτὸς ἑαυτὸν, καὶ τοι βοῶντος τοῦ ἱεροῦ Γράμ- XVII.
 ματος· ἰσχωμιαζέτω σε ὁ πῖλας, καὶ μὴ τὸ σὸν
 στόμα· ἀλλότριος, καὶ μὴ τὰ σὰ χεῖλη· εἴτα,
 ἡγνόησεν ὅτι τὸ κακῶν εἶναι κρείττονα, οὐχὶ
 πάντα τὰ καὶ πάντως ἀξιοθαύμαστον ἀποφαίνει
 τινὰ· τὸ δὲ ἀμιλλᾶσθαι φιλεῖν τοῖς εἰωθόσιν
 εὐδοκίμεῖν, λαμπρὸν καὶ διαπριπῇ, καὶ τοῖς δι-
 καίως τεθαυμασμένοις ἐναρίθμιον ἀπεργάζεσθαι.

Ὁ γοῦν τελώνης εἰστήκει μακρόθεν· οὐδ' v. 13.
 ὅσον εἰπεῖν ἀναῖτεῖναι τολμῶν εἰς ὕψος τοὺς ὀφ- p. 239. a.
 θαλμούς· ἀλλὰ τῷ ἱρυθριῶντι βλέμματι, τὸ
 τῆς ψυχῆς μηνύων ἀπαρρησίαστον.

Ὡσπερ οὖν οὐδὲ ὁ τελώνης· τί γάρ φησι πε- v. 14.
 ρὶ αὐτοῦ, τοῦ τὰς οἰκίας ἀμαρτίας ὁμολογοῦν- p. 241. b.
 τος, ὁ πάντων κριτῆς, ὁ τὰς καρδίας ἐπιγινώ-
 σκων, ὁ τὰς πάντων διχόμενος προσευχὰς; λέ-
 γω ὑμῖν, κατέβη οὗτος διδικαιωμένος εἰς τὸν
 οἶκον αὐτοῦ, ἥ γὰρ ἐκεῖνος.

Κἂν εἴ τις γὰρ γένοιτο χρηστὸς καὶ ἐπιει-
 χής, μὴ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ὑπεροφίαν νο-
 σείτω· μεμνήσθω δὲ μᾶλλον Χριστοῦ λέγοντος
 τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις· ὅταν ταῦτα ποιήσητε,
 δῆλον δὲ ὅτι τὰ διατεταγμένα, λέγεται ὡς δοῦ-
 λοι ἀχρεῖοι ἰσμεν· ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποι-
 ῆκαμεν· ὀφείλομεν δὲ ὡς ἐξ ἀναγκαίου ζυγοῦ
 τῷ ἐπὶ πάντας θεῷ τὴν δουλείαν, τὴν ὑποτα-
 γὴν τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν ὁρᾶς ὅπως ὁ τελώνης

·XVIII. τὰ ἁμαρτήματα ἀπεδύσατο, τὴν τοῦ φαρισαίου κατηγορίαν πρῶς ἐνεγκὼν; καὶ ὁ μὲν ἀπὸ δόξης, εἰς τὸ τῆς ἀτιμίας κατέπεισε βάραθρον· ὁ δὲ ἀπὸ τῆς ἰππονειδίστου ζωῆς, εἰς τὴν μακαρίαν ἐπανῆλθε κατάστασιν· καὶ ὁ μὲν πολλῶ τῷ μίσῳ, τῆς πρὸς θεὸν ἐγγύτητος ἐκεχώριστο· ὁ δὲ πρὸς τὴν τῆς παρρησίας χώραν ἀνείλυτο· καὶ ὁ μὲν ἐξ ὄγκου τεταπείνωτο, ὁ δὲ ἐκταπεινώσεως ὕψωτο.

v. 15.
p. 243. b.

Προσέειπε ποτὲ γυναῖκα, καὶ δὴ καὶ βρέφη ποσεικόμιζον αἱ μητέρες, ἵνα ἐπίθῃ αὐτοῖς τὰς χεῖρας· ὅχλον δὲ τὸ χρῆμα νομίσαντες εἶναι, ἀπειργον οἱ μαθηταὶ· αὐτὸς δὲ καὶ λίαν ἀσμένως προσέειπε, λέγων· ἄφετε, τῶν γὰρ τοιούτων, ἡ βασιλεία· ἐντεῦθεν ἀταλαίπωρον ἰδεῖν, ὡς ἀκαχίας σύμβολον τὸ ἀρτίγενές ἐστι παιδίον· νία γὰρ ὥσπερ κτίσις, τὸ βρέφος· οὐ βασκαίνοντες μὲν τοι τοῖς βρέφεσιν ἐπέτιμων οἱ μαθηταί, ἀπονέμοντες δὲ μᾶλλον ὡς διδασκάλῳ τὸ χριῶν, καὶ οἶονεὶ τὰς περιττὰς ὀχλήσεις ἀπειργοντες· οὐκ ἀσυνέτους δὲ ἡμᾶς εἶναι βούλεται Χριστὸς, φάσκων· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστίν, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζειν, ταῖς δὲ φρεσὶ τελείους ὑπάρχειν· τὸ γὰρ βρέφος, ἢ ὀλίγα παντελῶς, ἢ οὐδὲν ὅλως εἰδὸς, ἀπαλλάττοιο ἂν εἰκότως τῆς ἐπὶ φανυλότητι καὶ πονηρίᾳ διαβολῆς· οἷς καὶ ἡμᾶς ἐξο-

μοιουῖσθαι προσήκει, ἀπλοῦν καὶ ἀπόνηρόν ζῶν- XVIII.
 τας βίον· τελείους δὲ εἶναι χρὴ ταῖς φρεσίν,
 ἰδραῖον ἔχοντας τὸν νοῦν, εἰς τὸ εἰδέναι σαφῶς
 τίς ὁ τῶν ὅλων Θεός, καὶ διαβολικῶν σκανδά-
 λων ἀποφοιτᾶν.

Ὁ ἐνθάδε λεγόμενος ἄρχων, ἀκριβὲς εἶναι v. 18.
 τις ὑπονοούμενος, ᾤθη δύνασθαι ἐλίσσας Χρι- p. 244. a.
 στὸν, ἀτιμάζοντα μὲν τὴν διὰ Μωϋσέως ἐντο-
 λην, ἰδίους δὲ νόμους εἰσκεικομικότα· προσέρ-
 χεται τοίνυν, καὶ χρηστολογεῖν ὑποπλάττεται,
 διδάσκαλον γὰρ ὑποκαλεῖ, καὶ ἀγαθὸν ὀνομά-
 ζει, καὶ μαθητιᾶν ἐπαγγέλλεται.

Εἰ δὲ πειράζων ἐπύθετο, εἰκότως ὁ δρασσό- v. 19.
 μενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, φη-
 σὶ πρὸς αὐτὸν εἰ μὴ ἀπιστεῦκας ὅτι Θεός εἰ-
 μι, πῶς τὰ μόνη ἀρέποντα τῇ ἀνωτάτῳ φύσει
 περιτίθεικάς μοι; καὶ ἀγαθὸν ἀποκαλεῖς, ὃν
 δὴ καὶ νενόμικας ἄνθρωπον εἶναι κατὰ σὲ· φύ-
 σι γὰρ ἀγαθὸς ὁ Θεός, καὶ ἴδιον αὐτοῦ· καὶ
 οὐσιωδῶς ἐμπεφυκὸς καὶ ἐξαίρετον ἀξίωμα, τὸ
 εἶναι ἀγαθόν, κατὰ μέθεξιν δὲ ἄγγελοι καὶ
 ἡμεῖς· καὶ οὗτος μὲν ὁ τοῦ λόγου σκοπὸς γέ-
 γονε τῷ Χριστῷ· οὐκ ἀνέξεται δὲ ἴσως τῆς τῶν
 ἐννοιῶν ὀρθότητος, ὁ τῆς Ἀρείου δυσσεβείας
 μέτοχος, φάσκων· ἰδοὺ σαφῶς ἠρνήσατο εἶναι
 ἀγαθὸς, ἀνατίθησι δὲ ὡς μόνῳ πρέπον τῷ θεῷ
 καὶ πατρὶ· ἀλλ' εἴπερ ἦν, φησὶν, ὁμοούσιος αὐτῷ

ΧVΙΙΙ. καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν, οὐκ ἂν ὑπῆρχε καὶ αὐτὸς ὡς θεὸς ἀθάθτος; ἀλλὰ λικτέον πρὸς αὐτούς· ἐπεὶ δὴ πᾶς λόγος ὁρθός τε καὶ ἀκριβής, ὁμοούσιον οἶδεν ὄντα τῷ πατρὶ τὸν υἱόν, πῶς οὐκ ἔστιν ἀγαθός, Θεὸς ὢν; οὐ γὰρ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ ἐκ γλυκείας πηγῆς πόταμός πορεύειν οὐ Γλυκὺς· Θεοῦ τοιγαροῦν ἀγαθοῦ, καρπὸς ἀγαθός, ὁ υἱός· καὶ ὡς εἰκὼν, τοῦ γεννήσαντός το καλλος ἐν ἰδίᾳ φύσει δεικνύς.

v. 20.
p. 245. a.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἀπόχρη πρὸς γε τὰ παρὸντα· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ Ματθαίῳ· προσδοκῶντος δὲ τοῦ ἄρχοντος, ἀκούσεσθαι λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· ἀποπήδησον τῶν Μωϋσείως γραμμάτων, καὶ πρόσιθι τοῖς δι' ἐμοῦ Θεοπίσμασι· τοῦτο μὲν οὐκ ἔφη, τὸν ἐνόντα σκοπὸν τῷ πειράζοντι Θεοπρεπέστατα βλέπων, ὥσπερ δὲ οὐκ οὐσῶν ἑτέρων ἐντολῶν, πλὴν ὅτι μόνων τῶν διὰ Μωϋσείως, πέμπει τὸν ἄνθρωπον πρὸς αὐτάς, καὶ φησὶ· τὰς ἐντολάς οἶδας κ. τ. λ.

p. 246. b.

Ὁ μὲν τοι νόμος πᾶν εἶδος ἀποφάσκει φαυλότητος, καὶ τοὺς τῆς ἀνοσιότητος κατακιβδηλεύει τρόπους· οὐ γὰρ μοιχεύσεις, φησὶν, οὐ φόνευσες, καὶ τὰ λοιπὰ ἐναργῶς ἀποφάσκων· τὸ μῆτε χρῆναι φονεῖν, μῆτε μὴν ἀλλοτρίοις γάμοις ἐπιμαίνεσθαι· κατὰδικάζων δὲ καὶ κλοπῆς, καὶ ἐπιουρίας, καὶ τοῦ ψευδομαρτυρεῖν· καὶ ποι-

νάς τοῖς πλημμελοῦσιν ὀρίζων· εἶτα τῆς εἰς γο- XVIII.
 νέας αἰδοῦς ἐπιμελητὰς γενέσθαι προστίταχεν,
 ἀξιόκτητα τοῖς εὐδοκιμεῖν ἐθέλουσι τὰ γέρα
 προθεῖς, τίμα γάρ φησι τὸν πατέρα σου καὶ
 τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔση
 μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐνόμισεν ὁ δύστροπος καὶ δεινὸς εἰς κα- v. 21.
p. 247. a.
 κουργίας, καὶ τοι θεὸν ὄντα τὸν ἐρωτώμενον,
 συναρπάσειν ἀκονίῃ, πρὸς τὸ αὐτῷ δοκοῦν ἀπο-
 κρινόμενον· ὁ δὲ Χριστὸς, καὶ τοι πονηρὸν ὄν-
 τα, οὐκ ἀπεσόβησεν.

Ὁ τῆς ἰουδαίων συναγωγῆς ἄρχων, τὸν νέον v. 22.
p. 247. b.
 οὐκ ἐχώρησεν οἶνον, ἀσπὸς παλαιὸς ὑπάρχων,
 ἀλλ' ἐρράγῃ καὶ ἀχρεῖός ἦν, λιλύπηται γάρ·
 καὶ τοι μάθημα λαβὼν ζωῆς τῆς εἰς αἰῶνα πρό-
 ξενον.

Προσιπάγει δὲ τούτοις ὁ Ματθαῖος, τὸ τί v. 23.
p. 250. a.
 ἄρα ἔσται ἡμῖν; πρὸς τοῦτο ἐρεῖ τίς, τί γὰρ
 ὅλως ἀφῆκαν οἱ μαθηταί, ἢ τίνων ἀντίκτισιν
 αἰτοῦσι παρὰ Χριστοῦ; τί οὖν πρὸς ταῦτα φα-
 μέν; μάλιστα μὲν ταύτης ἵνεκα τῆς αἰτίας, ἀναΓ-
 καιοτάτην ἐποιοῦντο τὴν πειῦσιν· ὡς γὰρ οὐδὲν
 κεκτῆμένοι, πλὴν ὅτι μικρὰ καὶ εὐτελῆ, βούλον-
 ται μαθεῖν τίνα τρόπον ἀμείψεται θεός, καὶ
 τοὺς ὀλίγιστα καταλειποτάς, διὰ τὴν βασι-
 λεῖαν τοῦ θεοῦ, τοὔτέστι διὰ τὸ ἐφίεσθαι τυ-
 χεῖν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, διὰ τῆς εἰς

κνiii. αὐτὸν ἀγάπης ἀραρότως μὲν γὰρ ὁ πλούσιος καταφρονήσας πολλῶν, προσδοκῇσι τὰς ἀμοιβὰς· ὁ δὲ γε μικρὰ κεκτημένος, εἴτα τούτων ἀποστὰς, ἐν ποίαις ἐλπίσιν ἔσται, πῶς οὐκ ἔδει μαθεῖν; εἴτα πρὸς τούτοις, καχεῖνο εἰπεῖν ἀνάγκη· τὸ γὰρ τοι πολλῶν ἢ ὀλίγων ἀπολισθεῖν, ἴσον τοῖς παθοῦσιν εἴη ἂν κατὰ τὸν τῆς ὀρθότητος λόγον· οὐκοῦν τό γε ἦκον εἰς ὑπακοὴν καὶ πρόθεσιν, ἐν ἴσῃ τάξει καταλογισθεῖεν ἂν τοῖς πολλὰ κεκτημένοις· οἱ μὴ κατ' αὐτοὺς μὲν ὄντες, εἴτα ταῖς ἴσαις προθυμίαις χρώμενοι, καὶ τῶν ἐνόντων τὴν ἀπεμπολὴν ἐκούσιον ὑπομένοντες· εἴτα τί πρὸς αὐτοὺς ὁ Χριστὸς; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐστίν κ. τ. λ.

v. 29. Θεοωρεπὴς ἡ φωνὴ, καὶ ἡ ψῆφος ὁσία· εἰς ἐλπίδα γὰρ βεβαίαν ἀνακομίζει ἅπαντας τοὺς ἀπροσμένους, καὶ ἐνώμοτον ποιεῖται τὴν ὑπόσχισιν· προτίθεις τοῦ λόγου τὸ ἀμὴν, οἷον ὅρκου χρεῖαν ἀποπληροῦν ζητῆσαι δὲ πρέπει, τίνες ἂν εἴεν οἱ ἀφιέντες πατέρα ἢ μητέρα, γυναικα τὲ καὶ ἀδελφούς, καὶ οἰκίας· εἴθ' οὕτως πολυπραγμονῆσαι λιπτῶς, πῶς ἂν οἱ τοιοῦτοι πολλαπλασίονα λάβοιεν ἐν τῷ παρόντι καιρῷ· οὐκοῦν καταλιμπάνουσί τινες πατέρα, καὶ τῆς εἰς ἅπαν τὸ γένος φιλοστοργίας ὀλιγωροῦσι ἔσθ' ὅτε, διὰ γε τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπην· καὶ τίνα τρόπον, αὐτὸς ἡμᾶς διδάξει λέγων· ὁ φι-

λῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου xviij.
 ἄξιος· καὶ ἤλθον μερίσαι ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ
 πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς· σαγηνεύοντος γὰρ
 εἰς τὴν ἐπ' αὐτῷ πίστιν τοῦ Θεοῦ κηρύγματος
 τὴν ὑπ' οὐρανὸν, βούλονται μὲν πρὸς τοῦτο ἰέ-
 ναι τινες· ὑφορῶνται δὲ ἴσως πατέρας ἢ μητέρας
 ἀπίστους ὄντας καὶ πονηροὺς· καὶ υἱοὺς δὲ πολ-
 λάκις οὐκ ἠνέσχοντο λυπῆσαι πατέρες, διὰ τοῦ
 προσδραμεῖν τῇ πίστει· ὁ αὐτὸς δ' ἂν γένοιτο
 λόγος καὶ περὶ ἀδελφῶν πρὸς ἀδελφούς, καὶ
 νύμφης πρὸς πενθεράν, καὶ κἀκείνης πρὸς ταύτην·
 ἀλλ' οἱ γε τῇ πίστει ἰδραῖοι προτάπτουσιν οὐ-
 δὲν τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης, τὸ κατὰ σάρκα
 γένος ἐν οὐδενὶ ποιούμενοι λόγῳ· σκοπῆσαι δὲ
 λοιπὸν χρὴ πῶς ἂν τις τούτους ἀφίς, πολλα-
 πλάσιονα λήψεται ἐν τῷ νῦν αἰῶνι· ἄρα γὰρ
 πολλῶν γυναικῶν ἔσται ἀνὴρ, ἢ πολλοὺς ἀνδ'·
 ἐνὸς πατέρας εὐρήσει ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πολυ-
 πλάσιασθὲν οὕτω τὸ κατὰ σάρκα γένος; οὐ τοῦ-
 το φαμέν· ἀλλ' ὅτι τὰ σαρκικὰ καὶ πρόσκαιρα
 καταλειπομένως, τὰ πολλῷ κρείττονα λήψεται,
 καὶ οἷον πολλαπλάσιονα τῶν κατὰ φρονουμένων·
 καὶ οἱ ἀπόστολοι γὰρ ἀφέντες ὀλίγα, ἀγίου
 μεμέστωνται πνεύματος, καὶ παντοδαπῶν ἔτυ-
 χον χαρισμάτων, ἀπόλεκτοί τε καὶ αἰοίδιμοι γε-
 γόνασι τοῖς ἀπανταχοῦ· ἅπαντες οὖν ἐσόμεθα
 κατ' ἐκείνους οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν, καὶ

ΧVIII. ἡΓαπηκότες αὐτοῦ τὸ ὄνομα· καὶ οἶκον ἀφ᾽ ἧς τις, τὰς ἄνω λήφεται μονὰς· καὶ ἀπολισθήσῃ πατρός, τὸν ἐν οὐρανοῖς ἔχει πατέρα· καὶ ἀδελφῶν γένηται μακρὰν, ἀλλ' εἰς ἀδελφότητα αὐτὸν παραλήφεται Χριστός· ὅταν ἀφ᾽ ἧς γυναῖκα σύνοικον, εὐρήσῃ τὴν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ σοφίαν, ἐξ ἧς τεκνογονήσῃ εὐκαρπίας· καὶ ἀφήσῃ μητέρα, εὐρήσῃ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἥ τις ἐστὶν ἑλευθέρα καὶ μήτηρ ἡμῶν.

v. 31. Προαποκείρει διὰ τοῦ λέγειν τὰ συμβησόμενα, καὶ λογισμῶν ἀτοπίαν, καὶ παντὸς σκανδάλου πρόφασιν· οἱ γὰρ τὰς παρ' αὐτοῦ Θεοσημείας τιθεαμένοι, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ λόγοις πρὸς εὐανδρίαν διανευροῦμενοι, ἔμελλον ὁρᾶν αὐτὸν τὸν τῶν Ἰουδαίων ὑπομένοντα γέλωτα, στυγρούμενον, καὶ ἀτιμαζόμενον· ἦν οὖν εἰκὸς ἐπ' αὐτοῖς δὴ τούτοις σκανδαλιζομένους, ἐκεῖνα καθ' ἑαυτοὺς διενθυμεῖσθαι· τι καὶ λέγειν· ὁ τοσοῦτος ἐν ἰσχυΐ καὶ νεύματι μόνῳ θαυματουργῶν, ὁ τὴν τοῦ πατρὸς πρόνοιαν καὶ μέχρι στρουθίων καθικνεῖσθαι λέγων, ὁ μονογενὴς καὶ πρωτότοκος, πῶς ἡγήσεται τὰ ἐσόμενα; καὶ τιθήριται παρ' ἐχθρῶν ὁ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς διασώσῃν ὑπισχνούμενος; ἵνα τοίνυν εἰδεῖν, ὡς καὶ προέγνω τὸ πάθος, καὶ διαφυγεῖν εὐκόλως ἐξόν, ἐκὼν εἰς τοῦτο παρῆλθε, προκαταμηνύει τὰ συμβησόμενα· προσετίθει δὲ

ἀναγκαίως, ὥς πάντα προεῖρηται διὰ προφητῶν xviii.
 ἁγίων· προοικονομοῦντος Θεοῦ καὶ τοῦτο, χρη-
 σίμως, ἵν' ὅταν γενέσθαι συμβῇ, σκανδαλισθεῖη
 μηδεὶς· ἐξῆν γὰρ ὅλως μὴ δὲ παθεῖν τῷ προ-
 γνωκῶτι τὸ συμβησόμενον· ἀλλ' οὐ βεβίασται
 πρὸς τινος, εἴλετο δὲ τὸ παθεῖν ἑκὼν, εὖ εἰδὼς
 ὅτι σωτηρία ἔσται τῷ κόσμῳ παντὶ, τὸ παθεῖν
 αὐτὸν· ὑπέστη μὲν γὰρ τὸν κατὰ σὰρκά θάνατον·
 ἐγήγερται δὲ πατήσας τὴν φθορὰν, καὶ διὰ τῆς
 ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ἐνεφύτευσε τοῖς ἀνθρώ-
 πινοις σώμασι τὴν παρ' ἑαυτοῦ ζωὴν· ὅλη γὰρ
 ἦν ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐν αὐτῷ παλινδρομοῦσα
 πρὸς ἀφθαρσίαν.

Ὁ μὲν τῶν ὅλων σωτὴρ προαπήγγειλε ταῦ- v. 34.
p. 250. b.
 τα τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, οἱ δὲ οὐ συνῆκαν
 φησὶ τὰ λεγόμενα· οὐπω γὰρ ᾔδεισαν ἀκριβῶς
 τὰ παρὰ τῶν ἁγίων προφητῶν προειρηγμένα·
 καὶ γοῦν ὁ προὔχων ἐν μαθηταῖς, συνεῖς οὐπω
 τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος, ἀντανίστατο λέγων·
 Ἰλιώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο· ἐπέτι-
 μήθη δὲ τοῦτο λέγων· ἐπεὶ δὲ ἀνέβίω Χριστὸς ἐκ
 νεκρῶν, διήνοιξεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καθὼς
 γέγραφέ τις τῶν ἁγίων εὐαγγελιστῶν· κατεφω-
 τίσθησαν γὰρ, τὴν τοῦ πνεύματος μέθεξιν ἀμ-
 φιλαφῇ πλουτήσαντες· ὥς λέγειν· καὶ ἔχομεν
 βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ὃ καλῶς
 ποιεῖτε προσέχοντες, ὥς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχ-

XVIII. μηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατελῇ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.

v. 38.
p. 251. b. Προσηλθε μὲν οὗτος ὡς Θεῷ τῷ πάντα ἰσχύοντι· ὀνομάζει δὲ αὐτὸν, υἱὸν Δαβὶδ· τεθραμμένος γὰρ ἐν Ἰουδαϊσμῷ, καὶ αὐθιγενὴς ὑπάρχων, οὐκ ἠδνόησε τὰ διὰ γε τοῦ νόμου καὶ τῶν ἀγίων προφητῶν περὶ αὐτοῦ προηγορευμένα· καὶ ὡς ἐκ γένους ὑπῆρχε τοῦ Δαβὶδ τὸ κατὰ σάρκα· οὐκοῦν ὡς ἤδη πεπιστευκῶς ὅτι Θεὸς ὢν ὁ λόγος, ὑπέμεινεν ἐκὼν τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν, τὴν ἀπὸ Γε φημι τῆς αἰτίας παρθένου, πρόσσεισιν ὡς Θεῷ, λέγων· ἐλέησόν μου υἱὲ Δαβὶδ, ὅτι γὰρ οὕτω διατίθεις προσεκόμισε τὴν ἱκετηρίαν, ἐπιμαρτυρήσει λέγων αὐτῷ ὁ Χριστὸς· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.

Μιμησάσθωσαν αὐτὸν τὸν τὰς ὀφείας ἡρώστηκότα, οἱ διαιροῦντες εἰς δύο τὸν ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς ὡς Θεῷ πρόσσεισι τῷ πάντων σωτῆρι Χριστῷ· καὶ κύριον αὐτὸν, καὶ υἱὸν ὀνομάζει Δαβὶδ· μαρτυρεῖ δὲ αὐτοῦ τῇ δόξῃ, διὰ τοῦ Θεοπρεπιστάτην ἐνέργειαν παρ' αὐτοῦ ζητεῖν· θαυμαζέτωσαν αὐτοῦ τὴν ἔνστασιν τῆς ὁμολογίας· τινὲς μὲν γὰρ ἐπιτίμων ὁμολογοῦντι τὴν πίστιν· ὁ δὲ οὐκ ἀνίει, οὐδ' ἐνιποδίζετο ἡ παρρησία, διὰ τῶν κωλυόντων· οἶδεν ἡ πίστις πρὸς πάντα μάχεσθαι καὶ πάντα νικᾶν· διὸ ἐπιτίμων· ὁ δὲ πιστὸς οὐχ' ὑπεστέλλετο, ἀλλ' ἡ-

κολούθει τῷ δεσπότῃ, εἰδὼς ὅτι καλὴ ἡ ὑπὲρ xviii.
 εὐσεβείας ἀναίδεια· εἰ γὰρ ὑπὲρ χρημάτων ἀναί-
 δεῖς πολλοὶ, ὑπὲρ σωτήριας ψυχῆς οὐ χρή τὴν
 καλὴν ἀναίδειαν ἐνδύσασθαι;

Ἰσῆσι τὸν κύριον ἡ φωνὴ τοῦ μετὰ πίστεως v. 40.
 ἐπικαλουμένου· καὶ τέλλεσθαι εἰκότως παρὰ Χρι-
 στοῦ ὁ τυφλὸς· κέκληται γὰρ παρ' αὐτοῦ, καὶ
 ἐγγὺς γενέσθαι προστέτακται, ἵν' ὁ ἐγγίσας
 αὐτῷ τῇ πίστει πρότερον πλησιάσῃ καὶ τῷ σώ-
 ματι· καὶ ἡμᾶς οὖν ἡ πίστις παρίστησι καὶ ἐγ-
 γὺς ἀποφέρει Χριστοῦ, ὥστε καὶ λόγων ἀξιο-
 θῆναι τῶν παρ' αὐτοῦ· ἐγγὺς γὰρ ἐνεχθέντα
 τὸν τυφλόν, ἤρετο λέγων· τί σοι θέλεις ἵνα
 ποιήσω; ἄρ' οὖν ἠγνόει τὴν αἴτησιν; καὶ πῶς
 ἂν ἔχοι τοῦτο λόγον; ἡρώτα τρίνυν οἰκονομι-
 κῶς, ἵνα δὴ μάθοιεν οἱ περισσήκοτες ἥδουν συμ-
 βαδίζοντες, ὡς οὐ χρήματα μᾶλλον αἰτεῖ αὐ-
 τὸν, ἀλλ' ἐνέργειαν θεϊκὴν ὡς παρὰ Θεοῦ.

Ἄρ' οὖν ἀπηλλάττετο μὲν τοῦ νοσεῖν ὁ τυ- v. 41.
p. 352. a.
 φλὸς, κατημέλει δὲ τοῦ εἶναι φιλόχριστος; οὐ-
 δαμῶς· ἀλλὰ τοῖς ἔργοις τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπε-
 δείκνυτο.

Καὶ διττῆς ἡλευθέρωτο τυφλότητος, τῆς τε v. 43.
 σωματικῆς, καὶ τῆς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν· οὐ
 γὰρ ἂν ἐδόξασιν αὐτὸν ὡς θεόν, εἰ μὴ ἀνέβλε-
 ψεν ὁγῶς· γέγονε δὲ καὶ ἑτέροις πρόφασις τοῦ
 δοξάζειν αὐτόν.

C A. P. XIX.

XIX. **Α**ρχιτελώνης ἦν ὁ Ζακχαῖος, ἐν ἐπιτάσει τὴν
 πολλῇ παρ' αὐτῷ τὸ φιλάργυρον, καὶ τῆς πλειο-
 νεξίας ὁ σκοπὸς, τοῦτο γὰρ τοῖς τελώναις τὸ
 ἐπιτήδευμα· ταύτην δὲ καὶ εἰδωλολατρείαν ὀνο-
 μάζει ὁ Παῦλος, ὡς τάχα πρέπουσαν μόνοις
 τοῖς οὐκ εἰδόσι Θεὸν ταύτῃ τοι καὶ μάλα εἰ-
 κότως παρρησίαν ἀναιδῆ τοῖς προσώποις ἐνδύ-
 σαύτας τοὺς τελῶνας, πόρναις συντίταχεν ὁ κύ-
 ριος, οὕτω λέγων τοῖς Ἰουδαῖον κατηγόταῖς·
 αἱ πόρναι καὶ οἱ τελῶναι, προάφουσιν ὑμᾶς εἰς
 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' οὐ μεμῆνηκεν ἐν
 τούτοις ὁ Ζακχαῖος, ἡξιώθη δὲ φειδοῦς τῆς
 παρὰ Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ καλῶν ἐγ-
 γὺς τοὺς μακρὰν, καὶ φωτίζων τοὺς ἐσκοτισμέ-
 νους· ὅποια δὲ γέρονε τῷ Ζακχαίῳ τῆς ἐπιστρο-
 φῆς ἡ ὁδὸς, φέρι ἴδωμεν.

p. 262. b. Πρόγνωσις αὕτη θεία, εὖ γὰρ ἠπίστατο τὸ
 ἰσόμενον, εἶδεν ἀνθρώπου ψυχὴν ἐτοιμότατα
 διανεύουσαν εἰς γὰρ τὸ βιοῦν ἐλίσσθαι ἀγίως·
 καὶ μετέθηκεν εἰς εὐσέβειαν, ὑπεδέξατο γὰρ
 φησι τὸν Ἰησοῦν χαίρων· ἔτυχε γὰρ ὢν μὴ προσ-
 εδόκα· ἀλλ' ἴσως, ἐκείνο φαίη τίς ἂν τῷ πάν-
 των ἡμῶν σωτῆρι Χριστῷ, αὐλίζῃ παρὰ Ζακ-
 χαίῳ καὶ παρὰ τῷ τελωνῶν ἡγουμένῳ, ὃς οὐ-

πω τοὺς τῆς φιλοκερδείας ἀπενίψατο τρόπους; XIX.
καὶ φησιν οἶδα τοῦτο, Θεὸς ὢν φύσει, καὶ τὰς
ἐκάστου τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς ἐποπτεύων ὁδοὺς, καὶ
πρὸς τούτοις ἔχων τῶν ἰσομένων τὴν γνῶσιν,
κέκληκα πρὸς μετὰγνωσιν, πρόθυμον ὄντα πρὸς
τοῦτο.

Ὅρᾳς πῶς ὁ τελωνῶν ἡγούμενος, ὁ φιλάρ- v. 1.
γυρος, εὐθύς ἐλεήμων καὶ φιλοπτωχίας γέγο-
νεν ἐραστῆς, διανέμειν ἑπαγγελλόμενος τοῖς ἰν-
δεῖσι τὸν πλοῦτον, καὶ τοῖς ἡδικομένοις ἀπο-
λογούμενος, κατὰ τὸν νόμον τὸν τέσσαρα πρό-
βατα ἀνθ' ἑνὸς ἐκτίσειν κειλεύοντα, κατὰ τὴν
τοῦ Δαβὶδ κρίσιν περὶ τοῦ τὴν ἀμνάδα λειχθέν-
τος ἀπιστηκέναι τοῦ πτωχοῦ, καὶ τὴν ἀμνά-
δα γάρ φησι ἀποτίσει τετραπласίονα.

Ἐνθα γὰρ ἂν εἰσβάλῃ Χριστὸς, ἐκεῖ πάν- v. 9.
τως ἐστὶ καὶ σωτηρία· οὐκ εἰς ἀναβολὰς δὲ οὐ- p. 254. a.
δὲ ἑπαγγελίας, ἀλλὰ σήμερον τῷ Ζακχαίῳ τὴν
σωτήριαν ὁ Χριστὸς εὐαγγελίζεται· ἐπειδὴ καὶ
αὐτὸς αὐτίκα πεποίηκεν ἃ ἐπηγγελάτο· οὐ γὰρ
εἶπεν, δώσω τὰ ἡμίση· καὶ τοῖς ἀδικηθεῖσιν ἀπο-
δώσω τετραπλοῦν· ἤκουσε γὰρ τοῦ Σολομῶντος·
μὴ εἴπῃς ἐπανελθὼν ἐπάνηκε καὶ αὔριον δώσω,
ἀλλ' ἰδοὺ φησι δίδωμι καὶ ἀποδίδωμι· διὸ καὶ
ὁ Χριστὸς, σήμερον φησὶ δίδως, σήμερόν σοι
καὶ ἡ σωτηρία.

Ἔδει τοίνυν τοὺς Ἰουδαίους, χαίρειν ἐπὶ Ζακ-

ΧΙΧ. χαίω σεσωσμένῳ παραδόξως· ὅτι καὶ αὐτὸς εἰς υἱοὺς ἐτέλει τῷ Ἀβραάμ, οἷς τὴν διὰ Χριστοῦ λύτρωσιν διὰ προφητῶν ἀγίων ἐπηγγείλατο ὁ Θεός.

ν. 11.
p. 255. a.

Διὰ τῆς ἐν χερσὶ δὲ παραβολῆς, ὁμοῦ καὶ τὴν προτέραν εἰς ἀνθρώπους ἄφιξιν ἑαυτοῦ, καὶ τὴν ἐνθένδε ἀποδημίαν, τὴν τε μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας ὑποδοχὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσιν προσδοκωμένην ἡμῖν δευτέραν αὐτοῦ θεοφάνειαν, αἰνίττεται καὶ ὥς κατ' ἐκείνο καιροῦ, τῶν μὲν ἀξίων αὐτοῦ βασιλεύσει, κοινωνοὺς αὐτοὺς τῶν ἀγαθῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς βασιλείας, ποιησάμενος· τῶν δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος βίου τὸ κήρυγμα παραιτησαμένων, ἐν ἰχθρῶν τὴν χώραν καὶ ποταμίων ἑαυτοὺς καταλιζάντων, κριτὴς ἔσται ἀπαραίτητος· ταῦτα δ' ἐν παραβολῇς ἐθέσπιζε τρόπῳ σαφῶς διδάσκων, ὅτι μήπω τότε ταῦτ' ἐξέφαιεν ἀνθρώποις συνών, ὁ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐνείσθηκει καιρὸς· ἔλεγε δ' οὖν ταῦτα καὶ παρεδίδου, ἐν Ἱεριχοῖ μὲν ποιοῦμενος τὰς διατριβὰς ὁρμῶν δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἔλεγεν ἀναγκαίως· ἐπειδὴ πολὺς ἦν ὁ περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῖς πᾶσι λόγος, ὥς αὐτίκα τότε μέλλοντος ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις τὴν διὰ τῶν προφητῶν ἀνακηρυγμένην αὐτοῦ βασιλείαν παραλήψεται· ἥς ὑπονοίας μυρία τοῖς πολλοῖς ἐγένετο αἵτια, τὰ πρὸς αὐτοῦ δρώ-

μῖνα θαύματα, αἱ τε παράδοξοι δυνάμεις, δι' ὧν τοὺς θιωμένους ἐπειθεν ἀραρότως, αὐτὸν εἶναι ἡγεῖσθαι τὸν ἐκ πατέρων αὐτοῖς κατήγγελμένον καὶ προσδοκώμενον Χριστὸν· ἐπειδὴ τοίνυν ἤδη παρεῖναι τῆς αὐτοῦ βασιλείας τὸν καιρὸν ὑπελάμβανον, ἀναγκαίως τοὺς τοῦτο νομίζοντας διωρθοῦτο τῆς ψευδοῦς δόξης.

Ὅπερ οὖν ἔφημεν, καταγράφει τῆς παραβολῆς ὁ σκοπὸς, ὅλην ὡς ἐν βραχείσι τῆς ἐφ' ἡμῖν γινομένης οἰκονομίας τὴν δύναμιν, καὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους· γέγονε μὲν γὰρ ἄνθρωπος θεὸς ὧν ὁ λόγος· κεκρημάτικε δὲ διὰ τοῦτο δοῦλος· ἀλλ' ἦν ἔστιν εὐγενής, κατὰ γε τὴν ἐκ πατρὸς ἄρρητον γέννησιν· ἀποπεράνας δὲ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον, εἰς τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ κατὰ φύσιν ἀναπεφοίτηκε δόξαν, καὶ οἷον ἀποδεδήμεκεν εἰς χώραν μακρὰν· χώρα γὰρ ἑτέρα παρὰ τὴν γῆν, ὁ οὐρανὸς· ἀνέβη δὲ λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν· πῶς δὲ ὁ τῶν ὅλων βασιλεύων μετὰ τοῦ πατρὸς ἄντισι, πρὸς αὐτὸν ληψόμενος βασιλείαν; δηλονότι ἐνανθρωπήσαντι τῷ υἱῷ καὶ τοῦτο δίδωσιν ὁ πατὴρ· ἀναφοιτήσας γὰρ εἰς οὐρανὸν, κεκάδικεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως οὐ τιθῶσιν οἱ ἑχθροὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

γ. 12.
p. 255. b.

ΧΙΧ.
v. 13.

Διανέμει γὰρ ὁ σωτὴρ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, τὴν τῶν θείων χαρισμάτων διαφορὰν· τοῦτο γὰρ εἶναι φαμὲν τὰς δέκα μνᾶς· πλὴν πολλὰ τούτων ἡ διαφορὰ πρὸς ἐκείνους, οἱ καὶ ὅλως ἡγήσαντο τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· οἱ μὲν γὰρ ἀνταίρουσιν, οἱ δὲ τῆς ἐπ' αὐτῷ δουλείας φέρουσι τὸ καύχημα· οὐκοῦν ὥς οἰκέται γνήσιοι, τὸν δεσποτικὸν ἐθαρρήθησαν πλοῦτον· ἵνα τί προσεργασάμενοι, τοὺς τῇ γνησιότητι ἀπρόποῦδας ἐπαίνους κερδάνωσι· τίνες δὲ οἱ πολῖται, οἱ μισοῦντες αὐτὸν; τοῦτο τοῖς Ἰουδαίοις ὠνείδισεν ὁ Χριστὸς· εἰ μὴ τὰ ἔρβα ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος ἐποίησιν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἐωράκασι καὶ μιμνήσκασιν καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου· αὐτοὶ οὐκ ἠθέλησαν αὐτὸν ἐπ' αὐτοὺς βασιλεῦσαι· καὶ τοι Ζαχαρίου τοῦ προφήτου βοῶντος· χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιών· ὅτι ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι δίκαιος καὶ σώζων· καὶ Ἡσαΐας δὲ ὁμοίως· ἰδοὺ δὴ, φησι, βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετὰ κρίσεως ἄρξουσιν· ναὶ μὲν καὶ αὐτὸς ἔφη· ποῦ Χριστὸς διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος λύρας· ἐγὼ δὲ κατεσθάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ Σιών ὅρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ· ἡγήσαντο τοίνυν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, φάσκοντες Πιλάτῳ οὐκ ἔχομεν βασιλεία, εἰ μὴ Καίσαρα.

Σημειωτέον δὲ ἔτι ὁ ἕτερος τῶν εὐαγγελι-

στῶν, οἶδε καὶ ποσότητος διαφορὰς τῆς Γενομέ- ΧΙΧ.
νης τῶν ταλάντων διανομῆς· ὃ μὲν γάρ φησι,
δίδωκε πέντε τάλαντα, ὃ δὲ δύο, ὃ δὲ ἐν τοῖς
ἐκάστου μέτροις ἀναλόγως τὴν διανέμησιν ποι-
ούμενος· τίνες δ' ἂν εἶεν οἱ θαρσύνουμενοι, φέρε
λέγωμεν· οἱ τέλειοι τὴν ἔξιν, οἷς ἂν πρέποι
καὶ ἡ στερειὰ τροφή, μυσταγωγεῖν εἰδότες ὁρ-
θῶς, καὶ πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἐπιτηδευμάτων
ἑαυτοὺς τε καὶ ἑτέρους ἀπειθύνοντες, ὅσοιτοι
γεγόνασιν οἱ Δισπέσιμοι μαθηταί, καὶ οἱ μετ'
ἐκείνους τὴν αὐτὴν διακονίαν διαδεξάμενοι· τού-
τοις ὁ σωτὴρ τὴν τῶν θείων χαρισμάτων δίδωσι
διαφορὰν· ἵνα ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον
ζωῆς ἐπέχοντες, οὗτοι νουθετοῦντες τοὺς ὑπὸ
χεῖρα λαοὺς, προσεργάζονται τῷ τάλαντῳ, καὶ
τὸν τοῖς ἀγίοις πρέποντα κερδανούσι κληρον.

Ὑποστρέψαντος τοίνυν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν
βασιλείαν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ εὐγενοῦς, δῆλον
δὲ ὅτι τοῦ Χριστοῦ, ἐπαίνων τεύξονται, καὶ
ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς ἐντροφίσουσιν οἱ τοῦ λό-
γου διάκονοι· δεκαπλασιάσαντες γὰρ, ἢ γοῦν
πενήπλασιάσαντες τὸ τάλαντον διὰ τοῦ κερδά-
ναι πολλοὺς, ἐπάνω δέκα πόλειων ἢ πέντε γει-
ήσονται· τούτέστιν ἄρξουσι πάλιν, οὐχ' ὥν ἤρ-
ξαν πρὸ τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐτέρων ἔτι
πολλῶν.

Εἰ γὰρ αὖστηρὸς εἰμί φησι, θειρίζων ἔγωγε

γ. 15.
p. 256. a.

γ. 22.
p. 257. b.

ΧΙΛ. οὐκ ἔσπειρα, διὰ τί μὴ τὴν δοθεῖσαν σοι χάριν, τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ μὲν, δίδωκας τοῖς τραπεζίταις, τοὔτεστι προὔθηκας εἰς ἀπόλαυσιν τοῖς εὖ εἰδόσι δοκιμάζειν τὰ παρὰ σοῦ; ἔγω γὰρ ἰλθὼν, ἔπραξα ἂν ποτέστιν ἀπήτησα τὸ ἐμὸν, σὺν τόκῳ τῶν μὲν γὰρ διδασκάλων ἐστὶ τὸ κατασπεῖρειν τοῖς ἀκρωμένοις τὸν ἐπωφελῆ καὶ σωτήριον λόγον· ἔρπον δὲ ἰσχύος τῆς παρὰ θεοῦ, τὸ καλεῖν εἰς ἀπίθειαν τοὺς ἀκρωμένους καὶ εὐκαρπον αὐτῶν ἀποφαίνειν τὸν νοῦν.

γ. 24.
p. 258. b.

Ὁ μὲν ὀκνηρὸς οἰκέτης νεκρὸν θεῖς τὸ χάρισμα καὶ μὴ ἐπεργασάμενος, γυμνὸς καὶ τοῦ δοθέντος ἔσται χαρίσματος, οἱ δὲ τὴν ἀμείνω βαδίσαντες ὁδὸν, ἐν προσθήκαις ἔσονται τῶν ἀνωθεν ἀγαθῶν.

γ. 27.
p. 259. a.

Οἱ μὴ θελήσαντες ἐπ' αὐτοὺς βασιλεῦσαι τὸν ἄνθρωπον τὸν εὐγενῆ, κατέσφάγησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· τοῦτο πιόνθασιν οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ· ἀρνησάμενοι γὰρ τὴν Χριστοῦ βασιλείαν, ταῖς ἐσχάταις περιπεπτώκασιν συμφοραῖς, καὶ κακοὶ κακῶς ἀπολώλασιν.

γ. 37.
p. 260. a.

Ἀνῆει μὲν εἰς Ἱεροσόλυμα Χριστὸς, τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων σωτήριαν καὶ ζωῆς ἀνατλήναι σταυρὸν· ἐπικάθισέ τε τῷ πῶλῳ προσυπνῶντων δὲ τῶν ἰουδαίων οἱ δῆμοι, καὶ παῖδες ἄνηβοι σὺν αὐτοῖς, καὶ πολλαῖς αὐτὸν ἐφημίαις καὶ κρότοις ἠπειλόντο στέφανον· οἱ μὲν γὰρ ἐστρών-

τυον ἐν τῇ ὁδῷ τὰ ἱμάτια ἑαυτῶν, οἱ δὲ βρα- κικ.
 χεῖαν ἔτι κομιδῇ τὴν ἡλικίαν ἔχοντες, τὰ κά-
 λυντρα τῶν φοινίκων ἀνατείνοντες ὑψοῦ, ὥδῃν
 ἰποιοῦντο Χριστὸν, λέγοντες· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ·
 οὐκέτι τοῦ Θεοῦ ἡμῖν ἐκπεπολεμωμένου, ἀλλ'
 ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ περιπα-
 τοῦντος, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀγγέλων δο-
 ξαζομένου· ὁ γὰρ ἄνω βασιλεὺς, κατέβη κάτω,
 καὶ μίαν ὑπακοὴν πεποίηκεν.

Ἄλλ' οὐκ ἰδοὺκε συμφέρεσθαι ταῖς τοῦ πλη- γ. 39.
p. 260. h.
 θους σπουδαῖς τοῖς καθηγεῖσθαι λαχοῦσιν·
 ὑπέτριζον γάρ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν, καὶ πρὸς
 τὴν τῶν παιδῶν ταύτην φωνὴν ἡγανάκτουν οἱ βά-
 σκανοὶ φαρισαῖοι, ἰπειδὴ ὀρώμενος ἄνθρωπος
 τὴν θεῷ πρέπουσαν ὑμνολογίαν ἐδέχετο· καὶ δὴ
 καὶ προσήεσαν οἱ θρασεῖς, μονονουχὶ διαμαρ-
 τυρόμενοί τε καὶ λέγοντες, οὐκ ἀκούεις τί οὗ-
 τοι λέγουσι· ἀντὶ τοῦ, ἄνθρωπος ὢν ἀνέχη δο-
 ξολογούμενος καὶ ὡς θεὸς ὑμνούμενος, καὶ τὰς
 θεῷ πρεπούσας εὐφημίας δέχη παρὰ τῶν παιδῶν;
 καὶ τί πρὸς ταῦτα Χριστὸς; ἡγανάκτησεν ἄρα
 κατὰ τῶν παιδῶν; ἀπεισίστατο τὴν δοξολογίαν;
 ἐπετίμησε τοῖς εὐφημοῦσιν αὐτὸν ὡς Θεόν; οὐ-
 δαμῶς· ἔφη γὰρ μᾶλλον πρὸς τοὺς φιλιγκλή-
 μονας, ἰπιστομίζων αὐτοὺς· ὅτι ἰὰν οὗτοι σιω-
 πήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται· ὁρᾷς, ὅπως
 προσμεμαρτύρηκεν ἑαυτῷ τὴν τῆς Θεότητος δό-

ΧΙΧ. ξαν, ὁ ἐποχούμενος τῷ πῶλῳ καὶ κατὰ σάρκα υἱὸς Δαβὶδ; ἀλλ' οὐκ ἦν δόξης ἀλλοτρίας κοινωνὸς ὡς οἱ χριστόμαχοι φασίν, ἀλλ' οὐδὲ ὕστερος παρὰ τὸν ἐκ θεοῦ πατὸς λόγον ὡς υἱὸς κατὰ μόνας· διὰ τοῦτο καὶ Θεὸς, καὶ κύριος, καὶ ὕψιστος ὀνομάζεται.

Υ. 41. Ἐφη σου διὰ φωνῆς Ἱερεμίου ὁ τῶν ὅλων Θεός, περὶ τῶν Ἰουδαίων· ἀργύριον ἀποδεδοκιμασμένον, καλέσατε αὐτούς· ὅτι ἀπειδοκίμασεν αὐτούς ὁ κύριος, καὶ πάλιν· ἄκουε γῆ, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάσω ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον κακὰ· τὸν καρπὸν ἀποστροφῆς αὐτῶν, ὅτι τῷ λόγῳ μου οὐ προσέσχον, καὶ τὸν νόμον μου ἀπώσαντο· καρποὶ τοίνυν γεῖónασι τῆς αὐτῶν ἀποστρόφης, τὰ συμβεβηκότα αὐτοῖς σκυθρωπὰ δηλονότι· πλὴν καὶ οὕτως ἔχοντας γνώμης, κατηλείει Χριστὸς, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· καὶ γοῦν, ἰδὼν φησι τὴν πόλιν ἐκλαυσεν, ἵνα διὰ τούτου μάθωμεν ὅτι λελύπηται· εἴπερ ὅλως χρή τι τοιοῦτον εἰπεῖν, περὶ τοῦ πάντων ἐπέκεινα Θεοῦ· ἀλλ' οὐκ ἂν ἔγνωμεν ἡμεῖς ὡς κακοὺς ὄντας ἤλείει, εἰ μὴ διὰ πρᾶγματος ἀνθρωπίνου κατέστησεν ἱναργεῖς, ὅπερ οὐκ ἦν ἰδεῖν πεπονθότα· δάκρυον γὰρ κατενεχθέν, λύπης ἐστὶ σημεῖον· οὕτω δὲ δάκρυκε καὶ ἐπὶ Λαζάρῳ· ἵνα συνῶμεν ὅτι λελύπηκεν αὐτὸν ἡ ἀνθρώπου φύσις, πεισοῦσα πρὸς

Θάνατον ἔκτισε γὰρ αὐτὸς ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ τὰ XII.
 πάντα· φθόνῳ δὲ διαβόλου, Θάνατος εἰσῆλθεν
 εἰς τὸν κόσμον· ἀλλ' οὐ γέγονε κρείττων τῶν
 τοῦ κτίσαντος θελημάτων, ὁ τοῦ διαβόλου φθό-
 νος· ἦν δὲ ἀναγκαῖον τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς
 ἀκολουθεῖσαι δίκην καταφέρουσαν εἰς φθορὰν
 τὸν ἀτιμάσαντα νόμους ζωῆς· οὕτω τοιγαροῦν
 δακρύσαι φαμέν αὐτὸν καὶ ἐπὶ γὰρ τῇ Ἰερουσα-
 λὴμ· ἥθελε γὰρ ὡς ἔφην εὐδοκιμοῦσαν ὄρᾶν,
 διὰ τοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν προσήκασθαι πίστιν,
 καὶ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην ἀπαύσασθαι· αἰτιᾶ-
 ται τοίνυν ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ Χριστὸς· καὶ φη-
 σὶν, εἰ ἔγνωσ τὰ πρὸς εἰρήνην σου καὶ σὺ· τούτ-
 ἐστι τὰ χρήσιμά σοι ἀναγκαῖα πρὸς τὸ εἰρη-
 νεῦσαι πρὸς θεὸν· ταῦτα δὲ ἦν, ἡ πίστις· ἡ ὑπα-
 κοὴ· τὸ ἀπέχεσθαι τῶν τύπων καὶ τῆς ἐν νόμῳ
 λαΐρειας· ἀνθελείσθαι δὲ μᾶλλον τὴν ἐν πνεύμα-
 τι καὶ ἀληθείᾳ, δῆλον δὲ ὅτι τὴν διὰ Χριστοῦ.

Οὐ γὰρ ἦσαν ἄξιοι τοῦ εἰδέναί, ἤγουν συν- τ. 42.
 ἰέναι, τὰς θεοπνευστοὺς Γραφὰς, αἱ τὸ Χριστοῦ
 λαλοῦσι μυστήριον· ἄχρι γὰρ σήμερον, τὸ αὐ-
 τὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς δια-
 θήκης μένει· ἡνίκα γὰρ ἀναγινώσκειται Μωϋσῆς,
 κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται· μὴ ἀνα-
 καλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται· αὐ-
 τὸς γὰρ ὢν ἡ ἀλήθεια, παύει τὴν σκιὰν· ἐπει-
 δὴ δὲ τοῖς τοῦ νόμου τύποις οὐ προσεσχέχασιν,

ΧΙΣ. οὐ τεθίανται τὴν ἀλήθειαν· ἀναξίους ἀπέφηναν
 ἑαυτοὺς τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, οἱ ἐξ Ἰσραὴλ·
 ταύτη τοι καὶ ὅσα ψήφῳ Θεοῦ κατεκρύπτοντο·
 κέκρυπται τοίνυν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὰ τῆς
 πρὸς Θεὸν εἰρήνης ἐμποιητικά, ὧν ἐν ἑστί καὶ
 πρῶτον ἡ πίστις, δικαιοῦσα τὸν ἀσεβῆ καὶ συν-
 ἀψύχουσα δι' ἀδυσίασμοῦ καὶ δικαιοσύνης τῷ παν-
 ἄγῳ Θεῷ τοὺς ἔχοντας αὐτήν.

γ. 44. Πόλις ἐπισκοπῆς; τῆς διὰ γε φημί τοῦ πάν-
 ταν ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· καὶ φανερὰ ἡ ἐκβα-
 σις· καὶ γὰρ οἱ πιστεύσαντες, τῆς ἀλώσεως ὑπέρ-
 τεροι γιγνόμενοι γινώσκουσιν τὸν ἐλθόντα αὐτοὺς ἐπι-
 σκέψασθαι καὶ σῶσαι· καὶ ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων
 εἰρήνην σχόντες, ὥστε εἰ καὶ πᾶσα ἡ πόλις ἔβω
 τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῇ συντελοῦντα, οὐδεὶς ἂν
 εἰάτω.

γ. 45. Ἦν μὲν ἐν τῷ ἱερῷ πληθὺς, ἀργυραμοιβοί,
 καὶ οἱ τὰ θυόμενα κατὰ νόμον ζῶα πωλοῦντες·
 ἀλλ' ἦν ἤδη καιρὸς τοῦ καταλῆξαι τὴν σιαν,
 ἀναλάμψαι δὲ τὴν ἐν Χριστῷ ἀλήθειαν διὰ τοῦ-
 το Χριστὸς, ἅτε δὴ μετὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐν
 τῷ παρ' αὐτοῖς νεὺ τιμώμενος, συστέλλεσθαι
 τὰ ἐν νόμῳ προστέταχεν· οἶκον δὲ προσειυχῆς
 ἀναδείκνυσθαι τὸν ναὸν· τὸ γὰρ ἐπιπλήττειν καὶ
 ἀποσοβεῖν τῶν ἱερῶν περιβόλων τοὺς τὰ εἰς θυ-
 σίαν χρήσιμα διαπιπράσκοντας, τοῦτο πάντως
 ἐστὶ, καὶ ἕτερον οὐδὲν ἕτερος δὲ τῶν εὐαγγελι-

στῶν, καὶ φραγέλλιον ἐκ σχοινίων ποιῆσαι φη- XIX.
 σὶ, καὶ ἀπειλῆσαι πληγὰς ἱπανατείνειν αὐτοῖς·
 ἴδει γὰρ εἰδέναι τοὺς τὴν νομικὴν τιμῶντας λα-
 τρεῖαν, μετὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἀνάδειξιν, ὅτι
 πνεῦμα δουλείας ἔχοντες, καὶ τὸ ἐλευθεροῦσθαι
 παραιτούμενοι, ὑπὸ μάστιγας ἴσονται· καὶ ὑπο-
 κείσονται κολάσει δουλολοπρεπεῖ.

Ὁ μὲν τῶν ὅλων σωτὴρ καὶ κύριος χρησί- V. 47.
P. 261. b.
 μως τοῖς ἄρχουσι τὴν ἑαυτοῦ δόξαν καθίστησιν
 ἐμφανῆ, ἵνα πιστεύσωσιν εἰς αὐτὸν ὡς γὰρ ἐξου-
 σία· ἔχων τοῦ λαοῦ, ἐπιμελεῖτο αὐτοῦ· καὶ δὴ
 καὶ ἴδιον ὠνόμαζε πατέρα τὸν Θεόν· ὡς γὰρ
 ἕτερος γέγραφε τῶν ἀγίων εὐαγγελιστῶν, τοῖς
 ἐμπόροις ἔφη· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς
 μου, οἶκον ἐμπορίου· καὶ πάλιν γέγραπται· ὁ
 οἶκος μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς
 δὲ αὐτὸν τοιεῖτε σπήλαιον ληστῶν· ἴδει δὴ οὖν
 προσκυνῆσαι μᾶλλον αὐτῷ ὡς Θεῷ, οἱ δὲ τοῦ-
 το μὲν οὐ πεπράχασιν· ἐζήτουν δὲ αὐτὸν ἀπολί-
 σαι, ἀλλ' οὐχ εὑρίσκον· ὁ γὰρ λαὸς, ἐξεκρί-
 ματο αὐτοῦ ἀκούων, φορτικωτέραν τοῖς γραμ-
 ματεῦσι καὶ φαρισαίοις, καὶ ἅπασιν τοῖς ἡγου-
 μένοις τῶν Ἰουδαίων, ἀποφαίνων τὴν κόλασιν,
 μὴ τε προσιεμένους τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
 ἑτέροις ἰπισκῆπτουσιν.

C A P. XX.

XX.
v. 1. Ο νόμος, φησὶν, ὁ διὰ Μωϋσείως, μόνους ἐκέ-
λευσε τῶν ἱερῶν ἄπτεσθαι σπουδασμάτων, τοὺς
ἐξ αἵματος Λευῖ· αὐτοὶ διατάττουσι τὰ ἐν τῷ
θεῷ ναῷ, αὐτοῖς δέδοται τὸ μυσταγωγεῖν, καὶ
ἡ τῶν ἱερῶν περιβόλων ἐξουσία· σὺ δὲ πῶς ἐξ
ἐτέρας ὑπάρχων φυλῆς, γέγονας γὰρ ἐξ Ἰου-
δα, τὰς ἡμῖν ἐκνεμηθείσας ἀρπάξεις τιμὰς;

p. 262. a. Εἰ γὰρ τὰς Θεοπνεύστους ἤδεις γραφὰς, ὧ
ἀσύνετῃ φάρισαϊ, ἐμνήσθης ἂν ὅτι οὗτος ἐστὶν
ὁ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ἱερεὺς, προσάγων
θεῷ τοὺς πεπιστευκότας εἰς αὐτόν, διὰ τῆς ὑπὲρ
νόμον λατρείας· τί τοίνυν ἀσχάλλεις τῶν ἱερῶν
περιβόλων ἐκπεμπομένων; ὅσα ταῖς κατὰ νόμον
θυσίαις ἦν χρήσιμα; καλοῦντος εἰς ἀληθῆ δι-
καίωσιν τὴν διὰ πίστεως, καὶ παρατιθέντος τῆς
εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν ὁδόν.

v. 2. Κατὰ ταῦτα καὶ τούτοις ἐρωτῶσιν ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἀνδυπήνεγκεν ὁ σωτὴρ
τὰ περὶ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου· οἱ δὲ φεύ-
γουσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ δυσσεβοῦντες οὐ κατα-
πιφρίκασιν· ὁ μὲν γὰρ θεὸς καὶ πατὴρ, προαπ-
έστειλεν τὸν μακάριον βαπτιστὴν διακεκραγό-
τα, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου· εὐθείας ποιεῖ-
τε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· περὶ οὗ φησὶ

καὶ ὁ σοφώτατος εὐαγγελιστὴς· οὗτος ἦλθεν εἰς κκ. μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός· μεμαρτύρηκε δὲ λέγων, ὅτι οὗτος ἐστὶν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ὡς αὐτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἀξιοχρεῖως μὲν οὖν εἰς μαρτυρίαν τὴν ἐπὶ Χριστῷ, μέγας ὦν ὁ μακάριος Βαπτιστὴς· ἐπειδὴ δὲ ἔθος ἦν τοῖς Ἰουδαίοις διαβάλλειν τοὺς προφῆτας, ὡς οὐκ ἀπεισθαλμένους παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἤρετο Χριστὸς· ὁποῖαν περὶ τοῦ Βαπτιστοῦ τὴν δόξαν ἐσχέκασιν· οἱ δὲ διεδίασι μὲν εἰπεῖν τὸ ἀληθές, ἵνα μὴ ἀκούσωσι, διὰ τί μὴ ἐπιστειύσατε αὐτῷ· φεύγουσι δὲ τὸ κατηγορεῖν τοῦ προδρόμου, διδιότες οὐ Θεόν, ἀλλὰ τοὺς ὄχλους· ἐπεὶ δὲ μὴ εἰδέναι ὁπόθεν εἴη τὸ βάπτισμα Ἰωάννου προσηποιοῦντο, καὶ ἐκακούργουν, εἰκότως οὐδὲν αὐτοῖς ἀποκρίνεται.

Ὅλην εὐρήσει τίς τὴν ἐπὶ γε τοῖς υἱοῖς Ἰσ- v. 9.
ραὴλ ἱστορίαν ἐν τούτοις, ὡς ἐν βραχείσι συν-
ενηνεγμένην ἀμπελὼν Γὰρ, ὁ Ἰσραὴλ· ὁ δὲ τοῦ-
τον φυτεύσας, Θεὸς· οὗτος ἀπειδήμησε χρόνους
ἱκανούς· καὶ τοὶ πληροὶ τὰ πάντα, ἀπολιμπά-
νεται δὲ τῶν ὄντων οὐδενός· πῶς οὖν ἀπειδήμη-
σε; μετὰ τὸ ὀφθῆναι ἐν εἵδει πυρὸς καταβεβη-
κὼς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, οὐκέτι τὴν αὐτοῦ παρ-
ουσίαν ὀφθαλμοφανῶς δέδωκεν αὐτοῖς, ἀλλ' ὡς
κατὰ τὴν τὸν τύπον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων,
ἵοικέ πως ἀποδημία μακρᾷ τὸ γεννημένον· πλὴν

κλ. οὐδεὶς γέγονε διὰ μέσου καιρὸς, καθ' ὃν οὐκ
 ἀπεστέλλοντο παρὰ τοῦ Θεοῦ προφῆται καὶ δι-
 καιοὶ νουθετοῦντες· ἀλλ' ἡ φησὶν Ἰερεμίας· ἰδοὺ
 τὸ ῥῆμα κυρίου ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς ὀνειδισμόν·
 οὐ μὴ βουληθῶσιν αὐτοῦ ἀκοῦσαι· διαλογίζε-
 ται δὲ καθ' ἑαυτὸν ὁ τοῦ ἀμπελῶνος δεσπό-
 της, λέγων· τί ποιήσω; οὐχ' ὥς ἐτέρων ἀπορή-
 σας οἰκετῶν, τὸ τί ποιήσω, φησὶ· οὐ γὰρ ἂν
 ἐπέλειψαν αὐτῷ τῶν ἀγίων αὐτοῦ θελημάτων
 οἱ ὑπουργοὶ, ἀλλ' ὥς πάσης ἱατρικῆς μεθόδου
 γεγενημένης, ὠφεληθέντος γε μὴν ἐκείνου μη-
 δὲν· εἴτα φησὶ τὸ ἐντεῦθεν πέμψω τὸν υἱόν μου
 τὸν ἀγαπητὸν· ἴσως τοῦτον ἐντραπήσονται· οἱ
 δὲ ἐπαγωνίζονται τοῖς μιάσμασιν, αἰετὰ πρό-
 τερα τοῖς δευτέροις ἀποκρύπτοντες· ὁ καὶ αὐ-
 τὸς δηλῶν, ἔλεγε· πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν
 πατέρων ὑμῶν· ἄνωθεν γὰρ αὐτοῖς ταῦτα ἐνε-
 κάλουν οἱ προφῆται, λέγοντες· αἱ χεῖρες ὑμῶν,
 αἵματος πλήρεις· καὶ αἵματα ἐφ' αἵμασι μίσ-
 γουσι· καὶ οἰκοδομοῦντες Σιών ἐν αἵμασιν· ἀλλ'
 οὐκ ἐσωφρονίζοντο· καὶ τοὶ ταύτην πρώτην λα-
 βόντες τὴν ἐντολὴν, τὸ οὐ φονεύσεις· καὶ διὰ
 πολλῶν καὶ παντοδαπῶν, εἰς τὴν φυλακὴν τῆς
 ἐντολῆς ταύτης ἐναγόμενοι· ἀλλ' ὅμως τὴν πο-
 νηράν ἐκείνην οὐκ ἀπέθεντο συνήθειαν.

p. 262. b.

Ἀλλὰ μετὰ τοὺς προφῆτας, καὶ τὸν φύσει
 υἱὸν ἀπεχλόναν· ἐκβέβληνται τοίνυν οἱ τῶν ἰου-

δαίων ἡγούμενοι· ὡς καὶ δεισποτικοῖς θελήμα- κκ.
σιν ἀντενηλμένοι, καὶ ἄταρπον ἀποφρήγνεις τὸν
ἐγχειρισθέντα αὐτοῖς ἀμπελῶνα· ἐκδίδεται δὲ
τὸ χωρίον τοῖς τῆς καινῆς διαθήκης ἱερουρτοῖς·
οἱ δὲ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ἀκούσαντες,
ἔφησαν· μὴ γένοιτο· ἐντιϋθιν ἔστιν ἰδεῖν, ὅτι
συνιέντες τῶν αἰνιγμάτων τὸ βάθος, ἀποσιέον-
ται τὸ παθεῖν, καὶ δεδοῖκασιν τὸ ἐσόμενον· ἀλλ'
οὐκ ἔξω γιγνᾶσι αὐτοῦ, διὰ τὸ ἀκάθεκτον
εἰς παρακοήν, καὶ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι πιστεῦσαι
Χριστῷ.

Ἀπιδοκιμάσθη γὰρ, καὶ τοι λίθος ὃν ἐκλε- τ. 17.
κτὸς ὁ σωτὴρ, παρὰ τῶν ὀφειλόντων ὠφελεῖν p. 264. α.
διὰ πάσης ὠφελείας δηλονότι τῆς τῶν ἰουδαίων
συναγωγῆς· ἀλλὰ γέγονεν εἰς κεφαλὴν γωνίας·
γωνία δὲ παρεικάζει τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν τὴν
σύνοδον ἢ τοι συνάφειαν, εἰς ὁμοφυλίαν καὶ ὁ-
μοπιστίαν τῶν δύο λαῶν, φημὶ δὴ τοῦ Ἰσραὴλ,
καὶ τοῦ ἐξ ἐθνῶν· ἔχτισι γὰρ ὁ σωτὴρ τοὺς δύο
λαοὺς εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον· ποιῶν εἰρήνην,
καὶ ἀποκαταλλάσσων τοὺς ἀμφοτέρους, ἐν ἐνὶ
σώματι, πρὸς τὸν πατέρα· ἔοικε τοίνυν τὸ χρῆ-
μα γωνία, δύο τοίχους συναπτούσῃ· ταύτην τι-
θαύμαζε τὴν γωνίαν, ἢ τοι τῶν δύο λαῶν τὴν
εἰς ταυτότητα σύνοδον, ὁ μακάριος Δαβὶδ, λέ-
γων· λίθον ὃν ἀπιδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ κυρίου

xx. ἐγένετο αὕτη, ἡ Γωνία δηλονότι, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν· οὐκοῦν σωτήριος μὲν ὁ λίθος τῇ γωνίᾳ τῇ παρ' αὐτοῦ γενομένη· συντριβὴ δὲ καὶ ὄλιθρος τοῖς ἔξω μεμνηκόσι τῆς νοητῆς καὶ πνευματικῆς ταύτης συνδρομῆς· ὁ γὰρ πεισὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, φησὶ, συνθλασθήσεται· σκανδαλισθέντες γὰρ ἐπὶ Χριστῷ, καὶ προσωπαίσαντες αὐτῷ τῶν ἰουδαίων οἱ δῆμοι, συνετρίβησαν· οὐ γὰρ ἤθελον ἀκούειν τῆς Ἠσαΐου φωνῆς λεγούσης· κύριον αὐτὸν ἀγίασατε, καὶ αὐτὸς ἔσται σου φόβος· καὶ οὐχ' ὥς λίθου προσκόμματι συναντήσεις· αὐτῷ, οὐδὲ πέτρας πτώματι.

v. 19. Ἐξεκαύθη πάλιν εἰς ἀχαλίνους ὄργας, τὸ τῶν φαρισαίων ἐργαστήριον καὶ ἀποκτεῖναι βούλουται τὸν ἐπὶ λύσει θανάτου γεγόμενον ἄνθρωπον· ἀλλὰ διέκοψεν αὐτῶν τὸ ἀνόσιον ἐγχείρημα, ὁ τοῦ λαοῦ φόβος· οὐ γὰρ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἦν αὐτοῖς ὁ λόγος· οὐδὲ γέγονεν αὐτοῖς χαλινός, ἡ διὰ Μωϋσέως ἐντολὴ λέγουσα· ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς· προτιμῶσι δὲ μᾶλλον τῆς εἰς Θεὸν αἰδοῦς, τὸν ἀνθρώπινον φόβον· ποία δὲ αὐτοῖς ἐστὶν ἡ αἰτία καὶ τῆς μανίας ἢ πρόφασις; ἔγνωσαν, φησὶν, ὅτι πρὸς αὐτοὺς εἶπε τὴν παραβολὴν ταύτην· καὶ τοι πῶς οὐ μᾶλλον ἐχρῆν μεμαθηκότας τὸ ἐσόμενον, ἔξω φέρεσθαι τοῦ κακοῦ, καὶ τῇ πίστει τιμῆσαι τὸν

δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἀμνησικακῶ χάριτι χκ.
διασώζοντα τοὺς ταῖς ἀμαρτίαις ἐνισχημένους;
ἀλλ' οὐδὲν τῶν τοιούτων ὑπολογισάμενοι, συ-
κοφανίας τῆς κατ' αὐτοῦ συλλέγουσιν ἀφορμάς.

Καθῆκαν τινὰς ἐπιεικείας δόκησιν ἔχοντας, γ. 20.
πονηροὺς δὲ ὄντας τὸν τρόπον ἐπιλαθόμενοι τοῦ
εἰπόντος θεοῦ, τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν,
συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ οἷέταρ κρύ-
πτειν; ὡς ἀνθρώπῳ προσιόντις κοινῷ τῷ πάντων
σῳτῆρι Χριστῷ· ἀλλ' ἦν ἄμεινον ἐννοεῖν, ὡς γέ-
γονε μὲν ἐν ὁμοιώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς Θεὸς ὢν ὁ
λόγος· ἀπὸ δὲ γε τῆς θεοπρεποῦς, οὐκ ἄνθρω-
πος ὢν μόνον διεδείκνυτο, ἀλλὰ καὶ Θεὸς· τί
δὲ δή φασιν; καὶ ἐπρωώτησαν αὐτὸν κ. τ. λ.

Ἦθελε μὲν γὰρ ὁ Θεός, ἀνθρωπίνης δυ- γ. 21.
αλείας, ἐλεύθερον εἶναι τὸν Ἰσραὴλ· ἐπειδὴ δὲ p. 264. b.
τοὺς Θεοὺς ἐπάτησαν νόμους, γεγονάσιν ὑπὸ
χεῖρα Ῥωμαίων, οἱ καὶ δασμοὺς ἐπέθηκαν αὐ-
τοῖς· ἐζήτουν τοίνυν παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρ-
χῇ τοῦ ἡγεμόνος· προσεδόκησαν γὰρ ὅτι πάντη
καὶ πάντως ἀκούσονται λέγοντος, οὐκ ἔξεστι
φόρους δοῦναι Καίσαρι· ὁ δὲ ἐπιδείξατέ μοι,
φησὶ, δηνάριον ἐπιδειχθέντος δὲ, πάλιν ἥρετο·
τίνας ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; οἱ δὲ, Καίσα-
ρος φασὶν· καὶ τί πρὸς ταῦτα Χριστός; ἀπόδο-
τε τὰ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ
Θεῷ· χρημάτων μὲν γὰρ δασμοὺς ὑποβάλλου-

xx. σι τοῖς ὑπειζευμένοις οἱ τὴν κατ' αὐτῶν λα-
χόντες ἀρχὴν· ζητεῖ δὲ παρ' ἡμῶν ὁ Θεὸς πί-
στιν καὶ ἀγάπην, καὶ τὴν ἐξ ἔργων ἀγαθῶν
εὐοσμίαν· οὐκοῦν τεθαυμάκασι μὲν τὴν ἀπολο-
γίαν καὶ τοῦτο ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἐφ' οὗ
καὶ ἡρώτων, ὥς μείζονα γενέσθαι τὴν ἀμαρτίαν·
οἱ δὲ καὶ τούτων εἰς λήθην ἐνηνεγμένοι, Πιλά-
τῳ προσῆλθον τὸν Ἰησοῦν φάσκοντες, τοῦτον εὐ-
ρομεν διαστρέφοντα τὸν λαόν, καὶ κωλυόντα φό-
ρους δίδόναι Καίσαρι· καὶ ὁμῶς θαυμάσαντες
τὴν ἀπολογίαν, ἀπῆλθον κατησχυμμένοι.

v. 27.
p. 265. a. Ὅποια τίς ἡ τῶν σαδδουκαίων αἵρεσις, δι-
σάφησεν ἐν ταῖς πράξεσιν, ὡδὲ γεγραφώς· σαδ-
δουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν,
μήτε ἄγγελον, μήτε πνεῦμα· φαρισαῖοι δὲ ὁμο-
λογοῦσι καὶ ἀμφοτέρω προσίασι τοίνυν τῷ πάν-
των ἡμῶν σωτῇρι Χριστῷ, ὃς ἐστὶ ζωὴ καὶ ἀνά-
στασις, καὶ ἀναιρεῖν πειρῶνται τὴν ἀνάστασιν·
ὑβρισταὶ δὲ ὄντες καὶ ἄπιστοι, πλάττουσιν τι
μεστὸν ἀμαθίας· ἴδωμεν δὲ ἅπερ αὐτοῖς ἔφη Χρι-
στός, διελείχων αὐτούς, διαλεῖαν τὴν ἀναστα-
σιν πειρωμένους τῷ πλάσματι τῶν ἐν τῷ ἀδελ-
φῶν ἐπὶ μιᾷς γαμετῆς τεθνεώτων· οἱ μὲν γὰρ
υἱοί, φησι, τοῦ αἰῶνος τούτου, τούτέστιν οἱ τὸν
κοσμικὸν καὶ ἐνσώματον διαζῶντες βίαν, τεκνο-
γονίας ἕνεκα γαμοῦσιν, οἳ γε μὴν τὴν εὐκλειᾶ
καὶ ἀγαθῶν μεστὴν κατορθώσαντες ζῶν, εἴτα

καταξιοθίντες τυχεῖν τῆς ἐντίμου ἀναστάσεως, **xx.**
 ἄνω που πάντως ἔσονται τῆς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ
 ζωῆς· διαβιώσονται γὰρ ὡς ἂν ἁγίοις ἄνθρωποι,
 καὶ ἐγγυὲς ἤδη γεγονόσιν Θεοῦ· ἰσαγγελοὶ γάρ
 εἰσι καὶ υἱοὶ Θεοῦ, τὴν ἁλίοις πρέπουσαν πνεύ-
 μασι τελοῦντες λατρίαν, καὶ ὥσπερ τὸ ἀγγε-
 λικὸν πληθος πολὺ μὲν ἐστίν, οὐ μὲν ἐκ γεν-
 έσεως αὐξηθὲν, ἀλλ' ἐκ δημιουργίας ὑπάρχον,
 οὕτω καὶ οἱ ἀνιστάμενοι· καὶ οὐ χρεῖα ἔτι γά-
 μου· ἐπεὶ κἀνταῦθα μετὰ τὸ ἀποβαλεῖν τὸν
 Ἀδὰμ διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῆς ἀθανασίας τὴν χά-
 ριν, διὰ τῆς παιδοποιΐας φυλάττεται τῷ γένει
 τὸ διάδοχον, ἢ τις βοήθεια παρὰ τοῦ πάντα
 προεγνωκότος Θεοῦ προκαταβέβλητο ἤδη καὶ
 ἀπ' ἀρχῆς· ποιήσας γὰρ ἄνθρωπον, ἄρσιν καὶ
 θῆλυ ἐποίησιν· οὐκοῦν ἔσομέθα μὲν ἑαυτῶν ἀ-
 μείνους, ἀποβαλόμενοι τὴν φθορὰν καὶ πνευμα-
 τικὸν ἔχοντες τὸ σῶμα, τούτέστιν εἰς μόνα βλέ-
 πον τὰ τοῦ πνεύματος· καὶ νοῦς δὲ ὁ καταβι-
 βάζων εἰς φαυλότητα, οὐδεὶς ἔσται, τηλικαῦτα
 συνέχοντος ἡμᾶς εἰς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα τοῦ δη-
 μιουργοῦ, διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καθάπερ
 ἀμίλει καὶ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους.

Παρήγαγε γὰρ αὐτοῖς καὶ Μωϋσία, εἰς **v. 37.**
 δόξα τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν· ἐν γὰρ τῇ βά-
 τῳ φησὶ εἰσικιόμικε λέγοντα Θεὸν, ἐγὼ εἰμι
 ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· τίνων δὲ

·κκ. θεός, εἰ μὴ ζήσονται κατ' ἐκείνους; ἀλλ' ἔστι ζώντων θεός· οὐκοῦν πάντα τὰ καὶ πάντων ἀναβιώσονται, τῆς πανσθενεστάτης δεξιᾶς ἀποφειρούσης εἰς τοῦτο ἅπαντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς.

v. 41.
p. 366. a.

Ἀρχὴ συνείσεως ἡ πίστις· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε· σωτήριος δὲ τῶν ἀναγκαίων ἡ ζήτησις ἔστι μὲν ὁμολογουμένως, καὶ υἱὸς καὶ κύριος τοῦ Δαβὶδ, ὁ Ἐμμανουὴλ· τίνα δὲ τρόπον, αὐτὸ δὴ τοῦτο προσήκει νοεῖν, εἴπερ ἔλοιπό τις ἀναμαθεῖν, βαδιεῖται πάντως εἰς ἀκριβῆ θεωρίαν μυστηρίου τοῦ κατ' αὐτόν, ὃ σείσθηται μὲν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, πεφάνερωται δὲ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς· οἱ μὲν οὖν φαρισαῖοι σεισιγήκασιν ἐρομένου Χριστοῦ· ἔδρων δὲ τοῦτο δυστρόπως, μᾶλλον δὲ καθ' ἑαυτῶν· ἵνα μὴ ξεομένης τῆς ἐρωτήσεως, ὃ σωτήριος ἐν αὐτοῖς ἀναλάμψῃ λόγος· οὐ γὰρ ἤθελον εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἡμεῖς δὲ τοῖς νέοις φαρισαίοις τὴν τοιάνδε πεῦσιν προσοίσομεν, τοῖς μήτε υἱὸν ἀληθινὸν τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, μήτε θεὸν εἶναι· λείψουσιν τὸν ἐκ τῆς ἀλίας παρθένου γεννημένον· μερίζουσι δὲ τὸν ἕνα υἱόν, εἰς υἱοὺς δύο· τίνα δὴ τρόπον ὁ υἱὸς τοῦ Δαβὶδ κύριος αὐτοῦ ἔστι, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνῃ κυριότητι μᾶλλον, ἀλλὰ θεϊκῇ; τὸ γὰρ ὅλως ἐκ δεξιῶν αὐτόν καθίσαι τοῦ πατρὸς, τὴν ἄνω δόξαν αὐτῷ προσμαρτυρεῖ· τὰ γὰρ ὁμόθρονα καὶ

ἰσότημα· καὶ ἐν ταυτότητι νοεῖται φυσικῇ· ἡ δὲ xx
 καθήσις ἐπὶ θεοῦ σημάνειεν ἂν οὐχ' ἕτερον, πλὴν
 ὅτι τὴν βασιλείαν, καὶ τὴν τῶν πάντων ἰξου-
 σίαν· κάθηται δὲ ἐκ διξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ πα-
 τρὸς πάντως, κατὰ γε τὸν ἀπλανῆ τοῦ σωτῆ-
 ρος λόγον, ὅτι Θεὸς ὢν ὁ λόγος, καὶ ἐξ αὐ-
 τῆς ἀναφύς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς,
 καὶ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι πρὸς αὐτὸν ὑπάρχων,
 γέγονε σὰρξ, τοὔτίστι τέλειος ἄνθρωπος, οὐκ
 ἐκβεβηκὼς τῶν θείων ἀξιωμάτων, μεμινηκὼς δὲ
 δὲ μᾶλλον, ἐν οἷς ἦν αἰὶ, καὶ θεὸς ὑπάρχων,
 καὶ εἰ γέγονε σὰρξ ἐν ὁμοιώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς·
 κύριος τοίνυν ἵστί τοῦ Δαβὶδ κατὰ γε τὸ πρέ-
 πον τῇ Θεϊκῇ φύσει τὴ καὶ δόξῃ καὶ ἰξουσίᾳ,
 υἱὸς δὲ αὐτοῦ κατὰ σάρκα· ἵδει τοὺς τῶν ἰου-
 δαίων καθηγητὰς, καὶ τοὶ μεγάλῃν αἴροντας τὴν
 ὀφρῦν ἐπὶ τῇ τῶν θείων εἰδήσει νόμων, τὰς τῶν
 ἁγίων προφητῶν μὴ ἀγνοῆσαι φωνὰς· Ἡσαΐας
 γὰρ φησιν, ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν Ἰαστρὶ ἔξει, καὶ
 τέξεται υἱὸν· καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
 Ἐμμανουὴλ, ὃ ἴστι μεθερμηνεύμενον μεθ' ἡ-
 μῶν ὁ Θεός· μεθ' ἡμῶν δὲ γέγονε Θεός ὢν ὁ
 λόγος, τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑπέλθων, ἵνα
 σώσῃ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀλλ' οὐδεὶς ἦν, ὡς ἔφην,
 τοῖς ἰουδαίων καθηγηταῖς, τῆς ἀληθείας ὁ λό-
 γος· ὅποια δὲ τις γέγονεν αὐτοῖς ἡ πρόφασις
 εἰπὲρ τις ἔλοιτό μαθεῖν, ἀκούσῃται πρὸς ἡμῶν·

XX. ὅτι τὸ μὴ ἐθέλειν ἀποφοιτᾶν τῆς συντροφίου φιλοδοξίας, μήτε μὴν τῆς ἐπαράτου φιλοκερδείας.

v. 46.
p. 266. b.

Τῶν ἱραμματέων ἀρρώσθηματά ἦσαν, τὸ φιλόκομπον καὶ τὸ φιλοκερδές· ἵνα τοίνυν τῶν οὕτως αἰτιαμάτων, ἔξω. που γένηται τῶν ἀγίων μαθητῶν ὁ χορὸς, παρὲς γὰρ χρησίμως, λέγων· μὴ ἀνάσκησθε τοῖς ἴσοις ἀλῶναι κακοῖς, μὴ δὲ τῆς ἐκείνων ἀφιλοθείας γένησθε κοινωνοὶ· ποῖον γὰρ ἦν τὸ ἔθος αὐτοῖς; τὸ βαδίζειν ἐν ἀγοραῖς, εὖ μὲν περισταλμένους, κατὰσύροντας δὲ βαθεῖαν ὀφρῦν, τὸ τοὺς παρὰ τῶν ὁρώντων ἐπαίνους ζητεῖν, τὸ ἐπίπλαστον ἔχειν τὸ ἔθος, τὸ βαττολογεῖν ἐν προσηυχαῖς.

C A P. XXI.

XXI.
v. 1.

Ἐφη που ὁ σωτὴρ, μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· τούτους ἰσοπτεύει προσφέροντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάχιον· ἀλλ' ὥς ἐκ πλούτου πολλοῦ, πολλὰ μὲν ἦσαν ὥς εἶκός, τὰ παρ' ἑκάστου καρποφορούμενα· ὁλίγα δὲ πάλιν καὶ τῆς τῶν προκομιζόντων ἀνάξια χειρὸς· εἶτα μετ' ἐκείνους, γυναῖον πτωχεῖα δεινῇ κατηχθισμένον, εἰσέθει, ἔξ ἑράνου μόλις καὶ δὲ σὺν ἰδρωτί συλλέγον, εὐτελειστάτην καὶ ἀποχρῶσαν ἡμέρα διατropheν· εἶτα δύο προσῆεν ὀβολοὺς, ὥσπερ ἀποκτωμένη τὸν βίον· ὃ παρα-

δόξου θαύματος ἡ τὸν παρ' ἑτέρου ἔλιον ζῆ· κχι.
 τοῦσα διηνεκῶς, αὐτὴ δανίζει θεῷ, καρποφό-
 ρον αὐτῷ καὶ αὐτὴν ἀποφαίνουσα τὴν πτωχείαν
 νικᾷ τοῖσ' αὐτοῦ τοὺς ἄλλους, καὶ δικαία ψήφω
 στεφανοῦται παρὰ θεῷ.

Οὐ συνίεσαν οἱ μαθηταὶ τῶν εἰρημένων τῇ ^{τ. 7.}
 δυνάμει, ἀλλὰ περὶ συντελείας τοῦ αἰῶνος εἰ- ^{p. 368. b.}
 ρῆσθαι νομίσαντες, ἤροντο πότε ταῦτα ἔσται·
 διὸ καὶ αὐτοὶ ἀφήσει μὲν τίως τοὺς περὶ τῆς
 ἀλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων λόγους· τοὺς δὲ πε-
 ρὶ συντελείας ὑφαίνει, καὶ φησὶν ὅτι πρὸ τῆς ἐξ
 οὐρανῶν αὐτοῦ καθόδου, προδραμοῦνται τινες,
 τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἑαυτοῖς περιπλάττοντες, οἷς
 οὐ χρὴ πείθεσθαι· ἠθέλησε μὲν γὰρ ὁ μονογε-
 νῆς τοῦ θεοῦ λόγος, ἵνα σώσῃ τὴν ὑπ' οὐρανόν,
 καὶ γέννησιν ὑπομείναι τὴν κατὰ σάρκα ἐκ γυν-
 αϊκός· ἦν δὲ τὸ χρῆμα αὐτῷ κίνωσις καὶ ταπεί-
 νωσις· ὥς οὖν ἑαυτὸν καθεὶς εἰς κίνωσιν λα-
 θάνειν ἡξίου· καὶ γοῦν ἐπέτιμα τοῖς ἀποστόλοις
 πρὸ τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἵνα μὴ φανερόν αὐτὸν
 ποιήσωσιν· ἰδεῖτο γὰρ τοῦ λαθεῖν τῆς μετὰ σαρ-
 κὸς οἰκονομίας ὁ τρόπος, ἵνα καὶ τὸν τίμιον
 ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείνας σταυρὸν ὡς ἄνθρωπος,
 καταργήσῃ τὸν θάνατον· καὶ τῆς κατὰ πάντων
 τυραννίδος ἀποσοβήσῃ τὸν σατανᾶν, ἡ δὲ δευ-
 τέρα καὶ ἐξ οὐρανοῦ κατὰφοίτησις, οὐ ληληθό-
 τως ἔσται κατὰ καὶ πρὸ τούτου, ἀλλ' ἐπίση-

ΧΙΙ. **μός** τε καὶ φόβου μεστὴ καταβήσεται γὰρ δορυφορούντων αὐτὸν τῶν ἀγίων ἀγγέλων, καὶ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἵνα κρίνῃ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ· οὐκοῦν ὅταν τινες ἐξερθῶσι ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, μὴ πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν.

γ. 9.
p. 269. α. ***Ἡ** καὶ τέλος τὸ κοινόν φησι, καὶ τὴν παγκόσμιον συντέλειαν.

κ. 10. Δίδωσι σημεία σαφῇ τε καὶ ἱναρτῇ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου· πόλεμοι γὰρ ἴσονται φησὶν καὶ καταστασίαι, καὶ λιμοὶ καὶ φόβητρα ἀπ' οὐρανοῦ· ὡς γὰρ ἕτερος φησὶ τῶν εὐαγγελιστῶν, πάντα τὰ ἄστρα πεισεῖται, ἐίλιχθήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον, αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.

Διὰ μέσου μὲν τοι τρίτησιν ὁ σωτὴρ τὰ περὶ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων· καὶ τὸν λόγον κεράννυσι λέγων· πρὸ δὲ τούτων πάντων
κ. τ. λ.

ν. 12. Πρὸ γὰρ τῶν τῆς συντέλειας καιρῶν, ἤλω μὲν ἢ τῶν Ἰουδαίων χώρα, κατὰ δραμούσης αὐτὴν τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς, ἐμπέπηρησται δὲ ὁ ναὸς, κατεσιέσθη τὰ παρ' αὐτοῖς βασιλεία, πίπτουται τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἡ δύναμις· πρὶν δὲ ταῦτα συμβῆναι, ἐδιώχθησαν παρ' αὐτῶν οἱ μακάριοι μαθηταὶ, δεισμῶται γεγόνασι, ἤχθησαν ἐπ' ἄρχοντας, ἐπέμφθησαν ἐπὶ βασιλείας·

ἀπεστάλη Γοῦν ὁ Παῦλος εἰς Ῥώμην, πρὸς Καί- κχι.
 σαα, καὶ Φήστω παρέστη καὶ Ἀγρίππᾳ· πλὴν
 γέγονεν αὐτοῖς εἰς μαρτύριον, τοῦτίσιν εἰς μαρ-
 τυρίου δόξαν, τὰ ἐπειρηγεμένα.

Παρεγγυᾷ ὅτι μὴ προμελιτᾷτε μέλλοντες v. 14.
 ἀπολογεῖσθαι· λήψετε γάρ φησι παρ' ἐμοῦ
 σοφίαν καὶ γλῶσσαν ἄμαχον καὶ ἀκαταλῶνιστον
 τοῖς ἀντικειμένοις ὑμῖν· ἀποκείρων δὲ καὶ τῆς
 ἀνθρωπίνης μικροψυχίας τὰς ἀφορμὰς, παρα-
 δοθήσεσθαι φησὶν αὐτοὺς παρὰ τῶν οἰκιοτά-
 των, πλὴν ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως σωθήσονται
 παρ' αὐτοῦ· ἐπάγει γοῦν· παραδοθήσεσθε δὲ
 κ. τ. λ.

Ὁ δὲ κύριος σαφιστέραν ποιῶν τὴν προαγῶ- v. 20.
 ρευσιν τῆς ἀλωσίως, ἐπάγει· ὅταν δὲ ἴδῃτε κυ- p. 270. a.
 κλουμένην κ. τ. λ.

Ἐλεύσεταί, φησιν, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, v. 27.
 οὐκ ἔτι ἐν ὑφέσει, οὐδὲ ἐν μικροπρεπείᾳ τῇ καθ' p. 272. a.
 ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν δόξῃ καὶ δυνάμει θεότητος· κατ'
 ἀμφοτέρων δὲ ἀκούσῃ τὸ πολλῆς, μετὰ δυνά-
 μως γὰρ πολλῆς καὶ δόξης πολλῆς, τὴν διευ-
 τέραν αὐτοῦ πρὶν εἶναι θεοφάνειαν, ἐπεὶ τὴν προ-
 τέραν μετὰ ἀσθενείας καὶ ἀτιμίας ἐποίησατο.

Ἀναβιώσονται γὰρ οἱ νεκροί, καὶ ἀποδύσε- v. 28.
 ται τὴν φθοράν τὸ ἐκ γῆς τοῦτο καὶ εὐάλωτον
 τοῖς πάθεσι· ἐνδύσεται δὲ τὴν ἀφθαρσίαν, Χρι-
 στοῦ νέμοντος αὐτὴν, καὶ συμμόρφους τῷ σώ-

XXI. ματι τῆς δόξης αὐτοῦ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύον-
τας ἀποφαίνοντος.

v. 37.
p. 273. a.

Τίνα δὲ ἦν ἃ ἐδίδασκεν, ἡ πάντως που τὰ
ὑπὲρ τὴν νομικὴν λατρείαν; ἐνειστήκει γὰρ και-
ρὸς τοῦ τὴν σκιὰν μεταπλάττεσθαι εἰς ἀλήθειαν·
ὁ δὲ ὄχλος ἥδιστα ἠκροᾶτο· τεθαυμάκασι γὰρ
αὐτὸν πλειστάκις, ὅτι ἐξουσία ἦν ὁ λόγος αὐ-
τοῦ, ὡς αὐτὸς γὰρ ὑπάρχων ὁ πᾶλαι λαλῶν
διὰ τε Μωϋσέως, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῶν
ὄλων κύριος, μεθίστη μετ' ἐξουσίας πρὸς τὴν
πνευματικὴν λατρείαν τὰ ἐν τύποις κεχρησμέ-
νη· ἐκείνη δὲ μὴν εἰς τὸ ὅρος τῶν ἐλαιῶν,
τοὺς ἐν τῇ πόλει θορύβους παραιτούμενος· ἵνα
ἡμῖν καὶ τούτῳ γένηται τύπος· τῷ γε μὴν ὄχλῳ
ὁρῶντι πρὸς αὐτὸν, προσῆκε λέγειν τὸ τοῦ
Δαβὶδ· ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὁρῶ, ὡς
ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου.

C A P. XXII.

XXII.
v. 1.
p. 278. a.

Θεὸς δὲ ὅτι ἄνωθεν ἡμῖν ὁ σωτὴρ ἐνομοθέτει
τὰ κάλλιστα καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ διὰ νό-
μου καὶ προφητῶν σύμβουλος ἡμῖν ἀγαθὸς εἰς
σωτηρίαν ἐγένετο, ἀλλὰ τότε μὲν δι' αἰνίγμα-
τος καὶ σκιᾶς, διὰ τὴν τῶν ἀκροωμένων ἀσθένειαν·
νυνὶ δὲ γυμνὴν ἡμῖν παρῴθει τὴν ἀλήθειαν,
καὶ αὐτὴν τῶν πραγμάτων εἰς μέσον ἄγει

τὴν εἰκόνα· ἔδει γὰρ ὄντως διὰ μὲν τῶν θείων· XXII.
 πάντων διακονεῖσθαι τοὺς τύπους, διὰ δὲ τοῦ
 πάντων δεσπότης τὴν ἀλήθειαν· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς
 ἦν ὁ λέγων περὶ ἑαυτοῦ, ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια·
 ἀποκεκινημένης τοῖς λαοῦν τῆς σκιᾶς, εἰσίστω λοι-
 πὸν ἡμῖν τῆς ἀληθείας ἡ δύναμις· φαινέσθω
 τῶν δι' αἰνίγματος εἰρημένων ὁ τύπος ἐναργέ-
 τερος· Ἰουδαῖοι μὲν οὖν σφάλλονται καὶ πλα-
 νῶνται, καὶ τῶν δεινῶν ἐκπίπτουσι λογισμῶν·
 ἀζύμους ἄρτους παρατιθέμενοι· οὐκ ἀκούουσι
 δὲ ὡς εἶκος τοῦ Παύλου λέγοντος· βρωμα ἡμᾶς
 οὐ παρίστησι τῷ θεῷ, καὶ τὰ ἐξῆς· οὐδὲ τοῦ
 σωτῆρος· οὐκ οἶδατε ὅτι πᾶν τὸ εἰσερχόμενον εἰς
 τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφι-
 δρώνα ἐκβάλλεται· ἡμεῖς δὲ πνεύματι τὰ πνευ-
 ματικά συγχρίνομεν· ὡς ζύμην, τὴν κακίαν ἀπο-
 φεύγοντες· καὶ πράξεις ἀγαθὰς ἐπιτηδεύοντες,
 ἵνα σὺν Χριστῷ ὡς ἐν ἀνωγαίῳ εἰς τὴν αἰῶ· Ἱε-
 ρουσαλὴμ ἀνακληθῆσόμεθα· ἦν Ἡσαίας ἀποθαυ-
 μάζων ἔλεγεν, ὡς πρὸς ἡμᾶς τοὺς μέλλοντας
 εἰς ἐκείνην ἔσεσθαι τὴν πόλιν· οἱ ὀφθαλμοί σου
 ὄψονται, Ἱερουσαλὴμ πόλις πλούσια, σκηναὶ αἱ
 οὐ μὴ σεισθῶσιν, οὐδὲ τὰ σχοινία αὐτῆς οὐ μὴ
 διαρραγῶσιν· ἡ μὲν γὰρ παρὰ ἀνθρώποις εὐ-
 θυμία, εἰς ὀλίγον ἀντίχει· ἀπορρήγνυνται δὲ
 ὀλίγης τινὸς μεταξὺ γενομένης μεταβολῆς· αἱ
 δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς μοναὶ καὶ τὸ παρ' αὐταῖς

πχιπ. ἀγαθὸν, γενναῖον ἔχει τὸν νόνον, τῇ τοῦ θεοῦ
βουλήσει διακρατοῦμενον· ἵνα τοίνυν ἐν ταῖς σύ-
τῳ ἀξιαγάστοις καταλύσωμεν μοναῖς, καὶ συν-
ιορτάσωμεν τῷ Χριστῷ, καθαρὰν ἐπιτελείσωμεν
τὴν νησιείαν, μὴ βρωμάτων συμμετροῦντες αὐ-
τῆς τὴν δύναμιν, ἀλλ' ὥσπερ ἀναχωροῦμεν περ-
ιέργου τραπέζης, καὶ τῆς ἄλλης τρυφῆς ἀνα-
χωρήσωμεν καὶ ποικιλίας κακῶν.

γ. β.
p. 279. α.

Ἰδωμεν τοὺς τύπους τιμῶσαν ἔτι τὴν ἀλή-
θειαν· ἐλθούσης γάρ φησι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν
ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα, δύο τινὰς ἀπολέγδην
τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἦσαν δὲ Πέτρος καὶ Ἰω-
άννης, πέπομφεν ἐν τῇ πόλει, εἰπὼν αὐτοῖς τὰ
προγεγραμμένα· καὶ τοι τί δή ποτε οὐ τὸν ἄν-
θρωπον ἐναργῶς καταμεμήνυκε τοῖς ἀπεισταλ-
μένοις; οὐ γὰρ ἔφη πρὸς τὸν δεῖνα τυχόν, ἀλ-
λὰ σημεῖον δίδωκεν, ἄνθρωπον ἀπλῶς κεράμιον
σκεῦος πεφορτισμένον· τί οὖν πρὸς τοῦτο φα-
μέν; ἤδη τοῖς Ἰουδαίοις ὑποσχόμενος ἦν ὁ προ-
δότης παραδώσειν αὐτὸν ἵνα τοίνυν μὴ μάθῃ
τὸν ἄνθρωπον, καὶ δραμὼν ἀπεγγεῖλῃ τοῖς μι-
σθωσαμένοις, δίδωσι σημεῖον· ἔτι γὰρ ἐπλάτ-
τει τὴν μαθητοῦ εὐνοίαν ἔχειν, μισοφονίαν ὠδί-
νων· ὑπαντήσῃ γάρ φησιν ὑμῖν ἄνθρωπος κερά-
μιον ὕδατος βαστάζων· ἢ τάχά που καὶ μυστί-
κόν τι καὶ ἀναγκαῖον διὰ τούτου δηλῶν· ἐνθα
γὰρ ἂν εἰσέλθοι τὸ ὕδωρ, δῆλον δὲ ὅτι τὸ τοῦ

ἁγίου βαπτίσματος, ἐκεῖ καταλύσει Χριστὸς· XXII.
 πάντῃ γὰρ ἡμᾶς ἀπαλλάττει ῥύπου, ὥστε καὶ
 ναὸν ἡμᾶς ἅγιον γενέσθαι Θεοῦ, καὶ τῆς θείας
 αὐτοῦ φύσεως κοινωνοὺς διὰ μετοχῆς τοῦ ἁγίου
 πνεύματος· οὐκ ἂν δὲ ἀμάρτοι τίς τοῦ ἀληθοῦς,
 καὶ ἀνάγειον εἶναι λέγων τοῦ ἁγίου πνεύμα-
 τος, πάντῃ ἁγίου ψυχὴν· καυχάσθω γὰρ φη-
 σιν ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ.

Ἐποιμάσασι τὸ πάσχα τοῖς μαθηταῖς, συν- v. 15.
 εἰσιᾶτο Χριστὸς· ἀνεξικακῶν δὲ τῷ προδοτῇ,
 φησὶν· ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ'
 ὑμῶν· τί δὲ τοῦτο δηλοῖ; καιρὸν ἐζητεῖ τῆς προ-
 δοσίας ὁ φιλάργυρος μαθητὴς· ἵνα δὴ μὴ πρὸ
 τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα τοῖς φονῶσιν αὐτὸν πα-
 ραδῶ, οὐ διαμεμήνυκεν ὁ σωτὴρ ἢ τὸν οἶκον,
 ἢ τὸν ἄνθρωπον, παρ' ᾧ τὸ πάσχα πεπλήρωκεν·
 ἀποδιδούς τοιγαροῦν τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ θελῆ-
 σαι σαφῶς εἰπεῖν τὸν παρ' ᾧ κατέλυσεν, ἐπι-
 θυμία, φησὶν, ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φα-
 γεῖν μεθ' ὑμῶν· ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, πᾶσαν
 ἐθέμην σπουδὴν, ὅπως ἂν ἰσχύσω λαθεῖν τὴν
 τοῦ προδόντος ἀνοσιότητα, ἵνα μὴ πρόωρον ὑπο-
 μείνω τὸ πάθος· φάτω τὸ πάσχα τοῦτο, ἕως οὗ
 πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· ἔθος δὲ αὐ-
 τῷ βασιλείαν Θεοῦ ὀνομάζειν τὴν ἐν πίστει δι-
 καίωσιν, τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος κάθαρσιν,
 καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος μέθεξιν, καὶ τῆς

XXII. ἐν πνεύματι λατρείας τὴν δύναμιν οὐχοῦν οὐ γεύσομαι φησι τοιούτου πάσχα, τοῦ διὰ βρώσεως δηλονότι δηλουμένου τυπικῶς, ἕως οὗ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· τοὔτέστιν ἀναδειχθέντος τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εὐαγγελίζεται· πληροῦται γὰρ ἐν ἡμῖν τοῖς τὴν ὑπὲρ νόμον τιμῶσι λατρείαν, πάσχα τὸ ἀληθινόν· καὶ οὐκ ἐξ ἀγέλης ἀμνὸς ἀγιάζει τοὺς ἐν Χριστῷ, αὐτὸς δὲ μᾶλλον ἀγίως ἱεουργούμενος διὰ τῆς μυστικῆς εὐλογίας, καθ' ἣν εὐλογούμεθα καὶ ζωοποιούμεθα· γέγονε γὰρ ἡμῖν ἄρτος ζῶν, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζῶν διδοὺς τῷ κόσμῳ.

p. 280. 2.

Ἀσταχύων γὰρ οἶά τις ἀπαρχή, καὶ νέος ὥσπερ καρπὸς ἐν εἶδει δράγματος, νοεῖται Χριστός· ὁ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ἡ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἡμῖν ὁδός, ὁ πάντα πρὸς καινότητα μεταστοιχειῶν, καὶ παλαιότητος ἀπαλλάττων· ἀνεκομίζετο δὲ τὸ δράγμα ἐναντι κυρίου· ἐγηγερμένος γὰρ ἐκ νεκρῶν ὁ Ἐμμανουὴλ ὁ νέος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὡς ἐν ἀφθαρσίᾳ καρπὸς, ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν· ἵνα ἐμφανισθῇ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, καὶ οὐχὶ δὴ πάντως ἑαυτὸν εἰς ὅψιν ἄγων αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἂν ἀπολιμπάνοιτο τοῦ πατρὸς, ὡς Θεός, ὡς ἐν ἑαυτῷ δὲ μᾶλλον εἰς ὅψιν ἄγων ἡμᾶς τοὺς ἔξω προσώπου καὶ ἐν ὁργῇ, διὰ τὴν

ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ τὴν καθ' ἡμῶν τυραν- κχιι.
νῆσασαν ἀμαρτίαν· ὅρα δὲ ὅπως ἡμῖν ὁ νόμος
καὶ τὸν τῇ ἀναστίᾳσι πρέποντα προανέιψου καί-
ρὸν, τοὔτέστι τὴν τρίτην ἡμέραν· τῇ γὰρ ἑπαύ-
ριον τῆς πρώτης φησὶν, ἀνοίσει τὸ δράγμα ὁ
ἱερεὺς ἐναντὶ κυρίου· εἰσκεικόμικε δὲ παραχρῆμα
τῆς ἀγίας ἡμῖν πεντηκοστῆς προανατύπωσιν ἐν-
αργῇ, ἐπὶ αὐτῇ χρῆναι λέγων ἑπαριθμεῖν ἑβδομά-
δας, τῇ τοῦ δράματος ἀνακομιδῇ· μετὰ γάρ
τοι τὴν ἀναστίσιμον τοῦ σωτῆρος ἡμέραν, ἐπὶ αὐτῇ
συνείροντες ἑβδομάδας, τὴν ἑπαύριον πεντηκο-
στὴν ἰορτάζομεν οἱ πεπιστευκότες.

Εὐχαριστεῖ μὲν, τοὔτέστιν ἐν σχήματι προσ- ^{7. 17.}
ευχῆς διαλέγεται τῷ θεῷ πατρὶ, κοινωνὸν ὥσ- ^{p. 281. 2.}
περ αὐτὸν καὶ συνευδοκητὴν ἀποφαίνων τῆς δο-
ξησομένης ἡμῖν εὐλογίας ζωοποιοῦ· πᾶσα γὰρ
χάρις καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἐφ' ἡμᾶς ἔρχε-
ται παρὰ πατρὸς δι' υἱοῦ, ἐν ἀγίῳ πνεύματι·
τύπος δὲ ἦν ἅρα τὸ δρώμενον εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς,
τῆς ὀφειλούσης προσανατείνεσθαι λιτῆς εἰ μέλ-
λοι προτιθεσθαι παρ' ἡμῶν τῆς μυστικῆς καὶ
ζωοποιοῦ δωροφορίας ἡ χάρις, ὃ δὴ καὶ δρᾷν
εἰδίμεθα· προσαναπέμποντες γὰρ τὰς εὐχαρι-
στίας, καὶ ὁμοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δοξολογοῦν-
τες τὸν υἱὸν σὺν τῷ ἀγίῳ πνεύματι, πρόσσιμεν
οὕτω ταῖς ἀλίσαις τραπέζαις· πιστεύοντες τε ὅτι
ζωοποιούμεθα καὶ εὐλογούμεθα καὶ σωματι-

χχιι. κῶς καὶ πνευματικῶς δεχόμεθα γὰρ ἐν αὐτοῖς
 τὸν ἐνανθρωπήσαντα δι' ἡμᾶς τοῦ θεοῦ πατρὸς
 λόγον, ὅς ἐστι ζῶν καὶ ζωοποιός· εἴτα τίς ἐσ-
 τιν ὁ τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου λόγος, ὡς ἐνι
 ζητήσωμεν· ἔκτισε τοίνυν ὁ τῶν ὄλων θεὸς ἐπὶ
 ἀφθαρσίᾳ τὰ πάντα· καὶ εἰσὶν αἱ γενέσεις τοῦ
 κόσμου σωτήριοι· φθόνῳ δὲ διαβόλου, θανάτος
 εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον· παρεικόμισε γὰρ εἰς
 παράβασιν καὶ παρακοὴν τὸν πρῶτον ἄνθρωπον,
 καὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ὑπὸ θεῖαν ἀράν· εἴ-
 ρηται γὰρ πρὸς αὐτὸν, γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπε-
 λεύσῃ· ἀλλ' ὑπερήλλατο τῆς ἐκείνου δυστροπίας
 τὸ βλάβος, ἡ τοῦ κτίσαντος ἡμερότης· βεβοή-
 θηκε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς· ζῶν μὲν γὰρ ἐστὶ κατὰ
 φύσιν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ· μόνος δὲ τοῦτο ὑπάρ-
 χων, ἐξελάμψε τὸν Χριστὸν, ζῶν ὄντα καὶ αὐ-
 τὸν οὐ γὰρ ἦν ἐτέρως δύνασθαι τὸν οὐσιωδῶς
 ἐκ ζωῆς προελθόντα λόγον· πάντα τοίνυν ὁ θεὸς
 καὶ πατὴρ ζωογονεῖ δι' υἱοῦ, ἐν ἀγίῳ πνεύμα-
 τι· πῶς οὖν ἔδει τὸν ἐπὶ γῆς ἄνθρωπον κεκρα-
 τημένον θανάτῳ πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναδραμεῖν;
 ἔδει τὴν ἀποθνήσκουσαν σάρκα, τῆς παρὰ θεοῦ
 ζωοποιοῦ δυνάμειος γενέσθαι μέτοχον· δύναμις
 δὲ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡ ζωοποιός, ὁ μονο-
 γενής ἐστι λόγος· τοῦτον ἡμῖν ἔπεμψε σωτῆρα
 καὶ λυτρωτὴν, καὶ γέγονε σὰρξ· οὐ τροπὴν ἢ
 ἀλλοίωσιν ὑπομείνας εἰς ὅπερ οὐκ ἦν οὔτε μὴν

ἀποφοιτήσας τοῦ εἶναι λόγος· γεννηθεὶς δὲ μᾶλ- XXII.
 λον κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, καὶ ἰδιοποιησά-
 μενος σῶμα τὸ ἐξ αὐτῆς, ἵν' ἡμῖν ἑαυτὸν ἐμ-
 φυτεύσῃ καθ' ἑνωσιν ἀδιάσπαστον, καὶ θανάτου
 καὶ φθορᾶς ἀποφῆνῃ κρείττονας· τὴν γὰρ ἡμῶν
 ἡμπέσχιτο σάρκα, ἵν' ἐκ νεκρῶν ἀναστήσας αὐ-
 τήν, ὁδοποιήσῃ λοιπὸν τῇ πρὸς θάνατον κατενη-
 νεγμένη σαρκί, τὴν εἰς ἀφθαρσίαν ἀναδρομὴν·
 καθὰ φησὶν ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώ-
 που θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νε-
 κρῶν, ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνή-
 σκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωο-
 ποιηθήσονται· ἐνώσας τοίνυν ἑαυτῷ τὴν τῷ θά-
 νάτῳ κάτοχον σάρκα, θεὸς ὢν ὁ λόγος καὶ ζωὴ,
 ἀπεσόβησε μὲν αὐτῆς τὴν φθοράν, ἀπέφηνε δὲ
 αὐτὴν καὶ ζωοποιὸν καὶ μὴ ἀπιστήσης οἷς εἴ-
 πον· δέχου δὲ μᾶλλον ἐν πίστει τὸ ῥῆμα, ἐκ
 μικρῶν παραδειγμάτων τὰς ἐπ' αὐτῷ δὴ τού-
 τῳ πληροφορίας συλλείων· ὅταν εἰς οἶνον ἢ τοῦν
 εἰς ἔλαιον ἢ εἰς τι τῶν ὑγρῶν, μικρὸν ἄρτον
 ἐμβάλης, εὐρήσεις αὐτὸν γεγονότα μεστὸν τῆς
 ἐκείνου ποιότητος· ὅταν σίδηρος ὁμιλήσῃ πυρὶ,
 τότε ἐμπύλαται τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, καὶ σί-
 δηρος ὢν κατὰ φύσιν ἰδίαν, τὴν τοῦ πυρὸς ὠδί-
 νει δύναμιν· οὕκοῦν ὁ ζωοποιὸς τοῦ θεοῦ λόγος,
 ἐνώσας ἑαυτὸν τῇ ἰδίᾳ σαρκί, καθ' ὃν οἶδε τρό-
 πον αὐτὸς, ζωοποιὸν ἀπέφηνεν αὐτὴν· ἔφη γὰρ

ΧΗΠ. αὐτὸς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· καὶ πάλιν· ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ἐάν τις φάγη ἐκ τοῦ ἄρτου τούτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστὶν ἀμὴν, λέγω ὑμῖν· ἐάν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· οὐκοῦν ἐσθιόντες τὴν σάρκα τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ πίνοντες αὐτοῦ τὸ τίμιον αἷμα, ζωὴν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς, ἐν ὧς πρὸς αὐτὸν ἀποτελούμενοι, καὶ ἐν αὐτῷ μένοντες, ἔχοντες δὲ αὐτὸν καὶ ἐν ἑαυτοῖς· καὶ μὴ τις λείπῃ τῶν ἀπιστεῖν εἰσθότων, ἄρα οὖν ἐπειδὴ καὶ ἐν ἡμῖν ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἀυλίζεῖται, ζωοποιόν ἐστι καὶ τὸ ἐκάστου σῶμα; ἴστω δὲ μᾶλλον ὡς ἕτερόν ἐστι τὸ κατὰ μέθεξιν σχετικὴν ἡμᾶς ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν, ἕτερον δὲ ὁλοθρόπως τὸ αὐτὸν γενέσθαι σάρκα, τοὔτέστιν ἴδιον ποιήσασθαι σῶμα τὸ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ληφθὲν· οὐ γὰρ ἐν ἡμῖν γενόμενος, ἐνανθρωπήσαι λέγεται καὶ γενέσθαι σὰρξ· τοῦτο γὰρ γέγονεν ἅπαξ, ὅτε προῆλθεν ἄνθρωπος, οὐκ ἀποβαλὼν τὸ εἶναι θεὸς ἴδιον οὖν γέγονε σῶμα τοῦ λόγου, τὸ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ληφθὲν καὶ ἐνωθὲν αὐτῷ· πῶς δὲ ἢ τίνα τρόπον, εἰπεῖν οὐκ

ἔνεστιν ἄφραστος γὰρ καὶ ἀπερινόητος παντε- XXII.
 λῶς, καὶ αὐτῷ μόνῳ γνώριμος ὁ τῆς ἐνώσεως
 τρόπος· ἔδει τοίνυν αὐτὸν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύ-
 ματος ἐν ἡμῖν γενέσθαι θεοπρεπῶς· συνανακίρ-
 νᾶσθαι δὲ ὥσπερ τοῖς ἡμετέροις σώμασι, διὰ
 τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς καὶ τοῦ τιμίου αἵμα-
 τος· ἃ δὴ καὶ ἐσχήκαμεν εἰς εὐλογίαν ζωοποιὸν,
 ὡς ἐν ἄρτῳ τὸ καὶ οἶνῳ· ἵνα γὰρ μὴ ἀποναρχί-
 σωμεν, σάρκα τὴν καὶ αἷμα προκειμένα βλέπον-
 τες ἐν ἁγίαις τραπέζαις ἐκκλησιῶν, συγκαθι-
 στάμενος ὁ θεὸς ταῖς ἡμετέραις ἀσθενείαις, ἐνή-
 σι τοῖς προκειμένοις δύναμιν ζωῆς, καὶ μεθίστη-
 σιν αὐτὰ πρὸς ἐνέργειαν τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς· ἵνα
 εἰς μέδεξιν ζωοποιὸν ἔχωμεν αὐτὰ, καὶ οἶον
 σῶμα ζωοποιὸν ἐν ἡμῖν εὐρεθῇ τὸ σῶμα τῆς
 ζωῆς· καὶ μὴ ἀμφιβάλλῃς ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀλη-
 θές, αὐτοῦ λέγοντος ἐναργῶς, τοῦτό μου ἐστὶ
 τὸ σῶμα, καὶ τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα· δέχου
 δὲ μᾶλλον τοῦ σωτῆρος ἐν πίστει τὸν λόγον·
 ἀλήθεια γὰρ ὦν, οὐ ψεύδεται (*).

Ὡς το μὲν ἴσως διαβολικῆς ἀπονοίας ἐπίμι- v. 21.
p. 282. b.

(*) Nolo heic praetermittere praeclarum aliud S. Cyrilli de sacramento Eucharistiae testimonium, quod in eodem codice p. 282. b. legitur. Κυρίλλου πρὸς Καλοσίριον. Μαίρονται γε μὴν εἰ λέγοντες ἀπραχεῖν εἰς ἁγιασμόν τὴν μυστικὴν εὐλογίαν, εἰ ἀπομένει λείψανον αὐτῆς εἰς ἐτίεσθαι ἡμῖν· οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται ὁ Χριστός, οὐδὲ τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα μεταβληθήσεται· ἀλλ' ἡ τῆς εὐλογίας δύναμις καὶ ἡ ζωοποιὸς χάρις, διηλεκτὴς ἐστὶν ἐν αὐτῷ.

κχιι. στος ὧν ὁ προδότης, δύνασθαι λαθεῖν θεὸν ὄν-
τα Χριστὸν· ἀλλ' ἡλέγχετο παρὰ Χριστοῦ, παμ-
πρόνηρος ὧν, καὶ τοι τραπέζης ἀξιούμενος καὶ
συνέστιος ὧν καὶ τῆς θείας ἡμερότητος, μέχρι
παντὸς ἀπολαύσας, ὃ δὴ μάλιστα φορτικωτέραν
αὐτῷ τὴν κόλασιν ἀπεργάζεται.

v. 22. Πλὴν οὐαὶ τῷ Ἰούδα, κατὰ τὴν τοῦ σώτῃρος
φωνήν· ὁ μὲν γὰρ κατ' εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ πα-
τρὸς δίδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα παντὸς
ἡμᾶς ἐξέλῃται κακοῦ· ὁ δὲ τὸν τῶν ὅλων σω-
τῆρα Χριστὸν καὶ λυτρωτὴν ταῖς τῶν φονόντων
χερσὶ παραδούς, τὴν τῷ διαβόλῳ πρεπωδιστά-
την κληρονομίῃσι δίκην.

v. 24.
p. 283. a

Οἱ μὲν τοι μαθηταὶ ἀνθρώπινόν τι παθόν-
τες, φιλονεικήκασι πρὸς ἀλλήλους, τίς ἄρα
μείζων ἔσται ἐν αὐτοῖς, οὐκ ἀνεχομένων τάχά
που τῶν τὴν δευτέραν ἐχόντων τάξιν, τοῖς πρω-
τεύουσι παραχωρεῖν· κελίηται δὲ τοῦτο καὶ Γέ-
γραπται, πρὸς ὄνησιν ἡμετέραν· ἐπετίμα Ἰσρ πα-
ραχρῆμα Χριστὸς, τῇ τοιαύτῃ νόσῳ· τοῦτο δὲ
ἦν, ἡ ἀνόητος φιλοδοξία· ῥίζαν ἔχουσα τὴν ὑπ-
εροψίαν· τὸ μὲν γὰρ ἤρθαι κατ' ἀρετὴν, τοῦ
παντὸς ἄξιον λόγου· διὲ δὲ τοὺς οὕτω διακει-
μένους, μετρίῳ κεχρηῆσθαι φρονήματι, καὶ πα-
ραχωρεῖν ἐξ ἀγάπης ἀδελφοῖς τὸ ἐν μείζουσιν
εἶναι δοκεῖν· τὸ γὰρ πεφυσσημένον ἔχειν τὸ φρό-
νημα, παραπλησίους ὁρᾶσθαι ποιεῖ τοῖς τῶν

ἔθνων ἡγουμένοις, οἷς τὸ ὑπέρογκον φρόνημα, XXII.
 φίλον αἰεί πως ἴστιν, εὐεργέται γάρ φησι κα-
 λοῦνται, τοῦτέστι κολακεύονται παρὰ τῶν ὑπο-
 βιβηκότων· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὡς ἕξω νόμων ἱε-
 ρῶν ἐν τοιαύταις ἕστωσαν ἀρρώστiais, παρ' ἡ-
 μῖν δὲ οὐχ' οὕτως, ἀλλ' ἕστω τὸ ὕψος ἐν τα-
 πεινότητι.

Ταῦτα λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, τίς ἐστίν οὗ- v. 27.
p. 283. b.
 τως ἀπηνής, ὡς μὴ πᾶσαν ἀποπτύσαι φιλοδο-
 ξίαν; ὁ γὰρ ὑπὸ πάσης κτίσεως λογικῆς καὶ
 ἀγίας διακονούμενος, ὁ σύνθρονος καὶ συμβα-
 σιλεύων τῷ θεῷ καὶ πατρί, διακόνου τάξιν ἐπέ-
 χων, ἔνιφε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καθ' ἑτε-
 ρον δὲ τρόπον διακονίας ἔχει τάξιν τῆς μιτὰ
 σαρκὸς οἰκονομίας ὁ τρόπος· ἔφη γὰρ ὁ Παῦ-
 λος· λέγω γὰρ Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι
 περιτομῆς εἰς τὸ πληρῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν
 πατέρων, καὶ τὰ ἐξῆς· οὐκοῦν διηκόνησεν ὁ δια-
 κονούμενος· καὶ ὁ τῆς δόξης κύριος, τεταπείνω-
 κεν ἑαυτὸν, ἡμῖν καταλιμπάνων ὑπογραμμόν.

Ἄλλ' εἰκὸς ἐκεῖνος τάχά που καθ' ἑαυτοὺς
 διενθυμεῖσθαι τε καὶ λείπειν τοὺς μαθητὰς ποῖος
 οὖν ἔσται τῆς γνησιότητος ὁ μισθός; ἢ τί τὸ
 ἐντεῦθεν ἔσται χρήσιμον, συμβησομένων ἑσθ'
 ὅτι καὶ πειρασμῶν; ἵνα τοίνυν τῇ τῶν ἰσομένων
 ἀλθῶν ἐλπίδι διανευρούμενοι, πάντα ὄκνον ἐπ'
 ἀγαθοῖς σπουδάσμασιν ἐκπέμψωσι τῆς ἑαυτῶν

πχιπ. ἀγαθὸν, γενναῖον ἔχει τὸν τόνον, τῇ τοῦ θεοῦ
βουλήσει διακρατοῦμενον· ἵνα τοίνυν ἐν ταῖς σύ-
τω ἀξιαγάστοις καταλύσωμεν μοναῖς, καὶ συν-
ιορτάσωμεν τῷ Χριστῷ, καθαρὰν ἐπιτελέσωμεν
τὴν νηοτείαν, μὴ βρωμάτων συμμετροῦντες αὐ-
τῆς τὴν δύναμιν, ἀλλ' ὥσπερ ἀναχωροῦμεν περ-
ιέργου τραπέζης, καὶ τῆς ἄλλης τρυφῆς ἀνα-
χωρήσωμεν καὶ ποικιλίας κακῶν.

γ. 2.
p. 279. a.

Ἰδῶμεν τοὺς τύπους τιμῶσαν ἔτι τὴν ἀλή-
θειαν· ἐλθούσης γάρ φησι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν
ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα, δύο τινὰς ἀπολέγδην
τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἦσαν δὲ Πέτρος καὶ Ἰω-
άννης, πέπομφεν ἐν τῇ πόλει, εἰπὼν αὐτοῖς τὰ
προγεγραμμένα· καὶ τοι τί δή ποτε οὐ τὸν ἄν-
θρωπον ἐναργῶς καταμεμήνυκε τοῖς ἀπεισταλ-
μένοις; οὐ γὰρ ἔφη πρὸς τὸν δεῖνα τυχόν, ἀλ-
λὰ σημεῖον δέδωκεν, ἄνθρωπον ἀπλῶς κεράμιον
σκεῦος πεφορτισμένον· τί οὖν πρὸς τοῦτο φα-
μέν; ἤδη τοῖς ἰουδαίοις ὑποσχόμενος ἦν ὁ προ-
δότης παραδώσειν αὐτὸν· ἵνα τοίνυν μὴ μάθῃ
τὸν ἄνθρωπον, καὶ δραμὼν ἀπεγγεῖλῃ τοῖς μι-
σθωσαμένοις, δίδωσι σημεῖον· ἔτι γὰρ ἐπλάτ-
τετο τὴν μαθητοῦ εὐνοίαν ἔχειν, μισοφονίαν ὠδί-
νων· ὑπαντήσῃ γάρ φησιν ὑμῖν ἄνθρωπος κερά-
μιον ὕδατος βαστάζων· ἢ τάχα που καὶ μυστί-
κόν τι καὶ ἀναγκαῖον διὰ τούτου δηλῶν· ἔνθα
γὰρ ἂν εἰσέλθοι τὸ ὕδωρ, δῆλον δὲ ὅτι τὸ τοῦ

ἀγίου βαπτίσματος, ἐκεῖ καταλύσει Χριστός· XXII.
 πάντος γὰρ ἡμᾶς ἀπαλλάττει ρύπου, ὥστε καὶ
 ναὸν ἡμᾶς ἅγιον γενέσθαι Θεοῦ, καὶ τῆς θείας
 αὐτοῦ φύσεως κοινωνοὺς διὰ μετοχῆς τοῦ ἁγίου
 πνεύματος· οὐκ ἂν δὲ ἀμάρτοι τις τοῦ ἀληθοῦς,
 καὶ ἀνάγειον εἶναι λέγων τοῦ ἀγίου πνεύμα-
 τος, πάντος ἀγίου ψυχὴν· καυχάσθω γὰρ φη-
 σιν ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ.

Ἐποιμάσασι τὸ πάσχα τοῖς μαθηταῖς, συν- v. 15.
 εἰστιᾷτο Χριστός· ἀνεξικακῶν δὲ τῷ προδότῃ,
 φησὶν· ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ'
 ὑμῶν· τί δὲ τοῦτο δηλοῖ; καιρὸν ἐζήτει τῆς προ-
 δοσίας ὁ φιλόαργυρος μαθητὴς· ἵνα δὴ μὴ πρὸ
 τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα τοῖς φονῶσιν αὐτὸν πα-
 ραδῶ, οὐ διαμεμήνυκεν ὁ σωτὴρ ἢ τὸν οἶκον,
 ἢ τὸν ἄνθρωπον, παρ' ᾧ τὸ πάσχα πεπλήρωκεν·
 ἀποδιδούς τοιγαροῦν τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ θελή-
 σαι σαφῶς εἰπεῖν τὸν παρ' ᾧ κατέλυσεν, ἐπι-
 θυμία, φησὶν, ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φα-
 γεῖν μεθ' ὑμῶν ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, πᾶσαν
 ἐθέμην σπουδὴν, ὅπως ἂν ἰσχύσω λαθεῖν τὴν
 τοῦ προδόνητος ἀνοσιότητά, ἵνα μὴ πρόωρον ὑπο-
 μείνω τὸ πάθος· φάτω τὸ πάσχα τοῦτο, ἕως οὗ
 πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· ἔθος δὲ αὐ-
 τῷ βασιλείαν Θεοῦ ὀνομάζειν τὴν ἐν πίστει δι-
 καίωσιν, τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος καθάρσιν,
 καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος μέθεξιν, καὶ τῆς

XXII. ἐν πνεύματι λατρείας τὴν δύναμιν οὐκοῦν οὐ γεύσομαι φησι τοιούτου πάσχα, τοῦ διὰ βρώσεως δηλονότι δηλουμένου τυπικῶς, ἕως οὗ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· τοὔτέστιν ἀναδειχθέντος τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εὐαγγελίζεται· πληροῦται γὰρ ἐν ἡμῖν τοῖς τὴν ὑπὲρ νόμον τιμῶσι λατρείαν, πᾶσχα τὸ ἀληθινόν· καὶ οὐκ ἐξ ἀγέλης ἀμνὸς ἀγιάζει τοὺς ἐν Χριστῷ, αὐτὸς δὲ μᾶλλον ἀγίως ἱερουργούμενος διὰ τῆς μυστικῆς εὐλογίας, καθ' ἣν εὐλογούμεθα καὶ ζωοποιούμεθα· γέγονε γὰρ ἡμῖν ἄρτος ζωῆς, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ.

p. 280. a.

Ἀσταχύων γὰρ οἶά τις ἀπαρχή, καὶ νέος ὥσπερ καρπὸς ἐν εἶδει δράγματός, νοεῖται Χριστός· ὁ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ἡ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἡμῖν ὁδός, ὁ πάντα πρὸς καινότητα μεταστοιχειῶν, καὶ παλαιότητος ἀπαλλάττων· ἀνεχομίζετο δὲ τὸ δράγμα ἔναντι κυρίου· ἐγηγερμένος γὰρ ἐκ νεκρῶν ὁ Ἐμμανουὴλ ὁ νέος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὡς ἐν ἀφθαρσίᾳ καρπὸς, ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν· ἵνα ἐμφανισθῇ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, καὶ οὐχὶ δὴ πάντως ἑαυτὸν εἰς ὅψιν ἄγων αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἂν ἀπολιμπάνοιτο τοῦ πατρός, ὡς Θεός, ὡς ἐν ἑαυτῷ δὲ μᾶλλον εἰς ὅψιν ἄγων ἡμᾶς τοὺς ἔξω προσώπου καὶ ἐν ὀργῇ, διὰ τὴν

ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ τὴν καθ' ἡμῶν τυραν- XXII.
νήσασαν ἀμαρτίαν· ὅρα δὲ ὅπως ἡμῖν ὁ νόμος
καὶ τὸν τῇ ἀναστίσει πρέποντα προανέιπτος και-
ρὸν, τοῦτέστι τὴν τρίτην ἡμέραν· τῇ γὰρ ἐπαύ-
ριον τῆς πρώτης φησὶν, ἀνοίσει τὸ δράγμα ὁ
ἱερεὺς ἐναντὶ κυρίου· εἰσπικόμικε δὲ παραχρῆμα
τῆς ἀγίας ἡμῖν πεντηκοστῆς προανατύπωσιν ἐν-
αργῇ, ἐπὶ χρῆναι λέγων ἐπαριθμεῖν ἐβδομά-
δας, τῇ τοῦ δράγματος ἀνακομιδῇ· μετὰ γάρ
τοι τὴν ἀναστίσιμον τοῦ σωτῆρος ἡμέραν, ἐπὶ τὰ
συνείροντες ἐβδομάδας, τὴν ἐπαύριον πεντεκο-
στὴν ἐορτάζομεν οἱ πεπιστευκότες.

Εὐχαριστεῖ μὲν, τοῦτέστιν ἐν σχήματι προσ- V. 17.
P. 281. a.
ευχῆς διαλέγεται τῷ θεῷ πατρὶ, κοινωνὸν ὡς
περ αὐτὸν καὶ συνευδοκητὴν ἀποφαίνων τῆς δο-
θησομένης ἡμῖν εὐλογίας· ζῶοποιοῦ· πᾶσα γὰρ
χάρις καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἐφ' ἡμᾶς ἔρχε-
ται παρὰ πατρὸς δι' υἱοῦ, ἐν ἀγίῳ πνεύματι·
τύπος δὲ ἦν ἄρα τὸ δρώμενον εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς,
τῆς ὀφειλούσης προσανατείνεσθαι λιτῆς εἰ μέλ-
λοι προτίθεσθαι παρ' ἡμῶν τῆς μυστικῆς καὶ
ζῶοποιοῦ δωροφορίας ἡ χάρις, ὃ δὴ καὶ δρᾶν
εἰδίσαμεθα· προσαναπέμποντες γὰρ τὰς εὐχαρι-
στίας, καὶ ὁμοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δοξολογοῦν-
τες τὸν υἱὸν σὺν τῷ ἀγίῳ πνεύματι, πρόσκειμεν
οὕτω ταῖς ἀΓίαις τραπέζαις· πιστεύοντές τε ὅτι
ζῶοποιούμεθα καὶ εὐλογούμεθα καὶ σωματι-

ΧΚΙΙ. κῶς καὶ πνευματικῶς· δεχόμεθα γὰρ ἐν αὐτοῖς
 τὸν ἐνανθρωπήσαντα δι' ἡμᾶς τοῦ θεοῦ πατρὸς
 λόγον, ὃς ἐστὶ ζωὴ καὶ ζωοποιὸς· εἴτα τίς ἐσ-
 τιν ὁ τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου λόγος, ὡς ἔνι
 ζητήσωμεν· ἔκτισε τοίνυν ὁ τῶν ὅλων θεὸς ἐπὶ
 ἀφθαρσία τὰ πάντα· καὶ εἰσὶν αἱ γενέσεις τοῦ
 κόσμου σωτήριοι· φθόνῳ δὲ διαβόλου, θανάτου
 εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον· παρικόμισι γὰρ εἰς
 παράβασιν καὶ παρακοὴν τὸν πρῶτον ἄνθρωπον,
 καὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ὑπὸ θείαν ἀράν· εἴ-
 ρηται γὰρ πρὸς αὐτὸν, γῆ εἴ καὶ εἰς γῆν ἀπε-
 λεύσῃ· ἀλλ' ὑπερήλλατο τῆς ἐκείνου δυστροπίας
 τὸ βλάβος, ἡ τοῦ κτίσαντος ἡμερότης· βεβοή-
 θηκε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς· ζωὴ μὲν γὰρ ἐστὶ κατὰ
 φύσιν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ· μόνος δὲ τοῦτο ὑπάρ-
 χων, ἐξελάμψι τὸν Χριστὸν, ζῶν ὄντα καὶ αὐ-
 τὸν· οὐ γὰρ ἦν ἑτέρως δύνασθαι τὸν οὐσιωδῶς
 ἐκ ζωῆς προελθόντα λόγον· πάντα τοίνυν ὁ θεὸς
 καὶ πατὴρ ζωογονεῖ δι' υἱοῦ, ἐν ἀγίῳ πνεύμα-
 τι· πῶς οὖν ἔδει τὸν ἐπὶ γῆς ἄνθρωπον κερρα-
 τημένον θανάτῳ πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναδραμεῖν;
 ἔδει τὴν ἀποθνήσκουσαν σάρκα, τῆς παρὰ θεοῦ
 ζωοποιοῦ δυνάμειος γενέσθαι μέτοχον· δύναμις
 δὲ τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρ ἡ ζωοποιὸς, ὁ μονο-
 γενής ἐστι λόγος· τοῦτον ἡμῖν ἔπεμψε σωτῆρα
 καὶ λυτρωτὴν, καὶ γέγονε σὰρξ· οὐ τροπὴν ἢ
 ἀλλοίωσιν ὑπομείνας εἰς ὅπερ οὐκ ἦν· οὔτε μὴν

ἀποφοιτήσας τοῦ εἶναι λόγος· γεννηθεὶς δὲ μᾶλ- κχιπ.
 λον κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, καὶ ἰδιοποιησά-
 μενος σῶμα τὸ ἐξ αὐτῆς, ἵν' ἡμῖν ἑαυτὸν ἐμ-
 φυτεύσῃ καθ' ἑνώσειν ἀδιάσπαστον, καὶ θανάτου
 καὶ φθορᾶς ἀποφῆνῃ κρείττονας· τὴν γὰρ ἡμῶν
 ἡμπέσχετο σάρκα, ἵν' ἐκ νεκρῶν ἀναστήσας αὐ-
 τήν, ὁδοποιήσῃ λοιπὸν τῇ πρὸς θάνατον κατενη-
 νεγμένην σαρκί, τὴν εἰς ἀφθαρσίαν ἀναδρομὴν
 καθὰ φησὶν ὁ Παῦλος, ἵπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώ-
 που θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νε-
 κρῶν, ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνή-
 σκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωο-
 ποιηθήσονται· ἐνώσας τοίνυν ἑαυτῷ τὴν τῷ θά-
 νάτῳ κάτοχον σάρκα, θεὸς ὢν ὁ λόγος καὶ ζωὴ,
 ἀπισόβησε μὲν αὐτῆς τὴν φθοράν, ἀπέφηνε δὲ
 αὐτὴν καὶ ζωοποιὸν καὶ μὴ ἀπιστήσης οἷς εἴ-
 πων· δέχου δὲ μᾶλλον ἐν πίστει τὸ ῥῆμα, ἐκ
 μικρῶν παραδειγμάτων τὰς ἐπ' αὐτῷ δὴ τού-
 τῳ πληροφορίας συλλέγων· ὅταν εἰς οἶνον ἢ εἰς
 εἰς ἔλαιον ἢ εἰς τι τῶν ὑγρῶν, μικρὸν ἄρτον
 ἐμβάλλῃς, εὐρήσεις αὐτὸν γεγονότα μεστὸν τῆς
 ἐκείνου ποιότητος· ὅταν σίδηρος ὁμιλήσῃ πυρὶ,
 τότε ἐμπύλωται τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, καὶ σί-
 δηρος ὢν κατὰ φύσιν ἰδίαν, τὴν τοῦ πυρὸς ὠδί-
 νει δύναμιν· οὐχοῦν ὁ ζωοποιὸς τοῦ θεοῦ λόγος,
 ἐνώσας ἑαυτὸν τῇ ἰδίᾳ σαρκί, καθ' ὃν οἶδε τρό-
 πον αὐτὸς, ζωοποιὸν ἀπέφηνεν αὐτὴν· ἔφη γὰρ

κχιι. αὐτὸς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· καὶ πάλιν· ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ἵαν τις φάγη ἐκ τοῦ ἄρτου τούτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν· ἀμὴν, λέγω ὑμῖν· ἵαν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· οὐκοῦν ἐσθίοντες τὴν σάρκα τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ πίνοντες αὐτοῦ τὸ τίμιον αἷμα, ζωὴν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς, ἐν ὧς πρὸς αὐτὸν ἀποτελούμενοι, καὶ ἐν αὐτῷ μένοντες, ἔχοντες δὲ αὐτὸν καὶ ἐν ἑαυτοῖς· καὶ μὴ τις λείτω τῶν ἀπιστεῖν εἰωθότων, ἄρα οὖν ἐπειδὴ καὶ ἐν ἡμῖν ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ τοῦ θεοῦ λόγος αὐλιζέται, ζωοποιόν ἐστι καὶ τὸ ἐκάστου σῶμα; ἴστω δὲ μᾶλλον ὡς ἕτερόν ἐστι τὸ κατὰ μέθεξιν σχετικὴν ἡμᾶς ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὸν υἱόν, ἕτερον δὲ ὁλοθρόπως τὸ αὐτὸν γενέσθαι σάρκα, τοὔτέστιν ἴδιον ποιήσασθαι σῶμα τὸ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ληφθὲν· οὐ γὰρ ἐν ἡμῖν γενόμενος, ἐνανθρωπήσαι λέγεται καὶ γενέσθαι σὰρξ· τοῦτο γὰρ γέγονεν ἅπαξ, ὅτε προῆλθεν ἄνθρωπος, οὐκ ἀποβαλὼν τὸ εἶναι θεὸς ἴδιον οὖν γέγονε σῶμα τοῦ λόγου, τὸ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ληφθὲν καὶ ἐνωθὲν αὐτῷ· πῶς δὲ ἢ τίνα τρόπον, εἰπεῖν οὐκ

ἔνιστιν· ἄφραστος γὰρ καὶ ἀπερινόητος παντε- XXII.
 λῶς, καὶ αὐτῷ μόνῳ γνώριμος ὁ τῆς ἐνώσεως
 τρόπος· ἔδει τοίνυν αὐτὸν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύ-
 ματος ἐν ἡμῖν γενέσθαι θεοπρεπῶς· συνανακίρ-
 νᾶσθαι δὲ ὥσπερ τοῖς ἡμετέροις σώμασι, διὰ
 τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς καὶ τοῦ τιμίου αἵμα-
 τος· ἃ δὴ καὶ ἐσχήκαμεν εἰς εὐλογίαν ζωοποιόν,
 ὡς ἐν ἄρτῳ τὸ καὶ οἶνῳ· ἵνα γὰρ μὴ ἀπονακί-
 σωμεν, σάρκα τὴ καὶ αἷμα προκείμενα βλέπον-
 τες ἐν ἁγίαις τραπέζαις ἐκκλησιῶν, συγκαθι-
 στάμενος ὁ θεὸς ταῖς ἡμετέραις ἀσθενείαις, ἐνίη-
 σι τοῖς προκειμένοις δύναμιν ζωῆς, καὶ μεθίστη-
 σιν αὐτὰ πρὸς ἐνέρδειαν τῆς ἐαυτοῦ σαρκὸς· ἵνα
 εἰς μέθεξιν ζωοποιὸν ἔχωμεν αὐτὰ, καὶ οἷον
 σπέρμα ζωοποιὸν ἐν ἡμῖν εὐρεθῇ τὸ σῶμα τῆς
 ζωῆς· καὶ μὴ ἀμφιβάλλῃς ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀλη-
 θές, αὐτοῦ λέγοντος ἑναργῶς, τοῦτό μου ἐστὶ
 τὸ σῶμα, καὶ τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα· δέχου
 δὲ μᾶλλον τοῦ σωτῆρος ἐν πίστει τὸν λόγον·
 ἀλήθεια γὰρ ὦν, οὐ ψεύδεται (*).

Ὡς οὖν μὲν ἴσως διαβολικῆς ἀπογοίας ἐπίμε- v. 21.
p. 282. b.

(*) Nolo heic praetermittere praeclarum aliud S. Cyrilli de sacramento Eucharistiae testimonium, quod in eodem codice p. 282. b. legitur. Κυρίλλου πρὸς Καλοσίριον. Μαινοῦνται γὰρ μὲν οἱ λέγοντες ἀπρακτεῖν εἰς ἁγιασμόν τὴν μυστικὴν εὐλογίαν, εἰ ἀπομείναι λείψανον αὐτῆς εἰς ἑτέραν ἡμέραν· οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται ὁ Χριστὸς, οὐδὲ τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα μεταβληθήσεται· ἀλλ' ἡ τῆς εὐλογίας δύναμις καὶ ἡ ζωοποιὸς χάρις, διηλεκτὴς ἐστὶν ἐν αὐτῷ.

xxii. στος ὦν ὁ προδότης, δύνασθαι λαθεῖν θεὸν ὄν-
τα Χριστὸν ἀλλ' ἠλέγχετο παρὰ Χριστοῦ, παμ-
πύκνους ὦν, καὶ τοὶ τραπέζης ἀξιούμενος καὶ
συνέστιος ὦν καὶ τῆς θείας ἡμερότητας, μέχρι
παντὸς ἀπολαύσας, ὃ δὴ μάλιστα φορτικωτέραν
αὐτῷ τὴν κόλασιν ἀπεργάζεται.

v. 22. Πλὴν οὐαὶ τῷ Ἰούδα, κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος
φωνήν· ὁ μὲν γὰρ κατ' εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ πα-
τρός δέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα παντὸς
ἡμᾶς ἐξέλῃται κακοῦ· ὁ δὲ τὸν τῶν ὅλων σω-
τῆρα Χριστὸν καὶ λυτρωτὴν ταῖς τῶν φονόντων
χερσὶ παραδούς, τὴν τῷ διαβόλῳ πρεπωδιστά-
την κληρονομήσει δίκην.

v. 24.
p. 283. a

Οἱ μὲν τοὶ μαθηταὶ ἀνθρώπινόν τι παθόν-
τες, πεφιλονεικήασιν πρὸς ἀλλήλους, τίς ἄρα
μείζων ἔσται ἐν αὐτοῖς, οὐκ ἀνεχομένων τάχα
ποῦ τῶν τὴν δευτέραν ἐχόντων τάξιν, τοῖς πρω-
τεύουσι παραχωρεῖν· κινήσονται δὲ τοῦτο καὶ Γέ-
γραπται, πρὸς ὧν σιν ἡμετέραν ἐπιτίμα Ἰσὺ πα-
ραχρῆμα Χριστός, τῇ τοιαύτῃ νόσῳ· τοῦτο δὲ
ἦν, ἡ ἀνόητος φιλοδοξία· ῥίζαν ἔχουσα τὴν ὑπ-
εροψίαν· τὸ μὲν γὰρ ἤρθαι κατ' ἀρετὴν, τοῦ
παντὸς ἄξιον λόγου· δι᾽ δὲ τοὺς οὕτω διακει-
μένους, μετρίῳ κεχρησθαι φρονήματι, καὶ πα-
ραχωρεῖν ἐξ ἀγάπης ἀδελφοῖς τὸ ἐν μείζονι
εἶναι δοκεῖν· τὸ γὰρ πεφυσσημένον ἔχειν τὸ φρό-
νημα, παραπελησίους ὁρᾶσθαι ποιεῖ τοῖς τῶν

ἔθνων ἡγουμένοις, οἷς τὸ ὑπέρογκον φρόνημα, XXII.
 φίλον αἰεί πως ἐστίν, εὐεργέται γάρ φησι κα-
 λοῦνται, τούτέστι κολακεύονται παρὰ τῶν ὑπο-
 βιβηκότων· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὡς ἔξω νόμων ἱε-
 ρῶν ἐν τοιαύταις ἕστωσαν ἀρρώστiais, παρ' ἡ-
 μῖν δὲ οὐχ' οὕτως, ἀλλ' ἑστώ τὸ ὕψος ἐν τα-
 πεινότητι.

Ταῦτα λείποντος τοῦ Χριστοῦ, τίς ἐστὶν οὕ- v. 27.
p. 283. k
 τως ἀπηγής, ὡς μὴ παῖσαν ἀποπτύσαι φιλοδο-
 ξίαν; ὁ γὰρ ὑπὸ πάσης κτίσεως λογικῆς καὶ
 ἀγίας διακονούμενος, ὁ σύνθρονος καὶ συμβα-
 σιλεύων τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, διακόνου τάξιν ἐπέ-
 χων, ἐνίψει τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καθ' ἑτε-
 ρον δὲ τρόπον διακονίας ἔχει τάξιν τῆς μετὰ
 σαρκὸς οἰκονομίας ὁ τρόπος· ἔφη γὰρ ὁ Παῦ-
 λος· λέγω γὰρ Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι
 περιτομῆς εἰς τὸ πληρῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν
 πατέρων, καὶ τὰ ἐξῆς· οὐκοῦν διηκόνησεν ὁ δια-
 κονούμενος· καὶ ὁ τῆς δόξης κύριος, τεταπείνω-
 κεν ἑαυτὸν, ἡμῖν καταλιμπάνων ὑπογραμμόν.

Ἄλλ' εἰκὸς ἐκεῖνος τάχά που καθ' ἑαυτοὺς
 διενθυμεῖσθαι τε καὶ λείπειν τοὺς μαθητὰς ποῖος
 οὖν ἔσται τῆς γνησιότητος ὁ μισθός; ἢ τί τὸ
 ἐντεῦθεν ἔσται χρήσιμον, συμβησομένων ἑσθ'
 ὅτι καὶ πειρασμῶν; ἵνα τοίνυν τῇ τῶν ἰσομένων
 ἀλθῶν ἐλπίδι διανευρούμενοι, πάντα ὄκνον ἐπ'
 ἀγαθοῖς σπουδάζουσι ἐκπέμψωσι τῆς ἑαυτῶν

XXII. διανοίας, ἀναγκαίως φησὶν ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου κ. τ. λ.

v. 28. Σύνες ὅπως τῶν τῆς ἐνανθρωπήσεως μέτρων οὐκ ἀποφοίτῃ, οὐπω τὸν τίμιον ὑπομείνας σταυρὸν διαλέγεται γὰρ ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν μετὰ δέ γε τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, πεφάνερων ἐαυτοῦ τὴν δόξαν, καιροῦ καλοῦντος εἰς τοῦτο· ἔφη γὰρ ὅτι ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· διαλέγεται τοίνυν ἀνθρωπίνως, ὡς ἔφην· διὰ τοῦτο φησὶ, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, καὶ τὰ ἐξῆς ἄρα οὖν καὶ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ἐνστάτος τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν συνισόμεθα τῷ Χριστῷ, συμμόρφους ἡμᾶς ἀποφαίνοντι τοῦ σώματος τῆς δόξης αὐτοῦ, μετὰ τὸ ἐδύσεσθαι τὴν ἀφθαρσίαν, ἐδισμάτων πάλιν ἐν χρεῖα ἐσόμεθα καὶ τραπέζης; οὐδαμῶς· ἀλλ' ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ὑποφαίνει τὰ πνευματικὰ· οἱ μὲν γὰρ τὰς παρὰ τῶν ἐπιγείων βασιλείων πρῶτας ἔχοντες τιμὰς, συνέστιοι τέ εἰσιν αὐτοῖς καὶ ὁμόσῃοι· εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροί τινες, τιμῆς μὲν τῆς παρὰ τῶν κρατούντων ἀξιούμενοι, οὐ μὲν ὅτι καὶ κοινῆς τραπέζης ἀπτόμενοι· ὅτι τοίνυν ἐν ταῖς πρωτεύουσαις τιμαῖς ἔσονται παρ' αὐτῷ, ὡς ἐκ παραδείγματος τοῦ καθ' ἡμᾶς διαδείκνυσιν.

Ἄναγκαῖον οἶμαι καὶ ἐπωφελές, μαθεῖν τίς
 ἦν ἡ πρόφασις, ἡ παρενεγκοῦσα εἰς τοῦτο τοῦ ΣΧΗΛ.
v. 31.
p. 284. a.
 σωτῆρος τοὺς λόγους· τρίτον τοῖς μαθηταῖς ἐπι-
 κούρημα προσκικόμεναι, διὰ τῶν προκειμένων
 ἀναγνωσμάτων διδάσκει γὰρ ὅτι μέτρια φρονεῖν
 ἡμᾶς ἀναγκαῖον, οὐδὲν μὲν ὄντας τό γε ἦκον
 εἰς τὴν ἀνθρώπου φύσιν, καὶ εἰς τὸ τῆς ἡμετέ-
 ρας διανοίας εὐόλισθον, στηριζομένους δὲ καὶ
 ὄντας ὅπερ ἐσμὲν, δι' αὐτόν τε καὶ παρ' αὐτοῦ
 οὐκ οὐκ ἐφ' ἐαυτοῖς μᾶλλον, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς παρ'
 αὐτοῦ χαρίσμασι, σεμνύνεσθαι δεῖ· καὶ εἴ τις
 οὕτως διατέθῃ, ποῖον εὐρήσει τόπον ἐν αὐτῷ τὸ
 ὑπερκεῖσθαι τινων ἐθέλαιν; ταύτῃ τοι τοὺς μὲν
 ἑτέρους ἀφίησι μαθητὰς, ἐπ' αὐτόν δὲ τὸν κο-
 ρυφαῖον ἔρχεται· καὶ φησὶν ὅτι πολλάκις ἠθέ-
 λησεν ὁ σατανᾶς σιγιάσαι ὑμᾶς ὡς τὸν σῖτον,
 ἀντὶ τοῦ δοκιμάσαι καὶ πειράσαι· ἔθος γὰρ τῷ
 σατανᾷ, τοῖς εὐδοκιμοῦσιν ἐπιπηδᾶν· οὕτως ἐζή-
 τησε τὸν Ἰωβ, ἀλλ' ἠτῶτο τῆς ἐκείνου τληπα-
 θείας· πλὴν πλεονεκτεῖ τὴν ἀνθρώπου φύσιν·
 ἀσθενὴς γάρ αὕτη, δεινός δὲ καὶ ἀπηνὴς ἐκεί-
 νος· ὡς γὰρ φησι περὶ αὐτοῦ τὸ Γράμμα τὸ ἱε-
 ρόν, ἡ καρδία αὐτοῦ πέπηγεν ὥσπερ λίθος, ἔσ-
 τηκε δὲ ὥσπερ ἄκμων ἀνήλατος· πλὴν τοῖς τῶν
 ἀγγέλων ὑπενήνεκται ποσὶ, Χριστοῦ καὶ τοῦτο κατ-
 ωρδωκότος· ἐγὼ δὲ ἐβρῆθην περὶ σοῦ· ἰδοὺ δὲ
 πάλιν ἡμῖν συμπλάττεται, καὶ ἐκ τῶν τῆς ἀν-

κχιι. θρωπότητος διαλέγεται μέτρων· καὶ τοι θεὸς ὦν φύσει, καὶ εἰ γέγονε σὰρξ· διηθῆναι γάρ φησιν ὡς ἄνθρωπος· ἐμφαίνει δὲ διὰ τούτων, ὡς εἴπερ ἐξεδέθη πρὸς πείραν τῷ σατανᾷ, ἄπιστος ἂν εἴνετο παντελῶς· ὅπου γε καὶ μὴ ἐκδοθεὶς, ἡσθένησιν· ἡρνήσατο γὰρ παιδίσκης μιᾶς θορυβούσης αὐτὸν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιερέως.

γ. 33. Ὁ μὲν τοι κύριος, τὴν τοῦ μαθητοῦ ἄρνησιν αἰνιξάμενος ἐν οἷς ἔφη ἐδεήθη περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις σου, εἰσφέρει παραχρῆμα τὸν τῆς παρακλήσεως λόγον· καὶ φησὶ, καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· τούτέστι γενοῦ· στήριγμα καὶ διδάσκαλος τῶν διὰ πίστιως προσιόντων ἑμοί· καὶ θαύμασον πάλιν τοῦ λόγου τὸ εὐτεχνές, καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς θείας Γαληνότητος· ἵνα γὰρ μὴ εἰς ἀπόγνωσιν ἀγάγῃ τὸν μαθητὴν, ὅτι τῶν τῆς ἀποστολῆς αὐχημάτων ἀποπειμφθήσεται ἀρνησάμενος αὐτὸν, ἀναπύμπλησιν ἀγαθῆς ἐλπίδος, καὶ ὅτι τιύξεται τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν· ἔφη γὰρ ὅτι καὶ σύ ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· ὡς τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας· οὕτω γέγονεν ἡ ἁμαρτία, καὶ τὴν ἄφεισιν ἐκομίσατο, καὶ πάλιν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς κατέταξεν ἀξιώμασιν.

γ. 34.
p. 285. b. Ἐκδέξῃ δὲ τὰ προκειμένα καὶ ὥδε· προκαταμεμήνυκα τῷ θαυμασίῳ Πέτρῳ, ὅτι τρεῖς αὐ-

τὸν ἀρνῆσεται, κατὰ τὸν τῆς συλλήψεως δηλο- xxii.
 νότι καιρὸν· ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ μνήμη γέγονε τῆς
 συλλήψεως αὐτοῦ, ἀκολουθεῖ δὲ πάντως τῇ
 τοιαύτῃ μνήμῃ καὶ τὰ ἐφεξῆς γεγονότα, τὰ ἐπὶ
 τῷ σταυρῷ φημὶ πάθῃ· λοιπὸν τὸν ἐπισκήψαν-
 τα τοῖς Ἰουδαίοις προαπαγγέλλει πόλεμον· διὰ
 τοῦτο φησὶν, ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς χωρὶς βαλαν-
 τίου καὶ πῆρας καὶ ὑποδημάτων, μή τις οὐσί-
 ρησάτῃ; οἱ δὲ εἶπον, οὐ· πέπομφε μὲν γὰρ ὁ σω-
 τὴρ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, κηρύσσειν αὐτοῖς
 ἐπιτάξας τοῖς ἀνὰ πᾶσαν κώμην τε καὶ πόλιν
 τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ
 θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν
 τῷ λαῷ· ἐκίλευσε δὲ βαδίζοντας, μηδενὸς τῶν
 σωματικῶν ποιεῖσθαι φροντίδα· ἐπ' αὐτῷ δὲ πᾶ-
 σαν ἔχοντας τοῦ ζῆν τὴν ἐλπίδα περινοστεῖν,
 ὃ δὴ καὶ πεπράχασιν· ἀλλὰ νῦν φησὶν, ὃ ἔχων
 βαλάντιον, ἀράτω καὶ πῆραν ὁμοίως· καὶ τί δὴ
 τοῦτό ἐστιν, ἐροῦμεν· ἐσχηματίσθη μὲν ὁ λό-
 γος ὡς πρὸς αὐτοὺς, βλέπει δὲ κατὰ τὸ ἀλη-
 θές, εἰς τὸ παντὸς Ἰουδαίου πρόσωπον· αὐτοῖς
 γὰρ μᾶλλον διαλέγεται Χριστὸς, εἴ τις γάρ,
 φησιν, εὐπορεῖ χρημάτων κατὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων
 χώραν, ἅπαντα συνενεγκὼν, φευγέτω· εἰ δέ τις
 τούτων μὲν οὐκ εὐπορεῖ, πένιός δὲ συζῶν ἐσχά-
 τη τὴν χώραν οἰκεῖ, καὶ οὗτος ὅπερ ἔχει, φησὶ,
 πωλησάτω ἅμφιον, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν·

xxi. ἔστι γὰρ λοιπὸν ἅπασι τοῖς τὴν χώραν οἰκοῦ-
 σιν ὁ λόγος οὐ περὶ γε τοῦ ἔχειν τί ἢ μὴ, ἀλ-
 λά περὶ αὐτοῦ τοῦ εἶναι καὶ ζῆν· κατασκήψει
 γὰρ εἰς αὐτούς ὁ πόλεμος ἀφορήτοις ὁρμαῖς,
 ὥς οὐδὲν ἀρκέσαι πρὸς ἀντίστασιν· εἴτα, τὴν αἰ-
 τίαν τῶν τοιούτων κακῶν ἀπαγγέλλει, λέγων·
 ὅτι δεῖ μὲν αὐτὸν κατὰ τὰς γραφὰς, μετὰ τῶν
 ἀνόμων λογισθῆναι, συγκριμᾶμενον δηλονότι
 τοῖς συστάυρωθεῖσιν αὐτῷ λησταῖς, καὶ τὴν τοῖς
 ἀνόμοις πρέπουσαν ὑπομείναντα δίκην· τέλος δὲ
 λοιπὸν τῷ μέχρι τούτων ἔλθειν, ὁ τῆς οἰκονο-
 μίας λήφεται λόγος· τέλος γὰρ φησιν, ἔχει τὰ
 περὶ ἐμοῦ, μέχρι δηλονότι τοῦ παθεῖν τὸν κα-
 τὰ σάρκα θάνατον· συμβήσεται δὲ τοῖς ἀπεκτο-
 νόσιν, ἃ καὶ πάλαι προεῖρηται διὰ τῶν ἁγίων
 προφητῶν· ταυτὶ μὲν ὁ κύριος περὶ τῶν συμβη-
 σομένων τῇ Ἰουδαίων χώρα προκαταμεμήνυκεν·
 οἱ δέ γε μαθηταὶ οὐ συνῆκαν τῶν εἰρημένων
 τὸ βάθος· ᾤκησαν δὲ μᾶλλον, ὅτι διὰ τὴν
 συμβησομένην ἔφοδον αὐτῷ παρὰ τοῦ προδότου,
 καὶ τῶν συλληφόμενων αὐτὸν, μαχαιρῶν εἶναι
 χρεῖαν διεβεβαιώσατο· ταύτῃ τοι φασὶν, ἰδοὺ
 μάχαιραι ὧδε δύο· καὶ τί πρὸς αὐτούς ὁ σω-
 τὴρ; ἱκανόν ἐστι· μονονουχὶ διαγελᾷ τὴν φω-
 νήν· εὖ εἰδὼς ὅτι τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν οὐ
 συνιέντες οἱ μαθηταὶ, ᾤκησαν ὡς ἔφην, μα-
 χαιρῶν εἶναι χρεῖαν εἰς τὴν ἐσομένην ἔφοδον κατ'

αὐτοῦ· πρὸς ἐκεῖνα τοῖνυν ὁρῶν ὁ σωτὴρ, ἃ τοῖς χχιι. ἰουδαίοις συμβήβηκε, τῆς εἰς αὐτὸν ἕνεκα δυσσεβείας, τὸ εἰρημένον διαγελᾶ· καὶ φησὶν, ἰκανά ἐστι· καὶ φησι, ἀρκέσουσι ξίφη δύο, πρὸς ἀντίστασιν τοῦ πολέμου τοῦ μέλλοντος ἥξειν κατ' αὐτῶν, πρὸς ὃν οὐδὲν ἂν ὤνησαν οὐδὲ πολλὰ ξιφῶν χιλιάδες.

Ἐν ἡμέρᾳ μὲν ὁ σωτὴρ τὰς ἐν Ἱεροσολύμοις v. 39.
p. 287. b. ἐποιεῖτο διατριβάς, ἐπιλαβούσης δὲ τῆς ἐσπέρας ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν, ὁμοῦ τοῖς ἀγίοις ὑπλίζετο μαθηταῖς, εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανῆ· Ματθαῖος γὰρ οὕτω φησὶν ὁ σοφώτατος εὐαγγελιστῆς· ἀφιγμένος δὲ οὖν ἐνταῦθα Χριστὸς, ὡς αὐτός που πάλιν ὁ Ματθαῖος φησὶ, παραλαβὼν τοὺς τρεῖς, τὸν Πέτρον φημί καὶ τοὺς τοῦ Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν· ἐνταῦθά μοι βλέπε τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ βάθος, καὶ τῆς ἀπορρήτου σοφίας τὸ ὕψος· διὰ ποίαν αἰτίαν ὦ δέσποτα ἀδημονεῖς; ἄρα δίδας καὶ αὐτὸς τὸν Θάνατον, καὶ δειλὴν κειρατῆμένον παραιτῇ τὸ παθεῖν; καὶ τοι τοῖς μαθηταῖς εἰπὼν· μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· ἀλλὰ κἄν εἴ τις λείποι τῆς πνευματικῆς εὐανδρίας παρὰ σοῦ τοῖς ἐξελιγμένοις δίδοσθαι τὴν χάριν, οὐκ ἂν ἀμάρτοι τοῦ ἀληθοῦς· ἰσχύς γὰρ πᾶσα παρὰ σοῦ, καὶ ζωὴ κα-

χκii. τὰ φύσιν ὑπάρχεις καὶ ζωοποιὸς πῶς οὖν λει-
 λύωσαι καὶ ἀδημονεῖς ἕως θανάτου; καὶ τοι
 σαφῶς ἠπίστασο θεὸς ὦν φύσει, ὅτι τὸν κατὰ
 σάρκα θανάτον ὑπομείνας, ἀπαλλάξεις θανάτου
 τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ τὸ τῆς νίκης τρό-
 παιον ἐγερεῖς κατὰ πάσης πονηρᾶς καὶ ἀντικει-
 μένης δυνάμεως, καὶ ὡς θεὸς προσκυνηθήσῃ καὶ
 τῶν ὅλων δημιουργὸς ἐπὶ τίσιν οὖν ἄρα λειλύ-
 ησαι καὶ ἀδημονεῖς; ναὶ φησι, τὰ μὲν ἐκ τοῦ
 πάθους τῷ κόσμῳ ἀγαθὰ συμβησόμενα, ἐπί-
 σταμαι· λυπεῖ δέ με ὁ πρωτότοκος Ἰσραὴλ, ὅτι
 οὐδ' ἐν δούλοις ἐστὶ καὶ ὅτι ἡ τοῦ κυρίου με-
 ρὶς, τὸ σχολίσμα τῆς κληρονομίας, μερὶς ἀλω-
 πέκων ἐσται, κατὰ τὸ γεγραμμένον ὅτι δὲ καὶ
 τοι τὸ ἐσόμενον εἰδὼς κατῆλθεί τὴν Ἱερουσαλήμ,
 ὡς τῆς εἰς αὐτὸν ἕνεκα δυσσεβείας ἰσομένην ἐν
 παντὶ κακῷ, κἀντεῦθεν ἂν μάθοις· ἀνῆκει μὲν
 γὰρ ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς Ἱεροσόλυμα· ὡς δέ φη-
 σιν ὁ εὐαγγελιστὴς, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυ-
 σεν ἐπ' αὐτῇ, ὡς ὅσον οὐδέπω ταῖς ἐσχάταις
 ταλαιπωρίαις καὶ ἀνηκέστοις συμφοραῖς ὁμιλή-
 σουσιν βλέπων τὴν Ἱερουσαλήμ· ἵνα δὲ μάθω-
 μεν ταύτην ἐσχηκότα τὴν διάθεσιν ἐπ' αὐτῇ,
 διαμεμήνυκε τοῖς μαθηταῖς ὅτι καὶ ἀκηδιᾷ καὶ
 λειλύωται· οὐ γὰρ ἦν δυνατόν μαθεῖν τὰ ἐν
 αὐτῷ κεκρυμμένα, μὴ διὰ λόγων ἐκφάναντος τὰ
 ἐν οἷς ἐστὶ· κακεῖνο δὲ οἶμαι τοῖς εἰρημένοις

προσεπινεγκεῖν ἀναγκαῖον· τὸ γὰρ τοι τῆς λύ- κχιι.
πης πάθος ἢ τοι τῆς ἀδημονίας, οὐ περὶ αὐτὴν
ἂν γένοιτο τὴν θείαν καὶ ἀκήρατον τοῦ λόγου
φύσιν· ἀμήχανον γὰρ, ὅτι παντὸς ἐπέκεινα πά-
θους ἐστὶν ἐθελῆσαι· δὲ φαμὲν τὸν σαρκωθέν-
τα λόγον, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρωπότητος καθεκί-
σθαι μέτροις, διὰ τοῦ δοκεῖν ὑπομεῖναι τὰ αὐ-
τῆς ὥσπερ οὖν πεινῆσαι λέγεται, καὶ τοι ζῶν
καὶ ζωοποιὸς, καὶ ἄρτος ὁ ζῶν ὑπάρχων αὐτὸς,
κοπιάσαι τε ἐκ μακρᾶς ὁδοῦ, καὶ τοι τῶν δυν-
άμιων ὑπάρχων κύριος, οὕτω καὶ ἀκηδιάσαι καὶ
δοκεῖν εἰσδέξασθαι λύπην· οὐ γὰρ ἔδει τὸν καθ-
ιγμένον εἰς κένωσιν, καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπότη-
τος ἐμβεβηκότα μέτροις, παραιτεῖσθαι δοκεῖν
τὰ ἀνθρώπινα.

Συνεβούλευσε μαθηταῖς τὰ τῷ καιρῷ πρέ- v. 40.
ποντα, εἰπὼν· προσεύχεσθε ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε
εἰς πειρασμὸν· ἀλλ' ἵνα μὴ λόγοις αὐτοὺς ὠφε-
λήσῃ μόνοις, παράδειξις δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ πράτ-
ματός· εὐρεθῇ, βραχὺ προσελθὼν, πισῶν ἐπὶ λό-
γῳ, προσηύχετο· καὶ τί δὴ ποτε τοῖς ἀγίοις οὐ
συνηύχετο μαθηταῖς, ἀλλὰ κατὰ μόνους; ἵνα μά-
θωμεν ἡμεῖς τῆς ἀρεσκούσης θεῷ προσευχῆς τὸν
τύπον· ἔφη γὰρ ἐτέρωθι· σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ,
εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖον σου, ἀπόκλεισον τὴν
θύραν, προσεύξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυ-
πτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυφαίῳ,

XXII. ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ πανταχοῦ ἵνα καὶ σὺ μάρτυρῃς, ὅτι σχολάζοντι νῶ, καὶ γαληνιώσῃ καρδία διαλέγεσθαι χρὴ τῷ ἐπὶ πάντας θεῷ· καὶ οὐ δὴ που φαίη τίς ἄν, εἴ γε νοῦν ἔχοι, ὅτι τῆς παρ' ἐτέρου χειρὸς ἢ ἐπιουρίας ἐν χρεία καθιεστῆκως, ἐποιεῖτο τὰς λῖθας· αὐτὸς γὰρ ἐστιν ἡ πανσθενεστάτη χεὶρ, καὶ δύναμις τοῦ πατρὸς· ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς διὰ τούτων μάθωμεν, μὴ νυστάζειν ἐν πειρασμοῖς, συντείνεσθαι δὲ μᾶλλον εἰς προσευχάς· ἀμαθὲς δὲ λίαν, καὶ τὸ τῶν ἀγώνων καταθρασύνεσθαι· τῷ μετρίῳ δὲ φρονήματι χρῆναι φημὶ τὸ εὐτολμον καὶ τληπαθὲς ἀναπλέειν.

γ. 42.
p. 288. 2.

‘Ὁρᾷς ὅπως μετ’ εὐλαβείας ἀνθρωποπρεποῦς ἐποιεῖτο Χριστὸς τοῦ πειρασμοῦ τὴν παραίτησιν; εἰ γὰρ βούλει φησὶ, παρένεγκε· ὡς ἵνα εἰς ὑπάρχων τῶν κατ’ ἡμᾶς, τοῖς τοῦ πατρὸς θελήμασιν ἀπονέμει τῶν ἐκβησομένων τὸ πέρας· ἵνα καὶ ἡμεῖς αἰτῶμεν ἐκεῖνα κρατεῖν, ἅπερ ἂν αὐτὸς εἰδείη συμφέροντα ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς· πρὸς δ’ αὖ τούτοις, καὶ τῆς ἰουδαίων ἀνοσιότητος τὸ χρῆμα κατηγορεῖ· ἦν μὲν γὰρ οὐκ ἀβούλητον αὐτῷ τὸ παθεῖν, φορτικόν γε μὲν ἑτέρως, διὰ τε τὴν ἀδοξίαν καὶ τῆς ἰουδαίων συναγωγῆς τὸν ὄλεθρον· οὐ γὰρ ἂν ἠθέλησε κυριοκτόνον γενέσθαι τὸν Ἰσραὴλ· ἵνα μὴ ταύτης

ἕνεκα τῆς αἰτίας, ταῖς ἐσχάταις δίκαις ὑπενεχ- XXII.
 θῆ' ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἦν μὴ ὑποστῆναι τὸ πάθος,
 εἴλετο αὐτὸ, συνευδοκοῦντος αὐτῷ τοῦ θεοῦ καὶ
 πατρὸς· ὥς εἶναι τῆς μὲν ἀνθρωπείας φύσεως,
 τὸ εἰς θορύβους εὐκόλον· τῆς δὲ θείας, τὸ ἐφ'
 ἅπασιν ἄθραυστον· ἡ μὲν γὰρ τοῦ θανάτου παρ-
 εισδῦσα μνήμη, ταρατῖται τὸν Ἰησοῦν· ἡ δὲ τῆς
 θεότητος δύναμις, κεκνημένον εὐθύς χειροῦται
 τὸ πάθος, καὶ μείζωμορφοῖ πρὸς εὐτολμίαν· κε-
 κίνηται γὰρ καὶ ἐν Χριστῷ τὰ ἀνθρώπινα, διὰ
 δύο τρόπους· ἔδει γὰρ καὶ διὰ τούτων, αὐτὸν
 οὐ δοκῆσαι καὶ ὑπονοίᾳ, φυσικῶς δὲ μᾶλλον
 καὶ ἀληθῶς ἄνθρωπον ἐκ γυναικὸς γεγονότα,
 φαίνεσθαι πάντα φέροντα τὰ ἀνθρώπινα, δίχα
 μόνης τῆς ἁμαρτίας· φόβος δὲ καὶ δειλία, πά-
 θη μὲν ἐν ἡμῖν φυσικὰ, τό γε μὴν ἐν ἁμαρτίαις
 τετάχθαι, διαπεφευγότα· ἔτι, ἐκινεῖτο ἐν Χρι-
 στῷ τὰ ἀνθρώπινα, οὐχ' ἵνα κινηθέντα κρατύ-
 νηται, ἀλλ' ἵνα τῇ δυνάμει τοῦ λόγου διακό-
 πηται· πρὸς ἀμείνω τινὰ καὶ θειοτέραν κατά-
 στασιν, μεταστοιχειουμένης ἐν πρώτῳ Χριστῷ,
 ἦν γὰρ οὕτω καὶ οὐχ' ἑτέρως, καὶ εἰς ἡμᾶς αὐ-
 τοὺς τὸν τῆς ἰάσεως διαβῆναι τρόπον· εἰς γὰρ
 καὶ ὅτι μάλιστα τὸ συμβᾶν, οὐχὶ πάντῃ τε καὶ
 πάντως θελητὸν ἦν αὐτῷ· ἀλλ' οὖν τῆς πάντων
 ἕνεκα σωτηρίας καὶ ζωῆς, ἐκούσιον ἐποίησατο
 τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθος· ἥδει γὰρ τὰ ἐντεῦ-

χχιη. Δεν ἐσόμενα κατορθώματα, καὶ ὅτι τὴν ἀνθρώ-
 που φύσιν ἀνακαινιεῖ, καὶ αἵματι τῷ οἰκείῳ κα-
 τακτῆσεται· εἰ γὰρ μὴ ἐποίησατο Θελητὸν, καὶ
 τοι λίαν ἀβούλητον ὃν τὸ παθεῖν, τίς ἂν νοοῖ-
 το λοιπὸν τοῦ προσεύχεσθαι ἢ πρόφασις, καὶ
 λείπειν, πατέρ· εἰ βούλει, παρένεγκε τὸ ποτήριον
 τοῦτο; γέγονε μὲν τοι ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ
 λόγος, οὐ διὰ τινὰ πρόφασιν ἑτέραν, ἀλλ' ἵνα
 πάντα τὰ αὐτοῦ, ταῖς ἡμῶν ἀσθενείαις ἀναμί-
 ξας τρόπον τινὰ καὶ συγκεράσας, νευρώσῃ τὴν
 ἀνθρώπου φύσιν, καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ μεταποι-
 ῆσιν στερρότητα· ὅταν οὖν φαίνηται δειλιῶν τὸν
 λόγον τὸν θάνατον, καὶ λέγων, παρένεγκε τὸ
 ποτήριον, ἐννόει πάλιν, ὅτι δειλιῶσα τὸν θά-
 νατον ἢ σὰρξ, ἐδιδάσκειτο φορουμένη περὶ τοῦ
 Θεοῦ λόγου, μηκέτι τοῦτο πᾶσχειν· ἔλεγε δὲ
 πρὸς τὸν πατέρα· οὐχ' ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς
 σὺ· οὐκ ἐφοβεῖτο μὲν γὰρ καθὼς λόγος ἐστὶ καὶ
 Θεὸς τὸν θάνατον αὐτὸς, ἀλλ' εἰς τέλος τὴν
 οἰκονομίαν διεξάγειν· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ θέλημα
 τοῦ πατρὸς· ἔχει δὲ καὶ τὸ μὴ θέλειν ἀποθα-
 νεῖν, διὰ τὸ παραιτεῖσθαι τὴν σάρκα τὸν θάνα-
 τον φυσικῶς· διδάσκων τοίνυν τὴν ἀνθρωπότητα
 μηκέτι τὰ αὐτῇ προσόντα φρονεῖν, ἀλλὰ τὸ τοῦ
 Θεοῦ θέλημα ζητεῖν, ὡς ἄνθρωπος λέγει· οὐχ'
 ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ· διὰ τοῦτο γὰρ φαί-
 νεται καὶ προσθεῖς ἐν τῷ Ματθαίῳ· τὸ μὲν πνεῦ-

μα, πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ, ἀσθενὴς ἀτονοῦσα κχιι.
 μὲν γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ
 Χριστῷ τὸ ὅσον εἰς αὐτὴν, εὐρίσκειται ἀνακομι-
 ζέται δὲ διὰ τοῦ ἐνωθέντος αὐτῇ λόγου, εἰς εὐ-
 τολμίαν θεοπρεπῆ.

Διὰ τί δὲ φησιν, ὁ λεγόμενος Ἰούδας; μὴ ^{γ. 47.}
 γὰρ οὐκ ἤδει τὸν ἄνδρα τοῖς ἐξαιρεμένοις ἐνα- ^{p. 291. h.}
 ριθμούμενον; ἀλλ' ὡς ἤδη μεμισηκὼς αὐτοῦ καὶ
 τὸ ὄνομα, φησὶν, ὁ λεγόμενος Ἰούδας· προσεπά-
 γει δὲ τούτῳ τὸ εἰς τῶν δώδεκα, πρὸς ἐνδειξιν
 καὶ διαβολὴν τῆς τοῦ προδότου φαυλότητος· ὁ
 γὰρ ἐν ἴσῳ τοῖς ἀποστόλοις τετιμημένος, τοῖς
 φονῶσι κατὰ Χριστοῦ γέγονε πρόφασις· δέδω-
 κε γὰρ αὐτοῖς σημεῖον· ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός
 ἐστίν· ἐπελάθετο παντελῶς τῆς δόξης τοῦ Χρι-
 στοῦ· ὥθη τάχα που δύνασθαι λαθεῖν· δόλου
 ὄργανον τὴν ἐξαίρετον ἀγάπην ἀποφῆναι προ-
 εδόκησεν.

Ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως, φορτικώτερον
 αὐτῷ τὸ κρίμα ἐποίει, ὅτι οὐδὲ τὸ σχῆμα καὶ
 σύμβολον ἡσχύνθη τῆς προδοσίας τὸ φίλημα·
 ἐπάγει γοῦν ὁ εὐαγγελιστὴς· ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶ-
 πεν αὐτῷ κ. τ. λ.

Εἰδέναι γὰρ ἀναγκαῖον καὶ τὰ τῷ Ἰωάννῃ
 περὶ τούτου εἰρημένα· ἔφη γοῦν ὅτι οἱ μὲν τῶν
 Ἰουδαίων ὑπηρεταί, προήεσαν συλληψόμενοι τὸν
 Ἰησοῦν, ὁ δὲ ὑπὸντα αὐτοῖς, λέγων· τίνα ζη-

XXII. τεῖτε; λεγόντων δὲ τῶν ὑπηρετῶν, Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, αὐτὸς ἑαυτὸν ταῖς τῶν φονῶντων χερσὶ προσεκόμιζε, λέγων· ἐγὼ εἰμι· οἱ δὲ ἀπῆλθον, φησὶν, εἰς τὰ ὀπίσω· καὶ τοῦτο γέρονε τρεῖς· τίς οὖν ἡ οἰκονομία, καὶ τίνος ἕνεκεν προχεκόμεικεν ἑαυτὸν ὁ σωτὴρ, οἱ δὲ κατέπιπτον ἀκούοντες τὸ ἐγὼ εἰμι; ἵνα δὴ μάθοιεν ὡς οὐκ ἀβούλητον αὐτῷ τὸ παθεῖν· οὐ γὰρ τῆς ἐκείνων ἰσχύος γέρονεν ἀποτέλεσμα, τὸ συλλαβεῖσθαι Χριστὸν, καὶ προσαγαγεῖν τοῖς ἀνοσίοις καθηγηταῖς, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν δίδωκεν.

p. 293. b.

Φέρε δὲ ἀκχεῖνο ζητήσωμεν· ἄρα ψῆφος τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, θέλημα δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ κέκληκεν αὐτὸν ὡς ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸ πάθος; εἶτα, πῶς εἰπέρ ἐστιν ἀληθὴς, οὐκ ἔδει πάντως καὶ προδότην γενέσθαι τινα, παρενεχθῆναι δὲ καὶ εἰς τοῦτο θράσους τὸν Ἰσραὴλ, ὡς καὶ ἀπειθῆσαι Χριστῷ καὶ ἀτιμάσαι πολυτρόπως, ἐξαρτίσαι δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου θανάτον αὐτῷ; εἶτα, πῶς εὐρίσκειται λέγων, οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται, καὶ τὰ ἐξῆς; διὰ τί δὲ καὶ ἀπόλωλεν ὁ Ἰσραὴλ, ἀλλ' οὐκ ἀδίκως ὁ θεὸς, αἰσία δὲ κρίσει ταλαντεύει τὰ καθ' ἡμᾶς; πῶς οὖν τὸ ἀβούλητον ἐποίησατο θελητόν; ἡλέησε μὲν γὰρ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς πεπραχότας ἀθλίως· καὶ ἔπεμψεν ἐξ οὐρανοῦ τὸν υἱὸν σω-

τῆρα καὶ λυῖρωτὴν ὃς καὶ γέγονεν ἐν ὁμοιώσει κχιι.
 τῇ πρὸς ἡμᾶς· ἀλλὰ καὶ τοι προεγνωκώς αὐτὸ πεί-
 σεται, εἴλειτο παθεῖν διὰ τὸ σῶσαι τὴν γῆν,
 συνευδοκοῦντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς διὰ
 πολλὴν ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν· οὐκοῦν
 ὅσον μὲν ἤκεν εἰς τὴν ἐκ τοῦ παθεῖν ἀδοξίαν,
 οὐκ ἂν ἠθέλησε παθεῖν· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐνεδέχε-
 το μὴ παθεῖν, διὰ τὴν Ἰουδαίων ἐπ' αὐτῷ γενο-
 μένην ἀμότητα καὶ ἀπειθείαν, ὑπέμεινε σταυ-
 ρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας.

Ἰάσατο γὰρ θεοπρεπῶς τὸν ὑπομεινάνῃα τὴν v. 51.
p. 294. a.
 πληγὴν, τοῖς ἀφισμένοις εἰς τὸ συλλαβεῖν αὐ-
 τὸν, θεοπρεπῆς καὶ τοῦτο διδούς σημεῖον.

Ἄρα γε αἰτιαῖται Χριστὸς τοὺς τῶν Ἰουδαίων v. 52.
p. 294. b.
 καθηγητὰς, ὅτι μὴ πρόωρον αὐτῷ τὴν τοῦ θα-
 νάτου πάλην ἐσκεύαζον; οὐ τοῦτο βούλεται δη-
 λοῦν· ἀλλ' ὅτι ἐξὸν ὑμῖν καθημέραν ἐν τῷ ἱε-
 ρῷ διδάσκοντα κατὰσχεῖν, οὐκ ἐκρατήσατε· ἱτα-
 μειυόμεν γὰρ μᾶλλον τῷ παθεῖν ἐν καιρῷ τῷ
 καθήκοντι· καὶ οὗτός ἐστιν ὁ παρὼν· μὴ γὰρ
 ἀγνοήσητε, φησὶν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὥρα
 καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους· τοῦτέστιν ὀλιγο-
 στὸς ἐδόθη ὑμῖν καιρὸς τῆς κατ' ἐμοῦ πλειονε-
 ξίας, συνευδοκήσαντος τοῖς ἐμοῖς θελήμασι τοῦ
 πατρὸς· οὐκοῦν μίαν ὥραν ἔχετε κατ' ἐμοῦ, τοῦτ-
 ἐστὶν ὀλίγον παντελῶς καὶ συνεσταλμένον και-
 ρὸν, τὸν μεταξὺ δηλονότι τοῦ τιμίου σταυροῦ,

XXII. καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως· αὕτη δέ ἐστι καὶ ἡ δοθεῖσα ἐξουσία τῷ σκότει· σκότος δὲ ὀνομάζει τὸν σατανᾶν τοῖς Ἰουδαίοις ὁμοῦ κατεξαναστῆναι Χριστοῦ· ἵν' ὁ μὲν σῶσῃ διὰ τοῦ παθεῖν τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ ἀναβιώῃ τριήμερος, τὸ τοῦ θανάτου πατήσας κράτος· οἱ δὲ δίκην αἰώνιον τίσωσιν ὁμοῦ τῷ προδότῃ.

v. 53. Οὐ τὸ βράδος οὖν αἰτιᾶται τὸ πρὸς μαιφονίαν, ἀλλὰ δείκνυσιν ὅτι οὐ τῆς αὐτῶν ἰσχύος ἔργον ἢ σύλληψις, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ βουλήσεως, τὸ ἀβούλητον πάθος οἰκονομικῶς ποιησαμένου θελητὸν, καὶ τοῦτο καιρῷ τῷ προσήκοντι παραδεξαμένου· οὐ γὰρ δὴ αἰτιᾶται αὐτούς, ὅτι μὴ πρόωρον αὐτῷ τὸ πάθος ἐπήγαγον, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλέγχει αὐτούς, ὡς οἰηθέντας ἀσυνέτως, ἄκοντος αὐτοῦ περιέσθαι· τότε μὲν οὖν οὐκ ἐκρατήσατέ μου φησὶν· οὐ γὰρ ἐβουλόμην· οὐκ ἂν δὲ οὐδὲ εἰς τὸ παρὸν ἰσχύσατε, εἰ μὴ ταῖς ὑμετέραις χερσὶν ἐθειλοντὴς ὑπεινέγκμαι· ὥστε, οὐ τῆς Ἰουδαίων ἰσχύος ἔργον ἦν τὸ θανάτῳ περιβαλεῖν τὸν κύριον· ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐκείνων ἀνοσίοις τολμήμασιν, ἐπιγράψοι τίς ἂν τὸ ἐλχέιρημα· τῷ δὲ σωτῆρι Χριστῷ, τὸ ὑπὲρ πάντων ἐθειλῆσαι παθεῖν· ἵνα πάντας ἐξέλῃται, καὶ ἀγοράσας αἵματι τῷ ἰδίῳ, παραστήσει τῷ θεῷ καὶ πατρί.

v. 57.
p. 295. a.

Τινὲς μὲν τοι φασὶν ὁμωμοκίναί τὸν Πέτρον,

ὅτι οὐκ οἶδεν ἄνθρωπον γεγονότα τὸν Ἰησοῦν· κχι.
 τοῦτο δὲ ἄπιστον ἤδει γὰρ καὶ ἡμᾶς γεγο-
 νότα τὸν μονογενῆ· καὶ ὁμολόσει, σὺ εἶ ὁ Χρι-
 στὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ζῶντος· καὶ οὐχ' ὥς ἵνα
 τῶν καὶ ἡμᾶς, υἱὸν αὐτὸν εἶναι θεοῦ διαβε-
 βαιούμενος, τὰ τοιάδε φησὶν· ἀλλὰ καὶ τοι τοῖς
 τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις ἐμβεβηκότα θεωρῶν,
 τὸν ἐπείκεινα παντὸς γεννητοῦ, καὶ ἐκ τῆς τοῦ
 θεοῦ καὶ πατρὸς οὐσίας ἀναλάμψαντα λόγον,
 οὐκ ἀπίστη τοῦ εἰδέναι καὶ ὁμολογεῖν ὡς ἔστιν
 αὐτὸς υἱὸς θεοῦ τοῦ ζῶντος.

Βαβαὶ, ὁ Ἰῆς καὶ οὐρανοῦ κύριος, ὡς εἶς ἐξ v. 63.
p. 295. b.
 ἡμῶν διακαρτερεῖ τυπωτόμενος, καὶ τὸν ἐκ τῶν
 ἀσεβῶν ὑπομένει γέλωτα, τύπον ἡμῖν τῆς εἰς
 ἄκρον ἀνιξικακίας παρατιθεῖς· ὁ γὰρ ἐτάζων
 καρδίας, πῶς ἂν ἠγνόησε τίς ἵστιν ὁ παίσας
 αὐτόν;

Ἐπειδὴ ἀνισχύσης ἡμέρας, τὸ δυσσεβὲς αὐ- v. 66.
 τῶν συναγέγερτο βουλευτήριον, παρεχομίζετο
 μὲν εἰς μέσον ἀθέσμως ἐξυβριζόμενος ὁ Μωϋ-
 σείως καὶ προφητῶν δεισπότης· διεπυνθάνετο δὲ
 ὁ ὑβριστὴς Ἰουδαῖος, εἰ αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς·
 ἀλλ' εἶποι τίς ἂν πρὸς αὐτοὺς, εἰ μὲν ἀγνοῶν
 ἐρωτᾷ, πῶς οὐκ ἔδει πρὶν ἂν μάθῃς τὸ ἀλη-
 θές, κατὰ μηδένα λυπῆσαι τρόπον, μὴ ἄρά πως
 θεῷ προσκρούσεις; εἰ δὲ ὑποπλάττη τὴν ἄγ-
 νοιαν, εὖ εἰδὼς αὐτὸν ὄντα Χριστὸν, ἀκούσῃ λέ-

χκii. γονῖος ἱεροῦ Γράμματος, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται·
 τί δὲ, εἰπέ μοι, πολυπραγμονεῖς, καὶ παρ' αὐ-
 τοῦ μαθάνειν ἀξιοῖς, εἰ αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς;
 καὶ τοι με τὸν εὐκόλως ἀπὸ τε νόμου καὶ προ-
 φητῶν, τὴν ἐπ' αὐτῷ γινῶσιν ἐλεῖν· ἀλλ' ἄπι-
 στοι ὁμολογουμένως καὶ ἀσύνετοι παντελῶς,
 ὁμοῦ τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς, οἱ τῶν Ἰουδαίων
 καθηλῆται· ἐρομένοις τοίνυν εἰπὲρ ἐστὶν ἀληθῶς
 αὐτὸς ὁ Χριστὸς, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο μαθεῖν
 ἐθέλουσιν, ἂν εἴπω, φησὶν, οὐ μὴ πιστεύσητε·
 καὶ ἂν ἐρωτήσω ὑμᾶς, οὐ μὴ ἀποκριθῆτε· ποῦ
 τοιγαροῦν ἀκούοντες οὐ πεπιστεύκασι; ποῦ δὲ
 σισιγήκασιν ἐρωτῶμενοι; ἀνελθὼν Χριστὸς εἰς
 Ἱεροσόλυμα, εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας
 πρόβατα, καὶ βόας, καὶ περισσότερας, καὶ τοὺς
 κερματιστάς καθήμενους· καὶ ποιήσας, φησὶν,
 ὡς φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, ἐξέβαλε πάντας
 ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγων· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ
 πατρός μου, οἶκον ἐμπορίου· ἐπειδὴ τοίνυν ὠνό-
 μαζε πάτέρα τὸν θεόν, πρὸς τοῦτο ἀσχάλλοντες
 οἱ τὰς ἐν τῷ ναῷ τελοῦντες θυσίας, ἐπιπήδων
 λέγοντες· ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ πρὸς
 γε ταῦτα, Χριστὸς· τὸ βᾶπτισμα Ἰωάννου, πό-
 θεν ἦν; οἱ δὲ εἶπον, οὐκ οἶδαμεν· ἤρετό δὲ καὶ
 ἐτέρωθί σου, λέγων· τί δοκεῖ ὑμῖν περὶ τοῦ
 Χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; οἱ δὲ εἶπον, τοῦ Δα-
 βὶδ' εἴτα, πρὸς αὐτοὺς ὁ κύριος ἔφη· πῶς οὖν

Δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ; καὶ πρὸς xxii.
 τοῦτο πάλιν σεισιγήκασι· καὶ ἐτέρωθι πάλιν εὐ-
 ρήσεις πολυπραγμονῶν τὰ παραπλήσια ἐν τοῖς
 θείοις εὐαγγελίοις.

Ἴνα γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις φορτικωτέραν τὴν ἐπὶ v. 63.
 τῇ ἀπιστίᾳ δίκην ἐργάσῃται, μονονουχὶ λέλει· ὅτι
 τῆς κατ' ἐμοῦ δυσσεβείας, βραχὺς ὑμῖν ἐδόθη
 καιρὸς, ὁ μέχρι τοῦ τιμίου σταυροῦ· μετὰ γὰρ
 τοῦτο εὐθύς, εἰς τὴν ἐμὴν παλινδρομήσω τιμὴν,
 καὶ συνέδρος ἔσομαι τῷ πατρὶ καὶ μετὰ σαρκός.

Ταῦτα λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, τὸ τῶν φα- v. 71.
 ρισαίων ἀνεκαύθη στίφος εἰς ἀκαδέκτους ὀργὰς·
 ἀρπάζουσι τὴν φωνὴν εἰς πρόφασιν δυσφημίας,
 οὐδὲ μιᾶς μαρτυρίας ἔτι δεῖσθαι φασίν, ὡς αὐ-
 τήκοοι γεγονότες τῶν λόγων αὐτοῦ· ἀλλ' ὃ πο-
 νηροὶ καὶ ἀνόητοι, ἡξιούτε μαθεῖν εἰπέρ· ἵστιν
 αὐτὸς ὁ Χριστὸς· ἐδίδαξεν, ὡς φύσει καὶ ἀλη-
 θῶς ἵστιν υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ πατὴρ, καὶ σὺν
 αὐτῷ τοὺς τῆς Θεότητος ἔχει θρόνους, ἐντεῦ-
 θεν ἦν μάλιστα μαθεῖν ὅτι αὐτὸς ἵστιν ὁ Χρι-
 στὸς· τί δήποτε τὴν τῆς σωτήριας ὁδὸν ὀλίθρου
 πρόφασιν ἑαυτοῖς ἀπιφύνατε;

C A P. XXIII.

Καὶ ποῦ κεκάλυκε φόρους διδόναι Καίσαρι; xxiii.
 καὶ τοι πεπόμεφατε πρὸς αὐτὸν ἐξ ἑαυτῶν τι- v. 2.
p. 296. a.

XXIII. νὰς, μετὰ τῶν καλουμένων ἡρωδιανῶν, πειράζον-
τάς τε καὶ λείποντας· διδάσκαλε, ἔξεστὶ φόρους
διδόναι Καίσαρι, ἢ οὐ; εἶτα πρὸς τοῦτο, Χρι-
στὸς, ἐπιδείξατέ μοι, φησὶ, νόμισμα τοῦ κήν-
σου· ἥρετό τε τίνας ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν
τὸ προσοισθὲν δηνάριον· ὡς δὲ Καίσαρος ἔφα-
σxon, ἀπέδοτε φησὶ τὰ Καίσαρος, Καίσαρι καὶ
τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ· ποῦ τοιγαροῦν κειώλυ-
κε φόρους διδόναι Καίσαρι; ἀλλ' εἰς ἣν αὐτοῖς
ὁ σκοπὸς, τὸ καταγαγεῖν εἰς θάνατον τὸν ἀνα-
φέροντα πρὸς ζωὴν.

γ. 26.
p. 298. a.

Ἦνεγκε μὲν τὸν σταυρὸν ὁ σωτὴρ ἐκ τοῦ πραι-
τωρίου, ὅτι καὶ Ἀβραὰμ ἀνιὼν ἐπὶ τὸ παρα-
δειχθὲν αὐτῷ ἔρος, ἵνα θύσῃ τὸν Ἰσαὰκ, θεοῦ
γενέσθαι τὸ χρῆμα προστάττοντος, ἐπιτίθει τῷ
παιδίῳ τὰ ξύλα· καὶ ἦν εἰς τύπον Χριστοῦ, τὸν
ἑαυτοῦ σταυρὸν εἰς ὤμους ἔχοντος, καὶ τὸ οὐ
ἢ ἀρχὴ, ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ· ἀρχὴ γὰρ αὐτοῦ,
γένονεν ὁ σταυρὸς, δι' οὗ βεβασίλευκε τῆς ὑπ'
οὐρανὸν κατὰ μέσσην δὲ τὴν ὁδὸν ὑπαντήσαντες,
τὸν Κυρηνναῖον κατεσχέκασιν, καὶ μετέθηκαν ἐπ'
αὐτὸν τὸ ξύλον.

γ. 27.

Ἐβάδιζε μὲν οὖν ὁ σωτὴρ, ἐπὶ τὸν τοῦ σταυ-
ροῦ τύπον· εἶποντο δὲ κλαίονσαι αἱ γυναῖκες,
σὺν ἑτέροις πολλοῖς· φιλόδακρυ γὰρ πως αἰεὶ
τὸ θῆλυ γένος, καὶ τὸν νοῦν εἰς ἔλεον εὐδιά-
θρυπτον ἔχον· ἀλλ' ὧ θυγατέρες φησὶν Ἱερου-

σαλήμ, τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ δάκρυον στήσατε· κλαύ- ΣΧΙΗ.
 σαῖτε δὲ μᾶλλον ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν·
 ἔρχονται γὰρ ἡμέραι φησὶν, ἐν αἷς ἔσται γυν-
 αῖξιν ἀμείνων ἢ ἀπαιδία· ἐπισκῆψαντος γὰρ τοῦ
 πολέμου τῇ Ἰουδαίων χώρᾳ, ἅπαντες ἄρδην ὁλώ-
 λασι μικροὶ καὶ μεγάλοι· τότε, φησὶ, τὸ ὑπὸ
 βουνοῖς καὶ ὄρεσι γενέσθαι, τοῦ παντὸς ἄξιον·
 εἰ γὰρ ἐν τῷ ὕδρῳ ξύλῳ, φησὶ, ταῦτα ποιοῦσιν,
 ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; καὶ πέπλασται μὲν ὥς
 ἐν τάξει παραβολῆς ὁ λόγος, ἥγουν παραδείγ-
 ματος, ὠδίνει δὲ νοητοῦ πωράγματος δύναμιν·
 βούλεται γὰρ δηλοῦν ἐκεῖνο, οἶμαί που· ὕδρὸν
 μὲν ξύλον, ἑαυτὸν ὀνομάζει, τοὔτίστι χλωρὸν
 καὶ ἔγχαρπον καὶ εὐανθές· καρποὶ δὲ ἦσαν αὐ-
 τοῦ, μυσταγωγίαι καὶ παραινέσεις, καὶ θεοπρε-
 ποῦς ἐξουσίας ἐπιδείξεις, διὰ τῆς ὑπὲρ λόγον
 θεοσημείας· ἀλλ' ἐν τούτοις ὄντα, ταῖς οὕτω
 δειναῖς περιβεβλήκασιν ἀτιμίαις οἱ Ῥωμαίων
 στρατηγοὶ, ἥλθον ὁ κατακρίνας αὐτὸν Πιλάτος·
 ὅτε τοίνυν, φησὶ, τοιαῦτα πεπράχασιν εἰς ἐμὲ,
 τί δράσουσιν ὥς ξηρῷ καὶ ἀκάρπῳ προσπεπολι-
 μηκότες τῷ Ἰσραὴλ; ὅψονταί γὰρ ἐπ' αὐτῷ οὐ-
 δὲν τῶν τεθραυμασμένων, ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς τιμῆς
 καὶ φειδοῦς ἀξιοθῆναι τῆς παρ' αὐτῶν κατεμ-
 πρήσουσι γὰρ αὐτὸν, δηλονότι τῆς εἰς Χριστὸν
 δυσειβείας εἰσπραττόμενοι δίκας.

Μάτην μὲν τοι αὐτοῦ κατειρῶνεύονται οἱ τῆς v. 35.
p. 363. h.

ΙΧΙΗ. συναγωγῆς ἡγούμενοι, κατασιόντες τὰς κεφαλὰς, καὶ μικρὸν αὐτῷ μειδίαμα καταχέοντες, ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν σωσάτω φασὶν· εἰ ἄλλους ἔσωσε, καὶ οἶσθα τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν γεγονὸς, πῶς οὐκ ἂν ἴσχυσε τῶν σῶν ἑαυτὸν ἐξελεῖσθαι χειρῶν;

γ. 39.
p. 304. α. Ὁ μὲν εἰς φησὶ τῶν ληστῶν, τὰ αὐτὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἠρεύγετο· ὃ γὰρ μὴν ἕτερος, ταῖς τοῦ τοῦ συγκεκραμένου φωναῖς ἐπιτίμα· ὁμολόγησε τὴν ἁμαρτίαν, μεμαρτύρηκε Χριστῷ τὸ ἀνυπαίτιον, πεπίστευκεν εἰς αὐτὸν, βασιλεῖα ἐκάλει καὶ τοὶ σταυρούμενον· ταύτῃ τοι τὸν τῶν ἁλίων ἤρπασε κλῆρον.

γ. 44.
p. 306. α. Ὁ παντὸς ἐπέκεινα γεννητοῦ, ὁ σύνεδρος τῷ πατρὶ, καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, καὶ ἔλαβε δούλου μορφήν, καὶ τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἡνέχετο μέτρων, ἵνα πληρώσῃ τὴν ἐπαγγελίαν τὴν τοῖς πατράσι τῶν ἑβραίων ἐπηγγελμένην παρὰ θεοῦ· οἱ δὲ Γεθόνασιν οὕτω σκληροὶ τε καὶ ἀπειθεῖς ὥστε καὶ ἀντανίστασθαι τῷ δεσπότῃ· τὸν γὰρ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, θανάτῳ περιβαλεῖν ἐσπούδασαν· καὶ τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσφαύρωσαν· ἐπειδὴ δὲ σταυρῷ παρέδωκαν τὸν τῶν ὅλων δεσπότην, ἔδυνεν ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτοῖς· συνισκότασε δὲ ἐν ἡμέρᾳ τὸ φῶς, κατὰ τὸν θεῖον Ἀμῶς· γέγονε γὰρ σκότος ἀπὸ ὥρας ἑκτῆς, ἕως ὥρας ἐνάτης· καὶ τοῦτο τοῖς Ἰουδαίοις σημεῖον ἦν ἐναρ-

Γεις, τοῦ κατασκοπίσθῃναι νοητῶς τὰς τῶν σταυρωσάντων ψυχὰς· πῶρως γὰρ ἀπὸ μέρους γίγονε τῷ Ἰσραὴλ· ἐπαρᾶται δὲ αὐτοῖς καὶ Δαβὶδ ἐκ φιλοθείας, λείων· σκοπίσθητῶσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κτίσις, τὸν ἑαυτῆς ἐπένθει δεσπότην· ὁ μὲν Ἰὰρ ἥλιος, ἐσκοτίζετο· διερρήγνυντο δὲ πέτραι, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ναὸς τὸ τῶν πενθούντων ἐπλήρωσε σχῆμα, περιερρήγνυμένου κατὰ πετάσματος ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ τι τοιοῦτον ὑπεσῆμαινεν ἡμῖν ὁ Θεὸς, διὰ φωνῆς Ἑσαίου· λέγων· καὶ ἐνδύσω τὸν οὐρανὸν, σκότος· καὶ θήσω σάκκον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ.

Ἄθρει δὴ μοι πάλιν, ὅτι πεπονθῶς ὑπὲρ ἡμῶν τὸ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πάθος, ἤρξατο τοῦ σαγηνεύειν πολλοὺς εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας· ὁ γὰρ ἱκατόνταρχος, φησὶν, ἰδὼν τὰ γεγενημένα, ἐδόξαζε τὸν θεὸν λέγων, ὅτι ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν, ἔτυπον δὲ καὶ τὰ στήθη τῶν Ἰουδαίων τινὲς, κατακυττόμενοί που πάντως, καὶ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν, ἀναβλέποντες πρὸς κύριον, καὶ τάχ᾽ αὖτε τῆς κατὰ Χριστὸν δυσσεβείας ἀπαλλάττοντες ἑαυτοὺς, διὰ τοῦ τῶν σταυρωσάντων καταβοᾶν, εἰ καὶ μὴ ἐμφανῶς διὰ τὴν τῶν ἡγουμένων ἀνοσιότητα· οὐκοῦν ἀληθὴς ἦν λέγων ὁ κύριος, ὅταν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκυσῶ πρὸς ἑμαυτόν.

v. 47.
p. 399. b.

XXII. Ἦκολούθουν σοφαὶ Ἰουαῖκες τῷ πάντων ἡμῶν
 π. 310. b. ^{7. 54.} σωτῆρι Χριστῷ· τὰ εἰς πίστιν τὴν ἐπ' αὐτῷ χρή-
 σιμά τε καὶ ἀναγκαῖα συλλέγουσαι· ἐπειδὴ δὲ
 τῆς ἀπάντων ζωῆς ἀντάλλαγμα τὴν ἑαυτοῦ ἔδω-
 κε σάρκα, ἔδραμον αἱ σοφαὶ πρὸς τὴν τοῦ σώ-
 ματος Θεραπείαν· ὥρθησαν γὰρ ὅτι ἀπομεινῆ
 νεκρὸς ἐν μνημείῳ.

C A P. XXIV.

XXIV. Ἀφίκοντο μὲν αἱ Ἰουαῖκες ἐπὶ τὸ μνήμα, οὐχ'
 π. 311. a. ^{7. 4.} εὐροῦσαι γε μὴν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐγή-
 γερτο γὰρ, εἰς πολλὴν πεπτώκασον ἀπορίαν·
 καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης
 ἕνεκα, καὶ τῆς εἰς τοῦτο γενομένης σπουδῆς
 ἠξιώθησαν ἰδεῖν ἀγίους ἀγγέλους· καὶ δὴ καὶ
 γεγόνασιν αὐταῖς εὐαγγελισταί, καὶ τῆς ἀνα-
 στήσεως κήρυκες, τί ζητεῖτε, φάσκοντες, τὸν ζῶν-
 τα μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠέρ-
 θη· ζῇ μὲν γὰρ αἰεὶ, καὶ ζωὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν
 ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος· καθεὶς δὲ ἑαυτὸν εἰς κένω-
 σιν, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑπελθὼν, ἐλεύ-
 σατο θανάτου· ἀλλ' ἦν τοῦτο τοῦ θανάτου θά-
 νατος· ἐγήγερται τοίνυν ἐκ νεκρῶν, ὁδὸς τῆς εἰς
 ἀφθαρσίαν ἀναδρομῆς, οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον, ἀλλ'
 ἡμῖν, γενόμενος καὶ μηδεὶς ζητεῖτω τὸν αἰεὶ ζῶν-
 τα μετὰ τῶν νεκρῶν· οὐκ ἔστι γὰρ ὧδε, τοῦτ-

ἔστιν ἐν θανάτῳ καὶ μνήματι· ποῦ δὲ μᾶλλον; XXIV.
ἐν οὐρανῷ δηλονότι καὶ ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ· ἵνα
δὲ βεβαιωτέραν αὐταῖς τὴν ἐπὶ τούτοις ἐνιδρύ-
σειαν πίστιν, εἰς μνῆμα ἀναφέρουσιν, ὡς ἔφη
Χριστὸς, ὅτι χρὴ πάντως αὐτὸν εἰς χεῖρας ἁμαρ-
τωλῶν δοθῆναι, καὶ παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι τῇ
τρίτῃ ἡμέρᾳ.

Ἄγγελοι μὲν τοι καὶ τοῖς ποιμέσιν ἐν Βη- p. 312. a.
θλεὲμ τὸν τόκον εὐηγγελίζοντο, καὶ νῦν τὴν
ἀνάστασιν· καὶ λειτουργοῦργηκεν οὐρανὸς τοῖς πε-
ρὶ αὐτοῦ κηρύγμασι καὶ περιέπουσι τὸν υἱὸν ὡς
θεόν, καὶ ὅτε γέγονε σάββας, αἰτῶν ἄνω πνευ-
μάτων στρατιάς.

Μυσταγωγηθεῖσαι διὰ φωνῆς ἀγγέλων αἱ
γυναῖκες, ἀπαγγέλλουσι ταῦτα δρόμῳ τοῖς μα-
θηταῖς· ἔδει γὰρ γυναιξὶ τὴν οὕτω λαμπρὰν
δοθῆναι χάριν· ἡ γὰρ πάλαι γεγεννημένη τοῦ
θανάτου διάκονος, ἀπαλλάττεται τῆς αἰτίας,
διακονοῦσα φωναῖς ἁγίων ἀγγέλων, καὶ τὸ σε-
πτὸν τῆς ἀναστάσεως μυστήριον, καὶ πρώτη μα-
θοῦσα καὶ ἀπαγγέλλουσα· κειρόδαγκε τοίνυν
τὸ θῆλυ γένος, καὶ λύσιν ὀνειδισμοῦ καὶ κατ-
άρας ἀνατροπὴν· ὁ γὰρ εἰπὼν πάλαι πρὸς αὐ-
τάς, ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, παῦλαν αὐταῖς δι-
δωκε τοῦ κακοῦ, συναντήσας αὐταῖς ἐν τῷ κή-
πῳ, ὡς φησιν ἕτερος εὐαγγελιστῆς, καὶ εἰπὼν,
χαίρετε· πλὴν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ὁ περὶ

XXIV. τῆς ἀναστάσεως λόγος ἔδοξεν εἶναι λῆρός τις ἀπλῶς καὶ πρᾶγμα κατεφεισμένον, διὰ τοι τὸ μὴ δὲ αὐτοὺς εἰδέναι τὴν θεόπνευστον γραφὴν ἠπίσθησαν γοῦν, καὶ τὸ ἀπαγγελθὲν ἔσκωψαν καὶ διέπτυσαν.

τ. 36.
p. 317. a.

Νῦν δὲ τῆς ἀκολουθίας ἰχόμενοι, φαμέν· ὅτι ἤδη πολλαχόθεν τοῦ λόγου τῆς ἀναστάσεως περιθέοντος τοὺς ἀποστόλους, καὶ τοῦ πόθου πρὸς τὴν ὄψιν ἐγηγερμένου, ποθούμενος ἔρχεται, καὶ ζητοῦσι καὶ προσδοκῶσιν ἀποκαλύπτεται· πλὴν οὐκέτι κρατουμένοις ὀφθαλμοῖς ἐπιφαίνεται, οὐκέτι ὡς περὶ ἑτέρου διαλέγεται· ἀλλ' ἐμφανῆ ἑαυτὸν δίδωσι καὶ θαρρύνει παρακαλεῖται· οἱ δὲ καὶ οὕτως εἰσὶν ἀμφίβολοι καὶ δεδίασιν· ὥντο γὰρ οὐκ αὐτὸν βλέπειν, φάσμα δέ τι καὶ σκιὰν εἶτα, καὶ τὸν ἐκ τῶν τοιούτων λογισμῶν κατευνάζει θόρυβον· τὸ ἐντριβὲς αὐτοῖς καὶ οὐκ ἄηθες ἐπιφθειγξάμενος ῥῆμα· ἔφη γὰρ, εἰρήνη ὑμῖν.

τ. 38.
p. 317. b.

Ἵνα βεβαίως καὶ ἐνδοιασμοῦ δίχα πιστεύσειαν αὐτὸν ἐκείνον ὄντα τὸν πεπονητότα, διαδείκνυσιν εὐθύς, ὅτι θεὸς ὢν φύσει, γινώσκει τὸ κεκρυμμένον, καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς τῶν ἐννοιῶν οὐκ ἠγνόησε θόρυβον· ἔφη γὰρ τί τεταραγμένοι ἐστέ; ἀπόδειξις αὕτη καὶ μάλα σαφὴς τοῦ μὴ ἕτερον εἶναι τινὰ τὸν ὁρώμενον, ἀλλ' ἐκεῖνον αὐτὸν, ὃν καὶ τέθρανται, τὸν ἐπὶ ξύλου πα-

θόντα θάνατον καὶ τιθειμένον ἐν μνημείῳ, ὃς XXIV.
καὶ νεφρούς ὄρα καὶ καρδίαν, καὶ οὐκ ἂν αὐ-
τὸν λάθοι τῶν ἐν ἡμῖν οὐδὲν σημεῖον οὐδ' ἄρα
ποιεῖται τὸ χρῆμα, τὸ εἰδέναι φημι τὸν τῶν ἐν
αὐτοῖς ἐννοιῶν θόρυβον· πιστεύουμενος δὲ καὶ ἑτέ-
ρως, ὅτι καὶ νενίκηται θάνατος, καὶ ἀπιδύσα-
το τὴν φθορὰν ἢ ἀνθρώπου φύσις ὡς ἐν αὐτῷ
καὶ πρώτῳ, δείκνυσι τὰς χεῖρας τὲ καὶ τοὺς
πόδας, καὶ τὰς διατρήσεις τῶν ἥλων, καὶ ψη-
λαφᾶν ἐπιτρέπει καὶ πληροφορεῖσθαι διὰ τρό-
που παντός, ὅτι τὸ πεπονθὸς ὡς ἔφην ἐγήγε-
ται σῶμα· οὐκοῦν συκοφαντεῖτω μηδεὶς τὴν ἀνά-
στασιν καὶ ἀκούσῃς τοῦ ἱεροῦ γράμματος λέ-
γοντος περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, σπειρε-
ται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματι-
κόν, μὴ ἀνέλῃς τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων τὴν
εἰς ἀφθαρσίαν ἀναδρομὴν· ὥσπερ γὰρ ψυχικόν
ἐστὶ τὸ ταῖς ψυχικαῖς ἡγουν σαρκικαῖς ἐπιθυ-
μίαις ἀκολουθοῦν καὶ ὑπεζευγμένον, οὕτω καὶ
πνευματικόν τὸ τοῖς τοῦ ἁγίου πνεύματος θε-
λήμασιν ὑποκείμενον· μετὰ γὰρ τὴν ἐκ νεκρῶν
ἀνάστασιν, οὐκ ἔστιν ἔτι φιλοσαρχίας καιρὸς,
ἀλλ' ἀπραχθήσει παντὶ ὡς τῆς ἀμαρτίας τὸ κέν-
τρον· αὐτὸ μὲν τοι τὸ κατενεχθὲν εἰς τὴν γῆν,
τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσεται.

Ἴνα τοίνυν αὐτὸ τοῦτο εἰδεῖεν σαφῶς οἱ μα- p. 318. a.
θηταί, ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ παθὼν καὶ

ΧΙΥ. ταφείς καὶ ἀναστὰς, δείκνυσιν ὡς ἔφην πόδας
τὲ καὶ χεῖρας· καὶ ὅτι μὴ καθάπερ ᾤοντο πνεῦ-
μα μᾶλλον ἐστίν, ἀλλὰ σῶμα κατὰ τὸ ἀληθές,
πληροφορεῖσθαι προστάττει λέγων· καὶ ἴδετε
ὅτι πνεῦμα κ. τ. λ.

Σκιαὶ γὰρ καὶ πνεῦμα καὶ δόκησις ἀπλῶς,
οὐκ ἂν ὑπομείνη τὴν χειρὸς ἀφήν.

τ. 41.
p. 319. a.

Ἄλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, δείξας τὰς χεῖρας καὶ
τοὺς πόδας τοῖς μαθηταῖς ὁ κύριος, ἐπληρο-
φόρησεν αὐτοὺς, ὅτι τὸ παθὸν ἀνέστη σῶμα·
ἵνα δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἔτι μειζόνως ἰδρυμμέ-
νην αὐτοῖς ἐργάσεται τὴν ἐπὶ τούτῳ πίστιν,
ἤτησέ τι τῶν ἰδωδύμων· ὁπιοῦ δὲ ἰχθύος μέρος
ἦν· καὶ λαβὼν, κατέδηδοκεν ὁρώντων αὐτῶν· ἵν'
εἰδεῖεν ὅτι σῶμα μὲν τὸ ἀνθρώπινον, δέοιτο ἂν
τῆς τοιαύτης τροφῆς, πνεῦμα δὲ οὐκέτι· τίς οὖν
ἀξίων πιστὸς εἶναι, καὶ τῶν ἀγίων εὐαγγελι-
στῶν τὴν μαρτυρίαν ἀναμφιβόλως δεχόμενος,
ἔτι πλάσμάτων ἀκούσειεν αἰρετικῶν; ἔτι δοκη-
σισόφων ἀνάσχοιτο; νικᾷ γὰρ ἀνθρωπίνην ἐξέ-
τασιν, καὶ τὴν ἐκ τῶν συνήθων ἡμῖνπραγμά-
των ἔννοιαν, ἡ τοῦ Χριστοῦ δύναμις· ἔφαθεν ἰχ-
θύος μέρος, διὰ τὴν ἀνάστασιν· καὶ τὸ τῇ βρώ-
σει ἀκολουθοῦν, οὐκέτι ἐπὶ Χριστοῦ ἠκολούθη-
σεν· ὅπερ ἄπιστος ἂν τις ἐπιζητοίη, εἰδὼς ὅτι
τὰ εἰσιόντα εἰς τὸ στόμα, πάντως ἐκχωροῦσι
καὶ εἰς ἀφαιδρώνα βάλλονται· ἀλλ' οὐχ ὁ γὰρ

πιστὸς, εἰς ἔννοιαν τοιοῦτόν τι λήφεται, ἀλλὰ κχιν.
δυνάμει Θεοῦ δώσει τὸ πρᾶγμα.

Ὅτε τὸν λογισμὸν αὐτῶν, δι' ὧν εἶπε, δι' v. 45.
p. 319. b.
ὧν ἐψηλαφήθη, δι' ὧν ἔφαγεν εἰρήνευσε, τότε
διήνοιξε τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι ὅτι οὕτως ἔδει
παθεῖν αὐτόν, δῆλον δὲ ὅτι διὰ ξύλου σταυροῦ.

Ἀποφέρει τοίνυν τοὺς μαθητὰς ὁ κύριος, εἰς v. 46.
ἀνάμνησιν ὧν ἔφη προαπήγγειλε γὰρ αὐτοῖς τὰ
ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθη, κατὰ φθάσαντες ἔφασαν
οἱ προφῆται· ἀνοίγνυσι δὲ καὶ τοὺς τῆς καρδίας
αὐτῶν ὀφθαλμούς, ὥστε συνιέναι τὰ πάλαι προ-
ειρημένα.

Πνεύματος ἁγίου κάθοδον, ὃ διὰ Ἰωὴλ ὁ v. 49.
p. 420. a.
Θεὸς προειπηγγέλατο, τοῖς μαθηταῖς ὁ σωτὴρ
ἰσαγγέλλεται καὶ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, ἵν'
εἰν εὐσθενεῖς καὶ ἀκαταγώνιστοι, καὶ δίχα
παντὸς δέους διακηρύξαιαν τοῖς ἀπανταχοῦ τὸ
Θεῖον μυστήριον.

Εὐλογήσας αὐτοὺς καὶ βραχὺ προελθὼν, v. 51.
ἀνιφέριτο εἰς τὸν οὐρανόν, ἵνα σύνεδρος ᾗ τῷ
πατρὶ καὶ μετὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκὸς καὶ
ταύτην ἡμῖν ἐνεκαίνισι τὴν ὁδὸν ἐν ἀνθρωπείᾳ
μορφῇ γεγονῶς ὁ λόγος· ἥξει δὲ πάλιν κατὰ
καιροὺς ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν
ἀγγέλων, καὶ παραλήψεται ἡμᾶς καθ' ἑαυτοῦ.

Locus praetermissus, pertinens ad cap. II. v. 11.

p. 30. a.

Ὅς ἐστὶ Χριστός. Καὶ οὐδετέρου δύναμιν ἔχει· οὔτε μὴν τὴν τινὸς οὐσίαν, ὅτι ποῦ ἐστὶ, σημαίνει· καθάπερ ἀμέλει τὸ ἄνθρωπος, ἢ ἵππος, ἢ βοῦς· πράγματος δὲ μᾶλλον ἐνεργουμένου περί τινα, ποιεῖται δήλωσιν· ἐλαίῳ μὲν γὰρ ἐχρίοντο τῶν ἀρχαιοτέρων τινές, κατὰ γε τὸ θεῷ τηνικάδε δοκοῦν, καὶ σύνθημα βασιλείας ἦν ἡ χρίσις αὐτοῖς· ἐχρίοντο δὲ καὶ προφηταὶ νοητῶς, τῷ ἁγίῳ πνεύματι· ὥστε καὶ ἐντεῦθεν ὀνομάζεσθαι χριστοὺς, κατὰ τὸ, μὴ ἄπτεισθε τῶν χριστῶν μου· ἐπὶ δὲ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, χρίσιν μὲν γενέσθαι φαμέν, πλὴν οὔτε συμβολικὴν ὡς ἐν ἐλαίῳ δρωμένην, οὔτε μὴν τὴν ὡς ἐν χάριτι προφητικῇ· ἀλλ' οὐδὲ ἐκείνην τὴν ὡς ἐν γε τῷ προχειρίζεσθαι νοουμένην πρὸς κατόρθωσιν τινος πράγματος, κατὰ τὸ ἐν Ἑσαΐᾳ· οὕτω λείπει κύριος τῷ χριστῷ μου Κύρῳ· καὶ τοι γὰρ εἰδωλολάτρης· ὑπάρχων ὁ ἀνὴρ, ὠνόμασται χριστός· διὰ τὸ οἶονεὶ κεχρίσθαι πρὸς βασιλεία, τῇ ἄνωθεν ψήφῳ, προκεχειρίσθαι τε παρὰ θεοῦ κατὰ κράτος ἐλεῖν τὴν βαβυλωνίων· ὁ δὲ σωτὴρ ἐχρίσθη τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιάσεως, καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνως, ἔν· ἐν αὐτῷ καὶ μόνῳ τοῖς τῆς ἀναμαρτήσιας αὐχρήμασιν ἢ ἀνθρώπου φύσις στεφανουμένη, ἀξία τὲ

ἤδη γενομένη τοῦ μεταλαχεῖν τοῦ ἁγίου πνεύματος, καταπλουτήσῃ τὸ ἅγιον, ἀναμορφωθείη τε οὕτω πρὸς Θεὸν δι' ἁγιασμοῦ· οὐκ ἀποφοιτῶντος ἔτι καθὰ καὶ ἐν ἀρχαῖς, ἐμφιλοχωροῦντος δὲ μᾶλλον αὐτῇ· ταύτη τοι καὶ γέγραπται ὅτι κατέπη μὲν ἐπὶ Χριστῷ τὸ πνεῦμα· μεμίνηκε δὲ ἐπ' αὐτὸν· λέγεται τοίνυν Χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος· ὁ δι' ἡμᾶς καὶ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ καὶ χρίόμενος μὲν ἀνθρωπίνως κατὰ τὴν σάρκα, χρίων δὲ θεϊκῶς τῷ ἰδίῳ πνεύματι τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας.

ΤΕΛΟΣ.

ΣΕΒΗΡΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

Cap. I.
v. 11.
Cod.
p. 3. a. Οὕτω καὶ Παῦλος· ἐπειδὴ ἐφανερώθη ἐν σαρκί,
διὰ τοῦτο αὐτὸν καὶ ὤφθαι ἀγγέλοις φησὶν· ἡ
γὰρ φανέρωσις, διὰ τῆς σαρκὸς οὐ κατὰ φαν-
τασίαν γέγονεν.

v. 17.
p. 5. b. Ἐκείνῳ μὲν τοι προσεκτέον, πῶς εἶπεν ὁ ἄγ-
γελος, ὅτι πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέ-
ψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν· εἶτα, συνῆψε·
καὶ αὐτὸς προειλύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ· ὥστε κύ-
ριος καὶ θεὸς Ἰσραὴλ ὑπῆρχεν ὁ Χριστὸς, οὗ
προέδραμιν ὁ Ἰωάννης.

Τί δέ ἐστι τὸ ἐπιστρέφειν καρδίας πατέρων
ἐπὶ τέκνα κατὰ τὸν Ἠλίαν, καὶ αὖθις ἴδωμεν·
οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ Ἰωάννου καὶ τῶν ἀποστόλων
πατέρες ὑπῆρχον· ἀλλ' ὅμως πρὸς τὸ εὐαγγέ-
λιον, ἐκ τύφου καὶ βασκανίας, καὶ ἀπιστίας,
ἐτύφλωττον· καθάπερ οὖν υἱοὶ φιλόστοργοι, ὁ
Ἰωάννης καὶ οἱ ἀπόστολοι μετ' αὐτὸν, μὴ βλέ-
ποντας τοὺς Ἰουδαίους ἐχειραγώγουν, καὶ τὸ
ἀληθὲς ὑπεδείκνυον, τὴν τῆς ἀπιστίας λήμνην
ἐκμάττοντες· καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν δικαιοσύνης
καὶ φρόνησιν ἔλκοντες τοὺς τῶς ἀπειθεῖς οὐ-

τω καὶ Ἡλίας ἡνίκα ἂν ἔλθῃ προτρέχων τῆς 1
 δευτέρας Χριστοῦ παρουσίας, τοὺς ἐναπομείναν-
 τας Ἰουδαίους τῇ πατρίᾳ πλάνη, καὶ τὸ πατέ-
 ρων πρόσωπον ἐπέχειν κομπάζοντας, ἐπιστρέψει
 πρὸς τὴν τῶν ἀποστόλων ἐν τάξει τέκνων λελο-
 γισμένων ἀλήθειαν· ἵνα τὸ κατ'ἀλειμμα τοῦ Ἰσ-
 ραὴλ σωθῇ, φησὶν ὁ ἀπόστολος.

Ἔτι ὁ Ζαχαρίας τύπον ἐπέχει τῆς νομικῆς v. 32.
p. 6. b.
 ἱερωσύνης τε καὶ λατρείας, ἥ τις ἐν τοῖς ἱαυ-
 τῆς ἀδύτοις καὶ βάθεσιν, οἶονεὶ θυμιάμασι,
 κεκρυμμένην εἶχε τὴν νοητὴν εὐοσμίαν τῆς πνευ-
 ματικῆς ἱερουργίας, καὶ τὸ τοῦ εὐαγγελίου μυ-
 στήριον ᾧ περ ἐπειδὴ ἠπίστησαν Ἰουδαῖοι, αὐ-
 τοῖς μὲν ὁ νόμος ἔμεινεν ἄφωνος καὶ ἄπρακτος
 καὶ ἀνεύρηκτος, καὶ κατὰ τὰς στεύρας, ἄλσος·
 ἐπαύσαντο γὰρ αἱ κατὰ νόμον τελούμεναι θυ-
 σίαι· τοῖς δὲ πιστοῖς, οὐ μόνον οὐκ ἄφωνος,
 ἀλλὰ καὶ μετὰ προφητείας φθεγγόμενος, καὶ
 πνευματικῶς ἐνεργούμενος· ζητητέον δὲ τίνος ἐνε-
 κιν ποτὲ μὲν λόγῳ μόνον ὁ Θεὸς μεμφόμενος,
 ποτὲ δὲ καὶ ἔργῳ ἱπιτιμῶν, ἔνταῦθα τῷ Ζα-
 χαρίᾳ καὶ δι' ἔργου ἐπιτίμησι, καὶ εἰς κωφό-
 τητα καὶ ἄφωνίαν αὐτὸν περιέστησεν; ὅτι διὰ
 τῶν προτέρων ἐχρῆν αὐτὸν παιδεύεσθαι, καὶ
 τὴν πρὸς τοὺς πατέρας μέμψιν, παίδευαι ἰδίαν
 ποιήσασθαι· καὶ μὴ διακριθῆναι περὶ τὴν θείαν
 ἱπαγγελίαν· οἱ γὰρ πρότεροι, τοῖς δεύτεροις

1. ὁδηγία, οὐδὲ αὐτὸς γὰρ Ἀβραὰμ τὸ μέτρον τῆς πίστειως ἐπλήρωσιν, ὡς ἐχρῆν· ἀλλὰ τὰ πρῶτα καὶ ἐγέλασε καὶ εἶπεν εἰ τῷ ἱκατονταίτῃ γενήσεται· καὶ ἡ Σάρρα δὲ γιλάσασα, ἐμίμψθη· πλὴν ἐπειδὴ τὰ μεγάλα δυσέμφικτα τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τοῦτο συγγινώσκει Θεὸς· ὁ δὲ Ζαχαρίας τοιαῦτα ἔχων τὰ παραδείγματα, εἰκότως σφοδρότερον ἐπιτιμᾶται, διὰ τὸ μικρὰ φρονῆσαι, καὶ μὴ λογίσασθαι τὴν τοῦ λέγοντος δύναμιν, ἀλλὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀδυναμίαν.

v. 63.
p. 11. a. Καθάπερ μὲν τοι ὁ Ζαχαρίας πατὴρ ἦν Ἰωάννου, τῆς βοώσης ἐν τῇ ἐρήμῳ φωνῆς, καὶ καλεῖν αὐτὸν Ἰωάννην διὰ τῆς γλώττης οὐκ ἴσχυε· λαβὼν δὲ δέλτιον, τὴν προσηγορίαν ἐνέγραφεν, οὕτω καὶ ὁ νόμος, ῥίζα τίς ἦν καὶ ἀρχὴ τῆς τοῦ εὐαγγελίου φωνῆς· ἢ τις ἔρημον οὖσαν τὴν οἰκουμένην, Θεογνωσίας ἐπλήρωσεν· ἦν οὐκ ἦν δυνατὸς ὁ νόμος ὥσανεὶ διὰ Γλώττης φανερώς ἐκφωνεῖν, ὡς ἐν δέλτῳ δὲ διὰ τῶν τύπων ὑπέγραφεν.

v. 31.
p. 15. b. Εἰ μὴ γὰρ ὁ λόγος μέινας ἐν οἷς ἦν, ἀμείνων γὰρ τροπῆς ὡς θεὸς, ἐκ μήτρας αὐτῆς ἐνώθεις σαρκὶ καὶ ὑπόστασιν ψυχὴν ἐχούσῃ τὴν νοερὰν, καὶ τῆς ἐμῆς γενέσεως τὰς ὠδῖνας· καὶ αὐτὴν τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον, διὰ τῆς ἰδίας κυοφορίας εὐλόγησε, καὶ τῆς κατὰ σάρκα γεν-

νήσειω, οὐκ ἐλύθη τὸ ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, τὸ ἰ.
τῆς πικρᾶς γεύσειω ἐπιτίμιον.

Μέγας γὰρ ἀληθῶς ὁ κύριος ἡμῶν, ὡς ὢν ^{τ. 32.}
κατὰ φύσιν υἱὸς τοῦ ὑψίστου πατρὸς· καὶ οὐχ' ^{ρ. 17. α.}
ὡς εἰς τῶν πολλῶν· τὸ δὲ εἶσθαι καὶ κληθήσεσθαι,
πρέπον τῇ κατὰ σάρκα οἰκονομίᾳ, καὶ τοῖς τῆς
πτωχείας μέτροις, ἦν ἐκὼν ἐπ' ὧχευσε δι' ἡμᾶς,
ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν.

Τοῦτο δι' οὐδὲν ἕτερον εἴρηται τῷ Γαβριηλ,
ἢ ἵνα τὴν παρθένον ἀγαμνήσῃ τῶν προφητῶν,
καὶ μάθῃ σαφῶς ὅτι ὁ ἐξ αὐτῆς τεχνησόμενος,
οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ ὑπὲρ ἐκείνων προφη-
τευθεὶς ἐκ σπέρματος ἐλευσισθαι τοῦ Δαβίδ.

Οὕτε οὖν τὸν θρόνον αἰσθητὸν χρὴ νοεῖν, οὐ- ^{ρ. 18. α.}
τε οἶκον Ἰακώβ, τὸ ἰουδαίων ἔθνος· ἀλλὰ πάν-
τας τοὺς διὰ τῆς κλήσειω τοῦ σωτῆρος ἡμῶν,
ἐξ ἀπάντων τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν τῶν ἀγίων υἱο-
θεσίαν εἰσποιουμένους.

Μὴ πρὸς τὴν φύσιν φησὶν ἀπίδης, μὴ λόγον ^{τ. 35.}
ἐπιζητήσης τοῦ θαύματος, πνεῦμα ἅγιον ἐπι- ^{ρ. 19. β.}
λεύσεται ἐπὶ σέ· ἤκουσας ἅγιον, ἀπέλασον τῆς
σῆς διανοίας πᾶσαν μίξεως φαντασίαν, καὶ ἡδο-
νῆς, καὶ ῥύπου παντὸς, καὶ κηλίδος, καὶ καθ-
αρὰν τὴν ἐπέλειυσιν τοῦ πνεύματος πίστευε· δη-
μιουργικῶς γὰρ ἐνεργήσει τὴν κύησιν, σοῦ μό-
νον συνεισφερούσης ἐκ τῆς σῆς οὐσίας, ὅσα μὲν
ἐρεῖς πεφύκασι συνεισφέρειν τῷ τόκῳ.

Ι Μὴ ταραῖτίτω σε τὸ μὴ γινώσκειν ἄνδρα· μὴ δὲ πρὸς τὴν ἐκ σωματικῆς συμπαλοκῆς κύησιν, ἀπαγάγῃς τὸν νοῦν· πνεῦμα γὰρ ἐπιτελεύσεται ἐπὶ σέ· πνεύματος δὲ ὄνομα, πάσης ἐστὶν ἕξω σωμάτων ἐμφάσεως· καὶ πνεῦμα, οὐ τὸ τυχόν, ἀλλὰ τὸ ἅγιον· οὐχ' ἐν τῶν ἁγιαζομένων καὶ τοῖς λειτουργικοῖς τάγμασι ἐμπεριειλημμένων, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἅγιον, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, τὸ πάση κτίσει τὴν ἀλϊότητα χορηγοῦν· ὅπου δὲ ἀλϊότητος μνήμη, πάντως ἐκεῖ καθάρσις, καὶ ἡδονῆς καὶ ἀμαρτίας ἔχνος οὐδέν.

ρ. 21. 2. "Ορα δὲ ὅτι ἵνα οἶδεν ὁ Γαβριήλ τὸν Ἐμμανουήλ, τεχθῆσόμενον μὲν κατὰ σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου, ἅγιον δὲ λεγόμενον, οὐχ' ὡς ἔνοικον ἔχοντα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐκ μετοχῆς ἁγιασθόμενον, ἀλλ' ὡς ὄντα κατὰ φύσιν ἅγιον, τῷ τὸν αὐτὸν υἱὸν ὑπάρχειν Θεοῦ, καὶ ἵνα εἶναι ἐξ ἀμφοῖν Θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος.

γ. 42.
ρ. 24. 2. 'Ο τὸν καρπὸν εὐλογήσας, τὴν κοιλίαν τὴν τὸν καρπὸν ἐνεγκοῦσαν εὐλόγησεν· ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς μέσον ἦλθεν ὁ τῆς Εὐτυχοῦς βδελυρᾶς δοκίσεως ἔλεγχος, τὸ καρπὸν κοιλίας τὸν Χριστὸν λέγεσθαι· πᾶς γὰρ καρπὸς, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ καρποφοροῦντος δένδρου βεβλάσθηκε, καὶ τῆς αὐτῆς ἐστὶν ἐκείνῳ φύσεως καὶ οὐχ' ἐτέρας τίνος· πῶς οὖν ὁ ἀνοήτος οὐκ

ἐκ Μαρίας εἶναι φησὶ τὸ σῶμα τοῦ Ἑμμανουήλ, ἰ. ἀλλὰ τὴν κοιλίαν τὴν τὸν εὐλογημένον καὶ ἀληθῆ καρπὸν βλαστήσασαν παρωσάμενος, τὴν δόκησιν φαντάσματος τινὸς ἀνυποστάτου ἀναπλάττει μήτέρα, φάσμα καὶ ὄναρ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἐργαζόμενος; εἰ γὰρ τῆς αὐτῆς οὐσίας ἦν τῷ Ἀδὰμ ἢ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ληφθεῖσα καὶ κτισθεῖσα γυνή, καὶ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς σὺν αὐτῷ πλημμελήσασα, ἀφ' ἧς ἡ ἀμαρτία κατὰγεται, τῆς αὐτῆς πάντως οὐσίας καὶ ἡ παρθένος ὑπῆρχεν, ἐξ ἧς χωρητὸς ὁ δεύτερος Ἀδὰμ ἀνατίταλκε· ὁ αἶρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου· ἵνα οἱ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀποθανόντες, ζωοποιηθῶμεν ἐν τῷ Χριστῷ.

Οἱ τοίνυν τὴν ὄνειρώδη φαντασίαν μυθεύοντες, τὴν ἀληθῆ τῆς Θεοτόκου παρθένου κύσιν ἐντρεπέσθωσαν· φερούσης ἐν τῇ γαστρὶ τὸν οὐράνιον λόγον, ἐξ αὐτῆς ἀτρέπτως σαρκούμενον· πρὸς ἦν, καὶ Ἑλισάβετ ἐβόησεν· εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, πάντως γὰρ ὁ καρπὸς ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ δένδρου βεβλάστηκεν· ὅθεν καὶ τὸ θαῦμα θεωρεῖς ὅτι τόκος ἀληθὴς καὶ οὐ φάσματος πάροδος, τὸν τῆς παρθένης δεσμὸν οὐ διέρρηξεν.

Ἀλλὰ ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες, ὥς διὰ σωλῆνος τῆς παρθένου πεποιηκέναι Χριστὸν τὴν πάροδον; οἱ μὴτε τὸν χρόνον δυσωπούμενοι, μή-

1. τε τοὺς μῆνας, μήτε τὴν νηδὺν, μήτε τὴν Ἰω-
σὴφ ἀγωνίαν ἐννοούμενοι· ποία ἀνάδοδος Θεοῦ,
δέεται χρόνου ἐνναμηνιαίου; οὐκ ἀκούεις τῆς
ἐμπειλησμένης πνεύματος ἁγίου Ἐλισάβετ, καρ-
πὸν κοιλίας Χριστοῦν λεγούσης; ἢ λέληθέ σε ὅτι
πρῶτον βλαστὸς, εἶτα ἄνθρωπος, εἶτα καρπός;

Cap. II.

v. 15.

p. 31. b.

Ἄγγελοι χαίρουσι, ποιμένες περιαστράπτον-
ται, ἀγγελικὴν στρατιὰν θεασάμενοι, καὶ ὑμ-
νολογούσης ἀκούσαντες, καὶ τὴν Βηθλεὲμ ἐπι-
ζητοῦσι θερμῶς, ἥ τις οἶκος ἄρτου μεθερμη-
νεύεται· τοὺς τῆς ἐκκλησίας προτυποῦντες ποι-
μένας τε καὶ ἱερεῖς, οἷς ἔργον ἐστὶ τὸν οὐρα-
νίον ἄρτον ἐπιζητεῖν, τὸν ἀμὸν τοῦ Θεοῦ τὸν
μυστικῶς καθεκάστην ἱεουργούμενον.

v. 21.

p. 34. a.

Εἰ δὲ οἱ τὴν δόκησιν εἰσαγαγόντες μανι-
χαῖοι ἐκείνο ὡς ἄμαχόν τι προβάλλονται, τί
ἄρα Χριστοῦ περιτμηθέντος ἡ ἀκροβυστία αὐ-
τοῦ γέγονε; καὶ οἶονται ἡμᾶς εἰς ἀπορίαν περι-
κλείειν, οὐκ ἴσασιν ὅτι τῆς ἀνοίας αὐτῶν καὶ
ἀθεΐας ἐστὶ μόνης, τὸ διὰ τὰ μὴ γεγραμμένα,
τῶν γεγραμμένων τὴν ὁμολογίαν ἀρνεῖσθαι· ὅτι
μὲν γὰρ περιετμήθη κατὰ τὸν νόμον, οὐ μόνον
τὸ εὐαγγέλιον μαρτυρεῖ, ἀλλὰ καὶ Παῦλος διά-
κονον αὐτόν φησι γεγενῆσθαι περιτομῆς, εἰς τὸ
βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων· αἱ δὲ
ἐπαγγελίαι ἦσαν, τὸ τῷ σπέρματι αὐτῶν ἐνευ-
λογηθῆσεσθαι πάσας τὰς πατρίδας τῶν Ἰδων·

τὸ δὲ σπέρμα ἦν ὁ Χριστὸς, ὃς ἦλθε πληρῶ- π.
σαι τούτων τῶν ἐπαγγελιῶν τὸ τέλος, καὶ κα-
τὰ σάρκα περιτομὴν, καὶ τὴν εἰς τοῦτο διακο-
νίαν πληρῶσαι· διακονία γὰρ καὶ λειτουργία,
πᾶς ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος· καὶ οὕτως τῇ εἰς
αὐτὸν πίστει, πάντα σαγηνεῦσαι τὰ ἔθνη, καὶ
πριῆσαι αὐτὰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ· ὅτι μὲν οὖν
περιτέμνηται, τίς ὁ τολμῶν ἀρνεῖσθαι, ὡς οἱ τὴν
φαντασίαν πρὸςβέβηκότες; οὐκ ἐπειδὴ δὲ μὴ γέ-
γραπται τι περὶ τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ, τού-
του χάριν ὁμολογήσομεν οὐδαμῶς ὅτι ἀληθῶς
περιτεμήθη· πρόδηλον δὲ πάντως ὡς ἐκ νεκρῶν
ἀναστὰς, ἔσχε καὶ τὸ περιτεμηθὲν μόριον· καθὸ
μέρος ὅλου τοῦ σώματος ἀδιάφθορον φυλάξας
αὐτὸ, καθ' οὓς οἶδεν ἀρρήτους λόγους αὐτὸς·
καὶ οὐδὲ κατὰ τοῦτο ἐλλιπῶς ἔχων, ἀνέστη
πλήρης καὶ ἄφθαρτος ὅλῳ τῷ σώματι.

Προκοπὴν γὰρ ἐκάλεσεν ὁ εὐαγγελιστὴς, τῆς v. 52.
Ἰησοῦ Θεότητος τὴν κατὰ μέρος φανέρωσιν· ὁ p. 46. a.
γὰρ ἴδια ἔχων τὰ τοῦ πατρὸς ἴδια, ποίαν αὐ-
ξησιν ἐπιδέχεται; προκόπτειν δὲ ὅμως ἐδόκει
παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, προκοπτούσης ἐν
τοῖς ἀνθρώποις τότε κατ' ὀλίγον τῆς περὶ αὐ-
τοῦ θεοπρεποῦς ὑπολήψεως, ἣν εὐδοκία τοῦ πα-
τρὸς ἐπεδείκνυ· συμπροάδων τῷ χρόνῳ τῆς ἡλι-
κίας, τὴν ἐκλαμψιν τῆς Θεότητος.

Ἐπεὶ διὰ τοῦτο τριακονταέτης ἐπὶ τὸ βάπτι- v. 33.
Cap. III. p. 61. h.

III. σμα παραγίνεται, ἵνα δείξῃ ὅτι τελείους ἄνδρας ἀποτίκει κατὰ τὴν νοητὴν ἡλικίαν ἢ πνευματικὴ ἀναγέννησις· οὕτω γὰρ καὶ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, τέλειος ἐπλάσθη καὶ εὐθέως ἐν τῷ παραδείσῳ τεθεὶς, ὡς τέλειος ἐντολὴν καὶ νόμον ἐλάμβανε, καὶ ἐπετρέπετο τοῦ παραδείσου τὴν ἐρᾶσιαν καὶ φυλακὴν· ἡ γὰρ νηπιότης καὶ ἡ κατὰ τὰς ἡλικίας αὐξήσις, μετὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ παραδείσου τῇ ῥωῳδῇ μίξει, καὶ τῷ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ βίῳ κατηκολούθησεν.

Cop. IV.

v. 1.

P. 72. b.

Τί φῆς; ἄκων ἤγελ' ὑπὸ τοῦ πνεύματος τὴν τοῦ διαβόλου πείραν ὑπενεγκεῖν, καὶ ἡμεῖς μὲν αὐτεξουσίῳ βουλήματι τὴν ἑαυτῶν διοικουμένην ζωὴν; καὶ αὐθαιρέτως πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἐρχόμεθα πόρους, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ὑπομένομεν πείραν; αὐτὸς δὲ ἀβουλήτως εἴλκετο; καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον τοῦτο καὶ λογίσασθαι μόνον; ἀλλὰ τὸ ἀνήχθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος, τοιαύτην ἔχει τὴν ἔννοιαν· ἀνηγμένην καὶ πνευματικὴν ἤλαθε διαγωγὴν, ἵνα καὶ χώραν δῶ τῷ πειράζοντι· καὶ τοῦτο δὲ τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις ἀρμόδιον· ὡς γὰρ εἴλετο ἀτρέπτως ἄνθρωπος γενέσθαι, οὕτω πάντα ὑπὲρ ἡμῶν τὰ ἀνθρώπινα διεξέρχεται· δεικνὺς, ὡς ἡμᾶς προσήκει διὰ τὸ βάπτισμα τὴν τῆς υἱοθεσίας χάριν πλουτήσαντας, χωρεῖν πρὸς ἀννηγεμένην ζωὴν, καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἄγεσθαι, ἀλλὰ μὴ ὑπὸ τοῦ βου-

λήματος τῆς σαρκὸς· κατὰ τὸ, ὅσοι πνεύματι 17.
 Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι θεοῦ εἰσὶν· ὁ γὰρ ὁμοού-
 σιον ἔχων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὸ Θεὸς ἦν
 καὶ ὁμοούσιος τῷ πατρὶ, πῶς ἔμελλε πνευμα-
 τικῆς δεῖσθαι καὶ ἀνηγμένης ζωῆς;

Ὡς περ ἡμῖν ἐβαπτίζετο, καθάρσεως οὐ δεῖ v. 2.
 μιν, αὐτὸς ὢν ἡ κάθαρσις, καὶ ὁ τῶν ὑδάτων
 ἁγιασμός, οὕτως ἡμῖν νηστεύει τὲ καὶ πειρά-
 ζεται, καθὸ μὲν ἄνθρωπος ἦν, κατὰ ἀλήθειαν
 τὴν τοῦ διαβόλου προσιέμενος πείραν· καθὸ δὲ
 Θεὸς ἦν ὁ αὐτός, ἀπρόσιτος ὢν τῷ πειράζοντι·
 καὶ οὐκ αὐτὸς τῆς ἐκ τοῦ πειρασμοῦ δοκιμασίας
 δεόμενος· πῶς γὰρ ὅς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν;
 ἀλλ' ἡμῖν τῶν πρὸς τὸν διάβολον ἀπαρχόμενος
 παλαισμάτων, καὶ τύπον διδούς καὶ διδάσκων
 ἐκ τούτου σαφῶς, ὥς καὶ οἱ μέλλοντες εἰς αὐ-
 τὸν πιστεύειν, λήφονται μὲν ἐκ τοῦ βαπτίσμα-
 τος τὴν τῶν ἀρχαίων ἁμαρτημάτων ἐλευθερίαν,
 καὶ τὴν τῆς υἱοθεσίας χάριν· λοιπὸν δὲ τῇ παν-
 οπλίᾳ πεφραγμένοι τοῦ πνεύματος, πρὸς πικρό-
 τερον ἀνταγωνιστὴν ἔξουσι τὸν διάβολον, ὥς περ
 ἀθληταὶ τινὲς, τῷ ἑλαίῳ τῷ θεῷ χρισάμενοι,
 καὶ πρὸς τὸ στάδιον τῆς ἀγωνίας ἀποδυσάμενοι,
 ἵνα τῶν σφεράνων καὶ τῆς ἀναρρώσεως τύχωσιν.

Τὸ μὲν οὖν βάσκανον καὶ ὑπερήφανον τῶν Cap. V.
v. 31.
 Ἰουδαίων στίφος, ἡτιᾶτο τοῦ ἱατροῦ τὸ κηδε- P. 89. b.
 μονικὸν, ὥς χαμαίζηλον καὶ πρὸς τοὺς μαθη-

v. τὰς λοιδορεῖν ἐπιχειρεῖ· ὑπεροψίας γὰρ ἴδιον διαγελᾶν καὶ σκώπτειν τὸ συγκαταβατικὸν καὶ ὑφειμένον καὶ μέτριον· ὁ δὲ ἐπιστόμισεν αὐτούς· καὶ ἐξ αὐτῶν ὧν ἐνικάλουν, πολλοῖς ἐγκλήμασιν ὑπευθύνους ἀπέδειξε· καὶ πρῶτον μὲν ὡς διδασκάλων οἴησιν ἔχοντας, καὶ ἀγνοοῦντας ὅτι διδασκαλίας ἀλλότριον τὸ μὴ συγκατιέναι τοῖς μαθηταῖς· ὡς καὶ ἰατρείας οὐκ ἴδιον, τὸ μὴ πρὸς τὰ τῶν νοσοῦντων ἐπικλίνεσθαι πάθη· δεύτερον δὲ ὡς φιλοτιμούμενος εἰδέναι τὰς ἱαφάς, καὶ νοσοῦντας ἀμαθίαν ἐσχάτην τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ παρὰ τῷ Ματθαίῳ πορευθέντες μάθετε, τί ἐστὶν ἔλεος· θέλω καὶ οὐ θυσίαν· τί τὸ πᾶν ἐν ταῖς νομικαῖς θυσίαις τίθεσθε, τὸν δὲ περὶ τοὺς ὁμογενεῖς ἔλεον διαπτύετε, τὸν μάλιστα θεὸν θεραπεύοντα; οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους, τοῦτέστιν ὑμᾶς τοὺς τῇ οἰκίᾳ ψήφῳ δικαίους ἀποφαίνοντας ἑαυτοὺς· οὐ γὰρ βούλεσθε· τοὺς δὲ ὁμολογοῦντας ἁμαρτωλοὺς εἶναι, καὶ τῇ ἐμῇ κλήσει προστρέχοντας, σώσων ἤλθον· ἡ γὰρ κλήσις, οὐκ ἀναγκαστικὴ τίς ἐστιν, ἀλλ' ἀναμένουσα τὸ ἐκούσιον, ὡς τό γε ἐπ' ἐμοί, καὶ ὑμεῖς κέκλησθε· μόνον, εἰ τὴν πρόληψιν τῆς δοκούσης δικαιοσύνης ἀπόθησθε.

v. 34.
p. 90. n.

Εἰ τοίνυν φησὶ νυμφίος εἰμὶ, καὶ οὐκ ἀπὶστεῖτε Ἰωάννη τῷ διδασκάλῳ, πρόδηλον ὡς δεῖ τοὺς ἐμοὺς μαθητὰς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος ὄντας,

διακονοῦνται· γάρ μοι τὴν οἰκονομίαν ἐκπληροῦν· ν. τι τοῦ γάμου, παιδρὺς εἶναι, καὶ μὴ πενθεῖν, καὶ τῇ νηστείᾳ συστήλλεσθαι· κατηφὲς δὲ ἡ νηστεία, καὶ ἄλλως ἐπίπονον τοῖς ἀτελῶς διακειμένοις· τίς δὲ ὁ γάμος, καὶ ἡ νύμφη, καὶ ὁ νυμφίος, μάθωμεν, καὶ μὴ ἀπλῶς παραδράμωμεν· ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, τὴν ἡμετέραν ἀποσκιρτήσαν φύσιν, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν συνάφειάν τε καὶ οἰκίωσιν, ἀτιμάσαν, καὶ τὴν λογικὴν τε καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενομένην ψυχὴν ταῖς ἀλόγοις ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ὑποζεύξαν, ἐζήτησε καὶ ἐδίωξε, καὶ διὰ τῶν ἐναντίων, ἥνωσεν ἑαυτῷ· ἐκείνης γὰρ τὴν ἐκ τῆς θείας εἰκόνης τοῦ νοῦ διαρρήξασάσης συνάφειαν, αὐτὸς αὐτὴν διὰ τῆς κατὰ σάρκα συγγενείας προσάγειται· μέινας ὁ ἦν Θεὸς, καὶ ἀτρέπτως γενόμενος ἄνθρωπος· σπέρματος γὰρ Ἀβραάμ ἐπιλάβετο, καὶ ἐκ τῆς ρίζης ἐβλάστησεν Ἰησοῦς· καὶ ἐκ τῆς ὀσφύος Δαβὶδ, ἐξ ᾧν ἡ ἁγία παρθένος ἡ ἀσπόρως τοῦτον κυήσασα, μετασχόντα παραπλησίως ἡμῖν αἵματος καὶ σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης τὴν λογικὴν· καὶ οὐκ ἤρκεσθαι τούτῳ μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ πρὸς μυστικὸν γάμον ἡγάγετο πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν, διὰ τοῦ βαπτίσματος συναρμόσας, οὗ παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἀπῆρξατο, τοῦ ἡμετέρου Γένους ὧν ἀπαρχὴ, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν βαπτιζόμενος, καὶ ἐκεῖ πηξάμενος πρῶτον τὴν πα-

Υ. σταδα τὴν νοητὴν, δι' ἧς αὐτῷ συναποτόμιθα· καὶ νόμῳ καὶ ἐκκλησίᾳ λοιπὸν αὐτοῦ χρηματίζομεν.

Cap. VI.

v. 26.

p. 96. b.

Τάχα δὲ οὐ τὸν ἐνδεᾶ χρημάτων πάντως ὀρίζεται πτωχὸν εἶναι, τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν οὐδὲ τοῦναντίον πλούσιον, τὸν περισυία τοιοῦτον ὑπάρχοντα· μακαρίζει δὲ τὸν κατὰ διάνοιαν τὴν ἐπαινετὴν πτωχείαν πτωχευόντα, τὸν μέτριον τὸ ἥθος, τὸν ἐπὶ τοῖς δοθεῖσι χάριν εἰδότα θεῶ· τῶν δὲ μὴ δοθέντων ὀρεγόμενον, ὥς εἴ γέ τις κεκτημένος οὐδὲν ἑρᾷ τὴν χρημάτων καὶ ἄγχεται τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ πλούτου, καὶ ἴσιν ἥτις καὶ ἄνσιος ἐνὸς ὀβολοῦ, μετὰ τροφὴν καὶ σκεπάσματα· τούτοις γὰρ τὸ αὐταρκὲς ὁ ἀποστολικὸς περιέγραψε νόμος· ὁ τοιοῦτος οὐ μακαρίζομενος πτωχός, ἀλλὰ θρηνούμενος πλούσιος· τῇ γὰρ ὀρίζει τοῦ πλείονος, ἐν τῇ ψυχῇ τὸν κακὸν πλοῦτον πλουτεῖ· διὰ τοῦτο τὸ παρὰ τῷ Λουκᾷ γενικῶς κείμενον, μακάριοι οἱ πτωχοί, τῷ προσδιορισμῷ σαφηνιζόμενον ὁ Ματθαῖος ἐκδίδωσι· γράφας, μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· οὕτως καὶ ὁ χρήμασι κομῶν, καὶ τῇ κτήσει τούτων ἀνδρῶν, καὶ ἀκούων Παύλου Τιμοθέῳ γράφοντος· τοῖς πλουτοῖς ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μὴ δὲ ἡλπιεῖν ἐπὶ πλούτου ἀδηλόγητι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως

εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔρ- VI.
γοις καλοῖς, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ ταῦτα ἐπιτη-
δεύων ἔργοις αὐτοῖς, οὗτος οὐχ ἑαυτῷ κεκτη-
μένος ἄπειρ ἔχει μᾶλλον ἢ τοῖς ἐνδεέσιν, οὐ
πλούσιός ἐστι δακρυόμενος, ἀλλὰ πτωχὸς τῷ
πνεύματι καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐ-
ρανῶν· οὐ τὸ πλουτεῖν τοῦν ἀπηγόρευται, ἀλλὰ
τὸ δουλεύειν τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ πλούτου, καὶ
ἄγισθαι πρὸς αὐτόν, ὡς ἀνδράποδον ἀγρινές.

Ἐπεὶ δὲ οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ μύρω ὑπὸ Cap. VII.
γυναικὸς ἠλείφθαι τὸν κύριον ἔγραψαν, ζητη- v. 37.
τέον, μία τίς ἦν ἢ δύο· ἐναπενίζων τοίνυν ἐγὼ P. 120. b
τῷ ἀκριβεῖ τῶν εὐαγγελικῶν γραμμάτων, τρεῖς
εἶναι τὰς ἑναῖκας λοφίζομαι, ἐκ τῆς τῶν προσ-
ώπων ποιότητος, ἐξ αὐτοῦ τοῦ τρόπου τῆς πρά-
ξεως, ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν καιρῶν· ὁ μὲν γὰρ
Ἰωάννης περὶ Μαρίας τῆς τοῦ Λαζάρου ἀδελ-
φῆς ἱστορεῖ, ὅτι πρὸ ἐξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα
κατὰ τὴν οἰκίαν αὐτῆς, ἠλείψε τοὺς πόδας τοῦ
Ἰησοῦ· ὁ δὲ γε Ματθαῖος, μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν
κύριον· οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα
γίνεται, ἐπάγει· ὅτι ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σί-
μωνος τοῦ λεωροῦ, γυνὴ τῆς κεφαλῆς τοῦ κυ-
ρίου μύρον κατέχεεν· οὐ τοὺς πόδας ἠλείφεν ὡς
ἡ Μαρία· καὶ Μάρκος δὲ συμφώνως ἅπαντα τῷ
Ματθαίῳ γεγενῆσθαι φησὶ· Λουκᾶς γε μὴν οὐ
περὶ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ἀλλὰ περὶ τὰ μέ-

VII. σα που τοῦ εὐαγγελίου· ἡ καὶ ἔτι πρὸ τούτου
 τινὰ τῶν φαρισαίων εἰς ἐστίασιν κεκλημέναι λέ-
 γει τὸν κύριον, ὃς καὶ τῆς δολερᾶς ὑποχρίσεως
 καὶ ἀπιστίας οὐκ ἀπήλλακτο· ἡμεῖς μὲν οὖν
 τρία εἶναι τὰ γύναια νομίζομεν· ὁ δὲ χρυσοῦς
 τὴν γλῶτταν πατήρ δύο ταύτας τὰς γυναῖκας
 εἶναι φησὶ, μίαν μὲν τὴν παρὰ τῷ Ἰωάννῃ· ἐτί-
 ραν δὲ τὴν παρὰ τοῖς τρισὶν, ᾧ καὶ μᾶλλον πεισ-
 τέον· ὁ μὲν τοι φαρισαῖος οὗτος, τύπον ἐπέχει
 τῆς τῶν ἰουδαίων συναγωγῆς· παρ' ἧς πρῶτον ὁ
 τοῦ θεοῦ λόγος κατέλυσεν ὥς ἐν οἰκίᾳ μιᾷ τῇ
 Παλαιστίνῃ γινωσκόμενος μόνον, καὶ ἐπιφαινό-
 μενος τῇ τοῦ μαρτυρίου σκηνῇ· ἐπεισῆλθε δὲ ἡ
 ἁμαρτωλὸς γυνὴ τῇ οἰκίᾳ, τοὔτέστιν ἡ ἐκ τῶν
 ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐθνῶν συναθροισθεῖ-
 σα ἐκκλησία, καὶ εἰς Χριστὸν αὐθαιρέτως πι-
 στεύσασα τὸν τοῖς ἀχαρίστοις συνανακείμενον
 καὶ ἀγνώμοσι· καλῶς δὲ ἄγαν εἶπεν, ἰδοὺ γυνὴ
 ἁμαρτωλὸς· οὐ μονοειδὴς, ἀλλὰ παντοδαπὴ τὴν
 ἁμαρτίαν καὶ τὴν πορνείαν· πᾶσαν γὰρ ἁμαρτίαν
 γενικῶς πορνείαν σύνηθες ὀνομάζειν τῇ θείᾳ Γρα-
 φῇ, καὶ μάλιστα τὴν μετάρθειςιν τοῦ Θεοῦ σε-
 βάσματος, ὅταν ἀψύχοις ζοάνοις ἀντὶ τοῦ μό-
 νου Θεοῦ προσενηχθεῖν ἀλάβαστρον δὲ μύρου
 προσεκόμισε, τοὔτέστι πίστιν διαφανῇ καὶ εἰλι-
 λικρινῇ καρδίαν· καθάπερ ἀγγείῳ τῷ ἐξ ὑέλου
 τὸ ἐκ πασῶν τῶν ἐναρέτων ἔργων εὐῶδες καὶ

συμμιγῆς περιέχουσάν· τοῦτο γὰρ τὸ μύρον τὸ VII.
νοητὸν καὶ σπᾶσα ὀπισθεν, τοὔτέστι μετὰ τὴν
συναγωγὴν ἐν δευτέρᾳ τάξει προσειλημμένη,
φιλεῖ οὐκ ἀργῶς· ἀλλὰ τῷ μύρῳ τοὺς πόδας
ἀλείφουσα, καὶ κατακολουθοῦσα τοῖς ἰχνεῖσιν
αὐτοῦ, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν· ὅθεν καὶ
παρεξέϊλάζων αὐτὴν τῇ συναγωγῇ, πρὸς τὸν φα-
ρισαῖον ἔλεγεν ὡς ἐν τύπῳ Χριστοῦ· φιλημά μοι
οὐκ ἔδωκας· εἰ γὰρ καὶ τι διεπράξατο τῶν δια-
ταταγμένων ἢ συναγωγῇ ποτε, φίλτρῳ μὲν οὐ-
δαμῶς, φόβῳ δὲ μᾶλλον, δουλικῶς καὶ ὡς ἀν-
δραπώδης ἐποίησεν.

Καὶ διενοήθη πιστῶς ἡ αἰμόρρους γυνὴ ᾧ Cap. VIII.
ψασθαι τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου Χριστοῦ, v. 44.
καὶ σωθῆσεσθαι, καὶ τὸν καρδιογνώστην οὐκ p. 130. b.
ἔλαθεν Ἰησοῦν· διὸ καὶ ὑπὸ τοῦ πλήθους συν-
ωθούμενος, ἔλεγεν· ἤψατό μου τίς· ἡ γὰρ τῆς
πίστεως ἱσαφὴ, δύνάμιν ἰάσεως εἴλκυσε, καὶ
τὴν πολυχρόνιον πηλὴν τοῦ αἵματος ἀνεξήρανε.

Πλὴν ὁ κύριος ἐπυνθάνετο· τίς μου ἤψατο;
οὐχ' ὡς ἀγνοῶν τὴν ἀψαμένην, ἀλλὰ διὰ τῆς
ἐρωτήσεως, τὴν αὐτῷ μόνῳ γνωθεῖσαν ἀφὴν δη-
μοσιεῦσαι βουλόμενος· ἀμέλει, καὶ διαπορου-
μένων τῶν μαθητῶν, πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ συν-
ωθοῦντες, κυρίως εἰπεῖν ἥπερ ἀπτόμενοι, ἐβόα·
ἤψατό μου τίς, ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύνάμιν ἐξελ-
θοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ· δύνάμιν ἐξελθοῦσαν λέγων,

VIII. τὴν τῆς Θεραπείας ἐνέργειαν ἣν εἴλκυσεν ἐκείνη τῇ πίστει, καὶ ὥσπερ ἐκ φρέατος ἰάσεις ῥέοντος, ἀνιμήσατο.

v. 53.
p. 131. b.

Κἀνταῦθα τοίνυν ὁ τῇ ἀναστάσει τὸν θάνατον εἰς ὕπνον μεταβαλὼν, ἔλεγεν· οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει· οἱ δὲ πεινθοῦντες τὴν ἐκ πολλοῦ κειμένην νεκρὰν, κατεγέλων αὐτοῦ· εἴτα εἰπὼν· ἡ παῖς ἐγείρου, διέρρηξεν ὡς Θεὸς τὸν τοῦ Θανάτου δεσμὸν καὶ κόρην ἄωρον ἀρπαγεῖσαν ὑπὸ θανάτου καὶ πεινθουμένην ἐπὶ τῶν οἰκείων ἀνθαρπάσας, τοῖς φύσασιν ἐπιδίδωκεν ἐπέστρεψε φησὶ πνεῦμα αὐτῆς· τί γὰρ οὐκ ἔμελλε καλοῦντος Θεοῦ; καὶ διαναστᾶσαν τὴν κόρην, οἷά τις ἰατρὸς ἀρρώστοῦσαν ἐγείρας, ἐκέλευε τρέφεσθαι, καὶ τὸ θαῦμα ἐπισκιάσαι διὰ τούτου βουλόμενος, καὶ μετριοφρονεῖν παιδεύων ἡμᾶς· τεκμήριον δὲ τοῦ ζῆν ἀληθινῶς· ἀλλὰ μὴ φαντασίᾳ δοκεῖν ζῆν, τὸ καὶ τροφῇ χρῆσθαι· καθάπερ πάντες οἱ ζῶντες· καὶ ἐξέστησαν φησὶν οἱ γονεῖς αὐτῆς, ὁ δὲ παρήγγειλε νῦν μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γέγονός· τοῦτο σφραγίς τῆς ἀφιλοδόξου καὶ ταπεινόφρονος ἀρετῆς, ἐξεστῆκότας τῷ θαύματι, καὶ μονονουχὶ βοῶντας τοὺς γονεῖς, ἐπέχει τοῦ διακηρύττειν τὸ πρᾶγμα· δείξας ὅτι δοτὴρ ἐστὶν ἀγαθῶν, καὶ οὐ δόξης ἐραστὴς· καὶ τὸ ὅλον δίδωσι· λαμβάνει δὲ οὐδὲν ὥσπερ οὐδὲ θεμιτὸν παρὰ ἀνθρώπων δίδοσθαι τι θεῷ.

πάντα δὲ ἀνθρώποις ὑπάρχειν παρὰ θεοῦ· ὁ μὲν VIII.
 γὰρ δόξαν τῶν ἔργων ὠνούμενος, τὸ μὲν ἔδω-
 κε, τὸ δὲ ἐκομίσατο· θεῶ δὲ οὐδὲν οὔτε προσ-
 δίδεται, οὔτε ἀντιδίδεται.

Αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ καὶ ἐν ἀρχῇ ποιήσας τὸν Cap. IX.
v. 13.
p. 134. b.
 οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ εἰπὼν· βλαστησάτω ἡ
 γῆ καὶ τῷ ῥήματι, δύναμιν ἐνθεὶς τῷ σπέρμα-
 τι πολυπλασιασμοῦ, πρὸς τὸ καὶ ἵνα κόκκον σί-
 του ἑκατοστὴν ἔχειν πολλακίς, καὶ τὰ ἄλλα
 ὁμοίως πληθύνεσθαι· τοῦτο γὰρ καὶ τῷ Ἰσαὰκ
 διὰ τῆς εὐλογίας αὐτοῦ ἐπιδόσθαι, μαρτυρεῖ
 τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, ἱστοροῦν οὕτως· ἔσπειρε
 δὲ Ἰσαὰκ ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἐνι-
 αὐτῷ ἐκείνῳ, ἑκατοστεύοντα κριθὴν· εὐλόγησε
 δὲ αὐτὸν ὁ κύριος· ἀπεριέρραστοι πάντεσσι τῆς
 θαυματουργίας οἱ τρόποι· πίστει δὲ οὖν τιμά-
 σθω τὰ ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀκούετω θεὸς παρὰ πάν-
 των τῶν τε θαυμακώτων· οἶδα ὅτι πάντα δύνα-
 σαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδὲν· ὁ οὖν τὰ σπέρματα
 πληθύνας δημιουργικῶς ἅμα καὶ θεϊκῶς, καὶ
 οὐχ' ὥς ἐφίκοιτο νοῦς ἀνθρώπων οὐδενὸς, οὔ-
 τως καὶ θεωρεῖσθαι, καὶ πολλῷ τῷ μέσῳ
 παραδοξότερον· καὶ τοῖς πέντε ἄρτοις ἐνῆκε τὴν
 τοῦ πληθύνεσθαι εὐλογίαν καὶ δύναμιν.

Εἰ δὲ χρή τι καὶ ἀναγωγικῶς εἰπεῖν, p. 135. a.
 τον μὲν ἐπὶ τῇ χλοερᾷ τῶν εἰσαγωγικῶν καὶ
 ἀπλουστέρων νοημάτων πόα, ἀνακλίνει τοὺς

ΙΑ. ἰστιωμένους ὁ κύριος· ἔπειτα δὲ τοὺς πέντε ἄρ-
 τούς αὐτοῖς διαθρύπτει, τοὺς στεριωτέρους τῶν
 θείων μαθημάτων λόγους, τοὺς καθαρτικοὺς
 τῶν πέντε αἰσθήσεων· πρὸς ἕξιν δὲ ἤδη τελείαν
 ἱληλαχόσιν· ὡς γιγυμνασμένα ἔχειν τὰ αἰσθη-
 τήρια, δίδωσι τὴν τῶν ἑπτὰ ἄρτων ἰστίασιν, ἣ
 τις ἐστὶν ἡ τελειοτάτη διδασκαλία, ἐν αὐτῇ φέ-
 ρουσα πνεῦμα σοφίας καὶ δυνάμειως καὶ συν-
 ἰσεως, πνεῦμα βουλῆς, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐ-
 σιβείας, πνεῦμα φόβου θεοῦ, καθὼς ὁ Ἡσαΐας
 ἀπηριθμήσατο· τελειότητος γὰρ σύμβολον ὁ ἑπτὰ
 ἀριθμὸς· διὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς ὑπὲρ τοὺς πέντε ἄρ-
 τούς, τὴν τῶν ἑπτὰ παρέθηκε τράπεζαν· προσ-
 τίθησι δὲ καὶ τὸ τῶν ἰχθύων ὄψον, ὅπερ ἐστὶ
 θαλάσσης καρπὸς· τοῦτο ὡς ἑμοὶ δοκεῖ δηλοῦν-
 τος τοῦ λόγου, ὡς ὁ τοῖς τοῦ εὐαγγελίου τρα-
 φεῖς ἄρτοις, καὶ τὴν διδασκαλίαν παραδεξάμε-
 νος, θαλάσση προσομιλήσει, τοῦτέστι συγκα-
 κοπαθήσει τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, καθὰ
 καὶ Παῦλος φησὶ, καὶ τοὺς ἐντεῦθεν ὑπομενεῖ
 πειρασμοὺς, τοὺς ἀλμυροὺς ὑπάρχοντας καὶ πι-
 κροὺς, ὧν ὁ καρπὸς, κατὰ τοὺς ἰχθύας γλυκύς·
 ὃς καθάπερ ὄψον συνειδιόμενος, ἡδυέραν τῶν
 ἄρτων ποιεῖ τὴν γεῦσιν τὴν καὶ ἀνάδοσιν, καθὰ
 καὶ Παῦλῳ δοκεῖ λέγοντι· πᾶσα παιδεία πρὸς
 τὸ παρὸν, οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι ἀλλὰ λύπης,
 ὑσσίτερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτοῦ γε-

γυμνασμένοις ἐπιδίδωσιν· ὅτι δὲ ἡ θάλασσα δη- ικ.
λοῖ τὴν τῶν πειρασμῶν ἐπανάστασιν, σαφῶς ὁ
ψάλλον βοᾷ· ἦλθον εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσ-
σης, καὶ καταγίς κατεπόντισέ με.

Καλῶς μὲν τοι τῇ προσηγορίᾳ τοῦ γένους ^{Cap. X.}
ἐχρήσατο, καὶ οὐκ εἴπει κατέβαινέ τις, ἀλλὰ ^{γ. 30.}
^{P. 144. b.} ἄνθρωπός τις· περὶ γὰρ πάσης ὁ λόγος τῆς ἀν-
θρωπότητος, ἢ τις διὰ τῆς τοῦ Ἀδὰμ παραβά-
σεως, ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς καὶ μετρώρου καὶ ἀστια-
σιάστου καὶ ἀπαθoῦς καὶ θείας τοῦ παραδεί-
σου διατρίβῃς, Ἱερουσαλὴμ εὐκαίρως ὀνομασθεί-
σης, ὅπερ εἰρήνην σημαίνει Θεοῦ, πρὸς τὴν Ἱε-
ριχὼ τὴν κοίλην καὶ χθαμαλὴν, καὶ τῷ καύμα-
τι πνιγρὰν, κατωλίσθησε· δηλοῖ δὲ τὴν ἔμπα-
θῇ τοῦδε τοῦ κόσμου ζῶν, χωρίζουσαν Θεοῦ,
καὶ κάτω κατάγουσαν, καὶ τῇ φλογὶ τῶν αἰ-
σχίστων ἡδονῶν, πνίγος ἐμποιοῦσαν, καὶ ἀπο-
κναίουσαν· πρὸς ἣν ἅπαξ παραΐτραπίση καὶ καθ-
ελκομένη, καὶ πρὸς τὸ κάταντες καὶ πρηνὲς φε-
ρομένη καθάπερ ἔφην τῇ ἀνθρωπότητι, ληστῶν
οἶα δὴ σύστημα, τὸ τῶν ἀγρίων δαιμόνων στί-
φος ἐπέθετο, καὶ τῶν τῆς ἀρετῆς ἱματίων ἐξέ-
δυσε· οὐκ ἀνδρείας, οὐ σωφροσύνης, οὐ δικαιο-
σύνης, οὐ φρονήσεως ἔχνος· οὐδέ τι τῶν χαρα-
κτηριζόντων τὴν θείαν εἰκόνα καταλιπόντες αὐτῇ
καὶ οὕτω ταῖς συνεχέσι τῶν ποικίλων ἀμαρτη-
μάτων πληγαῖς, κατέσφαξαν καὶ ἀνεῖλον, θέν-

χ. τις ἡμιθανῆ πλὴν τοῖς δαίμοσι, τοῖς νοητοῖς
 ληστοῖς, οὐκ ἔστιν εὐχέρεια τοῦ πλῆττειν, εἰ
 μὴ προλαβόντες ὑποσυλήσουσι τὰ τῶν ἀρετῶν
 περιβόλαια· καὶ μετὰ τοῦτο, πλῆττουσιν ἀφει-
 δῶς, καὶ μέχρι θανάτου· οὐ γὰρ ἱματίων ἐρῶ-
 σιν, ἀλλὰ τῆς ἡμέτερας ἀπωλείας τὲ καὶ σφα-
 Γῆς· διὰ τοῦτο σαφῶς εἶπεν ὁ κύριος, ὅτι ἐξέ-
 δυσαν, εἴτα ἔπληξαν· κειμένην τοίνυν καὶ ψυ-
 χορράγουσαν τὴν ἀνθρωπότητα, νόμος ἐπεῖδεν
 ὁ διὰ Μωϋσέως δοθεὶς· τοῦτον γὰρ ὁ τε ἱε-
 ρεὺς καὶ ὁ λευίτης ὑποσημαίνουσι· τῆς γὰρ λευι-
 τικῆς ἱερωσύνης, ὁ νόμος εἰσηγητῆς· ἀλλ' ἐπεῖ-
 δε μὲν, ἡτόνησε δὲ, καὶ πρὸς τελείαν θεραπείαν
 οὐκ ἤρχησεν, οὔτε κειμένην ἀνέστησε· καὶ ἀτο-
 νήσας, ἀναγκαίως ὑπεχώρησεν ἀπράκτων ποδὶ·
 θυσίαι γὰρ καὶ προσφοραὶ δι' αὐτοῦ προσεφέ-
 ροντο, καθὰ Παῦλος φησὶν, οὐ δυνάμεναι κα-
 τὰ συνείδησιν τελειῶσαι τοὺς λατρεύοντας· ἐπεὶ
 καὶ ἀδύνατον ἦν εἰς τὸ πανῖελές, αἷμα ταύρων
 καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἀμαρτίας· τούτου χάριν
 οὐκ εἶπεν ὁ κύριος, ὡς ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ λευίτης
 ἰδὼν τὸν ἡμιθνήτα καὶ κείμενον, παρῆλθεν, ἀλλ'
 ἀντιπαρῆλθεν· οὐ παρώδευσεν φησὶ καταλείψας
 ἀθέατον, ἀλλ' ἔστη καὶ ἐθεάσατο, καὶ θερα-
 πεῦσαι διενόηθη καὶ ἐφήφατο· πρὸς δὲ τὴν θε-
 ραπείαν ἀδυνατήσας, καὶ τῇ τῶν πληγῶν ἢ τοι
 παθῶν ἐπικρατεία νικηθεὶς, εἰς τοῦπίσω πάλιν

ἀπέδραμε· τοῦτο γὰρ τὸ ἀντιπαρῆλθε, δηλοῖ· κα-
 σαμαρείτην δὲ ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἐπίτη-
 δες ἐκάλεσεν ὁ Χριστὸς· ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τὸν
 νομικὸν ἦν ὁ λόγος αὐτῷ, τὸν ἐπὶ τῷ νόμῳ μέ-
 γα κομπάζοντα, παραστῆσαι διὰ τῶν λεγομέ-
 νων ἐσπούδασεν, ὡς οὐχ' ὁ ἱερεὺς, οὐχ' ὁ λε-
 υίτης, οὐχ' ἀπλῶς εἰπεῖν οἱ κατὰ τὰς ἐντολάς
 Μωϋσέως οἰόμενοι πολιτεύεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς
 τὸ βούλημα τοῦ νόμου πληρώσων ἦλθεν· ἔργοις
 τε αὐτοῖς ἐπιδείξων, τίς τε ὁ πλησίον, καὶ τί
 τὸ ἀγαπᾶσαι τοῦτον ὡς ἑαυτὸν, ὃν ὑβρίζοντες
 ἔλεγον οἱ ἰουδαῖοι· σαμαρείτης εἶ σὺ καὶ δαι-
 μονίον ἔχεις· ὃν ὡς καταλύοντα τὸν νόμον, ἡ-
 τιῶντο συχνότερον· ὁ σαμαρείτης τοίνυν ὁδεύων
 ὃς ἦν ὁ Χριστὸς, εἶδε τὸν κείμενον· καὶ γὰρ
 ὤδευεν ἀληθῶς, οὐ παρώδευεν· αὐτὸ τοῦτο
 πρόφασιν ὁδοῦ ποιησάμενος, τὸ ἡμᾶς ἐπισκέψα-
 σθαι· δι' οὗ καὶ κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, παρ'
 οἷς καὶ κατέλυσεν· οὐ γὰρ ὥφθη μόνον, ἀλλὰ
 καὶ συνανεστράφη τοῖς ἀνθρώποις, κατὰ ἀλή-
 θειαν· καὶ χωρὶς τρωπῆς καὶ φαντασίας γινό-
 μενος ἄνθρωπος· τοῦτο γὰρ ἰατρῶν καὶ γνη-
 σίων καὶ φιλοσόφων, τὸ συνανέστρεφισθαι τοῖς
 ἀρρώστοις, καὶ μὴ ἀφίστασθαι πρὶν ἂν ὑγιαί-
 νωσιν· ὅθεν καὶ οἶνον τοῖς ἔλκεσιν ἐπαντλῶν,
 τὸν διδασκαλικὸν λόγον καὶ ἐπιστύφοντα· καὶ
 γὰρ ἐπότισεν ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως, ὡς ὁ ψάλ-

κ. λων προφήτης φησὶν, ἐπίπερ οὐχ' οἱοί τε ἡμεῖς
ἄκρατον αὐτὸν ἐνεγκεῖν· οὐ γὰρ ὑπέμεινε τὴν
ὑπερβάλλουσαν στυφίν τὸ τῶν τραυμάτων χαλε-
πὸν καὶ ἀνίατον, ἰλαίω τοῦτον ἐκέρασε· διὰ τοῦ-
το καὶ ἀμαρτωλοῖς καὶ τελώναις συνανεκλίνειτο.

Cap. XI.
v. 5.

p. 153. a.

Ὁ τοίνυν τῆς οἰκίας κύριος, ὁ θεὸς ἔστι καὶ
σωτὴρ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς· ὁ πάντας φιλῶν καὶ
τοὺς μήπω πεπιστευκότας αὐτῷ, καὶ διψῶν τὴν
σωτηρίαν αὐτῶν· ὁ δὲ τοὺς τρεῖς ἄρτους κατὰ
τὸ μέσον τῆς νυκτὸς αἰτῶν, ὁ βραδείως ἐπὶ τὴν
πίστιν ἐρχόμενος· τρεῖς γὰρ ἄρτους, τὴν εἰς τὴν
τριάδα πίστιν εἶναι λογίζομαι· ὁ δὲ φίλος ὁ πα-
ραγενόμενος ἐξ ὁδοῦ, καὶ ἐπιξενωθεὶς αὐτῷ,
τοηδείη ἂν εἰκότως ὁ ἄγγελος παραγενόμενος
πρὸς τὴν ἐσχάτην τοῦ βίου παραλαβεῖν ἡμᾶς
καὶ ἀπαγαγεῖν τὴν τελευταίαν ὁδὸν· φιλοῦσι
γὰρ ἡμᾶς καὶ αὐτοὶ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, εὐ-
φροσύνην ποιούμενοι κατὰ τὴν τοῦ κυρίου μαρ-
τυρίαν τὴν λέγουσαν, ὅτι χαρὰ γίνεται ἐνώπιον
τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦν-
τι· φησὶν οὖν ὁ πάντας θείων σωθῆναι, ὅτι
καὶ ἄν τινες ἐν ἀμελείᾳ τὸν βίον τρίψαντες, καὶ
τῆς πίστεως ἀλογήσαντες, περὶ τὰ ἰσχαῖα τοῦ
βίου, εἰς συναίσθησιν ἔλθωσι τῶν οἰκείων ἀμαρ-
τημάτων, καὶ τῇ πίστει προσδράμωσι, καὶ καθ-
άπερ ἄωρὶ τῶν νυκτῶν τὴν ἐμὴν θύραν κρούσω-
σιν, ὑπακούσω οὐ διὰ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ διὰ τὸ

ἀναιδὲς αὐτῶν ἀναιδείαν δὲ ἐνταῦθα, τὴν ὑπο- χι.
 μονὴν φησὶν καὶ προσηδρίαν καὶ τοὺς ἄρτους
 ὀρέξω τῆς πίστεως, ἥ τις ἐστὶν ἡ ὁμολογία τῆς
 ἀλλίας τριάδος· τὰ δὲ ἐπὶ τῆς κλίνης παιδία, οἱ
 πεπιστευκότες ἐν ἀπλῇ καρδίᾳ τῷ εὐαγγελίῳ,
 καὶ ἡξιωμένοι τῷ κυρίῳ συναναπαύεσθαι.

Ταύτης μὲν τοι τῆς παραβολῆς τὴν αἰτίαν p. 154. a.
 ἔξωθεν ἰπινοεῖν, μωρόν ἐστι καὶ ἀνόητον· αὐ-
 τοῦ τοῦ σωτῆρος σαφῶς ἰπαγαγόντος διὰ τῶν
 οἰκείων ῥημάτων, καὶ φανερώσαντος ὅτι ταύτην
 εἰς μίσον παρήγαγε πρὸς ὑποτύπωσιν τοῦ δεῖν
 ἡμᾶς ἀπαύστως, καὶ μὴ δέ ποτε ναρκῶντας ἢ
 ἀπονοῦντας, συνεχῶς προσεύχεσθαι καὶ αἰτεῖν·
 ἐπήγαγε γὰρ καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε κ. τ. λ.

Ἀρχὴ μὲν οὖν ἀρετῆς, τὸ εὐχεσθαι τινι v. 9.
p. 154. b.
 ρισθῆναι τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας· δεύτερος δὲ
 βαθμὸς, τὸ ζητεῖν πῶς δεῖ ὁδεῦσαι τὴν ὁδόν·
 τρίτος, τὸ ἀψάμενον τῆς ἀρετῆς, κρούειν τὴν
 θύραν ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν εὐρύχωρον γνωστι-
 κὴν ἐργασίαν· ἅπερ πάντα, διὰ δεήσεως λαμβά-
 νει τις· ἴσως δὲ, καὶ τὸ μετὰ πρᾶξεως αἰτεῖν
 ἠνέξατο, διὰ τοῦ εἰπεῖν, κρούετε· κρούει γάρ τις
 τῇ δεξιᾷ χειρὶ· ἀγαθῆς δὲ πράξεως σύμβολον
 ἡ δεξιὰ χεὶρ· ἢ αἰτεῖν μὲν ἐστὶ, τὸ προσεύχε-
 σθαι· ζητεῖν δὲ τὸ καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων,
 σύμφωνα πράττειν τῇ προσευχῇ, καὶ μὴ μόνον
 ζητεῖν, ἀλλὰ καὶ κρούειν τὴν θύραν· τὸ δὲ κρού-

XI. εἰν δηλοῖ, τὸ τῇ μακροθυμίᾳ τοῦ θεοῦ συμπα-
 εκτείνειν ἡμᾶς τὰς διήσεις, καὶ ἐπιμένειν καὶ
 μὴ ἀποναρχᾶν.

v. 51.
p. 164. b.

Καὶ ἀκόλουθον τοῦτο νοεῖν, περὶ Ζαχαρίου
 τοῦ τὸν θεσπέσιον Ἰωάννην γεγεννηκότος· ὃν ἐξ
 ἀγράφου παραδόσεως ἱστορήται τοὺς Ἰουδαίους
 ἀνελεῖν, μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστη-
 ρίου, διὰ τὸ προφητεύειν αὐτὸν ἐναρξῶς, μάλ-
 λον δὲ ὑποδεικνύειν τὴν θεοτόκον παρθένον,
 καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα μέγαν θεὸν, οἷα
 δὴ τινα βασιλεία καὶ ἄρχοντα καὶ κύριον ἐπὶ τὸ
 ἔθνος αὐτῶν καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν παρθένον,
 μετὰ τὴν ἀπερινόητον σύλληψιν τὴν ἐκ πνεύμα-
 τος ἁγίου, τοῦ τόπου τῶν παρθένων τοῦ ἐν τῷ
 ἱερῷ, τοῦ μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστή-
 ρίου, μὴ ἀποσθῆσαι, καθὰ δὲ ἀνδρὶ συνημμένην,
 ἀλλ' ἔτι παρθένον γινώσκειν αὐτὴν, καὶ συλχω-
 ρεῖν κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ συνήθη τόπον ἐσθάναι·
 διὰ γοῦν ταῦτα, φασὶν εἰς ὄργην τοὺς ἀκούον-
 τας ἐμψυχεῖν, καὶ ἐπ' αὐτὸν ὀπλίσαι τὰς χεῖ-
 ρας· διεδιότας τὸν ἐκ τῆς αὐτοῦ προφητείας προσ-
 δοκώμενον βασιλέα, μέλλοντα καταδυναστεύειν
 αὐτῶν, καὶ τὸν δουλικὸν αὐτοῖς ἐπιθεῖναι ζυγόν.

Cap. XII.
v. 10.
p. 169. b.

Ἵνα δὲ περιελόντες τὸ μῆκος τοῦ λόγου, διὰ
 βραχείων τὸ πᾶν εἴπωμεν, ὁ τῶν Ἰουδαίων πα-
 ράνομος δῆμος κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν ταῖς πρά-
 ξεσι, Στεφάνῳ τῷ πρωτομάρτυρι τῷ πνεύματι

τῷ ἀγίῳ διηνεκῶς ἀντιπίπτοντες· καὶ τὴν ἐναν- XII.
 τίαν αἰὲ τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις φερόμενοι, πρὸς
 τὸ εὐτελές τε καὶ τὸ δι' ἡμᾶς ταπεινὸν τῆς τοῦ
 θεοῦ λόγου καὶ σωτῆρος ἐνανθρωπήσεως τυφλώτ-
 τοντες· καὶ ὡς ἐν σκότῳ περιπατοῦντες, προσ-
 έπταιον, καὶ γέγονεν αὐτοῖς ὁ λίθος ὁ ἀχρο-
 γωνιαῖος καὶ ἐκλεκτός καὶ ἔντιμος, πέτρα σκαν-
 δάλου, καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ οὐδαμῶς
 ἐνεόουν αὐτοῦ τὴν προαιώνιων ὕπαρξιν, καὶ τὴν
 ἐκ πατρός ἀσώματον γέννησιν, καὶ τὸ πρὸς τὸν
 γεγεννηκότα ἴσον, καὶ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ἀπαράλ-
 λακτον· ἀλλ' εἰς τὴν συρομένην ἔχοντες τὴν διά-
 νοιαν, ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος
 υἱός; οὐχ ἡ μητήρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ; καὶ
 πάλιν, περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλ-
 λά περὶ βλασφημίας· καὶ ὅτι ἄνθρωπος ὢν σὺ,
 ποιεῖς σεαυτὸν θεόν· ταῦτα οὖν ὅσα ὡς εἰς υἱὸν
 ἀνθρώπου βλασφημοῦντες ἔλεγον, τῇ κατὰ σάρ-
 κα οἰκονομίᾳ καθάπερ εἶπον προσπταίοντες, φη-
 σὶν ὁ σωτὴρ ἀφαιθήσεσθαι αὐτοῖς· ἔχουσιν εἰς
 ἀπολογίαν τῆς ἀγνοίας τοῦ μυστηρίου, τὸ κα-
 τὰ ἄνθρωπον τοῦ Ἑμμανουὴλ χθαμαλὸν καὶ
 ὑποβεβηκὸς· ὅσα μὲν τοι γε κατὰ τῶν Θεοση-
 μειῶν καὶ τῶν τεραστίων δυνάμεων, ἃς ἐτέλει
 καὶ ἐνήργει, τῷ ἐνυπάρχοντι αὐτῷ καὶ ὁμοου-
 σίῳ πνεύματι δυσφημοῦντες ἐπαροίνουν; λείγοντες
 αὐτὸν ἐν Βελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκ-

XII. βάλλειν τὰ δαιμόνια, ταῦτα ὡς εἰς τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος βλασφημίαν ὀρῶντα, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ἔχοντα τὸ Θεοπρεπές, καὶ μηδένα τόπον ἀπολογίας αὐτοῖς κατ' ἀλιμπάνοντα, φησὶν ὁ Χριστὸς μὴ ἀφαιθήσεσθαι μήτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μήτε ἐν τῷ μέλλοντι ταῦτα δὲ μέχρι τοῦ καιροῦ τοῦ σταυροῦ νοητέον, ὡς περ ἔσως ἐκείνου τοῦ χρόνου, συνεσχίασεν ὁ σωτὴρ διὰ τῶν οἰκονομικῶν ῥημάτων καὶ πραγμάτων, τὸ ὑπερέχον τῆς οἰκείας θεότητος· μετὰ γὰρ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, μηκέτι κατὰ σάρκα Γινωσκόμενος, τοὔτ' ἐστι μηκέτι διὰ τῶν ταπεινῶν καὶ ἀνθρωπίνων ἐρχόμενος πραγμάτων ἢ λόγων, τῆς οἰκονομίας ἅπαξ πείρας λαβούσης, καθὰ φησὶν ὁ ἀπόστολος, εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν· καὶ ὁ εἰς αὐτὸν βλασφημῶν, ὥσπερ εἰς τὸ πνεῦμα παροινῶν, ὡς ἀσύγνωστα ἁμαρτάνων, ἄφεισιν οὐδὲ μίαν ἔχει τοῦ ἁμαρτήματος· ταῦτα δὲ φαμέν, εἴ γέ τις τῇ βλασφημίᾳ μέχρι τοῦ τέλους τῆς οἰκείας ζωῆς ἐναπέμεινε, καὶ οὕτως μετέστη τοῦ βίου· εἰ γὰρ ἔφθασε μετ' ἀμεληθῆναι, τῶν τῆς ζωῆς ταύτης ἡμερῶν ἐνδραψιλευομένων αὐτῷ, πρόδηλον ὡς ἡ μετάνοια κρείττων ἐστὶν παντὸς ἁμαρτήματος, ἄφεισιν δηλαδὴ τοῖς μετανοοῦσι παρέχουσα.

v. 38.
p. 182. b.

Τὸ μὲν οὖν ῥητὸν, ταύτην εἰσκομίζει τὴν δὴ-

λωσιν, ὡς ὁ κύριος κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ XII. παρουσίαν ἀθρόως καὶ ἀδοκῆτως ἤξει· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν καὶ ἀνηγμένην ἔννοιαν ἐντεῦθεν νοήσομεν, τοὺς μὲν τῆς πρώτης φυλακῆς εἶναι, τοὺς ἐπιμελίστηρον βιοῦντας, καὶ παρὰ τοὺς ἄλλους ἀγρύπῳως διακειμένους περὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐργασίαν, καὶ διὰ τοῦτο πρώτης τάξεως ἐπειλημμένους· τοὺς δὲ τῆς δευτέρας φυλακῆς, τοὺς ὑποβεβηκότας μὲν, μέσης δὲ τινος πολιτείας μέτρον ἔπείχοντας· τοὺς δὲ τῆς τρίτης, τοὺς καὶ τούτων καταδειστέρους· τοσοῦτον δὲ ἐργασαμένους, ὅσον τὴν τρίτην τάξιν μὴ ὑποβέβηκε· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τετάρτης λογιστέον, καὶ πέμπτης εἰ τύχοι· διαφόρων γάρ ἐστι πολιτειῶν μέτρα, καὶ ὁ ἀγαθὸς μισθαποδότης, ἐκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἐπιμετρεῖ· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἔφησε πολλὰς εἶναι τὰς ἡτοιμασμένας μονὰς ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, διὰ τὸ τῶν εὖ βεβιωκότων διάφορον μέτρον.

Μηδεὶς δὲ νομιζέτω τὸ, οὐκ ἐνδέχεται, βίαν ἀναγκαστικὴν ἰουδαίοις ἐπάλειν· ἵνα ἀκούοντες, τρόπον τινὰ συνελαθεῖεν τὰς μισαιφόνους χεῖρας ἐπιβαλεῖν τῷ Χριστῷ· τοῦτο γὰρ εἴρηται, οὐ μόνον προαγορευτικῶς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τοῦ εἰκότος διάγνωσιν· ὡς ἂν εἴ τις θεασάμενος δούλους φονικωτάτους, διαφόρους οἰκονόμους καὶ ἐπιτρόπους ἀπεκτονότας, φήσειεν ἀληθῶς,

Cap. XIII.
v. 33.

P. 198. b.

XIII. οὐκ ἐνδέχεται μὴ πάντως τούτους καὶ ἐπὶ τὸν οἰκοδεσπότην τὰς χεῖρας ὀπλίσαι· τοῦτο γὰρ δηλῶν καὶ ὁ κύριος, εὐθείως ἐπήγαγεν.

v. 35.
p. 199. b. *Ἡ τότε αὐτοῖς φανεῖσθαι φησὶν, ὅτι τὴν παλ-
κόσμιον ἐπιφάνειαν ποιήσεσθαι· τότε μὴν ὄψεσθε,
ὅτε ἀνάκλη ἐρεῖτε· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
ὀνόματι κυρίου.

Cap.
XVIII.
v. 11.
p. 219. a. Ὁ μὲν φαρισαῖος, ἐστὼς ἐν μέσῳ τοῦ ἱεροῦ,
μεγαλοφώνως ἠτεῖτο καὶ προσηύχετο, καὶ ὡς
ἄξιός ὢν ἤτει τυχεῖν, τὰς οἰκείας πράξεις ἀπη-
ριθμεῖτο· καὶ ὅσῳ πολλὰ κατέλεγε, τοσούτῳ
πλέον τὴν θείαν ἀπέβουεν ἀκοήν· καὶ ὁ τῶν ῥη-
μάτων ὄλκος, κενὸς περὶ τὰ χεῖλη κατ'ἐρρεῖ, καὶ
εἰς ἀφρόν διελύετο· ὁ δὲ τελώνης, ἔργα μὲν οὐκ
ἀγαθὰ εἶχεν ἀπαριθμεῖσθαι, ἀλλὰ μακρὰν ἐσ-
τῶς, καὶ τοῦ νεῶ τὴν ἐσχάτην ὑποδὺς γωνίαν,
τὸ στῆθος ἔπαιε, τὴν ψυχὴν ὥσπερ ὑπομιμνή-
σκων διὰ τούτου, τῶν αὐτῇ πεπλημμελημένων,
καὶ εἰς αἴσθησιν διεγείρων καθεύδουσας καὶ μὴ
δὲ τῆς ἐν τῇ προσευχῇ στήσεως ἑαυτὸν ἡγούμε-
νος ἄξιον, τοῦτο μόνον ἐτόλμα λέγειν· ὁ Θεὸς
ἰλάσθητί μου τῷ ἁμαρτωλῷ καὶ τὸ μόλις ἐξῖόν
τοῦ στόματος ῥῆμα, πτέρυξιν ὑψηλοῖς ἐπῆρε-
το, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνεφέρειτο, καὶ κρούον τὴν
θύραν, εἴσω τῆς θείας ἀκοῆς παρεπέμπετο, καὶ
ἰδिकाίου τὸν προσευξάμενον· ὁ γὰρ οἰόμενος
ἑαυτὸν ἄξιον εἶναι τοῦ εἰς τὰ ἅδута παρακύ-

πτειν τοῦ ἱεροῦ, καὶ πλησίον εἶναι Θεοῦ, πόρ-
 ρῳ μετὰ τῶν βεβήλων ἀπορρίψῃσεται· ὁ δὲ καὶ
 τῆς θύρας ψαῦσαι φρίττων, καὶ αὐτῶν τῶν τα-
 μείων τοῦ βασιλέως κατατρυφήσει, κατὰ τὴν
 ἐν τῷ ἄσματι τῶν ἁσμάτων νύμφην τὴν λέγου-
 σαν· εἰσήμεγχε με ὁ βασιλεὺς, εἰς τὸ ταμιεῖον
 αὐτοῦ.

Νοηθεῖν δ' ἂν καὶ περὶ ἐθνῶν καὶ ἰουδαίων
 τὸ, παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, καὶ τὰ ἐξῆς·
 τοῖς γὰρ κατακούσας προθύμως τῶν αὐτοῦ
 λόγων· τοῖς μαθηταῖς λέγω, καὶ τοῖς ἐξ ἐθ-
 νῶν πεπιστευκόσι καὶ κατέχουσι ἐν τῇ διανοίᾳ
 τὸν τῆς διδασκαλίας θεμέλιον, καὶ ἐδόθη, καὶ
 ἐπερυσεύθη τὰ τῆς θείας ἀπογνώσεως, καὶ τὰ
 τῶν τοῦ πνεύματος δωρεῶν· ἰουδαίων δὲ μὴ κα-
 τασχόντων τὸν αὐτοῦ λόγον, καὶ ὁ ἐδόκειν ἔ-
 χειν ἀφῆρέθῃ· τοῦτο δὲ ἐστίν, ἡ κατὰ τὸν Μωϋ-
 σείως νόμον λατρεία, καὶ τὰ προφητικὰ καὶ θεό-
 πνευστα ἱεράματα, τὰ προαγορεύοντα τὴν παρ-
 ουσίαν τοῦ κυρίου, καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Ἰσραὴλ
 διαβόητον ὄνομα.

Ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων εἰσάγεται
 Πέτρος πρὸς Κορνήλιον εἰπὼν, οἳ τινες συνεφά-
 γομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι
 αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· ὥστε καινὴ πόσις τοῦ πότῃριου
 ἐστίν, ἣν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἔπαυε
 μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τὸν ναὸν τοῦ σώμα-

Cap. XIX.
 v. 26.
 P. 259. a.

Cap. XXII.
 v. 17.
 P. 280. b.

XXII. τος τοῦ ἀναστάντος πιστούμενος, καὶ τὸ τῆς ψευδοδοξίας ἀνόσιον ἐξοστρακίζων δοξάριον· μάλιστα μὲν οὖν βασιλείαν θεοῦ, τὴν αὐτοῦ καλεῖ ἀνάστασιν· ἔχει δὲ τὸ ῥῆτόν, καὶ ἑτέραν ἀπόδοσιν· νοοῦμεν γὰρ καινοῦ ποτηρίου πόσιν, τὴν ἐν τῇ μελλούσῃ καὶ προσδοκωμένῃ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν τῶν θείων νοημάτων ἐπηγγελμένην ἡμῖν ἀποκάλυψιν· ὅτε λύεται μὲν τὰ ἔσοπτρα καὶ τὰ αἰνίγματα, φανεροῦται δὲ ἡ προσώπου πρὸς πρόσωπον θεῖα, καθὰ φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος.

v. 19.
p. 281. b.

Ἐνα ἄρτον ὁ ἐνανθρωπήσας τοῦ θεοῦ λόγος, ἐν τῷ μυστικῷ δείπνῳ τῆς ἱερουργίας τοῦ μεγάλου μυστηρίου πρῶτος αὐτὸς ἀπαρχόμενος, καὶ τοῖς ἀποστόλοις τοῦτο παραδιδούς λαβὼν, εὐλόγησε· καὶ δέδωκεν εἰς ὄνομα τοῦ ἰδίου θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως, εἰπὼν· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ διδόμενον εἰς ἅφεισιν ἁμαρτιῶν· ὁ καὶ ἐσθίωμεν, καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον καὶ ἀφθαρσίας πληρὺς, καὶ ἀναπιμπλῶν ἡμᾶς τῆς αὐτοῦ εὐλογίας καὶ ἀθανασίας, ὥσπερ τι σπέρμα τῆς μελλούσης ἡμῖν ἐγγίνεσθαι θείας χάριτος, καὶ δυνάμειος τῆς ἀναστάσεως· οὕτω καὶ ὁ ἄρτος, καὶ τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας· τὰ ἐπὶ τῶν ἁγίων θυσιαστηρίων ἱεουργούμενα, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως καταγελλομένων τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τελειοῦται· καὶ ἔστιν αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ

τὸ αἷμα αὐτοῦ τοῦ παθόντος ἰκουςίως σαρκί, XXII.
καὶ ἀναστάντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἄφθαρτον καὶ ἀπα-
θὲς καὶ ἀθάνατον, καὶ τοῖς μετέχουσιν, ἀφθαρ-
σίας καὶ ἀπαθείας καὶ ἀθανασίας παρεκτικόν·
καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ κύριος ἐν τῷ μυστικῷ δείπνῳ
συνεσθίων τοῖς μαθηταῖς, καὶ τῆς ἱερουργίας
ταύτης ἡμῖν ἀπαρχόμενος, τοῦτον τὸν τρόπον
τελείσθαι τὴν θυσίαν παρέδωκεν, ὃς μέχρι καὶ
τήμερον ἐν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις πεφύ-
λακται.

Τίς δὲ ἐστὶν ἡ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης v. 30.
p. 283. b.
ἑστίας; βασιλικά πάντως νοήματα, τῆς βασι-
λευσύνης τριάδος τὴν μετουσίαν τοῖς ἑστιωμέ-
νοις λαμπρὰν ἀναστράπτοντα· καὶ ἥς οὐκ ἐστὶ
χρεῖττον ἢ λαμπρότερον ἐπινοεῖν.

Τάχα δὲ καὶ τὸ, πατὴρ παρένεγκε τὸ ποτή- v. 42.
p. 292. a.
ριον, οὐχ' ὡς διδιδῶς τὸν θάνατον ἔφη, ἀλλ'
ἵνα διὰ τούτων τῶν ῥημάτων προκαλέσῃται τὸν
διάβολον, πῆξαι αὐτῷ τὸν σταυρόν.

Καὶ ὥσπερ σαρκὶ τὸν θάνατον ὑπομείνας, v. 44.
ἰκὼν ἐν αὐτῇ τὴν ἀθανασίαν ἐφύτευσεν, οὕτω
καὶ τὸ τῆς δειλίας βουλήσει προσηκάμενος πά-
θος, αὐτῇ τὸ θάρσος καὶ τὴν ἀνδρείαν ἐνέσπει-
ρει· ἐξ ἧς τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν, πρὸς
τοὺς τοῦ μαρτυρίου μεγάλους ἄθλους ἐνεύρω-
σι· ταύτῃ τοι καὶ θρόμβοι ἰδρωτὸς αὐτοῦ πα-
ραδόξως οἷα σταγόνες αἵματος ἀσπέρρεον, ἵνα

XXII. τῆς ἡμετέρας φύσεως ὥσπερ ἀναξηράνη καὶ ἐξοικίσθη τὴν τῆς δειλίας πληγὴν· ἐπεὶ, εἰ μὴ τοῦτο ἦν ὡς ἐν μυστηρίῳ πωραττόμενον, οὐδὲ εἰ σφόδρα δειλότατός τις καὶ ἀγεννέστατος ὑπῆρχεν, αἵματος ἔμελλε νοτίσιν ἐξ ἀλῶνίας μόνης ὥσπερ ἱκμάσιν ἰδρῶτος παρὰ φύσιν ὑβραίνεσθαι· τοιοῦτόν ἐστι καχεῖνο τὸ εἰρημένον, ὡς ἄγγελος ἦν παριστηκὼς τῷ σωτῆρι· καὶ τοῦτο γὰρ τῆς περὶ ἡμᾶς ἔνεκεν οἰκονομίας ἐπράττετο· τῶν γὰρ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγώνων, οὗτος ἡμῖν καθὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπῆρξατο· μαρτυρήσας ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, ὡς φησιν, ὁ ἀπόστολος· καὶ δεικνὺς ἐκ τοῦ κατ' αὐτὸν ὑποδείγματος, ὡς οἱ ἀθλεῖν μέλλοντες τοὺς ἱερούς ἄθλους, ἀγγέλους ἐξ οὐρανοῦ ἱπικουροῦντας αὐτοῖς ἔχουσι· εἰ γὰρ αὐτὸς ἦν ἡ παναλκῆς σοφία καὶ δύναμις τοῦ πατρὸς, πῶς ἔχρηζεν ἐνὸς ἀγγέλου τοῦ ἐνισχύοντός, ὁ πάντα συνέχων ὡς δεσπότης; ἀνθρώποις οὖν ἀνθρωπίνως συναναστρέφετο· ἰδοὺ γάρ, φησιν ὁ Ματθαῖος, ἀγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς δὲ οἰκονομικῶς ἔτι καὶ ὑφειμένως διαλεγόμενος αὐτοῖς, ἔλεγεν· ἢ δοχεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; Ἄλλως δὲ τὸ πυνθάνεσθαι, εἴ γε ἐκ τῆς τοῦ

κυρίου φωνῆς, ἣν ἀνεβόησεν ἐπὶ τοῦ σωτηρίου ΧΧΙΙΙ. σταυροῦ λέγων, πάτερ ἄφες αὐτοῖς, συνεχωρήθησαν Ἰουδαῖοι τῆς Θεομάχου γρώμης τὸ ἔγκλημα, σαφῆ ἔχει τὴν λύσιν· ἐπεὶ περ ἐπήγαγε τὸ, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσιν, ὥστε τοὺς τῇ ἀγνοίᾳ παραχρῆμα συναπελθόντας, ἔχειν ἐκ τῆς φωνῆς τὸ ὠφέλιμον· τοὺς μὲν τοι γε ἐπιμείναντας μετὰ τὸν σταυρὸν, ἔξω τῆς ὠφελείας ἐποίησε τὰ ἐπιγενόμενα θάυματα· σκότους δηλαδὴ πληρωθείσης μεσουσῆς ἡμέρας, πάσης τῆς γῆς καὶ αὐτῆς σεισθείσης ἐκ βάθρων αὐτῶν, καὶ τοῦ καταπέτριάσματος, σχισθειςῶν δὲ ὁμοίως καὶ τῶν πετρῶν· τοὺς γὰρ τοιοῦτους οὐκ ἂν τις ὑπὸ τῆς ἀγνοίας ἐτι βοηθεῖσθαι νομίσσει, τῶν Θεοκριπῶν τούτων θαυμάτων ἀνακηρύττοντων αὐτὸν εἶναι θεὸν, λαμπρᾷ τῇ φωνῇ· καὶ ἐπισφραγισθέντων διὰ τῆς ἀναστάσεως· καὶ τοῦτο διεδήλωκεν ἡ ῥωμαίων πολιτορχία, καὶ τὰ περιστοιχίσαντα κακὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἃ καὶ πρὸς φθορὰν αὐτὴν ἤγαγε παντελῆ.

Ὁ μὲν οὖν βλάσφημος τῶν Ἰουδαίων δῆμος, τὸν ἐκούσιόν σου σταυρὸν Θεασάμενοι, ^{τ. 35.} ^{p. 303. b.} ὄνειδίζοντες ἔλεγον· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατὰβηθι νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ· σὺ δὲ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἐβόας, ὁ μόνος μακρόθυμος, οὐ πρὸς ὑμᾶς μοι νῦν ὁ ἀγὼν ὢ ἀνόητοι· τὰ γὰρ τῆς ὑμετέρας ἀσεβείας ἀπῆρτισται· περιμένω δὲ τὴν τοῦ

XXIII. θανάτου πείραν, ἵνα τοῦτον ὑποσῆς σαρκί, δεί-
ξω νεκρόν τε καὶ ἄψρακτον ὅταν δέ μου καὶ
τὸ σῶμα τῷ τοῦ μνήματος λίθῳ καὶ ταῖς σφρα-
γῖσι κατασφαλίσῃσθε, τότε γνώσεσθε διὰ τῆς
ἐμῆς ἀναστάσεως, ὥς καὶ δυνάμενος ἀπὸ τοῦ
σταυροῦ καταβῆναι, διὰ τῆς τριημέρου ταφῆς
τὸ γένος ἀναστῆσαι τῶν ἀνθρώπων ἀνέμενον· διὸ
δοξάζομέν σε τὸν πάντα σοφία διὰ τὴν ἡμετέ-
ραν σωτηρίαν οἰκονομήσαντα.

v. 40.
p. 304. a.

Καὶ πρότερον μὲν πολλὰς αὐπνοὺς διατελέ-
σας νύκτας, ἐσύλησεν ὅσα σῆς καὶ βρῶσις ἠφά-
νιζε· καὶ δι' ὧν ἀνῆψεν ἑαυτῷ σφοδροτέραν τὴν
φλόγα τοῦ τῆς γείννης ἀσβέστου πυρὸς· μέλ-
λων δὲ τὸν τελευταῖον ὕπνον ὑπνῶσαι τὸν θά-
νατον, καὶ προσηλωμένους τῷ ξύλῳ τὸν σεσαρ-
κωμένον θεὸν, καὶ συνεσταλμένον αὐτῷ τῷ πά-
θει παραδόξως ἐπιγνοὺς, ἐπίστευσεν εἰς αὐ-
τὸν καὶ τῇ γλώττῃ τὴν βασιλείαν ὥρυξε καὶ
ἐλήστευσεν εἰπὼν, μνήσθητί μου ἐν τῇ βασι-
λείᾳ σου.

v. 42.

Τινὲς δέ φασι, πῶς ἂν εἴποιμεν τὸν λησῆν
εἰσεληλυθῆναι εἰς τὸν παράδεισον; τοῦ ἀποστό-
λου Παύλου τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἀπαριθμησαμένου
δικαίους ἐν τῇ πρὸς ἑβραίους ἐπιστολῇ δικαιο-
θéntας διὰ τῆς πίστεως, καὶ ἐπαγαγόντος, ὅτι
οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως,
οὐκ ἐχομίσαντο τὰς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ περὶ

ἡμῶν κρείττον' τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χω- κχιη.
 ρίς ἡμῶν τελειωθῶσι· καὶ τινες λέγουσιν ὡς ὁ
 ἀπόστολος ἐν οἷς ἀπηνριθμήσατο, οὐ συνηριθμη-
 σει καὶ τὸν ληστὴν, ἀλλ' ἀπεισιώπησεν αὐτὸν, ὡς
 τῶν ἐπηγελμένων ἤδη τυχόντα· καὶ διὰ τοῦτο
 οὐκ εἶπεν ἀπλῶς καὶ ἀπροσδιορίστως, πάντες οἱ
 μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαν-
 το τὰς ἐπαγγελίας· ἀλλ' εἶπε, καὶ οὗτοι πάν-
 τες· πρὸς τοὺς ἀπηνριθμημένους δεικτικῶς ἀνα-
 φέρων τὸν λόγον, οἷς ὁ ληστὴς οὐ συνηριθμεί-
 το· ἑτέροι δὲ ἔφασαν μωδέπω τὸν ληστὴν τετυ-
 χηκέναι τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ διατριβῆς, ἀλλὰ
 διὰ τὸ ἄπρωτον καὶ ἀμετάθετον τῆς ὑποσχέ-
 σεως, εἰρηκέναι τὸν κύριον, τὸ σήμερον μετ' ἐμοῦ
 ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ· αὐτὸς γὰρ εἶπεν· ὁ οὐρα-
 νὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ
 μὴ παρέλθωσιν· ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦτον εἶδος,
 φησὶν, ἐν τοῖς τοῦ κυρίου ῥήμασιν· ἐν οἷς περὶ
 τῶν ἔσεσθαι μελλοντίων ὡς ἤδη γεγενημένων διέ-
 ξεισιν· ὡς ἐνθα λέγεται, ἢ ἂν ἡμέρα φάγετε
 ἀπὸ τοῦ ξύλου, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε· καὶ πάλιν·
 ὁ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται· καὶ αὖθις·
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ
 πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον,
 καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται· ἀλλὰ μεταβέβηκεν
 ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν· ἄλλοι δὲ πρὸς
 ἔννοιαν τὸ ῥητὸν ἐκβιάζονται· λέγουσι γὰρ δεῖν

ΚΧΙΙΙ. ὑποστίζοντας ἀναγκιώσκειν, ἀμὴν λέγω σοι σήμερον εἴθ' οὕτως ἐπιφέρειν, τὸ μετ' ἡμοῦ ἔσθ' ἐν τῷ παραδείσῳ· ὡς εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον δοκεῖν ἀφορᾶν τὴν ὑπόσχουσιν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὗτοι· τὸ δὲ ἀληθὲς τῆς ἐξηγήσεως, τοῦτό ἐστι· τὰ ἐπηγγελμένα ἡμῖν ἀγαθὰ, βασιλεία ἐστὶν οὐρανῶν, οὐχὶ τοῦ παραδείσου τρυφή· κηρύσσω γὰρ ὁ κύριος ἔλεγε· μετανοεῖτε ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, οὐχ' ἢ εἰς τὸν παράδεισον εἴσοδος ἢ ἐπάνοδος· καὶ ἐν τῷ προσεύχεσθαι δὲ λέγειν προσέταξεν, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· οὐχ' ἢ τοῦ παραδείσου διατριβὴ· ἀλλ' ἴσως ἔρεϊ τις· ὡς ταῦτόν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ὁ παράδεισος, δύο προσηγοριῶν οὐσῶν περὶ ἐν πρᾶγμα τὸ ὑποκείμενον· ἀλλ' ἢ τῶν ἱερῶν γραμμάτων διδασκαλία, δείκνυσιν ὡς οὐ ταῦτόν ἐστιν, ἀλλ' ἑκατέρου πολὺ τὸ διάφορον· τὰ μὲν γὰρ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἡτοιμασμένα τοῖς ἀγαπῶσι τὸν κύριον ἄβυσσά, οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη, καθὰ καὶ ὁ Θεσπέσιος ἔγραψε Παῦλος· τὸν δὲ παράδεισον, καὶ ὀφθαλμὸς εἶδεν ὁ τοῦ Ἀδάμ, καὶ οὖς ἤκουσεν ἤκουε γὰρ ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ, φαγῇ· εἰ καὶ τοῦ ἐνὸς ξύλου τὴν μὲν θέαν εἶχε, τὴν δὲ βρώσιν οὐκ ἐπέτέτραπτο· καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη· προσετάττετο

γάρ ἐργάζεσθαι τὸν παράδεισον· ἡ δὲ ἐργασία κχιη. τοῦ παραδείσου, βάναυσός τις οὐκ ἦν· ἀλλ' εἵ-
 χε λογικὴν εὐφροσύνην ἀναμειγμένην, καὶ ἐν-
 τοιῶν θείων ἀπόλαυσιν· σιωπῶ γὰρ τὴν ἀρπα-
 γὴν ἣν ἡρπάγη Παῦλος ἐκεῖσε, ἐπεὶ αὐτὸς
 εἶπεν, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς σώματος, οὐκ
 οἶδα· ὥστε ὁ ληστής τοῦ μὲν παραδείσου τετύ-
 χηκε, καὶ ἀψευδὴς ὁ εἰπὼν σήμερον μετ' ἐμοῦ
 ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ· τὰ δὲ ἐν ἐλπίσι τῆς βα-
 σιλείας τῶν οὐρανῶν ἀγαθὰ, μὲν τῶν ἀπ' αἰῶ-
 νος δικαίων οὐκ ἐχομίσατο, ὥσπερ οὖν δὲ οἱ ἄλ-
 λοι, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν· ὅτι γὰρ
 τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἡμῖν ἀποκείμενα,
 οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἡ βασιλεία, πολλαχόθεν
 μὲν ἐστὶ συνιδεῖν, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν ῥημά-
 των ἐκείνων· ἐν οἷς φησὶ, διατίθεμαι ὑμῖν κα-
 θὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν· ἵνα
 ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ
 βασιλείᾳ μου· ἔχομεν πρὸς τῇ ἐπηγγελμένῃ
 βασιλείᾳ καὶ τὸν παράδεισον, ὅς τις χωρίον
 ἐστὶ πνευματικῆς ἀναπαύσεως· θαυμάσαι γοῦν
 ἐστὶ τοῦ κυρίου τὰς πανσόφους οἰκονομίας, ἃν
 μετρίας τινας ἐμφάσεις διεδέλμεθα, τὸν ἐπ' αὐ-
 ταῖς τελείως ἐπεῖν λόγον οὐκ ἔχοντες· τοῦ γὰρ
 ληστοῦ τοιαύτην πίστιν ἐπιδειξαμένου, καὶ τοῦ
 μὲν ἄλλους τῶν ἥλων καταφρονήσαντος· προσ-
 πεπερόνητο γὰρ τῷ ξύλῳ χειῖρας καὶ πόδας, καὶ

XXIII. τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα ὑπερβάντος, πρὸς δὲ τὰς μελλούσας ἀναπτειρωθέντος ἐλπίδας, καὶ κρά-
ξαντος τὴν ἑξαίσιον καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐκείνην
φωνὴν, μνήσθητί μου κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ
βασιλείᾳ σου· ὁ τῶν ἡμετέρων διανοιῶν ἐξετα-
στὴς ἀκριβὴς, τῆς πίστεως αὐτοῦ θαυμάσας τὸ
μεγαλοπρεπές τε καὶ ὑψηλὸν, ἐκ τῶν αὐτίκα
μάλα ἐσομένων πρὸς τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόν-
των αὐτὸν ἰβεβαίωσιν, εἰπὼν· σήμερον μετ' ἐμοῦ
ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, φησὶν,
οἱ πιστεύοντες εἰς ἐμὲ, σημείων καὶ διδασκα-
λίας ἀπήλαυσαν· καὶ διὰ τούτων, τὸν περὶ τῆς
βασιλείας λόγον ἐδέξαντο· οὗτος δὲ μηδὲν ἀ-
κούσας τῶν ἐμῶν ἢ θιασάμενος, εἰ μὴ τὸν ἀτι-
μότατον θάνατον τοῦ στυαυροῦ, τὸ γενναῖον ἐκεί-
νο ῥῆμα ἐφθέγγετο, τὸ μνήσθητί μου κύριε ἐν
τῇ βασιλείᾳ σου· τί οὖν; ἔχεται τέως τὴν ἐν τῷ
παραδείσῳ τρυφὴν, τῆς οἰκείας ἐνέχυρον πίστεως·
τεύχεται γὰρ καὶ τῆς βασιλείας εἰς ὕστερον· ἐν
ᾗ γενέσθαι αὐτοῦ μνήμην ἠξίωσι, καὶ ὥσπερ
νικηφόρος τίς εἰσελαύνων εἰς πόλιν, τὰ λαμπρὰ
τῶν λαφύρων ἐπικομίζεται, περιφανεστέραν διὰ
τούτου τὴν νίκην ποιῶν, καὶ ἀνακηρύττων τὸ τρό-
παιον· οὕτω καὶ ὁ κύριος εἰσελαύνων εἰς τὴν
ἀρχαίαν τοῦ ἀνθρώπου πατρίδα, τὸν παράδεισον
λέγω, τὸν ληστὴν, ἐπιφέρειτο πανοπλίας ἀπά-
σης σιμνότερον λάφυρον, καὶ τῶν τοῦ διαβόλου

σκύλων τὸ κράτιστον ἔργῳ δηλῶν ὅπερ ἔλεγεν, κχιη.
ὡς δόσας τὸν ἰσχυρὸν, τὰ σκυῖα αὐτοῦ τῆς οἰ-
κίας διήρπασεν.

Ταύτην γε μὴν τὴν φωνὴν ὁ ἀπόστολος, ἰσ- v. 46.
p. 307. b.
χυρὰν κραυγὴν ἀπεικάλεσε, μεθ' ἧς ἰκετεύσας
εἰδάκρυσεν, ἡμῖν χρήσας τὰ δάκρυα, καθάπερ
καὶ τὴν φωνὴν ἰσχυρὰ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἡ ἰσχύ-
σασα διὰ τοσούτου χρόνου πρὸς ἡμᾶς ἐπικλῖναι
τὴν ἀκοὴν τοῦ πατρὸς, ἣν ἀπέσπρεψεν ἡ παράβα-
σις τῷ Ἀδὰμ· πῶς γὰρ ἔμελλεν ἰσχυρᾶς κραυ-
γῆς χρῆζειν ὑπὲρ ἑαυτοῦ δεόμενος ὁ υἱὸς, τε-
λώνους καὶ πόρνης στεναζόντων καὶ δακρυόντων
ἡσυχῇ ἀκουομένων;

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν διεξοδικῶς εἴρηται· εἰ δὴ p. 309. b.
τις συστεῖλαι βούλοιτο, ὧδε ἂν ἐρεῖ· εἰ κατὰ
τοὺς τῶν αἱρέσεων λήρους ἐκπνευσιν εἴποισμεν
τοῦ Χριστοῦ, μὴ τῆς ψυχῆς εἶναι διάζευξιν,
ἀλλὰ τῆς θεότητος χωρισμὸν; οὐ τὸν ἡμέτερον
ἀλλ' ἴδιον ἀπέθανε θάνατον καὶ μάτην ἡμεῖς
ἐπὶ τῷ πάθει τοῦ σωτῆρος μεγαλαυχούμεθα,
εἰ ξένῳ τινὶ καὶ οὐ τῷ ἡμετέρῳ θανάτῳ νενίκη-
κε τὸν διάβολον· ἀλλ' εὐδηλον, ὅτι δι' ὧν κατ-
επαλαίσθημεν, διὰ τούτων ἀνακεκλήμεθα· οὔτε
γὰρ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐγκατελείφθη εἰς τὸν ᾄδην,
οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν, ὡς ὁ προ-
φήτης φησὶν, ἀλλ' ἐχωρίζετο μὲν ἡ ψυχὴ τοῦ
σώματος, βουλήσει τοῦ ταῦτα οἰκονομοῦντος· ὁ

κχιιι. δὲ Θεὸς λόγος, αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ταῦτα οἰκονομῶν, ἐκατέρω τὴν ἄκραν ἔνωσιν καὶ καθ' ὑπόστασιν ἦνωτο, πλήρης ὢν, καὶ μηδαμοῦ διαιρούμενος, ὡς ἀσώματος, καὶ ἀπερίγραφτος, καὶ πληροῦν πάντα δυνάμενος· καὶ διὰ μὲν τῆς πρὸς τὸ σῶμα ἐνώσεως, καταργῶν τὴν φθορὰν καὶ τοὺς ἐν τάφοις ζωοποιῶν· πολλὰ γὰρ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁλίων ἠγέρθη, καθά φησι τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν· διὰ δὲ τῆς πρὸς τὴν ψυχὴν ἀνοίγων τὸν παράδεισον, καὶ συνεισάγων ἐαυτῷ τὸν ληστὴν ὡς ὑπέσχετο, λέγων· σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ· προσέθηκε δὲ τὸ μετ' ἐμοῦ, καὶ μάλα εἰκότως· εἰ γὰρ ὁ πρῶτος Ἀδὰμ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐξώριστο τῆς ἐν παραδείσῳ διατρίβης, οὐκ ἦν θέμις ἐτέρῳ τυχεῖν τῆς ἐκείσε τρυφῆς, πρὶν ὁ δεύτερος Ἀδὰμ ἐπιστῇ, καὶ λύσει τὴν ἐξορίαν ἐκείνην· οὕτως οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἠνωμένος τῇ ψυχῇ καθ' ὑπόστασιν, καὶ μὴ δὲ τὸ σῶμα καταλιπὼν ἔρημον τῆς οἰκείας ἐνώσεως, ἀνέωξε τῷ ληστῇ τὸν παράδεισον· καὶ τοῖς ἐν ἄδου χωρίοις ἐπιπεφοίτηκεν, εἰπὼν τοῖς ἐν δεισμοῖς, ἐξέλτε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύφθητε· καὶ πάντα τελείως καὶ ἰατρικῶς ἐπισκεψάμενος, καὶ πάλιν εἰς ταυτὸν ἀγαγὼν ἅπερ ἐκουσίως διέζευξεν, εἰς ἐξ ἀμφοῖν ἡμῖν Θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, τελείως ἔχουσιν κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ὁ τῆς δικαιοσύνης

ἥλιος τὰς τῆς ἀναστάσεως ἀκτῖνας ἀνέτειλεν· ὁ κχιιι. γὰρ ἰκουσίως σαρκωθείς καὶ γενόμενος ἄνθρωπος, ἰκουσίως τὰ ὑπὲρ ἡμῶν κατέδεδεξατο πάθη· καὶ πίπονθε σαρκί, κατὰ τὰς ἱστροφάς, κατὰ μηδὲν τῆς θεϊκῆς ἀπαθείας τραπείς, ἀλλὰ μείνας ἐν οἷς ἦν καὶ ἐν θανάτῳ καὶ ἐν πάθεισιν, ὁ αὐτὸς, καὶ ἐν τῇ τριημέρῳ ταφῇ καὶ τῇ εἰς ᾄδου καταβάσει, κατέλυσε μὲν τὴν ἐν τοῖς τάφοις φθοράν, συνέτριψε δὲ πύλας χαλκᾶς, καὶ μοχλοῦς σιδηροῦς συνέθλασε τῶν ὑποχθονίων· καὶ ἀνέστη θεοπρεπῶς· ἡ γὰρ σὰρξ αὐτοῦ, τῆς ἐν τῷ τάφῳ παντελῶς οὐκ ἐπειράθη διαλύσεως· ἔν' ὁδὸς καὶ θύρα γένηται τῆς τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀφθαρσίας, τοῦτέστιν ἀπαθείας καὶ ἀθανασίας, καὶ τῆς ἐκ παλιγγενεσίας, καὶ ἀναστάσεως ἀπεράντου ζωῆς.

Καὶ τὸ φαγεῖν δὲ καὶ πιεῖν, δι' οὐδὲν ἔτε- Cap. XXIV.
ρον ἔπραξεν, ἢ ἵνα δείξῃ σαφῶς, ὡς αὐτὸς ὁ v. 43.
ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, ὁ καὶ πρὸ τοῦ στυαύρου, καὶ P. 319. a.
παρὰ πάντα τὸν καιρὸν τῆς οἰκονομίας, συνεσθίων καὶ συμπίνων αὐτοῖς, καὶ συναναστροφόμενος ἀνθρώποις, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· ἔχει δὲ καὶ θεωρίαν ἀνηγμένην τινά, τὸ φαγεῖν αὐτὸν μέρος ἰχθύος ὀπτιοῦ, ὅπερ τὸ πέρας τῆς οἰκονομίας δηλοῖ· πέρας δὲ τῆς οἰκονομίας, ἡ ἐμὴ σωτηρία· τῇ γὰρ τῶν ἀνθρώπων φύσει, τῇ ὑγρότητι τοῦ ἀσώτου βίου λαοῦ κατ-

XXIV. ἄπερ ἰχθύος καταβαπτισθεῖση, διὰ τῆς ἀφρά-
 αῖτου σαρκώσεως (1) ἐνώσας ἑαυτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ
 λόγος, τὸ νοερόν (2) καὶ ἀπρόσιτον πῦρ, ὥσπερ
 ὁπλὴν αὐτὴν καὶ διάπυρον ἀπετέλεισιν, ἀπαλλά-
 ξας τῆς τῶν παθῶν διαχύσεως· καὶ ταύτην τὴν
 οἰκονομίαν οὕτως ἡδέως ἐπλήρωσιν, ὥς καὶ οἰ-
 κεῖον βρῶμα ποιήσασθαι· σωτηρία γὰρ ἀνθρώ-
 πων, βρῶμα Θεοῦ· καὶ τοῦτο αὐτὸς ἐναργῶς
 ἀπέδειξε· τῶν γὰρ μαθητῶν ἐν καιρῷ τινὶ προ-
 τριπομένων αὐτὸν φαγεῖν, ἥνικα τῇ σαμαρείτι-
 δι διαλεχθεὶς τὴν διὰ τῆς πίστεως σωτηρίαν
 ἐκείνης ἐργάσατο, ἔλεfen ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φα-
 γεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε· καὶ ἐμὸν βρῶμα ἐσ-
 τίν, ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με
 πατρός, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον· συνέφα-
 γε δὲ τῷ ὁπτῷ ἰχθύϊ καὶ τὸ κηρίον τοῦ μέλι-
 τος, δηλῶν ὥς οἱ πυρωθέντες διὰ τῆς θείας ἐναν-
 θρωπήσεως, καὶ μετασχόντες αὐτοῦ τῆς θεότη-
 τος, ὥς μέλι μὲν μετ' ἐπιθυμίας τὰς ἐντολὰς
 αὐτοῦ παραδέχονται, κηρῷ δὲ ὥσπερ τοὺς νό-
 μους ἐναπογράφονται.

(1) Alius codex κινώσεως. (2) Al. cod. νοητόν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

Ex alio codice.

Τὸ Ἑλισάβετ ἡ συγγενὴς σου, πλήρης ἐστὶ μυστηρίου θεοπρεποῦς, ὅπερ οἶμαι μηδὲ τὴν παρθένον ἠγνοῦναι, ἅτε πνεύματος ἁγίου μείλιχουσαν διὰ τοῦτο καὶ προθύμως ὑπήκουσε, καὶ πρὸς τὴν Ἑλισάβετ ἠπειλείτο· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Χριστὸς καὶ βασιλεὺς ἦν τῶν βασιλευόντων, ἅτε δὴ θεὸς, ὁ αὐτὸς δὲ καὶ ἀρχιερεὺς ἐχρημάτισεν, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, ἑαυτὸν προσειγκὼν θυσίαν τῆς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου καθάρσιον· κατανοήσατε γάρ, φησιν, ὁ Παῦλος, τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν· προωκονόμεθ' ἐν τούτῳ ἀνωθεν συναφθῆναι τὸ γένος τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς, ἐξ ἧς ὑπῆρχεν ἡ παναγία παρθένος, καὶ τὸ τῆς ἱερατικῆς τοῦ Λευὶ φυλῆς, ἐξ ἧς ὑπῆρχεν ἡ Ἑλισάβετ, ἵνα ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς καὶ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀμφοτέρων τὸ κατὰ σὰρκα κατὰγῇται· γέγραπται γὰρ ἐν τῇ ἐξόδῳ πρὶν τεθῆναι τὴν ἐντολὴν τὴν ἐξ ἐτέρας φυλῆς λαμβάνειν γυναῖκα κωλύουσιν, ὡς Ἀαρὼν ὁ πρῶτος κατὰ τὸν

I. 36.
 cod. p. 18.

νόμον ἀρχιερεὺς, ἔλαβεν ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς κατὰ τὸν νόμον γυναῖκα τὴν Ἑλισάβετ θυγατέρα Ἀμιναδάβ· ὁ δὲ Ἀμιναδάβ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς κατήγετο· καὶ ἵνα μή τις ἕτερον Ἀμιναδάβ ὑπολάβῃ, εἰπὼν θυγατέρα Ἀμιναδάβ, ἐπήγαγεν ἀδελφὴν Ναασσῶν καὶ ὅρα μοι τὴν οἰκονομίαν τοῦ πνεύματος, καὶ ταύτην τοῦ Ζαχαρίου γυναῖκα οἰκονομήσαντος Ἑλισάβετ προσαγορεύεσθαι, πρὸς ἐκείνην ἡμᾶς τὴν Ἑλισάβετ ἀνάγουσαν, ἣν Ἀαρὼν ἡγάγετο, καὶ δι' ἧς ὑπῆρχεν ἡ συνάφεια τῶν δύο φυλῶν, καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος ἐναργῶς βοῶσαν, ὡς ἐξ ἐκείνης μοι τῆς Ἑλισάβετ ἡ πρὸς τὴν παρθένον συνάφεια· καὶ ὁ Λουκᾶς γοῦν τὸ ἀκριβὲς τῶν εἰρημένων παριστὰς φησὶ περὶ Ζαχαρίου λέγων· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρὼν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ.

IV. 18.
p. 117.

Τοῖς γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ γινῶσιν πτωχεύουσιν ἐκήρυξε λέγων, μετανοεῖτε· ἡγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

VI. 24.
p. 159.

Οὐ πάντων τῶν ἐν εὐπορίᾳ ὁ λόγος καθάπτεται· μόνον δὲ τῶν ἐπὶ τοῖς χρήμασι τὸ πᾶν τεθεικότων, καὶ προσήκόντων αὐτοῖς τῇ διανοίᾳ· σαφέστερον γοῦν δηλοῖ τὴν τοῦ σωτῆρος διάνοιαν ὁ Μάρκος εἰπὼν, πῶς δύσκολον τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασι εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν· τίς δὲ ἐστὶν ὁ πεποιθὼς ἐπὶ

χρήμασιν; ὁ μὴ ἀκούων τοῦ κυρίου λίγοντος,
μὴ θησαυρίζετε θησαυρούς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ'
ἐν οὐρανοῖς;

Δοκεῖ μοι τῶν ἄλλων αὐτοὺς προεκκρίσθαι IX. 28.
P. 244.
διὰ τὸ ἔχειν ὀξύτεραν τὴν διάνοιαν, καὶ τῷ ὕψει
τῆς θεότητος συναναβαίνειν τοῦ δι' ἡμᾶς ἰκου-
σίως ταπεινωθέντος, καὶ ἐν ταυτότητι μείναντος
τῆς ὑπερτάτης δόξης τε καὶ λαμπρότητος· Πέ-
τρος μὲν γὰρ ὁμολογήσας αὐτὸν εἶναι τὸν υἱὸν
τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἐναργῶς ἐμακαρίσθη, ὡς
ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ πατρὸς τὴν τοιαύτην ἀποκα-
λυφθεὶς γινῶσιν· Ἰωάννης, καὶ Ἰάκωβος, ὡς ὁ
Μάρκος φησὶν, ἀδελφοὶ τὸ πνεῦμα μᾶλλον ἢ
τὸ σῶμα ὑπάρχοντες, βοανηγίς, ὁ ἰστὶν υἱοὶ
βροντῆς παρὰ τοῦ σωτῆρος ἐπονομάζονται, ταύ-
της τυχόντες τῆς προσηγορίας διὰ τὸ μεγαλο-
φώνως βροντῆσαι τὴν θεολογίαν ἐκείνην τὴν ἐξ
οὐρανοῦ, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐπιπνοίας κατενεχθεῖ-
σαν, τὸ ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ τὰ ἐξῆς πρό-
δηλον γὰρ ὡς καὶ Ἰάκωβος τὴν αὐτὴν χάριν
ἐπλούτει τῷ ἀδελφῷ κατὰ τὴν ἀψευδῇ μαρτυ-
ρίαν τοῦ κοινῶς αὐτοὺς μιᾷ προσηγορίᾳ τιμή-
σαντος.

Τί οὖν; ὡς πρόβατα ἡμᾶς εἶναι βούλεται V. 47.
P. 257.
βληχώμενα, καὶ ἀβασανίστως τοῖς περὶ τῆς βα-
σιλείας τίθεσθαι λόφοις; οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ κα-
τὰ τὸν Ματθαῖον, σαφηνίζεται γὰρ ἐκ τῶν ἐκεῖ-

νῶ ῥηθέντων ἢ τοῦ προστάγματός δύναμις, θέλει σε στραφῆναι, καὶ τῆς παλαιωθείσης ἐν ἀμαρτίαις ἐπιλαθέσθαι ζωῆς· καὶ παιδικήν τινα, καὶ νειρὰν ἔξιν διὰ τῶν τῆς δικαιοσύνης καινῶν ἔργων, καὶ ὥσπερ ἁμαθῇ καὶ ἑλευθέραν κακίας ἀναλαβεῖν· βασκανία γὰρ ἦν, καὶ ζηλοτυπία, καὶ κενῆς δόξης ἔρως τὸ ὑποκείμενον πάθος, ὃ θεράπειεν ἡβούλιτο· διὰ τοῦτο παιδίον ἤγαγεν εἰς μέσον σφόδρα τὴν ἡλικίαν βραχὺ, μήτε ὕβρει δακνόμενον, μήτε ἱπαίνοις, ἢ δόξῃ φουσσώμενον.

ΧΙΛ. 17.
p. 493.

Ἦσανεῖ ἔλεγεν· σὺ τὰς δις πάντε αἰσθήσεις τὰς τε κατὰ τὸν ἔξω, καὶ τὰς κατὰ τὸν νοούμενον ἄνθρωπον πολίσας τῇ εὐνομίᾳ τῶν πνευματικῶν ἐν ὅλῳ κινεῖσθαι τε, καὶ ἐνεργεῖν κατὰ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν ποιήσας· πόλειως γὰρ ἴδιον τὸ εὐνομεῖσθαι· τῆς ἀρμοδίας ἀπόλαυε τιμῆς, ὡς δέκα πόλειων ἄρξας, καὶ δέκα πόλειων ὀχῶν ἰξουσίαν, τοὔτίστι τιμὴν καὶ ἀξίωμα.

v. 26.
p. 496.

Τοῖς γὰρ κατακούσας προθύμως τῶν αὐτοῦ λόγων, τοῖς μαθηταῖς λέγω, καὶ τοῖς ἐξ ἰθνῶν πεπιστευκόσι, καὶ κατέχουσιν ἐν τῇ διανοίᾳ τὸν τῆς διδασκαλίας θεμέλιον, καὶ ἐδόθη, καὶ ἐπερισεύθη τὰ τῆς θείας γνώσεως κατὰ τὴν δωρεὰν τοῦ πνεύματος· Ἰουδαίων δὲ μὴ κατασχόντων τὸν αὐτοῦ λόγον, καὶ ὃ ἐδόκουν ἔχειν, ἀφῆρέθη· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἢ κατὰ τὸν Μωϋ-

σέως νόμον λατρεία, καὶ τὰ προφητικά, καὶ θεόπνευστα λόγια τὰ προαγορεύοντα τὴν αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος παρουσίαν. Διὰ τί περὶ τριῶν δούλων εἰπὼν τοὺς ἄλλους ἀφῆκε; διότι εὐχερὲς ἴστιν ἐκ τούτων καὶ περὶ ἐκείνων μαθεῖν· ὅσοι γὰρ ἐπραγματεύσαντο, ἀναλόως τῷ κέρδει λήφονται τὰς τιμὰς· ὅσοι δὲ ἀργὸν, καὶ ἄχρηστον ἔσχον τὸ χάρισμα τὰ ὅμοια τῷ δηλωθέντι πείσονται· τοῦ δὲ Ματθαίου οὐ μνᾶς, ἀλλὰ τάλαντα λείποντος, μὴ νομίσης διαφωνίαν εἶναι τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ διάφορον διήλθισιν· τὸ γὰρ τάλαντον μνᾶς ἔχει ἐξήκοντα· τὰ οὖν παρὰ τῷ Ματθαίῳ ὀκτὼ τάλαντα πληροῦσι μνᾶς τετραχοσίας ὀγδοήκοντα ἅς ὁ Λουκᾶς παραδραμῶν, καὶ ταχύτερον τὸν λόγον ποιούμενος τὰς δέκα μνᾶς εἴρηκεν ἀμφοτέρων γὰρ μία ἴστιν ἡ τῆς παραβολῆς ἀναγραφὴ· προσέθηκε δὲ Ματθαῖος ὅτι καὶ τὸν ἀχρεῖον δούλον ἐκβάλετε εἰς τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἴσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τὸν ὀδόντων· καὶ ὅρα πρᾶγμα φοβερόν· κολάζεται γὰρ οὐχ ὅτι ἔπραξε κακὰ, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔπραξεν ἀγαθὰ· ἔκκλινον γὰρ φησὶν ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν· πλὴν δοκεῖ ἡ παρὰ τῷ Ματθαίῳ παραβολὴ ἑτέρα παρὰ ταύτην εἶναι, εἰ καὶ τὰ πολλὰ ἵοικεν ἐν ταύτῃ γὰρ αἱ δόσεις μὲν ἴσαι, τὰ κέρδη δὲ ἄνισα, καὶ αἱ τιμαὶ ἥγουν ἐκείνη μὲν περὶ διαφορῶν διδασκαλικῶν

χαρισμάτων διαλαμβάνει, μὴ διδομένων ἐπίσης· αὕτη δὲ περὶ διαφορῶν διδομένων ἐπίσης· ἡ κατασφαλὴ δὲ αὕτη τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι κόλασιν τῶν ἰουδαίων παραδηλοῖ, ἢ τὴν ἐν τοῖς χρόνοις Οὐισπασιανοῦ καὶ Τίτου πανωλεθρίαν αὐτῶν.

XX. 36.
P. 518.

Μετὰ τὸ ἀποβαλεῖν γὰρ τὸν Ἀδὰμ τὴν τῆς ἀθανασίας χάριν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἡ βοήθεια ἐδόθη διὰ τῆς παιδοποιίας, φυλάττουσα τῷ γένει τὴν διαδοχὴν, ἢ τις βοήθεια παρὰ τοῦ πάντα προειδότος Θεοῦ κατεβίβλητο, ἥδη καὶ ἀπ' ἀρχῆς ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, ἄρσιν καὶ θῆλυ ἐποίησιν αὐτούς.

Edit. 425. v. 4. a fine post voc. δύναμιν alius codex addit.

Δώδεκα κοφίνους ἐποίησε πείρισσεῦσαι, ἵνα Ἰούδας βαστάσῃ, καὶ εἰς μνήμην αἰὲ τοῦ σημείου ἐρχόμενος, Ἰνῶ ὅτι θεός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς, καὶ οὐ δύναται ἄκοντα αὐτὸν παραδοῦναι.

P. 431. v. 6. post voc. συναναπαύσθαι alius codex addit.

Ἀναπαύσεως γὰρ ἐνδειξις ἡ ἐπὶ τῆς κοίτης ἀνάκλισις· πολλοὶ γάρ, φησιν, ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἤξουσι, καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· τάχα δὲ καὶ προφητεία ἐστὶ περὶ τῆς συντελείας, ὅτι διὰ τὸ πληθυνθῆναι

τὴν ἀνομίαν, ψυθείσης τῆς ἀγάπης τῶν πολλῶν· ἡ θύρα κίχλειται, τὰ παῖδιά μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἰστὶν· ὅτι οὐ τσαῦτον διὰ τὸ εἶναι φίλος λαμβάνει τις ἄρτον, ὅσον διὰ τοῦ αἰτεῖν τρεῖς ἄρτους ἀναίδειαν.

P. 440. v. ult. alius codex habet longe melius sic.

Σεβήρου, ἐκ τῆς πρὸς Ἀρχέλαον ἀναγνώστην ἐπιστολῆς. Τῆς δὲ πεινσιῶς ἰκείνης, ἣν προῦτεινας, εἴ γε ἐκ τῆς τοῦ κυρίου φωνῆς κ. τ. λ.

P. 441. v. 12. Al. cod. recte καταπετάσματος βαγίντος.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΝ.

Act. apost. cap. II.

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεν- τ. 1.
τηκοστῆς. - Παθὼν Χριστὸς ὁ Θεὸς σαρκὶ τὸ
ἐκούσιον πάθος, καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, συνανέ-
στῃσεν ἑαυτῷ τοὺς τῇ ἁμαρτίᾳ νενεκρωμένους ἡ-
μῶν, καὶ τὸ τοῦ διαβόλου κράτος κατέλυσε· διὰ
τοῦτο μέχρι τῆς πεντηκοστῆς εἰς γῆν οὐ κλινό-
μεθα προσευχόμενοι, κατὰ τῶν ἰχθρῶν ἡμῶν
ψάλλοντες· αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσον,

ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνορθώθημεν· ἐν δὲ πυρίναις γλώσσαις τοῦ πνεύματος ἐπιφανέντος ἡμῖν, ἴόνυ κάμπτομεν, τὴν θείαν οὐ φέροντες, καὶ δηλοῦντες ὅτι διὰ τοῦ πνεύματος τὴν ἐν τριάδι τελείαν προσκύνησιν μεμαθήκαμεν· πνεῦμα γὰρ ὁ θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοίτησις γέγονε, διὰ τίνος τὴν αἰτίαν· ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς κατὰ τὴν παλαιὰν διαθήκην ἐδόθη νόμος· ἔχρην οὖν καθ' ἣν ἡμέραν ἐδόθη νόμος διὰ ὧλων, κατ' αὐτὴν δοθῆναι τὴν νομοθεσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐκ ἐν πλαξίν, ἀλλ' ἐν καρδίᾳ γραφομένην· τῇ ἡμέρᾳ δὲ τῆς πεντηκοστῆς ὁ λαὸς ἐδίδξατο νόμον ἐν τῇ ἐρήμῳ Σινᾶ· τῇ τέσσαρiskaιδεκάτῃ γὰρ ἡμέρᾳ τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ κατὰ σελήνην ἀριθμουμένου, ἐξῆλθον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου, ὅτε τὸ ἄζυμον ἐπέτέλεισαι καὶ τὸ τοῦ πάσχα μυστήριον· ἀπὸ τῆς τεσσαρiskaιδεκάτης ψήφισον τὸ τοῦ μηνὸς ἀναπλήρωμα, τοῦτο· ἐστὶν ἡμέρας ιζ' τοῦ δευτέρου μηνὸς, ἡμέρας λ' εἴτα ἡ τρίτη τοῦ μηνὸς τοῦ τρίτου, ἡ πεντηκοστή, τῇ ἑορτῇ τῶν ἀζύμων τοῦ πάσχα· ἀπὸ οὖν τῆς ιδ' ἕως τῆς τρίτης τοῦ τρίτου μηνὸς, γίνονται ἡμέραι πενήκοντα· διὰ τοῦτο λέγει· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τρίτῳ μηνὶ ἐξεληθόντων αὐτῶν ἐκ

γῆς Αἰγύπτου, εἴπει κύριος πρὸς Μωϋσὴν, κατ-
 άβηθι άγιάσον τὸν λαὸν σήμερον καὶ αὔριον τῇ
 νεομηνίᾳ αὐτῷ λαλεῖ, καὶ τῇ τρίτῃ φησὶ φανή-
 σεται κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ· ἴδει οὖν καθ' ἣν
 ἡμέραν ἐδόθη ὁ παλαιὸς νόμος, κατ' αὐτὴν
 δοθῆναι καὶ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν· ὥσπερ
 γὰρ ὁ σωτὴρ μέλλων ἐπιτιλεῖν τὸ ἅγιον πα-
 θος, οὐκ ἠνέσχιτο ἄλλω καιρῷ ἑαυτὸν ἐκδου-
 ναι τῷ πάθει, ἀλλὰ καθ' ὃν ἐθύετο τὸ πρό-
 βατον, ἵνα αὐτῷ τῷ τύπῳ συνάψῃ τὴν ἀλήθειαν,
 οὕτω καὶ ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοίτησις
 οὐκ ἠνέσχιτο ἄλλω καιρῷ δοθῆναι, ἢ καθ' ὃν
 καιρὸν ἐδόθη νόμος, ἵνα δειχθῇ ὅτι τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον καὶ τότε ἰνομοθέτησε, καὶ νῦν νομο-
 θετεῖ· ἐδόθη μὲν οὖν νόμος ἐν τῇ παλαιᾷ κατὰ
 τὴν ἡμέραν τῆς πεντήκοστῆς· μετὰ δὲ τὸ ἐλθεῖν
 αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τοῦτο ἦν
 αὐτοῖς τῆς ἐορτῆς σύμβολον, ἀπαρχὴ τῶν νέων
 καρπῶν καὶ δρᾶγμα τῶν νέων σῆαχύων προσεφέ-
 ρετο τῷ Θεῷ· ἦν δὲ καὶ αὐτὸ σύμβολον ταύτης
 τῆς ἐορτῆς· ἐπεὶ γὰρ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκο-
 στῆς τῶν νέων καρπῶν δρᾶγμα συνήγετο, καὶ
 ὑπὸ μίαν ὄψιν συνήγετο διηρημένα· ἔμελλε δὲ
 κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν
 ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκ διαφόρων ἔθνων εἰς ἓν δρᾶγ-
 μα εὐσεβείας συνέρχισθαι, καὶ διὰ τοῦ ἀποστό-
 λικοῦ λόγου τῷ Θεῷ προσάγεσθαι προετύπω-

σε τὸ δρᾶγμα τῶν σταχύων, ἵνα προειρμηνεύσῃ
τὰ δράγματα τῶν ψυχῶν, τῶν ἐκ διαφορῶν μὲν
χωρῶν λαμβανομένων, εἰς μίαν δὲ ἀπαρχὴν στα-
χύων τῷ Θεῷ προσάγομένων.

- γ. α. Ἦσαν πάντες ὁμοθυμαδὸν πάντες, τίνες; οἱ
ἀπόστολοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς μαθηταί. Καὶ ἐγένετο
ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος ὥσπερ φερό-
μένης πνοῆς βιαίας. - Καλῶς τὸ ἐξ οὐρανοῦ,
ἐπειδὴ καὶ τότε ἡ πρώτη φωνὴ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ
ὄρει, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο· καὶ τότε ἦλθεν
εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, ὡς μαρτυρεῖ Μωϋσῆς λέ-
γων· ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀκουστὴ ἐγένετο ἡ φωνὴ
αὐτοῦ, καὶ ἰδειξέ σοι τὸ πῦρ αὐτοῦ τὸ μέγα·
οὕτω καὶ νῦν· πρῶτον ἔρρηξε φωνὴν, καὶ τότε
πῦρ ἐφάνη· ἄφνω οὖν, διὰ τὸ ξένον τῆς διδα-
σκαλίας· ἐξ οὐρανοῦ δὲ, διὰ τὸ ὑπερκόσμιον
τοῦ παραγενομένου· ἤχος δὲ, διὰ τὸ ὑπεριξη-
χεῖσθαι εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὴν εὐαγ-
γελικὴν σάλπιγγα· ἡ δὲ πνοὴ διὰ τοῦτο βιαία,
ἵνα σώσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ Σινᾶ ὄρους· ὅτι γὰρ
ἐπιφαίνετο ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὄρει, ἐγένετο σκότος
καὶ Ἰνόφος καὶ θύελλα· ὥσπερ οὖν τότε τὸν νό-
μον ἰδορυφόρει τὰ φόβητρα ταῦτα, οὕτως ἔδει
τοὺς νόμους τοῦ ἁγίου πνεύματος δορυφορηθῆ-
ναι τῷ φόβῳ, ἵνα ἀξίους ἑαυτοὺς παραστήσωσιν
οἱ νομοθετούμενοι τῷ νομοθέτῃ· οὐκ ἦν γὰρ ἡ
βιαία πνοὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ δορυφό-

ρος ἦν φόβος, προκαταρτίζων τὴν ψυχὴν τῶν ἀποστόλων, ὥστε μὴ ἐκλειυμένους αὐτοὺς ὄντας δέξασθαι τοῦ πνεύματος τὴν ἐπιφοίτησιν, ἀλλὰ τῷ φόβῳ τονωθέντας καὶ παρασκευασθέντας πρὸς τὸ ξένον καὶ παράδοξον, οὕτως ἀξίους γενέσθαι τῆς ἐπιφοιτήσεως ὥσπερ γὰρ τὸ διαλειυμένον καὶ ῥάθυμον τῶν οἰκετῶν ἀπαγγείλας τίς τοῦ δεσπότης παρουσίαν σφίγλει, ὥστε ἕκαστον τὸ σχῆμα τῆς ῥαθυμίας ἀποθέμενον συντεῖναι καὶ ὄψιν καὶ σχῆμα πρὸς τὴν τοῦ δεσπότης ἐπιδημίαν, οὕτως προέλαβεν ἡ πνοὴ ἡ βιαία καὶ συνετάραξε τὸν οἶκον καὶ ἐπλήρωσεν ἤχου, ἵνα πρὸς τὸν φόβον ἀνανεωθέντες, ἄξιοι γένονται τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσεως· ἐξ οὐρανοῦ μὲν, ἵνα παραστήσῃ ὡς οὐρανόθεν θεϊκῶς ἡ καθόδος τοῦ πνεύματος γέγονε· πνοῆς δὲ ὥσπερ φερομένης βιαίας, ὅτι τοὺς ὑποδεχομένους τῆς υἰοθεσίας τὴν χάριν, βιαστὰς ἤμελλεν ἀποτελεῖν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Καὶ ἐπλήρωσε τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι. - Τὸν οἶκον ἐπλήρου, ἵνα ἡ δωρεὰ δεδομένη δειχθῇ μὴ μερικῶς τισὶν, ἀλλ' ὅλῳ τὸ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι· ἡ οἰκία γὰρ, τοῦ κόσμου σύμβολον ἦν.

Καὶ ὥφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός. - Οὐκ εἶπε μεριζόμεναι, ἀλλὰ διαμεριζόμεναι· πρόσεχε τὸν τρόπον, πῶς ἐγέ-

δὲ ἄλλως οὐ γίνεται, εἰ μὴ ἐν τῇ κεφαλῇ τὸ οὖν τὰς Γλώσσας ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φανῆναι, δεικνυσι χειροτονίας σχῆμα· ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς γὰρ τίθεται ἡ χειροτονία, καθὼς καὶ ἔως νῦν ἐκράτησε τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ γὰρ ἀόρατος ἐστὶν ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοίτησις, ἐπιτίθεται τῇ κεφαλῇ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἀρχιερέως τὸ εὐαγγέλιον· καὶ ὅταν ἐπιτεθῇ, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ γλώσσαν πυρὸς· διὰ τὸν λείοντα, πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ εἴπε δὲ ἡδράσθη ἢ κατήντησεν, ἀλλ' ἐκάθισεν ἐπάνω, ἵνα δείξῃ ὅτι πᾶς ἀνὴρ δεχόμενος λειτουργίαν, θρόνος ἐστὶ θεοῦ.

γ. 4. Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου. - Οὐχ ἀπλῶς ἔλαβον τὴν χάριν, ἀλλ' ἐπλήσθησαν· ὅρα δέ μοι πῶς οὐκ ἀλγεῖ ἐκείνος ὁ μὴ αἰρεθεὶς ὡς ὁ Ματθαίος· ἅπαντες γὰρ φησι ἐπλήσθησαν πνεύματος ἁγίου· ἐκάθισεν μὲν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς ἐπληρώθη ὁ ἄνθρωπος ὅλος.

Καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις Γλώσσαις. - Ἡ τοῦ θεοῦ χάρις ὠκονόμησεν ἀπ' ἀρχῆς τοῖς ἀποστόλοις ἔμπρακτον εἶναι τὸν λόγον· τίς γὰρ χρεῖα ἦν κηρύκων, τῶν ἀκουόντων οὐκ ὄντων; ἐπεὶ οὖν ἐχρὴν τὴν ἀπαρχὴν τῶν ἱδνῶν ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων τάξιν λαβεῖν, ἐπάγει ὁ συγγραφεύς.

Καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις Γλώσσαις. - Τί-

νος ἔνεκιν πρὸ τῶν ἄλλων χαρισμάτων τὸ τῶν γλωσσῶν ἔλαβον οἱ ἀπόστολοι; ἐπειδὴ πανταχοῦ διέρχισθαι ἤμελλον καὶ ὥσπερ ἐν τῷ καιρῷ τῆς πυργοποιίας ἡ μία γλῶττα εἰς πολλὰς διετέμεντο, οὕτω τότε αἱ πολλαὶ Γλώσσαι, εἰς ἓνα ἄνθρωπον ἦσαν καὶ ὁ αὐτὸς καὶ τῇ Περσῶν καὶ τῇ Ῥωμαίων καὶ τῇ Ἰνδῶν, καὶ ἑτέραις πολλαῖς διελέγετο γλώσσαις, τοῦ πνεύματος ἐνχοῦντος αὐτῷ καὶ τὸ χάρισμα, ἐκαλεῖτο χάρισμα γλωττῶν ἐπειδὴ πολλαῖς ἀθρόον ἠδύναντο λαλεῖν φωναῖς, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι οὐκ εἶπε δὲ φθέγγεσθαι, ἀλλὰ ἀποφθέγγεσθαι, οὐ γὰρ ἐξ ἑαυτῶν ἐφθέγγοντο, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀποφθέγγοντο δὲ προφητεύοντες, ἤγουν συνιέντες καὶ λέγοντες τὰ διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ἐπὶ Χριστῷ μαρτύρια.

Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς, ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. - Τὸ κατοικεῖν, εὐλαβείας ἦν σημεῖον ἀπὸ τοσούτων ἔθνων πατρίδας ἀφέντες καὶ οἰκίας καὶ συγγενεῖς, ἐκεῖ οἰκεῖν τὸ δὲ ἀπὸ παντός ἔθνους, ἀντὶ τοῦ ἀπὸ πολλῶν ἔθνων τὸ γὰρ παντὸς, ἐπὶ πολλῶν ἐκλαμβάνει ἡ γραφὴ ὑπερβολικῶς χρωμένῃ οὕτως εἴρηται καὶ τὸ ἐκχεῖν ἀπὸ τοῦ πνεύματος μου ἐπὶ πάντας σάρκα καὶ οἱ πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν,

οὐ τὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ, οὐκ ἴσθι δικαίος οὐδὲ εἷς ἀπὸ τοῦ καθόλου τοὺς πολλοὺς σημαίνουσα.

Τὸ ἀπὸ πάντος ἔθνους, ἴσον δύναται τῷ ἀπὸ πολλῶν μᾶλλον τὸ βιαιότερον ἐπιχειρήσει λέγων, τὸ ἀπὸ πάντος ἔθνους δηλοῦν, τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ ὄντων οἷον λόγου χάριν, ἔδωσαν τὰ πάντα ἔθνη, ὅ' ἀπὸ τούτων τῶν ὅ', τινὰ ἔθνη ἐτύγχανεν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ὥς τὸ ἀπὸ παντὸς ἔθνους μὴ καθάπαξ εἰρῆσθαι, ἀλλὰ τοῦ ὄντος ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐὰν δὲ ἔθνη εἴχοσι ὑποθάμεθα ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ εἶναι, μὴ νομίζετω τίς ἐξ ὁλοκλήρου τὰ εἴχοσι ἔθνη εἶναι ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ἀπὸ τούτων τινὰς ἀνθρώπους συμφώνως τούτοις ἐστὶ νοῆσαι καὶ τὴν προφητείαν τοῦ Ἰωὴλ τὴν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λέγουσαν ἐκχεῖν ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, τὴν παρσκευασμένην δηλαδὴ δέξασθαι τὸ πνεῦμα.

- v. 8. Καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; - Δέκα πέντε Γλωσσῶν τίως ἔλαβον χάρισμα, ὅσον πρὸς τοὺς παρόντας τίς γὰρ ἦν χρεία περσικῆς γλώττης, μὴ παρόντων Περσῶν; ἀλλ' ὥσπερ ἐν πολέμοις πᾶσα μηχανὴ κατσκευάζεται, καὶ πᾶσα μαγιστεία, ἕκαστον δὲ τούτων ἐνεργεῖ πρὸς τὴν χρείαν καὶ τὴν ἀνάγκην τὴν καταλαβοῦσαν, οὕτω το-

σαῦται Γλώσσαι ἐφάνησαν τότε, ὅσαι ἦσαν καὶ τῶν ἐθνῶν ἀπαρχαὶ· εὐρίσκειται γὰρ ἕκαστος καὶ διαφόροις Γλώσσαις λαλῶν· ἐπειδὴ καὶ διὰ πολλῶν ἐθνῶν ἔμελλον παρίεναι, ὡς λέγει Παῦλος· εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, πάντων ὑμῶν Γλώσσαις λαλῶν.

Ἐξίσταντο δὲ πάντες. - Οὐ γὰρ ἀπλῶς ἐλά- v. 13.
λουν, ἀλλὰ τίνα θαυμαστὰ ἔλεγον· εἰκότως τοίνυν ἠπόρουν, οὐδέποτε γὰρ γέγονέ τι τοιοῦτον· ἑτεροὶ δὲ χλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι Γλεύκους μεμίσθωμένοι εἰσίν. - Ὅρα τὴν κακίαν καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ὥρας ἐλεγχομένην· ἐν τῇ πεντηκοστῇ, πόθεν γλεῦκος; γλεῦκος γὰρ λέγεται ὁ νέος οἶνος· εἴτα μέθη διαφόρους γλώσσας δίδωσιν, ἢ καὶ τὴν οὔσαν ἀφανίζει; ὅρα δὲ τί κατασκευάζει θεὸς· εἰ μὴ ὑπεινόηθη ἡ χλεύη, παρητοῦντο οἱ Ἰουδαῖοι εἰσελθεῖν καὶ ἀκοῦσαι· συνεχώρησεν ὁ θεὸς, ἵνα ἡ χλεύη πολλοὺς συναγάγῃ.

Ἐσῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ. - Τοῦτέστι μετὰ v. 14.
πολλῆς τῆς παρρησίας, ἵνα μάθωσι τοῦ πνεύματος τὴν χάριν· ὅτι δὲ οὐ μεθύουσιν, εὐθέως ἀπὸ τῆς φωνῆς ἐδήλωσεν, ὅτι οὐκ ἐξίστήκασιν καθάπερ οἱ μάντιες.

Καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς. - Πρὸ τοῦ δέξασθαι τὰς γλώσσας ὁ Πέτρος, ὑπὸ μιᾶς παιδίσκης οἰκτρᾶς ἐρωτώμενος, ἐφοβήθη καὶ λέγει,

οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον· ἐκεῖ μία παιδίσκη, καὶ
δειλία πολλή· ὥδε πλῆθος ἄπειρον, καὶ φωνὴν
εὐπαρρησίαστος· διὰ τί; οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ
λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν
τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν· ἐπῆρει, φησί, τὴν φωνὴν αὐ-
τοῦ, ἀντὶ τοῦ ἐπαρρησίασατο· ἀλλ' ἀπέφθέγ-
ξατο, πρὸς οἷς ἐλάλησεν ἐν Γλώσση· ἀπεφθέγ-
ξατο τῇ διδασκαλίᾳ.

v. 16. Ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προ-
φήτου Ἰωήλ. - Ἦας ἀπορίας ἄλλο οὐ λύει, ἢ
μαρτυρία προφητικὴ· ὅταν οὖν ἀνακύπτῃ τί τῶν
ἀπόρων ζητημάτων, μὴ κατὰ φύσιν ἐπὶ τοὺς λο-
γισμοὺς· ἐνθυμήσεις γὰρ λογισμῶν καὶ ἀναίρε-
ποῖται καὶ συνίστασθαι, θεοῦ δὲ φωνὴν τίς λύει;
λογισμὸς λύεται, γραφὴ οὐ λύεται.

v. 17. Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου. - Οὐκ εἶπεν
ἐκχεῶ τὸ πνεῦμά μου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πνεύμα-
τος· οὐ τὸ πνεῦμα ἐκχεῖται, ἀλλ' ἡ δωρεὰ τοῦ
πνεύματος.

Καὶ προφητεύουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυ-
γαῖρές ὑμῶν καὶ οἱ νεανίσκοι. - Ὅρα πῶς διά-
φορος ἡ τοῦ αἰῶνος πνεύματος ἀποκάλυψις· ὁ μὲν
προφητεύει, ἔχων τοῦ πνεύματος τὴν χάριν· ἄλ-
λος ἀτονῶν πρὸς τὸ ὑπηρετήσασθαι τοιοῦτω
πράγματι, λαμβάνει τὸ τῶν ὁράσεων· ὡς εἶδεν
ἐκτὴν ὥρᾳ τὴν εἰκόνα ὁ Πέτρος, ὡς ὁ Κορνήλιος
ἐννάτῃ ὥρᾳ εἶδε τὸν ἁγγεῖλον· τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ,

οὐ λείπεται ὄραμα, ἀλλ' ὅρασις· ἄλλως βλέπει τίς ὅρασιν, ὡς φησὶν ὁ ὁρῶν βάδιζε· ἄλλως δὲ ὁ τῇ ὄψει θεωρῶν τὸ θεωρήμα· ἄλλως ὅς τὸ ἐνύπνιον τῇ φαντασίᾳ παιδεύεται· ἔστι δὲ τὸ μὲν πρῶτον, προφητεία· τὸ δὲ δεύτερον, ὄραμα· τὸ δὲ τρίτον, ἐνύπνια· οἱ πρესβύτεροι ἐνύπνια ἐβλεπον, ἐπειδὴ τὸ γῆρας ἄγονον πρὸς ὑψηρῆσιν εἰ καὶ μὴ δύναται οὖν διακογεῖσθαι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρετὴν μὴ ὑβριζέσθω· τὸ δὲ καὶ θυγατέρας προφητεύειν εἰπεῖν, δηλοῦντος ἔστι τὸ τῆς χάριτος ἀμφιλαφές· ἐξεχεῖτο δὲ ἡ χάρις τοῖς μὲν δι' ὀνείρων, τοῖς δὲ καὶ ἐμφανῶς· καὶ γὰρ δι' ὀνείρων εἶδον οἱ προφῆται, καὶ ἀποκαλύψεις εἰδέξαντο.

Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ν. 19. σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πυρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. - Καὶ τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ γενησόμενα προδιδάσκει σαφῶς· καὶ τὰ δι' αὐτὸν τοῖς Ἰουδαίοις συμβαίνοντα διὰ τοῦ Ῥωμαίων πολέμου· αἵματος μὲν ὑπὸ τούτων πλείστου ἐκχεομένου κατὰ τὴν Ἰουδαίαν καπνοῦ δὲ ἐγγινομένου τῶν πόλεων καὶ τῶν κωμῶν ἐμπιπραμένων, δίκην τιννύντων τῶν Ἰουδαίων τῆς εἰς Χριστὸν παροινίας, ἣν οὐδ' αὐτὸς ὁ ἥλιος ἀνασχόμενος, τὸν ἴδιον ὀφθαλμὸν τὴν φωτιστικὴν δύναμιν συνέσφελεν, καὶ ἡ σελήνη εἰς ἐρύθημα τὴν ἀργυροειδῆ μετέβαλεν ἐαυτῆς εἰδέαν.

- v. 20. Πρὶν ἔλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῇ. Τὴν τῆς ἀναστάσεως φησὶ θεὸς δὲ εἶπῖν ὁ λέγων, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου· πρὶν ἔλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου, εἰπὲ τῷ Ἰουδαίῳ· εἰ ἐν πρόσωπον ἐστὶ, καὶ ἐν θεῖκόν ἐστιν ὄνομα, καὶ αὐτὸς λαλεῖ περὶ ἑαυτοῦ, διὰ τί μὴ εἶπε πρὶν ἔλθεῖν τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν;
- v. 22. Ἄνδρες Ἰσραηλῖται. - Ἄνδρας Ἰσραηλίτας αὐτοὺς καλεῖ διὰ τοὺς προπάτορας προτρεπόμενος αὐτοῖς τούτων μεμνήσθαι τὴν πίστιν.
- Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ . . . . .

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ

ΑΛΛΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

- I. 31.
p. 8. b. Ἐπειδὴ σοι κυρίου παρουσίαν εὐηγγελισά-
μην, μὴ παραχθῆς· μὴ δ' αὐτοσχεδῶς ἔσειθαι
νομίσῃς τὸν τόκον, καὶ ὡς ἀστραπῆς πάροδον
τὴν σὴν Γαστέρα διαδραμεῖν, κατὰ τοὺς λήρους
τῶν δοκητῶν σύλληψις γὰρ ἀκολούθως ἔσται
καὶ ἄσπορος κυοφορία, καὶ τοκετὸς· τὴν γὰρ
ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ γέννησιν διορθώσων ἡλ-
θεν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, καὶ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς
τῆς εἰς τὸ εἶναι παρόδου· διὸ εἶπεν ὁ ἄγγελος,
ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ· ἵνα δείξῃ τὸν κυρίου

ἐξ αὐτῆς τῆς παρθενικῆς νηδύος, καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐσίας, λαβόντα τὴν σάρκα καὶ τὸν ἀνθρώπινον φύραμα, καὶ εὐλοήσαντα τὴν βλάστην τῆς ἡμετέρας γεννήσεως· εἰ μὴ γὰρ διὰ πάντων δι' ὧν ἡμεῖς, χωρὶς ἁμαρτίας καὶ ἀνθρωπίνης σπορᾶς συλληφθεὶς κατὰ σάρκα, καὶ ἐνναμνησιαῖον χρόνον κυοφορηθεὶς, οὐκ ἂν ἐξηφάνισε τὸ ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, τὴν κατὰ τῆς Εὐσας ἀπόφασιν.

Εὐχαριστεῖ τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ σωτῆρος, ἔλεον I. 68.
P. 13. a. λέγων θεοῦ, καὶ ἐπίσχεψιν, καὶ ἀνατολὴν φωτός ἐξ ὕψους γενομένην, ἵνα οἱ ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας φωτισθῶσιν· οἱ ὑπ' ἐξουσίαν θανάτου κείμενοι, ὑπ' ἐξουσίαν ζωῆς γίνωνται· οἱ πολλοὶ νοητῶ κατεχόμενοι, τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης εὕρωσι, τὸν Χριστὸν φημί, ὃς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὃς προηγουμένως ἐπὶ τῷ φωτίσαι ἦλθε τὸν Ἰσραὴλ, διὰ τὴν πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐπαγγελίαν· οὐ δεξαμένων δὲ ἐκείνων, ἐπιφανιστέραν πολὺ τὴν τοῦ φωτός ἐπιλαμψιν ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐποίησατο· οὐ γὰρ ἐξ ἀκρωρείας καθὰ καὶ πρότερον ἐπὶ τοῦ Σινᾶ φωνή τις ἦν νομοθετοῦσα, καὶ πυρὸς ὄψις ἐξιστῶσα, καὶ θείας δόξης φαντασίαν ὑποφαίνουσα, καὶ ταύτην γνώφῃ συγκαλυπτομένην, ἀλλ' ἐξ ὕψους τοῦ ἀνωτάτω, καὶ οὐ πέρα μηδὲν ἐσθὶν ἐννοεῖν, ἀνατολὴ πλατεῖα καὶ περιφανεστάτη τὸν ἥλιον

σε τὸ δρᾶγμα τῶν σταχύων, ἵνα προερμηνεύσῃ
τὰ δράγματα τῶν ψυχῶν, τῶν ἐκ διαφορῶν μὲν
χωρῶν λαμβανομένων, εἰς μίαν δὲ ἀπαρχὴν στα-
χύων τῷ Θεῷ προσαγομένων.

- γ. α. Ἦσαν πάντες ὁμοθυμαδὸν πάντες, τίνες; οἱ
ἀπόστολοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς μαθηταί. Καὶ ἐγένε-
το ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος ὥσπερ φερό-
μένης πνοῆς βιαίας. - Καλῶς τὸ ἐξ οὐρανοῦ,
ἐπειδὴ καὶ τότε ἡ πρώτη φωνὴ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ
ὄρει, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο· καὶ τότε ἦλθεν
εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, ὡς μαρτυρεῖ Μωϋσῆς λέ-
γων· ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀκουστὴ ἐγένετο ἡ φωνὴ
αὐτοῦ, καὶ ἔδειξέ σοι τὸ πῦρ αὐτοῦ τὸ μέγα·
οὕτω καὶ νῦν· πρῶτον ἔρρηξε φωνὴν, καὶ τότε
πῦρ ἐφάνη· ἄφνω οὖν, διὰ τὸ ξένον τῆς διδα-
σκαλίας· ἐξ οὐρανοῦ δὲ, διὰ τὸ ὑπερκόσμιον
τοῦ παραγενομένου· ἤχος δὲ, διὰ τὸ ὑπερεξη-
γεῖσθαι εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὴν εὐαγ-
γελικὴν σάλπιγγα· ἡ δὲ πνοὴ διὰ τοῦτο βιαία,
ἵνα σώσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ Σινᾶ ὄρους· ὅτι γὰρ
ἐπιφαίνετο ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὄρει, ἐγένετο σκότος
καὶ Ἰνόφος καὶ θύελλα· ὥσπερ οὖν τότε τὸν νό-
μον ἐδορυφόρει τὰ φόβητρα ταῦτα, οὕτως ἔδει
τοὺς νόμους τοῦ ἁγίου πνεύματος δορυφορηθῆ-
ναι τῷ φόβῳ, ἵνα ἀξίους ἑαυτοὺς παραστήσωσιν
οἱ νομοθετούμενοι τῷ νομοθέτῃ· οὐκ ἦν γὰρ ἡ
βιαία πνοὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἁλῖον, ἀλλὰ δορυφό-

ρος ἦν φόβος, προκαταρτίζων τὴν ψυχὴν τῶν ἀποστόλων, ὥστε μὴ ἐκλειυμένους αὐτοὺς ὄντας δέξασθαι τοῦ πνεύματος τὴν ἐπιφοίτησιν, ἀλλὰ τῷ φόβῳ τονωθέντας καὶ παρασκευασθέντας πρὸς τὸ ξένον καὶ παράδοξον, οὕτως ἀξίους γενέσθαι τῆς ἐπιφοιτήσεως ὥσπερ γὰρ τὸ διαλειλυμένον καὶ ῥάθυμον τῶν οἰκετῶν ἀπαγγείλας τίς τοῦ δεσπότου παρουσίαν σφίγλει, ὥστε ἕκαστον τὸ σχῆμα τῆς ῥαθυμίας ἀποδέμινον συντεῖναι καὶ ὅψιν καὶ σχῆμα πρὸς τὴν τοῦ δεσπότου ἐπιδημίαν, οὕτως προέλαβεν ἡ πνοὴ ἡ βιαία καὶ συνετάραξε τὸν οἶκον καὶ ἐπλήρωσεν ἥχου, ἵνα πρὸς τὸν φόβον ἀνανεωθέντες, ἀξιοί γένονται τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσεως ἐξ οὐρανοῦ μὲν, ἵνα παραστήσῃ ὡς οὐρανόθεν θεϊκῶς ἡ κάθοδος τοῦ πνεύματος γέγονε πνοῆς δὲ ὥσπερ φερομένης βιαίας, ὅτι τοὺς ὑποδεξομένους τῆς υἱοθεσίας τὴν χάριν, βιαστὰς ἤμελλεν ἀποτελεῖν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Καὶ ἐπλήρωσε τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι. - Τὸν οἶκον ἐπλήρου, ἵνα ἡ δωρεὰ δεδομένη δειχθῇ μὴ μερικῶς τισὶν, ἀλλ' ὅλῳ τὸ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι· ἡ οἰκία γὰρ, τοῦ κόσμου σύμβολον ἦν.

Καὶ ὥφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός. - Οὐκ εἶπε μεριζόμεναι, ἀλλὰ διαμεριζόμεναι πρόσεχε τὸν τρόπον, πῶς ἐγέ-

νιτο· οὐκ ἐφάνησαν εὐθείως γλῶσσαι, ἀλλὰ πῦρ πολὺ, εἴτα ὥσπερ κατεΐμένετο τὸ πῦρ, καὶ διμερίζετο εἰς Γλώσσας· οὐχ' ἡ φύσις δὲ τοῦ πνεύματος ἐμερίζετο· ἀλλ' ἦν τὸ μὲν μερίζον, τὸ πνεῦμα· τὸ δὲ μεριζόμενον, ἡ δωρεὰ τοῦ πνεύματος· τὸ γὰρ πνεῦμα οὐ διαιρεῖται, ἀλλὰ διαρεῖ· οὐκ εἴπερ δὲ πυρὸς, ἀλλ' ὥσπερ πυρὸς· οὐ γὰρ ἦν πῦρ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ πῦρ ἐνομιζέτα ἢ ἐφαίνετο· καὶ ἡ μὲν πνοή, πρὸδρομος εἰς φόβον τοὺς ἀποστόλους ἐγείρουσα· τὸ δὲ πῦρ, ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφάνεια· καὶ ἵνα μὴ εἰς ὕβριν ἐκλάβοις τὴν ἁγίαν τριάδα πυρὸς ὅψι φανείσαν, λέγει Μωϋσῆς· καὶ ἦν τὸ εἶδος τοῦ θεοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, ὡς πῦρ καιόμενον· καὶ ἐκεῖ ὡς πῦρ, ἀλλ' οὐχὶ πῦρ· διὰ τί δὲ πυρὸς; διὰ τί δὲ γλῶσσαι; ἐπειδὴ κηρύσματος ἦν χρεία, διὰ τοῦτο τὸ πνεῦμα δίδεται ἐν εἶδει γλωσσῶν, ὑπὲρ τοῦ τὸ κήρυγμα ἀνθῆσαι τῆς ἀποστολικῆς ἢ διδασκαλίας· καὶ ἃ ἔλειπε τῇ φύσει τῶν ἀλπίων διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν, ταῦτα δοθῆναι δι' αὐτῶν ἵνα παρ' αὐτῶν λαλούμενα διάφοροις γλώσσαις καὶ ὑπερβολὴν δωρεᾶς ἔχοντα, φωτίζῃ τοὺς ἀκούοντας· ἔδει δὲ καὶ πυρὸς ἔχειν δύναμιν, εἰς τὸ ἀναλῶσαι πᾶσαν τὴν ἐν κόσμῳ ὑλομανοῦσαν ἁμαρτίαν· καὶ ὥσπερ τὸ πῦρ ἔχει τὴν φωτιστικὴν καὶ καυστικὴν δύναμιν, οὕτως ὁ λόγος τῶν ἀποστόλων

καὶ ἰφώτιζε τοὺς πιστεύοντας, καὶ ἀνῆλiske τοὺς ἀντιλέγοντας τοιαύτην εἶχε Γλῶσσαν πυρὸς Παῦλος, ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὸν ἀνθύπατον ἰφώτισε; καὶ Ἐλύμαν τὸν μάγον ἐτύφλωσε τῇ αὐτῇ δυνάμει καὶ τοῦτον φώτισας, κἀκεῖνον τυφλώσας ἡ πυρίνη Γλῶσσα σημαίνει τὸν εὐκίνητον καὶ διάπυρον λόγον· κατὰ τὸ, ἄργυρος πιπυρομένης γλῶσσαι δικαίου.

Ἐκάθισέ τι ἐφ' ἵνα ἕκαστον αὐτῶν. - Τοῦτ' ἐστὶν παρίμενιν, ἵπανεπαύσατο· ἦν γὰρ ἰδεῖν ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν πῦρ· οὐ καῖον, ἀλλ' ἀγιάζον καὶ καταλάμπων· διὰ τί δὲ τὰς γλώσσας οὐκ ἐπὶ τοῦ στόματος ἰδέξαντο, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς; οὐκ εἰς τὴν Γλῶσσαν, τοὔτέστιν εἰς τὸ τῆς φύσεως ὄργανον ἰδόθῃ τὸ πνεῦμα, ἵνα μὴ νομισθῶσιν ἐκ τῶν ἰδίων λαγόνων καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου στόματός προφέρειν ἃ μὴ εἶχον· ἀλλ' ὥσπερ εἰς οὐρανὸν τὰ ὕδατα λαμβανόμενα τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καταλαμβάνουσι, καὶ ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων ἐπὶ τὰς φάραγγας καταφέρονται, οὕτως τὴν κορυφὴν ὡς ὄρος καταλαμβάνουσα ἡ τοῦ πνεύματος χάρις, ἐπεχορήγησε λοιπὸν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῷ ἱκεφάλῳ, εἴτα τῷ στόματι καὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ ὅλον δι' ὅλου τὸν ἄνθρωπον ἐπλήρωσεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς· διὰ τί δὲ πάλιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν; ἵπειδὴ οἱ ἀπόστολοι ἐχειροτονοῦντο τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι· χειροτονία

δὲ ἄλλως οὐ γίνεται, εἰ μὴ ἐν τῇ κεφαλῇ τὸ οὖν τὰς Γλώσσας ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φανῆναι, δείκνυσι χειροτονίας σχῆμα· ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς γὰρ τίθεται ἡ χειροτονία, καθὼς καὶ ἔως νῦν ἐπράττει τὸ πρᾶγμα, ἐπεὶ γὰρ ἀόρατος ἐστὶν ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοίτησις, ἐπιτίθεται τῇ κεφαλῇ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἀρχιερέως τὸ εὐαγγέλιον καὶ ὅταν ἐπιτεθῇ, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ γλῶσσαν πυρὸς· διὰ τὸν λείοντα, πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ εἴπει δὲ ἠδράσθη ἢ κατήνησεν, ἀλλ' ἐκάθισεν ἱπάνω, ἵνα δείξῃ ὅτι πᾶς ἀνὴρ δεχόμενος λειτουργίαν, θρόνος ἐστὶ θεοῦ.

γ. 4. Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου. - Οὐχ ἀπλῶς ἔλαβον τὴν χάριν, ἀλλ' ἐπλήσθησαν ὅρα δέ μοι πῶς οὐκ ἀλγεῖ ἐκείνος ὁ μὴ αἰρεθεὶς ὡς ὁ Ματθαῖος· ἅπαντες γὰρ φησι ἐπλήσθησαν πνεύματος ἁγίου· ἐκάθισεν μὲν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς ἐπληρώθη ὁ ἄνθρωπος ὅλος.

Καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις Γλώσσαις. - Ἡ τοῦ θεοῦ χάρις ἠχονόμησεν ἀπ' ἀρχῆς τοῖς ἀποστόλοις ἔμπρακτον εἶναι τὸν λόγον· τίς γὰρ χρεία ἦν κηρύκων, τῶν ἀκουόντων οὐκ ὄντων; ἐπεὶ οὖν ἔχρην τὴν ἀπαρχὴν τῶν ἱδνῶν ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων τάξιν λαβεῖν, ἐπάγει ὁ συγγραφεύς.

Καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις Γλώσσαις. - Τί-

νος ἔνεκεν πρὸ τῶν ἄλλων χαρισμάτων τὸ τῶν γλωσσῶν ἔλαβον οἱ ἀπόστολοι; ἐπειδὴ πανταχοῦ διέρχεσθαι ἤμελλον καὶ ὥσπερ ἐν τῷ καιρῷ τῆς πυργοποιίας ἡ μία γλῶττα εἰς πολλὰς διετέμεντο, οὕτω τότε αἱ πολλαὶ Γλῶσσαι, εἰς ἓνα ἄνθρωπον ἦσαν καὶ ὁ αὐτὸς καὶ τῇ Περσῶν καὶ τῇ Ῥωμαίων καὶ τῇ Ἰνδῶν, καὶ ἑτέραις πολλαῖς διελέγετο γλώσσαις, τοῦ πνεύματος ἐνηχοῦντος αὐτῷ καὶ τὸ χάρισμα, ἐκαλεῖτο χάρισμα γλωττῶν· ἐπειδὴ πολλαῖς ἀθρόον ἠδύναντο λαλεῖν φωναῖς, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι οὐκ εἶπε δὲ φθέγγεσθαι, ἀλλὰ ἀποφθέγγεσθαι, οὐ γὰρ ἐξ ἑαυτῶν ἐφθέγοντο, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἀπεφθέγγοντο δὲ προφητεύοντες, ἤγουν συνιέντες καὶ λέγοντες τὰ διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ἐπὶ Χριστῷ μαρτύρια.

Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς, ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. - Τὸ κατοικεῖν, εὐλαβείας ἦν σημεῖον ἀπὸ τοσούτων ἔθνων πατρίδας ἀφέντες καὶ οἰκίας καὶ συγγενεῖς, ἐκεῖ οἰκεῖν· τὸ δὲ ἀπὸ παντὸς ἔθνους, ἀντὶ τοῦ ἀπὸ πολλῶν ἔθνων τὸ γὰρ παντὸς, ἐπὶ πολλῶν ἐκλαμβάνει ἡ γραφὴ ὑπερβολικῶς χρωμένῃ· οὕτως εἴρηται καὶ τὸ ἐκχεῖν ἀπὸ τοῦ πνεύματος μου ἐπὶ πάντας σάρκα· καὶ οἱ πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν,

οὐ τὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ, οὐκ ἔστι δικαιος οὐδὲ εἷς ἀπὸ τοῦ καθόλου τοὺς πολλοὺς σημαίνουσα.

Τὸ ἀπὸ πάντος ἔθνους, ἴσον δύναται τῷ ἀπὸ πολλῶν μᾶλλον τὸ βιαιότερον ἐπιχειρήσει λέγων, τὸ ἀπὸ πάντος ἔθνους δηλοῦν, τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ ὄντων ὅσον λόγου χάριν, ἔβλεψαν τὰ πάντα ἔθνη, ὅ' ἀπὸ τούτων τῶν ὅ', τινὰ ἔθνη ἐτύγγανεν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ὡς τὸ ἀπὸ πάντος ἔθνους μὴ καθάπαξ εἰρῆσθαι, ἀλλὰ τοῦ ὄντος ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἔαν δὲ ἔθνη εἴκοσι ὑποθώμεθα ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ εἶναι, μὴ νομίζετω τίς ἐξ ὁλοκλήρου τὰ εἴκοσι ἔθνη εἶναι ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ἀπὸ τούτων τινὰς ἀνθρώπους συμφώνως τούτοις ἐστὶ νοῆσαι καὶ τὴν προφητείαν τοῦ Ἰωὴλ τὴν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λέγουσαν ἐχεῖν ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, τὴν παρσκευασμένην δηλαδὴ δέξασθαι τὸ πνεῦμα.

- v. 8. Καὶ ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; - Δέκα πέντε Γλωσσῶν τίως ἔλαβον χάρισμα, ὅσον πρὸς τοὺς παρόντας; τίς γὰρ ἦν χρεία περσικῆς γλώττης, μὴ παρόντων Περσῶν; ἀλλ' ὥσπερ ἐν πολέμοις πᾶσα μηχανὴ κατσκευάζεται, καὶ πᾶσα μαγεία, ἕκαστον δὲ τούτων ἐνεργεῖ πρὸς τὴν χρείαν καὶ τὴν ἀνάγκην τὴν καταλαβοῦσαν, οὕτω το-

σαῦται Γλώσσαι ἐφάνησαν τότε, ὅσαι ἦσαν καὶ τῶν ἐθνῶν ἀπαρχαί· εὐρίσκειται γὰρ ἕκαστος καὶ διαφόροις Γλώσσαις λαλῶν· ἐπειδὴ καὶ διὰ πολλῶν ἔθνων ἔμελλον παριέναι, ὡς λέγει Παῦλος· εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, πάντων ὑμῶν Γλώσσαις λαλῶν.

Ἐξίσταντο δὲ πάντες. - Οὐ γὰρ ἀπλῶς ἐλά- v. 12.
λουν, ἀλλὰ τίνα θαυμαστὰ ἔλεγον· εἰκότως τοίνυν ἠπόρουν, οὐδέποτε γὰρ γέγονέ τι τοιοῦτον· ἕτεροι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι Γλεῦκος μεμίστωμένοι εἰσίν. - Ὅρα τὴν κακίαν καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ὥρας ἐλεγχομένην· ἐν τῇ πεινηκοσῇ, πόθεν γλεῦκος; γλεῦκος γὰρ λείπειται ὁ νέος οἶνος· εἴτα μέθῃ διαφόρους γλώσσας δίδωσιν, ἢ καὶ τὴν οὖσαν ἀφανίζει; ὅρα δὲ τί κατασκευάζει· θεὸς· εἰ μὴ ὑπεινόηθη ἡ χλεύη, παρητοῦντο οἱ Ἰουδαῖοι εἰσελθεῖν καὶ ἀκούσαι· συνεχώρησεν ὁ θεός, ἵνα ἡ χλεύη πολλοὺς συναγάγῃ.

Ἐπήρει τὴν φωνὴν αὐτοῦ. - Τοῦτέστι μετὰ v. 14.
πολλῆς τῆς παρρησίας, ἵνα μάθωσι τοῦ πνεύματος τὴν χάριν· ὅτι δὲ οὐ μεθύουσιν, εὐθέως ἀπὸ τῆς φωνῆς ἐδήλωσεν, ὅτι οὐκ ἐξεστήκασιν καθάπερ οἱ μάντιες.

Καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς. - Πρὸ τοῦ δέξασθαι τὰς γλώσσας ὁ Πέτρος, ὑπὸ μιᾶς παιδίσκης οἰκτρᾶς ἐρωτώμενος, ἐφοβήθη καὶ λέγει,

οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον· ἐκεῖ μία παιδίσκη, καὶ δειλία πολλή· ὥδε πληθος ἄπειρον, καὶ φωνὴ εὐπαρρησιαστος· διὰ τί; οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν· ἐπῆρε, φησὶ, τὴν φωνὴν αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ ἐπαρρησιάσατο· ἀλλ' ἀπέφθέγγατο, πρὸς οἷς ἐλάλησεν ἐν γλώσση· ἀπεφθέγγατο τῇ διδασκαλίᾳ.

γ. 16. Ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ. - Γὰρ ἀπορίας ἄλλο οὐ λύει, ἢ μαρτυρία προφητικὴ· ὅταν οὖν ἀνακύπτῃ τί τῶν ἀπόρων ζητημάτων, μὴ κατὰ φύσιν ἐπὶ τοὺς λογισμοὺς· ἐνθυμήσεις γὰρ λογισμῶν καὶ ἀνατρέπονται καὶ συνίστασθαι, θεοῦ δὲ φωνὴν τίς λύει; λογισμὸς λύεται, γραφὴ εὐλύεται.

γ. 17. Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου. - Οὐκ εἶπεν ἐκχεῶ τὸ πνεῦμά μου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πνεύματος· οὐ τὸ πνεῦμα ἐκχεῖται, ἀλλ' ἡ δωρεὰ τοῦ πνεύματος.

Καὶ προφητεύουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν καὶ οἱ νεανίσκοι. - Ὅρα πῶς διάφορος ἡ τοῦ αἵου πνεύματος ἀποκάλυψις· ὁ μὲν προφητεύει, ἔχων τοῦ πνεύματος τὴν χάριν· ἄλλος ἀτονῶν πρὸς τὸ ὑπηρετήσασθαι τοιοῦτω πράγματι, λαμβάνει τὸ τῶν ὁράσεων· ὡς εἶδεν ἑκτὴ ὥρα τὴν εἰκόνα ὁ Πέτρος, ὡς ὁ Κορνήλιος ἐννάτῃ ὥρᾳ εἶδε τὸν ἁγγέλον· τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ,

οὐ λέγεται ὄραμα, ἀλλ' ὄρασις· ἄλλως βλέπει τίς ὄρασιν, ὡς φησὶν ὁ ὁρῶν βάδιζε· ἄλλως δὲ ὁ τῇ ὄψει θεωρῶν τὸ θεωρήμα· ἄλλως ὅς τὸ ἐνύπνιον τῇ φαντασίᾳ παιδεύεται· ἔστι δὲ τὸ μὲν πρῶτον, προφητεία· τὸ δὲ δεύτερον, ὄραμα· τὸ δὲ τρίτον, ἐνύπνια· οἱ πρεσβύτεροι ἐνύπνια ἐβλεπον, ἰπειδὴ τὸ γῆρας ἄτονον πρὸς ὑψηροσίαν· εἰ καὶ μὴ δύναται οὖν διακονεῖσθαι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρετὴν μὴ ὑβριζέσθω· τὸ δὲ καὶ θυγατέρας προφητεύειν ἐπιτεῖν, δηλοῦντος ἐστὶ τὸ τῆς χάριτος ἀμφιλαφές· ἐξεχεῖτο δὲ ἡ χάρις τοῖς μὲν δι' ὀνείρων, τοῖς δὲ καὶ ἐμφανῶς· καὶ γὰρ δι' ὀνείρων εἶδον οἱ προφηταί, καὶ ἀποκαλύψεις ἐδέξαντο.

Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ν. 19.
σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἶμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. - Καὶ τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ γενησόμενα προδιδάσκει σαφῶς· καὶ τὰ δι' αὐτὸν τοῖς Ἰουδαίοις συμβαίνοντα διὰ τοῦ Ῥωμαίων πολέμου· αἵματος μὲν ὑπὸ τούτων πλείστου ἐκχεομένου κατὰ τὴν Ἰουδαίαν· καπνοῦ δὲ ἐγγινομένου τῶν πόλεων καὶ τῶν κωμῶν ἐμπιπραμένων, δίκην τινυνόντων τῶν Ἰουδαίων τῆς εἰς Χριστὸν παροινίας, ἣν οὐδ' αὐτὸς ὁ ἥλιος ἀνασχόμενος, τὸν ἴδιον ὀφθαλμὸν τὴν φωτιστικὴν δύναμιν συνέστειλεν, καὶ ἡ σελήνη εἰς ἐρυθμα τὴν ἀργυροειδῆ μετέβαλεν ἑαυτῆς εἰδίαν.

- v. 20. Πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῇ. Τὴν τῆς ἀναστάσεως φησὶ θεὸς δὲ ἔσθιν ὁ λέγων, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου· πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου, εἰπὲ τῷ Ἰουδαίῳ· εἰ ἐν πρόσωπον ἐστὶ, καὶ ἐν θεϊκόν ἐστιν ὄνομα, καὶ αὐτὸς λαλεῖ περὶ ἑαυτοῦ, διὰ τί μὴ εἶπε πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν;
- v. 22. Ἄνδρες Ἰσραηλῖται. - Ἄνδρας Ἰσραηλίτας αὐτοὺς καλεῖ διὰ τοὺς προπάτορας προπρεσβύτερος αὐτοῖς τούτων μεμνησθαι τὴν πίστιν.
- Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ . . . . .

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ

ΑΛΛΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

- I. 31.
p. 8. b. Ἐπειδὴ σοι κυρίου παρουσίαν εὐηγγελισάμεν, μὴ παραχθῆς· μὴ δ' αὐτοσχιδίως ἔσσεισθαι νομίσης τὸν τόκον, καὶ ὡς ἀστραπῆς πάροδον τὴν σὴν Γαστέρα διαδραμεῖν, κατὰ τοὺς λήρους τῶν δοκητῶν· σύλληψις γὰρ ἀκολούθως ἔσται καὶ ἄσπορος κυοφορία, καὶ τοκετὸς· τὴν γὰρ ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ γέννησιν διορθώσων ἡλθεν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, καὶ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῆς εἰς τὸ εἶναι παρόδου· διὸ εἶπεν ὁ ἅγιος, ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ· ἵνα δείξῃ τὸν κυρίου

ἐξ αὐτῆς τῆς παρθενικῆς νηδύος, καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐσίας, λαβόντα τὴν σάρκα καὶ τὸν ἀνθρώπινον φύραμα, καὶ εὐλογῆσαντα τὴν βλάβην τῆς ἡμετέρας γεννήσεως· εἰ μὴ γὰρ διὰ πάντων δι' ὧν ἡμεῖς, χωρὶς ἁμαρτίας καὶ ἀνθρωπίνης σπορᾶς συλληφθεῖς κατὰ σάρκα, καὶ ἐνναμνησιαῖον χρόνον κυοφορηθεῖς, οὐκ ἂν ἐξηφάνισαι τὸ ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, τὴν κατὰ τῆς Εὐας ἀπόφασιν.

Εὐχαριστοῦν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ σωτῆρος, ἵλεον I. 68.
P. 13. a.
λέγων θεοῦ, καὶ ἐπίσχεψιν, καὶ ἀνατολὴν φωτός ἐξ ὕψους γινομένην, ἵνα οἱ ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας φωτισθῶσιν· οἱ ὑπ' ἐξουσίαν θανάτου κείμενοι, ὑπ' ἐξουσίαν ζωῆς γίνωνται· οἱ πολλοὶ νοητῶ κατεχόμενοι, τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης εὕρωσι, τὸν Χριστὸν φημί, ὃς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὃς προηγουμένως ἐπὶ τῷ φωτίσαι ἦλθε τὸν Ἰσραὴλ, διὰ τὴν πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐπαγγελίαν· οὐ διεξαμίνων δὲ ἐκείνων, ἐπιφανίστην πολλὴν τὴν τοῦ φωτός ἐπιλαμπρῆν ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐποίησατο· οὐ γὰρ ἐξ ἀκρωρείας καθὰ καὶ πρότερον ἐπὶ τοῦ Σινᾶ φωνή τις ἦν νομοθετοῦσα, καὶ πυρὸς ὄψις ἐξιστῶσα, καὶ θείας δόξης φαντασίαν ὑποφαίνουσα, καὶ ταύτην γνώφῳ συγκαλυπτομένην, ἀλλ' ἐξ ὕψους τοῦ ἀνωτάτω, καὶ οὐ πέρα μηδὲν ἐστὶν ἐννοεῖν, ἀνατολὴν πλατεῖα καὶ περιφανεστάτη τὸν ἥλιον

ἔχουσα τῆς δικαιοσύνης, πρὸς τοὺς ἐν σκότει νοητῷ καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους, αὐτομόλησαντα, καὶ ὅλαις ἀκτῖσιν ἄνω μένοντα, καὶ ὅλον ἐπὶ τῆς παρόντα, καὶ μηδαμοῦ τὸ πλήρες ἀφέντα, μήτε μὴν τῇ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίᾳ μερισμὸν ἢ περιγραφὴν ὑπομείναντα· τὸ δὲ πῶς, οὔτε φράζειν ὁ λόγος δυνήσεται· πάσης γὰρ κτιστῆς φύσεως ὑπερβαίνει κατάληψιν· ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ νοῦς τῶν εὐαγγελικῶν ρημάτων· ἡ δὲ σύνταξις, αὕτη· εἰπὼν γὰρ διὰ σπλάγχνα Θεοῦ, ἐπήγαγεν· ἐν οἷς σπλάγχνοις ἐπεσκέψατο ἡμᾶς, ὁ ἐξ ὕψους καὶ ἐξ οὐρανοῦ ἀνατείλας ἡμῖν ἡλίου δικαιοσύνης, ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς ἡμῶν, περὶ οὗ φησὶν ὁ προφήτης· ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ· ἐπεσκέψατο δὲ ἵνα ἐπιλάβῃ τοῖς ἐν σκότει καθημένοις τῆς ἀγνωσίας, καὶ τοῖς ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ θανάτου, τῇ ἁμαρτίᾳ· ἢ τις εἰκόνα ἔχει θανάτου, ὅτι ὥσπερ ὁ αἰσθητὸς θάνατος χωρισμὸν ἔχει ψυχῆς, οὕτως ἡ ἁμαρτία χωρισμὸν πνεύματος ἁγίου· καὶ ἵνα διὰ τοῦ ἐπιφάναι τῷ φωτὶ τῆς αὐτοῦ ἐπιγνώσεως, κατευθῇ τὰ τοῦ βίου ἡμῶν διαβήματα· καὶ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἀρίστην ζωὴν καὶ πολιτείαν, ἢ τις ἐστὶν ὁδὸς εἰρήνης· ὡς ἡ ἁμαρτία, ἔχθρα εἰς Θεόν.

ΧΙΠ. 34.
p. 199. b.

Τοῦτο κακῶν ἦν τὸ ἔσχατον, χαλεπώτερον
κολάσεως ἀπάσης, τὸ μηκέτι μὴ δὲ παιδείας

ἀξιόους κρίνεσθαι ἀθεραπεύτους δὲ καὶ ἀπροσῆ-
τιύτους ἐκχεῖσθαι τοῖς διαρπάζουσι καὶ κατα-
δουλουμένοις· εἴτα τίθησι τιμωρίαν, ἣν αἱ δι-
δοιχότες ἦσαν μεθ' ὑπερβολῆς· αὕτη γὰρ ἅπα-
σαν αὐτῶν τὴν ἀνατροπὴν τῆς πολιτείας ἐδήλου·
ἐπήγαγε γὰρ· ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν
ἔρημος.

Hactenus vaticana edidimus Severi in Lucam graeca fragmenta. Ceteroqui plurima fuerunt Severi scripta, quae orthodoxi Graeci ob monophysitae hominis odium repudiaverunt (confer Justinian. novell. XLII. 1.); ideoque pleraque omnia in originali certe sermone desiderantur. Ea tamen Syri certatim et Arabes, monophysiticae sectae adseclae, in suas linguas olim converterunt; ideoque in orientalibus utriusque sermonis codicibus vaticanis multa supersunt, quae apud Graecos frustra quaeras. Quin adeo ex codicibus syriacis vatt. 141. et 142. cognoscimus, Iacobum nominatim edessenum itemque Paulum Callinici episcopum Severi homilias in syriacam linguam e graeca transtulisse. Quamquam vero ipsa continua opera graece desunt, per multa tamen fragmenta, in catenis praesertim, conservata sunt.

V. 1.
p. 82. a.

1) Plura deinceps ex Origenis scriptis daturus, nunc scholiorum eius in Lucam gustum brevem exhibeo.

δατών· ἔστι δὲ ἡ Γενησαρέτ, χώρα τῆς μερίδος τοῦ χαναναίου, ἐν ᾗ ἐποιχόμενος τὰ πρὸς θάλασσαν ὁ κύριος, εὑρε τοὺς περὶ Πέτρον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἰπανεκαλίσσατο αὐτοὺς μετὰ τὴν ἄγραν τῶν ἰχθύων, ὄντας τὸ πρότερον Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ μαθητάς.

Τὸ δὲ τὸ σῶμα κεκαλύφθαι, δηλοῖ ὅτι χρὴ ^{V. 14. p. 86. a.} ἑαυτὸν καταδικάζειν τῇ σιωπῇ· μέχρις ἂν ὑποστρέψας καθάρσῃ ἑαυτὸν· οὐκ ἄκαιρον δὲ χρῆσασθαι τῷ ῥητῷ πρὸς τοὺς ἐνόχους ἀμαρτίαις, καὶ περὶ τῶν θείων διδάσκειν προειρημένους.

Δένδρον ἀγαθόν, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· δένδρον πονηρόν, ὁ διάβολος καὶ οἱ τούτου ὑπηρέται· ὁ ἔχων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοὺς τούτου καρπούς ἐπιδείκνυται, οὓς ἀπαριθμεῖται ὁ ἀποστόλος· ὁ δὲ δύναμιν ἀντικειμένην ἔχων, τῆς ἀτιμίας τὰ πάθη, ἀκάνθας καὶ τριβόλους καρποφορεῖ.

Ἡ μὲν οὖν τελειοτέρα ψυχὴ, καλῶς λατρεύσασα τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, παρρησίαν ἔχει ἐπ' αὐτὴν ἐλθεῖν τὴν κεφαλὴν· κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ, ὁ Θεὸς· ὥστε καταχέαι μύρον αὐτῆς. καὶ εὐωδίαν τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ περιποιῆσαι· δοξάζεται γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τῆς εὐωδίας τοῦ βίου τῶν δικαίων· ἡ δὲ ἀτελειοτέρα γυνὴ καὶ ψυχὴ, περὶ τοὺς πόδας καὶ τὰ ταπεινότερα στρέφεται, ἥς εἰς γυὺς ἐσμὲν ἡμεῖς· οὐδὲ γὰρ μετενοήσαμεν ἀπὸ ^{VII. 44. p. 121. a.}

τῶν ἀμαρτημάτων ἡμῶν ποῦ ἡμῶν τὰ δάκρυα ; ποῦ ὁ κλαυθμὸς ; ἵνα καὶ παρὰ τοὺς πόδας Ἰησοῦ ἐλθεῖν δυνηθῶμεν· ἐπ' αὐτὸν γὰρ οὕτω δυνάμεθα φθάσαι τὴν κεφαλὴν ἀγαπητὸν δὲ μετὰ τὰ ἀμαρτήματα, φέρειν μετανοίας εὐωδίαν· ἵνα τίς δυνηθῇ ἡ δευτέρα εἶναι, ἢ τοὺς πόδας ἀλείφουσα, ἀλλὰ μὴ τὴν κεφαλὴν, τοὔτέστιν ἢ μὴ ἀπτομένη τῶν τελειωτέρων καὶ ὑψηλοτέρων, ἀλλὰ τῶν ἁκρῶν καὶ τελευταίων.

VIII. 45.
p. 130. b.

Καὶ οἱ μὲν μαθηταὶ αὐτοῦ ἤφαντο καὶ ἐψάφησαν αὐτὸν· ἡ δὲ αἰμόρροος, οὐκ αὐτοῦ, οὐ γὰρ ἐτόλμα, ἀλλὰ τοῦ κρασπέδου δι' εὐλάβειαν.

v. 48.

Μάστιξ γὰρ ἦν ἡ αἰμόρροια· οὕτως ἱρεῖς καὶ τὰ ἄλλα πάθη τὰ σωματικά, μάστιγας εἶναι Θεοῦ, διὰ τῶν τοιούτων τοὺς ἀξιόους τῆς ἑαυτοῦ παιδείας μαστίζοντος· μαστιγοῖ δὲ πᾶσαν υἱὸν ὃν παραδέχεται· διὸ ἔλειπε τῷ παραλυτικῷ, καὶ αὐτὸν μάστιγος ἀπολύσας, ἶδε ὑγιὲς γέγονας, μηκέτι ἀμάρταν, ἵνα μὴ χεῖρον τί σοι γένηται· καὶ ταῦτα δὲ ἦν ἐκ τῆς ἐπαφῆς ἔλαβεν ἡ γυνὴ θειραπείαν, ταύτην δὲ διὰ τοῦ λόγου ἐβεβαίωσεν ὁ σωτὴρ· εἰπὼν, πορεύου εἰς εἰρήνην· καὶ ἴσθι ὑγιὲς ἀπὸ τῆς μάστιγος· καὶ ὑγίανει πρῶτον τῇ πίστει τὴν ψυχὴν, εἶτα δὴ καὶ τὸ σῶμα.

IX. 12.
p. 135. a.

Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἐπιχείας ἐπὶ τὸν ἔξω

ὄχλον τὸ φῶς τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, εἶδεν αὐτὸν καὶ ἰδὼν τοῦ ἐλπεῖσθαι ἀξίους, διὰ τὸ ἐν τοιοῖςδὲ τισιν εἶναι, πέπονθεν ὁ ἀπαθὴς ἐπ' αὐτοῖς· τί δὲ πέπονθεν, ἢ ἐσπλαγχνίσθη; καὶ οὐκ ἔστι ἡ χρηστότης αὐτοῦ ἐν τῷ ἐσπλαγχνίσθαι, ἀλλὰ γὰρ, ἴν' οὕτω εἴπω, κινηθεὶς κατ' αὐτὴν, ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν, ἔχοντες ποικίλα καὶ παντοδαπὰ ἀπὸ τῆς κακίας ἀρρώσθηματᾶ, τοὺς φιλαργύρους, τοὺς φιλοδόξους, τοὺς φιλόπαιδας, καὶ εἴ τις ἐστὶν φιλόφυτος· οὐ πᾶν δὲ ἀμάρτημα νομιστέον εἶναι ἀρρώστιαν, ἀλλ' ὁ που ἐναπέσκηψεν ὅλη τῇ ψυχῇ· οὕτω γὰρ ἐστὶν ἰδεῖν τοὺς μὲν φιλαργύρους, ὅλους τιταμένους ἐπὶ τὸ ἀργύριον, καὶ τὴν τούτου φρουρὰν καὶ συναγωγὴν· τοὺς δὲ φιλοδόξους, ἐπὶ τὸ δοξάριον κεχῆνασι· γὰρ ἐπὶ τὸν ἀπὸ τῶν πολλῶν καὶ χυδαιοτέρων ἔπαινον· καὶ τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τῶν λοιπῶν· περὶ δὲ τῆς διαφορᾶς τούτων, ἄξιον ἀπὸ τῆς γραφῆς παραμαθήσασθαι· φησὶ δὲ ὁ ἀπόστολος κορινθίοις, ποικίλα ἔχουσι ἀμαρτήματα, γράφων· πολλοὶ ἐν ὑμῖν ἀσθενεῖς καὶ ἀρρώστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοὶ· ἄκουε γὰρ ἐν τούτοις τοῦ καὶ συνδέσμου συμπλέκοντος, καὶ συμπεπλεγμένου ποιούντος ἐκ διαφορῶν ἀμαρτημάτων· καθὼ οἱ μὲν εἰσὶν ἀσθενεῖς· ἕτεροι δὲ ἀρρώστοι πλεονὴς ἢ ἀσθενεῖς· καὶ ἄλλοι παρ' ἀμφοτέρους, οἱ κοιμώμενοι· οἱ μὲν γὰρ ὀλισθηρῶς

διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀδυναμίαν, πρὸς τὸ ὅτι πο-
 τοῦν ἀμαρτάνειν ἔχοντες, καὶ μὴ ὅλοι ὥσιν εἴ-
 δους τινὸς ἀμαρτίας ὡς οἱ ἄρρώστοι, ἀσθινεῖς
 εἰσι μόνον· οἱ δὲ ὅλη ψυχῇ, ἀντὶ τοῦ θεοῦ ἀγα-
 πῶν, ἀγαπῶντες ἀργύρια, ἢ δοξάρια, ἢ γυναῖα,
 οὗτοι πλέον ἀσθινείας πιπόνθασι, καὶ εἰσὶν ἄρ-
 ρώστοι· κοιμῶντες δὲ οἱ δέον προσέχειν καὶ ἐ-
 γρηγορέειν τῇ ψυχῇ, τοῦτο μὲν οὐ ποιοῦντες,
 ἀπὸ δὲ πολλῆς ἀπροσεξίας νυστάζοντες τὴν προ-
 αῖρουν, καὶ ὑπνώττοντες τοῖς λογισμοῖς, οἱ τι-
 νες ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μαιίνουσι· οὗτοι δὲ
 διὰ τὸ κοιμᾶν ἐν κεναῖς εἰσὶ φαντασίαις, καὶ
 παραβαλλομέναις ἐνυπνίοις, ταῖς περὶ τῶν πραγ-
 μάτων· τὰ μὲν ὕπαρ καὶ ἀληθῆ, οὐκ ἀποδεχό-
 μενοι· ὑπὸ δὲ τῶν ἐν ταῖς κεναῖς φαντασίαις,
 ἀπαΐώμενοι περὶ ὧν καὶ ἐν τῷ Ἑσαίᾳ λέγεται
 τὸ, ὅν τρόπον ἐνυπνιάζεται ὁ διψῶν, ὡς ὁ πίνων,
 καὶ ἐξανασῖας ἔτι διψᾷ, ἢ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ κε-
 νὸν ἥλπισεν, οὕτως ἔσται ὁ πλοῦτος πάντῳ τῶν
 ἐθνῶν, ὅσοι ἐπιστράτευσαν ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ· με-
 τὰ ταῦτα τήρισον, ὅτι μέλλων τοὺς τῆς εὐλο-
 γίας ἄρτους διδόναι τοῖς μαθηταῖς, ἵνα παρα-
 θῶσι τοῖς ὄχλοις, ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους·
 ἵνα ὑγιάναντες, τῶν τῆς εὐλογίας μετὰλάβωσιν
 ἄρτων· οὐ γὰρ δύνανται οἱ ἔτι ἄρρώστοι χωρῆ-
 σαι τοὺς τῆς Ἰησοῦ εὐλογίας ἄρτους· ἀλλὰ καὶ
 τις ὡς ἔτυχε τοῦ ἄρτου κυρίου καὶ τοῦ ποτη-

ρίου μεταλαμβάνη, ἄσθενής ἢ ἄρρώστος γίνηται, ἢ καὶ ἐκ τοῦ ἱν' οὕτως εἴπω καροῦσθαι, ὑπὸ τῆς τοῦ ἁρτοῦ δυνάμεως, κοιμώμενος· ὁψίας δὲ γενομένης, τοῦτέστιν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος, καθ' ὃν ἐστὶν εὐκαιρῶς εἰπεῖν τὸ ἐσχάτη ὥρα ἐστίν, ἐν τῇ Ἰωάννου ἐπιστολῇ κείμενον, ὁρῶντας τὴν τοῦ Θεοῦ νόμου καὶ λόγου ἐρημίαν ἐν τοῖς πολλοῖς, καὶ μηδέπω νοοῦντες ὃ ἐμελλε ποιεῖν ὁ λόγος, φασὶν αὐτῷ τὸ ἢ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· οἷονεὶ παρελήλυθε τὸ εὐκαιρον νόμου καὶ προφητῶν· τάχα δὲ τοῦτο ἔλεγον, καὶ διὰ τὸ τὸν Ἰωάννην ἀποκεκεφαλίσθαι, καὶ τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, οἳ ἦσαν μέχρι Ἰωάννου, πεπαῦσθαι· παρῆλθεν οὖν φησὶν ἡ ὥρα, καὶ οὐ πάρεστί τροφή· τῷ τὸν καιρὸν αὐτῆς μηκέτι ἐνεσθῆκεναι, ἵνα οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀκολουθήσαντές σοι, νόμῳ καὶ προφήταις δουλεύσωσι· καὶ ἔτι φασὶν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἕκαστος κατὰ δύναμιν ὠνήσῃται ἑαυτῷ, εἰ μὴ δύναται ἀπὸ τῶν πόλειων, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν κωμῶν καὶ ἀτιμοτέρων χωρίων, βρώματα· καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι ἔφασκον, ἀποΓινώσκοντες τοῖς ὄχλοις εὐρεθήσθαι, μετὰ τὸ καταλελύσθαι τὸ Γράμμα τοῦ νόμου, καὶ πεπαῦσθαι προφητείας, παραδόξους καὶ καινὰς τροφάς· ὁ δὲ Ἰησοῦς, ὑμεῖς μὲν φησὶν ὑπολαμβάνετε, ὅτι ἐὰν ἀπέλθωσιν ἀπ' ἐμοῦ ὁ πολὺς ὄχλος, χρήζοντες τροφῶν, εὐρή-

σουσι ταύτας ἐν κώμαις μάλλον, ἢ παρ' ἐμοί· ἐγὼ δὲ ὑμῖν ἀποφαίνομαι, ὅτι οὐ μὲν ὑπολαμβάνετε χρῆζειν αὐτοὺς, οὐ χρῆζουσι οὐδὲ χρεῖαν ἔχουσι τοῦ ἀπελθεῖν· οὐ δὲ νομίζετε αὐτοὺς μὴ ἔχειν χρεῖαν, τοὔτέστιν ἐμοῦ, ὥς μὴ δυναμένου αὐτοὺς τρέφειν, τούτου παρὰ τὴν ὑμετέραν προσδοκίαν ἔχουσι χρεῖαν· ἵππαι οὖν παιδεύσας ὑμᾶς, ἱκανοὺς πεποίηκα πρὸς τὸ διδόναι τοῖς δεομένοις λογικὴν τροφήν, ὑμεῖς αὐτοῖς δότε φαγεῖν· ἔχετε γὰρ δύναμιν, ἀπ' ἐμοῦ λαβόντες, τοῦ δοῦναι τοῖς ὄχλοις φαγεῖν ἢ τι· νι εἰ ἥτε ἰπίστησαντες, κατινοήσατε ἂν ὅτι πολλῷ πλεῖον ἐγὼ δύναμαι αὐτοὺς θρέψαι· καὶ οὐκ εἰρήκειτε ἂν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους· οἱ δὲ μαθηταὶ μὴ ἀρνούμενοι μὲν τὸ δύνασθαι διδόναι ἄρτους, πολλῷ δὲ ὀλιγωτέρους αὐτοὺς νομίζοντες εἶναι, καὶ οὐχ' ἱκανοὺς τρέφειν τοὺς ἀκολουθήσαντας τῷ Ἰησοῦ, οὐδὲ θεωροῦντες ὅτι ἱκα-

* ita cod. στον ἄρτον λόγον * ὁ Ἰησοῦς λαβὼν, εἰς ὅσον βούλειται ἐκτείνει, ποιῶν αὐτὸν διαρκῆ πᾶσιν, ὅσους ἐὰν θρέψαι θέλῃ, φασὶν· οὐκ ἔχομεν εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο ἰχθύας· πέντε μὲν ἴσως αἰνισσόμενοι ἄρτους, εἶναι τοὺς αἰσθητοὺς τῶν γραφῶν λόγους, καὶ διὰ τοῦτο ἰσαριθμούς ταῖς πέντε αἰσθήσεσι· δύο δὲ ἰχθύας, ἢ τοι τὸν πρόφορικόν καὶ τὸν ἐνδιάθετον λόγον· ὥς περὶ ὅψον τυλχάνοντας τῶν ἐν ταῖς γραφαῖς αἰσθη-

τῶς κειμένων, ἢ τάχα καὶ τὸν φθάσαντα εἰς αὐ-
τοὺς περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ λόγον· ὅσον μὲν οὖν
οἱ ἄρτοι οὐκ ἐφέροντο ὑπὸ τῶν μαθητῶν, οὐκ
ᾤξανον, οὐδὲ ἐδύναντο τρέφειν πλείονας· ὅτε
δὲ λαβὼν αὐτοὺς ὁ Χριστὸς εὐλόγησε· τῇ λόγῳ
καὶ τῇ εὐλογίᾳ πληθύνων αὐτοὺς, εἶτα μερίζων
καὶ κλαῖν, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς, τότε διήρκεσαν
ὡς φαγεῖν πάντας καὶ κορεσθῆναι· καὶ τινὰς μὴ
χωρῆσαι φαγεῖν, ἐπερίσσευσε γὰρ τοῖς ὄχλοις
τοσαῦτα, ἃ κατὰ μὲν τοὺς ὄχλους οὐκ ἦν κα-
τὰ δὲ τοὺς δυναμένους μαθητὰς ἄραι τὸ περισ-
σεῦον τῶν κλασμάτων, καὶ ἀποθέσθαι εἰς κο-
φίνας ἰσαρίθμους ταῖς φυλαῖς τοῦ Ἰσραὴλ,
οὐχ ἡμιτελεῖς ἀλλὰ πλήρεις τῶν κλασμάτων
τοῦ ζῶντος ἄρτου· ἦσαν δὲ οἱ ἐσθιόντες, συγ-
γενεῖς τῷ πέντε ἁριθμῷ, μέχρι τῶν αἰσθήσεων
φθάσαντες, καὶ διὰ τοῦτο πεντακισχίλιοι· καὶ
οὐ παῖδες, οὐδὲ γυναῖκες, ἀλλ' ἄνδρες· εἰσὶ
γὰρ καὶ ἐν αἰσθηταῖς οἶμαι τροφαῖς διαφοραὶ,
ὡς τινὰς μὲν αὐτῶν εἶναι τῶν καταφαγησάντων
τὰ τοῦ νηπίου· τινὰς δὲ τῶν νηπίων ἔτι καὶ σαρ-
κίνων ἐν Χριστῷ· εἰ δὲ πάντας ἐκ τῶν ἄρτων
ἔφαγον, εἴποις ἂν ὅτι πολλῶν φαγόντων, ἢ τοι
κατ' ἀξίαν καὶ δύναμιν μετεληφόντων, οἱ μὲν
ἀριθμῶν ἄξιοι, ἀνάλογον τοῖς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν
ἀριθμῶν ἀριθμηθεῖσιν εἶναι εἰκοσαέτεσιν ἰσραη-
λίταις, ἄνδρες ἦσαν· οἱ δὲ μὴ ἄξιοι τηλικούτου

λόγου καὶ ἀριθμοῦ, παῖδες ἦσαν καὶ γυναῖ-
 κες· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν πᾶσα σὰρξ, χόρ-
 τος· εἰ μὴ τις ὑποκάτω ποιήσῃ τὴν σάρκα, καὶ
 ὑποτάξῃ τὸ φρόνημα αὐτῆς τῷ πνεύματι· ὅπερ
 ἔστιν ἡ ἐπὶ χόρτου ἀνάκλισις, οὐκ ἂν δύναίτο
 ὦν εὐλογεῖ· ὁ Ἰησοῦς ἄρτων μεταλαβεῖν· ἐπεὶ
 δὲ ὁ μὲν Μάρκος συμπόσια τούτους ἀνακλιθῆ-
 ναι λέγει, καὶ πρασιάς ἀνὰ ἑκατὸν καὶ πιντή-
 χοντα, ὁ δὲ Λουκᾶς κλίσιαις ὥσεί ἐπὶ πενήκον-
 τα, οἶμαι δηλοῦσθαι ταῖς μὲν κλισίαις καὶ ταῖς
 πρασιαῖς, τάγματ' ἀδιάφορα καὶ τροφὰς ὁμοίως
 τῶν διομένων τῆς ἀπὸ Ἰησοῦ τροφῆς· τοῖς ἀριθ-
 μοῖς δὲ ἥτοι ἐν τάγματι εἶναι τῶν ἑκατὸν, τοὺς
 ἀναπαυσομένους, ἐν ταῖς ἀπὸ Ἰησοῦ τροφαῖς,
 ἱεροῦ ἀριθμοῦ καὶ τῷ Θεῷ διὰ τὴν μονάδα
 ἀνακειμένου· ἢ ἐν τάγματι τῶν πεντήκοντα, ἀ-
 ριθμῷ περιέχοντι τὴν ἄφεσιν, κατὰ τὸ μυστή-
 ριον τοῦ ἰωβηλαίου, γινομένου διὰ πεντηκον-
 ταιτίας, καὶ τὴν κατὰ τὴν πεντηκοστὴν ἑορτὴν·
 ὥσπερ δὲ Θρόνοι δώδεκα κρίνοντες τὰς εἰς φυ-
 λὰς τοῦ Ἰσραὴλ, οὕτω καὶ κόφινός δώδεκα, τρέ-
 φοντες ἑκάστην φυλὴν.

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΣΙΜΩΝ ΙΩΝΑ ΑΓΑΠΑΣ ΜΕ.

Ὅτι ἱρωῖων ὁ κύριος τῷ Πέτρῳ Σίμων Ἰωῆ, ἀγαπᾷς με πλείον τούτων; οὐκ αὐτὸς ὁ πάντα εἰδὼς, θέλων μαθεῖν ἱπρωτά, ἀλλ' ἐπεὶ ἔμελλεν αὐτῷ τὸ ποιμνιον καταπιστεύειν, ἵνα δείξῃ ὅσῃ ἔχει πρόνοιαν τοῦ ποιμνίου, τοῦτο ποιεῖ· ὁ γὰρ τὸν φιλῶν πολλῷ πρὸς τὸν δισπότην ἀναπτόμενον ἐφιστῶν τῷ ποιμνίῳ, τὴν ὅσῃ περὶ τὰ πρόβατα διάθεσιν παρίσθῃσιν ἀναμφιβόλως· διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ τρίτον ἱρωῖα, τὴν πολλὴν περὶ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐπιμέλειαν ἐνδεικνύμενος· ἅμα δὲ βαθμόν τινα τῶν ποιμενομένων διέξισιν· ἀρνία πρότερον βόσκειν ἐγκλεινόμενος· εἴτα προβάτια, ἃ πρόβατα ὄντα, διὰ τινὰ πλάσματα κατασμικρυνθέντα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τελειότητος, εἰς προβάτια ἀνθυπέστρεψεν· καὶ λοιπὸν τὸ τρίτον τὰ τέλεια ἐπιφέρει πρόβατα· ἀρνίοις Ἰοῦν εἰκάζονται οἱ ἔτι γάλακτος καὶ στοιχειώδους διδασκαλίας δεόμενοι· προβατίοις δὲ οἱ διὰ τινὰ παραπτώματα κατασμικρυνθέντες τῆς τελειότητος· προβάτοις δὲ οἱ εἰς τὸ τέλειον ἀναβιβηκότες· καὶ τῆς πίστεως καὶ τῶν πράξεων· καὶ σκόπει ὅπως προτάττει τὰ ἀτελῆ τῶν τελείων προηδούμενος γὰρ τῷ δισπότηι σκοπὸς ἢ τῶν ἀμαρτωλῶν σωτηρία, οὐ γὰρ ἤλθον, φησί, καλεῖσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.

Cod.
p. 206. b.

Νῦν δὲ τούναντίον ποιοῦμεν ἡμεῖς· ὃν γὰρ ὁ Χριστὸς ἀγαθὸς ὢν ἐπὶ τὰ ὄρη πλανώμενον ἐπιζητεῖ, καὶ ἀποφεύγοντα προσκαλεῖται, καὶ εὐρεθέντα μόλις ἐπὶ τῶν ὤμων αἶρει, τοῦτον προσιόντα, θρασείως ἀπολακτίζομεν· ἀλλὰ μὴ οὕτω κακῶς περὶ ἑαυτῶν βουλευόμεθα, μὴ δὲ εἰς αὐτοὺς ὠθῶμεν τὸ ξίφος· οἱ μὲν γὰρ ἀδικεῖν τινὰς ἢ τούναντίον εὐεργετεῖν ἐπιχειροῦντες, ἐκείνους μὲν οὐ πάντως ἴδρασαν ὅπερ ἠθέλησαν, ἑαυτοῖς δὲ κακίαν ἢ ἀγαθότητα συνοικίσαντες, ἢ θείων ἀρετῶν, ἢ ἀτιθάσσων παθῶν ἑκκλησιοὶ ἔσονται· καὶ οὗτοι μὲν ἀγγέλων ἀγαθῶν ὁπαδοὶ καὶ ξυνοδοιοπόροι, καὶ ἐνθάδε καὶ ἐκεῖ, ξὺν πᾶσιν εἰρήνῃ καὶ ἡλευθερίᾳ πάντων κακῶν, εἰς τὸν αἰὼν ὄντα αἰῶνα τὰς μακαριωτάτας ἀποκληρώσονται λήξεις, καὶ μετὰ Θεοῦ αἰὲς ἔσονται τὸ πάντων ἀγαθὸν μέγιστον· οὗτοι δὲ ἀποπεισοῦνται τῆς θείας ἅμα καὶ τῆς ἑαυτῶν εἰρήνης, καὶ ἐνθάδε καὶ μετὰ θανάτου ἅμα τοῖς παλαμναίοις ἔσονται δαίμοσι μὴ οὖν ἀποπειμώμεθα τοὺς ἐπιστρέφοντας, ἀλλ' ἀσμένως δεχόμεθα, καὶ τοῖς ἀπλανέσιν ἐναριθμῶμεν, καὶ τὸ ἐλλεῖπον ἀναπληρῶμεν.

(*) Ex eodem vat. codice sumimus hoc Dionysii (alexandri ut opinamur) fragmentum, quod detractum videtur ex eius operibus de paenitentia, quorum tria commemorat Hieronymus de script. eccl. cap. LXIX.

ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ. (*)

Luc. XXIII. 40.

Μηδεὶς δὲ οἰέσθω, ὅτι ἰὰν ἀσεβὴς πάθῃ ἃ Cod.
p. 305. b.
 πάσχει ὁ εὐσεβὴς, ὁμοίος γίνεται τῷ εὐσεβεῖ·
 τί γὰρ ἂν ἔχει λέγειν ὁ τοιοῦτος, εἰ θεάσοι-
 τό ποτε κατὰ ταυτόν ἐν τινι τῶν κοσμικῶν τού-
 των δικαστηρίων μάρτυρά τε καὶ λωποδύτην, ἢ
 τινὰ τῶν ληστρικὸν βίον ἐπανηρημένων, βασανι-
 ζόμενον, καὶ ταῖς αὐταῖς ἀμφοτέρους κολάσει-
 σιν ὑποβεβλημένους, ἄρα διὰ τὴν ὁμοιότητα
 τῶν αἰκιῶν, ὁμοιότητά τινα συνυπάρχειν ἐκατέ-
 ρῳ καὶ τῶν πολιτειῶν εἴποι; ἢ τοῦ ἥθους ἀμ-
 φοῖν διαφορὰν, δι' αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν ἐξέτασιν
 ἐπιδείκνυσθαι διαφορᾶς; ὁ μὲν γὰρ ἵνα εἴπῃ τὸ
 ἀληθές, ὅπερ κρύπτει παρ' ἑαυτῷ, βασανίζεται·
 ὁ δὲ μάρτυς, ἵνα ταύτην ἀρνήσῃται τὴν ἀλή-
 θειαν· καὶ ὁ μὲν ἵνα ὅπερ ἔστιν ὁμολογήσῃ,
 ἀναγκάζεται· ὁ δὲ ἵνα ὅπερ οὐκ ἔστιν, ἀναφ-
 θέγγασθαι μόνον ἐκβιασθῇ· ἐπεὶ, κατὰ γε τὸν
 οὕτως ἀγνώμονα καὶ εὐεξαπάτητον δικαστὴν,
 τῆς παραπλησίας εἶναι κριθήσονται πολιτείας
 Ἰώβ τε καὶ Σεδεκίας, ὥς οὐ πάντῃ παρηλλαγ-

(*) Videtur hic Cyprianus antiochenus, de quo Cavaeus
 scribit simul cum illo πῶν carthaginiensi.

μένοις πάθεισιν ὑποβεβλημένοι, πῇ μὲν ἐν κτημάτων τε καὶ χρημάτων καὶ αὐτῆς βασιλείας ἀφαιρέσει, πῇ δὲ ἐν παίδων τοσούτων ἀποβολαῖς· τὸ μὲν, διὰ τῆς τῶν δωματίων κατασκαφῆς· τὸ δὲ, διὰ τῆς τῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀπαγωγῆς· καὶ ὁ μὲν κοπρίας καλινδούμενος, ὁ δὲ ἐν μύλωνι βιοτεύειν ἀναγκαζόμενος· ἀλλὰ ἀκουέτω τῆς ἑκατέρου μαρτυρίας· τῷ μὲν γὰρ Ἰωβ λέγεται· οἷι δέ με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος, περὶ δὲ τούτου καὶ οὐκ ἤκουσε Σιδικίας καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ, τοὺς λόγους τοῦ κυρίου; ἔσονται δὲ παραπλήσιοι κατὰ τὴν τοῦ τοιοῦτου κρίσιν ἐν Θεοσεβείᾳ, Φαραῶ τε κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καταποντιζόμενος, καὶ Παῦλος πρὸς τῷ ναυαγῆσαι τρίτον, ἔτι καὶ ἐν τῷ βυθῷ νυχθήμερον διανηχόμενος; ἔχων ἅμα καὶ τὰς ἐκείναις δεκαπλήθοις μάστιξιν ἀντιπαραβαλεῖν καὶ τοὺς κατὰ Θεὸν κινδύνους, εἴτε ἐκ γένους, εἴτε ἐκ ληστῶν, εἴτε ἐξ ἐθνῶν, καὶ ὅσα τούτοις προσκατηρίθμυται· ἀλλὰ τοῦ μὲν Φαραῶ εἰς ἄκρον ἐσκληρύνετο πρὸς Θεὸν ἡ καρδία, καὶ πρὸς τὰς οὐρανόθεν ἀπαυθιζομένου μάστιγας· τοῦ δὲ Παύλου, ἀχώριστος ἡ καρδία τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ θλίψεις, ἡ στενοχωρίαί, ἡ θυμνότητες καὶ κίνδυνοι, ἡ λιμοὶ καὶ μάχαιραι συνεχεῖς ὥσιν ἐπικείμεναι· ἔσονται ὅμοιοι κατὰ γὰρ τοῦτον ἐν

πολιτεία, Ναβουθαί ὁ ἰσραηλῆτης ὑπὸ τῆς κατ-
 ηραμένης Ἰεζάβελ συκοφαντούμενος, καὶ ὑπὸ
 τῶν ψευδομαρτύρων καταμαρτυρούμενος, ἔπειτα
 οὕτως κατὰλειούμενος, καὶ Ἀνανίας ἅμα Σαφεί-
 ρη διὰ τοῦ πρῶτιστου τῶν ἀποστόλων ἐπὶ τῷ
 νοσησμοῦ τῶν χρημάτων ἐλεγχόμενος, καὶ διὰ
 τῆς ἐπιτιμήσεως τῆς παρ' αὐτοῦ, τὸ πνεῦμα
 παραδιδούς· ἴσοι δ' ἂν νομισθεῖεν τῷ τοιοῦτῳ,
 Ναβουχοδονόσορ τε καὶ Δανιὴλ· ὁ μὲν σὺν θη-
 ρίοις διαίτῳμενος, ὁ δὲ θηρίοις εἰς δίαιταν πα-
 ραδιδόμενος· ἐπὶ πᾶσι τούτοις, ἀκόλουθον ἂν
 εἴη τῷ τὰ τοιαῦτα φαντάζομένῳ, τάχα που καὶ
 Χριστῷ παραβαλεῖν εἰς ὁμοιότητα τὸν ληστὴν
 τὸν συνισταυρωμένον· ὁμοία γὰρ ἀμφοτέρων ἡ
 καταδίκη, σώματος ἀνασκολοπισμός· ἐν τῷ ξύ-
 λῳ· ἀλλὰ ἀκούσῃ πατέρου τοῦ συνισταυρωμέ-
 νου λέγοντος, καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ
 ὧν ἐπράξαμεν, ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν
 ἄτοπον ἐπράξει· πῶς γὰρ; ὅς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίη-
 σεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ·
 καὶ τίς ὁμοιότης τῷ ληστῇ καὶ τῷ θριαμβεύον-
 τι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας; ποῦ δὲ ἀλλή-
 λοις παραπλήσιοι;

ΕΥΤΥΧΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ (*)

Luc. XXII. 14.

Cod.
p. 279. b.

Τριά γε μὴν δεῖπνα τὸν κύριον, κατὰ τὸν τοῦ
 πάσχα καιρὸν πεποιηκότα εὐρίσκομεν, τὰ καὶ
 τοῖς τόποις διάφορα· ἐν μὲν ἐν Γεθσημανῇ, ὃ
 καὶ τὸν νιπτήρα περιέχει κατὰ τὴν τοῦ σαββάτου
 ἡμέραν τῆς κυριακῆς, ἥ τοι τῆς πρώτης ἐναρ-
 χομένης ἡμέρας· διὸ καὶ ἡμεῖς τηνικαῦτα ποιῶ-
 μεν τὰ προφωτίσματα· ἕτερον δὲ ἐν Βηθανίᾳ,
 ὅπερ ἔχει τὴν δευτέραν τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν
 ἐναρχομένην, καὶ τὴν πρώτην περαιουμένην· καὶ
 δήλον, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτὸ πάσχα· διὸ ἐπάγει
 Ματθαῖος τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων ἡρώτων
 οἱ μαθηταί, ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι τὸ πά-
 σχα; πρώτην τῶν ἀζύμων ἴσως, τὴν κυριακὴν
 καλῶν· ὡς πρώτην τῆς ἐβδομάδος, ἐν ᾗ τὰ ἄζυ-
 μα ἐπέλειτο; ἢ Ἰωάννης πάσχα καλεῖ, ἔκτην
 πρὸ τοῦ πάσχα τιθεῖς· πρὸ ἕξ γάρ φησιν ἡμε-
 ρῶν τοῦ πάσχα, ἦλθεν Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν·
 ἕκτη γὰρ πρὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐστὶν ἡ
 πρώτη· ἥς τὸ δεῖπνον εἶχεν ἐναρχομένην τὴν δευ-

(*) Eutychii huius (patriarchae scilicet cōpolitani, saeculo sexto clari) alia duo insignia fragmenta edidimus Script. vet. T. IX. p. 623-625, quo loco v. 1. scribendum erat δραγματός pro δράματος.

τέραν, καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀμνοῦ τοῦ ἀληθινοῦ· τὸ γὰρ ἔλθειν αὐτοῦ τὴν ὥραν ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, τί ἕτερον δηλοῖ, ἢ τὸ ἐκλειγῆναι τὸν κύριον, κατὰ τὸ ἀνθρωπίνον, ὅπερ ἀμνὸς ὀνομάζεται, διὰ τὸ δύνασθαι τὸ πάθος δέξασθαι; καὶ δείκνυσιν ὅτι τὸ ἐκλεγέν, ἑτέρας γίνεσθαι ζωῆς, κατὰ τὸ, ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς· διὸ οὐκ ἔστε ἐκ τοῦ κόσμου· διὸ καὶ ἡ ἡμέρα, ἀφ' ἧς τοῦτο γέγονε, πάσχα καλεῖται καὶ ἐνταφιασμὸς, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνὴν· ἵνα οὖν τὸν νόμον πληρώσῃ τὸν λέγοντα, τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου λαμβάνειν τὸ πρόβατον, τηρεῖν δὲ ἕως τῆς τσσαρῆσκαιδεκάτης, ὡς ἱερὺς καὶ ἱερεῖον ἑαυτὸν ἐκλέγεται, καὶ διετηρήσῃ εἰς πέμπτην ἡμέραν, εἴτα θύεται μουσικῶς τῆς τσσαρῆσκαιδεκάτης ἐναρχομένης· ἐν τούτῳ τοίνυν τῷ δείπνῳ τῆς πρώτης ἡμέρας τῷ ἐν Βηθανίᾳ, ἡ ἐκλογὴ γέγονε· καὶ ἀπὸ τούτου ἡ διατήρησις καὶ οἱ μαθεῖται φασὶ· ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν; καὶ τὸ ψωμίον ἐμβάψας, δίδωσι τῷ προδότῃ, καὶ εἰσῆλθεν ἀπὸ τότε εἰς αὐτὸν ὁ σατανᾶς ὅπερ ἐστίν, ἡ ἐπιθυμία τοῦ παραδοῦναι τὸν κύριον καὶ ἐξῆλθεν εὐθέως τοῦτο πράξων, καὶ τοι τοῦ κυρίου προνοητικῶς ἐν τῷ δείπνῳ, τούτῳ εἰπόντος· εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με· καὶ ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας, τὸ πάσχα γίνεται τὸ μουσικὸν καὶ ἐπιθυμητὸν, οὐ τὸ νο-

μικρὸν τοῦτο γὰρ καὶ αὐτοὶ ᾔδισαν, καὶ περι-
τὴ ἡ προόρῃσις· μετὰ γὰρ τὴν τρίτην καὶ τὴν
τέτράδα, τὰς μέσας ὑπερβάς ὁ κύριος, εἶπε με-
τὰ δύο ἡμέρας, τοὔτέστι τὴν τρίτην καὶ τὴν τε-
τράδα καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῷ ἐν Βηθανίᾳ δει-
πῶ, ἐν ᾧ καὶ τὰ τῆς διαθήκης· μεθ' ἧν ὑπερ-
βάς ὁ Ἰωάννης τὰ τοῦ τρίτου δείπνου τοῦ ἐν
Σιὼν τοῦ καὶ μυστικοῦ, ἐπὶ τὸν τόπον τῆς πα-
ραδόσεως ἔρχεται· τρίτον δὲ δεῖπνον, τοῦτο τὸ
μυστικὸν περὶ οὗ φησὶ παρὰ τῷ Λουκᾷ, ἐπιθυ-
μία ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ'
ὑμῶν, πρὸ τοῦ με παθεῖν· ἄρα οὖν πρὸ τοῦ πα-
θεῖν, πάσχα ἔφαγε, μυστικὸν δηλονότι· πάσχα
γὰρ ἄνευ πάθους, οὐκ ἂν κληθεῖη· μυστικῶς
οὖν ἑαυτὸν ἔθυσεν, ὅτε ταῖς οἰκείαις χερσὶ με-
τὰ τὸ δειπνῆσαι λαβὼν τὸν ἄρτον, εὐχαριστή-
σας, ἀνέδειξε καὶ ἔκλασεν· ἐκμίξας ἑαυτὸν τῷ
ἀντιτύπῳ· ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον ἐκ τοῦ γεν-
νήματος τῆς ἀμπέλου κεράσας καὶ εὐχαριστή-
σας, καὶ ἀναδείξας τῷ θιῷ καὶ πατρὶ, εἶπε·
λάβετε φάγετε, καὶ λάβετε πίετε· τοῦτο ἐστὶ
τὸ σῶμα μου· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου· ὅλον
οὖν ἅπας τὸ ἅγιον σῶμα, καὶ τὸ τίμιον αἷμα
τοῦ κυρίου δίδεται, καὶ εἰ μέρος τούτων δέξη-
ται· μερίζεται γὰρ ἀμερίστως ἐν ἅπασιν, διὰ τὴν
ἑμμιξίν· καθὼς καὶ σφραγὶς μία, πάντα τὰ ἐκ-
τυπώματα αὐτῆς καὶ μορφώματα τοῖς μέγαλαμ-

βάνουσι μεταδίδωσι· καὶ μία μένει, καὶ μετὰ τὴν μελάνθοσιν οὐκ ἐλαττωμένη, οὐδὲ ἀλλοιουμένη πρὸς τὰ μετέχοντα, καὶ ἢ τῷ ἀριθμῷ πλείονα, ἢ ὡς καὶ μία φωνὴ ὑπὸ τινος προαχθεῖσα, καὶ εἰς αἴρα χεθεῖσα· καὶ ἐν τῷ ταύτην προεμένῳ, πᾶσα μένει· καὶ ἐν τῷ αἵρι γενομένη, πᾶσα ταῖς ἀκοαῖς πάντων ἱνασπετέθη, οὐδενὸς πλέον ἢ ἕλαττον τοῦ ἑτέρου τῶν ἀκουσάντων εἰσδεχομένου, ἀλλὰ ὅλη ἐστὶν ἀδιαίρετος καὶ ὁλόκληρος παρὰ πᾶσι, καὶ μύριοι τὸν ἀριθμὸν ἢ πλείους ὥσιν οἱ ἀκούσαντες· καὶ τοι σῶμα ὑπάρχουσα, οὐδὲν γὰρ ἑτερόν ἐστι φωνή, ἢ πεπλησμένος ἀήρ· μηδεὶς οὖν ἀμφιβολίαν ἐχέτω τὸ ἀφθαρτὸν μετὰ τὴν μουσικὴν ἱερουργίαν, καὶ τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν, καὶ ἀθάνατον, καὶ ἁγίον, καὶ ζωοποιὸν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ κυρίου, τοῖς ἀντιτύποις ἐντιθέμενον, διὰ τῶν ἱερουργιῶν, ἕλαττον τῶν προειρημένων παραδειγμάτων τὰς οἰκίας ἱναπομόρηνυσθαι δυνάμεις, ἀλλ' ὅλον ἐν ὅλοις εὐρίσκεισθαι· ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ κυριακῷ σώματι κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος τοῦ λόγου καὶ θεοῦ σωματικῶς, ὅπερ ἐστὶν οὐσιωδῶς· ἡ κλάσις γὰρ μὴν τοῦ ἁγίου τοῦ τιμίου, τὴν σφαγὴν δῆλοϊ· διὸ καὶ πάσχα ἐπιθυμητὸν ἐκλήθη, ὡς σωτηρίας καὶ ἀφθαρσίας καὶ γνώσεως τελείας πρόξενον· καὶ ὥσπερ τότε μετὰ τὸ φαγεῖν ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος

τῶν ἐλαιῶν, οὕτως καὶ ἡμεῖς μετὰ τὸ μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος, εὐχαριστοῦμεν, καὶ ἔξιμεν ἕκαστος εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἐπανερχόμενοι· οὐκοῦν μετὰ τὴν τῶν ἁγίων μεταλήψιν, ἐν τῇ πέμπτῃ τῇ μεγάλῃ μεταλαμβάνειν οἴνου καὶ ἐλαίου τοὺς ἐν ταῖς προτέραις τρισὶν ἡμέραις μὴ μετεληφότας, οὐ καλὸν διὰ τὸν εἰπόντα, ἀπάρτι οὐ μὴ πῶς ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως αὐτὸς πῶς μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου, τοῦτο ἐστὶν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ ἁγίᾳ· ὅθεν καὶ τοῖς κανόσιν εἶρηται, μὴ λύειν ταύτην, καὶ τὰς προτέρας ἀπολλύειν· τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ τρίτον δεῖπνον, τὸ ἐν τῇ Σιὼν ἐπιτελεσθὲν ὥστε μετὰ τὸ μυστικὸν πάσχα, τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου γενόμενον ἐν τῇ Σιὼν, ἐναρχομένης τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης, τὸ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τὴν αὐρίον, ἥ τις ἦν παρασκευὴ, περαιουμένης τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐπιτελεσθὲν, οὐκέτι πᾶσχα· τὰ νομικὰ γὰρ πεπλήρωται, διὸ καὶ κατακρίνονται· ἀλλ' οὔτε ἡ τοῦ δράγματος προσαγωγή, ἣν ἐπιτέλουν ἐν τῇ ἑξκαιδεκάτῃ, τοῦτο προσφέροντες ὑπὲρ σωτηρίας ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου φυράματος, κατὰ τὴν τοῦ νόμου φωνὴν, ἔτι χώραν ἔχει· ἀφ' ἧς ἑξκαιδεκάτης, καὶ ἡ τῶν ἑβδομάδων ἀπαριθμῆσις εἰνέετο, τὴν πεντήκοστὴν ἐπιφέρονσα· ταύτης γὰρ ἐναρχομένης τῆς ἑξκαιδεκάτης τῆς καὶ

κυριακῆς, ἥ τις καὶ πρώτη τῆς ἐπιούσης ἑβδομάδος ἐδείκνυτο, ὁ κύριος ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, ἑαυτὸν ἀντὶ τοῦ δράγματος προσήνεγκε τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὑπὲρ σωτηρίας ὅλου τοῦ ἁνθρωπίνου φυράματος.

Ex alio codice.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΖΕΥΓΟΣ ΤΩΝ ΤΡΥΓΟΚΩΝ.

Πολλῶν ὄντων ζώων, ἃ ἐν τῇ τῶν καθαρῶν II. 24.
cod. p. 58. ἐτάχθη μερίδι, διὰ τί πέντε μόνα ἐδυσιάζογτο τοῖς παλαιοῖς, τράγος, καὶ κριὸς, καὶ βοῦς, τρυγῶν, καὶ περιστιρὰ; ἐπειδὴ βούλεται ἡμᾶς ὁ λόγος τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν τὸν ἴσον ὑποβαλλομένας ἀριθμὸν καθαρὰς προσάγειν θεῷ.

Τοῦ αὐτοῦ. Δέχεσθαι καὶ ταῦτα διὰ τῶν XVI. 2
p. 432. πηνήτων ὁ θεὸς, ἂν μόνον τοῦ λοιποῦ φυλαξώμεθα μὴ ἀμαρτάνειν· καλὸν γὰρ καὶ διὰ τῶν τῆς πλεονεξίας χρημάτων φίλους κτᾶσθαι τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πινομένους, πλουσίους δὲ κατὰ θεὸν ἵνα ὅταν ἐκλίπωμεν μηδὲν ἔχοντες ζωτικὸν δικαίωμα, δι' ὧν αὐτοὺς εὖ ἐποίησαμεν, εἰς τὰς ἑαυτῶν ἡμᾶς σκηνὰς οἱ ἡλειθινοὶ ὑπο-

δέξωνται· εἰ δὲ μὴδὲ ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἢ τοι τῆς πλεονεξίας εὖ ποιεῖν θελήσαιμεν, πῶς ἂν πιστευθεῖμεν, ὅτι εἰ προσῆσαν ἡμῖν ἐξ οἰκείων κόπων χρήματα, τούτοις ἂν τοὺς ἐνδεεῖς ἠλεήσαμεν; εἰ γὰρ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων, καὶ ἂ χωρὶς κόπων πλεονεκτικῶς ἐκτησάμεθα οὐ μετέδώκαμεν, ἂ καὶ οἰκεία δοκεῖ εἶναι, καὶ πόνων ἰδίων καρπὸς, πῶς ἂν τινι τούτων μεταδοῦναι πιστευοθεῖμεν;

v. 21.
p. 450.

Τοῦ αὐτοῦ. Ὅτι καὶ διὰ τῶν κυνῶν τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ πλουσίου ἀπηνείας ἐλέγχει ἢ παραβολὴ· οἱ μὲν γὰρ κύνες οἰκτεῖροντες αὐτοῦ τὴν πολλὴν ταλαιπωρίαν, ὅπερ ἐδύναντο ποιεῖν ἔπραττον περιλείχοντες, καὶ οἷον ἀποσμήχοντες αὐτοῦ τὸ ἔλκος ταῖς Γλώσσαις· ὁ δὲ τῶν κυνῶν περὶ τὸν ὁμόφυλον ἀπηνέστερος, καὶ δι' αὐτῶν ἠλέειτο τῶν κυνῶν· διὰ τοῦτο κακεῖνον τὸ πῦρ ἀδυσωπῆτως μετέρχεται.

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

Τὸ δὲ ἀποστείλω εἰπὼν, τὸ θεῖκόν ἔδειξε θεοῦ XI. 49.
p. 164. a.
γὰρ τὸ ἀποστέλλειν προφήτας, τοῦ δυναμένου
τὸ πνεῦμα διδόναι τῆς προφητείας· ὑμεῖς οὖν
φησὶ τοὺς μὲν ἀποκτενεῖτε, τοὺς δὲ διώξετε.

Τάχα δὲ κατὰ τὴν κοινωνίαν, οὐ κατὰ τὴν XVIII. 29.
p. 250. a.
κτῆσιν ἰστὶν ἢ τῶν πολυπλασιόνων ἀπόλαυσις,
ὅτι δὴ προστέθεικεν ὁ σωτὴρ τὰ τῶν ἀδελφῶν
ἅπαντα τοῖς ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου στρατευομέ-
νοις, οὕτω καὶ οἰκίας πολλὰς, καὶ ἀδελφοὺς
καὶ μητέρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς ὑπάρξειν
ἔλεγε τοῖς τὰ ἴδια κατὰλιποῦσιν· ὅτι ἡ ἀγάπη
πᾶσαν αὐτοῖς ἐπλήρωσεν οἰκειότητα καὶ πᾶσαν
χρεῖαν· προστίθεικε δὲ ὁ Λουκᾶς, καὶ περὶ συν-
αικὸς, οὐχ' ὡς ἐτέρως ἀπαλλοτριουῖσθαι δέον
τοῦ γένους, πλὴν ὅσον ἐν προῖμῇσει τοῦ καλ-
λίουνος, καὶ πρὸς τὸ ἀνεμπόδιστον τῆς εὐαγγε-
λικῆς διακονίας· οὐδὲ μὴν τὴν οἴκου καὶ χρημά-
των ἀπόστασιν, ὡς ἀλλοτρίων ὄντων, Χριστὸς
ἀποδέχεται· ἀλλ' ὥστε μὴ περὶ ταῦτα σχολά-
ζειν τὸν ἀνακεῖσθαι μέλλοντα τῇ τοῦ εὐαγγε-
λίου λειτουργίᾳ· οὕτως τοίνυν οὐδὲ τὸν ἀπὸ συν-
αικὸς καὶ γάμου χωρισμὸν, ὡς ἀπὸ τινος πο-
νηροῦ νομιστέον ἐπαινεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε μὴ δὲ

τοῦτο ἰμωόδιον εἶναι τῷ λειτουργῷ· καὶ καθάπαξ ἡ τῶν πνευματικῶν προτίμησις, οὐκ ἀλλότρια δείκνυσι τὰ σαρκικά, ὡς ἐπιχειροῦσιν οἱ Μανιχαίου μαθηταί, μάτην τοῦ θεοῦ τὴν κλίσιν ἀθετοῦντες, καὶ ἀπαλλοτριοῦντες τοῦ ποιητοῦ τὰ ποιήματ'· ἀδιάφορον δὲ τὸ λείπειν ἔνεκεν τοῦ ἑμοῦ ὀνόματος, ὡς ὁ Μαῖθαῖος φησὶν· ἡ ἔνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, ὡς ὁ Μάρκος· ἡ ἔνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὡς ὁ Λουκᾶς· τό τε γὰρ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, δύναμις ἐστὶ τοῦ εὐαγγελίου, καὶ τῆς βασιλείας· τό τε εὐαγγέλιον, εἰς ὄνομα ἀνῆρτηται τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ γνωρίζεται καὶ παραγίνεται.

ΧΙΥ. 15.
p. 256. a.

Χρὴ μὲν τοι εἰδέναι, ὡς ἑτέρα μὲν ταύτης τῆς παραβολῆς ἡ δύναμις, ἑτέρα δὲ τῆς παρὰ τῷ Μαῖθαίῳ· ὥστε καὶ ἑτέρα ἂν εἴη παρὰ ταύτην· ἐκείνη· αὕτη μὲν γὰρ Ἰσα λέγει τὰ δοθέντα, ἄνισα δὲ τὰ ἄνισα μὲν τὰ δοθέντα φησὶν, Ἰσὴν δὲ τὴν ἀμοιβήν.

XX. 25.
p. 264. b.

Ἐπισυνάψας δὲ καὶ τὰ περὶ θεοῦ, οὐδὲ τοῦ δοκεῖν κολακεύειν ἄρχοντα, κατέλιπεν αὐτοῖς συκοφαντίαν, ἐπεὶ δοκεῖ δουλεία τις εἶναι ἀνθρώπου καὶ οὐ θεοῦ, τὸ φόρους διδόναι· οὐδὲν δὲ πονηρὸν εἶναι φησὶν ὁ σωτὴρ, τὸ τὰ βασιλέως χρήματ' ἀποδοῦναι, βασιλεῖ διδοσθαι· τὰ δὲ θεοῦ δικαιοῦματα, θεῷ φυλάττεσθαι καὶ τὴν πρὸς

αὐτὸν λατρίαν ἀπαραισώητον διαμένειν ἔθεν
θαυμάσαντες τὸ ἄληπτον τοῦ λόγου, ἀπῆλθον.

Ὅτι μὲν τοι γενήσεται ἡ ἀνάστασις, καὶ οὐκ
ἀδύνατον τὸ πρᾶγμα, τοῦτο ἐξ ἐπαγγελίας τοῦ
θεοῦ συνίστησι, καὶ οὐκ ἐκ φυσιολογίας.

v. 37.
p. 265. a.

Ὁ σωτὴρ παρειγγυᾷ, μὴ κατὰ τὰς ἐν ἀν-
θρώποις ἡγεμονίας ἀξιοῦν ἔχειν καὶ τὴν ἐν αὐ-
τοῖς διδασκαλίαν ἀλλ' ἐν ὑποτιταγμένῃ χώρᾳ
τιτάχθαι, τὴν τῶν ἄλλων καλλίῳ λειτουργίαν
πληροῦντας, τὴν ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ ὅτι μὴ
δὲ ἀληθὲς διδάσκαλος ἀνθρώπων μηδεὶς, ἀλλ'
εἰς ἐξ οὐρανοῦ κέρδος τοίνυν ἡγεῖσθαι προσ-
τάττει, τὴν τῶν ἱλαττόνων ὠφέλειαν καὶ τού-
του γε ἕνεκα, καὶ δουλεύειν ἀξιοῦν εἰ γὰρ καὶ
μὴ παρὰ τῶν ὠφελουμένων ἀποδοθήσεται μισθὸς
τοῖς ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ τὴν ὠφέλειαν
ἐπιτάξαντος ὃς καὶ ἐνὸς ὠφελείας ἕνεκα, τὴν
μεγίστην ἐπαγγέλλεται τῷ ἱερεμίᾳ τίμην ἐὰν
ἐξαγάγῃς λέγων τίμιον ἐξ ἀναξίου, στόμα μου
ἔσῃ.

XXII. 25.
p. 283. a.

Λέγει δὲ ὁ σωτὴρ τὴν ὁμοίωσιν τῶν τοιού-
των διδασκάλων τὴν πρὸς ἑαυτὸν, ἐπαγαγὼν
τίς γὰρ μείζων κ. τ. λ.

v. 37.
p. 283. b.

Ἐλεῖχος ἦν τοῦτο, ὅτι οὐ παντελῶς διαλέ-
ληθεν αὐτοὺς τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν ἐκ τῶν ση-
μείων ἐπίγνωσιν πόθεν γὰρ τὸ λέγειν τοῦτον
μόνον Χριστὸν, ὅπερ ἐφ' ἑτέρων οὐκ εἰρήκασιν;

v. 40.

ἐπιφέρει δὲ τὸ, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὰ ἐξῆς, κατὰ τὸν Ματθαῖον, τὸ τῆς κρίσεως ἀπειλῶν, καὶ δηλῶν ὅτι ὄψονται αὐτὸν ὡς Θεὸν ἐν τῇ οὐρανίῳ δόξῃ φαινόμενον· ἀλλ' ὅμως ἀκούσαντες οὐκ ἔπληξαν, οὐδὲ ἐφυλάξαίντο, ἀλλὰ βλασφημίαν εἶπον εἶναι τὸν λόγον· οὕτως οὐκ εἰς ὠφέλειαν τοῖς ἀνηκόοις αἱ τῶν μυστηρίων ἀποκαλύψεις, ἀλλ' εἰς κατάκρισιν.

XXIV. 4.
p. 314. a.

Ὡστε εἰ εἰς μὲν ἄγγελος παρὰ Ματθαίῳ καὶ Μάρκῳ μνημονεύεται, δύο δὲ παρὰ Λουκᾶ καὶ Ἰωάννη, δεῖ μὲν τὴν ἀκριβειαν μᾶλλον ἐπιτρέψαι τῷ ἡλατημένῳ μαθητῇ καὶ τῷ ἀκριβῶς παρεκολουθηκότῃ Λουκᾶ· οὐ μὴν οἶσθαι οὐδὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις μέγά τι παροφθῆναι, ἀλλὰ συμφωνηθῆναι τὴν ἀγγελικὴν ἐπιφάνειαν, εἴτε δι' ἐνὸς εἴτε διὰ δύο ἀγγέλων· οὐ γὰρ σπουδῆς ἄξια τὰ τοιαῦτα πρὸς διόρθωσιν παρὰ τῷ πνεύματι, ὅσα ἂν βραχύ τι τῆς ἀκριβείας ἐνδέη· μηδὲν ἐλαττοῦντα τὸ κεφάλαιον καὶ τὸ συνέχον, οὐ χάριν ἡ ἱστορία.

v. 53.
p. 316. a.

Τούτέστιν ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἢ ἄφαντος ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο ὁ Ἰησοῦς, ὑπέσχεσαν μὴ μελλήσαντες· οὐκ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ εὗρον τοὺς ἐνδεκα συνηθροισμένους, καὶ ἀπήγγειλαν τὰ κατὰ τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ τῇ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ ὅτε καὶ ἀνελήφθη· τὰ οὖν ἐν ταῖς μεταξὺ τῶν ἡμερῶν τούτων γινόμενα, παρῆκεν ὁ Λουκᾶς·

ἄπὲρ οἱ περὶ Κλεόπαν διηγούμενους εὗρον καταμόνας, καὶ λείποντας, ὅτι ὄντως ἠτέρθη ὁ κύριος, καὶ ᾤφθη Σίμωνι· περὶ οὗ Λουκᾶς οὐκ ἐμνήσθη, ποῦ ἢ πῶς ἢ πότε ᾤφθη· ἐν ταύταις οὖν ταῖς ἡμέραις, τὰ κατὰ τὴν Γαλιλαίαν πύπρακται, περὶ ὧν ἐμνήσθη μὲν ὁ Ματθαῖος, Λουκᾶς δὲ οὐκ ἐμνήσθη, οὔτε μὴν περὶ τῶν ἐν τῷ μετὰξὺ γενομένων, δι' ἧς δὴ ποτε ἐγίνωσκον αἰτίας.

Apollinaris alia quaedam fragmenta in Lucam habes a me edidit in tomo primo Scriptorum veterum primae editionis p. 179. sqq. Item Eulogii fragmentum aliud. in tomo septimo eiusdem Collectionis Script. vet. p. 177

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ (*)

ἐκ τῆς τετραβίβλου Ζώτου ἰακωβίτου.

Luc. XXIV. 43.

Ζητοῦμεν εἰ ἡ πλήρωσις τῶν βρωμάτων ἐπὶ Χριστοῦ ἐκέκτητο καὶ κένωσιν· εἰ οὐκ λέγετε κεκτῆσθαι κένωσιν, Νεστωριανοὶ ἐστέ, ψιλὸν ἄνθρωπον ὑποτιθέμενοι τὸν Χριστὸν· εἰ δὲ ἱρεῖτε μὴ κεκτῆσθαι κένωσιν, πῶς ἂν νοηθεῖν ἄνθρωπον προσλαβέσθαι πληρούμενον, καὶ μὴ κενού-

Cod.
p. 613.

(*) Athanasium hunc scribit in serie episcoporum Corinthi Lequinius Or. ch. T. II. p. 163, eiusque scriptum quoddam commemorat. Vivebat desinente saeculo X.

μινον; Ἀποκρίσις. Ὁ ἀπόστολος τὴν ἄκραν ἔνω-
 σιν θείων δηλῶσαι θεότητος καὶ ἀνθρωπότη-
 τος, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν ἀναλαβεῖσθαι ἄν-
 θρωπον χωρὶς ἁμαρτίας φησὶν· ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν
 διὰ τὴν ἄκραν ἔνωσιν τοῦτο εἶπεν· ἡμεῖς δὲ καὶ
 ὑπὲρ ἄνθρωπον γεγενῆσθαι αὐτὸν καταλαμβά-
 νομεν· τὸ γὰρ ἐκ παρθένου γεννηθῆναι, τὸ θεὸν
 αὐτὸν εἶναι, καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον, δείκνυσι· καὶ
 εἶδει κατὰ τὸν πῆς ἁγίας γραφῆς κανόνα μὴ ἐκ-
 κλίνει διεξιά ἢ ἀριστερά, ἀλλὰ στοιχεῖν τοῖς
 γεγραμμένοις, καὶ μηδὲν πλέον περιεργάζεσθαι·
 ὅμως ἵνα μὴ δόξωμεν ἀποκρίσεως ἀποροῦντες
 σιγᾶν, ἐροῦμεν ὅτι τοῦ κρείττονος ἐκνικήσαντος,
 ἄλλο εἶναι σῶμα τὸ ἐκείνου θεοειδέστερον, ὅπερ
 ἐν μὲν τῇ πληρώσει καθ' ἡμᾶς ἦν, ἐν δὲ τῇ κε-
 νώσει ὑπὲρ ἡμᾶς· δηλοῖ δὲ καὶ πρὸ τῆς σαρκώ-
 σεως ἡ μακαρία τριάς παρὰ τῷ Ἀβραάμ ἐσθίου-
 σα, καὶ πλήρωσιν δεχομένη, καὶ μὴ κενουμένη·
 ὁμοίως καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὁ σωτὴρ ἡμῶν
 πλήρωσιν δεχόμενος, κενώσεως μὴ ὑπαρχούσης,
 ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐνοικούσης θείας φύσεως τῆς πλη-
 ρώσεως ἐκδαπανωμένης· ταῦτα μὲν ἡμεῖς κατὰ
 τὴν ἡμετέραν τῆς γνώσεως ἀσθένειαν· αὐτὸς δὲ
 ὁ σαρκωθεὶς ἐπίσταται τοὺς οἰκίους τρόπους
 τῆς πληρώσεως καὶ τῆς κενώσεως· καθὼς οἶδε
 καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀπορρήτου τῶν δύο φύσεων
 μίξεως τε καὶ κράσεως ἐν ἐνὶ προσώπῳ.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

. ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

ΑΛΛΗ ΜΕΡΙΣ ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ

ΕΣ ΑΛΛΟΥ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥ.

Luc. cap. I.

Αἰνίττειται ὁ βραχίων τὸν ἐξ αὐτῆς φύνῃ λό-
γον· ὑπερηφάνους δὲ λέγει τοὺς πονηροὺς δαί-
μονας μετὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν πεισόντας δι'
ἑκταρσιν, καὶ τοὺς ἐλλήνων σοφοὺς τὴν δοκοῦ-
σαν τοῦ κηρύσματος μωρίαν μὴ προσδιξαμένους,
καὶ Ἰουδαίους πιστεῦσαι μὴ βουληθέντας· οἳ τι-
νεις διεσκορπίσθησαν διανοηθέντες περὶ τοῦ υἱοῦ
τοῦ Θεοῦ· δυνάστας δὲ τοὺς γραμματεῖς, καὶ
φαρισαίους φησὶ τοὺς τὰς πρώτοκαθιδρίας μετὰ-
διώκοντας· ταῦτα γὰρ πάντα ἠκολούθησε τῇ
προφητείᾳ· ὕψωσε δὲ τοὺς ταπεινώσαντας ἑαυ-
τοὺς ὑπὸ τὴν κραταίαν τοῦ Θεοῦ χεῖρα, ἥ τοι
τοὺς ἐθνικοὺς καὶ πεινῶντας μὲν, τὸ λεινὸς τῶν
ἀνθρώπων ἅπαν λέγει· ἐλπίμωτον γὰρ, πλὴν
Ἰουδαίων μόνων πεπλουτηκότων τῇ νομοθεσίᾳ,
καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ τῶν προφητῶν ταῖς ἐπ-
αγγελίαις· οἳ τῷ ἀξιώματι ἑπαρθέντες, καὶ

I.
v. 51.
Cod.
p. 28.

1. Χριστῷ μὴ πειθαρχήσαντες ἐξαπειστάλησαν κεινοὶ, μηδὲν ἐπιφερόμενοι, μήτε πίστιν, μήτε Γνωσιν, μήτε ἐλπίδα ἀγαθῶν ἀλλ' ἐκωπτώκασιν καὶ τῆς ἐπιτείου Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς.

II. 5.
P. 45.

Ἐπὶ μόνοις τοῖς μνήστροις ἡ σύλληψις, καὶ παράδοξος ἡ γέννησις τοῦ Ἑμμανουὴλ, καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως οὐκ ἀκολουθοῦσα νόμοις· οὐ γὰρ τέτοκεν ἡ ἀγία παρθένος ἀνθρωπίνου σπέρματος λαβοῦσα καταβολὴν καὶ τίς ὁ τοῦδε λόγος; ἡ πάντων ἀπαρχὴ Χριστὸς, ὁ δεύτερος Ἀδὰμ κατὰ τὰς γραφάς, Γεννητὸς γέγονε πνεύματος· ἵνα καὶ εἰς ἡμᾶς παραπέμψῃ τὴν χάριν· ἐμέλλομεν γὰρ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ἔτι χρηματίζειν· τέκνα θεοῦ δὲ μᾶλλον, τὴν διὰ τοῦ πνεύματος Γέννησιν ἐν πρώτῳ λαχόντες Χριστῷ· ἵνα γένηται αὐτὸς πρωτεύων ἐν πᾶσι, καθά φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος· πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας, ὅτι εἰ σαρκὶ γεγέννηται ἡ παρθένος, διέφθαρται· εἰ δὲ οὐ διέφθαρται, κατὰ φαντασίαν γεγέννηται, φαμὲν ὁ προφῆτης λέγει, ὅτι εἰσῆλθε, καὶ ἐξῆλθε, καὶ μένει ἡ πύλη κλεισμένη· καὶ εἰ ἀσυγχύτως ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἀσώρως πάντως συλληφθεὶς, ἀφθόρως γεγέννηται.

V. 7.
P. 46.

Πρωτότοκον λέγει νῦν, οὐ τὸν πρῶτον ἐν ἀδελφοῖς, ἀλλὰ τὸν καὶ πρῶτον καὶ μόνον· ἔστι

γάρ τι καὶ τοιοῦτον εἶδος ἐν ταῖς σημασίαις II. τοῦ πρωτοτόκου· καὶ γὰρ καὶ πρῶτον ἔστιν ὅτε τὸν μόνον ἡ Γραφὴ καλεῖ· ὡς τὸ, ἐγὼ εἰμι θεὸς πρῶτος, καὶ μετ' ἐμοῦ οὐκ ἐστὶν ἕτερος· ἵνα οὖν δείξῃ, ὅτι οὐ ψιλὸν ἄνθρωπον ἐγέννησεν ἡ παρθένος, ἐπήγαγεν τὸν πρωτότοκον· οὐ γὰρ ἔσχεν ἄλλον μείνασα παρθένος, ἀλλὰ τὸν τοῦ πατρὸς· περὶ οὗ καὶ θεός, καὶ πατὴρ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ βοᾷ· καὶ γὰρ πρωτότοκον θήσομαι αὐτόν· καὶ ὁ Παῦλος· ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ· εἰσβέβηκε δὲ εἰς τὴν οἰκουμένην γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ μέρος αὐτῆς χρηματίσας διὰ τὴν σάρκωσιν· καὶ τοι γὰρ μονογενὴς ὑπάρχων θεῷ ὡς, ἐπειδὴ γέγονεν ἡμῶν ἀδελφός, ταύτη τοι καὶ ὠνομάσθη πρωτότοκος, ἵνα ὡς ἀπαρχὴ τῆς τῶν ἀνθρώπων υἱοθεσίας γεγωνῇ, καὶ ἡμᾶς υἱοὺς θεοῦ γενέσθαι παρασκευάσῃ.

Ποιμέσι δὲ πρῶτον ἀποκαλύπτεται τὸ ὑπὸ v. 8.
p. 42. τῶν ἀγγέλων ὑμνούμενον μυστήριον, οἳ τινες τύπον ἑπιῖχον τῶν τὰς ἐκκλησίας μελλόντων ποιμαίνειν· αὐτοὺς γὰρ ἴδει καὶ πρῶτους ἀκούειν τὸ ἐπὶ γῆν εἰρήνην, διότι καὶ οἱ πνευματικοὶ ποιμένες ἔμελλον τὴν εἰρήνην ἐπιφωνεῖν παντὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι· ἔτι δὲ τὸ τῶν ποιμένων πρόσωπον, καὶ ἡ γενομένη διὰ τῆς ἀπο-

·11. καλύψας αὐτοῖς χαρὰ σημαίνει σαφῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πλανώμενον ἤλθε πρόβατον ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς· ποιμένας γὰρ οὐδὲν οὕτως εὐφραίνειν οἶδεν, ὡς ἡ τοῦ ἀπολωλὸτος βοσκήματος εὗρεσις· ὥστε οὐκ ἦν ἑτέρου τινὸς εὗρεῖν, ἢ τοῦ ἀρχιποιμένος Χριστοῦ· εἴτα ἐπειδὴ Βηθλεὲμ οἶκος ἄρτου ἐρμηνεύεται, ποῦ ἔμελλον οἱ ποιμένες μετὰ τὸ κήρυγμα τῆς εἰρήνης ἐπίσθαι, ἢ ἐπὶ τὸν πνευματικὸν οἶκον τοῦ οὐρανοῦ ἄρτου, τοῦτο· ἐστὶ τὴν ἐκκλησίαν; ἐν ᾗ μυστικῶς καθεκάστην ἱερουργεῖται ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς ἄρτος, καὶ ζωὴν δίδους τῷ κόσμῳ.

v. 9.
p. 50.

Ἔστι νοεῖν ὡς ἀρχάγγελος ἦν, ὁ τοῖς ποιμέσι τὴν χαρὰν εὐαγγελισάμενος· ἅμα τῇ ὑπὸ αὐτὸν στρατιᾷ καλῶν ἐπὶ τὰ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων εὐαγγέλια· καὶ τίως μονώτατος αὐτοῖς διελέγετο, μὴ ὑποπιπτούσης ταῖς αὐτῶν ὄψεσι τῆς ὑπὸ αὐτὸν στρατιᾶς, διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀόρατον.

v. 13.
p. 51.

Ἄγγελοι μὲν εἰρηνεύουσι πρὸς θεὸν, καὶ εἰσὶν ἐν ἰδραιότητι κατὰ δικαιοσύνην, καὶ ἁγιασμόν, κατ' οὐδένα τρόπον τὸ αὐτῷ δοκοῦν παραβαίνοντες· ἡμεῖς δὲ τοῖς αὐτοῦ θελήμασι τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας ἀνταναστήσαντες, πολεμίων ἐν τάξει γεγόναμεν αὐτῷ· λείλυται δὲ τοῦτο διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ γὰρ ἐστὶν αὐτὸς ἡ εἰρήνη ἡμῶν· συνῆψε γὰρ ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ τῷ θεῷ καὶ

πατρὶ τὴν ἐχθροποιὸν ἀμαρτίαν ἐκ μέσου τιθεὶς· καὶ δικαίων ἐν πίστει, καὶ καλῶν ἐγγύς, τοὺς ὄντας μακρὰν· καὶ κατ' ἕτερον δὲ τρόπον, κτίσας τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξας ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι πρὸς τὸν πατέρα· εὐδόκησε γὰρ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν αὐτῷ, συνεῖραι τι τοῖς ἄνω τὰ κάτω, καὶ ἀγέλην ἀποφῆναι μίαν τοὺς τι ἐν οὐρανῷ, καὶ τοὺς ἐπὶ γῆς· γέγονεν οὖν ἡμῖν εἰρήνη τε καὶ εὐδοκία Χριστός.

Ἰόντος τοίνυν τοῦ νόμου κατὰ γυναικὸς ἀ- π. 22.
πάσης τικτούσης ἄρσεν ἢ θῆλυ, καὶ γενικωτά-
την ἡμῖν ποιουμένου τὴν κατάρρησιν, ὑπεξαί-
ρεται τῆς δυσφημίας ἡ ἀγία παρθένος, ἥς ἐκ-
φύναί φαμέν τὸ κατὰ σάρκα Χριστὸν· θεία γὰρ,
εἴ σοι δοκεῖ, τοῦ νόμου τὸ ἀκριβὲς· γυνὴ γάρ
φησι καὶ οὐ πᾶσα τυχὸν ἀδιακρίτως, ἀλλ' ἡ-
τις ἂν σπερματισθῇ καὶ τέκῃ ἄρσεν; ἀκάθαρ-
τος ἔστω· ἐνταῦθα δὲ ἐκ πνεύματος ἁγίου τὸ
θεῖον συνέστη σῶμα, πλάστουργούμενον ἀρρή-
τως, ἐν τῇ ἀλίᾳ παρθένῳ, καὶ τῶν τῆς φύσεως
νόμων ὀλίγα πιφροντικὸς· ἥκιστα γὰρ σπερμα-
τικῆς ἰδεῖτο καταβολῆς, ὁ τῶν ἁγίων πρωτό-
τοκος, ἡ ἀπαρχὴ λαχόντων τὴν ἐκ Θεοῦ διὰ
πνεύματος ἀναγέννησιν· περὶ ᾧν εἴρηται σαφῶς,
οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς

Π. ἡ ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν διέδρα δὴ οὖν τὴν ἐκ νόμου καταβολὴν ἡ ἀγία παρθέ-
νος, σπερματισθεῖσα μὲν οὐδαμῶς, ἐνεργείᾳ δὲ
τῇ διὰ πνεύματος τὸ Θεῖον ἡμῖν ἀποκυήσασα
βρέφος.

v. 35.
p. 66.

Ῥομφαίαν δηλοῦσθαι φαμὲν ὡς ἐν εἶδει μα-
χαίρας τὸν πειρασμὸν, ἡ καὶ αὐτὸ τὸ πάθος τὸ
ἐκ τῆς ἰουδαίων ἀπονοίας ἐπενηγεγμένον τῷ Χρι-
στῷ· μονοουχὶ γὰρ ὡς ἐν εἶδει μαχαίρας ἡ ἀ-
γία παρθένος κατισφάζετο, τὸν ἐξ αὐτῆς τεχ-
θέντα κατὰ σάρκα σταυρούμενον ὁρῶσα, καὶ ἀμ-
φιγνοοῦσα εἴ γε καὶ θανάτου κρατήσει θανα-
τωθεῖς.

v. 49.

Οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ
εἶναι μέ; ᾔδει μὲν γὰρ ἡ μήτηρ αὐτοῦ μὴ τέκ-
νον εἶναι αὐτὸν τοῦ Ἰωσήφ· ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπο-
ψίαν τῶν ἰουδαίων τοῦτο φησὶ· καὶ ἐπειδὴ εἶ-
πεν, ὅτι ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὁδυνώμενοι ἐζητοῦ-
μεν σε, ὁ σωτὴρ πρὸς τοῦτο λέγει.

v. 52.
p. 68.

Οὐκ ἔστι τῶν ἐνδεχομένων εἰς ἰδίαν φύσιν
ὑποστῆναι τί τοιοῦτον τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὶ φύν-
τα λόγον· ἀλλ' ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος, τότε
λέγεται ὑπομεῖναι καὶ τὰ ἀνθρώπινα· ἡδύνατο
μὲν γὰρ ὡς Θεὸς ὢν λόγος εἰς μέτρον ἀνδρὸς
τελείου, καὶ ἐκ μήτρας αὐτῆς τὴν ἰδίαν εὐθὺς
ἀναβιβάσαι σάρκα· ἀλλ' ἦν οὐ μακρὰν τιματο-
ποιίας τὸ δρῶμενον· διὰ τοῦτο τοῖς τῆς ἀνθρω-

πότητος ἴδωσι τε καὶ νόμοις τὸ κρατεῖν ἐδίδου ἢ καὶ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς· οὕτω καὶ ἐν σοφίᾳ προκόπτειν ἂν λέγοιτο, οὐ προσθήκην σοφίας δεχόμενος, καθὼ νοεῖται Θεὸς, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ λόγου τῇ τοῦ σώματος ἡλικίᾳ συνεκτείνοντος κατὰ βραχὺ τὴν σοφίας ἔκφασιν.

Ποῦ ποτὶ προκόψει τὸ πλῆρες; ἀκούειν οὐ p. 72. καθὼ λόγος ἵστί καὶ Θεὸς προκόπτειν εἴρηται, ἀλλ' ὅτι μειζόνως αἰὲν θαυμαζόμενος, χαριέστερος τοῖς ὁρώσι διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐδείκνυτο· προκοποῦσης, ὡς ἵστί μᾶλλον εἰπεῖν ἀληθέστερον, τῆς τῶν θαυμαζόντων ἕξεως, ἥ περ αὐτοῦ τοῦ τελείου πρὸς χάριν ὡς Θεοῦ.

Ἄλλ' ὥσπερ τινος ἀνταφωγούντος καὶ λέ- ΠΙ. 4. γοντος, πῶς ἐτοιμάσομεν τὴν ὁδὸν κυρίου, ἢ πῶς εὐθείας αὐτοῦ, τὰς τρίβους ποιήσομεν; πολλὰ γάρ ἵστί τὰ μεταξὺ παρεμποδῶν τοῖς εὐ βιοῦν ἐθέλουσιν, ὁ μισόκαλος σατανᾶς, τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἡ ἀνοσία πληθὺς, αὐτὸς τῆς ἀμαρτίας ὁ νόμος ὁ ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἀνθοπλιζόμενος ταῖς εἰς τὸ ἀλᾶθὲν τοῦ νοῦ ῥοπαῖς· πολλὰ δὲ πρὸς τούτοις ἕτερα πάθη, τῆς τοῦ ἀνθρώπου διατοίας κατακρατεῖ· τί οὖν ἄρα δράσομεν, τοσαύτης δυσχειρείας κειμένης; πρὸς ταῦτα τῆς προφητείας ὁ λόγος ὑπαντᾷ λέγων· πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται κ. τ. λ.

“ Ὁ μακάριος Κύριλλος τοῦ Ἡρώδου ἐν τῇ v. 19. p. 88.

III. „ ἑρμηνεία οὐκ ἔπεμνήσθη (°)· οἶμαι δὲ καὶ εἶω
 „ ὅτι περιττῶς ὧδε κεῖται· εἰ γὰρ ἐνεκλείσθη
 „ ὁ Ἰωάννης, πῶς ἐβάπτιζεν; οὐ γὰρ ἴσμεν αὐ-
 „ τὸν ἐκλείσθεντα καὶ ἀπολυθέντα, καὶ αὖθις
 „ ἐκλείσθεντα καὶ τελειωθέντα. „

v. 22.
p. 90.

Εἰ ἐν καιρῷ τοῦ βαπτίσματος τὸ πνεῦμα τὸ
 ἅγιον δέχεται, τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων
 εἴη ἂν καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων· οὐ γάρ τοι
 καθὼ θεός ἐστιν ἀγιάζεται, τὸ πνεῦμα λαβὼν,
 αὐτὸς γὰρ ὁ ἀγιάζων ἐστίν· ἀλλὰ καθὼ πέφυ-
 κεν ἄνθρωπος, οἰκονομικῶς οὐκ ἑαυτῷ μᾶλλον,
 ἀλλ' ἡμῖν αὐτὸ δεχόμενος, ὡς ἐν ἀπαρχῇ Χρι-
 στῷ ἐπιφοιτῆσαν ἡμῖν.

IV. 4.

Ἀποσιείσται δὲ μᾶλλον ὡς περιττὸν λέγων,
 οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, τοῦτ-
 ἐστὶν ἐὰν ὁ θεὸς δύναμιν δῷ τῷ ἀνθρώπῳ, δύν-
 αται μὴ φαγεῖν, καὶ ζῆν ὡς Μωϋσῆς καὶ Ἥ-
 λίας, οἱ ῥήματι Θεοῦ ἔζησαν ἄσιτοι τεσσαρά-
 χοντα ἡμέρας· εἰ οὖν δυνατόν δίχα ἄρτου ζῆν,
 ἵνα τί ποιῶ τὸν λίθον ἄρτον; οὔτε οὖν λέγει
 οὐ δύναμαι, ἵνα μὴ ἀρνήσῃ τι τὴν ἑαυτοῦ δύν-

(°) Haec anonymi cuiusdam interpretis verba idcirco re-
 tuli, quia reapse Cyrillum commentarios scripsisse in Lu-
 cam, testantur. Ad rem quod attinet, Calmeti adnotationem
 adscribam. Hoc nonnisi multo post contigit, uti ceteri evan-
 gelistae narrant. Visum autem est Lucae hic omnia descri-
 bere, quae ad Iohannem spectant, antequam ad reliqua
 gradum faciat.

αμιν, οὔτε ὅτι δύναμαι, ἵνα μὴ γνεὺς ἔκεινος ιγ.
ὅτι θεός ἐστιν, ᾧ μόνῳ τὰ τοιαῦτα δυνατὰ,
ἀποστῇ ἀπ' αὐτοῦ.

Ὅρα δὲ πῶς κακούργως πειράζεται διὰ τῆς γ. 10.
χρήσεως τῶν γραφῶν καθελεῖν τὴν δόξαν τοῦ
κυρίου, ὡς δεομένου ἀγγελικῆς βοηθείας· ὡς
μέλλοντος προκόπτειν, εἰ μὴ ἄγγελοι αὐτῷ βοη-
θεῖεν· οὐ γὰρ περὶ τοῦ Χριστοῦ εἴρηται ἡ χρῆ-
σις τοῦ ψαλμοῦ, οὐδὲ γὰρ δεῖται ἀγγέλων δε-
σπότης· τὸ δὲ πτερύγιον οἰκοδόμημα ἦν ὑψηλὸν
ἄγαν, παρωκοδομημένον τῇ πλευρᾷ τοῦ ἱεροῦ.

Σαφῶς διὰ τούτων δηλοῖ, ὡς τὸ τῆς κενώ- γ. 18.
σεως ὑφειμένον, καὶ ὑποβεβηκός, καὶ αὐτὸ τὸ ρ. 115.
Χριστὸς ὄνομά τε, καὶ πρᾶγμα δι' ἡμᾶς κατ-
εδέξατο· τὸ γὰρ πνεῦμα φησὶν, ὅπερ ἐστὶ φυ-
σικῶς ἐν ἐμοὶ διὰ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ
τῆς θεότητος, τοῦτο ἐπ' ἐμὲ παραγέγονεν καὶ
ἐξωθεν ὥσπερ καὶ ἐν Ἰορδάνῃ ἐν εἵδει περιστέ-
ρᾳς ἐπεφοίτησεν, οὐχ ὡς μὴ ὑπάρχον ἐν ἐμοὶ·
ἀλλ' οὐ εἵνεκεν ἔχρισέ με· τίνας δὲ εἵνεκεν χρι-
σθῆναι προείλετο; ἡμῶν τῶν ἐρήμων γενομένων
τοῦ πνεύματος διὰ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἀπόφα-
σιν, τὸ οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμα μου ἐν τοῖς
ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκα.

Ταῦτα ὁ ἐνανθρωπήσας τοῦ θεοῦ λόγος φη- ρ. 116.
σὶ· θεὸς γὰρ ὢν ἀληθινὸς ἐξ ἀληθινοῦ θεοῦ τοῦ
πατρὸς, καὶ δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἀτρέπτως γε-

iv. γονῶς, μεθ' ἡμῶν κίχρισται τῷ ἑλαίῳ τῆς ἀγαλλιásiως, τοῦ πνεύματος αὐτῷ παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἐπιφοιτήσαντος ἐν εἵδει περιστερᾶς· πάλαι μὲν γὰρ συμβολικῶς ἐχρίοντο βασιλεῖς τε καὶ ἱερεῖς, ἀγιασμοῦ τινὰ μετοχὴν ἐκ τούτου κερδαίνοντες· ὁ δὲ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας, τῷ νοητῷ τῆς ἀγαλλιásiως ἑλαίῳ, καὶ αὐτῇ τῇ τοῦ πνεύματος ἐπιφοιτήσει ἐχρίσθη· τοῦτο ἡμῖν λαμβάνων, οὐχ ἑαυτῷ· καὶ γὰρ ἀποπτάντος τοῦ πνεύματος, καὶ μὴ καταδείναντος ἐν ἡμῖν διὰ τὸ εἶναι ἡμᾶς σάρκα, πένθους ἦν πλήρης ἡ γῆ, ὅτε μετουσίᾳς ἐστερημένη Θεοῦ.

p. 117. Ἐκήρυξε δὲ καὶ αἰχμαλώτοις ἄφεισιν, ἣν καὶ ἐνήρῃσει, δήσας τὸν ἰσχυρὸν τὸν τυραννικῶς καταδυναστεύσαντα τοῦ γένους ἡμῶν σαττανᾶν, καὶ τὰ σκεῦη αὐτοῦ διαρπάσας ἡμᾶς.

v. 21.
p. 119. Οὐδὲν τῶν περὶ αὐτοῦ γεγραμμένων ὁρθῶς νοοῦντες Ἰουδαῖοι, ἔθος εἶχον λέγειν τὰς ἐπ' αὐτῷ προφητείας πείρας λαβεῖν ἐπὶ τισὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐνδόξως βεβασιλευκότων, ἢ τῶν ἀγίων προφητῶν· ἵνα οὖν μὴ λέγωσί τι πάλιν τοιοῦτον περὶ τῆς εἰρημένης προφητείας, ἀναγκαίως φησὶ· ὅτι σήμερον αὕτη ἡ γραφὴ πεπλήρωται ἐν τοῖς ὡσὶν ὑμῶν· ἑαυτὸν ἐναργῶς δεικνὺς ἐν τούτοις τὸν διὰ τῆς προφητείας προηγορευμένον· αὐτὸς γὰρ εὐηγγελίστατο τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, οἳ ἦσαν

πτωχοὶ μηδὲν ἔχοντες, μὴ νόμον, μὴ προφήτας· ἢ καὶ πᾶσι τοῖς μὴ πλοῦτον ἔχουσι πνευματικόν, αὐτὸς αἰχμαλώτους ὄντας ἐρρύσατο, τὸν ἀποστάτην τύραννον καθελὼν· αὐτὸς ἐνήστραψε τὸ νοητὸν καὶ οὐράνιον φῶς τοῖς ἐσκοτισμένοις τὴν καρδίαν· ἐγὼ γὰρ φησι φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλάλῃ· αὐτὸς ἀπέλυσε τῶν τῆς ἀμαρτίας δεσμῶν, τοὺς τεθραυσμένην ἔχοντας τὴν καρδίαν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν αὐτὸς ὑπέδειξε ζῶν, καὶ τὴν δικαίαν ἠπειλήσει κρίσιν· ἐνιαυτὸν γὰρ δεκτὸν, τὴν προτέραν αὐτοῦ οἶμαι λείψεται παρούσῃαν, ἡμέραν δὲ ἀνταποδόσεως τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν.

Post recitatum Cyrilli locum, quem nos ex. v. 4. hibuimus in libro nostro pag. 54. θαυμάσωμεν etc. anonymus quidam interpres novum Cyrilli commentario dat testimonium sic: " θαυμαστήν
„ τινὰ διωρίαν λέγει Ὁριγένης εἰς τὸ προφη-
„ τικὸν ῥητὸν τοῦ θείου Ἱερεμίου, ὅπερ ἄνωθεν
„ ἐξηγήσατο ὁ ἅγιος Κυρίλλος, τὸ, ἰδοὺ ἐγὼ
„ ἀποστέλω ἀλιεῖς πολλοὺς, λέγει κύριος, καὶ
„ ἀλιεύσουσιν αὐτούς· καὶ μετὰ ταῦτα ἀποστέ-
„ λῶ θηρευτὰς πολλοὺς καὶ θηρεύσουσιν αὐ-
„ τοὺς. „

Ἦρκει μὲν γὰρ, καὶ σιωπῶντος τοῦ λιπροῦ, p. 132.
 αὐτὴ τοῦ πράγματος ἡ φύσις ἀπαγγεῖλαι πᾶσι τοῖς εἰδόσιν αὐτὸν τὴν τοῦ θεραπεύσαντος

ν. δύναμιν· αὐτὸς δὲ παραγγέλλει μηδενὶ εἰπεῖν, ἵνα μάθωσιν οἱ τὴν τῶν ἰαμάτων χάριν ἐκ θεοῦ δεχόμενοι, μὴ τὰς παρὰ τῶν θεραπευομένων εὐφημίας αἰτεῖν· μήτε μὴν τοὺς παρὰ τινων ἐπαίνους, ἵνα μὴν εἰς ὑπεροψίαν ἐκπέσοιεν, τὸ πάντων τῶν κακῶν ἔσχατον πάθος.

ν. 31.
p. 143.

Δι' ἣν δὲ αἰτίαν ἐπιλαμβάνονται οἱ φαρισαῖοι τοῦ σωτῆρος ἀμαρτωλοῖς συνεσθιόντος; ὅτι νόμος ἦν διαστέλλειν ἀνὰ μέσον ἁγίου καὶ βεβήλου, τοὔτέστιν ἡδισμέγον μὴ συναναμίγνυσθαι βεβήλοις· τοῦτον ἐκδικοῦντες δῆθεν τὸν νόμον ἐνεκάλουν· τὸ δὲ ἦν φθόρος κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ φιλοσκωμμοσύνη· δείκνυσιν οὖν αὐτοῖς, ὅτι οὐχ ὡς κριτῆς πάριστι νῦν, ἀλλ' ὡς ἱατρός· καὶ ποιεῖ τὸ ἐπιβάλλον τῇ ἱατρικῇ συνὼν τοῖς ἰάσειως διομένοις· ἐπειδὴ δὲ τοῦ πρώτου τὸν λόγον ἐδέξαντο, καὶ ἕτερον προστίθεασιν αἰτιώμενοι τὸ μὴ νηστεύειν τοὺς μαθητὰς, ἐντεῦθεν βουλόμενοι πορίσασθαι λαβὴν κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἀκούουσι πάλιν, νυμφὼν ἐστὶ νῦν, καιρὸς κλήσεως, καιρὸς διδασκαλίας· ἀνατρέφονται οἱ παῖδες, Γαλουχοῦνται οἱ κεκλημένοι, οὐκ ἔχει καιρὸν ἡ νηστεία.

vi.
p. 153.

“ Ζήτησον τοὺς λόγους τῆς δωδεκαρίθμου
 „ τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς ἐν τῷ ιθ' κεφαλαίῳ
 „ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου, καὶ περὶ
 „ τὰ μέσα τοῦ ἐβδόμου κεφαλαίου τοῦ παρόν-

„ τος εὐαγγελιστοῦ, ἔνθα ὁ Χριστὸς λαβὼν VI.
 „ τὸ βιβλίον Ἡσαίου τοῦ προφήτου ἀνέγνω· εὐ-
 „ ρήσεις γὰρ ἐκεῖ ἐρμηνείαν θαυμαστὴν τοῦ ἁ-
 „ γίου Κυρίλλου (*), ἣν ποιεῖται εἰς τὸ κηρύ-
 „ ξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτὸν ὡσαύτως καὶ ἐν
 „ λδ' κεφαλαίῳ τοῦ αὐτοῦ τούτου εὐαγγελι-
 „ στοῦ· ἰστίον δὲ ὅτι καὶ κατὰ τὸν τύπον τῶν
 „ δώδεκα βοῶν, τῶν βαστάζοντων τὴν ὑπὸ Σο-
 „ λομῶντος κατσκευασθεῖσαν θάλασσαν ὁ τῶν
 „ ἀποστόλων ὀρίζεται ἀριθμὸς· καὶ γὰρ ἀνά
 „ τρεῖς ἐκ τεσσάρων μερῶν ταύτην βαστάζοντες
 „ τὴν τῆς ἀγίας τριάδος κήρυκα, καὶ τὴν δι'
 „ αὐτῶν τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἐκπομπὴν εἰς
 „ τὰ τέσσαρα τῆς Γῆς πέρατα· καὶ Ἰὰρ καὶ διὰ
 „ τῆς θαλάσσης ἐκείνης ἡ νοητὴ τοῦ βαπτίσμα-
 „ τος θάλασσα, ἡ ἀποκαθαίρουσα τὸν κόσμον
 „ ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ ἐκ τοῦ νοητοῦ συστάσα
 „ Σολομῶντος, εἰκονίζεται. „

Πάλιν ἀπροσδιορίστως οἱ πεινῶντες μέγα V. 21.
P. 157.
 μὲν οὖν τὸ πεινῆν καὶ διψῆν τὴν δικαιοσύνην,

(*) Idcirco rursus hunc anonymi interpretis tractum con-
 servavimus, quia Cyrilli operi praesenti dat testimonium. Et
 quidem ex illis verbis *ζητησον τοὺς λόγους, quare vel inspi-*
ce sermones etc. videtur fortasse Cyrillus commentationes suas
 ad Lucam fecisse per homilias ad populum, cuiusmodi sunt
 illae in Hieremiam, et illae Chrysostomi. Huius vero rei alia
 quoque, sed raro, apparent indicia in his commentariis,
 quos nos e Nicetae plerumque catena detraximus.

- VI. ὃ πρόκειται ἐν τῷ Ματθαίῳ, δηλοῦν ὅτι καθάπερ τινος τροφῆς καὶ ποτοῦ, μεταποιεῖσθαι δεῖ τῶν εἰς εὐσεβειαν σπουδασμάτων· τοῦτο γὰρ ἡ δικαιοσύνη δηλοῖ· χορτασθήσονται γὰρ, τοῖς δοθησομένοις νοητοῖς τε καὶ πνευματικοῖς ἀγαθοῖς ἐντροφῶντες· ἀλλ' ἔδει πάντως τοῖς οὕτω πτωχεύουσι, καὶ τὴν τῶν ἀναγκάων ἑπακολουθεῖν σπάνιν, καὶ μόλις αὐτοὺς εὐπορεῖν τροφῆς.
- V. 24. Καί τοι πάλιν ἐν τῷ Ματθαίῳ φησὶ, μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται· ἐνταῦθα δὲ τοὺς πεινῶντας ἀπλῶς, μακαρίους ἔσσεσθαι φησὶ· ἐπειδὴ δὲ χρὴ ταῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημέναις ἐκδόσεσιν ἐπομένην ἀποφῆναι καὶ τὴν ἐν τούτοις διάνοιαν, πάλιν ἐκεῖνο φημὲν· ἐμακάρισεν ὁ σωτὴρ τοὺς τὴν ἐξελούσιον ἀγαπῶντας πτωχεῖαν, ὑπὲρ γε τοῦ καλῶς καὶ ἀπερισπάστως τὸν ἀποστολικὸν διανῦσαι δρόμον· τῷ γὰρ μὴ ἔχειν χρυσίον ἢ ἀργύριον ἐν ταῖς ζώναις, ἢ δύο χιτῶνας, ἔπιται πάντως πλείστης ὅσης αὐτοὺς ἀνασχέσθαι σκληραγωγίας· φορτικὸν δὲ τοῦτο τοῖς ἐν πένῳ καὶ διωγμοῖς ταύτῃ τοι καὶ μάλα εἰκότως ὁ καρδίας εἰδὼς, μικροψυχεῖν οὐκ ἔῃ πρὸς τὰ ἐκ τῆς πτωχείας συμβαίοντα· τοὺς γὰρ νῦν πεινῶντας τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας ἕνεκα, χορτασθῆσθαι φησὶ, τοῦτέστι τοῖς δοθησομένοις ἐν

τρυφήσουσιν ἀγαθοῖς, νοητοῖς δὲ δηλονότι καὶ VI.
πνευματικοῖς.

Ἵνα μὴ τυφλοὶ τυφλῶν εἶεν ὁδηγοί· οὐ γὰρ V. 39.
P. 166.
οἱ ἐν σκότῳ τῆς ἀγνοσίας ἐνισχημένοι, τοὺς τὰ
ὁμοία νοσοῦντας, εἰς τὴν τῆς ἀλήθειας ἐπίγνω-
σιν ὁδηγήσειν· εἰ γὰρ τοῦτο βουληθεῖεν, εἰς
τὸν βόθρον τῶν παθῶν ἀμφοτέροι ἐγκυλισθήσου-
νται· εἴτα τὸ φιλόκομπον πάθος τῆς ἀλαζονείας
τῶν πολλῶν ἀναιρῶν, ἵνα μὴ τὴν τῶν διδασκόν-
των φιλονεικοῖεν ὑπερβαίνειν τιμὴν, ἐπήγαγεν·
οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ·
εἰ γὰρ Γένοιτο, φησὶν, εἰς τοῦτο προελθεῖν τι-
νὰς, ὥστε καὶ ἰσάμιλλον τοῖς παιδεύουσι κα-
τακτήσασθαι ἀρετὴν, εἰς τὸ τῶν διδασκόντων
στήσονται μέτρον, κακείνων ἴσονται μιμηταί.

Δεῖ γὰρ διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ἀσκήσεως βε- V. 46.
P. 167.
βαιοῦν ἑαυτοὺς τοῖς τοῦ κυρίου παραγγέλμα-
σιν, ἵνα μὴ καθάπερ βιαίων ὑδάτων προσβα-
λοῦσα ἡδονὴ, σαθρὰ τὰ ἐν ἡμῖν δόγματα δια-
σκεδάσῃ· ἀλλ' ἐνευδοκιμήσῃ τοῖς ἐναντίοις πράξ-
μασιν, ἀκατάλυτος οὖσα ἡ ἀρετὴ καὶ μὴ τῷ
πτῶματι περιφανεῖς, ἀλλὰ τῇ νίκῃ γενώμεθα·
περιφανὲς γὰρ καὶ τὸ πτῶμα τῶν μεγάλα δε-
διδαγμένων, ὅταν μεγάλων ἀποπίπτωσιν.

Μὴ σχῆμα ἔχει περίβλεπτον; μὴ βασιλικὸν VII. 25.
P. 178.
ἀξίωμα; μὴ βασιλικὰς εἶχεν ἐντολὰς; καὶ Γράμ-
ματα, καὶ δόγματα, καὶ νόμους ἐπεφéréτο βα-

VII. σιλικούς; μὴ λαμπρὸς ἦν κατὰ τὸ φαινόμενον; οὐχὶ τρίχυνον ἱμάτιον ἐφόρει; οὐκ αὐτοσχέδιον εἶχε τροφήν; μή τι τοιοῦτον προειρέψατο ὑμᾶς ἐκεῖ ἀπειθεῖν; εἰ δὲ ὡς εἰς προφήτην χρησίμως ἐξήλθετε, καὶ λέγω ὑμῖν καὶ περισσότερον προφήτου· ὁ μὲν γὰρ προφήτης προλέγει μόνον, οὗτος δὲ οὐ μόνον ἤξοντα προμεμήνυκεν, ἀλλὰ καὶ ὑπέδειξεν εἰσὼν· Ἰδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· ἄγγελον δὲ τὸν Ἰωάννην καλεῖ, οὐχ ὅτι ἦν ἄγγελος, ἀνθρώπος γὰρ ἦν τὴν φύσιν, ἀλλ' ὅτι ἀγγέλου ἔργον ἐποίησεν, ἀγγέλλων τοῦ Χριστοῦ τὴν παρουσίαν· εἴτα τὰ περισσότερον προφήτου παρατιθέμενος, τὸ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου ἔμπροσθέν σου, διηγεῖται· μίζων γὰρ προφήτου ὁ μαρτυρούμενος ὑπὸ Θεοῦ, ὅτι ἄγγελος αὐτοῦ ὢν ἀποστέλλεται πρὸ προσώπου τοῦ Χριστοῦ κατασκευάσων τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· μαρτυρία γὰρ μεγάλη περὶ Ἰωάννου, καὶ περισσότερον προφήτου· ὅτι προφητευομένου τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσεσθαι, καὶ οὗτος συμπροειφητεύθη αὐτῷ, ὡς προειλευσόμενος αὐτοῦ ὁ ἄγγελος.

γ. 28.
P. 179.

Ὁ μὲν γὰρ μακάριος Ἰωάννης ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ὅσοι πρὸ αὐτοῦ γεγόνασιν γεννητός ἐστι γυναικὸς· οἱ δὲ τὴν πίστιν προσκαήμενοι, οὐκέτι γεννητοὶ γυναικῶν, ἀλλ' υἱοὶ Θεοῦ χρηματίζουσιν· ὅσοι γὰρ φησὶν ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν

αὐτοῖς ἔξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οἱ οὐκ VII.
 ἐξ αἱμάτων, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν· καὶ ὁ
 Παῦλος· ὅτι δι' ἐστὶ υἱοὶ, ἔξαπέστειλεν ὁ θεὸς
 τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις αὐ-
 τῶν κράζον, ἀββᾶ ὁ πατήρ· ὅτι γὰρ ἀνεβίω Χρι-
 στὸς σκυλεύσας τὸν ἄδην, τότε τοῖς πιστεύου-
 σιν εἰς αὐτὸν τὸ τῆς υἱοθεσίας δίδωκε πνεῦμα,
 καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς·
 ἐνεφύσησε γὰρ αὐτοῖς λέγων, λάβετε πνεῦμα
 ἅγιον· ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται
 αὐτοῖς· καὶ τὰ ἐξῆς· ἵπειδὴ γὰρ ὅλως γεγόνα-
 σι θείας κοινωνοὶ φύσεως, τὸ δεσποτικὸν καὶ
 κατ'ἐξουσίαζον τῶν ὅλων πλουτήσαντες πνεῦμα,
 ταύτῃ τοι καὶ Θεοπρεπὲς ἀξίωμα περικεκατα-
 ῥαφέναι, τὸ ἀφίεναι φημί τὰς ἁμαρτίας ὧν ἂν
 βούλωνται, κρατεῖν δὲ καὶ τὰς ἐτέρων· ὅτι δι'
 πρὸ τῆς ἀναφοιτήσεως οὐκ ἦν ἐν ἀνθρώποις τῆς
 υἱοθεσίας τὸ πνεῦμα, ὁ πάνσοφος εὐαγγελιστὴς
 Ἰωάννης δηλοῖ λέγων· οὐδέπω γὰρ ἦν πνεῦμα
 ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη· δόξαν,
 τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν
 ἀνοδὸν λέγων· ἐκεῖ γὰρ ἀναφοιτήσας ὁ μονογε-
 νὴς τοῦ Θεοῦ λόγος ἐπεμψεν ἡμῖν ἀνθ' ἑαυτοῦ
 τὸν παράκλητον, καὶ ἐν ἡμῖν ἐστὶ δι' αὐτοῦ·
 καὶ τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξεν, εἰπὼν· ἵάν μὴ ἀπέλ-
 θω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλιύσεται πρὸς ὑμᾶς·
 λοιπὸν οὗν κἄν ἐλάττους ὦμεν τῶν τὴν ἐν νό-

VII. μὴ δικαιοσύνην ἐχόντων, κατὰ γε τὴν τῆς ζωῆς ἀστειότητά φημι, ἀλλ' ἐν μείζοσι γεννητῶν γυναικὸς διὰ Χριστόν.

v. 32.
p. 181.

Ἦλθον γὰρ οἱ προφῆται τὰ ἐσόμενα προαναφωνοῦντες σκυθρωπὰ, καὶ πρὸς θρῆνον διεγερτικά· εἶτα μετ' ἐκείνους ἐλήλυθεν ὁ Χριστὸς, καὶ οἱ ἀπόστολοι αὐλοῦ δίκην ἐξηχοῦντες τὸ τῆς βασιλείας κήρυγμα, καὶ τὴν χάριν τῆς μετανοίας· ἀλλ' οἱ σκληροκάριοι ἰουδαῖοι οὐ μόνον οὐκ ἐκόψαντο ἐπὶ τοῖς προτέροις, ἀλλ' οὐδὲ ὠρχήσαντο ἐπὶ τοῖς δευτέροις, μηδὲν ἔργον ἀρετῆς διαπραξάμενοι.

VIII. 30.
p. 202.

Ὁ διὰ τῆς Μωϋσείως νομοθεσίας εἰσὼν τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, ἡμῖν δὲ ἐπιτάξας καὶ τοὺς ἐχθρούς ἀγαπᾶν, ἄρα αὐτὸς ὠλιγώρει τῆς εἰς τὴν μητέρα τιμῆς, καὶ ἀπωθεῖται τὴν εἰς τοὺς ἀδελφούς ἀγάπην; οὐδαμῶς· τί οὖν ἄρα διδάξαι βούλεται; εἰς ὕψος αἶρει μέγα τὴν εἰς ἀνθρώπους ἀγάπην, οἵπερ ἂν ἐθέλοιεν τοῖς αὐτοῦ πείθεσθαι νόμοις· καὶ τὰς ἀνωτάτω τιμὰς ὀφείλειν ἡμῖν βούλεται, ὡς μητράσι καὶ ἀδελφοῖς· εἰ γὰρ μητέρα καὶ ἀδελφούς αὐτοῦ εἶναι φησὶ τοὺς ἀκούοντάς τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ποιῶντας αὐτὸν, πῶς οὐχ ἅπασιν ἐνεργές, ὡς ἐκ χειρὸς ἐκείνου, καὶ ἀξιόληπτον χαρίζεται τὴν ἀγάπην τοῖς ἐπομένοις αὐτῷ; οὕτω γὰρ ἦν πείσαι

πάντας ἥκειν ἐπὶ τὸ βούλεισθαι τοῖς αὐτοῦ κα- VIII.
ταπειθισθαι λόγοις.

Ἐνταῦθα μοι βλέπε μετὰ πίστεως ὀλιγοπι- v. 24.
στίαν, πιστεύουσι μὲν γὰρ, ὅτι σῶσαι δύναται p. 204.
ὡς δὲ ὀλιγόπιστοι λέγουσιν, ὅτι ἀπολλύμεθα·
οὐ γὰρ ἐνὴν ἀπολείσθαι ποτὶ συνόντος αὐτοῖς
τοῦ πάντα ἰσχύοντος.

Ὡς γὰρ ἐτέρων ἤδη προαπεισταλμένων, οἱ v. 31.
καταληφθέντες τὸ χρῆμα ἐπιφρίκεισαν. p. 211.

Τί ἂν γένοιτο ἴσον εἰς εὐθυμίας δύναμιν, εἰ IX. 26.
ἰπαισχύνεται τις ὁ κριτὴς ὡς ἰσοφείλων τὸν p. 240.
τῆς εὐπειθείας μισθόν, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγά-
πης τὰ γέρα; φόβον δὲ ἐνθεῖναι βούλεται, λέ-
γων ἰλεύσεσθαι μετὰ δόξης τῆς πατρικῆς καὶ
ὑπὸ τῶν ἀγίων ἀγγέλων δορυφορούμενον.

Οὕτω τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν ἰσχηκότας τοὺς v. 27.
μαθητὰς, εἰχὸς ἦν ἀνθρωπίναις ἀσθενείαις περι-
πειεῖν, καὶ τι τοιοῦτον περὶ αὐτοῦ ἐννεοηκό-
τας εἰπεῖν πῶς ἀρνήσεται τις ἑαυτὸν; ἢ πῶς
ἀπολέσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εὕρησει πάλιν αὐ-
τὴν; τί δὲ τοῖς τοῦτο παθοῦσι τὸ ἰσοστατοῦν
ἔσται γέρας; ἵνα τοίνυν τῶν τοιούτων αὐτοὺς
ἀποστήσῃ λογισμῶν, καὶ οἷον μεταχαλκεύσῃ
πρὸς εὐανδρίαν, τῆς ἰσομένης αὐτῆς εὐκλείας
ἐπιθυμίαν ἐντεκῶν φησὶν· λέγω δὲ ὑμῖν, εἰσὶ τι-
νες τῶν ὧδε ἐσθηκότων, καὶ τὰ ἐξῆς βασιλείαν
δὲ θεοῦ αὐτὴν τὴν θείαν λέγει τῆς δόξης, ἐν ᾗ

ικ· καὶ αὐτὸς ὀφθῆσεται καθ' ὃν καιρὸν ἐπιλάμψει
 τοῖς ἐπὶ γῆς· ἥξει γὰρ ἐν δόξῃ, καὶ τοῦ θεοῦ,
 καὶ πατρὸς, καὶ οὐκ ἐν σμικροπρεπείᾳ τῇ καθ'
 ἡμᾶς· ταῦτα ὑποσχόμενος ἀνείσιν εἰς πὸ ὄρος,
 τρεῖς αὐτῶν τοὺς ἀπολείκτους ἔχων· εἴτα μετα-
 πλάττεται πρὸς ἐξαίρετόν τινα καὶ θεωρητῇ
 λαμπρότητα, ὥστε καὶ ἱμάτισμόν αὐτοῦ τῇ τοῦ
 φωτὸς προσβολῇ διαλάμψαι, καὶ ὅσον ἀπαστρά-
 ψαι δοκεῖν· εἴτα Μωϋσῆς, καὶ Ἡλίας περιεστῆ-
 χότες τὸν Ἰησοῦν προσελάλουν ἀλλήλοις τὴν
 ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν, φησὶν, ἐν
 Ἱερουσαλὴμ, τοῦτέστι τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκono-
 μίας τὸ μυστήριον, καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ σπαιροῦ σω-
 τήριον πάθος· καὶ γὰρ ἔστιν ἀληθὲς, ὅτι ὁ διὰ
 Μωϋσεώς νόμος καὶ τῶν ἀγίων προφητῶν ὁ λό-
 γος, τὰ Χριστοῦ μυστήριον προανέδειξαν· ὁ μὲν
 ἐν τύποις, καὶ σκιαῖς· οἱ δὲ πολυτρόπως προη-
 γορευκότες, ὡς καὶ ὀφθῆσεται κατὰ καιροὺς ἐν
 εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς, καὶ τῆς πάντων ἵκεν σω-
 τηρίας οὐ παραιτήσεται τὸν ἐπὶ ξύλου θάνα-
 τον· οὐκοῦν ἡ Μωϋσεώς καὶ Ἡλιοῦ παράστασις,
 καὶ τὸ προσλαλεῖν ἀλλήλοις αὐτοὺς, οἰκονομία
 τίς ἦν, εὖ μάλα δεικνύσα, δορυφορούμενον μὲν
 ὑπὸ νόμου καὶ προφητῶν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰη-
 σοῦν Χριστόν, ὡς καὶ νόμου καὶ προφητῶν δε-
 σκότην, προδειχθέντα δὲ παρ' αὐτῶν, δι' ὧν
 ἀλλήλοις συναυτὰ προεικήρυττον· ἀλλ' οἱ μὲν μα-

καίριοι μαθηταὶ βραχύ πως ἀπονυστάζουσι, τῇ ἱ. προσευχῇ σχολάζοντες τοῦ Χριστοῦ· εἴτα δια-
γρηγορήσαντες, θεωροῦσι τὴν οὕτω παράδοξον
καὶ σιωπὴν μεταβολὴν· οἰηθεὶς δὲ ἴσως ὁ θε-
σπίσιος Πέτρος, ὅτι τάχα ἔστιν ὁ καιρὸς τῆς
βασιλείας τοῦ θεοῦ, ἀποδέχεται μὲν τὰς ἐν τῷ
ὄρει διατριβὰς· σιπνὰς δὲ τρεῖς δεῖν γενέσθαι
φησὶ· ἀλλ' οὐκ ἔδει, φησὶν, ὃ λέγει· οὐ γὰρ ἦν
καιρὸς τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καὶ τοῦ λα-
βεῖν τοὺς ἀγίους τῆς ἐπηγγελμένης ἐλπίδος τὴν
μέθεξιν· οὕτως οὖν ἐν ἀρχαῖς ἔτι τῆς οἰκονο-
μίας, πῶς ἦν εἰκὸς κατὰλῃξαι τὸν Χριστὸν τῆς
εἰς τὸν κόσμον ἀγάπης, ἀποφοιτήσαντα τοῦ πα-
θεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ; σέσωκε γὰρ τὴν ὑπ' οὐρανὸν,
καὶ αὐτὸν ὑπομείνας τὸν κατὰ σάρκα θάνατον,
καὶ διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως κατὰργήσας
αὐτὸν· οὐκ ἔδει τοιγαροῦν ὁ Πέτρος, ὅπερ ἔφη

Ἐπειδὴ ἤκουον, ὅτι δεῖ ἀνάστῃναι τὴν ἡμέ-
τεραν σάρκα, ποίω δὲ σχήματι ἄδηλον ἦν, ἵνα
δῶ δεῖγμα τῆς μεταβολῆς αὐτὸς ἑαυτοῦ τὴν
σάρκα μετέβαλεν, ἵνα ἡμῖν τὴν ἐλπίδα βεβαιώ-
σῃ· μεταμορφοῦται τοιγαροῦν ἔμπροσθεν αὐτῶν·
πιπράχθαι δὲ φαμὲν τὴν μεταμόρφωσιν αὐτοῦ,
οὐχὶ δὴ ποὺ τὸ σχῆμα τὸ ἀνθρώπινον ἀποβα-
λόντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ δόξης τινὸς φωτει-
νοῦς περιστελλούσης αὐτὸ, καὶ τὸν ἀτιμώτατον
τῆς σαρκὸς χαρακτῆρα μετὰχρυνύσης ὥσπερ εἰς

v. 29.
p. 244.
11

ΙΧ ὅψιν εὐκλειστέραν, κατὰ τὸ, σπείρεται ἐν ἀτιμία, ἐλείρεται ἐν δόξῃ, παρὰ τοῦ θείου Παύλου καλῶς εἰρημένον· νῦν μὲν γὰρ αὐτὸ τοῦτο σὰρξ ἐστὶ γυμνή, οὐ δόξῃ τινὶ κατακιχρωσμένη, οὐ λαμπρότητι φυσικῇ κατηγλαϊσμένη, ψιλὴν δὲ καὶ μόνην τὴν ἐκ φύσιως ἀδοξίαν τε ὁμοῦ καὶ ἀσθένειαν ἔχουσα· κατὰ δὲ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν ἐξαλλαγὴ τις ἔσται θιοκριπῆς, καὶ δόξης οὐ σχήματος μεταβολή· Θείας γὰρ δόξης ἐπιβλήμασι περιστράψει λοιπὸν· ἐκλάμψουσι γὰρ οἱ δίκαιοι καθάπερ ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνὴν· ἐκείνης οὖν τῆς μελλούσης δόξης ὑπόδειγμα παριδήλου ἢ παραδειχθεῖσα τοῖς μαθηταῖς μείμωρφοις· καὶ σωματικῶς ἐπιδείκνυτο πρὸς τὸ καὶ τοῖς θνητοῖς αὐτῶν εἰς Θεὸν ὑποποιεῖν ὀφθαλμοῖς, εἰ καὶ τὴν ὑπερβολὴν οὐκ ἤνευχαν τῆς λαμπρότητος.

γ. 35.
p. 250.

Πέπραχται τι καὶ ἕτερον χρήσιμον εἰς βεβαίωσιν τῆς ἐπ' αὐτῷ πίστεως τοῖς τε μαθηταῖς καὶ πᾶσιν ἡμῖν· ἐκ νεφέλης γὰρ ἤνωθεν ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς κατεπέμφθη φωνὴ λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε· καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὐρίθη, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς ἰσχυρὸς μόνος· Μωϋσείως δὲ καὶ προφητῶν μᾶλλον, αὐτοῦ ἀκούειν ἐπιτάττει· ἵνα δὲ μὴ συκοφαντῇται παρὰ τινων ἡ ἀλή-

Θεῖα λιγόντων, ὅτι Μωϋσείως μᾶλλον ἀκούειν ἢ αὐτοὺς προστέταχεν, ἐπισημήνατο ὁ εὐαγγελιστὴς λέγων· ὅτι ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὐρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος· αὐτοῦ τοιγαροῦν προστέταχεν ἀκούειν· καὶ γὰρ ἴδ' ἵν' αὐτὸς τέλος νόμου καὶ προφητῶν διὸ καὶ πρὸς Ἰουδαίους ἔλεγεν, εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἡμοί· περὶ γὰρ ἡμοῦ ἰκεῖνος ἔγραψεν· πίπτουσι δὲ οἱ μαθηταὶ ὑπὸ δέματος ἀκράτου· ἵνα πάλιν, καὶ διὰ τούτου μάθωμεν, ὡς ἀναγκαιοτάτη τοῖς ἐπὶ γῆς ἢ τοῦ σωτῆρος διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως πέφηνε μεσιτεία· εἰ μὴ γὰρ γέγονε καθ' ἡμᾶς, τίς ἂν ἤνεγκεν ἄνωθεν προσλαλοῦντα τῷ θεῷ, καὶ τὴν ἄφραστον αὐτοῦ δόξαν, καὶ οὐδενὶ τάχα τῶν γηγενῶν φορητὴν, ἐκφαίνοντα; φῶς γὰρ οἰκεῖν αὐτὸν ἀπρόσιτον, καὶ ὁ θεοπέσιος φησὶ Παῦλος.

Οὐκ ἀμώμητον οὗτος τὴν πρόσοδον ἐποίησατο, κατεβόησε γὰρ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων μαθητῶν, ὡς μὴ ἰσχυσάντων ἐπιτιμῆσαι τῷ δαιμονίῳ· ἴδ' ἵν' αὖτις τιμῶνται μᾶλλον τὸν Ἰησοῦν τὴν παρ' αὐτοῦ αἰτεῖν ἐπικουρίαν· διὸ φησὶν ὁ Χριστὸς, ὃ γινεῖται ἄπιστος· διὰ τὴν σὴν λέγων ἀπίσταν οὐκ ἐνέργηκεν ἡ χάρις· ὅτι γὰρ χρὴ μετὰ πίστεως καὶ Χριστῷ προσεῖναι, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ τὴν τοῦ δύνασθαι θαυματουργεῖν χάριν λαβοῦσιν, αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξε, πανταχοῦ τὴν πίστιν αἰτῶν παρὰ τῶν προσιόντων αὐτῷ· ταύ-

v. 40.
p. 152.

12. της ἕνεκα τῆς αἰτίας αὐτοῦ καταβοᾷ ὁ Χριστὸς, γενεὰν ἄπιστον καὶ διεστραμμένην αὐτόν τε, καὶ τοὺς ὁμογνώμονας αὐτοῦ ἀποκαλῶν· ὁ γὰρ ἄπιστος, καὶ διεστραμμένος πάντως, κατ' οὐδένα τρόπον ὀρθοποδεῖν εἰδὼς τοῖς οὕτω γνώμης ἔχουσιν ἀνοσιώτατα, οὐκ ἀξιοῖ συνεῖναι Χριστὸς· καὶ εἰ χρεῖ τι τῶν ἀνθρωπίνων εἰπεῖν, ὀλιγωρεῖ καὶ ἀκηδιᾷ, ἕως τίνος λείπων ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; ὁ γὰρ λείπων ἀσθενῇ πρὸς τὴν κατὰ τῶν πνευμάτων ἐνέργειαν, τοὺς παρ' αὐτοῦ λαβόντας τὴν χάριν αὐτῆς μᾶλλον κατηγορεῖ τῆς χάριτος, οὗ τῶν λαβόντων αὐτὴν αὐτοῦ γοῦν ἀνοσίως κατηγοροῦσιν ὁ εἰπὼν περὶ τῶν μαθητῶν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸ ἐκβαλεῖν.

γ. 42.
p. 253.

Ἵνα δὲ μή τις οἴηται καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἀτονῆσαι πρὸς τὴν θαυματουργίαν, ἰσχυρίσθη τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι, καὶ παραχρῆμα ἐφυγαδεύετο· καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν φησὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἦν ἔτι τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τοῦ κρατοῦντος πνεύματος· ἰσχυρὸν δὲ ἀπιστίσασα τὴν πλειονεξίαν, γέγονε πάλιν τοῦ ἰδίου πατρὸς τῇ Χριστοῦ δυνάμει, ὅς καὶ τοῖς ἰδίῳις ἀποστόλοις δίδωκεν ἐξουσίαν τὰς θεοσημείας κατορθοῦν, καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτιμᾶν πνεύμασι.

γ. 44.

Ποῖα τίς ἡ παρασκευάσασα πρόφους τὸν Χριστὸν ταῦτα νῦν εἰπεῖν πρὸς τοὺς μαθητάς;

ἀνῆλγε μὲν τοὺς κορυφαίους αὐτῶν εἰς τὸ ὄρος, **ΕΚ**
καὶ μεταμορφωθείς ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν δόξαν,
μεθ' ἧς κατὰ καιροὺς ἐπιλάμψει· κατελθὼν δὲ
ἐκ τοῦ ὄρους, πονηροῦ καὶ ἀπηνοῦς πνεύματος
ἡλευθέρωσι τινά· ἀλλ' ἔδει πάντως αὐτὸν τὸ
σωτήριον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομεῖναι πάθος, καὶ τῆς
ἰουδαίων ἀνασχέσθαι σκαιότητος· οὐ γέγονός τις,
οὐδὲν ἀπειχὸς ἔννοεῖν ἐν θορύβοις ἔσσεσθαι τοὺς
μαθητὰς, καὶ τοιαῦτα που καθ' ἑαυτοὺς ἔννοεῖν
τε, καὶ λέγειν ὁ τοσοῦτος ἐν δόξῃ, ὁ νεκροὺς
ἀναστήσας ἐν ἐξουσίᾳ θεοπρεπιῖ, ὁ θαλάσσαις
ἐτιτιμῶν καὶ πνεύμασιν, ὁ λόγῳ συντρίβων τὸν
σαῖανᾶν, πῶς ἤλω νυνὶ, καὶ τοῖς τῶν φονῶντων
ἐμπέπτωκε βρόχοις; ἄρ' οὖν ἠπατήμεθα, θεὸν
εἶναι νομίζοντες αὐτὸν; ἴν' οὖν εἰδῶμεν τὸ πάν-
τως ἐσόμενον, ἀπόθετον ὥσπερ εἰς νοῦν ποιεῖ-
σθαι κελεύει τὸ μυστήριον· θέσθε γὰρ ὑμεῖς,
φησὶν, εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν τὸ δὲ ὑμεῖς ἐν
τούτοις διαστέλλοντός ἐστιν ἀπὸ τῶν ἄλλων αὐ-
τοὺς· ἤθελε γὰρ εἰδέναι αὐτοὺς τὸ συμβεβηκόμε-
νον, οὐ μὲν καὶ λαλεῖν ἑτέροις· τοὺς τε γὰρ
ἀγγελαίους λαθεῖν ἔδει, ὅτι πείσεται· καὶ αὐ-
τοὺς πληροφωρημένους, ὅτι ἀναβιώη πατήσας
τὸν θάνατον, διαφυγεῖν ἰτοίμως τὰ ἐκ τοῦ σκα-
δαλίζεσθαι βλάβη.

Πῶς ἡγνόνουν οἱ μαθηταὶ τὸ Χριστοῦ μυστή- **τ. 45.**
ριον, πλειστέλαχού διὰ τῆς τοῦ νόμου σκιᾶς προ- **p. 255.**

ΙΧ. γραφόμενον; ἦσαν μὲν γὰρ ἐκ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀγέλης, οὐ ῥάθυμοι δὲ οὐδὲ τῶν Μωϋσείως γραμμάτων ἀνιπιστήμενες· καὶ γοῦν διὰ τοῦτο ἀπόλικτοι γιγόνασι παρὰ Χριστοῦ· ἀλλ' ὡς ὁ μακάριος φησὶ Παῦλος, πώρωςις ἀπὸ μέρους γέγονε τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄχρι τῆς σήμερον ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καθαρθεῖται· χρὴ τοιγαροῦν προσιόντας τῷ Χριστῷ λέγειν, ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου.

Υ. 46. Οὐ πάντας οἶμαι τοὺς μακαρίους μαθητὰς τὴν τοιαύτην ἰσχηκίναί νοσον· ἀπίθανον γὰρ ἅπαντας κοινὴν, καὶ μίαν εὐθὺς εἰσδέξασθαι νόσον· ἰνὸς δὲ ὡς οἶμαι παθόντος αὐτὴν, ἵνα μή τινα διαβολὴν κατὰ τινος τῶν συμμαθητῶν ὁ σωφώτατος εὐαγγελιστὴς ἐξυφαίνων εὐρεθῇ, ἀδιορίστως ἀποφαίνειται λέγων, ὅτι εἰσῆλθε διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν· τὸ δὲ οὕτω διαλογίζεσθαι ἐπιθυμοῦντος ἦν τοῦ προεστάναι τῶν ἄλλων· ἀλλ' ὁ καρδιογνώστης ἔγνω τε τὸ πάθος, καὶ ἰάσατο.

Υ. 48.
Υ. 356.

Ὅτε τοίνυν τοῖς τιμῶσιν ἁγίους εἷς τε καὶ ὁμοῖος ὁ μισθὸς, καὶ μικρὸν εἴη τίς τυχὸν, καὶ τῶν ἐν προὔχοντι μέτρῳ τε καὶ δόξῃ· ὁ διχόμενος γὰρ, φησὶ, τὸ παιδίον τοῦτο, ἐμὲ δέχε-

ται, καὶ τὸν πατέρα μου· πῶς οὐχ ἔωλον παν- Π.
 τελῶς τὸ ἀλλήλοις φιλονεικεῖν, καὶ πρῶτον
 ἱρᾶν; διατρανοῖ δὲ ἐπὶ πλείον τὸν ἐπὶ τούτῳ τῷ
 λόγῳ σκοπὸν, καὶ φησὶν τὸν μικρότερον ἐν πᾶ-
 σι διὰ ταπεινοφροσύνης, τοῦτον εἶναι μέγαν· διό-
 τι γέγραπται, ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπει-
 νωθήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.

Δικαίως τοῦτον ἀπεπέμψατο· ἔχρην γὰρ αὐ- v. 58.
 τὸν λαβεῖν τὸν ἑαυτοῦ σταυρὸν, ἡγοῦν ἀποτά- p. 261.
 ξασθαι τοῖς ματαίοις τοῦ βίου τούτου περισπα-
 σμοῖς· ἡ γὰρ φιλία τοῦ κόσμου ἐχθρὰ τοῦ θεοῦ
 ἐστὶ· τοιοῦτον ὅντα τὸν ἄνθρωπον ἐλέγχει πλα-
 γίως, οὐκ ὀνειδίξων μᾶλλον, ἀλλ' ἐπανορθῶν·
 διὰ τοῦτο φησὶν, αἱ ἀλώπεικες φωλιούς ἔχουσι,
 καὶ τὰ πτερινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατὰσκηνώσεις· ὁ δὲ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
 κλίνει· καὶ ἡ μὲν ἀπλουστέρα διάνοια αὕτη· ἔοι-
 κε δὲ κατὰ τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν ἀλώπεικας,
 καὶ πτερινὰ τοῦ οὐρανοῦ τὰς πανούργους καὶ
 δολεράς τῶν δαιμόνων ἀγέλας ἀποκαλεῖν· οὗ-
 τω γὰρ πολλαχοῦ τῆς θείας Γραφῆς κέκληνται·
 πιάσατε ἡμῖν ἀλώπεικας μικροὺς ἀφανίζοντας
 ἀμπελῶνας· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τὸν Ἡρώδην
 ἀλώπεικα προσεῖπε· καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ γῇ κα-
 ταβληθέντων σπερμάτων φησὶ, ὅτι τὰ πτερινὰ
 τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτὰ, περὶ τῶν πονηρῶν
 πνευμάτων λέγων· ὅτι τοίνυν αἱ τοιαῦται ἀλώ-

ΙΧ. πικες, καὶ τὰ πῖλινά φωλιούς, καὶ κατὰδύσεις
ἔχουσιν ἐν ἡμῖν, πῶς ἔλθῃ Χριστός; ποῦ δὲ
ἀναπαύσεται; τίς κεινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;

v. 59.
p. 263.

Ἀξιοζήλωτον μὲν οὗτος τὴν ὑπόσχουσιν ἐν-
δείξατο, καὶ ἰπαινουμένην τὸ δὲ ζητεῖν ἀπο-
τάξασθαι τοῖς οἰκείοις, μεμερισμένην ἔχειν ἐν-
δείκνυται τὴν διάνοιαν· τὸ γὰρ ἐθέλειν ὅλως
προανακοινοῦσθαι τοῖς μὴ ἀποδιδομένοις, οὐ
βεβηκότος ἐστὶ λοῖσμοῦ· διὸ καὶ φησὶ πρὸς αὐ-
τὸν· οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ τὰ
ἐξῆς· ὥσπερ γὰρ ὁ ἀροτριῶν ὅταν ὀκνήσῃ πρὸς
τὸ λείπον, οὐκ ὀφείλει τοὺς καρπούς πληθύνον-
τας, οὕτως καὶ ὁ ἐλόμενος μὲν ἀκολουθεῖν τῷ
Χριστῷ, οὐκ ἀποτασσόμενος δὲ τοῖς κοσμοῖς
πράγμασι, καὶ τοῖς κατὰ σάρκα οἰκείοις, μαλί-
στα τοῖς μὴ τὸν σκοπὸν ἀποδεχομένοις αὐτοῦ,
οὐδαμῶς οὗτος κατορθώσει τὴν ἀγαθὴν εὐτολ-
μίαν, οὐδὲ εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν· ὁ γὰρ τοιοῦτος ἐπιβάλλει μὲν ἀρότρον
τὴν χεῖρα, διὸ πρόθυμος ἐστὶν ἀκολουθεῖν· ὅπ-
σω δὲ βλέπει, διότι ἀναβολῆς πρόφασιν ποιεῖ-
ται τὴν πρὸς τοὺς οἰκείους διάλειξιν καὶ συμ-
βουλὴν· ἀλλ' οὐδαμῶς τοιούτους εὐρήσομεν ὄν-
τας τοὺς ἁγίους ἀποστόλους· ἅμα γὰρ τῷ ἀκοῦ-
σαι τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, δεῦτε ὀπίσω μου,
ἀφέντες τὸ πλοῖον, καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἡκο-

λούθησαν αὐτῷ, οὓς μιμεῖσθαι χρή τοὺς ἀπο-
λουθοῦντας Χριστῷ.

Τούτου ὁ τύπος καὶ ἐν τοῖς Μωϋσείως προ-
γράφειτο λόγοις· ἐβδομήκοντα μὲν γὰρ ἐπι-
λέξατο, καὶ αὐτὸς Θεοῦ προσταττοντος· ἐπη-
φίει δὲ τοῖς ἐξελεῖσμένοις τὸ πνεῦμα θεὸς· καὶ
καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, τοὺς τε δώδεκα μαθη-
τάς, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐβδομήκοντα, διὰ τῆς τοῦ
νόμου σκιάς σημαιομένους εὐρήσομεν· γέγρα-
πται γὰρ ἐν τῇ ἐξόδῳ περὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ
ἤλθον φησὶν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἑρμηνεύεται δὲ
ἀνάβασις, ἢ τοὶ αὐξήσεις, καὶ ἦσαν ἐκεῖ δώδε-
κα ὑδάτων πηγαί, καὶ ἐβδομήκοντα στελέχη
φοινίκων· ἀναβαίνοντες γὰρ εἰς τελευτήραν σκύε-
σιν * καὶ αὐξήσιν πνευματικὴν, εὐρίσκομεν τοὺς * 1a cod.
δώδεκα ἀγίους ἀποστόλους, καὶ τοὺς ἀναδειχ-
θέντας ὑπὸ Χριστοῦ ἐβδομήκοντα· ἀρρύνόμεθα
γὰρ ὡς ἐκ πηγῶν ἁγίων τῶν τοῦ σωτῆρος μα-
θητῶν παντὸς ἀγαθοῦ εἶδῃσιν· θαυμάζομεν δὲ
καὶ τοὺς ἐβδομήκοντα, καὶ οἶονεὶ φοίνικας εἶναι
φαμέν· εὐκάρδιον γὰρ τὸ φυτὸν, εὐκαρπὸν τε,
καὶ εὐρρίζον, καὶ αἰεὶ τοῖς ὕδασιν ἐντεθελός.

Προλέγει τοὺς διωγμοὺς, ἵνα ἐνέγκωσι τὴν
πεῖραν· καὶ πῶς ἂν περιγένοιτο πρόβατον λύ-
κου; εἰὼ φησὶ συνέσομαι, καὶ συνασπιῶ, μετὰ
βάλλων τοὺς λύκους εἰς πρόβατα· οὐδὲν γὰρ
μοι τῷ θελήματι ἀνθέστηκεν καὶ τοῦτο ἡ πεῖρα

κ. ἴδειξεν ἐπὶ Παύλου, τὸν γὰρ παντὸς λύκου ἀπηνέστιρον τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, προβάτου πεποιήκεν ἡμερώτερον.

v. 4.
p. 269.

Οὐδὲ τὴν περὶ τοῦ σώματος ἔχειν φροντίδα ἐπιτρέπει, μὴ ὅτι περὶ τὰ ἔξω τοῦ σώματος ἀσχολεῖσθαι, ὅπου μὴ δὲ ἐφοδίων φροντίσαι, μηδὲ ἐπικομίσασθαι τι τῶν οὐκ ἤδη περικειμένων τῷ σώματι, οἷον ὑποδήματα· ἀλλ' ἐπ' αὐτῇ πᾶσαν τίθεσθαι τὴν φροντίδα· ἀλλ' οὐδὲ τῆς σπουδῆς παρελκυσμὸν τινα παρῆκε προσδέξασθαι, μὴ δὲ ἄχρι τοῦ τῶν συντυγχανόντων ἀσπασμοῦ συγχωρήσας ἀφέλκεσθαι· ὃ καὶ πάλαι ὑπὸ Ἑλισσαίου ἐλέγετο τῷ ἀποσταλέντῃ, εὐθεία ὁρμῇ ἐπὶ τὸ ἔρπον χωρεῖν, καὶ μηδὲ ἐυλογοῦντα ἀντευλογεῖν· ζημία γὰρ τῆς σπουδῆς ἢ πρὸς ἑτέρους ἀπόνευσις· μηδὲ τοῦτο φησὶν ἐμπόδιον τοῦ κηρύγματος γένηται, ὁμιλίας ἐν μέσῳ παρεμπιπτούσης, καὶ βραδύτητος προφάσει φιλίας· μηδὲ μία οὖν διαβολικὴ κακουργία ὑμᾶς ἀποσπάσῃ.

v. 17.
p. 273.

Ἵνα γὰρ μὴ νομίζοιτο οἴκοθεν ἔχειν πρὸς τὸ κήρυγμα, ἐμαρτύρει ἡ δοθεῖσα αὐτοῖς τοῦ πνεύματος χάρις· ἐπαγομένης γὰρ τῇ λόφῳ τῆς θεοσημείας, οὐδεὶς ἂν ἴσχυσεν κατ' αὐτῶν συκοφαντίας τρόπος· ἔχαιρον ὡς ἀξιωθέντες θαυματουργεῖν, καὶ ὑποτάσσειν τὰ δαιμόνια.

v. 18.

Τὸ ὡς ἀστραπὴν πεσεῖν δηλοῖ τὸ ἐξ ὕψους

αὐτὸν κατενεχθῆναι πρὸς τῆς, ἐκ δόξης εἰς ἀτι-
 μίαν, ἐξ ἰσχύος εἰς ἀσθένειαν· πρὸ μὲν γὰρ τῆς
 οἰκονομίας τοῦ σωτῆρος κατεκράτησε τῆς ὑπ' οὐ-
 ρανὸν, προσκυνηθεὶς σχεδὸν παρὰ πάντων· τότε
 δὲ πέπτωκεν ὡς ἀστραπὴ, ὁ πάντας ἔχων προσ-
 κυνητὰς τοὺς πεπλανημένους, καὶ ὑπὸ πόδας τέ-
 θηται τῶν προσκυνούντων αὐτὸν· τοῦτο γὰρ μη-
 νύει τὸ, ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν
 ἐπάνω ὄφειων καὶ σκορπίων· τοὺς δαίμονας, ὄ-
 φεις καὶ σκορπίους καλῶν.

Ἰδοὺ, φασιν οἱ διεισπραμμένοι τὸν νοῦν, χά-
 ριν ὁμολογεῖ τῷ πατρὶ· πῶς οὖν οὐκ ἐλάττων
 αὐτοῦ; καὶ τί τὸ κωλύον, ᾧ βελτίστοι, φαίη τις
 ἂν, τὸ ὁμοούσιον υἱὸν ἀποδέχισθαι, καὶ ἱπαι-
 νεῖν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, σώζοντα δι' αὐτοῦ τὴν
 ὑπ' οὐρανόν; εἰ δὲ νομίζεις διὰ τὴν ἐξομολόγη-
 σιν ἐλάττονα εἶναι, ἄκουσον τῶν ἐξῆς· κύριον
 οὐρανοῦ καὶ γῆς τὸν ἑαυτοῦ καλεῖ πατέρα· ὁ
 υἱὸς δὲ τοῦ τῶν ὅλων κρατοῦντος θεοῦ, πάντως
 που σὺν αὐτῷ δεσπόζει τῶν ὅλων, καὶ ἐπάνω
 πάντων ἐστὶν ὡς θεὸς ἐκ θεοῦ, καὶ τὴν κατὰ
 πᾶν ὁτιοῦν ἰσότητά πρὸς αὐτὸν ἔχων οὐσιωδῶς.

Οὐδεὶς γὰρ γινώσκει τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν
 ἀδιδακτως, φησὶν, εἰ μὴ ὁ υἱὸς· οὐδὲ τὸν ὁμοού-
 σιον αὐτῷ υἱὸν εἶδε τίς, εἰ μὴ ὁ πατὴρ· ὅσοι
 δὲ δι' ἀποκαλύψεως ἔγνωσαν τὸν θεόν, οὗτοι
 οὐ τί ἐστιν ἔγνωσαν, ἀλλ' ὅτι ἐστὶν· πῶς οὖν

v. 21.
p. 276.

v. 22.
p. 278.

κ. μηδενὸς εἰδότος τὸν υἱὸν, εἰ μὴ τοῦ πατρὸς, οἱ αἰρετικοὶ τετολμήκασιν λείπειν, ὅτι ἐλάττων ἐστὶν αὐτοῦ, ὡς ἀκριβῶς εἰδότες αὐτὸν; ὃν γὰρ μόνος οἶδεν ὁ πατήρ, ὑπὲρ πάντα νοῦν ἐστὶ καὶ λόγον, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ ὁ ὑπὸ μόνου γινωσκόμενος τοῦ ἰδίου υἱοῦ· μόνη γὰρ οἶδεν ἑαυτὴν ἡ ἀγία καὶ ὁμοούσιος τριάς· ἀποκαλύπτει δὲ ἡμῖν ὁ υἱὸς διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡς φησὶ Παῦλος· ἡμῖν γὰρ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ.

ΧΙ. 5. Διδάξας τίνα δεῖ τρόπον προσεύχεσθαι, p. 302.
λοιπὸν διδάσκει μὴ ἀψιχόρως, μηδὲ ῥαθυμῶς τοῦτο δράν· μηδὲ ἀνακόπτειν τὰς ἰκετείας, ὡς μὴ ἀκουσθέντας ἐκ πρώτης ἢ δευτέρας εὐχῆς· δείκνυσιν οὖν ἐν τύπῳ παραβολῆς, ὡς τὸ μικρόφυχον, καὶ ῥάθυμον ἐν προσευχῇ ἐπιζημιον· ἐπωφελὴς δὲ λίαν, ἢ ἐν τούτοις ὑπομονὴ· ζητεῖτε δὲ λέγων, ποιεῖν ἐπιτάττει· πόνῳ γὰρ αἰέτως εὐρίσκεται τὸ ζητούμενον· ὁ κρούων δὲ τῇ χειρὶ προσαρμέσσει τὴν θύραν, ἵνα τὴν ὄχλησιν τῶν κρουσμάτων οὐκ ἐνεγκὼν ὁ τῆς ἐστίας δεσπότης ἀνοίξῃ καὶ οὐχ ἰκὼν· ἐμφρόνως οὖν καὶ εὐτόνως εὐχεσθαι χρὴ· καὶ ἀναβολὴ τις τῶν αἰτημάτων γένηται, μὴ ναρκᾶν, μηδὲ ἀφίστασθαι· οἶδε γὰρ αὐτὸς ὁ διδούς τὸν ταῖς φιλοτιμίαις πρέποντα καιρόν.

γ. 29. Ἐκ πονηρίας ἢ αἰτηαῖς διὸ οὐδὲ ἐπιτυγχά-
p. 316.

νουςι, κατὰ τὸ ζητήσουσί με κακοὶ, καὶ οὐχ εὖ-
 ρήσουσιν· εἴπερ δὲ ἦν ἐφικτὸν μὴ ἂν ἐθελῆσαι
 τὸν Ἰησοῦν παθεῖν κατὰ σάρκα τὸν ἐπὶ σταυροῦ
 θάνατον, οὐδ' ἂν τοῦτο τοῖς Ἰουδαίοις τὸ ση-
 μεῖον ἐδόθη· ἐπεὶ δὲ ἀπαραίτητον ἦν τὸ ἐπὶ σω-
 τηρίᾳ τῆς ὑπ' οὐρανὸν πάθος, δίδεται αὐτοῖς
 εἰς κατὰκριμα· ὅτι δὲ πάμμεϊα σημεῖον ἐστὶ τῆς
 θεοπρεποῦς δυνάμεώς τε, καὶ ἐξουσίας τοῦ ἐναν-
 θρωπήσαντος λόγου τὸ καταργῆσαι τὸν θάνα-
 τον διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως, ἀρκέ-
 σει οἶμαι τοῖς ἐπεικείσιν εἰς πληροφορίαν τὸ
 πολλοῖς ἀναπεισθῆναι χρήμασιν τοὺς Πιλάτου
 στρατιώτας, οἳ τὸν δεσποτικὸν τάφον ἐτήρουν,
 ἵν' εἴπωσιν, ὅτι ἡμῶν κοιμωμένων ἐκλάπη τυ-
 κτός· οὐδὲ τούτῳ οὖν τῷ σημείῳ πεπιστεύκασιν
 Ἰουδαῖοι· διὸ καὶ μάλα εἰκότως ἔφη περὶ αὐ-
 τῶν, ὅτι βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ
 κρίσει μετὰ τῆς γενιᾶς ταύτης.

Προστεθείκασι δὲ ταῖς κατ' αὐτοῦ δυσσεβεί-
 αῖς, καὶ τὰς κατὰ τῶν θείων αὐτοῦ μαθητῶν
 μισαιφονίας· προφήτας γὰρ καὶ ἀποδόλους τού-
 τους καλεῖ, καὶ τοὺς τούτων διαδέχους, καὶ
 τοὺς κατὰ καιρὸν ποιμένας, καὶ διδασκάλους
 τῆς ἐκκλησίας, ἐν προφητεῖαις, καὶ τοῖς ἄλ-
 λοις χαρίσμασι τοῦ πνεύματος λάμψαντας.

Δείκνυσιν ἔτι τοῖς ἀνθρώποις μέχρι σώμα-
 τος ἐστὶν ἡ τιμωρία, καὶ πέρας αὐτῆς τῆς καθ'

ῥ. 47.
 ρ. 323.

ΧΙΙ. 4.
 ρ. 329.

ΧΠ. ἡμῶν ἐπιβουλῆς ὁ τῆς σαρκὸς θάνατος· θεοῦ δὲ
κολάζοντος, οὐ μέχρι μόνης-σαρκὸς ἢ ζημία,
ἀλλὰ καὶ αὐτὴ συμπάσχει ταῖς αἰκίαις ἢ ἀθά-
νατος ψυχὴ· εἰς πνευματικὴν οὖν εὐανδρίαν ἀ-
λείφει τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν· οὐ γὰρ πρέπει
ἂν ἅπασιν ὁ λόγος οὗτος, ἀλλὰ τοῖς ἐξ ὅλης
καρδίας ἀγαπῶσιν αὐτὸν, οἱ δύναιντ' ἂν λέ-
γειν· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χρι-
στοῦ, θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός; οἱ
γὰρ μὴ τοιοῦτοι, εὐπαρακόμιστοι λίαν εἰσὶν,
καὶ πρὸς ἀποστασίαν ἑτοιμοί.

v. 32.

p. 341.

Μικρὸν ποιμνιον τοὺς ἀσίους ὀνομάζει· ἐπει-
δὴ παράκειται μικρότης ἐν κόσμῳ τοῖς ἰκουσίνως
ἀκτήμοσι καὶ ἀχρημάτοις· τούτοις γὰρ εὐδό-
κησεν ὁ πατὴρ δοῦναι τὴν βασιλείαν· ὁ δὲ εὐ-
θὺς ἐπειπὼν ἐδίδαξεν· πωλήσατε τὰ ὑπάρχον-
τα, καὶ δότε ἐλεημοσύνην, καὶ τὰ ἑξῆς· ἢ μι-
κρὸν ποιμνιον πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ πλήθους
τῶν ἀπίστων· ἢ καὶ διὰ τὴν ἰκούσιον ταπεινώ-
σιν τοῦ τοιούτου ποιμνίου· ὃ κελεύει μὴ φοβεῖ-
σθαι τὴν ἔνδειαν τῆς σωματικῆς χρειᾶς· εἰ γὰρ
τὴν οὕτω μεγάλην καὶ ἐξαίρετον δίδωσιν ἀπό-
λαυσιν, ἢ τοι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, δώ-
σει πάντως καὶ τὰ τῇ σαρκὶ ἀναγκαῖα, καὶ
ζωαρχῇ.

v. 35.

p. 344.

Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι· ὁ-
δοιπορικὸν γὰρ τὸ σχῆμα, καὶ ὅτι μάλιστα ποι-

πωδέστατον τοῖς τὰ θεῖον κηρύττουσιν εὐαγγέ- XII.
 λιον· οὕτω καὶ δι' ἐνὸς τῶν προφητῶν φησὶ πρὸς
 τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους ὁ θεὸς τὴν ἐπ' ἀν-
 οδον προαναφωνῶν, καὶ πρὸς ταύτην εὐτρεπί-
 ζισθαι προτρέπων· σκόπεισον ὁδὸν, κράτησον
 ὁσφύος, ἄνδρισαι τῇ ἰσχυΐ σου σφόδρα· ὥς γὰρ
 αὐτίκα μάλα πρὸς Ἰουδαίαν βαδιουμένους, κρα-
 τεῖν ὁσφύος κελεύει· τοῦτέστιν ἐτοιμῶς καὶ ἐπι-
 τηδείως ἔχειν πρὸς τοὺς τῆς ὁδοιπορίας πόνους,
 καὶ παντὸς πόνου κατανδρίζισθαι, ἀμάχω τῇ
 προθυμίᾳ χρωμένους.

Πολλοὶ συνελεύσονται τοῖς ἀγίοις, αὐτοὶ δὲ XIII. 29.
p. 376.
 ἐξωσθήσονται· καὶ τὴν πρώτην ἰσχυρότερος τάξιν,
 τὴν δευτέραν ἔξουσι τότε, προτιταγμένων ἐτί-
 ρων, ὃ καὶ γέγονε· προτετίμηνται γὰρ τὰ ἔθνη
 τῆς Ἰουδαίων ἀγέλης· ἔσονται οἱ ἐξ ἔθνων πι-
 στοὶ πρῶτοι, οἱ δοκοῦντες ἔσχατοι νῦν, ὥς ἔ-
 σχατοὶ τὸν θεὸν ἐπιγινώσκοντες· ἔσονται δὲ τότε πρῶ-
 τοι διὰ τὴν εἰλικρινῆ πίστιν αὐτῶν· οἱ δὲ ἄπι-
 στοὶ Ἰουδαῖοι, οἱ δοκοῦσι μὲν πρῶτοι νῦν, ὥς
 πρῶτοι τὸν θεὸν ἐπιγινώσκοντες, υἱὸς γὰρ φησι πρω-
 τότοκός μου Ἰσραὴλ, ἔσονται τότε ἔσχατοι διὰ
 τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν· νοεῖται δὲ ὁ λόγος καὶ πε-
 ρὶ τῶν πιστῶν τῶν δοκούστων μὲν εἶναι ἐσχάτων
 ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἰσομένων δὲ πρώτων ἐν τῷ
 μέλλοντι αἰῶνι, καὶ αὐθις ἐναλλάξ.

Οὐκ ἤθελον ὑπὸ βασκανίας οἱ φαρισαῖοι τὸν v. 31.
p. 377.

XIII. Χριστὸν ἐνδημεῖν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἵνα μὴ ταῖς Θεοσημείαις, καὶ ταῖς ὑπὲρ νόμον μυσταγωγίαις πρὸς τὴν αὐτοῦ πίστιν σαφηνεύσῃ πολλούς· ἐπειδὴ δὲ θεὸς ὢν οὐκ ἡλνόει τοὺς αὐτῶν διαλογισμούς, ὑποπαντᾷ πρῶτως τε, καὶ ἐπισκιασμένως ὡς ἔθος αὐτῷ· εἶπατε γὰρ φησὶ τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ.

XIV. 11.
p. 393.

Τὸ πᾶς ὁ ὑψῶν αὐτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται, οὐ πάντως κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιτελεῖται συνήθειαν· μόνως δὲ τῆς Θείας ἡρτῆται ψήφου· ἀλλὰ τοῦτο μὲν περὶ τῆς σωτηρίου ταπεινοφροσύνης τὸ παράγγελμα· καλὸν δὲ καὶ πρὸς τοὺς καλοῦντας ἐπιφέρει τὸ δίδαγμα, μέγα ἐισάγων τὸν καρπὸν τῆς τῶν πενήτων δεξιῶσεως.

v. 26.
p. 404.

Τίς ἡ αἰτία τῆς τοιαύτης νῦν διδασκαλίας; ἐπειδὴ οἱ κληθέντες εἰς τὸν γάμον ἀπὸ μιᾶς παρητήσαντο, ὁ μὲν τὸν ἀγρὸν προφασισάμενος τὸν νεώκτητον, ὁ δὲ ἄλλό τι τῶν βιωτικῶν, ἀναγκαίως ἡμᾶς διδάσκει, ὅτι τοῦ θεοῦ καλοῦντος πρὸς ἑαυτὸν, τῶν εἰς σάρκα καὶ περὶ αὐτὴν ἐπιθιμιῶν καταφρονητὰς εἶναι προσήκει.

XVII. 34.
p. 467.

Νύκτα καλεῖ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, διὰ τὸ ἀσυμφανὲς καὶ ἀπροσδόκητον τῆς αὐτοῦ παρουσίας.

XVIII. 8.
p. 471.

Καὶ γὰρ ἐξ ἡμῶν τινὲς ὡς οἰκίται γνήσιοι ἐν ἰδραιότητι πίστεως διατηρηθήσονται παρὰ

Θεοῦ ἐπὶ γῆς ὄντες· καλὴ τοίνυν ἡ ἔντευξις· κνησι-
προσδέχεται γὰρ ἡμῶν τὰς λιτὰς ὁ Χριστὸς·
ἀποπληρώσει δὲ τὰ αἰτήματα.

Ἐξίστι γὰρ αὐτοῖς, εἰ μὴ εἰσάπαν ἔλαιντο v. 26.
p. 473.
τὸ τῶν ὅλων ὄντων ἀπολισθεῖν, ἑτέρως εὐδοκι-
μεῖν, ποιῆσαι φίλους ἐκ τοῦ ἀδίκου μαμωνᾶ,
ἵνα ὅταν ἐκλίπῃ, δέξωνται αὐτὸν εἰς τὰς αἰω-
νίους σκηνάς.

Ὅποια δὲ τῷ Ζακχαίῳ γέγονεν ἡ τῆς ἐπι- XIX. 3.
p. 485.
στροφῆς ὁδὸς; ἐπιθύμῃσιν ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν·
ἐβλάστησεν γὰρ ἐν αὐτῷ σπέρμα σωτηρίας· τε-
θείαται τοῦτο Χριστὸς τοῖς τῆς θεότητος ὀφθαλ-
μοῖς· ἀναβλέψας οὖν εἶδεν αὐτὸν καὶ τοῖς τῆς
ἀνθρωπότητος· καὶ ἐπειδὴ σκοπὸς ἦν αὐτῷ, πάν-
τας ἀνθρώπους σωθῆναι, προτείνει τὴν ἡμερό-
τητά· καὶ παραθαρρύνων αὐτὸν λέγει, σπεύσας
κατάβηθι· ἐζητεῖ γὰρ αὐτὸν θιάσασθαι, καὶ
ἐκάλυεν αὐτὸν ὁ ὄχλος, οὐ τοσοῦτον ὁ τῶν ἀν-
θρώπων, ὅσον ὁ τῶν ἀμαρτημάτων· ἦν δὲ καὶ
μικρὸς τὴν ἡλικίαν οὐ μόνον τὴν σωματικὴν, ἀλ-
λὰ καὶ τὴν πνευματικὴν· καὶ οὐκ ἄλλως ἠδυνή-
θη ἰδεῖν αὐτὸν, εἰ μὴ ὑψώθη ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ
ἀνέβη ἐπὶ τὴν συκομωραίαν, δι' ἧς ἔμελλε διελ-
θεῖν ὁ Χριστὸς· ἔχει δὲ αἶνιγμα ὁ λόγος· οὐκ
ἄλλως γὰρ δύναται τις ἰδεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ
πιστεῦσαι εἰς αὐτὸν, εἰ μὴ ἐπὶ τὴν συκομωραίαν
ἀρθῇ, μωράνας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορ-

ΧΙΛ. νίαν, ἀκαθαρσίαν, καὶ τὰ ἐξῆς ἔμελλε δὲ, φησὶν, ὁ Χριστὸς διὰ τῆς συκομωραίας διέρχασθαι τὴν γὰρ νομικὴν ὁδεύσας πολιτείαν ὃ ἔστι συκὴ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο, ὃ ἔστι τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον· καὶ πᾶς ὃς αἶρει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ τῇ τοῦ Χριστοῦ πολιτείᾳ, σώζεται, συνεπὶ τὸν νόμον ἐργαζόμενος, ὃς ἔστι συκὴ μὴ ποιοῦσα σύκα ἀλλὰ μῶρα· μωρία γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις φαίνεται ἡ κεκρυμμένη τοῖς πιστοῖς ἐργασία, ἐν περιτομῇ κακίας, καὶ ἀρτία φαύλης πράξεως, μὴ μὲν τοιαύτη αἰσθητῶς ἀκροβυστίαν περιτειμόντων, καὶ τηρούντων τὸ σάββατον· ἔγνω τοίνυν αὐτὸν ἔτοιμον εἰς ὑπακοήν, καὶ θερμὸν εἰς πίστιν, καὶ εὐμετάβλητον ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν· διὸ καὶ καλεῖ, καὶ ἄπεισι κερδήσων αὐτὸν· ὃ δὲ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων· χαίρων οὐ μόνον ὅτι εἶδεν αὐτὸν ὡς ἐζήτει, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐκλήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὑπεδέξατο αὐτὸν, ὡς οὐκ ἂν ποτε προσεδόκησεν.

γ. 25.
p. 498.

Ἄγεται ὁ πῶλος, δύο μαθητῶν ἀπεσπασμένων παρὰ Χριστοῦ· ὑπερέβησαν γὰρ πρὸς τοῦτο αὐτῷ δύο τάγματα, προφητῶν καὶ ἀπόστολων· δι' ὧν σαφηνεύεται εἰς πίστιν τὰ ἔθνη, ὧν ἔστι τύπος ὁ πῶλος· ἄγεται δὲ ἀπὸ τινος κόμης, ἵνα καὶ διὰ τούτων τὴν ἄδικον τῶν ἔθνων καταδείξῃ φρένα, οὐκ ἐννόμως ἀλλ' ἀγρίως, καὶ ἀτη-

μιλῶς ζησάντων· πλὴν μετέστη ἐπὶ τὸ ἡμέρον, ΧΙΧ.
 γέγονε γὰρ ὑπὸ Χριστῷ τῷ πάντα διδάσκοντι·
 ἕτερος δὲ εὐαγγελιστῆς, καὶ παῖδας ἔφη βαῖτα
 φοινίκων ἀνατίθεντας προτρέχειν αὐτοῦ, καὶ ὁ-
 μοῦ τοῖς μαθηταῖς δοξολογεῖν· ἵνα καὶ δι' αὐ-
 τῶν τὸν νέον καὶ ἐξ ἰθύνων λαὸν, ὥσπερ ἐν πί-
 νακι γεγραμμένον ἴδωμεν· γέγραπται γὰρ, καὶ
 λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν κύριον.

Χρησίμως τοῦτο ποιεῖ, ἐμφανῆ καθιστὰς τοῖς v. 45.
p. 504.
 Ἰουδαίοις τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, ἵνα πιστεύσωσιν,
 ὅτι υἱὸς ἐστὶ τοῦ θεοῦ· ὡς γὰρ ἐξουσίαν ἔχων
 τοῦ ναοῦ, ἐπιμελεῖτο αὐτοῦ· καὶ δὴ καὶ ὠνόμα-
 ζε πατέρα ἰδίον τὸν θεὸν· ὡς ἄλλος φησὶν εὐαγ-
 γελιστῆς, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου
 οἶκον ἐμπορίου· διὰ δὲ τοῦ ἐκβάλλειν τὰ πρὸς
 τὴν θυσίαν ἐπιτήδεια ζῶα, δείκνυσιν ὅτι καιρὸς
 λοιπὸν παύσασθαι τὴν νομικὴν λατρείαν, καὶ
 τὴν σκιὰν καταλῆξαι τῇ τῆς ἀληθείας παρου-
 σίᾳ· τὸ δὲ καὶ φραγέλιον ἐκ σχοινίων ποιῆσαι,
 δηλοῖ ὅτι οἱ τὴν νομικὴν τιμῶντες λατρείαν με-
 τὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἀνάδειξιν, ἅτε πνεῦμα
 δουλείας ἔχοντες, καὶ τὸ ἐλευθεροῦσθαι παρ-
 αιτούμενοι, ὑπὸ μάστιγας ἴσονται δουλοπρε-
 πεῖς· ὅρα τὴν καταφρόνησιν αὐτῶν· ἐν τῷ ναῷ
 γὰρ ἐκαπήλευον, καὶ οἱ μὲν ἐπώλουν τὰ πρὸς
 θυσίαν ἐπιτήδεια τοῖς χρήζουσι, πρόβατα λί-
 γω, καὶ βόας, καὶ περὶ στερὰς, ὡς ὁ Ἰωάννης

χιχ. ἐδήλωσε, καὶ εἴ τι τοιοῦτον· οἱ δὲ ἠγόραζον·
 κολλυβισταὶ δὲ εἰσὶν οἱ τραπεζῖται· κόλλυβος
 γὰρ ὁ ὀβολός, καὶ κολλυβίζω λέγεται τὸ κα-
 ταλάσσω (ὡς ἡ συνήθεια κατ'αλλάσσει τὰ ὀνό-
 ματα *.) εἰσῆλθεν οὖν ὁ Χριστὸς εἰς τὸ ἱερὸν
 μετὰ παρρησίας ὡς δεσπότης, καὶ τὴν ἐκβολὴν
 τῶν ρηθέντων ἐποιήσατο, τὴν τε κατὰ πάντων
 ἐξουσίαν ὡς Θεός, ἣν εἶχε, παραγυμνῶν, καὶ
 τῇ ἀναμαρτήσῃ τεθαρρήκως, καὶ τοῦτο μὲν τῆς
 εὐκοσμίας τοῦ οἰκείου-ναοῦ φροντίζων, τοῦτο δὲ
 προδηλῶν τὴν ἐκβολὴν τῶν δι' αἵματος θυσιῶν,
 ἅμα δὲ καὶ παιδεύων ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας
 παρρησιάζεσθαι.

* Haec sunt
 in marg.

XX. 17.
 p. 512.

Λίθον ἑαυτὸν καλεῖ, καὶ οἰκοδόμους τοὺς
 τῶν Ἰουδαίων διδασκάλους· καὶ Ἰεζικιὴλ φησὶν,
 οἰκοδομοῦντες τὸν τοῖχον, καὶ ἀλείφοντες ἀναρ-
 τύτως· ἀπειδοχιμάσθη δὲ καὶ τοι Λίθος ὢν ἐκ-
 λεκτός ὁ σωτὴρ παρὰ τῶν ὀφειλόντων ὀφελεῖν
 διὰ πάσης ὀφειλείας, δηλονότι τὴν τῶν Ἰουδαίων
 συναγωγὴν· ἀλλὰ γέγονεν εἰς κεφαλὴν γωνίας·
 γωνία δὲ παρεικάζει τὸ ἱερὸν Γράμμα τὴν σύν-
 οδον, ἥ τοι συνάφειαν εἰς ὁμοψυχίαν τε καὶ
 ὁμοπιστίαν τῶν δύο λαῶν τοῦ Ἰσραὴλ τε καὶ
 τοῦ ἐξ Ἰθνῶν· ἔκτισε γὰρ ὁ σωτὴρ τοὺς δύο
 λαοὺς εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην,
 καὶ ἀποκαταλλάσσων τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ
 σώματι πρὸς τὸν πατέρα· οὐκοῦν σωτήριος μὲν

ὁ λίθος τῇ γωνίᾳ τῇ παρ' αὐτοῦ γεγεννημένη, κκ.
συντριβὴ δὲ καὶ ὄλεθρος τοῖς ἔξωθεν μεμενη-
κόσι τῆς νοητῆς ταύτης καὶ πνευματικῆς συν-
δρομῆς· σκανδαλισθέντες γὰρ Ἰουδαῖοι ἐπὶ Χρι-
στῷ, καὶ προσπταίσαντες αὐτῷ συνέτριβησαν· οὐ
γὰρ ἤθελον ἀκοῦσαι τῆς Ἡσαίου φωνῆς λεγού-
σης· κύριον αὐτὸν ἁγιάσατε, καὶ αὐτὸς ἔσται
σοι φόβος, καὶ οὐχ ὡς λίθου προσκόμματι· συν-
αντήσετε αὐτῷ, οὐδὲ πέτρας πλώματι· λίθος μὲν
οὖν προσκόμματος τοῖς ἀπίστοις ἐθνικοῖς ὁ Χρι-
στὸς, πέτρα δὲ σκανδάλου τοῖς Ἰουδαίοις, τοῖς
δὲ πιστοῖς ἡμῖν λίθος τοῦ θεμελίου, τῆς ἐκκλη-
σίας πᾶσαν τὴν κρηπίδα συνέχων· καὶ πέτρα διὰ
τὸ σιερρόν καὶ ἄπτωτον τῆς ὁμολογίας, ἣ προσ-
αραττόμεναι αἱ τριχυμῖαι τῶν αἱρέσεων εἰς ἀ-
φρόν διαλύονται· ὁ μὲν τοι Ματθαῖος καὶ τὸ
λειπόμενον τῆς προφητείας εἰπὼν, τὸ παρὰ κυ-
ρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ τὰ ἐξῆς· εἴτα εἰπὼν, διὰ
τοῦτο λέγω ὑμῖν, ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βα-
σιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι
τοὺς καρπούς αὐτῆς, τότε ἐπήγαγεν καὶ ὁ πε-
σὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται, καὶ
τὰ ἐξῆς· ἔστι τοίνυν τὰ μὲν τοῦ Ματθαίου ἀκρί-
βεια ἀπαγγελίας, τὰ δὲ τοῦ Λουκᾶ συντομία·
καὶ παρὰ πᾶσι δὲ τοῖς εὐαγγελισταῖς εὐρίσκο-
μεν τὴν τοιαύτην οἰκονομίαν, ἐκαστοῦ αὐτῶν πα-

ΧΚ. τὲ μὲν ἀκριβῶς, ποτὲ δὲ συντόμως ἀπαγγέλλοντος.

v. 36.
p. 518.

Οὐκοῦν ἐσόμεθα μὲν ἑαυτῶν ἀμείνους ἀποδυσάμενοι τὴν φθορὰν, καὶ πνευματικὸν ἔχοντες σῶμα, τοῦτέστιν εἰς μόνα βλέπων τὰ τοῦ πνεύματος· καὶ νοῦς δὲ ὁ κατὰ βιβλάζων εἰς φανλότητα οὐκ ἔσται τῆνικαδὲ συνεχοντός ἡμᾶς εἰς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα τοῦ δημιουργοῦ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους.

ΧΧΙΙ. 1.

Φαστέκ ὁ τῆς ἑορτῆς ἀνομάζεται καίρως, δηλοῖ δὲ διάβασιν ὥσπερ οὖν τῆς Αἰγυπτίων δουλείας ὁ Ἰσραὴλ ἀπελλάττετο, εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἐρχόμενος γῆν, διὰ θαλάσσης μέσης βαδίζων ἀβρόχῳ ποδὶ, οὕτω καὶ ἡμᾶς δεῖ κατὰ πέρ τινα θάλατταν διαπεραιουῖσθαι νεανικῶς, τὸν εἰκαῖον τοῦ παρόντος βίου περισπασμὸν διαβαίνομέν γε μὴν ἐκ φιλοσαρκίας εἰς ἐγκράτειαν, ἐξ ἀγνοσίας τῆς πάλαι εἰς θεογνωσίαν τὴν ἀληθῆ, ἐκ θανάτου εἰς ἀφθαρσίαν.

v. 31.
p. 550.

Διορθωσάμενος δὲ αὐτοὺς ὁ Χριστὸς δι' ὧν ἐπιτίμησε τῷ τῆς φιλοδοξίας πάθει, καὶ ἑαυτὸν εἰς ὑπόδειγμα δίδωκεν, προστίθῃσι καὶ ταῦτα, μέτριοφρονεῖν παιδεύων ἡμᾶς καὶ μηδὲν ἑαυτοὺς ἡγεῖσθαι, εἰ μὴ ὑπ' αὐτοῦ στηριζόμεθα, ἀφορῶντας εἰς τὸ τῆς διανοίας ἡμῶν εὐόλισθον.

Πρέπει ἂν εἰπεῖν τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο, ἐξέ- XXII.
v. 64.
p. 569.
σθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξεν ἐπὶ πλέον
σφόδρα, λέγει κύριος ὁ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ κύ-
ριος, ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς καὶ τεχνίτης, ὁ
βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυ-
ριευόντων, ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν ἀτιμάζεται.

Ἵνα δὲ φορτικωτέραν αὐτοῖς ἐργάσῃται τὴν v. 69.
p. 570.
ἐπὶ τῷ μὴ θέλειν πιστεῦσαι δίκην, ἐναργῆ τὴν
αὐτοῦ καθίστησι δόξαν εἰπὼν, ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσ-
ται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν
τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ· ἐμέ φησι τὸν ἐν εἵδει
τῷ καθ' ὑμᾶς γεγονότα, υἱὸν φύσει τοῦ Θεοῦ
ὄντα, ἐν οὐδενὶ λόγῳ πεποίησθε· ἐπεὶ οὖν εἰς
τοῦτο ἀμαθίας κατὰβεβηκότες, τὸ αὐτοῦ τε καὶ
τὸ ἐμὸν οὐκ ἴστε μυστήριον, καὶ τοι νομομα-
θεῖς ὄντες, ἀναγκαίως ἐκεῖνο φημὶ, ὅτι τῆς κατ'
ἐμοῦ δυσσειβείας βραχὺς ὑμῖν ἐδόθη καιρὸς ὁ
μέχρι τοῦ σταυροῦ· μετὰ γὰρ τοῦτο εὐθὺς εἰς
τὴν ἑμαυτοῦ παλινδρομήσω τιμὴν, καὶ σύνεδρος
ἔσομαι τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ μετὰ σαρκὸς· ἀρπα-
ζουσι δὲ τὴν φωνὴν εἰς πρόφασιν δυσφημίας οἱ
φαρισαῖοι, καὶ φασὶν σὺ, οὖν εἴ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ;

Ἐπέκρινε φησὶ γενέσθαι τὸ αἶτημα αὐτῶν, XXIII. 24.
p. 578.
καὶ νίκην νενικήκασιν ὀλίθρου μητέρα· καὶ ἄγι-
ται μὲν ὁ σωτὴρ ἐπὶ τὸ πάθος, κατὰ μέσσην δὲ
ἴσως τὴν ὁδὸν ὑπανήσαντες τὸν Κυρηναῖον κατ-
εσχέκασιν, καὶ μετέθηκαν ἐπ' αὐτῷ τὸ ξύλον·

XXIII. ἀναγκαίως δέ πως ἔχει λόγον τὸ καὶ αὐτὸν τὸν σωτῆρα ἐπικομίσασθαι τὸν σταυρὸν, ὃ καὶ δημοῖ ἕτερος εὐαγγελιστῆς; εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ διὰ φωνῆς Ἰησοῦ, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὥμου αὐτοῦ· ἀρχὴ γὰρ αὐτοῦ γέγονεν ὁ σταυρὸς, δι' οὗ βεβασίλευκε τῆς ὑπ' οὐρανὸν· εἴπερ ἐστὶν ἀληθὴς ὅτι γέγονεν ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, καὶ τὸ ἐξῆς.

XXIV. 27.
p. 602. Ἀναγκαίαν ἐν τούτοις δείκνυσιν ὁ κύριος τὴν τοῦ νόμου πρόοδον, καὶ τὴν τῶν προφητῶν λειτουργίαν, πίστιν ἐπὶ τῷ παραδόξῳ πράγματι προεισαγόντων, ἵν' ἐπιστάσης τῆς ἀναστάσεως οἱ θορυβοῦμενοι τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος ἀναμνησθῶσι τῆς πάλαι προρρήσεως, καὶ εἰς τὸ πιστεύειν ἐπιστρέφοιντο· διὸ παράγει μάρτυρα Μωϋσεῖα καὶ τοὺς προφήτας, τὸ ἐπικεκρυμμένον ἐρμηνεύων, καὶ τὰ τοῖς ἀναξίοις ἀσαφῆ σαφηνίζων τοῖς ἀξίοις, ἀρχαίαν τε καὶ πάτριον τὴν πίστιν αὐτοῖς ἐντίθεις ἐξ ὧν κατεῖχον γραμμάτων ἱερῶν οὐδὲν γὰρ τῶν παρὰ θεοῦ μάταιον, ἀλλὰ τάξις ἀπάντων καὶ χρεῖα τῶν κατέχαστον· ἐν τάξει προαπεστέλλοντο δοῦλοι, καὶ προωκονόμουν τῇ τοῦ δεσπότου παρουσίᾳ, ἀναγ-

καίαν τὴν προφητείαν εἰς τὴν πίστιν ἀνθρώποις κκιν. προεισάγοντες· ἵν' ὥσπερ θησαυρὸς βασιλείας ἐν καιρῷ προβληθεῖν τὰ προειρημένα ἐξ ἀποκρύφου τῆς πρότερον ἀσαφείας, εἰς τοῦμφανές διὰ τῆς σαφηνείας ἀποκαλυπτόμενα· οὕτω δὲ προῦποκινήσας αὐτοὺς διὰ τῶν νομικῶν, καὶ προφητικῶν γραμμάτων, μετὰ ταῦτα ἐμφανέστερον ἤδη καθίστησιν ἑαυτὸν· ἀξιῶσασιν οὖν ἐλθεῖν εἰς τὴν κώμην, ὅτε λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλογήσας, καὶ κλάσας ἐπιδίδου· ἐκράτοῦντο γὰρ φησὶν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ ἰνῶναι αὐτὸν, ἕως οὗ δηλονότι ὁ λόγος εἰσέλθῃ, κινῶν τὴν καρδίαν εἰς τὴν πίστιν· ἔπειτα οὕτω καιρίαν τὴν ὄψιν ἐπὶ τῇ ἀκοῇ παραστήσῃ, τὸ προακουσθῆν καὶ πιστωθῆν ἐμφανές καθιστὰς· οὐ μὲν συμπαραμένει γὰρ αὐτοῖς, καὶ αὐτὸς γὰρ φησὶν ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν· οὐκ ἔστι γὰρ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὰ τοῦ κυρίου τοιαῦτα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους οἷα τὰ πρότερον, ὅτι καὶ αὐτοῖς ἀνακαινώσεως ἔδει, καὶ δευτέρας ζωῆς τῆς κατὰ Χριστὸν, ἵνα καινοὶ καινῷ συνῶσιν, καὶ ἄφθαρτοὶ πλησιάζωσιν ἀφθάρτῳ· διὸ καὶ τὴν Μαρίαν ἐκώλυσεν ἐφάψασθαι αὐτοῦ, καθά φησιν Ἰωάννης, ἕως ἂν ἀπελθὼν ἀφίκηται· ἤδη τοίνυν πολλαχόθεν τοῦ λόγου τῆς ἀναστάσεως παραθέοντες τοὺς ἀποστόλους, καὶ τοῦ πόθου πρὸς τὴν ὄψιν ἐγληγερ-

XXIV. μένου, ποθοῦμενος ἔρχεται, καὶ ζητοῦσι καὶ προσδοκῶσιν ἐμφανίζεται καὶ ἀποκαλύπτεται.

v. 41.
p. 612. Ἴνα δὲ πρὸς τούτοις ἔτι μειζόνως αὐτοὺς πιστώσεται; ἤτησέ τι τῶν ἰδωδίων, καὶ λαβὼν ἔφαθεν αὐτῶν ὁρώτων τοῦτο γὰρ δι' οὐδὲν ἔτερον ἔπραξεν, ἢ ἵνα δείξῃ σαφῶς, ὡς αὐτός ἐστιν ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν· ὁ καὶ πρὸ τούτου, καὶ παρὰ πάντα τὸν καιρὸν τῆς οἰκονομίας συνεσθίων, καὶ συμπίνων αὐτοῖς, καὶ συαναστρεφόμενος ἀνθρωπίνως, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· σῶμα γὰρ τὸ ἀνθρώπινον δέοιτο ἀν τῆς τοιαύτης τροφῆς, πνεῦμα δὲ οὐκίτι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΚ ΤΩΝ ΟΜΙΛΙΩΝ. (1)

Frag. I.
Cod.
P. 94. a. Τούτους προανευύπου μὲν ὁ νόμος, προεκήρυξαν δὲ καὶ προφηταὶ· γέγραπται γοῦν ἐν μεσαίῳ βιβλίῳ καὶ λήψεσθε σιμίδαλιν, καὶ ποιήσετε αὐτήν, δώδεκα ἄρτους· καὶ ἐπιθήσεται αὐτοῖς, δύο θέματα, ἐπὶ τὴν τράπεζαν τὴν καθα-

(1) In eodem Nicetae codice quinque etiam inerat S. Cyrilli fragmenta ex homiliis sumpta, quorum primum pertinere ad homiliam eiusdem editam sic τὴν ἑκαπτητὴν competere, ideoque omisi. Secundum videtur mihi ex illis Cyrilli sermonibus de electione Apostolorum, quos Anonymus apud nos p. 513. commemorabat. Haec iam prope me paenitet, quod commentarium Cyrilli ad Lucam per homilias digestum suspicatus sim. Sunt enim haec homiliae distinctae reapse a commentario, quoniam sub *homiliarum* titulo ipsae laudantur; commentarius autem dicitur *ἐξηγησις*.

ράν, ἑναντίι κυρίου· καὶ ἐπιθήσετε ἐπὶ τὸ θέμα,
 λίβανον καὶ ἄλας· καὶ ἔσονται εἰς ἄρτους, εἰς
 ἀνάμνησιν προκείμενα τῷ κυρίῳ· ἄρτος μὲν γὰρ
 ὁ ἐξ οὐρανοῦ κατελθὼν, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ
 κόσμῳ, τίς ἂν ἕτερος εἴη παρὰ τὸν τῶν ὅλων
 σωτῆρα Χριστὸν; κατὰ μίμησιν δὲ τὴν πρὸς αὐ-
 τὸν, ἄρτοι κέκληνται καὶ οἱ μακάριοι μαθηταί·
 μέτοχοι γὰρ γενοτότες τοῦ τρέφοντος ἡμᾶς εἰς
 ζωὴν αἰώνιον, τρέφουσι καὶ αὐτοὶ διὰ πῶν ἰδίων
 συγγραμμάτων τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας
 τὴν δικαιοσύνην ὥσπερ δὲ φῶς ὑπάρχων τὸ ἀλη-
 θινόν ὁ σωτῆρ, φῶς ὠνόμασι καὶ τοὺς μαθητάς·
 ὑμεῖς γὰρ ἐστὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, οὕτως καὶ
 αὐτὸς ὢν ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ἐχαρίσατο τοῖς ἑαυ-
 τοῦ μαθηταῖς, τὸ ἐν τάξει νοεῖσθαι τῶν ἄρτων
 καὶ μοι βλέπει τοῦ νόμου τὸ εὐτεχνές, ἐπιθή-
 σιτε γὰρ φησιν ἐπὶ τοὺς ἄρτους λίβανον καὶ
 ἄλας· καὶ ὁ μὲν λίβανος εὐωδίας ἐστὶ σύμβο-
 λον· οἱ δὲ ἄλας, συνέσειως καὶ φρενῶν ἐνυπῆρ-
 χον δὲ ἅρως ἀμφοτέρα τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις·
 εὐωδης γὰρ ἦν ὁ βίος αὐτοῖς καὶ Γοῦν ἔφασκον,
 ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ· ἦσαν δὲ πρὸς
 τούτῳ, καὶ πανσύνετοι ἀκούω δὲ καὶ τοῦ προ-
 φήτου Δαβὶδ ψάλλοντός τε καὶ λέγοντός περὶ
 αὐτῶν, ἐκτεῖ Βενιαμὴν ἐν ἐκστάσει ἄρχοντες· Ιού-
 δα ἡγεμόνες αὐτῶν, ἄρχοντες Ζαβουλῶν, ἄρχον-
 τες Νεφθαλὶμ· σχεδὸν γὰρ ἐξ ἀπάσης φυλῆς

τῆς ἐξ Ἰσραὴλ, ἀπόλεκτοι γεγόνασιν οἱ μακά-
 ριοι μαθηταὶ καὶ φωστῆρες ἦσαν οἰκουμεικαί,
 λόγον ζωῆς ἐπίσχοντες· καὶ τό γε παράδοξον
 εὐγλωττίαν μὲν γὰρ ἔχουσι λαμπράν, οἱ τῶν
 ἐλλήνων σοφοί, καὶ εὐστόμοῦσιν ἄσαν· οἱ δὲ γε
 τοῦ σωτῆρος ἡμῶν μαθηταί, ἄνθρωποι γεγόνα-
 σι χειροτέχναι, καὶ θαλασσοεργοί, καὶ ἰχθυο-
 θῆραι, οὐ κόμπων ἔχοντες λόγων, οὐ λέξεων
 εὐπορίαν διδοκιμασμένων· ἀλλ' ἰδιῶται μὲν τῷ
 λόγῳ, πλούσιοι δὲ τῇ γνώσει· καὶ σείσγεται
 μὲν τὰ ἐλλήνων γράμματα, καὶ ἡ τῶν λέξεων
 εὐχομπία· κατακρατεῖ δὲ τῆς ὑπ' οὐρανόν, τῶν
 εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἡ δύναμις· τούτων δια-
 μέμνηται θεὸς καὶ διὰ φωνῆς Ἱερεμίου, λέγων
 περὶ τοῦ πάντων ἰχθυοῦ, φημὶ δὴ τοῦ σατανᾶ·
 οὐαὶ, ὁ πλεθύνων αὐτῷ τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ,
 καὶ βαρύνων τὸν κλοιὸν αὐτοῦ στιβαρῶς· ὅτι
 ἐξαίφνης ἀναστήσονται οἱ δάκνοντες αὐτὸν, καὶ
 ἐκνήψουσιν οἱ ἐπίβουλοί σου, καὶ ἔσῃ εἰς διαρ-
 παλὴν αὐτοῖς· ἅπαντας μὲν τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώ-
 πους οὐκ ὄντας αὐτοῦ, συνήγαγεν ὁ σατανᾶς,
 καὶ ἰδίους ἀπέφηνε προσκυνητὰς, καταβαρύνων
 αὐτοῦ τὸν κλοιὸν· ἀλλ' ἐξένηψαν οἱ διαρπάζον-
 τες αὐτοῦ τὰ σκεύη· ἐθήρευσεν γὰρ τῆς ἀποστο-
 λικῆς μυσταγωγίας τὸ δίχτυον ἅπαντας τοὺς
 πεπλανημένους, καὶ προσηκόμισαν τῷ θεῷ τὴν
 ὑπ' οὐρανόν.

Τοιούτος καὶ ὁ νῦν πλούσιος, τῇ Γαστρίᾳ ἑαυ-
 τοῦ ἐπιχεικυφῶς, λαιμὸν ἀντὶ λογισμοῦ κερτη-
 μένος, ἀλλ' οὐ κατ' εἰκόνα τοῦ μόνου ἀγαθοῦ
 ζῶν διδὸν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τοῖς τῆς σαρκὸς δε-
 ξιοῦται βρώμασι, καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσαν αὐ-
 τοῖς μυσαρὰν ἡδονὴν, ἐπιτάττει τῇ ψυχῇ· εὐ-
 φήμως γὰρ ὁ κύριος διὰ τοῦ εὐφραίνου, τὰ ὑπο-
 γάστρια πάθη ἡδήλωσι, τὰ τῇ πλησμονῇ παρ-
 ειχόμενα· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ κόρῳ τὰ ἀφροδί-
 σια· καὶ μὴν ἔδει ἐσθίειν, ὥστε ζῆν· οὐ μὴν ζῆν,
 ὥστε ἐσθίειν· κατὰ τοὺς θεοποιούοντας τὴν γα-
 στέρα καὶ λείγοντας, φάγωμεν καὶ πίνωμεν, αὖ-
 ριον γὰρ ἀποθνήσκομεν· δέον τοῦναντίον λέγειν·
 ἐπεὶ αὖριον ἀποθνήσκομεν, μὴ φάγωμεν μὴ δὲ
 πίνωμεν.

Frag. II.
p. 174. b.

Διανέμει καὶ νῦν ὁ σωτὴρ τάλαντα τοῖς
 ἰδίοις οἰκέταις, κατὰ γὰρ τὴν ἐν εὐαγγελίοις πα-
 ραβολὴν· οὐκοῦν ἀπλώσατε τὰς καρδίας, καὶ
 ὑποδέξασθε χαίροντες· δόκιμοι γενέσθε τραπι-
 ζῖται· ἐμπορεύσασθε τὸ δοθὲν, ἐπιστημόνως·
 πολυπλασιάσατε ταῖς ἐπιεικείαις· μέγα καὶ ἀ-
 γιοπρεπὲς τὸ καύχημα, καὶ τοὺς τῆς γνησιότη-
 τος ἐπαίνους προξενεῖ· καὶ τί τοῦτο λέγω; τὸ
 ἔτι μεῖζον ἀφείς; οὐρανοῦ πολίτην ἐργάζεται,
 εἰς βασιλείαν ἀναφέρει, αὐτῷ συνδοξάζεσθαι
 ποιεῖ τῷ πάντων ἡμῶν σωτῇρι Χριστῷ· ἴδωμεν
 δὲ τοῦτο, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν εὐαγγελικῶν γραμ-

Frag. III.
p. 257. a.

μάτων ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν περὶ τοῦ οἰκοδιοπότου, προσεργασάμενος δὲ καὶ ἕτερα πέντε, τί προσέρχεται λέγων; κύριε, πέντε τάλαντά μοι ἔδωκας, ἴδε ἐποίησα ἀλλὰ πέντε ὄρας ὅσαν ἐστὶ τῆς φιλοπονίας τὸ καύχημα; καὶ τί πρὸς αὐτὸν ἔφη Χριστὸς; εὖ δοῦλε ἄγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἥς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου· τί τούτου τὸ μεῖζον εἰς δύναμιν; τί τὸ αἰρεϊώτερον εἰς εὐημερίαν; ἔπαινοι παρὰ Χριστοῦ, καὶ ψῆφος δεισποτικῇ ὀτιφανοῦσα τὸν φιλεργήσαντα, πιστὸν ὀνομάζει τὸν καρποφορήσαντα νοητῶς· μὴ γὰρ τῷ δεισπότη τὸ κέρδος προσήνεγκε; μὴ γὰρ χρῆζει τινὸς ἐν τοῖς καθ' ἑαυτὸν; αὐτὸς ἐστὶ τὸ πάντων πλήρωμα, καὶ ὡς ὁ πάνσοφος Ἰωάννης φησὶν, ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, πάντες ἡμεῖς ἐλάβομεν· ἀλλ' ὅταν ἡμεῖς ἑαυτοὺς κερδάνωμεν, προσωφελῶμεν δὲ καὶ ἑτέρους, τότε χαίρει Χριστὸς· πλοῦτον ἡγεῖται, τὴν ἡμῶν εὐδεχίμῃσιν καὶ τὸ ἔτι μεῖζον, ἱρῶ τροφὴν ὥσπερ ποιεῖται τὸ πρᾶγμα· ὅτι δὲ ἐστιν ἀληθὲς ὃ φημι, πάλιν ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν μαθήσῃ γραμμάτων· νενουθέτηκε μὲν γὰρ τὴν ἐκ Σαμαρείας γυναῖκα· εἶτα λεγούσης ἐκείνης, ὅτι ἔλθῃ Μισίας, ἀπαγγελεῖ ἡμῖν πάντα, ἑαυτὸν ἐμφανῆ κατέστησε, λέγων· ἐγὼ εἰμι ὁ λαλῶν σοι· καὶ τὸ μὲν γύναιον, δρόμῳ συντείνει-

ται, καὶ τὴν Σαμαριτιῶν μιμουσταγωγίῃ πο-
 λιν· εἰδὼς δὲ Χριστὸς, ὅτι πολλοὶ πιστεύουσιν
 ἐπ' αὐτόν, τοῖς ἁγίοις ἔφασκε μαθηταῖς· ἐγὼ
 βρωσὶν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· τρέ-
 φει γὰρ ὡσπερ τὴν ἡμερωτάτην φύσιν, τῶν ἀπο-
 λωλότων ἢ σωτήρια· ὁ μὲν οὖν Γνήσιος οἰκέτης,
 ἀναβήσομαι γὰρ αὐθις ἐπὶ τὸν τοῦ λόγου σκο-
 πὸν, τὸν τῆς ἐπιεικείας ἀνεδήσατο στίφανον· εἰσ-
 χικόμισται γὰρ εἰς τὴν χαρὰν τοῦ ἰδίου δισπό-
 του· ὁ δὲ γε λαβὼν τὸ τάλαντον, εἴτα γιγο-
 νῶς ὀκνηρὸς, προσεργασάμενος δὲ παντελῶς
 οὐδὲν, κατακρύψας δὲ μᾶλλον εἰς γῆν αὐτό,
 ταῖς ἐσχάταις περιπέπτῳκε δίκαις· φύγωμεν τοί-
 νυν τὴν μίμησιν, ἀποπειμώμεθα τῆς ἑαυτῶν
 διανοίας τὸν ἀκερδῆ καὶ ἐπάρατον ὄκνον, τὸν
 ἐπ' ἀγαθοῖς δηλονότι σπουδάσασσι μὴ εἰς ἀρ-
 γίαν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παρὰ Χριστοῦ κατα-
 χώσωμεν χάριν· φησί που διὰ φωνῆς Ἡσαίου,
 ὁ τῶν ὅλων θεὸς· ἱερεὺς λαλήσατο εἰς τὴν καρ-
 δίαν Ἱερουσαλὴμ· τί δὲ, εἰ ὁ μὲν διδάσκων, τοὺς
 ὠφελεῖν εἰωθότας ἐξυφαίνοι λόγους τοῖς ἀκρω-
 μένοις, οἱ δὲ οὐκ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἀποτί-
 θενται τὴν μυσταγωγίαν, ἀλλ' ἐπικροτήσαντες
 μόνον, καὶ γυμνοῖς ἑπαίνοις ἀμειψάμενοι τὸν
 μυσταγωγὸν, ἄγευστοι τῶν ἱερῶν ἀπομένουσι
 διδαγμάτων; ἄρα ὀκνῆσαι προσήκει τὸν μυστα-
 γωγὸν; εἴτα, πόλους εὐρήσει λόγους ἐπὶ τοῦ

Θείου βήματος τοὺς ἐπικουροῦντας αὐτῷ, ὅταν αἰτιάσῃται τῶν ἀχρωμένων τὸ ῥάθυμον, καὶ εὐάφορμον εἶπῃ διὰ τοῦτο τὸν ὄκνον; κατακριθῇσεται γὰρ μᾶλλον, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς· ὁ γάρ τοι τὸ τάλαντον λαβὼν παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, κατέχωσε μὲν εἰς γῆν αὐτὸ, καὶ ἀπολυπλασίαστον ἔχων, προσεκόμιζε λέγων· κύριε, ἴδε ἔχεις τὸ σόν ἄρ' οὖν ἐπηνέχθαι καὶ γέρων ἡξίωται, ἢ κατεδικάσθη μᾶλλον ὡς ὀκνηρὸς; ἴδει σι γάρ φησι καταβαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς στραπεζίταις· καὶ γὰρ ἔλθων ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ· οὐκοῦν ὡς τραπεζίταις ὑμῖν ἐπιστήμοσι τὸ δεισιματικὸν ἀργύριον ἐξοδιάζω ἐγὼ· ὑμεῖς δὲ λαβόντες, ἀπόθισθε εἰς νοῦν τὸ δοθῆναι, καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς ἑαυτῶν καρδίας κρύψατε· εὖ εἰδότες, ὅτι τὰ εἰς γῆν πεμπόμενα τῶν σπερμάτων, ἐλχωννύμενα μὲν ταῖς βώλοις, καρποφορεῖ· τὰ δὲ ἀκατάχωστα διαρπάζονται· ἔρει καὶ ὑμῖν ὁ χρήσας τὰ τάλαντα.

Fig. IV.
p. 299. b.

Πλὴν ἐσπούδασεν ὁ κύριος, μήτε διόλου φανερωῖσαι τὴν ἑαυτοῦ Θεότητα, μήτε εἰς τὸ παντελὲς ἀποκρύψαι τὸ μὲν διὰ τοὺς τότε, τὸ δὲ διὰ τοὺς μετὰ ταῦτα· ὥστε δεῖξαι καὶ τῆς Θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τρανὰς τὰς ἐνεργείας· ἵνα μήτε ἡ Θεία δύναμις ἀμβλυθῇ, μήτε ἡ ἀνθρώπινη φύσις ἡπιστηθῇ· ἐπειδὴ γὰρ

ἔμιλλεν αἵρεσις ἀνακύπτειν, ἡ λείψουσα ὅτι φάντασμα ἦν τὸ σῶμα, καὶ ἐξ οὐρανοῦ κατήλθεν, οὐ γὰρ ἂν ἔλαβε τοῦ φθαρτοῦ σώματος σάρκα ἢ ἄφθαρτος φύσις, οὐδ' ἂν κατιδέξατο ῥύπον ἢ μολυσμὸν ἢ σπῖλον, ἵνα πιστώσῃται ὁ Θεὸς τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, ὅτι ταῦτο ἐγένετο ὁ ἰσμὲν, μένων ὁ ἦν, διὰ τοῦτο συνεχώρησε τῇ σαρκὶ πάσχειν τὰ ἴδια· καὶ ἔδειξε διωλῆν τὴν ἐνέργειαν, πάσχων μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἐνεργῶν δὲ ὡς θεὸς ὁ αὐτός· οὐ γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, εἰ καὶ ἄλλως καὶ ἄλλως.

ΑΡΣΕΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΣΤΗΝ ΝΟΜΙΚΟΝ.

Luc. X. 25.

Ἴδε βρόχον ἀντὶ βρόχου, ὦ νομικί, καὶ παγίδα ἀνθ' ἧς ἔσθῃσας παγίδος· Ἴδε πῶς ἐμπέπτωκας εἰς ὃν ὥρυξας βόθρον κατὰ Χριστοῦ· ὅθεν ὁ σός σε νόμος ἀντὶ Χριστοῦ ἐξελεγχέτω, πότερον ὡς Θεῷ, ἢ ὡς ψιλῷ ἀνθρώπῳ τὰ τῆς πείρας ἐφήπλωσαν ἄδικσμα δίκτυα; εἰ μὲν τὸ πρῶτον, μεματαίωσαι, θεὸς γὰρ πειραστῶν δικτύοις οὐδαμῶς ζῶσκειται· μᾶλλον δὲ καὶ ἀγαπᾷν ὀφείλεις ἐξ ὅλης διανοίας, καὶ ψυχῆς, καὶ ἰσχύος· εἰ δὲ τὸ δεύτερον, ὁ ὡς σιαυτὸν τὸν

Cod.
p. 285.

πλησίον ἀγαπᾷ παρὰ τοῦ νόμου διδιδασκόμενος, οὐδαμῶς πειράζειν δίκαιος ἂν εἴη· οὔτε γὰρ ἂν πειράσειέ τις ἑαυτὸν, οὔτε ἐν λόγῳ παγιδεῦσαι, καὶ θανάτῳ παραδοῦναι ζητήσει· πῶς οὖν σιαυτὸν διὰ τῶν κατὰ τοῦ πλησίον βρόχων καταπνίγων οὐκ αἰσθάνη; οὐδ' ἐννοεῖς ὅτι τοῖς πονηροῖς γείτοσιν ἐπταπλασίονα εἰς τὸν κόλπον τὰ δεινὰ ἀποδίδεται; ἀλλὰ Χριστὸς τῇ οἰκίᾳ μακροθυμία, καὶ ἀνεξικακία χρώμενος, ὁρθῶς μὲν οὐ πράττειν, οὐδὲ διανοεῖσθαι, ὁρθῶς δὲ ἀποκριθῆναι φησὶν, ἴσως καὶ τοὺς ἑαυτῆς λόγους ἐπαισχυνθεὶς παλινωδίαν ἀπὸ τῆς ἐν πλάνῃ ματαιότητος ᾄσειεν· οὕτω φησὶ ποιεῖν, καὶ ζήσῃ· οὕτω πάντα τὸν ἐν κινδύνῳ, τὸν ἐν ἀνάγκῃ, τὸν ἐν περιστάσει σιαυτοῦ πλεσιόν ἔχει· ὁ δὲ μήτε ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν νόμῳ ἐντολῆς, μήτε ἐκ τῆς τοῦ σωτῆρος προτροπῆς ὠφελῆθεῖς, μὴ δὲ ὑπὸ τοῦ οἰκείου συνοιδότος ἀπειλεγχεθεῖς, οἷα δὲ τις ὄφρις πονηρὸς μικρὰ τῇ διὰ νόμου πλεηγῇ τὴν χάραν ἀλγῆσας τὴν ἰοβόλον γλῶτταν κινεῖ, καὶ τὴν θανάτῃφόρον πᾶσαν εἰς τοῦμφανὲς ἀποδύμενοῖ κακίαν· θέλων γάρ, φησὶ, δικαιοῦν ἑαυτὸν, τοὔτίστιν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἅπαντας νομίζων δίκαιον, καὶ μηδένα μηδαμῶς ἑαυτῷ ἴσον, ἢ καὶ πλεσιόν αὐτοῦ τυγχάνειν ὧς δεινῆς ὑπερηφανίας· καὶ τίς μου ἐστὶ πλησίον φησὶ; καὶ μεθ' ἑτέρα, ἄρα οὐ πατήρ σοι ἐστὶν ἄν-

Θρωπε, οὐ μήτηρ, οὐκ ἀδελφός, οὐ φίλος, οὐ
 συγγενής, οὐ γείτων, οὐκ ἀγχιστεύων, οὐ δέ
 τις τῶν ἐν τῇ πόλει ἑτερος; φεῦ τῆς οἰήσεως,
 καὶ τῆς ἀλαζονείας· οὕτως ἑαυτὸν ὑπέρτερον τῆς
 ἀνθρωπίνης ἡγεῖται φύσεως· διὸ καὶ ὁ σωτὴρ οὕ-
 τως ἰδὼν ἀνοηταίνοντα, καὶ τῶν ἐν φύσει ὑπομιμ-
 νήσκει πλησιαζόντων, καὶ τῶν ἐν προαιρέσει, καὶ
 τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ παραβολῇ δηλωθησομένων,
 ἵνα πατέρα μὲν κοινὰν τὸν προπάτορα ἡμῶν Ἀδὰμ
 ἐπιγνῶ, ἐξ οὗ πάντες ἄνθρωποι ἀλλήλων ἀδελ-
 φοί, καὶ πλησίον, διὰ τὴν ἐν ἐκείνῳ κοινωνίαν,
 καλεῖσθαι ἄξιοι· εἴτα καὶ τοὺς κατὰ προαίρε-
 σιν ἀλλήλους εὐεργετεῖν, καὶ ὑπ' ἀλλήλων εὐερ-
 γητεῖσθαι ἐθέλοντας, ἀδελφούς καὶ πλησίον κα-
 λείειν, οἳ καὶ τοῦ πλησίον εἰσὶ πλησιαίτεροι,
 ἐπείπερ οὐ φύσει μόνον, ἀλλὰ καὶ προαίρεσει
 τὸν πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι πλησιασμόν. Ἄνθρω-
 πος τις κατέβαινεν ὄρα παραβολὴν, καὶ τὴν
 τοῦ νομικοῦ ἐσφαλμένην διάνοιαν διορθουμέ-
 νην, καὶ τὴν ἐξ Ἀδὰμ ἕως Χριστοῦ κατάστασιν
 ὑπαινιττομένην, καὶ ἡμῶν ἕκαστον διδάσκουσαν,
 ὅπως ὅταν ἐξ ὕψους πολιτείας ἐναρέτου εἰς βά-
 θος ἀνομιῶν ἑαυτοὺς κατενέγκωμεν ὑπὸ ληστῶν
 τιτρωσκόμεθα νοκτῶν, καὶ εἰ μὴ θᾶττον ἀνα-
 νήψαντες ἐκείθεν ἀνακληθῶμεν, τῷ τῆς ψυχῆς
 αἰωνίῳ καθυποβαλλόμεθα θανάτῳ· καὶ τὸν μὲν
 νομικὸν οὕτως διορθοῦται, αὐτὸς γὰρ κατὰ τὸν

ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου κελεύοντα νόμον, διχῇ τὴν φύσιν διαίρων, ἐχθρόν μὲν ἑαυτοῦ, πάντα ἄνθρωπον ἡγείται ἁλλοεθνή· καὶ γὰρ δὴ καὶ ἦν νόμος αὐτοῖς ἐχθρῶδῶς πρὸς πάντας τοὺς ἐξ ἐθνῶν διακείμεσθαι, οὐ μίσει τῷ πρὸς τὴν κοινὴν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ πλειστάκις αὐτοὺς ἐκ τῆς πρὸς τὰ ἔθνη οἰκειώσεως εἰς τὴν ἐκείνων εἰδωλολατρείαν ἐκκλίνειν· Ἰουδαίους δὲ πλησίον ἑαυτοῦ ἡγείτο, καὶ οὐδὲ τούτους πάντας, ἀλλ' εἴ τινες ἂν εὐρεθεῖεν αὐτῷ τὴν ἀρετὴν ἐφάμιλλοι· οἰηματίας δέ τις ὢν, καὶ δοκῶν πάντων τῇ ἀρετῇ ὑπερέχειν, οὐδένα ἡξίου πλησίον αὐτοῦ ἢ εἶναι ἢ λέγισθαι· ἀλλ' ὁ Χριστὸς τὴν αὐτοῦ, καὶ τῶν τὰ ἴσα αὐτῷ νοσοῦντων ἀγνωσίαν ἐπαγορεύων, ὁνόματι κοινῷ τῷ ἄνθρωπος τις, οὐ τόνδε ἢ τόνδε, ἀλλὰ πάντα τὸν ἀνθρωπίνης μετέχοντα φύσεως πλησίον δεῖν καλεῖσθαι διδάσκει· καὶ ἐχθρόν μὴ δ' ὀντισταῶν εἰδέναι θεσμοθετεῖ, τὸν μὲν λέγοντα νόμον ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου, ὡς ἀτελῇ παριῶν· τὸν δὲ ἑαυτοῦ συνεισφέρων, ὃν καὶ ἀλλαχοῦ τίθησι λέγων· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων, καὶ διωκόντων ὑμᾶς· δῆλον γὰρ ὅτι τοὺς τοιούτους πάντας ἐχθροὺς ἡγοῦντο Ἰουδαῖοι· τοὺς δὲ τὰναντία παι-

οὔντας, πλησίον ὅθεν οὕτω τὸν νομικὸν ἐκπέ-
 ζει, καὶ κατάγχει τῇ τῆς παραβολῆς δυνάμει·
 ὡς καὶ ἄκοντα ἀνομολογῆσαι ἀτελῇ μὲν εἶναι,
 καὶ ἀτελέσιν εἰρῆσθαι τὸν, μισεῖν τὸν ἐχθρὸν,
 ἀγαπᾶν δὲ τὸν πλησίον, κειευόντα νόμον τελει-
 ότατον δὲ καὶ τελειοποιὸν, ὃν αὐτὸς Θεοδο-
 τεῖ· ἀγαπᾶν πάντως ἀπλῶς διδάσκων, καὶ μη-
 δένα, ἔνθα χρῆ εὐεργετεῖν, ὡς ἐχθρὸν ὁρᾶν· πάν-
 τα δὲ ἄνθρωπον πλησίον ἡγεῖσθαι τὸν εὐεργε-
 σίας δέδομενον, καὶ τε ἔθνικὸς ἦ, καὶ τε ἰου-
 δαῖος· τούτῳ τοῦν τῷ τρόπῳ, καὶ τὸν τε ἱερέα,
 καὶ τὸν λευίτην τοὺς μὴ εὖ ποιήσαντας τὸν ὑπὸ
 τῶν ληστῶν τετραυματισμένον ἀποδείκνυσιν, οὐ
 πλησίον ὄντας, ἀλλ' ἄλλοτρίους μᾶλλον, καὶ
 φονεῖς καὶ ἐχθροὺς· παντὶ γὰρ τῷ ἐν τινι πόνῳ,
 ἢ κινδύνῳ, ἢ φόνῳ βοηθεῖν δυναμένῳ, καὶ μὴ
 βοηθὸν παρέχοντι χεῖρα, τὸ τοῦ φόνου αἷτιον
 ἐπιγράφεται· καὶ οὐδεὶς ὅς οὐ τοὺς τοιούτους
 ἐσχάτως μέμφεται· καὶ μὲν τοι τῷ λόγῳ τού-
 τῳ, καὶ τὸν ἐθνικὸν σαμαρείτην φιλανθρωπότι-
 ρον τοῦ ἱερέως καὶ λευίτου, ἐπὶ τὸν ἐξ Ἱερου-
 σαλὴμ καταβαίνοντα ἰουδαῖον πείθει καὶ τὸν νο-
 μικὸν ἀνομολογῆσαι, μᾶλλον δὲ πλησίον· καὶ
 μηδένα διαιρεῖν, ἀπλῶς δὲ πάντα εὐεργετεῖν,
 καὶ ἀγαπᾶν τὸν ὑπὸ τὴν αὐτὴν φύσιν τελουῖντα·
 οὕτω γάρ, φησι, ποίει καὶ σῶζε.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΦΡΑΪΜ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΕΣ ΗΣ ΕΠΟΙΗΣΑΤΟ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΝ ΧΑΛΚΗΔΟΝΙ
ΣΥΝΟΔΟΥ ΚΑΙ ΤΟΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΕΟΝΤΟΣ. (1)

Cod.
p. 328. b.

Εἰπὼ δὲ ἡμῖν ὧ τᾶν, πάσης ἀντιπαθείας ἀκί-
ραιας φυλάττων τὴν διάνοιαν, ἣν ποτε καιρὸς
ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὅτε ὁ σισαρκωμένος λό-
γος θεὸς ὢν, οὐκ εἶχε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἑμφυχὸν
σάρκα τελείαν; ἢ ἐπειδὴ ἐπέζευσιν ἐπάνω τῶν
κυμάτων τῆς θαλάσσης, οὐκ ἐφύλαττον οἱ πό-
δες τὸ ἰδίωμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως; ἀλλ' ὧ
βέλτιστε, ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὰ ὑπὲρ φύ-
σιν ἔπραττε Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐκ ἀνηρη-
μένης ἢ ἀφανισθείσης τῆς ἀνθρωπίνης ἰδίας αὐ-
τοῦ σαρκὸς, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς ἐνεργείας ἡ ἰδέα
πείσεται τὴν σάρκα ἐπὶ τῆς οἰκείας μεμνηκέ-
ναι φύσεως ὁμολογῆσαι τὰ γὰρ περὶ ζεύειν καὶ
ποσὶ βαδίζειν, εἰ μὴ κατὰ φαντασίαν ἐγένετο,

(1) Ephraemius saeculo sexto patriarcha antiochenus, vir apprimè catholicus, libros complures scripsit, quorum plerique, inquit Photius cod. 228, pro ecclesiasticis pugnant dogmatibus, et pro concilio chalcedonensi contra omnem haereticorum reprehensionem. Horum librorum tres legebat Photius; ex quibus duos loc. cit. late describit, de tertio silet; ad quem ipsum fortasse pertinet nostrum fragmentum ex codice vaticano sumptum.

πρόδηλον ὅτι ποδῶν ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τῆς ἡμέ-
 τερας φύσεως ὥστε αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἐνεργείας
 βοᾷ τὴν τῆς σαρκὸς ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μέτρων
 φυλακὴν, καὶ τὴν τοιαύτην πορείαν πάντες σω-
 ματικὴν τε καὶ αἰσθητὴν λέγουσι· τὸ ἐπὶ τῆς
 θαλάσσης πεζεύειν, τοῦτο τῆς Θεότητος ὑπῆρ-
 χε διὰ σαρκὸς ἀνθρωπίνης ἐνεργούσης· εἰ μὲν
 οὖν γυμνῇ τῇ σαρκὶ τὴν ἐνέργειαν ἐλέγομεν γί-
 νεσθαι τοῦ γεγονότος, ἄπορος ἦν ὁ λογισμὸς·
 καθάπερ καὶ εἰ μόνῃ τῇ Θεότητι βαδίζειν ἀνε-
 τίθεμεν πορείαν ὑποτίθεμενοι, καὶ πεζεύειν ὁμο-
 λογοῦντες· νῦν δὲ σεσαρκωμένον θεὸν λόγον ἐνηρ-
 γηκεῖναι τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν ὁμολογοῦντες,
 τὸ μὲν ἀκόλουθον φαμέν πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς
 γεγενῆσθαι φύσιν· τὰ δὲ διὰ τὴν τῆς Θεότητος
 ὑπερφυᾶ φύσιν· ὥστε καὶ ἐνταῦθα δύο ἐνεργείας·
 οὐκ ἐπειδὴ δὲ εἶχε τὸ θεοπρεπὲς μηνύοντος τοῦ
 Θεοῦ λόγου τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἡ ἐνέρ-
 γεια, παρὰ τοῦτο τολμητέον εἰπεῖν ὡς ἡ σὰρξ
 οὐκ ἀνελλιπὴς ἦν ἐν τοῖς οἰκείοις ιδιώμασιν,
 ἀλλ' ἐλλιπὴς τε καὶ ἀτελὴς ὑπῆρχε· ταυτὸν δὲ
 εἰπεῖν χεῖρον ἢ ἀνούσιον παντελῶς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ Ο ΥΙΟΣ ΜΟΥ
Ο ΑΓΑΠΗΤΟΣ ΕΝ Ω: ΕΥΔΟΚΗΣΑ. (1)

Cod.
p. 61. b.

Ο μὲν φιλόστοργος οὗτος πατήρ, διὰ τὴν περὶ ἡμᾶς στοργήν, ἐπέμψεν μαι τοῦ λόγου τὸ σύνδεμα, καὶ τὴν γεγεννημένην δι' ἐμὲ παρ' ὑμῶν εἰς αὐτὸν εὐφημίαν ἡμειψατο τῇ παρούσῃ δημηγορίᾳ, κέρδος οἰκείον ἡγούμενος τῶν αὐτοῦ τέκνων τὸ ὄφελος· ἐγὼ δὲ χαίρων ἐδεξάμην τὴν προτροπὴν, καὶ θαρρῶν πάλιν ἐν ὑμῖν ἀφίειμι τὴν φωνήν, καὶ πρόθυμος εἰμὶ τῶν προτέρων λόγων ἀποδοῦναι τὴν συντάξιν ἣν βούλεισθε· ὑπέδειξα γὰρ ὑμῖν τῇ προτέρᾳ κυριακῇ τὸν Χριστὸν μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ προσερχόμενον τῷ βαπτίσματι· εἶτα τὸν βαπτιστὴν ἐπιγινόντα τὸν προσελθόντα δεσπότην, καὶ παραιτούμενον δεῦναι τὸ βάπτισμα τῷ δεδοκῶτι τὸ βάπτισμα, ὕστερον δὲ τὴν διακονίαν τῆς οἰκονομίας πληρώσαντα διὰ τὸ τοῦ σωτῆρος ἐπίταγμα· ὑπέγραψα τὸν Θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἰκονόμον ἐπιβοῶντα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα· καὶ μέχρι ταύτης τῆς μαρτυρίας παραγενόμενος, κατέβην ἀπὸ τοῦ βήματος, τῆς ὄρας ἐκκαψάσης τοῦ λόγου τὸν δρόμον· βούλεμαι οὖν σήμερον ἀναλαβεῖν ὅπερ τότε διὰ τὴν ξενοχωρίαν ἠναγκάσθην καταλιπεῖν, καὶ θέλω συνάψαι τῷ λόγῳ τὴν αἴλυσιν, ἵνα ταύτην κρατήσαντες, ἀνέλθῃτε δι' αὐτῆς πρὸς τὸν ταύτην χαλκεύσαντα.

(1) Sermonis huius latinam quoque perveterem interpretationem in codicibus vidi.

Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα· οὗτός ἐστιν ὁ σὺν ἐμῇ πέμψας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐφ' ἑαυτὸν, καὶ πάλιν ὅπερ ἔπεμψεν, ὑποδεξάμενος πνεῦμα· οὗτός ἐστιν ὁ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐξ ἐμοῦ γεννηθεὶς· γεννηθεὶς, οὐ κτισθεὶς· γεννηθεὶς, οὐ χειροτετυθεὶς, υἱὸς γεννηθεὶς ἐξ ἐμοῦ μόνου· μονογενὴς, μονογενῶς· ὡς οἶδα μόνος ἐγὼ, καὶ ὡς αὐτὸς μόνος ἐπίσταται· οὗτός ἐστιν ὁ τῆς ἐμῆς τελειότητος τέλειος χαρακτήρ· οὗτός ἐστιν ὁ τὴν ἐμὴν θεότητα χαρακτηρίζων ἐν ἑαυτῷ· οὗτός ἐστιν ὁ τὴν ἐμὴν ὑπόστασιν ἐξεικονίζων σαφῶς· υἱὸς ἐστὶν ἐμὸς, οὐκ ἀλλότριος· υἱὸς ἐστὶν ἐμὸς γνήσιος, οὐκ ἐπεισάκτος· υἱὸς ἐστὶν ἐμὸς, ἐκ τῆς ἐμῆς οὐσίας ἀσημάτως, ἀρεύστως, ἀχρόνως ἐκλάμψας, οὐκ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως ἀνακύψας· υἱὸς ἐστὶν ἐμὸς φύσει οὐ χάριτι· υἱὸς ἐστὶν ἐμὸς, συναϊδὸς μοι, οὐ νεώτερος, οὐ δεύτερος, οὐχ ὕστερον προσ-
 γινόμενος· υἱὸς ἐστὶν ἐμὸς, ὁμοούσιός μοι, οὐκ ἄλλοούσιος· ὁμοούσιός μοι ὡς φῶς ἐκ φωτός, ὡς ζωὴ ἐκ ζωῆς, ὡς πηγὴ ἐκ πηγῆς, ὡς ἀλήθεια ἐξ ἀληθείας, ὡς δύναμις ἐκ δυνάμεως, ὡς θεὸς ἐκ θεοῦ· ἐγὼ ἐγέννησα, οὗτος γεγέννηται· ἐμοῦ δὲ καὶ τούτου, μέσσω εὐδὲν· ἐγὼ ἐγέννητα ὡς ἔπρεπεν μοι γενῆσαι πεφυκότι θεῷ· οὗτος γεγέννηται ὡς ἔπρεπεν αὐτῷ γεννηθῆναι θεῷ λόγῳ τυγχάνοντι ἀνθρώπινον τὸ τῆς γεννήσεως ὄνομα, ἀλλὰ μυστικὸν τὸ ὑπερχρόνιον γέννημα· χρόνος οὐκ οἶδεν τῆς ἐμῆς γεννήσεως τὸ μυστήριον· οὐκ γὰρ ἦν ἄγγελος ταύτην οὐκ ἴσασιν, ὕστερον γὰρ αὐτῆς γεγονάσιν.

Τὰ χειρῶν καὶ τὰ σεραφῶν τὰ πολυόμματα καὶ πολυπρόσωπα ταῖς πτέρυξιν οἷς χερσὶν τὰ ἑαυτῶν πρόσωπα καλύπτουσα, ἀπαύστως βεῖα, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, κύριος

σαβαώθ· εὐ λέγουσιν ἅγιος, ἀγιώτερος, ἀγαπώτατος, εὐ κατασκευάζουσιν ὑποβεβηκυῖαν, καὶ μικρὸν ἀναβεβηκυῖαν, καὶ πάλιν ὑπερτέραν βασιμίδα θεότητος· εὐ τέμνουσιν τὴν μίαν οὐσίαν εἰς ἀήτους ἀρχάς· εὐ δογματίζουσιν ἃ μὴ βλέπουσιν· ὕμνουσιν, εὐ πολυπραγμονοῦσιν, ὃν σέβουσιν· προσκυνοῦσιν εὐ λογιζομένους τὴν τῆς τριάδος ταυτότητα· ἔσθην ἐμεῖ καὶ τῷ υἱῷ μου τὴν ὑμνοῦδιαν προσφέρουσιν, καὶ βίον ἔχουσι τὸν ἀπερίεργον ὕμνον· καὶ ζωὴν κέκτηνται τὴν ἀπράγμονα μελωδίαν· εἰ οὐρανὸς διηγύνεται δόξαν Θεοῦ τοῦ πεποισκότος αὐτοῦς, οὐκ ἐρευνῶσιν τὴν οὐσίαν τοῦ πεποιητοῦ· εἰ οὐρανὸς διηγύνεται τὴν δόξαν αὐτοῦ, φαινόμενοι, οὐ φθιγγόμενοι· εἰ προφῆται τὸν ἀκατάλειπτον καταλαβεῖν εὐ δεδινηται· καὶ γὰρ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις ἀτονεῖ πρὸς τὴν τούτου κατάληψιν· νεὺς οὐκ ἰσχύει χωρῆσαι τὸν ἀχώρητον· λόγος οὐ δύναται τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν περιλαβεῖν· πίστις μόνη κρατεῖ τὸν ἀφάτητον· πίστις μόνη καταναεῖ τὸν ἀθέατον· πίστις μόνη πλησιάζει τῷ ἀπροσπελάστῳ ὅσον ἐγγωρεῖ, καὶ ὅσον ἐνδέχεται.

Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα· οὗτός ἐστιν συνεργός ἐμός, ἀλλ' οὐχ ὑπουργός· οὗτος ἐδημιούργησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· οὗτος τοῦ στερεώματος τὸν κύκλον ἐπὶ τὰ ἄνω κυρτώσας, ἐπὶ τὰ κάτω λεάνας ἐξήπλωσεν· οὗτος τὴν ὀρωμένην ὄψιν τοῖς ἄστροις ὡς ὀφθαλμοῖς κατεπείμλεν· οὗτος ἐποίησεν τὸν ἥλιον τῆς ἡμέρας ἡγεμόνα καὶ στρατηγόν· οὗτος παρέξευξεν τῷ νυκτερινῷ ζόφῳ τῆς σελήνης τὴν αἴγλην ἀπεδιώκουσαν τῆς νυκτός τὴν κατήφειαν· οὗτος ἐξέχεεν τοῦ αἵματος τὴν ἀπαλὴν φύσιν εἰσπνεομένην εὐκόλως παρὰ τῶν ἐμπρολιτευομένων αὐτῷ, καὶ περισχιζομένην εὐμαρῶς τοῖς προσώποις τῶν βα-

διζόντων, καὶ πάλιν κατὰ νῦν συνάπτομένην ἀλείψως· αὐ-
τος ἐνέθηκεν ταῖς λαγόσιν τῆς γῆς τῶν καρπῶν τὰς γο-
νάς, πρόστυχμα καθάπερ σπέρμα καταβαλὼν, καὶ ταῖς
μυρίαις φυτοῖς καὶ ταῖς ἄνδρσιν ἐστεφάνωσεν ταύτας τὸ
πρόσωπον· εὗτος μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης τὴν
λεπτὴν ψάμμον μεθόριον ἔπηξεν, ὥνπερ ἡ θάλασσα βλέπου-
σα, μένει τῶν ἑαυτῆς ὄρων ἐντὸς, εὐ τολμῶσα παρελθεῖν,
εὔτε πλεονεκτῆσαι τὴν ὁμοῦ γῆν· εὗτος ἐτεκτένατο τῶν
ὠρῶν τὰς τροπὰς, καὶ τῶν καιρῶν τὰς ἐναλλαγὰς, καὶ τῶν
χρόνων τὰς ἀλείψους διαδοχὰς· εὗτος συνεστήσατο τὴν ὥρι-
μένην καὶ τὴν ἀόρατον κτίσιν, εὐ χρόνου συνεργῶ δεη-
θεῖς, εὐ πόνῳ καὶ καμιάτῳ δουλωθεῖς, ἀλλὰ θελήσας μό-
νον, καὶ πάντα ῥᾶδως παραγαγὼν· ἐνένευσε γὰρ, καὶ τὸ
νεῦμα ταῖς οὐσίαις οὐσία γέγενηται· ἐνεδυητήθη μόνον, καὶ
τὸ ἐνδύμημα πρᾶγμα γινόμενον ἴσατο· ἐκάλισε τὰ μὴ ὄν-
τα ὡς ὄντα, καὶ πάντα καθάπερ πρέφετῶτα καὶ δοῦ-
λα πρὸς τὴν δεσποτικὴν κλήσιν μετὰ τρόμου συνέδραμεν·
εὗτός ἐστιν πρὸς ὃν κοινολογούμενος ἔπον· ποιήσωμεν ἄν-
θρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· εὗτός ἐστιν
ὃ σὺν ἐμοὶ πλάσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον
γινόμενος ἄνθρωπος· γινόμενος ἄνθρωπος, οὐ τραπεῖς εἰς
ἄνθρωπον· γινόμενος ἄνθρωπος, εὐ μεταβληθεῖς εἰς ὃ γέ-
γονεν· γινόμενος ἄνθρωπος, τῷ λαβεῖν τὴν τῆς ἀνθρωπό-
τητος ἀπαρχὴν, εὐ τῷ ἀποβαλεῖν τὴν τῆς θεότητος ἀσρα-
πὴν· γινόμενος ἄνθρωπος, καὶ μείνας θεός.

Οὗτός ἐστιν ὁ τῶν ἐμῶν κόλπων μὴ χωρισθεῖς, καὶ
τῆς Μαρίας ταύτης κόλπου καταλαβὼν· ὁ καὶ ἐν ἐμοὶ μέ-
νων ἀχωρίστως, καὶ ἐν ἐκείνῃ γινόμενος ἀπεργράπτως· ὁ
καὶ ἐν ταῖς οὐρανῶσι ὑπάρχων ἀδιαιρέτως, καὶ ἐν τῇ παρ-

Θηνική μήτρα διατρώμενος ἀμολύντως· ἦν γὰρ κτίσας οὐκ ἐμελίνθη, ταύτην οὐδὲ κατακῆσας ἐχράνθη· οὗτός ἐστιν ὁ προελθὼν ἐκ τῆς μακαρίας γαστρὸς, ὡς ἐκ παστάδος ἀνυμφεύτου νυμφίος φαιδρὸς· ὁ τιμήσας τῇ γεννήσει τὴν γέννησιν τῶν γηγενῶν, καὶ σφραγίσας τῷ τόκῳ τὴν παρ-
 θενίαν τῆς τεκνώσεως αὐτὸν· ὁ διὰ τῶν τῆς παρθενίας πυ-
 λῶν εἰσελθὼν εἰς τὸν κόσμον, ὃθεν οὐκ ἀπέστη, ποτὶ καὶ τῶν τῆς ἀγνείας πυλῶν οὐ συντρίψας τὰ κλείδρα· ὁ παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ βασταχθεὶς, καὶ φέρων τὰ σύμπαντα· ὁ δευθεὶς γάλακτος ὡς βρέφος, καὶ τρέφων πᾶσαν τὴν κτί-
 σιν, ὥς αὐτῆς τροφεὺς· ὁ σπαργάνεις παιδικῶς περιβλη-
 θείς ὡς παιδίον, καὶ λῶν ὡς Θεὸς τῶν ἁμαρτημάτων τὰ σπάργαντα· ὁ ἐπὶ φάτνης ἀναπιστὼν, καὶ παρὰ τοῦ ἀσέρος ὑποδεχθεὶς ὡς τῶν ἀστέρων δημιουργός· ὁ παρὰ τοῦ Ἡρώ-
 δου πολεμισθεὶς· καὶ παρὰ Συμεῶνος τοῦ προφῆτου καὶ ἱε-
 ρεῖως κύριος προσαγορευθεὶς· ὁ κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον καὶ σείσας τὰ χειροποίητα τῆς Αἰγύπτου, καὶ πληρώσας τὴν ἐμὴν προστείαν τὴν λέγουσαν, ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου· ὁ προκόψας τῇ τοῦ σώματος ἡλικίᾳ, ἀλλ' οὐ τῇ θεῖᾳ οὐσίᾳ· περὶ γὰρ εἶχεν προκόψαι ὁ πανταχοῦ παρὼν· ὁ παρὰ τοῦ βαπτιστοῦ βαπτισθεὶς, καὶ φωτίσας τὴν κτί-
 σιν· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα, οὐκ ἔστιν ἄλλος ὁ ἐμὸς υἱός, καὶ ἄλλος ὁ τῆς Μαρίας υἱός· οὐκ ἔστιν ἄλλος ὁ ἐν τῷ σπηλαίῳ καταβληθεὶς, καὶ ἄλλος ὁ παρὰ τῶν μάγων προσκυνηθεὶς· οὐκ ἔστιν ἄλλος ὁ βαπτισθεὶς, καὶ ἄλλος ὁ μὴ βαπτισθεὶς· ἀλλ' οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου, οὗτος ὁ εἰς ὃν νοούμενος καὶ βλεπόμενος· εἰς ὃν ἀνέστη καὶ ἐρώμενος παρ' ὑμῶν· ὁ ἀίδιος καὶ πρόσ-

παῖρος· ὁ αὐτὸς ὁμοούσιος ἡμῶι τῇ θεότητι, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν τῇ ἀνθρωπότητι κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας.

Μὴ ζητήσητε τῆς σαρκὸς αὐτοῦ πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπάτωρ γὰρ κάτω· μὴ ζητήσητε τῆς θεότητος αὐτοῦ μητέρα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀμήτωρ γὰρ ἄνω· μὴ μερίσσητε τὴν θεότητα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, μὴ γένησθε τῶν ἀμερίστων κακοὶ μερισαί· μὴ διέλθῃτε τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ, ἀδιαίρετος γὰρ αὕτη καὶ ἀσύγχυτος μετὰ τὴν ἔνωσιν· μὴ χωρίσσητε τὰ ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ γνωρίσατε τὰ ἐν αὐτῷ· μὴ ποιήσητε δύο πρόσωπα τὰ ἐν πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ· μὴ χειροτενίσσητε δύο μονογενεῖς τὸν ἕνα μονογενῆ· μὴ στήσῃτε ἀνὰ μέρος τὸν ἑμὸν υἱόν, καὶ ἀνὰ μέρος τὸ ληφθῆν παρ' αὐτοῦ· μὴ τολμήσητε διφθεῖν τὴν ἀσύγχυτον ἔνωσιν, ἣν διακριθῆναι ἀδύνατον· μήτε θεὸν γινῶν, οὔτε ἄνθρωπον φιλὸν ὑπερτεύσῃτε τὸν ἐνανθρωπήσαντα κύριον· ἀλλὰ θεὸν ἅμα καὶ ἄνθρωπον πιστεύσατε τὸν αὐτόν· αἱ μὲν ὄντα, καὶ πρόντα θεόν, οἷα αἱ δὲ καὶ ἄνθρωπον· ἐξ ἐκεῖνου δὲ γενόμενον καὶ ἄνθρωπον καὶ ὄντα, ἐξ ὑπερ. θελήσεως ἐκελάβετο τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ· καὶ ἴδῃτε τοῦτον τὸν ἑμὸν υἱὸν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ καθεύδοντα, ἢ βαδίζοντα, ἢ κοπιῶντα, ἢ μαστιζόμενον, ἢ σταυρούμενον ἐκυσσίως, ἢ ταῖς ἡλῃς κατεχόμενον ἀπὸ γνάμης, ἢ νεκρούμενον ἰδίῳ δελήματι, ἢ φρουρούμενον ὡς νεκρὸν ἐν μνήματι, τῇ σαρκὶ αὐτοῦ ταῦτα προσνειμάτε.

Καὶ πάλιν, εἰ ἴδῃτε τοῦτον τὸν ἑμὸν υἱόν, λίπραν ἀποξένοντα ῥήματι, πῆψαισι ὀμμάτων ἡλῃ θαραπύοντα, τὴν φύσιν ἀναπλάττοντα νεύματι, ἐκ πάντε ἄρτων πνευματισχιλίους κορευνόντα, καὶ ταῖς παλάμαις τῶν μαθη-

τῶν ὡς ἀφύραι· ἐγγειωγέοντα κέρει αὐτοσχίδιον ἀγέω-
γητον, τὴν θάλασσαν μαινομένην καὶ μισυμένην τὰς τῶν
ἐρείων κερυφὰς ἐξομαλίζοντα τῇ φωνῇ, τὸ πέλαιος ὡς
ἐδάφος πεζεύοντα, τοῖς δαίμοσιν ὡς ἀνδραπέδαις δεσποτι-
κῶς ἐπιτάσσοντα, τῇ Διότητι αὐτοῦ ταῦτα προσάφατε· μὴ
ἄλλου τινὸς τὰ ὑψηλὰ τῶν πραγμάτων, ἄλλου δὲ τινος
τὰ ταπεινὰ τῶν γινομένων νομίσητε, ἀλλὰ ἐνὸς καὶ τοῦ
αὐτοῦ, καὶ κείνα καὶ ταῦτα λογίσασθαι· αὐτοῦ γὰρ τὰ θεῖα
πάντα, αὐτοῦ τὰ ἀνθρώπινα πάντα, αὐτοῦ τὰ δημιουργ-
γήματα, αὐτοῦ τὰ παθήματα· εἰς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς ἐσ-
τὶν υἱὸς ἐμὸς, τὰ τῆς ἑαυτοῦ Διότητος ἐργαζόμενος ἔρ-
γα, καὶ τὰ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς εἰκεινόμενος ἅπαντα· οὗ-
τός ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα· οὗτός
ἐστιν ἄμπελος καὶ θύρα τῶν τῶς πλανωμένων πρεβιάτων·
ἄμπελος ἢ ἐν οὐρανῷ ἔχουσα τὴν ρίζαν, ἐπὶ γῆς δὲ τὰ
κλήματα· ἄρπιλος κλαδευμένη τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐ ξηραι-
νομένη τὴν ρίζαν· ἄμπελος μετὰ τρίτην ἡμέραν τοῦ κλα-
δευθῆναι, βλαστάνουσα τὸν βότρυν τῆς ἀναστάσεως· οὗ-
τός ἐστιν ἡ θύρα, δι' αὐτοῦ γὰρ ὁ πιστεύων εἰσέρχεται
πρὸς με· οὗτός ἐστιν μεσίτης ἐμὸς καὶ τῶν δούλων αὐτοῦ,
συνάπτει γὰρ μοι τοὺς πενηνταεκάτας ἐν αὐτῷ· οὗτός ἐσ-
τιν ὁ υἱὸς μου καὶ ἀμνός, οὗτος ἱερεὺς καὶ ἱερεῖον, ὁ αὐ-
τός προσφέρων καὶ προσφερόμενος, ὁ αὐτός θυσία γινόμε-
νος, καὶ αὐτός τὴν θυσίαν δεχόμενος.

Ταῦτα μὲν εὖν μετὰ τὸ βάπτισμα παρὰ τὸν Ἰερδάνην
περὶ τοῦ μονογενεῦς ἐμαρτύρησεν ὁ πατήρ· ὅτε δὲ βλέπόν-
των τῶν μαθητῶν ὁ Χριστὸς, ἐν τῇ ὄρει μετεμorfώθη, καὶ
τὸ πρόσωπον μαρμαρυγᾶς ἀφῆκεν ἀπεκρυπτόντας τὰς τοῦ
ἡλίου μαρμαρυγὰς, καὶ τότε πάλιν τὴν αὐτὴν ἀφῆκε φω-

νήν, οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· πολλὰς ὁ πατήρ υἱὸν ἀποκαλεῖ τὸν υἱὸν, καὶ τῇ φωνῇ κατὰπερ χειρὶ κρατεῖ τὸν μονογενῆ, διὰ τοὺς λέγοντας ἐν χρόνῳ γεγενῆσθαι τὸν ἄχρονον, διὰ τοὺς συναρμυμούντας τῇ κτίσει τὸν ἐργάτην τῆς κτίσεως, διὰ τοὺς δουλοποιοῦντας τὸν ἐλευθερωτήν, διὰ τοὺς ἀναπλάττοντας ἄλλον καὶ ἄλλον υἱόν· διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐπιμαρτύρεται, οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε· ἰὰν εἶπῃ, ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί, αὐτοῦ ἀκούετε· ἰὰν εἶπῃ, ὁ ἰωρακὸς ἐμὲ, ἰώρακε τὸν πατέρα, αὐτοῦ ἀκούετε ὡς ἐπαληθεύοντος τοῖς πράγμασιν· ἰὰν εἶπῃ, ὁ πέμψας με πατήρ, μείζων μου ἐστὶν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς συγκαταβάσεως αὐτοῦ, τὴν φωνὴν προσαρμόσατε· ἰὰν εἶπῃ, τοῦτο ἐστὶν τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλάμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν, βλέπετε τὸ σῶμα τὸ διαινήμενον παρ' αὐτοῦ· βλέπετε τὸ ληφθὲν ἐξ ὑμῶν, καὶ γενόμενον αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν συντριβόμενον· ἰὰν εἶπῃ, τοῦτο ἐστὶν τὸ αἷμά μου, τοῦ λαλοῦντος ὑμῖν αἷμα νομίστε, μὴ ἄλλου τινὸς παρ' αὐτόν· ἰὰν εἶπῃ περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου, τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τῆς λύπης τὸ πάθος προσάψατε.

Ταῦτα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς διδιδόγημεθα· ταῦτα παρὰ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πεπαιδευόμεθα· ταῦτα παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος κατηγήμεθα· ταῦτα παρὰ τῶν ἁγίων γραφῶν διηγóρευται· ταῦτα παρὰ τῶν ὁσίων πατέρων κεκήρυκται· ἃ τείνυν παρειλήφαμεν, ταῦτα ἐυλάξωμεν· ἃ μεμαθήκαμεν, ταῦτα κρατήσωμεν· τί μαχόμεθα πρὸς ἀλλήλους εἰσῆ; τί πόλεμεῦμεν ἀλλήλους εἰ προστεταγμέναι καὶ τοὺς μισοῦντας φιλεῖν; τί τὸ πισεῖν ἀφέντες, τεχ-

τεχνολογούμεν τὴν πίσιν ; ἐγεννήθη , οὐκ ἐγεννήθη· ἔπαθεν , οὐκ ἔπαθεν· ἀνέστη , οὐκ ἀνέστη· τί διαζέμεθα τῷ λυτρωτῇ ; τί λογιστοῦμεν τὸν εὐεργέτην ; ἅπας ὡς ἡδέλησεν παρεγένετο , καὶ πέπονθεν , καὶ ἀνέστη , καὶ παραγίνεται χριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν , καὶ παραγίνεται κατὰ καὶ ἡδὴ παρεγένετο μετὰ τῆς ἡμετέρας μορφῆς· οὐ γὰρ ἀπεδύσατο ταύτην τὴν τεσσῦτον ἡγάπησεν , οὐκ ἀπεῖρρεψεν ταύτην τὴν τεσσῦτον ἐμίλησεν , οὐ κατέλειπεν ἐν τῷ μνήματι τὴν σάρκα αὐτοῦ τὴν διὰ φιλανθρωπίαν ἠνώσεν ἑαυτῷ κατ' ὑπόστασιν· ἀλλ' οὕτως παραγίνεται πάλιν κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς , ἵνα ἴδῃ Ἰουδαίους τίνα πέπρακεν τοῖς κυριακτοῖς , ἵνα θεάσονται Ἰουδαῖοι πρίαν κεφαλὴν ταῖς ἀκούσταις ἐξεφάνωσκον , ἵνα ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ δικαστικοῦ θρόνου καθήμενον , καὶ τὰ χερσὺν καὶ τὰ σεραφίμ μετὰ φόβου καὶ τρόμου παριστάμενα , καὶ εἰπώσιν , ἡμεῖς τεῦτον οὐκ ἐσαυρώσαμεν , ἀλλὰ τίνα Ἰησοῦν ναζωρηὲν βηθλεεμίτην κατεκρίναμεν , ὑποδείξει αὐτοῖς τὴν πλευρὰν , καὶ ἴδωσιν εἰς ὃν ἐξεκέντησαν , καὶ προσκυνήσωσιν καὶ μὴ θίλντες.

Τί τείνουσιν τὸ πιστεῦν ἀγέντες τεχνολογούμεν τὴν πίστιν ; τί πληροῦμεν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κοινῷ δυσμενοῦς ; λογισάμενες γὰρ ὁ διάβολος ὁ κοινὸς τῆς ἀνθρωπότητος λυμῶν , ὅτι γαλήνης ἐν ἡμῖν καλιτευομένης , τὰ τῆς εὐσεβείας ἀνδεῖ , τῆς δὲ πίστεως λαμπρότης εὐζωπία κρατεῖ , πολιτείας δὲ θεοφιλοῦς κατερδουμένης , μακαριότητος δὲ μεσαλεύσεως , φίλοι τοῦ θεμιουργῷ καθιστάμενοι πρὸς τὸν ποθεύμενον ἀνατρέχμεν , ἵνα μὴ ἀνέλθωμεν ὅθεν ἐκεῖνος κατέπεσεν , ὁρᾶτε τί πεποιήκειν , καὶ πῶς πανούργως καὶ θαλερῶς κατ' ἡμῶν ἐραψυγῆσαι πόλεμον , ὁ μηχανεράφος τῶν

κακῶν, καὶ σοφός ἐν ἀπάταις, καὶ πικίλος ἐν ἐπιβου-
λαῖς, καὶ πλούσιος ἐν τοῖς κακοῖς μηχανήμασι· παρε-
σκευάσεν τινὰς ἐν προσχήματι τῆς εὐσεβείας στρατεύε-
σθαι, καὶ τῆς πίστεως τὴν ζήτησιν κατὰ τῆς πίστεως
ᾤπλησεν, καὶ πᾶσι τοῖς εὐσεβέσιν ἄκαιρον φιλονεικίας ἐνέ-
βαλε πόλεμον, καὶ τῆς ἐκκλησίας τὰ μέλη κατ' ἀλλήλων
ἐσράτευσεν· εἴτα γελᾷ πλατὺν γέλωτα, βλέπων τοὺς τρι-
δομένους αὐτῇ ταῖς βουλαῖς τρεπομένους παρ' αὐτοῦ, καὶ
τέρποντας αὐτὸν εἰς κατ' ἀλλήλων ἐργάζονται, καὶ οὐδὲ
μετὰ τὴν πείραν τῶν κακῶν· τρέφομεν τείνου κατὰ τῆς
πονηροῦ κεφαλῆς τοῦτο θὴ τὸ σοφόν, καὶ τὴν εὐφροσύνην
αὐτοῦ μεταβάλλομεν εἰς ὀδύνην καὶ πένθος ἀπαρηγόρητον·
καὶ ποθήσωμεν τὴν εἰρήνην, ἣν ἐκεῖνος μισεῖ καταλείπω-
μεν τὸ ζυγιστάειν καὶ σταθμίζειν τὰς λέξεις τοῦ λό-
γματος· παυσόμεθα τοῦ θέλειν εἶναι τῶν διδασκάλων διδά-
σκαλοι· μισήσωμεν τὸ λογομαχεῖν ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκούον-
των· πιστεύσωμεν ὡς εἰ πατέρες παρέδωκαν· οὐκ ἐσμὲν
τῶν πατέρων σφώτεροι· οὐκ ἐσμὲν τῶν διδασκάλων ἡμῶν
ἀριμότεροι· οὐκ ἐσμὲν τῶν ποιμένων ποιμένες, ἀλλὰ πρό-
βατα· οὐ ποιμαίνει τὰ πρόβατα τοὺς ποιμένας, ἀλλ' εἰ ποι-
μένες τὰ πρόβατα· ἐν εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός, οὐκ
ἐν μάχῃ· ὡς ἐκλήθημεν, ἐμμένωμεν· φρίξωμεν τὴν μυσι-
κὴν τράπεζαν ἐν ἣ τῶν οὐρανίων μυσηρίων μεταλαμβάνομεν·
μὴ γινόμεθα καθ' ἑαυτῶν ὁμοτράπεζαι, ἀλλήλων ἐπιβου-
λαι· μὴ ἐνταῦθα κοινωνικοὶ, καὶ ἔξω φιλονεικοὶ· μὴ ἐνταῦ-
θα ὁμόπιστοι, καὶ ἔξω ἑτερόφιλοι, ἵνα μὴ εἴπῃ καὶ περὶ
ἡμῶν ὁ κύριος· μίους ἐγέννησα καὶ ὕψωσα καὶ ἔδραψα ἐκ
τῆς ἐμῆς σαρκός, αὐτοὶ δὲ με ὑδέτησαν· αὐτοὶ δὲ ὁ τῶν
ὅλων σωτὴρ, ὁ τῆς εἰρήνης δημιουργός, τὸν φιλοτάραχον

570 ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΣ ΛΟΓΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ.

καὶ φιλοπέλεμον διάβηλον ἐξ ὑμῶν ἀπειλάσειεν· αὐτὸς ταῖς ἐκκλησίαις ἑαυτοῦ τὴν γαλήνην βραβεύσει· αὐτὸς τὴν ἰερὰν ταύτην ἀγέλην τηρήσειεν· αὐτὸς τὸν ἀγγελάρχην φυλάξειεν· αὐτὸς τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα φρουρήσειεν· αὐτὸς συναθροίσειεν εἰς τὰς ἑαυτοῦ μάνδρας τὰ πλανώμενα πρόβατα, ἵνα γένηται μία ποίμνη, ἐν ποιμῖον· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΠΟΛΕΩΣ ΕΥΘΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΑΓΙΑ ΣΗΠΙΑ ΤΑ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ

ΑΝΑΙΡΕΘΕΝΤΑ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΑΧΗΑ.

Cod.
p. 21. b.

Πάλιν ὁ τάλας ἐγὼ τὸν νῦν ἐπὶ τὴν Βηθλεὲμ ἐκπετάσαι βούλομαι, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἐπὶ Ἡρώδου τοῦ παιδοκτόνου παρανόμως ἐκτελέσθοντα τῇ ἐννοίᾳ τῆς θαυρίας σπηλιτεύσομαι δόγματα· φόβου γὰρ καὶ θαυρίας ἡ τειχίτη ἔρευνα γίμει· οὐκ ἡμετέρῳ φόβῳ, ἀλλὰ τῶν τότε μητέρων, τῶν μακαρίων ἐκείνων παίδων, ὧν ὁ Ἡρώδης ζιτῶν τὸν γέννηθέντα βασιλέα, τοὺς μηδὲν ἡδικοῦσας παῖδας, ἄσρος ἀδίκως δρεπάνῃ ἐξεθήρησεν· τούτο γάρ μου τὸν νῦν προετρέψατο, καὶ ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπτότως ὁρῶ τὸν πα-

ράνοντον Ἡρώδην μεμνηνότεν καὶ σκυθρωπὸν, ἐπὶ τοῦ ἀδικου αὐτοῦ θρόνου καθεζόμενον, καὶ πλείονος ξίφους τὴν τεύτου καρδίαν ἱκανήμενον, καὶ πρὸς ἀνταρσίαν εὐτρεπιζόμενον τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευνόντων καὶ κυρίου τῶν κυριευόντων, δι' οὗ βασιλεῖς βασιλεύουσιν, καὶ τύραννοι κρατοῦσι γῆς· ἡ διαβολὴ γὰρ τῶν παρανόμων ἰσχυαίων, καὶ ὁ θυμὸς τοῦ ἐχθίστου καὶ ἀποστάτου Ἡρώδου, οὐ μόνον τὴν Βηθλεὲμ ἀλλὰ καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐμόχλευσεν· ἔτι οὖν ὁ δαίμονος ἐκείνου ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν σοφῶν μάγων, ὑλογητὰ καὶ ἀλλοιῦνται, ταράττεται τῇ μορφῇ, καὶ τῇ κατὰ δαυιδιᾶ ῥητερεύει πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ φρατριάζει μετὰ τῶν φαρισαίων· νόμον ἀναγινώσκουσαι ἐπιτρέπει, καὶ προφῆτας ἐρμηνεύουσαι προσάττει· ἄφρων καὶ κακουργεὶ καὶ ῥαδιουργεῖ· εἰ νόμος καὶ προφῆται τὸν γεννηθέντα βασιλέα ἀνῶθεν ἐρχεσθαι προεκήρυξαν, σὺ τί μάτην ταράττη; ταράττη μὲν, οὐκ ἰσχύει; δὲ ταράττη, ἀλλ' εἰς ἑαυτὸν συντριβήσεις· οὐκ ἤκουσας ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ψαλμῶν, ὅτι μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος ζῶν; καὶ τί τούτου ματαιότερον ὅτι διώκεις τὸν ἀκατάληπτον; ἄνεμε καὶ παράφρων εἰ καὶ τοὺς παῖδας ἐκκόψεις, τὸν βασιλέα σὺ καταλήψῃ; εἰ ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἐν Βηθλεὲμ βασιλέα ἀδανάτον γεννᾶσθαι χρηματίζουσιν, σὺ τοὺς ἀνευθύνους παῖδας τί ἀνελείς; καὶ ἡ μὲν σὴ διάνοια προεγγραπταὶ διὰ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου λέγοντες, φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ ἠκούσθη, θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμὸς πελὺς, Ῥαχὴλ κλαίεσσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ᾔθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσιν· μὴ ἰδὼν ἀποκτείνῃ τοὺς παῖδας ὁ βασιλεὺς στρατόπεδον οὐχ ἔξει; ἢ ἐν τῇ παρανομῇ σου καρδίᾳ λογίζεις, ὅτι πάντως ἐκ τῶν ἀποκτεινομένων παιδῶν εἷς ἐστὶν ὁ βασι-

λεύς· ἡ παντὸς τοῦ κόσμου τοὺς παῖδας ἀποκτείνεις, τοῦ τεχθέντος βασιλέως ἢ βασιλείας τέλος οὐκ ἔχει· ὡς τῆς ἀνοίας· ὡς παραδίκου βασιλέως ἀνήλικος κρίσις· ὡς παρανομία βασιλείας· παρ' οὗ ἔμελλον ἀδικούμενοι κρίσιν δικαίου λαμβάνειν, τυραννόμενοι ποῦ ἀπελευσονται·

Ὡς Βηθλεὲμ ἁγία, ὅτι οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ τεχθέντος βασιλέως ἡγιασθῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν ἀδίκως ἐκασπέντων παιδῶν, διπλοῦν τὸν ἁγιασμόν ἐκεμίσω· κατανῶ γὰρ τὸν Ἡρώδην, τὰ στρατεύματα ἀπεστέλλοντα, τοὺς στρατοπαιδάρχας μηχανωμένους μὴ πως τόποτε παῖς ἀποκρυβῇ αὐτοὺς, τὰς μητέρας ἐκδεχόμενας θεωρῆσαι τῶν νηπίων τὸν ἔχθιστον θάνατον, πύλας τῶν πόλεων ἀποκλειόμενας, τὰς κύνας ὑπὸ τῶν στρατευμάτων καλουμένας· τὰς δὲ ἐξόχους τῶν πλατειῶν φρουρουμένας, τοὺς στρατιώτας ξιφῆρεις ὥσπερ κύνας λυτῶντας καὶ περιτρέχοντας, ἰδιώτας ἐναποκλείστους γενομένους, καὶ ἐκάστους αὐτῶν ἐπερωτώμενους περὶ τῶν τόπων ὅπου ἦσαν, τίς καὶ ποῦ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παῖδα ἐγέννησε, τοὺς γονεῖς ἀπογραφομένους, μὴ πως ἄρρην ἀποκρυβῇ ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτῶν· ἐξῆλθον γὰρ ὥσπερ αἶτος ἐπὶ βεράν πτώματος, ὅπως τε μὴ ἀποκρυβῇ ἐξ ὀφθαλμῶν ἄρρην· καὶ εἰ μὲν πατέρες τὸν φόβον τοῦ βασιλέως διεδίετες, ὥσπερ ἐξ αἵνου ἐκ παντὸς τρόπου μεμεδυσμένοι, οὐκ ἤδεισαν τὸ τί διαπράττονται· αἱ δὲ μητέρες λαβοῦσαι ἐκάστη τὸ ἴδιον νήπιον, τὸν θυμὸν τοῦ παρ' αὐτοῦ βασιλέως ἀποδράσαι ἔσπευδον· καὶ πολλὰ μὲν ἐξ αὐτῶν, ὥσπερ στρουθίων ἀπὸ ἐνὸς παιδὸς ἐν ταῖς ἀγκάλαις κατέχουσαι, ἄλλαι δὲ καὶ ἀπὸ δύο, ὥσπερ ἀρνία ἀποθρυώμενα καὶ κλαυθμυρίζοντα, βαστάζουσαι ἀποτρέχειν ἔσπευδον· καὶ ὁρᾶσαι τὰ ἔργη ἀπικρατέστενα,

τούτων διέφευγον, καὶ εἰς ἄλλον περιέπιπτον· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ χρήματα πειρῶνται διδόναι πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἀποδιδράμεναι ταῦτα ἔλεγεν· ὀρκίζω σε κατὰ τοῦ νόμου Μωυσέως, κτῆσαι σπλάγχνα εἰκτιμῶν, ὅτι καὶ σὲ μήτηρ ἐγένυσεν· ἔσθ' ὅτε καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας ἔχεις· οὐκ ἔστιν μοι ἄλλη ἐλπίς ἢ ὑπόσασις, ἢ μόνον τὸ νήπιον τοῦ λάβει ὅλην χρυσίου καὶ φεῖσάι μου τοῦ παιδός.

Τῶν δὲ μὴ ἀνεχομένων, ἀλλ' ὥσπερ ἱεράων ἀνήλων· ἱπταμένων κατὰ νεοττῶν περισερῶν ἢ τρυγόνων, ἢ ὥσπερ λύκων ἄρνας διαρπαζόντων, ἢ ὥσπερ λεόντων ἀπαλὰ μοσχάρια ἐκ μασθῶν μητέρων διαρπαζόντων καὶ μὴ φειδομένων, ἀνάγκη τὰς μητέρας περιπλέκειν, ἅμα χειρῶν τὰς ὀλένας αὐτῶν τοῖς ἀνέσι τῶν νηπίων, καὶ κατορκίζειν τοὺς ἀνόμους ἐκείνους στρατιώτας· ὀρκίζω σε ἄνθρωπε, εἰς τὸν αὐξήσαντα σὲ ἐκ βρέφους ἄνδρα τέλειον· ἀπέκτεινον δὴ ἐμὲ πρῶτον, καὶ τότε τὸ νήπιον ἐν ταῖς ἀρχαῖς μου· ἐχθρὸς τῆς δικαιοσύνης ἐκείνος τῷ ζήλῳ καὶ θειλίᾳ ὑπερμεθύσας, σκεπυτάς κατώπιασεν ἀποστέλλειν, παρήγγελλεν ἄρα μή τι χρήματά λαβόντες τινὲ ἐφείσαντο· μὴ οἱ γενεῖς τοῦ γεννηθέντος βασιλέως δούροις ἐκμειλίζαντες τοὺς ἐμοὺς στρατιώτας, καὶ πρὸς ἀνταρσίαν ἐμοὶ αἰρεθίσουσιν· οἱ δὲ ἀποστελλόμενα τὰ αὐτὰ παρενόχλουν τοῖς φονευταῖς ἐκείνοις· ἀφ' ἑκείνης ταῦτα ἀκούοντες ὑπὲρ περισσοῦ τῷ ζήλῳ κατεμέθυσαν· καὶ νῦν εἰ καὶ οὐκ ἦμην περιῶν, ἐστὶν γὰρ ἀπὸ τότε ἔτη ἦδη τέσσαρα καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἑξαχόσια, ἀπὸ μὲν τῆς παρευσίας Χριστεῦ ἔτη ἑξαχόσια τεσσαράκοντα, τέσσαρα (1), ἀπὸ δὲ τῆς παιδοκτονίας ἔτη ἑξαχόσια τεσ-

(1) *Heic docet auctor se vixisse medio saeculo Christi octavo.*

σπαράσσοντα δις· ἀλλ' ὡς παρὼν ἐκεῖ, οὕτως ταῦτά μοι κατὰ νοῦν πάρεσιν, καὶ ὡς θεωρῶν εἰμὶ τὸν ἐχθρὸν βασιλέα Ἡρώδην τῷ θυμῷ ζῶντα, τοὺς μεγιστάνας αὐτοῦ παραμυθουμένους αὐτὸν, τοὺς φονεῖς τὰ δάκρυα τῶν πατέρων μὴ ἐλεῶντας, τὰ νήπια μὴ εἰκτείροντας· ἀλλὰ τῶν μὲν τὰς κεφαλὰς ἀποτέμνοντας, τῶν δὲ ταῖς μητράσιν κατεχουσῶν, καὶ μὴ βουλεμένων ἀφίεναι ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῶν ταῖς μαχαίραις ἀναλίσκοντας αὐτῶν τὰ νήπια· ἄλλοι δὲ κατεμέλιζον αὐτὰ ἔμπροσθεν τοῖς γεννήσασιν, καὶ ἕτεροι κρατοῦντες τοῖς ποσὶ ἐν ταῖς πέτραις ἐξεδάφιζον, καὶ οὕτως τῶν κροτάφων αὐτῶν τῇ γῇ σκορπιζομένων, ταῖς ἐλευναῖς μητράσιν οὐκ ἦν παράκλησις· ποῖαν γὰρ καὶ παραμυθίαν εἶχον ἔχειν ἐν ἑαυταῖς ὁρῶσαι ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν τὸν αὐτὸν θάνατον; τὰ ἱμάτια αὐταῖς τοῖς αἵματιν καταβαφέντα στήθει διανόας, τὰ στήνα τῷ πόνῳ τῶν γαλακτορέων τρυγόμενα, ταῖς θηλαῖς τὰ ἱμάτια αὐταῖς καταβρέχουσαι· καὶ αἱ μὲν ἐξ αὐτῶν διετεῖς παῖδας ἐθρήνουν, καὶ ἄλλαι ἐναιουσιαῖους, καὶ ἄλλαι καιροῦ καὶ ἡμίσεως, καὶ λοιπὸν κατωτέρω ἀπὸ διετούς γὰρ ἦν τὸ πρόσαγμα τοῦ θαλαίου καὶ παρανόμου Ἡρώδου, καὶ οὗτοι ἐγεννήθησαν πρὸ μιᾶς ἡμέρας τοῦ ἐναγοῦς ἐκείνου προστάγματος.

Ὡ ἐννοίας θαυμάτων πεπληρωμένης ὡς μακαρίων παιδων μηδὲν ἡδονοκώτων, καὶ ὡς πολεμίων βαρβάρων κατασφαζομένων· ὡ αἱμάτων ἀδόκως ἐπὶ τῆς γῆς ἐκχευμένων, καὶ ὥσπερ ὄμβρων ἐν αὐτῇ πιανθίντων· ὡ δρεπάνης ὀλεθρίου πρὸ καιροῦ τοῦ θείους ἐν ἀκμῇ τοῦ χειρὸς τὰς ἀρούρας αἰχμαλωτισσάσης· ὡ μητέρων θρήνες καὶ στεναγμοὶ καὶ ὄδυρμός πελὺς, ἐν ᾧ οὐκ ἦν παράκλησις σὺνδερμία· τούτων γὰρ πασῶν τῶν μητέρων, εἰς μιᾶς ὀδυρμὸν προφήτης αἰνεγμα-

τοδῶς προεφίητευσεν, θρήνης γάρ φησιν καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς καὶ πόλις, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν· καὶ μὴ μᾶς μό-
νον τῷ ὀνόματι τούτῳ τὰ τέκνα κατεσφάγησαν, οὐχί· ἀλ-
λὰ πολλαὶ Ῥαχὴλ ἐκαλεῦντο, ἀλλ' ἐπιθεὶς μήτηρ τῶν μη-
τέρων ἦν ἡ τοῦ Ἰακώβ Ῥαχὴλ, διὰ τοῦτο ὁ προφήτης
τὸ ὄνομα τῆς πάλαι Ῥαχὴλ διὰ τὸ μέλλον θένος τῶν νη-
πίων, καὶ τὴν περὶ τούτων θλίψιν, πόρρωθεν ἀνῆγγειλεν·
κοπιετῶν τεινῶν καὶ στεναγμῶν πλήρης ἡ ἔννοια· τίς γάρ
μὴ θρηνήσειεν μετὰ τῶν μητέρων ἐκείνων; ἢ τίς σπλάγχνα
οἰκτειρμῶν οὐκ ἐκτίσαστο ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀδικίᾳ πληγῇ; ἢ
τίς τοῦ ψελλισμοῦ τῶν μακαρίων ἐκείνων ἐνθυμούμενος οὐ
πληρωθήσεται ὀαυρίων; ὁρῶντα γὰρ τὰ ξίφη κατ' αὐτῶν
ακοντιζόμενα, καὶ ὡς ὑπὸ θηρίων ἀγρίων ἐκ τῶν κόλπων
τῶν μητέρων ἀπικοσπώμενα πρὸς αὐτοὺς ἀπεφθίγγοντο καὶ
ἔλεγον· σφες με ἄνθρωπε, ποῦ με ἀπάγεις; οὐ γνωρίζω
σε· οὐκ εἶδα τίς εἶ· οὐκ εἶ σὺ οὔτε πατήρ μου, οὔτε ἀδελ-
φός, οὔτε μητράδελφος, οὐ πατράδελφος, καὶ οὐκ ἔγνω-
σαν οὕτως, οὐδὲ διὰ τί ἐκ τῆς γῆς ἐπαίρεται ἡ ζωὴ αὐ-
τῶν· ὃ παρανομία τοῦ βυθίου δράκοντος, τὰς σάρκας τῶν
ἀναιτήτων παίδων βεβρωκότος, καὶ μὴ ἐμπλησθέντος· ἔτι
γὰρ καὶ τῆς παιδεκτονίας ἀηλεῶς γενομένης, δειλία καὶ
ἀπονεία ἔτι ζητῶν ἦν τὸν τεχθέντα βασιλέα· καὶ οὐκ ἐπαύ-
σατο στένων καὶ τρέμων, ἕως οὔ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀφαιρέ-
θῃ ἀπ' αὐτοῦ.

Ἐκεῖ μὲν οὖν ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίαις στηλιτεύων τὴν
τῶν Ἰουδαίων ἄνοιαν, τῇ Ἱερουσαλὴμ ἔφη· Ἱερουσαλὴμ ἡ
ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας· ἐγὼ δὲ φημι τῇ ἁγίᾳ Βηθ-
λεὲμ, οὐχὶ στηλιτεύων ἀλλὰ δεξάων· Βηθλεὲμ Βηθλεὲμ

ἐν ᾗ ἐγενήθη ὁ Χριστὸς ὁ μέγας βασιλεὺς, ἡ ὑπὲρ πορφύραν βασιλικὴν καὶ βύσσον, δεξαμένη τὰ τῶν μακαρίων νηπίων αἵματα, πρῶτον μὲν ἡγιάσθης ἐν ταῖς ὁρίαις σου τεχθέντος, καὶ οὐκ ἐν ταῖς ὁρίαις σου, ἀλλ' ἐν σοὶ αὐτῇ τὸν ἐλθόντα ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον, ἐκ παρθενικῶν λαγόνων προελθόντα πρώτη δεξαμένη τὸν πρωτότοκον πάσης τῆς κτίσεως, καὶ δημιουργὸν τῶν ἀπάντων καὶ δεύτερον ἀγιάσμενον ἐδέξω τὰ αἵματα τῶν ἀμώμων καὶ μακαρίων παίδων· αὐτοὶ γὰρ εἰσὶν ἀληθῶς ἄμωμοι ὧν τινας ὡς ἀρνίων ἀκόσμων τὸ αἷμα ὑπὲρ τοῦ πατήσαντος ἡμᾶς ἐξεχύθη· ὁ μακαρίων ἀμώμων τῶν τὸν νόμον κυρίου μὴ ἀναγνωσάντων, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν πορεύθεντων· ὁ νεοσσῶν λογικῶν σοφῶν τριγόνων καὶ ἀεραίων περισερῶν, τῶν εὐχὴ νομικῶς προσενεχθέντων τῷ Θεῷ, ἀλλὰ χάριτι Χριστοῦ, ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ἀμωμήτου τοῦ αἵματος αὐτῶν ἐκχυθέντος· ὁ μεσχαρίων προφητικῶς ἐκ τῶν διεσμῶν ὧν ἔμελλον πράττειν ἀνεθέντων, καὶ ἐν ἀγαλλιάσει σκιρτούντων· ἡμεῖς ὡς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, μερίδα καὶ κληρὸν δώσει ἡμῖν· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα τιμὴ προσκλήσεις καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ αἰὲ καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Η ΣΥΧΙΟΥ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

Η μὲν ἑορτὴ λέγεται καθαρσίῳν, ἣν οὐκ ἂν τι ἀμάρ-
 ται, ἑορτῶν εἰπὼν ἑορτὴν, σαββάτων σάββατον, ἁγίων ἀ-
 γίων προσαγορεύσας· ὅλον γὰρ ἀνακεφαλαιούται τῆς σα-
 κώσεως τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, ὅλον διαγράφεται τῆς τοῦ
 μονογενοῦς κυρίου ἐν ᾗ βρέφος ὁ Χριστὸς ἐβαστάχθη, καὶ
 θεὸς ὡμολογήθη, καὶ ἐν ἀγκάλαις προσπνέχθη ὡς ἐπὶ θρό-
 νου ὁ τῆς ἡμετέρας φύσεως ποιετῆς καθήμενος· καὶ ζευ-
 γος τρυγόνων λογαῶν τῷ Συμεὼν καὶ Ἄννα προσέφερεν·
 αὐταῖς δὲ εἰ δοκῇ ταῖς εὐαγγελικαῖς παρεμβάλομεν λῆξε-
 σι, θεοῦ γὰρ ἐκὶ παρεμβολῆν ὀφόμεθα· οὕτω ταῖνυν ἡμῖν
 τῆς ἑορτῆς ὁ Λουκᾶς τὴν ἱστορίαν ἐξείδετο· καὶ ὅτε ἐπλή-
 σθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον
 Μωϋσέως, ἀνέγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ
 κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου, ὅτι πᾶν ἄρσεν
 διανέιγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται· καὶ τοῦ δεῦ-
 ναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, ζεύγος τρυ-
 γόνων ἢ δύο νεοσσὺς περιστερῶν· ἐχρὴν τὸν δουλεύσαντα
 δι' ἡμᾶς προσφέρειν ὑπὲρ ἡμῶν καθύρσια, τὸν αἵματος οἰ-
 κείου μὴ φεισάμενον ζεύγους τρυγόνων μὴ φείσασθαι· ἰδοὺ
 ταῖνυν κατὰ τὸν νόμον, ὑπὲρ νόμον ὡς νομοθέτης ἐργά-

Cod.
p. 93. b.

ζεται· καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτὸς παρέχων τοῦ πνεύματος, τὴν δουλείαν ὁμῶς οὐ παραιτεῖται τοῦ γράμματος· οὐκ ἀδε-
τεῖ Μωϋσεία, ἵνα κατὰ καιρὸν μάρτυς ἀξιόπιστος γένηται.

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐ-
τῶν, κατὰ τὸν νόμον Μωϋσείως· αὐτῶν τίνων; Ἰωσήφ μὲν
γὰρ οὔτε πατὴρ ἦν, οὔτε ὑπεύθυνος καθαρσίῳν, ἀλλ' οὐ-
τε Μαρία, οὔτε τὸ βρέφος τῶν καθαρσίων ἐθέοντο· λέ-
γεται γὰρ οὕτως· γυνὴ τίς ἐὰν σπερματισθῇ καὶ τέκη ἄρ-
σεν, ἐπτά ἡμέρας ἀκάθαρτος ἔσται· ἀλλ' ἡ Μαρία οὐκ
ἐσπερματίσθη, οὐκ οὐκ καθαρσίων οὐκ ἐδέετο· γυνὴ ἡ τις
ἐὰν σπερματισθῇ καὶ τέκη ἄρσεν, ἐπτά ἡμέρας ἀκάθα-
ρος ἔσται· διὰ τί; ἐπειδὴ Ἀδὰμ δευτέρου εἰς τὸν βίον ἤγα-
γεν· ἐὰν δὲ τέκη θήλυ, δις ἐπτά ἀκάθαρτος ἔσται· τί-
νος χάριν ἐνταῦθα τὰς ἡμέρας διπλασίονας ἔταξεν; ἐπι-
δὴ Εὐα πάλιν ἀπὸ τῆς Εὐας τίκεται, τὸ σαθρὸν σκεῦος,
τὸ ἀσθενὲς ἀγγεῖον, τὸ συντετριμμένον κεράμιον, ἡ χειρα-
γωγὸς τῆς παρακοῆς, ἡ τοῦ δράκοντος σύμβουλος· ἀλλ'
ὥσπερ ἤκουσας γυναικὸς τὰ ἐγκλήματα, δεῦρο καὶ τὸ ἐξ
αὐτῆς κατέρωθον μάνθανε· γυνὴ παρθενεῖαν τῷ βίῳ εἰσ-
ήγαγεν, ἐχώρησεν ἐν τῇ γαστρὶ τὸν Θεὸν ὃν ἡ κτίσις χω-
ρῆσαι οὐ δύναται· ἔτεκεν ἐν σαρκὶ τοῦτον, ὃς τις ἡμῶν
τὸ γένος ἀνέπλασεν· πρώτη τὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν ὑπέδε-
ξατο, πρώτη τοῦ κηρύγματος τῆς ἀναστάσεως ἤρξατο· πρῶ-
τη τὴν χαρὰν τοῖς μαθηταῖς ἐμήνυσεν· γυνὴ ἡ τις φη-
σὶν σπερματισθῇ· ἡ Θεοτόκος δὲ γυνὴ μὲν ἦν, τὰ γυν-
αικῶν δὲ οὐ πέπονθεν· σπέρμα γὰρ ἀνδρὸς ἡ γαστήρ οὐκ
ἐδέξατο, οὐκ εἶδεν ἄροτρον ὁ τῆς Μαρίας ἀγρός, ὁ παρ-
θενικός ἀμπελὼν οὐχ ὑπέμεινεν· δίκτελλαν, ὥστε οὐχ' ὑπὲρ
αὐτῆς ἡ προσφορά, ὑπὲρ ὅλου τοῦ γένους ἐγένετο· ἡμῶν

γὰρ ἕνεκα περιτέμνεται Χριστὸς, ὑπὲρ ἡμῶν καὶ βαπτίζεται, ἐφ' ἡμῖν τελεῖται τὰ τοῦ νόμου καθάρσια· ἐὼν δακρύση, τὴν φύσιν ἐκπλύνει· ἐὰν ραπισθῇ, τὴν ἡμετέραν αἰχμαλωσίαν ἐλευθερεῖ· ἐὰν βαστάσῃ τὸν σταυρὸν, ἡμᾶς κυφίξει, τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀμαρτίας· ἐὰν ἐμπτυσθῇ, τὸν Ἀδάμ ἀπαλλάττει τοῦ τῆς κατάρας ἐμπτύσματος.

Ὅτε ἐπλήσθησαν φησὶν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῷ, ἀντήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου, ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοίγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται· ταῦτα ὁ νόμος ἔχει· ὁ Χριστὸς δὲ, καθὰ ἔφημεν, ὡς νομοθέτης τὸν ἑαυτοῦ νόμον ὑπὲρ νόμου ἐπλήρωσεν· οὐδὲ γὰρ ἥνοιξεν, ἀλλὰ κεκλεισμένην τὴν πύλην τῆς παρθένου κατέλειπεν· οὐκ ἐσύλησεν τὴν σφραγίδα τῆς φύσεως· οὐκ ἐξημίωνεν τὴν τεκῶσαν, ἀκέραιον γὰρ αὐτῇ τὸ σχῆμα τῆς παρθενείας κατέλειπεν· εἰ δὲ ἀπιστεῖς, παρὰ τοῦ Ἰεζουκὴλ μάνθανε· καὶ ἀπίστρεψέν με κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς πύλης τῶν ἁγίων τῆς ἐξωτερικῆς τῆς βλεπούσης κατὰ ἀνατολάς, καὶ αὕτη ἦν κεκλεισμένη· καὶ εἶπεν κύριος πρὸς με· ἡ πύλη αὕτη κεκλεισμένη ἔσται, οὐκ ἀνοιχθήσεται καὶ οὐδεὶς σὺ μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς· ὅτι κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ ἔσται κεκλεισμένη· πᾶν ἄρσεν διανοίγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται· οὗτος δὲ οὐ μόνον ἅγιος, ὅσον τοίνυν ὑπερέχει τῷ ἁγιασμῷ, τοσοῦτον καὶ τῷ τόκῳ πλεονεκτεῖ, καὶ τοῦ νόμου τὴν ἐντολὴν ἀναβέβηκεν· πλὴν δὲ ὅμως τοῦ δεῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, ζεύγος τρυγῶνων, ἢ δύο νεοσσὺς πεμσερῶν· ἀτελεῖ τὸν νόμον ὁ Λευκαῖς· οὐκ ἀγνοίει κρατηθεῖς, σοφίει δὲ ὁδηγηθεῖς, ἐξέδετο· ὁ μὲν νόμος ἔλεγεν ἄρνεν καὶ νεοσσόν· οὐκ ὑπερεῶντος δὲ

τοῦ προσφέροντος, ζεύγος τρυγόνων ἢ δύο νεσσούς περιστερῶν, καὶ σιμίδαλιν προσέταττεν· ὁ Λουκᾶς δὲ τὴν τοῦ πλουτοῦντος ἀφῆκεν προσφοράν, πτωχοῦ γὰρ ἐμνημόνευσεν τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκυσσίως πτωχεύσαντος· οὐκ ἦν αὐτῷ, φησὶν, κατάλυμα, πόθεν ἄμυνον ἐκέκτητο; ἐπὶ φάτης σπαργαυωθεὶς, πόθεν προσέφερε πρόβατον; μᾶλλον δὲ οὐκ ἔχουζεν ἄμυν, αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἄμυνος τοῦ θεοῦ, τὸ ἀληθινὸν πρόβατον· αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἔδωκεν διὰ τοῦτο τί μὲν ὁ νόμος προσέταττεν ἐξηγόρευεν, τί δὲ ὁ Χριστὸς εἰκονομεῖ ἐσήμανε.

Εἶτα ἐξῆς· καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος φησὶν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὃ ὄνομα Συμεὼν, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τῷ Ἰσραὴλ· καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου· πολὺς ὁ τοῦ Συμεὼν πλοῦτος, ποιήλα τοῦ στρατηγοῦ τὰ ὄπλα· γέμει καρπῶν τὸ φυτὸν, γέμει βοτρίων ἡ ἀμπελος· οὐ μόνον ἦν ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ Συμεὼν ὀνομαζέτο· πρὸς τούτοις δίκαιος, ἀλλὰ καὶ εὐλαβής, ἀλλὰ καὶ παράκλησιν ἐζητεῖ τῷ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ χρηματισθεὶς ὑπῆρχεν μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου· ἰδοὺ ἄνθρωπος, τοῦ; ἐν Ἱερουσαλὴμ· ἐκπλαξεν ἡ λέξις ἔχει, γέμει τὸ ῥῆμα θανάτου· ἐν Ἱερουσαλὴμ ἄνθρωπος περὶ ἧς σοφονίας· ὁ προφῆτης τὸν θεὸν αὐτὸν εἰσήγαγεν λέγοντα, ἐξερευνήσω τὴν Ἱερουσαλὴμ μετὰ λύχνου, καὶ οὐ μὴ εὔρω· καὶ λύχνον χρῆζει τὸ φῶς; οὐ φησιν· ἀλλὰ λύχνον καλεῖ τὸν νόμον· καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλὴμ ὃ ὄνομα Συμεὼν· καὶ τίς ἡ ἐρμηνεία τοῦ δηλωθέντος ὀνόματος;

ἀκοή Θεοῦ ὥςτε πρέπουσαν τῇ πολιτείᾳ τὴν προσηγορίαν, ἐκ τῆς τοῦ πνεύματος οἰκονομίας ἐκτίσαστε· ἔπου γὰρ ἀκοή Θεοῦ, ἐκεῖ πάντως ὑπακοή νόμου, τήρησις ἐντελῶν, ἀγα-
 Θεῷ βίον δρόμος, σκοπὸς σωτηρίας εἰς τέλος προερχόμενος· ἐν οἷς ὁ ἀληθινὸς χαρακτηρισθῆται ἄνθρωπος, περὶ οὗ ταῦ-
 τὰ κατὰ λόγον ἐπήγαγεν.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβὴς προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ· τοῦτο δίκαιος σκοπὸς, μὴ ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου καὶ τῶν πολλῶν· τῆς κοινῆς σωτηρίας, μὴ τῆς ἰδίας ἀπολαύσεως γίνεσθαι· καὶ πνεῦμα, φησὶν, ἄγιστον ἦν ἐπ' αὐτῷ· ὅχημα ὑπῆρχεν θεοσποτικόν ὁ Συμεὼν, Θρόνος Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ χει-
 ρας τὴν βασιλείαν τῶν αἰώνων ἐδέξατο· καὶ ἦν αὐτῷ χρηματισμένον μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου· οὕτως ὁ χρηματισμὸς, ἀπὸ ζωῆς εἰς ζῶνιν μεταβῆναι, ἀπὸ φωτὸς ὁδεῦσαι πρὸς φῶς, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέ-
 ραν μεταπηδῆσαι· μὴ παλαιωθῆναι ἀλλὰ ἀνακαινισθῆναι, ἐν τῷ καιρῷ τῆς συντελείας τὴν ἀνανέωσιν διέξασθαι· οὗ-
 τος ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· ἡ πηγὴ τὸν δεψῶντα πρὸς τὴν πηγὴν ἐπήγαγεν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γενεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν τοῦ παῖσαι αὐτῷ κατὰ τὸ ἐξισμένον περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸν ἐν ταῖς ἀγκάλας αὐτοῦ· ἔφερεν ἐν ταῖς χερσὶν τὸν ἐν τῇ χειρὶ τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν ἀσκήπτου ἔχοντα, τὸν μετρήσαντα τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν οὐρανὸν ἐπιδαμῆ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν ὀρακί· καὶ πῶς ὁ Συμεὼν θυσίαν τὴν αὐτῷ μὴ προσ-
 τίκουσαν ἀνήνεγκεν; οὐδὲ γὰρ ἦν ἱερεὺς, οὐ γὰρ τοῦτο εἴ-
 ρηται· οὐδὲ λευίτης, οὐδὲ νεωκέρως· ἐπειδὴ μόνη τῇ φυλῇ τοῦ Λευὶ τὸ λειτουργικὸν κεκλήρωται· οὐκ ἦν ἱερεὺς, ἦν

ὅτι δίκαιος· ἡ δικαιοσύνη δὲ τὴν ἱερόσυνον ὑπὸ τοῦ πόδα
κέκταται· οὐκ ἐν λευτῆς, ἀλλ' εὐλαβῆς· ὁ δὲ γε εὐλαβὴς
ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ χρίσμα ἔχει.

Καὶ βασιλεὺς τὸ βρέφος ἔφη, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦ-
λόν σου δέσποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· νῦν ἀπο-
λύεις, ἦλθεν γὰρ ὁ καιρὸς τῆς ἀφέσεως· ἀπήντησεν τῶν
αἰχμαλώτων ἡ λύτρωσις, τῶν χρεῶν ἡ συγχώρησις· ἔγεν-
νέθη βασιλεὺς, τοὺς ἐν φυλακαῖς ἐλευθερῶν, τοὺς ἐν δε-
σμῶν ἀπαλλάττων, τοὺς ἐν θανάτῳ εἰς ζωὴν ἀνακαλύ-
μιντες, κουφίζων τὸν φέρων τῆς γῆς· νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦ-
λόν σου δέσποτα· πῶς εἶδας; ὁρῶ τὸν δεσπότην, φησὶν,
σχῆμα δούλου περικείμενον· οὐκ ἂν δεσπότης ὦν, δούλου
μορφὴν ἰφόρεσεν, εἰ μὴ τὸν δούλον ἐνδύσαι τῷ δεσπότην
τὴν μορφὴν ἐλογίσαστο· οὐκ ἂν τὴν τάξιν ἐνύλλαξεν, εἰδ' ἔν-
δυ ψιλὸς ὦν ἐταπεινώθη, εἰ μὴ τὸ ταπεινὸν εἰς ὕψος ἀνα-
γαγεῖν ἠβουλήθη· ἀλλὰ πῶς αὐτὸν ἀπολύεις; κατὰ τὸ ῥῆ-
μά σου ἐν εἰρήνῃ· εἰ γὰρ ῥήματι τὴν κτίσιν παρήγαγες,
ῥήματι πάντως ἐλευθεροῖς τὸν τῆς κτίσεως ἄρχοντα· ἐν εἰ-
ρήνῃ· πείμ; τῇ τοῦ σαυρεῦ· ἐκείνῳ γὰρ ἡ μάχαιρα, τοῦ τυ-
ράρχου τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμεν, καὶ εἰρήνην τοῖς μετὰ Χρι-
στῷ στρατευομένοις ἔδωκεν· ὅτι ἶδον εἰ ὀφθαλμοί μου τὸ
σωτήριόν σου ὁ ἡτείμασας· ἶδον ἃ πολλοὶ ἐπιθύμησαν ἰδεῖν,
καὶ οὐκ ἶδον, Θεὸν ἐν σαρκί, ἦλιν ἐν νεφέλῃ φωτίζοντα·
ἶδον εἰ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· τοῦτ' ἔστιν ἶδον
σου τὴν ἐνσάρκωσιν δι' ἧς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ὤ-
κονόμησας· εὐ γὰρ ἶδον γυμνὴν Θεότητα, ἐπειδὴ τὸν Θεὸν
καθὼς ἐστὶν εὐσία εὐδεῖς ἀνθρώπων ὁψεται· ὅτι ἶδον εἰ
ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὁ ἡτείμασας κατὰ πρόσ-
ωπον πάντων τῶν λαῶν· εἰς ἀποκάλυψιν ἔθνων, καὶ

δέξαν λαῷ σου Ἰσραὴλ· κανὰ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἔθνεσιν τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀμέμιστα· μὴ τοίνυν φθονεῖται ὁ ἰουδαῖος, μήτε στένοχωρεῖσθαι ὁ φαρισαῖος, μήτε πυραζέτω ὁ γραμματεὺς· μὴ εὐλαβεῖσθαι περὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὁ Ἡρώδης· μὴ δειλιάτω περὶ τῆς ἱεροσύνης Ἄννας καὶ Καϊάφας· ὁ ἰλθὼν πᾶσι δίδωσι, παρ' οὐδενὸς λαμβάνει· ἀφθόνηος φιλοτιμιῖται, χωρὶς μέτρου χαρίζεται.

Ἀλλὰ Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἀκούσαντες τὰ παρὰ τοῦ Συμειῶνος λαληθέντα, ἐθαύμασαν πῶς ὁ Χριστὸς ἀνέχεται υἱὸς ἀνθρώπου γένεσθαι· ἐθαύμασεν ἡ Μαρία πῶς γαστήρ γυναίκος ἐχώρησε θεόν, πῶς ἡ δούλη τὸν ἐλευθεροῦντα τὴν κτίσιν ἐγέννησεν· καὶ φησὶν, οὗτος κῆται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάσσειν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σήμεριον ἀντιλεγόμενον· εἰς πτώσιν τῶν ἐπιμενόντων τῇ ὀπιστία, εἰς ἀνάστασιν τῶν ἐξ ἀπιστίας εἰς πίστιν μετατιθεμένων· λίθος ἦν ὁ Χριστὸς εἰς οἰκοδομὴν κείμενος, ἀλλὰ προσέκοπτον οἱ τυφλοὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ῥεμβόμενοι· οὐ τοίνυν αὐτῇ τὴν πτώσιν τῶν πεπτωκότων, ἀλλὰ τὴν ἀνάστασιν λογιζέσθαι χρή· εἰ μὲν γὰρ ἔπιπτον μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἀνίσταντο, θαύμας αὐτῶν τῆς πίστεως ὑποπτεύεις αἷτιον· εἰ δὲ τῶν ἐκ ῥαθυμίας πιπτόντων οἱ βουλευθέντες ἀνίστανται, τὸ πτώμα τοῦ ῥαθυμοῦντος γίνεται, τοῦ Χριστοῦ ἡ ἀνάστασις· οὐκ ἔπισον Ἰουδας ἅμα καὶ Πέτρος; ὁ μὲν ὡς εἰπὼν, τί μοι θέλετε δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν· ὁ δὲ ὡς εἰπὼν, τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω· ἐχρὴν γὰρ αὐτὸν εἰδέναι ὅτι θνητὸς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ ἀθανασίας οὐ δίδωσι· καὶ πάλιν ἰὰν δὲρ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσμαι· ἐξὸν εἰπεῖν, ἰὰν με ἰσχύσης, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσμαι· ἰὰν ἀσφαλῆσθαι με, ὁ ἀσθενὴς οὐ δίδω-

κα τὸ ναυάγιον· ἐὰν τῷ πολέμῳ καινῶντις, οὐκ εὐλαβεῖμαι θάνατον· ἀλλὰ τὸ μὲν γλώττης ὑπῆρχεν, τὸ δὲ καρδίας ἀσάρτημα· διὰ τοῦτο μὲν Πέτρος πεσὼν ἀνέστη, καὶ χιμαρῶντος ἑτέρων πεπτωκότων ἐγένετο· ὁ δὲ ἀπὸ βάθους πρὸς βέθρον ὁδηγηθεὶς, ἔρριψεν τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ σχοινίον λαβὼν ἀπήλθετο.

Σημεῖον ἀντιλεγόμενον ὁ σταυρὸς· τῶν γὰρ ἰουδαίων σταυρεύοντων, ἀνεχώρει ὁ ἥλιος· καὶ συναγωγή ἐσυσφάντει, καὶ ἡ γῆ ἰσαλειέτο· ὁ λαὸς ἐβέβα σκύρῳσεν αὐτὸν, ἀλλ' αἱ πέτραι μὴ φέρουσαι τὸν ὄγκον τῆς βλασφημίας ἐρήγηοντο· οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς ἔλεγον· ἐμνήσθημεν ὅτι ὁ πλάσιος ἐκεῖνος εἶπεν· ἐτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι· ὁ δὲ ἑκατένταρχος ἐβέβα, ἀλλοτῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν εὖτος· ὁλλὰ καὶ μέχρι νῦν ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ ἰουδαίαις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσιν δὲ μωρία, ἡμῖν δὲ τοῖς κλητοῖς Χριστοῦ, Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία· καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὥπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοὶ· ῥομφαία ἡ διχόνοια λέγεται, ἐπειδὴ καθάπερ ἡ ῥομφαία σχίζει καὶ μερίζει τὰ σώματα, οὕτως καὶ τὰς ψυχὰς πρὸς ἀμφιβελὴν ἡ διχόνοια· εἰ γὰρ καὶ παρθένας ἦν, ἀλλὰ γυνὴ· εἰ καὶ δεσπότης, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἡμετέρου θυράματος· ῥομφαία τείνει αὐτῆς τὴν ψυχὴν διέβαινεν, ὥπως ἀποκαλυφθῶσιν, ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί, εἰ περὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους διάφοροι, πετὲ μὲν αὐτὸν προσήτην, πετὲ δὲ λυτρωτὴν τοῦ Ἰσραὴλ εὐχ' ὑπεγράψοντες, πολλὴν καὶ ἐπὶ ταῦταις ἀμφιβελίαν, διὰ τὸν σάλον τὸν ἐκ τοῦ πάθους ὑπεμένοντες· ὥς τε τοὺς περὶ Κλεόπαν μαθητὰς περιόντας, καὶ πρὸς αὐτὸν λέγειν· σὺ μόνος παροικεῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνωσ

τὰ γενόμενα ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ; εἴτα ἐρωτηθέντες ,
 πῶς ; ἐπήγαγον , τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου , ὃς ἐγένε-
 το ἀνὴρ προφήτης , καὶ τὰ ἐξῆς· εὐκρινὴς ὡς περὶ προφήτου
 μὲν εἶχεν καὶ λυτρουμένου τὸν Ἰσραὴλ· διὰ δὲ τὸ πάθος
 καὶ ταύτην ἐμβάλλειν περὶ αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν , ὅτι λυ-
 τρεῖται τὸν Ἰσραὴλ ἐκινδύνευεν· τοῦτο δὲ εὐ μάτην ἐγι-
 νετο , ἀλλ' ὥστε δεῖξαι ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ , σοφώτε-
 ρον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν· τὸ γὰρ τοῦ σταυροῦ πάθος , εἰ
 πάντες ἐσινιάσθησαν καὶ ἐσαλεύθησαν , εὐ μόνον εἰ ἀπλῶς
 μαθηταί , ἀλλὰ καὶ εἰ ἐκλεκτοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· τοῦ-
 το πᾶσαν τὴν αἰκουμένην ἐστήριξεν , ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
 κυρίῳ ἡμῶν· ὃς εὖ καὶ μετ' εὖ τῷ πατρὶ ἡ δεξιᾷ , σὺν
 ἁγίῳ πνεύματι , νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς σὺμπαντας αἰῶ-
 νας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΤΙΜΟΘΕΟΥ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΣΥΜΕΩΝΑ , ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ
 ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΝΥΝ ΑΠΟΛΥΕΙΣ ΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ
 ΣΟΥ , ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΜΑΡΙΑΝ
 ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ.

Μόνος ἐν ἀνθρώποις τέλειος ἄνθρωπος , ὁ τῆς δικαιοσύ-
 νης περὶ πολλοὺς τεθέμενος κτῆμα· ἀεὶ φῶς ἦν τοῖς δι-
 καιοπραγεῦσιν , τὸ τῆς δικαιοσύνης κτῆμα· κατὰ τὸ φάσκον
 θεῶν ῥητὸν , φῶς δικαίαις διὰ πάντες· ποῖον φῶς ; εὐ τὸ

Cod.
p. 72. a

νυκτὶ διαδεχόμενον, καὶ ἡλιακαῖς ἀκτίσιν διπλάσιον εὐρισκόμενον, καὶ τῷ παρόντι αἰῶνι ὡς πρόσκαιρον εὐρισκόμενον· φῶς δικαίας διὰ παντός· πῶς ἄρα φῶς; τὸ ἐπέκεινα τῶν οὐρανῶν αὐλιζόμενον, καὶ τῷ δεσποτικῷ θρόνῳ παριστάμενον; ὅπερ ὁ δίκαιος Ἀβραὰμ ἐννοήσας, τοὺς ἐαυτοῦ προσδέχεται· τοὺς δὲ μὴ τοιούτους τῇ ἀφεγγεῖ τῆς καταδίκης παραπέμπει χωρίῳ· διὰ τοῦτο κείραγεν ὁ κράζων· φῶς δικαίας διὰ παντός, ὄνομα δὲ ἀσεβῶν σβέννυται· οὐδὲν τοῦ δικαίου αἰὶ ζωότερον, ἐν λογικαῖς ἔμψυχον ἀγαλμα κατὰ τὸ φάσκον θεῖον ῥητόν· δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσιν, καὶ ἐν κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ ἐλπίς αὐτῶν παρὰ τῷ ὑψίστῳ· οὐδὲν τοῦ δικαίου γλυκύτερον, φόνου παραβαλλομένου, κατὰ τὴν λέγουσαν γραφὴν, δίκαιος ὡς φέινε· ἀνθήσει, διὰ τὸ αἰὶ γλυκὺ τῆς πίστεως· καὶ ὡσεὶ κέδρος ἢ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται, διὰ τὸ αἰὶ σιπτόν τῆς θεογνωσίας· οὐδὲν τοῦ δικαίου ἐν πειρασμοῖς θεοπροστατέυον, κατὰ τὸ φάσκον θεῖον ῥητόν· πελλαί· καὶ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ κύριος· δίκαιοι ἐν ἀσεβείᾳ γενεᾷ κρατούμενοι, σὺν αὐτῷ τῷ σώματι μετάρσιος γίνεται, ἐν ἀξιαγαστῇ διαίτῃ κατοικιζόμενοι.

Καὶ μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ ὁ δίκαιος Ἐνώχ· δίκαιος ἐν παντιεξαλείπτῳ κόσμῳ κατακλυσμοῦ, νουαγίου ξένως θεοκατόχῳ πηδαλίῳ διακυβερνώμενος, καὶ μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ ὁ δίκαιος Νῶε· δίκαιος θεαβρόχῳ κατακλυσμῷ πυριφλόγιστος ἐν ἀνιμένη πόλει ὑπὸ ἀγγέλων ὁδηγῶν διασώζεται, καὶ μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ ὁ δίκαιος Λὼτ· δίκαιος ἐν σκάμματι διαβολικῆς μανίας ἀήτετος ἀθλητής, καὶ μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ ὁ δίκαιος Ἰωσήφ· δίκαιος ἐν ἀδελφικῇ διαπράξει βασιλικῶν σκῆπτρον ἡμισπρένος, καὶ μαρτυρεῖ μου

τῷ λόγῳ ὁ δίκαιος Μωϋσῆς· δίκαιος ἐν πολεμικῇ ὡν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν πρὸς τὸ μηδένα τῶν ἐχθραινόντων θάνατον διαφυγεῖν, ὡς ἡλίου καὶ σελήνης παρακατέσχευε δρόμον, καὶ μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ ὁ δίκαιος Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ· δίκαιος πολυέθεν ἄθεν γένος ἐκλιῖναι θύλων, εὐρανοδρόμου τέτρουρεν ἄρμα πρὸς ἐπίβασιν ἄσχυλτον δέχεται, παίδων τοὺς συνορᾶν ἐθέλοντας, ὡς εὐ μόνον τοῖς ἐπιγείαις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπουρανίοις, καὶ μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ ὁ δίκαιος Ἥλιος· δίκαιος ἐν βραχίῳ σώματος ἡλικία γεγονυῖαι Γολιάθ χαλκίον ὄρος ἐν χιμαρίῳ λίθῳ κατέσβεψεν, παίδων τοὺς συνορᾶν ἐθέλοντας, ὅτι εὐ πολυσαρκία σώματος, ἀλλ' εὐτονία πίςκος τὸ νίκος ἐργάζεται, καὶ μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ ὁ δίκαιος Δαβὶδ· δίκαιος ἐν φαρασνίαις χρονικῆς ἁρμασιν συγκλειόμενος βύθιον κέλπον ὡς χλοοφόρον ἀνατερόν πεδίον καὶ ὁ παθεῖν προσεδέχθη, τὸν καταδιώκοντα πάσχοντα κατενόησεν, καὶ μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ ὁ δίκαιος Μωϋσῆς.

Ὅπως δὲ ὁ χρόνος ἡμᾶς μὴ ἐπιλείψῃ, πάντων τῶν ἀγίων τὰς ἀρετὰς ἀπεμνημονεύοντας, φέρε τελευταῖον δίκαιον τῷ λόγῳ κατέιδωμεν· καὶ τίς ὁ τελευταῖος δίκαιος; ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ, τοῦνομα Συμεὼν· εὗρες πρῶτος καὶ τελευταῖος· τελευταῖος τοῦ γέμου, πρῶτος τῆς χάριτος· ἱουδαῖος τὴν θρησκείαν, χριστιανὸς τὴν εὐχαριστίαν· νεμικὸς τῇ ἀναγνώσει, ἄγγελος τῇ γυνάσει· Συμεὼν ὁ ὀρθῶς ἡμῖν παραναγνωσθεῖς, ὁ ἐκ τῆς φαρισαϊκῆς βλασφημίας, ὡς ῥέον ἐξ οἰανθῶν ἀναλεχθεῖς, καὶ πρῶτος τῇ εὐνοίᾳ τῆς χαριτοδοσίας γνωρισθεῖς· Συμεὼν ὁ ἐπὶ τρεσῶντον δικαιοσύνης ἐλάσας ὡς ἐν αὐτῷ τῷ σῶματι θείον χρησμὸν δέχασθαι, μὴ παρελθεῖν τὴν παρούσαν πρόσκαιρον ζωὴν, εἰς

οὗ αἰσθηταῖς ἀγαλαῖς περιπτύσσεται τὴν αἰώνιον ζωὴν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· ὁ γοῦν δίκαιος Συμεὼν, πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐπισυνήσας τὸν κύριον ἰδεῖν, ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει καὶ ἰδεῖν καὶ κατενόησεν καὶ ἐνηγκαλίσατο· καὶ τῆς τεῦ σώματος φυλακῆς παρεκάλεσεν ἀνεῖναι, δουλοῦν σὺν σὺν τὸν νηπιόφανῃ τῶν πάντων δεσπότην κράζον ὡς ἀρτίως ἤκουε· νῦν ἀπολύεις τὸν δεῦλόν σου θέσποτα κατὰ τὸ ῥῆμα σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι ἰδὼν αἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου ἰδὼν, ἀπολυθῶ, μὴ ὧδε κρατηθῶ ἐν εἰρήνῃ ἀπολυθῶ, μὴ ἐν ὀδύνῃ κρατηθῶ ἰδὼν, ἀπολυθῶ, ἰδὼν τὴν δέξιν σου, ἀγγέλων χερίαν, ἀρχαγγέλων δεξιολογίαν, τὴν κτίσιν συμπεῖσαν, τὰ ἐπευρέννια καὶ τὰ ἐπίγνια μίαν διάβασιν ἐχόντα· νῦν ἀπολυθῶ, μὴ ὧδε κρατηθῶ· μὴ ἰδῶ τῶν ἐμφύλων Ἰουδαίων τὴν κατὰ σοῦ τόλμην, μὴ ἰδῶ ζέσαντες ἀκαίῳινοις πλεκόμενον, μὴ ἰδῶ δεῦλόν σε ῥαπίζοντα, μὴ ἰδῶ λόγχην προσαρσμένην σοι· μὴ ἰδῶ ἥλιον σκοτιζόμενον· νῦν ἀπολύεις τὸν δεῦλόν σου θέσποτα κατὰ τὸ ῥῆμα σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι ἰδὼν αἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὁ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν.

Τί εἶναι ὁ εὐαγγελιστής; ἤκουε αὐτοῦ ἀρτίως λέγοντος· ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλὴμ ὃ ὄνομα Συμεὼν καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος, παράκλητον ἔχων ἐν Ἰσραὴλ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἦν αὐτῷ χειροματισμένος ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἂν ἴδῃ τὸν Χριστόν κυρίαν καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· τί ἐστὶν καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν; ἄκουε συνετῶς τοῦ Συμεὼν εἰκαδὲ καθιζομένου, καὶ κατ' ἐκαστὸν προσευχόμενον τὸν χορηγὸν εἰς ἐκβασιν ἐλθεῖν,

μένον διανοήθη ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ παρθένος εἰσαγαγεῖν τὸ παιδίον Ἰησοῦν εἰς τὸ ἱερόν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοῦ; κατὰ τὸ ἡθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ· εὐθύως τὸ ἅγιον πνεῦμα τὸν χρησμένον παρέσχρηκε, καὶ διήγειρεν τὸν Συμεῶνα λέγων· ἐξεγείρου πρεσβύτεα, τί καθεύδεις; ἔρθασεν ὁ χρησμένος, βάδιζε θᾶττον· ἦλθεν ὁ ἀποκλίων σε, τίνασσαι τὰ κινετόφρα, εὐτρέπιζε τὸν τάφρον, διάθου τὰ ἐν τῷ οἴκῳ· ἔφθασεν ὁ ἀποκλίων σε, ἦλθεν ὁ Ἐμμανουήλ· ὁξέως εἰς τὸ ἱερόν διάβηδι, ἐν τῷ ἱερῷ τὰ ἱερά περὶ τοῦ ἱεροῦ τόκου προσήτευσον· ἔνθεν ὁ Συμεὼν ἀνακαινισθεὶς τῷ ὀξυτάτῳ τῆς ἐπιθυμίας πτερῷ, ὡς ὑπὸ τοῦ πνεύματος κενφιζόμενος, προέλαβεν τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν παρθένον εἰς τὸ ἱερόν· τὸ δὲ βρασταζόμενον παιδίον εὐ προέλαβεν· πῶς γὰρ εἶχεν προλαβεῖν, ἢ πῶς εἶχεν προλαβεῖν τὸν πανταχοῦ παρόντα; τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν παρθένον προέλαβεν ὁ Συμεὼν εἰς τὸ ἱερόν, καὶ προλαβὼν ἔστη πλοῖσιον τῶν θυρῶν περιμένων τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ἐν δὲ τῷ ἱερῷ ὁ Συμεὼν καταστάς ἰόφα μὲν πολλὰς μητέρας μετὰ τῶν ἰδίων νηπίων εισιούσας εἰς τὸ ἱερόν τὴν θυσίαν τῶν καθαρσίων ἐκτελείσαι, μετ' ὧν ἀνὰ μίσην ἦν καὶ ἡ τὸν ἀκαινώνητον τέκον βραστάζουσα· ὁ δὲ Συμεὼν ὥδε κἀκεῖσε τὰς ὄψεις περιφέρον, ὡς ἰόφα πολλὰς μητέρας ἐν τῷ ἰδιωτικῷ τῆς ἀνθρωπότητος σχήματι, μένην δὲ τὴν παρθένον ἀπείρῳ θείῳ περιτευχισθείσαν, καταδραμὼν ὁ Συμεὼν, ἐχώρησεν τὰς λοιπὰς μητέρας κράζων ἐπὶ πάντων· ὅτε μοι τόπον, κατὰσχω τὸν παθεύμενον, ἴδω τὸν προσδόντα με· τί παιδίσκαι τυγχάνουσαι τῇ ἐλευθερά συναμιλᾷσθε; τί τὰ παιδιά ὑμῶν τῷ θυσιαστηρίῳ προσφέρετε; ὥδε ἀποστράφητε· προσενέγκατε τῷ παιδίῳ τῷ ἀρχαιετέρῳ

τοῦ Ἀβραάμ· ἐν τούτοις ὁ Συμεὼν τὸν νηπιόφανῃ κύριον ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἀγκάλας κατέχων, τὸν μὲν Ἰωσήφ εὐλόγησεν, τὴν δὲ προφητεῖαν εἰς τὸν κύριον μετερίθμησεν, λέγων πρὸς τὴν παρθένον· τί βλέπεις τὸ παιδίον τοῦτο παρθένε, τὸ σὸν καὶ μὴ σὸν; μεμένηκας γὰρ ὡς ἦς τὸ πρότερον· τί μαζὸν αὐτῇ συχνῶς προσάγεις, εὐδαλείς· ἐχειν ἐθέλεις αὐτῇ τέκνον; οὐ δέεται τροφῆς αὐτὸς τοῦ μάννα ὡς χρηγὸς; τί ἀπαλαῖς παλάμαις κατασείεις, τὸ νήπιον πρὸς ὕπνον κατευνάσαι θέλεις; οὐ νυαῖζει, οὐ καθεύδει, κατὰ τὸ κρηπτόμενον τῆς θεότητος χωρίον· περὶ αὐτοῦ γὰρ ἔφησιν ὁ προφήτης· οὐ νυαῖζει, οὐδὲ ὑπνώσει· ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραὴλ· τί βλέπεις τὸ παιδίον τοῦτο, παρθένε; τῇ κρυπτομένῃ τῆς θεότητος θυνάμει οὐρανὸν ὥσει δέξιν ἐξέτεινεν, γῆν δὲ ὑπὲρ οὐδενὸς ἐκρέμασεν, ἰδὼρ ὑπόβαθρον τῷ κόσμῳ ἐθεμελίωσεν· τοῦτο τὸ παιδίον διάφορε παρθένε ἡλιον ἡμισυ, σελήνην ζευγελατῇ, ἀνέμων θησαυροδότης, πάντων τῶν ὄντων δεσπότης τὸ παιδίον τοῦτο παρθένε· σὺ δὲ τεισσοδύναμιον αἰσούσασα τὸ παιδίον τοῦτο, μὴ βιωτικὴν ἀλλὰ πνευματικὴν εὐφροσύνην προσδέχων· ἰδοὺ γὰρ οὗτος κείται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον· καὶ σὺ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν θαλευσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

Ταῦτα ὁ Συμεὼν ἀρτίως πρὸς τὴν παρθένον τῇ ἀποκαλύψει τοῦ ἁγίου πνεύματος περὶ τοῦ νηπιόφανους Ἰησοῦ· ἰδοὺ οὗτος κείται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ· καὶ διὰ τί εἰς πτώσιν; καὶ διὰ τί εἰς ἀνάστασιν; ἀληθὴς γὰρ ὁ περὶ τοῦ κυρίου λόγος· ὁ Συμεὼν γὰρ οὐ τῇ ἑαυτοῦ θυνάμει, ἀλλὰ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀπο-

καλύψιμ, πᾶν ὃ τι οὖν διαγέρευσεν περὶ τοῦ κυρίου πρὸς τὴν παρθένον λέγων, ἰδοὺ οὗτος κείται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ· εἰς πτώσιν τῶν ἀπίστων, εἰς ἀνάστασιν τῶν πιστῶν· εἰς πτώσιν τῆς συναγωγῆς, εἰς ἀνάστασιν τῆς ἐκκλησίας· εἰς πτώσιν τῶν δαιμόνων, εἰς ἀνάστασιν τῶν ἁγίων· ἀνίσταται ὁ Ματθαίας, ἐπιπτειν ὁ Ἰούδας· εἰς ἀνάστασιν τοῦ ἐκ δεξιῶν ληστοῦ, εἰς πτώσιν τοῦ ἐξ ἐκωνύμων· ὅτι ὁ μὲν εὐσεβεῖ, ὁ δὲ ἐβλασφήμει· εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημείον ἀντιλεγόμενον· ἀληθὴς ὁ λόγος· εἰς σημείον γὰρ ἀντιλεγόμενον ὁ κύριος ἡμῶν ἐγένετο κατὰ τὸν τῆς παρθένου τόκον· ἐπειδὴ μέγα σημείον τὸ παρθένον τεκεῖν, καὶ μῆναι πάλιν παρθένον· ὅτι δὲ σημείον ἡ παρθένος, ἔκκευ Ἡσαΐου ἐν τῷ κατ' ἐαυτὸν τεύχει λέγοντες πρὸς Ἀχαζ· αἰτησάμενοι σεαυτῷ σημείον εἰς βέβαιον καὶ εἰς ὑψος· καὶ εἶπεν Ἀχαζ, οὐκ αἰτήσω, οὐδ' οὐ μὴ πειράσω· διότι δώσει ἡμῖν κύριος αὐτὸς σημείον· ποῖον τοῦτο; ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει.

Περὶ τούτου τοῦ παρθενογενοῦς δεσποτικῷ σημείου τοῦ μέλλοντος ὑπὸ πολλῶν ἀντιλεγέσθαι φιλονεικῶ γλώσση ὁ Συμεὼν τὸ μέλλον προειμήνυσεν πρὸς τὴν παρθένον λέγων· ἰδοὺ οὗτος κείται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημείον ἀντιλεγόμενον· καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί· ἐνδεν τινὲς ἔδεξαν τὴν τοῦ κυρίου μητέρα ξίφει θανάτῳ μαρτυρικὸν ἀπενέγκασθαι τέλος, διὰ τὸ εἰπεῖν τὸν Συμεῶνα, καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία· ἔχει δὲ εὐχὴ οὕτως· ῥομφαία γὰρ χαλκευτική σῶμα διαιρεῖ, οὐ ψυχὴν διχοτομεῖ· ἐξ ὧν καὶ ἡ

παρθένος ἄχρι τῆς θείης ἀθάνατος, τοῦ κατοικήσαντος ἀνα-
 ληψίμης αὐτὴν χωρίαις μετανοστεύσαντος· τί οὖν βούλεται
 λέγειν ὁ Συμεὼν πρὸς θάνατον; καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυ-
 χὴν διελύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολ-
 λῶν κάρδιων διαλογισμοὶ· ῥομφαίαν ἐνταῦθα ψυχοδιάβατον
 ὁ Συμεὼν τὴν ὀδύνην τῆς παρθένου διέδάλκεν, καὶ καθ' ἣν
 ἤμελλεν ὀδυᾶσθαι, ὡς δοκῶσα ἀπολεικέναι τὸν ἐρ-
 χόμενον ζητῆσαι τοὺς ἀπολειωμένους· ὅτι δὲ ὀδύνη κρατη-
 θείσα τὸ τῆς παρθενικῆς γαστρὸς δόξασα ἀπολεικέναι τὸν
 ἐκτετῆς υἱόν, ἤκουες ἀρτίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λαυκᾶ λέ-
 γοντος· καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα ὁ Ἰησοῦς· τί ἐστὶν
 καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα ὁ Ἰησοῦς; νόημα ἐν τῷ νόη-
 ματι προβαίνει, καὶ ζήτημα ζητήματι διακρούεται· καὶ ὅτε
 ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα· τίς αὐτός; ὁ Θεὸς λόγος, ὁ μνηστο-
 γνή; τοῦ Θεοῦ υἱός, ὁ προκόσμιος, ὁ πάλαι τῆς ὀπτασίας
 χρονεπαπτής, εὐ χροίων ὑπερογενής· καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν
 δώδεκα ὁ Ἰησοῦς· κατὰ τὴν τῆς παρθένου γέννησιν, δωδε-
 καετῆς ἀριθμεῖται χρόνος· ἐκ τοῦ κατὰ μέρος γὰρ προέκο-
 πτεν τῇ ἡλικίᾳ τῇ σωματικῇ· εὐχ ὑφ' ἐνὸς ἡδυνήθη, ἵνα
 μὴ φαντασία ᾖ ἢ ἀλήθεια τῆς οἰκονομίας· ἐν τούτῳ κατὰ
 μέρος· προέκοπτεν τῇ ἀνθρωπίνῃ τῆς ἐνανθρωπήσεως τὰ μέ-
 τρια φυλάσσων· ἐξ ὧν ὁ εὐαγγελιστὴς περὶ αὐτοῦ λέγων,
 τὸ δὲ παιδίον Ἰησοῦς προέκοπτεν ἐν πνεύματι καὶ σοφίᾳ,
 καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ· ὅρῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ τὴν
 ἀπόκρισιν; οὐκ εἶπεν ὅτι ὁ Θεὸς λόγος προέκοπτεν, ἵνα μὴ
 ὕλας αὐτῇ καὶ ταραχὰς παράσχη; ἀλλὰ προέκοπτεν κατὰ
 τὴν μεσιτείαν τῆς οἰκονομίας.

Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει· καὶ ὅτε ἐγένε-
 το ἐτῶν δώδεκα ὁ Ἰησοῦς, ἀνήγαγον οἱ γενεῖς τὸ παιδίον

Ἰησοῦν, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς αὐτῶν εἰς τὸ ἱερόν· καὶ πληρωσάντων αὐτῶν τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ἀπέμεινεν τὸ παιδίον Ἰησοῦς, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ· νομίσαντες δὲ αὐτὸν εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς· καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ἐπαυρίθησαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ζητοῦντες αὐτόν· ἔδε πρὺ πληροῦται τὸ τοῦ Συμεῶνος πρὸς τὴν παρθένον, καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελύσεται ῥομφαία, ἡ τῆς ὀδύνης καὶ τῆς ζητήσεως, καθ' ἣν ἐζητεῖ τοὺς πλανηθέντας· δῆλον καὶ τοὺς ἀπολωλότας· εἰ γὰρ καὶ πατὴρ καὶ μήτηρ, ἀλλ' ὁμως ἐκωφόρησεν καὶ ἐσπαργάνωσεν, μαστὸν αὐτῇ ἔδωκεν, καὶ φροντίσιν ἐξεθρέψατο ὡς μήτηρ πρὸς υἱὸν καὶ τέκνον, ἐξ ᾧ καὶ ἔδοξεν αὐτὸν ἀπολελωμέναι, ζητοῦσα ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐν ὀδύνῃ καρδίας ἐκραξεν λέγουσα, αἶμαί τῆς συμφορᾶς, ὅτε τὴν εὐπορίαν προσεδόκησα, τότε τὴν ζημίαν κατενόησα· τίς ὁ συλήσας μου τὸ κειμήλιον; οὐκέτι εὐλογημένη ἐν γυναιξὶν αἰῶνα, αἰκέει ἑρῶσιν αἱ λέγουσαι, μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε· ἐμαράνθην ὅτι ἐξ ἐμοῦ ἐχωρίσθη· τίς ἀπесυλήσας με; ἡ Ἐλισάβετ χαίρει, καὶ γὰρ συγκόπτομαι· ἐκείνη τὸν στρατιώτην ἔχει, καὶ γὰρ τὸν βασιλέα ἐξημῶμαι· ὁ δεῦλος φυλάττεται, καὶ ὁ δεσπότης εὐφραίνεται· ποῦ τοῦ Γαβριὴλ ὁ ἀσπασμὸς; ποῦ τῶν μάγων ἡ προσκύνησις; ποῦ τῶν παιμένων τὰ σικετήματα; ὅτε βασιλεῖν προσεδόκησα, τότε πτωχεῖα κατέσχεν με.

Ταύτην τὴν ὀδύνην ὡς ῥομφαίαν ἀστομεν ψυχῆς ὁ Συμεὼν τὸ μέλλον προεμύνηεν πρὸς τὴν παρθένον λέγων· καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελύσεται ῥομφαία· οὐκ εἶπεν κρατήσῃ ῥομφαία, ἡ κικεῖσαι ῥομφαία, τούτέστιν πρὸς ὅλην

γον ὀδυνηθήσῃ, καὶ εὐθὺς τῆς ὀδύνης ἀπαλλαγίῃ· ὅτι δὲ ὀδυνηθήῃ ἡ παρθένος θόξασα ἀπολωλεκέναι τὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀπολυμένων ἐληλυθότα, ὡς ἦκουες ἀρτίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ λέγοντος, καὶ ἐγένετο μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ὅρα πόσῃ ὀδύνῃ ἡ παρθένος μετέσχεν· καὶ ἐγένετο μετὰ τρεῖς ἡμέρας εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καθήμενον καὶ ἐρωτῶντα αὐτοὺς, καὶ ἀκούμεντα αὐτῶν· καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, τέκνον· τί ἐποίησας ἡμῖν; καὶ γὰρ ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καὶ ἐγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμεν σε· ἴδε πῶς ἐπληροῦτο τοῦ Συμεῶνος ἡ προφητεία πρὸς τὴν παρθένον· καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται βομφαία· τέκνον τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καὶ ἐγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε· διὰ τί μὴ συγκατήλθες ἡμῖν ὡς καὶ ἀνῆλθες; τί ἐκαδέσθης ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων; τί ἐρωτᾷς καὶ διδάσκεις, οὕτω γράμματα μεμαθηκώς; τί σοφιστεύεις; τί βασκανίαν κατὰ σαυτοῦ ἐγείρεις; τί ἀτεκνωθῆναι με θέλεις; ἴδε, πεπυρακτωμένους ὀφθαλμοῖς σε περιβλέπονται· ἴδε, τοὺς ὀδόντας αὐτῶν τρίζουσιν κατὰ σοῦ, ὡς θῆρες κατὰ ἀρνίου κινούμενοι· τέκνον τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ γὰρ ὁ πατήρ σου καὶ ἐγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε.

Ὁ δὲ κύριος ἀνακαλύπτων αὐτοῖς λοιπὸν τὴν κρυπτομένην τῆς θεότητος ἀξίαν ἐν τῇ πτωχικῇ τῆς ἐνανθρωπήσεως, πρὸς αὐτοὺς ἀποκρίνεται λέγων· τί ἐτι ἐζητεῖτέ με; πῶς δὲ καὶ ἐζητεῖτέ με; ἐν τῷ οὐρανῷ οὐκ ἀνῆλθετε· εἰς τὸ κῆτος τοῦ Ἰωᾶ οὐ κατωκῆσατε· τί ἐτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ οἴδατε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεξιαῖς εἶναι με; οὐκ ἤκούσατε τοῦ Συμεῶνος τὴν προφητείαν; οὐχὶ κύριον καὶ θεὸν ὡμολόγησιν; καὶ ὑμεῖς ὡς παιδίον ζητεῖτέ με; οὐκ

ἤδευτε ὅτι ἐν ταῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ με εἶναι ; ἓνα πατέρα κέκτημαι· ὑμᾶς ἔχρησάμην. Ἀλλ' ἐνταῦθα τὸν λόγον πληρώσαντες, τῇ μουσικῇ τραπέζῃ σχολάσωμεν, δι' ἧς κόσμος ἐστήροται, καὶ οἰκουμένη συνέστηκεν, καὶ βασιλεία φυλάττεται, καὶ ἐκκλησία ἐπληθύνεται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΕΥΣΕΒΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΜΕΛΛΟΥΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ.

Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ τῶν μαθητῶν ἀτενιζόντων εἰς τὸν οὐρανόν, ἄγγελος κυρίου ὤφθη αὐτοῖς λέγων· τί ἐστηκατε βλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν ; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀπ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὗτος πάλιν ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεόσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ δεῦρο ἀπαγγέλω σοι, ἀγαπητέ, ποταπὴ ἔσαι ἡ παρουσία ἡ δευτέρα ἡ φοβερά καὶ φρικτὴ, ἡ ἐλέγχουσα πᾶσαν πνοήν· φανήσεται δὲ τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ᾧ ἐσταύρωσαν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, βασταζόμενον ὑπὸ ἁγίων ἀγγέλων, ἐκλάμπον ὡς ἄσραπτή, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ Μιχαὴλ σαλπίζων καὶ ἐξυπνίζων τοὺς κοιμηθέντας ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵωνος· ἀναστήσονται

γὰρ οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν μνημείων ὡς ἐξ ὕπνου, καθὼς εἶπον ὁ εὐλογημένος Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ὅτι σαλπείσει, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, ἐν ἀτέμῃ, ἐν ῥίπῃ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι.

Καὶ συνάγουσιν ἄγγελοι τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῶν περάτων τῆς εἰκουμένης ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος· σεισθήσεται δὲ ἡ κοιλὰς ἑκίνη, καὶ ἀποκαλυφθήσονται τὰ κριτήρια· ποταμοὶ πυρὸς γέμοντες σκώληκας ἀκαίμητους, ἄγγελοι πικροὶ ἀνελεήμονες· καὶ ἐκάστου τὰ ἔργα παρίστανται περὶ κύκλῳ ἐλέγχοντα τὴν ἀμαρτωλὸν· ἀλλαγήσονται τείνουσι οὐρανοὶ, καὶ ἡ γῆ καινὴ γενήσεται· καὶ ἡ δοξα αὐτῶν παύρησται, ὁ πλοῦτος, τὰ πάντα ἐκλείψει ὡς καπνὸς, ὅποτε καὶ οἱ ἀστέρες ὡς φύλλα πείσονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ οὐδαί· οὐδενὶ παρίσταται, εὐ πατήρ τέκνη, εὐ μήτηρ θυγατρί, εὐ δεῦλος δεσπότη, εὐ πλοῦτος τῷ συναζάντι αὐτόν, οὐ χρυσοὶ, οὐκ ἄργυρος, οὐκ ἱματισμὸς πολυτελής, οὐκ οἰκία χρυσέρεφαι, εὐ κτήματα, ἀλλὰ γυμνὰ τὰ ἔργα ἐκάστου, εἴτε καλὰ εἴτε πονηρά· καὶ ἀνείγονται οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἰδοὺ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐρχόμενος ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης, κατερχόμενος εἰς Ἱερουσαλὴμ Σιών ἀκατάληπτος· καὶ τεθήσονται ὀκτώδεκα θρόνοι τῶν ὀκτώδεκα ἀποστόλων τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ὡς ἄγραπὴ φαίνουσα ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι θυσμῶν, καὶ ἐκ τοῦ φόβου καὶ ἐκ τῆς ἀπειλῆς αὐτοῦ, οἱ οὐρανοὶ ἐλίσσονται, γῆ σεισθήσεται, πάντα ἡ κτίσις κλονεῖται, ποταμοὶ πυρὸς ὑποδέξαντες τοὺς ἀμαρτωλοὺς, σκώληκες κεχρημένοι ὡς δράκοντες θηφῶντες τὰ τῶν ἀμαρτωλῶν πικρὰ αἵματα, ἀκαταπαύστως κολάζοντες· τὸ σκότος ἐκείνο φέγγος οὐκ ἔχει.

Καὶ προσέχετε ἀδελφοί μου τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν φοβερὰν καὶ φορικτὴν, τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ· εἰ γὰρ ἀγγελιοὶ οἱ μηδὲν ἡμαρτηκότες τρέμουσιν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ποταπὸς τρόμος λήψεται τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ καὶ φορικτῇ; τότε ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· καὶ μὴ τις νομίσῃ ὡς ἐν ἐκστάσει εἶναι τὴν κρίσιν ἐκείνην· πολλοὺς γὰρ οἶδα λέγοντας, ἔτι ὥσπερ ἐν ὕπνῳ ὑπάρχων κολάζεται, οὕτως φησὶν εἶσθαι ἡ κρίσις ἐκείνη· μὴ πλανᾶσθε, ὦ ἄνθρωποι· ὁ γὰρ ἐν ὕπνῳ κολαζόμενος, τὸ μὲν σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τὴν κλίνην ἀναπαύονται· ἐπεὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, εἰς ἔστιν ἀλλαγῆναι τὸ σῶμα καὶ ἀλλαχθεῖν τὸ πνεῦμα, ἐλλὰ παρίστανται τῷ κυρίῳ ἑμοῦ ἐν φοβερῷ κριτηρίῳ, ὅπου αἱ βίβλοι τῶν πράξεων ἀνεωγμέναι, ὁ δικαστὴς ἀπροσωπώληπτος, κριτήριον ἀπαράλλακτον· ἀπὸ πολλῆς δόξης πάντας ἐπ' ἐνόματος καλέσει εἰς τὴν δόξην, πάντες γομνοὶ παρασπόμεθα· οὐκ ἔστιν ῥητορικὴ ἔξις νεκῶσα τὸ δίκαιον, εἰς ἔστιν συνηγμένων χρεῖα· πάντες γὰρ τὰ ἴδια φερτὰ βασιλεύουσιν· ἐκεῖ γήρας οὐ πιεύεται, ὑπερηφανεία οὐ φαίνεται, εὐγένεια σωματίων οὐ ζητεῖται, ἐκεῖ κάλλος προσώπου οὐ δύσωπεῖ τὸν κριτὴν· ἐκεῖ ἀξίωμα παρθενείας μετὰ ἐλεημοσύνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν δύσωπεῖ τὸν κριτὴν, τὸν ἐκ παρθένου τεχθέντα· ἐκεῖ μέγας καὶ μικρὸς ἴσον κρίνονται· πολλὰς εἰς τὴν δόξην ἐκείνην κατακρίνουσιν τέκνα γυναικῶν· εἰς γὰρ τις γεννήσῃ τέκνα, καὶ τὴν ἰσότητά ἐπ' ἀμφοτέροις μὴ φυλάξῃ, ἀλλὰ τὸν μὲν ἕνα πλουτήσῃ, τὸν δὲ ἕτερον ἀπολώσει, ἢ τὸν ἕνα ἀγαπήσῃ, τὸν δὲ ἕτερον μισήσῃ, τότε δώσει ἀπολογίαν· πολλὰς δὲ δεύλος πρὸς δεσπότην ἵσταται, καὶ δεύλη πρὸς δεσποίνην, καὶ μαθηταὶ πρὸς διδά-

σκαλον· πάντες γὰρ οὕτως δικάζονται ἐν τῷ φοβερῷ κριτηρίῳ, τέκνα μετὰ γονέων, γυναῖκες μετὰ παιδίων, καὶ ἐκάστου τὰ ἔργα φανερά γίνεται.

Διὰ τοῦτο ὁ εὐλογημένος Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ἰδὼν τὰ πάντα τοῖς πᾶσι παρήγγειλεν λέγων· τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ, οἱ γονεῖς μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν· οἱ δούλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις ὑμῶν, καὶ οἱ δεσπότες τὴν ἰσότητα φυλάξате ἐπὶ τοῖς δούλοις ὑμῶν, ἵνα πάντες ἀκατακρίτως παραισῶμεν τῷ φοβερῷ καὶ φρικτῷ βήματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· φρίξωμεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐν ᾗ μελλοῦ χωρίζειν ὁ ποιμὴν τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων· τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδόκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐπετίσατέ με· ξένος ἦμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνός, καὶ περιβάλετέ με· ἡσθένησα, καὶ ἐπισκέψασθε, καὶ ἦλθατε πρὸς με· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, ἀπολαύσατε, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια, ὅτι τῶν φθαρτῶν τὰ ἄφθαρτα, ἀντὶ τῶν προσωαίρων τὰ αἰώνια· ἱμάτιόν με περιβάλετε, ἐγὼ δὲ περιτίθω ὑμῖν δέξαν· αἰώνιον ἄρτον μοι ἐδώκατε, ἐγὼ δὲ παραδείσου τρυφὴν ὑμῖν δωροῦμαι· ἐν ἐκκλησίαις καὶ μαρτυρίαις ἠκαρποφορήσατε, ἐγὼ δὲ ὑμᾶς τῶν ἁγίων συμμετόχους ποιήσω· ψυχρὸν ὕδατός με ἐπέτίσατε, ἐγὼ δὲ εἰς παράδεισον εἰσαγάγω· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· εἴτα ὑπακούων, τί ἀναμένεις; τί ἐκδέχῃ δοῦναι τὰ πρὸς τοῖς χρίζουσιν, καὶ

τοῖς μαρτυρίαις; αὐτῷ Θεῷ δίδως, καθὼς εἶπεν αὐτὸς, ὅτι ὅς ἐάν ποιήσῃ ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησεν· ὅσοι δὲ ἐδίδωσαν τοὺς πένητας, τὸν κύριον ἐδίδωσαν.

Διὰ τοῦτο γήσῃ αὐτοὺς ἐξ εὐνύμων, καὶ καθὼς ἐκεῖνοι ἐδίδωσαν τοὺς πένητας, τὸν αὐτὸν τρόπον διώκει αὐτούς, λέγων· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδῶκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με· γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἡσθίονησα καὶ οὐκ ἐπισκέψασθέ με· ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἤλθατε πρὸς με· ἀπέλθατε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· τί μοι φησὶν προφασίζεσθε; ἔκαστα ὑμῖν τὴν ἀφορμὴν, οὐδὲ μίαν ἔχετε ἀπολογίαν· ἐάν γὰρ εἶπον ἐπείνασα, καὶ οὐκ ἐδῶκατέ μοι φαγεῖν, εἶχες ἀντιπεῖν μοι, ἄρτον οὐχ ἔχω· ἄρτον οὐκ εἶχες; ἐπισκέψασθε τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ· οὐκ ἡδύνου συνσενάζαι; οὐκ ἡδύνου τῷ θλιβομένῳ συλλυπεῖσθαι; εἴτα οὐδὲν παρέχεις τῷ πίνῃτι, καὶ μὴ κατάπλησαι αὐτὸν τῇ γλώσσει σου· κακείνῳ μὴ δώσης καιρὸν στεναῖν κατὰ σοῦ· καὶ γὰρ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ταχὺ εἰσακούει ὁ κύριος, καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς παισὺσιν ὑπερηφανείαν· οὐχ' οὕτως εἰσακούει τῶν δικαίων ὁ κύριος, ὅσον τῶν πονήτων· ἐπειδὴ ὁ πόνος οὐδένα ἔχει τὸν ἀντιλαμβάνομενον αὐτῷ· διὰ γὰρ τὴν πτωχείαν αὐτοῦ, πάντες βδελύσσονται· ἀμίλει πλειστάκις καὶ οἱ ἴδιοι γονεῖς μισοῦσιν τοὺς πένητας, οἱ φίλοι παραβλέπονται, οἱ γείτονες ἐπιγελῶσιν· πάνταθεν ἐκρεφαιμένος, πάνταθεν ἀβρίστητος, ἐν-

δαμόθεν ἔχῃ βοήθειαν, εἰ μὴ εἰς Θεὸν τὸν ἐλεῶντα τοὺς πένητας· διὰ τοῦτο καὶ ταχὺ εἰσακούει αὐτῶν ὁ κύριος· τοῦτο δὲ ὁ προφήτης εἰδὼς ὅτι ταχὺ εἰσακούει τῶν πονήτων ὁ κύριος, ἔλεγεν· τοὺς πεπονημένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουθενήσῃ· εἰ ἔχεις, ὅς ἔρπον, ἀλλ' ὅ τι παραμυθούμενος τοὺς πένητας· εἰ καὶ ἄρτον οὐκ ἔχεις, λόγοις αὐτὸν θεράπευσον, παρακάλῃσεν, συλλυπήθητι, εὐχὰς αὐτῇ παράσχου, ἵνα καὶ παρὰ σοῦ εὐχὴ εὖρῃ, παρ' ἄλλου εὖρῃ· ὁ ποιῶν ταῦτα, πλεῖον τῶν διδόντων ἐκέρδησεν τὸν μισθόν· μεγάλη γὰρ τῆς ἐλεημοσύνης ἢ εὐεργεσίας, οὐδὲν γὰρ ἄλλο κατόρθωμα ἐξισχύει ἐξαλείψαι ἁμαρτίας· οὐδεμία ἀρετὴ ἐξισούται αὐτῇ· οὐδέ ποτε σὺν αὐτῇ μετερχόμεθα ἀγαπητοί· ἵνα ἐκτύχημεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ· ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ὁμιλεῖς εἰς Λευκαῖόν.

Καὶ γὰρ τοὺς περὶ λίπρας νόμους ὑπολαμβάνω εἶδη τινὰ τῆς ψυχῆς διαγράφειν διαφορὰ· τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀπορήσῃ ὁρῶν, ὅτι πᾶ μὲν ἡ λίπρα ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ἀκαθάρτον ἐγγινομένην χρωτὶ ζῶντι, πῇ δὲ πάσης ἀκαθαρσίας ἀπολύει ὅλον λιπρὸν γιγνόμενα· τότε γὰρ ἀκαθάρτος εἶναι λογίζεται τις, ὅτι χρωὺς ζῶν μετὰ τὸ ὁλόλειπρον εὐρίσκεται ἐν αὐτῷ, μαιίνοντος τοῦ ζῶντος χρωτός τὴν ἐξ ὅλου λίπραν, αἰμάντων εἶναι λεγομένην· ἡγοῦμαι γὰρ τὴν λίπραν ἀντὶ ἀλόγου λαμβάνεσθαι τῆς ψυχῆς παθημάτων· τὸν δὲ ζῶντα χρωτὶ, αὐτὴ τῆς λογικῆς καταστάσεως· δοκεῖ οὖν μοι μυστήριον περιέχειν ὁ λόγος· ἐν γὰρ τῇ τῶν βρεφῶν ἡλικίᾳ ἀνέγκλητός ἐστιν ἡ ψυχὴ, τῆς ἀλογίας ἀπολυούσης αὐτὴν παντός φόγου· εἰάν δὲ ὁφθῇ χρωὺς ζῶν ἐν αὐτῇ, ὅ ἐστιν εἰάν ἀρχαὶ τοῦ λόγου ὑποφύωσι, τότε ἀρχὴ τῆς ἁμαρτίας ὑφίσταται, ἕως ἐπικρατήσαντος τοῦ χρωτός· τοῦ ζῶντος, τοῦτο ἐστὶ τοῦ λόγου αὐξανόντος καὶ τελειουμένου, ὁ λόγος γίνεταί ὁ χρωὺς ζῶν, καὶ τέλειον ἡ λίπρα ἐξαφανισθῇ.

IOBIOY

ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΑ ΤΙ Ο ΥΙΟΣ ΕΞΑΡΚΩΘΗ ΚΑΙ ΟΥΧ
Ο ΠΑΤΗΡ Η ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ. (1)

I. Σ ὺν αὐτῇ τῇ ρίζῃ καὶ τῇ θεμελίῳ τῆς οἰκονομίας πρέσει Cod. p. 47.
καὶ μενύεται ἡ αἰτία, δι' ἣν ὁ υἱὸς καὶ λόγος ἐσαρκώθη· μέ-
νον οὐχὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογουμέ-
νου τοῦ θεοῦ λόγου, καὶ μὴ ἰδὼντος πλανᾶσθαι περὶ τὸ ζήτη-
μα, ἀλλὰ μεθ' ἑαυτοῦ τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας φέροντος· αὐτὴ
γούν ἡ φάνησις κήρυκος μεγαλοφωνότερον, οἷα τροφὸς ὑποδείξα-
μένη σπαργανωδύντα τὸν λόγον, ἢ ποτὲ τῶν ἀλόγων τῶν τῷ
νόμῳ καθαρῶν, καὶ ἀκαθάρτων βωῶν, καὶ ὄνων διεξαμένη, καὶ
τροφὸς· οἷς δηλοῦται τὰ δύο τοῦ κόσμου διχοτομήματα, διὰ
μὲν τῶν βωῶν, ὃ τῷ τοῦ νόμου ζυγῷ ὑποκειθεὶς Ἰσραὴλ, καὶ
ἐργάτης εἶναι τῶν ἐντολῶν ἐπιταχθεὶς· διὰ δὲ τῶν ὄνων, ἢ τῶν
ἰδῶν πληθὺς, ἢ νομικῶν μὲν ἐλευθέρῳ ζυγῶν, ὑπόστροφμα δὲ
καὶ καθίδρα δαμονίων τυγχάνουσα· καὶ Ἀμβροσίῳ τὰ τῆς οἰ-
κονομίας προλήγων, ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθῆσθαι, φησὶν· τῇ γὰρ
τοῦ λόγου μεσιτείᾳ συνάπτεται ἕως ἑκάτερον, καὶ τοῦ φραγ-
μοῦ τὸ μεσότοιχον λύεται· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν ἑλ-
λην καὶ Ἰουδαῖος, οὐ περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία· καὶ μάρτυς τῶν
εἰρημνίων, ὃ τε μέγας Γρηγόριος λέγων· τὴν φάνησιν προσκύνη-
σον, δι' ἣν ἄλογος ὢν ἐτρέφθη ὑπὸ τοῦ λόγου· καὶ γινώσκει ὡς
βοῦς τὸν κτησάμενον, Ἡσαΐας διακελεύεται σοι· καὶ ὡς ὄνος τὴν
φάνησιν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, εἴτε τῶν καθαρῶν τις εἴ, καὶ ὑπὸ

(1) Erat haec prima quaestio operis inscripti οἰκονομική, de
incarnatione, a Iobio scripti, quod deperditum opus copiose de-
scribit Photius cod. CCXXII. Sequentia quoque fragmenta ex eo-
dem opere sumpta videntur.

τὸν νόμον καὶ μερυκισμὸν ἀναγόντων τοῦ λόγου, καὶ πρὸς θυσίαν ἐπιτηδεύων, εἴτε τῶν ἀκαθάρτων τίως καὶ ἁδύτων, καὶ τῆς ἰδυικῆς μερίδος· καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς, εἰ καὶ τὴν φάτην ὁ αἰρετικὸς αὐτῷ ὀνειδίσαι, δι' ἧς ἄλογος ὢν ἐτράφη ὑπὸ τοῦ λόγου.

p. 90. II. Ὅτι τὸ βάπτισμα τῆς υἰοθεσίας ἡ ρίζα, τῷ πνεύματι διαφερόντος ἀποκεκλήρωται, καὶ γὰρ μετὰ τῆς τοῦ βαπτίσματος ἀρχῆς τε καὶ ρίζας τὸ πνεῦμα σωματικῶς ἡμῖν ἐν εἰδῇ περιστρίβας ἐπεδήμησεν, καὶ τῷ καθαρισμῷ τὸ καθαρτοποιὸν συμπεριέχεται, καὶ ὡσπερ Χριστῷ τὸν σωματικὸν ἱεραρχούμεν τέκνον, Θεοφανείας ἐντροφῶντες ἡμέραν, τοῦ υἱοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ὀφθέντες, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφέντες· οὕτω καὶ τὴν τῶν φάτων, ἔχουν τοῦ φωτισματος ἡμέραν Θεοφανείας προσηγορία τιμῶντες, οὐκ ἑλάνθον, καὶ αὐτῷ σωματοειδῶς ἐπιφανέντι συνεπιτελούμεν τῷ πνεύματι· διὸ καὶ τοῖς νεοβαπτίστοις πρὸς γνώσιν, καὶ πίσωσιν τῆς τοῦ καθ' ἡμᾶς καὶ τελειώσαντος πνεύματος ἀξίας, ἀρραβῶν ἐδίδοτε τῆς πίστεως τοῦ πνεύματος τὰ χαρίσματα, τὸ τῆς υἰοθεσίας ὄντως ἐνίσχυρον· ὅτι γὰρ ἐστὶ υἱοί, φησὶν, ἐξακρίσσειεν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· καὶ ὁ σωτὴρ· εἰ μὴ τις γεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος· καὶ ὑμεῖς δὲ βαπτισθῆσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ· καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης· ἐν τούτῳ γνωσκόμεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος οὐ ἰδωκεν ἡμῖν· καὶ ὁ Παῦλος· ἐν ᾧ ἱσθραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως· καὶ πολλὰ τοιαῦτα.

p. 189. III. Ἐν τοῖς πλείοσι τὸ ὀφείλον γίνεσθαι διδάσκει, οὐ τὸ πάντως οὕτως γινόμενον· οἷόν ἐστι καὶ τὸ παρὲν· εἴπει γὰρ τοῦτο κατὰ τὸ εἶδος, ὡς τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ἀκολουθοῦντος τοῦτο ἀπειτούντος· εἰ καὶ τούναντίον ἐν τοῖς πλείοσι τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν εὐρεῖν· οἱ μὲν γὰρ δίκαιοι πάντες διὰ τῆς ἀρετῆς, εἰ καὶ τι προήμαρτον ὡς ἄνθρωποι, καθαρισθέντες καὶ τὸ χρίος πολυπλασίως ὡς ὁ Ζαχαρίας ἀποδόντες, καὶ ἔτι μυρίους ἰδρώτων μισθοὺς ὀφειλόμενοι, ἔσται γὰρ φησὶν ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν

τοίς οὐρανείοις, εἰ καὶ μικροῖς ὑπέκιντο πλημμελίμασιν, ἀγαπᾷ πολὺν τὸ δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ἔργον πλεῖθος μυριοῖς βρύοντες ἔλκεσι, καὶ ὡς εἰκὸς πολλὰ καὶ τῷ βαπτίσματι, καὶ ὡς ἄλλως χρῆστέσθαι θείᾳ συγχωρηθέντες, καὶ καθ' ἡμέραν ἀδικούντες, καὶ τῶν παρὰ Θεοῦ πάντων ἀγαθῶν ὑπὲρ τοὺς ἀγαθοὺς ἀπολαύοντες, μικρὰ τῆς ἀνεχομένης, καὶ μεγάλα θαυμάζοντες θείας ἀγάπης φροντίζομεν· ὁ μὲν γὰρ Ἰωβ ἔμμεμπτος ὢν, ὡς καὶ ἄλλοι κατ' ἐκείνον μυριοί, ὑπερβάλλει τὸν Θεόν, μὴ μετρῶν πρὸς τὰ αὐτῷ πεπραγμένα τὸν ἔργον· Ἰούδας δὲ κλέπτης ὢν, καὶ μισοφύνης τὸν τρόπον, καὶ οὐ μόνον τὸ πᾶν ἀφαιεῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀφίναί ἐξουσίαν εἰληφώς, φονεὺς τοῦ εὐεργέτου καὶ προδότης ἐγίνετο· καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι λίαν ἀγαπώμενοι καὶ ἀκούοντες τοῦ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ἀφίναί βυλεθέντος, λέγοντες, οὐκ ἔλθον εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλέτα οἴκου Ἰσραὴλ, εἰδῶκεν, καὶ ἀπεστρίφοντο· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἀκούοντες τὸ, οὐκ ἔσθι καλὸν λαβεῖν τὸν ἔργον τῶν τέκνων, καὶ δοῦναι κυνέριον, προσέτιρον· καὶ συντόμως οἱ δίκαιοι τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδεύοντες, καὶ πυρὶ καὶ σιδήρῳ παραβαλλόμενοι, ὅπως παρήμενοι, πλεον καὶ πλεον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἐχόμενοι· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, καὶ εὐθηνούντες, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν γραφὴν κατέχοντες πλούτου, τῷ εὐεργετοῦντι Θεῷ οὐκ εὐγνωμονοῦσιν· εἰ οὖν μὴ κατὰ τὴν λεχθέντα σκοπὸν τοῦτο νοήσωμεν, τί ποιήσωμεν τῇ τάναντία λεγούσῃ παραβολῇ; ἐν ᾗ ὁ τὰ μυρία τέλματα συγχωρηθεὶς, μικρὰ τῆς τοῦ συγχωρήσαντος ἀγάπης φροντίσας, κατὰ τοῦ συνδούλου ἱμάνη· δι' οὗ μέσα καὶ τὸν δισκόταν ὕβρισιν, εἰ γὰρ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας τὸ τὰ τῶν δούλων εἰς αὐτὸν ἀναδίσχισθαι, παρ' οὗ καὶ τὸ, ἐφ' ὅσον ἐποίησατε ἐνὶ τούτων τῶν ἑλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· τὸ αὐτὸ νοητὸν καὶ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ ἀσώτου καὶ τοῦ σώφρονος τῶν δύο ἀδελφῶν· οὐχ ὡς τούτου πάντως οὕτω προελθόντος, ἀλλ' ὡς τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθείας οὕτω ταῦτα καθ' ὑπόθεσιν ἀπαιτούσης, καὶ μονονουχί τῆς γραφῆς τὸ μέγεθος τῆς εἰς ἡμᾶς φιλοτιμίας τοῦ Θεοῦ διὰ τούτων ἐπιδεικνυούσης, καὶ

ἡμᾶς ἐντρεπούσης, εἰ γὰρ δίδον, τοῦ ἀσώτου τῷ πατρὶ προδραμόντας, καὶ ἰσομολογουμένους οὕτω τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα ληφισθαι· τὸ ἱμᾶλιν ὁ θεὸς μὴ δι' εὐγνωμονηθεῖς, μὴ δι' αἰτηθεῖς φιλοτιμείται· ἢ οὖν τῆς παραβολῆς, καὶ τῶν δίδόντων δαίτησις, τοῦ πλεόνους τῆς ἡμῶν κακίας, καὶ τῆς ἀφάρτου τοῦ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας ἐλεγχὸς ἔστι, καὶ ὑπόμνησις.

p. 411. IV. Οὐ γὰρ κατὰ τὴν κοινὴν καὶ συνήθε τῶν ἔλων δεμιουργίαν, λόγῳ καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀνέπλασεν· ἀλλ' ἕπερ ἐπ' οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἠνέσχιστο, οὐκ ἐπ' ἀγγέλων, οὐκ ἐπ' ἀλλῆς τινὸς φύσεως, τοῦτο ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων ὑπέρστω σωτηρίᾳ· ἀντὶ δεσπότητος γὰρ δούλος χρηματίσας, εἰκότως καὶ καταλείπειν τὰ ἐννεήκοντα ἐννέα λίγει πρόβατα, τὴν εἰς ἄλλο παραδοχότερον καὶ θυμασιώτερον εἶδος δεμιουργίας ἀναχώρησιν τε καὶ μετάθεσιν, καὶ τὴν τῆς συνθεσίας καινοτομίαν τῆς παραβολῆς αἰνιγματιζούσης· καὶ ὡς οὐ κατ' ἐν τρέπον τὸ πᾶν ἐξ ἀρχῆς συνεστήσατο, ἀλλὰ καινοπρεπῆ τι, καὶ ὑπὲρ πάντα λόγον τὸν ἡμέτερον ἀνακαινισμὸν ἐξεργάσατο.

p. 422. V. Τὰ σύμβολα τῆς υἰότητος ἀνακτᾶται πάλιν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ καὶ πατρός, ὁ ταύτης ἑκπεσὼν ἄνθρωπος, εὐλὴν λαμπρὴν, καὶ τὴν ἐν τῷ δακτυλίῳ σφραγίδα, καὶ τὸν τυδίντα μόσχον σιευτόν· ἕπερ ἅπαντα τῆς κατ' ἡμᾶς υἰοθεσίας εἰσι προμηνύματα· τί γὰρ ἢ εἰς σφραγίς, ἢ δακτύλιος· ἀλλ' ἢ τοῦ πνεύματος τὰ δῶρα, καὶ χάρις, καὶ εἰς υἰοθεσίαν ἀνάκλησις; εἰπερ τοῦ δακτύλου ὁ δακτύλιος φέρεται· δάκτυλον δὲ λήγεσθαι τὸ πνεῦμα μαρτυρεῖ (1), τὸ, εἰ δὲ ἐγὼ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐμβάλλω τὰ θαυμάσια.

(1) Respicit Iobius ad S. Cyrillum nostrum p. 180.

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ. (1)

Ηδίτησαν γὰρ τὸν Θεὸν καὶ πατέρα, τὸν ἐξ αὐτοῦ προγενόμενον Cod. p. 63. b.
κατὰ φύσιν υἱόν, εἴτα γενόμενον κατ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς, πολυτρό-
πως περιυβρίσαντες, καὶ τοὶ καλοῦντα πρὸς τὴν διὰ πίστεως
χάριν, καὶ ἀσκοπεραίνουσιν ἰδόντες τὴν τοῖς πατράσιν αὐτῶν θε-
οειδέαν ἱσαγγέλιαν.

Καὶ τοὶ πῶς οὐχ ἄσπετον ἱναργίς, ὅτι παιδίον ἀρετῆς, p. 75. a.
καὶ οὐκ ἔχον ἀπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἡλικίας τὸ δύνασθαι τι
νοεῖν, ἀνικάνως ἔχει πρὸς διακρίσιν πονηροῦ τε καὶ ἀγαθοῦ
πραγματος; οἶδεν γὰρ ὅλους οὐδὲν· ἀλλ' ἐν γὰρ τῇ πάντων σω-
τῇ Χριστῷ θαῦμα μέγα καὶ ἱεραίσιον ἦν· ἔσθαι μὲν γὰρ, ὡς
βρέφος ἦν ἔτι, βούτυρον τὸ καὶ μέλι (2)· ἐπειδὴ δὲ θεὸς ὢν ἀπορ-
ρήτως σισαρπηγιῶντος μόνον ἤδει τὸ ἀγαθόν· καὶ πονηρίας τῆς
ἀνθρωπογενεῖς ἐλευθερὸς ἦν· ἰδίον δὲ καὶ τοῦτο τῆς ἀνωτά-
τω πασῶν οὐσίας· τὸ γὰρ φύσει καὶ ἀραρότως καὶ ἡμεταπτώ-
τως πρόκειται ἂν αὐτῇ καὶ μόνη ἰδιότης· οὐδεὶς γὰρ ἀγαθός, εἰ
μὴ εἰς ὃ Θεός, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος φωνήν.

Ἄμα μὲν ἐγεννήθη Χριστός, καὶ ἡ τοῦ διαβόλου δύναμις ἰσχυ- p. 76. a.
λεύετο· ἠδρασκεῖτο μὲν ἐν Ἀκμασκή, καὶ πλείστους εἶχεν ἔκτε-
τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν, ἀλλ' ἐν καιρῷ τοῦ τόπου τῆς ἁγίας
παρθένου καὶ ἡ τῆς ταύτης τυραννίδος ἰσχύς συνεδρασκετο· ἱσα-
γγεῖοντο οὖν πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας οἱ ἐξ ἰθύνων.

(1) Ex antiqua vaticana Patrum catena in Isaiam et Ezechielem.

(2) Confer nostrum p. 8. Quum autem in catena diserte di-
catur hic locus ex Cyrilli commentario in Lucam sumptus, catē-
na quidem commentario a nobis edito dat testimonium.

Ἔθος γὰρ τῇ θειοπνεύστῃ γραφῇ διαφόροις ὀνόμασιν τὸν τῶν ὅλων θεὸν ἀποκαλεῖν, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῶν κατὰ καιροὺς θρωμένων ἰσθ' ὅτι προσετινιοῖν τὰς κλήσεις, τοῦτο τετήρηται ἐκ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· θεὸς γὰρ ἔστιν ἀληθεύς· ἐπιδείξαι μὲν τὸ ταχίως σκύλευσαν, ὁξίως προνόμισαν.

p. 78. b. Ἀρχὴ γὰρ αὐτοῦ γίγνεται ὁ σταυρὸς δι' οὗ βασιλεύεται τῆς ὑπ' οὐρανὸν (1)· εἰπερ ἔστιν ἀληθὴς ὅτι γίγνεται ὑπὲρ τοῦ πατρὸς μέχρι θανάτου διὰ σταυροῦ.

p. 8a. a. Ἐπιτήρησον ἀγαπητὴ καὶ σύνες, ὅτι οὐκ εἰς τὰς τῶν ἰσθῶν συναθείας ἐξήβησαν οἱ ἁγιασμένοι διὰ τῆς πίστεως, ἀλλ' εἰς τὰς αὐτῶν μᾶλλον εἰσῆλθον οἱ κεκλημένοι· κριοφαγοῦσιν μὲν οἱ θῆρες, λύκος τί καὶ λέων, ἄρκος τί καὶ πάρδαλις· πόσῳ γὰρ εἰς τὰ τῶν ζώων ἡμερὰ, ἔριφοι τί καὶ ἄρνες καὶ μόσχοι· ἀλλ' οἱ θῆρες δι' ὧν τῶν ἡμέραις συνθεσπάζονται, καὶ τὰς αὐτῶν ἔδονται τροφάς· οὐκοῦν οὐ τὰ ἡμερὰ πρὸς τὰς τῶν ἀγρίων ἐκβέβηκε συναθείας, ἐκεῖνα δὲ μᾶλλον εἰς τὰς τούτων, ὡς ἔφην, [μεταπειροῦνται· μετέστησαν γοῦν ἐξ ἀγρίου φρονήματος εἰς τὴν ἀγίοις πρέπουσαν ἡμερότητα· μεταβιβῆσθαι διὰ Χριστοῦ καὶ γεγενῆσιν ἄρνες· οἱ λύκοι· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἐξουμνῶν αὐτούς· καὶ συνείρων, ὡς ἔφην, τοὺς δύο λαοὺς εἰς φρόνημα τὸ θεοφιλές· τοῦτο πάσαι καὶ ὁ ἱεροφάντης Μωϋσῆς ἀναπεφώνηκε λέγων· εὐφρανθήσεσθε ἰθὺς μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὅτι μεγαλωσύνῃ κυρίῳ καὶ θεῷ ἡμῶν.

p. 83. b. Θαλάσσης γὰρ θίξην ἐκκίχεται πανταχοῦ τὸ σωτήριον κήρυγμα, καὶ πανσθενεστάτην ἔχει τὴν ἐμβολὴν· καὶ τοῦτο πάλιν ἡμῖν διασάφει λέγων ὁ τῶν ὅλων θεὸς διὰ προφῆτου φωνῆς· καὶ κυλισθήσεται ὡς ὕδωρ κρίμα, καὶ δικαιοσύνη ὡς χιμᾶρρος ἄβατος.

p. 96. b. Εἴτα ποῖα τις ἔστιν ἡ ἀρχαία βουλὴ καὶ ἀληθινὴ καὶ τελευμασμένη, σαφανιεῖ λέγων ὁ θεὸς ἡμῖν Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς, καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο· τοῦτο οἶμαι ἔστι τὸ μέγα καὶ ἑξαίσιον θαῦμα, καὶ τῆς ἀνωτάτω βουλῆς τὸ εἰς ἡμᾶς σωτήριον ἀποτέλεσμα.

(1) Confer nostrum p. 36g; et en rursus testimonium.

Καὶ ποῖα τις ἦν ἡ ἀρχαία βουλὴ καὶ ἀλαθινὴ καὶ τιθαυμα-
σπίνη, αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ υἱὸς εἰπὼν· οὕτω γὰρ ἡγάπησεν
ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἰδω-
κειν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν
αἰώνιον· δίδωκε γὰρ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὸν ἴδιον υἱόν,
ὃς δι' ἡμᾶς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη θάνατον, ἀνεβίη δὲ καὶ ἐγῆ-
γερται πάλιν ὑπὲρ ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ ἐσμέν οἱ ἐν αὐτῷ καλινδρο-
μήσαντες εἰς ζωὴν, καὶ τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν ἀλογήσαντες.

Δρόσον οἶμαι λίγων τὴν ζωοποιὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος δύν- p. 98. b.
αμιν, καὶ τὴν τοῦ θανάτου λυτικὴν ἐνέργειαν, ὡς Θεοῦ καὶ ζωῆς.

Ἀντὶ τοῦ εὐτρεπίσθαιτε πρὸς παραδοχὴν ὡς ἂν βούλοιτο νο- p. 111. a.
μοθετεῖν ὁ Χριστὸς· ἀποστήσατε τὰς καρδίας τῆς τοῦ νόμου
σκιᾶς, καταλιξάτε τῶν τύπων, παύσασθε τοῦ φρονεῖν τὰ δι-
στραμμένα. (1)

Εὐθεία μὲν ἅπαντα λεία τε καὶ εὐχερῆς ἡ πρὸς γε ἀγαθὸν
ἀποφέρουσα τρίβος· διστραμμένη γε μὴν ἡ ἐτίμα, τούτιστιν ἡ
εἰς φαυλότατα κατασύρουσα τοὺς δι' αὐτὰς ἐρχομένους.

Διοικεῖ γὰρ οὕτω τὸ Θεῖον τὸ κατ' ἡμᾶς οὐχ ὁρώμενον, εὐ p. 114. b.
κτύτῳ κατασημαίνειν τὴν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἔρημα τὸ καὶ ἡσυχῇ·
οὕτω δὲ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς προσέχει πληροῦν ὃ τι ἂν ἐθέλωμεν
ἀγαθόν, ἵνα καὶ πλήρῃ κομιζώμεθα τὸν μισθόν.

Ἐπλανᾷτο μὲν γὰρ ἡ ὑπ' οὐρανὸν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτί- p. 132. a.
σταν λατρεύουσα, καὶ τῇ τῆς ἀμαρτίας κατεμειλαιντο σκότῳ,
καὶ νῦν οἷα τις ταῖς ἀπάντων διανοίας ἐμπίπτουσα, τὸν φύσει
τὸ καὶ ἀλαθῶς ὄντα Θεὸν ὁρᾷ σὺν ἀρίστῳ ἀνέτιλιν δι' τοῖς ἰεῖ
Ἰσραὴλ φωτὸς καὶ ἡλίου δίκην ὁ τῶν ὄλων κύριος.

Ἐλθὼς καὶ δικαιοσύνη Χριστὸς· ἡλεήθημεν γὰρ δι' αὐτοῦ, καὶ p. 133. b.
δεδικαιώμεθα τοὺς τῆς φαυλότητος ῥύπης ἀπονεψάμενοι διὰ πί-
στιως δηλονότι τῆς εἰς αὐτόν.

(1) Recole p. 19, et en tertium testimonium, et mox quartum.

(2) Confer ibidem.

ΚΥΡΙΔΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ. (1)

Cap. IV.
v. 18.
Cod.
p. 17. a.

Επίστησι 7ῃ 7οῦ Σίμωνος οὐκία ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐρίσκει πυ-
ρίλλουσαν 7ὴν αὐτοῦ πενδεράν· καὶ ἐπιστὰς ἐπιτίμησε τῷ πυ-
ρίτῳ, καὶ ἀρῆκεν αὐτὴν μήποτε οὖν ἐν μὲν 7ῳ, ἀρῆκεν αὐτὴν
ὁ πυριτὴς εἰρημένῳ ὑπὸ Ματθαίου καὶ Μάρκου, οὐδενὸς περὶ
ζῆσθ ἑμφαίνεται τοῦτον πυρίλῳ ἐνεργούντος· ἐν δὲ τῷ, ἐπιστὰς
ἐπὶ αὐτῆς ἐπετίμησε 7ῷ πυριτῷ καὶ ἀρῆκεν αὐτὴν εἰρημένῳ
ὑπὸ Λουκᾶ, οὐκ οἶδα εἰ μὴ ἀναγκασθεσόμεθα τὸ ἐπιτιμώμε-
νον ζῆσθ εἰπεῖν μὴ χωροῦν τὴν 7οῦ ἐπιτιμώντος ἐνέργειαν· ἄφ-
χον γὰρ καὶ μὴ αἰσθανόμενον ἐπιτιμίας, ἐπιτιμᾶσθαι οὐκ εὐ-
λογον λίγειν· οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν εἶναι τινὰς κακοδικίας τοῦ
ἀνθρωπίνου σώματος δυνάμεις, καὶ οὐ πάντας κατηγορούμεν
7ῆς ψυχῆς 7ῶν πασχόντων ὡς ἐκ 7ούτων βλαπτομένους· οὐδὲ
γὰρ ἐκεῖ ἔπαισε τὸν Ἰώβ ἔλκει πονήρει, λαβὼν ὁ διάβολος 7ὴν
ἐξουσίαν εἰς τὸ διὰ 7οῦ σώματος πειράσαι αὐτόν, περὶ τοῦτο
κατηγορεῖς· ὁ Ἰώβ, ἀδλήσας καὶ γενναίως ὑπομείνας τὴν πλο-
γὴν μόνον εἰς λίγισθαι, εἰ ποτε κατὰ σωματικούς πειραζόμε-
θα πόνης, τὸ ἀλλὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μὴ ἄφχε· ὡς καὶ ὁ κύ-
ριος ἐπιτιμῶν ἰσθαι τοὺς ἔχοντας, ἐπιτίθησι δὲ καὶ τὰς χεῖ-
ρας ἐπὶ ἑκάστῳ τῶν νοσούντων, καὶ ἀπῆλλαττεν αὐτοὺς 7οῦ νο-
σήματος, δεικνύς ὅτι τῆς τοῦ λόγου δυνάμειος τὴν ἐνέργειαν πε-
φόρηκεν ἡ ἁγία σὰρξ, ἣν ἰδίαν ἐποίησατο, θιοπερικῇ δυνάμει
ἐμφυτεύσας αὐτῇ. Οὐκ εἴα δὲ λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι σὺ εἰ ὁ
Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οὐ γὰρ ἰδεῖ ἐξ ἀκαθάρτου γλώσσης λα-
λεῖσθαι τὸ θεῖον μυστήριον· ὥστε καὶ λίγωσι τῶν ἀληθῶν 7ι,
ἐπαινείτω μηδεὶς· οὐ γὰρ διὰ στότους 7ὸ φῶς γινώσκειται.

(1) *Sequentia item in quadam ad Lucam catena vaticana in-
venimus.*

Μόνος ὁ Χριστός, ὡς διδάσκαλος καὶ σοφία ὢν τοῦ πατρὸς V. 18.
 διδάσκει· οἱ γὰρ ἄλλοι πάντες ἐξ αὐτοῦ δεχόμενοι διδάσκουσιν P. 19. a.
 ἦν δέ, φησιν, καὶ δύναμις κυρίῳ ἐπ' αὐτὸν εἰς τὸ ἰάσθαι πάν-
 τας, τοῦτίτιν οὐκ ἀνθρώπινον εἶχεν ἰσχὺν εἰς τὸ ἰάσθαι, ἀλ-
 λὰ θεῖαν τινά, καὶ ἀμυχον· οἱ μὲν ἄλλοι ἅγιοι, ποτὲ μὲν λα-
 βάνουσι τὸ δύνασθαι ποιεῖν ἰάσεις, ποτὲ δὲ οὐ· Ἰησοῦς δὲ ὡς
 θεός, καὶ δύναμις ὢν τοῦ πατρὸς, αἰ πάντας ἐπεράπειυσεν· εἶ-
 τα ἐκυναριζομένη πλήθος τῶν γραμματέων φασὶν καὶ φαρισαίων
 συνειληγμένῃ, ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες· ἐπὶ κλίνῃς ἀνθρώπον, ὃς ἦν
 παράλυτος· καὶ μὴ δυναθέντες διὰ τῆς θύρας εἰσελθεῖν, ἀνεκ-
 μισαν ἐπὶ τὸ δῶμα, ὡς ξίφῃ καὶ κινῶ ἐπιχειροῦσαι πράγματι· ἀνα-
 σπάσαντες γὰρ τὸν κέραμον, μετεκίνησαν τὴν ἀποκειμένην ὕλην·
 καὶ ὅμως τούτων γινομένων, καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐμπαροθύμει, καὶ οἱ
 παρόντες ἐσιώπων, τὴν ἐκβασιν βυλόμενοι θεωρῆσαι, καὶ ἰδεῖν
 τί λαλεῖ καὶ τί ποιεῖ· ἀναγομώσαντες τοίνυν τὸ θαυμάσιον, χα-
 λῶσι τὸν κράβαττον, καὶ φέρουσι μίσην τὸν παραλελυμένον· τί
 οὖν ὁ κύριος; ἰδὼν τὴν πίσιν αὐτῶν οὐ τὴν παραλελυμένον,
 ἀλλὰ τῶν κομισάντων· εἴεστι γὰρ καὶ ἄλλον δι' ἄλλων πίστιν
 διακευεύσθαι· ἢ καὶ αὐτὸν τὸν παράλυτον πιστεύσαντα ἰάσασθαι·
 εἰποὶ δ' ἂν τις ὑπαιθρον εἶναι τὸν τόπον, εἰς ὃν διὰ τῶν κε-
 ράμων κατεβίβισαν τὴν κλίνην τοῦ παραλύτου, μηδὲν παντελῶς
 τῆς στήγης ἀνατρίσαντες· εἰπὼν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ σωτὴρ, ἄν-
 θρωπε ἀφίενταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, κοινῶς τῇ ἀνθρωπότητι
 τοῦτο λέγει· ἡμελλόν γὰρ οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν ἰαθῆναι τῶν
 ψυχικῶν παθημάτων τὰς ἁμαρτίας ἕς πρῶτον ἐπληγμύλου ἀφίε-
 σαι· ἢ τοῦτο φησὶν, ἰδοὶ μὲ πρὸ τοῦ σώματος ἰάσασθαι σου
 τὴν ψυχὴν, ἐπεὶ ἴαν μὴ τοῦτο γινώσκει ἐπὶ πλείον ἁμαρτάνεις
 λαβὼν ἰσχὺν εἰς τὸ περιπατεῖν· εἰ γὰρ καὶ μὴ ἐζήτησας τοῦτο,
 ἀλλ' ἐγὼ ὡς θεός, ὅρῳ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, ἐξ ὧν καὶ ἡ νό-
 σος σοι συμβέβηκε· καλῶς οὖν ὁ σωτὴρ τὰς τοῦ νοσείν ἀφορμὰς,
 καὶ οἶον τοῦ πάθους τὴν ῥίζαν, τοῦτίτιν τὴν ἁμαρτίαν δι' ἣν καὶ
 τὸ πάθος προαποκαίρειν ἐπαγγέλλεται· ἐξακριθεῖσης γὰρ ταύτης,
 ἰδοὶ πάντως αὐτῇ συναναριζομένη τὴν νόσον· εἶτα φησιν ὅτι ἀκού-

σαντες οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, βλασφημίας ἐγγράμματα περιβάλλουσιν· ἤρξαντο γὰρ διαλογίζεσθαι ἐν ἑαυτοῖς, τίς ἐστιν οὗτος λέγωντες, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀρτύναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός; ἐπεὶ δὲ τοῦτο τετολμήκασι, διαδείκνυσιν ἐνθὺς ὅτι Θεός ἐστι· γὰρ φησιν διαλογίζεσθαι ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τίς γὰρ τοὺς ἐν τῷ βᾶθει τῆς διανοίας λογισμὸς καθόρη, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός; οὐκοῦν ὁ εἰδὼς καρδίας καὶ νεφροὺς ὡς Θεός· οὗτος ἀφίησι καὶ ἁμαρτίας ὡς Θεός· εἴτε ἐπειδὴ ἐν μὲν τῷ εἰπεῖν ἀφίωνται σοὶ αἱ ἁμαρτίαι σὺ, τόπος ἐστὶ· ἐτε ἔστιν ἀπιστίας εὐαφορμός, ἀξιμῆνας γὰρ ἁμαρτίας ἀνθρώπος οὐχ ὅρᾳ τῷ τοῦ σώματος ὀρθολογῷ, τὸ δὲ ἀποβαλεῖν τὴν νόσον καὶ ἀναστάντα περιπατεῖν τὸν πᾶντορον, ἀποδεικνὺν ἔχει σαφῆ τῆς Διοκρεπτοῦς ἰσχῦος, ἐπάγει· ἐγερθεὶς ἄρον τὸ κλινίδιον σου, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου, ὃ δὲ καὶ πύραυται· διδιδίχθαι τοίνυν δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ὅτι ἔξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀφίεναι ἁμαρτίας· καὶ αὐτὸς μὲν ὡς ἑκκατὸν πῶσας Θεός ἀφίησιν ἁμαρτίας· ἑλαβόμεν δὲ καὶ ἡμεῖς παρ' αὐτοῦ τὴν οὕτω ἀξιοδυνάμειον χάριν (1)· ἔφη γὰρ ποτε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἂν τινὼν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτῶν· ἂν τινὼν κρατῆτε, πεκράτηται.

- XI. 47. Οἱ μὲν τῶν Ἰουδαίων κατέρρις, ἀπέκτειναν τοὺς προφῆτας· οἱ
 P. 47. b. δὲ τούτων υἱοί, ὁμολογοῦντες ὅτι προφῆται γεγονάσιν, περιώ-
 μωσαν αὐτῶν τοὺς τάφους, τιμὴν ἀπονέμεντες τὴν τοῖς ἁγίοις
 πρόπουσκον· οὐκοῦν αὐτοὶ μὲν προφῆτας εἶναι πιστεύσαντες καὶ
 ἄνδρες ἁγιοί, κριταὶ γεγονάσιν τῶν ἀποκτεινέντων αὐτοὺς· δι'
 ὧν γὰρ τιμῇ ἠγνώκασι τοὺς ἀνθρωπίνους, διὰ τούτων αὐτῶν κατ-
 ηγοροῦσιν ὡς ὑπερβότων· ἀλλ' εἰ τῶν ἰδίων πατέρων καταψη-
 φισάμενοι, δι' αὐτῶν ἰσὺν ἐμελλον πλημμελημάτων ἀλίσκισθαι·
 φησὶ γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὁ σωτὴρ ἢ τοῦ Θεοῦ σοφία· ἀποστείλω εἰς
 αὐτοὺς προφῆτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι,
 καὶ ἐκ διώξουσιν, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ προφῆτας μὲν ὥδε τοὺς ἀπο-

(1) En penitentie sacramentum a Christo institutum.

στόλους λαλιῇ, καὶ τοὺς τῶν ἀποστόλων διαδόχους τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ποιμένας καὶ διδασκάλους, τοὺς ἐν προφητείαις καὶ διδασκαλίαις, ταῖς διὰ τοῦ πνεύματος θωρακαῖς κοσμημένους· προ-
 λήγει τοίνυν τὰ μέλλοντα καταλλαβέσθαι τὴν τῶν Ἰουδαίων γε-
 νεαν κακὰ, διὰ τὴν ἀπόρετον αὐτῶν μαιερνίαν· μίλλει γὰρ ἐκ-
 ζητεῖσθαι τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυθὲν ἀπὸ κα-
 ταβολῆς κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης· Ζαχαρίαν δὲ ὡδε ἀκο-
 λουθον ἔστι ἐννοεῖν τὸν τοῦ προδρόμου πατέρα ὃν ἐξ ἀγράφου
 παραδόσεως ἐστέρηται τοὺς Ἰουδαίους ἀνελθεῖν μετὰ τοῦ ναοῦ
 καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, διὰ τὸ προφητεύειν αὐτὸν, μᾶλλον δὲ
 ἀποδεικνύναι τὴν θειοτόκον παρθένον, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τεχνη-
 σόμενον θιόν καὶ σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστὸν οἷα ὅττι τὴν βασιλίαν
 καὶ κύριον ἐπὶ τὸ ἔθνος ἀποσταλήσονται αὐτῶν· καὶ αὐτῇ τὴν
 ἁγίαν παρθένον μετὰ τὴν ἐκ πνεύματος ἁγίου σύλληψιν, τοῦ τό-
 που τῶν παρθένων τοῦ ἐν τῇ ἱερῇ ὄντος μετὰ τοῦ ναοῦ καὶ
 τοῦ θυσιαστηρίου μὴ ἀποτήσας· κατὰ δὲ γεγραμμένον ἄλλ' ἔτι
 παρθένον γινώσκειν αὐτὴν, καὶ σαγχωρεῖν κατὰ τὸν συνῆθη τό-
 που ἐστῆσθαι διὰ τοῦν ταῦτα τοὺς ἀκούοντας εἰς ὄργην ἡμ-
 πιστεῖν, καὶ ἐπ' αὐτὸν ὀπλίσαι τὰς χεῖρας, διειδόμενος τὸν ἐκ τῆς
 αὐτοῦ προφητείας προδοκώμενον βασιλῆα, φόβῳ τοῦ μὴ γενέσθαι
 βασιλεῖ ὑποχείριοι μέλλοντι καταδυναστεύειν αὐτῶν· τὸν οὖν ταῦ-
 τα μαρτυροῦντα περὶ τοῦ τόκου διαχειρίζονται, πρὸς αὐτῷ τὸ
 θυσιαστηρίῳ τὸν ἱερεὶα ἐργουρήσκοντα.

Ὡς ἀνθρώπων προσίασι κοινῶν τῶν πάντων ἡμῶν σωτῆρι Χρι-
 στῷ, καὶ ζητοῦσι λόγους παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν
 τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος· προσειδόκησαν γὰρ ὅτι
 πάντως ἀκούσονται λέγοντος ὅτι οὐκ ἔστι φόβος δοῦναι Καί-
 σαρι· τί οὖν φησὶν πρὸς αὐτούς, ὁ τῆς καρδίας εἰδὼς τῶν ἀν-
 θρώπων, κατανοήσας αὐτῶν τὴν πανουργίαν, ἐπιειξάτε μοι τὸ
 θανάριον, ἔφη· τίνας ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; οἱ δὲ εἶπον·
 Καίσαρος· τότε φησὶν, ἀπόδοτε τοῖνυν τὰ Καίσαρος Καίσαρι,
 καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ· δύο χαρταῖους εἰσι, καὶ δύο εἰκό-
 νες, ἡ μὲν ὀρατὴ, ἡ δὲ ἀόρατος· διείλεται γὰρ τὰ πράγματα·

XX. 22.
P. 67. a.

ἄλλο γάρ ἐστι ψυχῆς σωτηρία, καὶ ἄλλο τέλος σωματικόν· οὐκ ἀπαίτει τοῦ θανάμιον, ἀλλὰ πείσιν· ἀποδοτε τοῖσιν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Ἄλλως τοῦδε ἐγένετο ἀνδρώπικος κατ' εἰκόνα Θεοῦ· ὕψιστον δὲ διὰ τὴν παρακοήν, ἀνίλαβεν εἰκόνα χοϊκὴν ὥσπερ δὲ τὸ νόμισμα, εἰκόνα ἔχει τοῦ βασιλεύοντος τῶν ἰσχυρῶν οὕτως ὁ ποιεῖν τὰ ἔργα τοῦ κοσμοκράτορος τὴν εἰκόνα φορεῖ ἢν παραινέι ὁ σωτὴρ ἀποδιδόναι, καὶ ἀποτιθεσθαι καὶ φορεῖν, τὴν ἐξ ἀρχῆς γενομένην εἰκόνα κατ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ· καὶ τοῦτο δηλοῖ· τὸ ἀποδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ· αἰτεῖ δὲ παρ' ἡμῶν, οὐχ' ὅτι χρεῖαν ἔχει τοῦθ', ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς ἀντιχαρίσθωμεν τὰ αὐτοῦ· ἐκείνα δὲ θεὸς ἀποδιδόναι Καίσαρι, τὰ μηδὲν τὴν εὐσιβίαν παρὰ βλάπτουσα.

XXI. 29.
P. 71. a.

Εἰπὼν τὴν παραβολὴν τῆς συκῆς, εὐθὺς ἐπάγει· γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ τοιοῦτο διδάσκει, ὅτι οὐπω πρὸς τὸ ἔσχατον τέλος ἦκε· τὰ πρῶτα γινόμενων, ἀλλ' ὁδεύει πρὸς τὸ τέλος ἤδη, καθάπερ ἐπὶ τὸν καρπὸν ὁδεύει ἡ συκὴ τοῦς κλάδους ἀπὸκλωνομένη, καὶ τὰ φύλλα ἐκφύσκει· οὕτως γὰρ δὴ καὶ ἡ τοῦ κυρίου παρουσία καταργούσα πάλιν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν, παρὰ σκευάζει τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· εἴτα φησὶν, ἡμῶν λίγω ὑμεῖν, ὅτι οὐ μὴ παρήλθε γενεὰ αὕτῃ, ἕως ἂν πάντα γίνῃται· γενεὰν δὲ φησι, οὐ τοῦς τότε ἄνθρωπος ἀλλὰ τοὺς ὁμοίους τῷ τρόπῳ· ἐν δὲ τῷ λίγειν, ὅτι ἀδύνατον τοῦς λόγους παρελθεῖν, καὶ τὴν τῶν τοιχείων συντίλειαν προαγορεύει ἔδη· ἀδύνατον γάρ, φησιν, τοὺς λόγους μου παρελθεῖν, καὶ τοὶ καὶ τῶν τοιχείων παρορχομένων· ἐγὼ μὲν γὰρ ἠληθεύων, ὅτι ἔχει ἡμέρα, καὶ ταῦτα γενήσεται, καὶ οὐκ ἐγχορεῖ μὴ γενέσθαι ἢ λίγω· προσέχετε δὲ, φησιν, μὴ βαρεθώσιν ὑμῶν οἱ τῆς διανοίας ὀφθαλμοί· μερίμνα γὰρ βιωστικὴ καὶ κραυγὰ καὶ μετὰ ἐξομίζει τὴν σύνησιν, καὶ τὴν εἰς θεὸν πίεσιν, καὶ φοβὸν ἀμάρτυρ· χρεῖα οὖν ἀγρυπνίας τοιαύτης καὶ προσοχῆς, ἵνα μὴ ἐφινιδίος ἐπιέλθῃ ἡ ἐμέρα ἐκείνη ὥσπερ παρὶς πρὸς ἡμᾶς μετὲν ὠρελεθόντας· ἐκ τοῦ προσηγορεύει.

Ἡ ἐν τῷ τίτλῳ περιγραφὴ τῆς τοῦ κυρίου κτίσεως, πρακτικῆς καὶ φυσικῆς καὶ θιολογικῆς φιλοσοφίας, οὕτω βασιλεία τῶν σταυρωθέντων σαφῶς καὶ κύριον ἐδειξεν ῥωμαῖσι γὰρ καὶ ἰλλυριστῶν καὶ ἰβηριστῶν, φησὶν, ἀναγεγράφθαι ἡ λόγῳ νοῦ δὲ διὰ μὲν τοῦ ῥωμαῖσι τὴν πρακτικὴν, ὡς τῆς Ῥωμαίων βασιλείας κατὰ τὸν Δαυὶδ ἐπιστάσεως ἀνδρικωτέρως τῶν ἐπὶ γῆς βασιλευσάντων πρακτικῶς δὲ ἰδίων, εἰπὲρ τι ἄλλο ἢ ἀνδρῶν διὰ δὲ τοῦ ἰλλυριστῶν, τὴν φυσικὴν θεωρίαν ὡς μᾶλλον τοῦ ἰλλυρῶν ἐθνους, παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τῇ φυσικῇ σχολάσκοντες φιλοσοφίᾳ· διὰ δὲ τοῦ ἰβηριστῶν τὴν θιολογικὴν μυστικὴν, ὡς τοῦ ἰβηρῶν τούτου προδῆλως ἀνέκαθεν τῷ Δεῶ διὰ τοὺς πατέρας ἀνατεθέντος.

Δύο τῶν μαθητῶν βαδίζοντες εἰς κόμην Ἑμμαοῦς λεγομένην, πρὸς ἀλλήλους ὡς οὐ ζῶντα προσηκούοντες ἴτι τὸν Χριστόν, ἀλλ' ὡς ἀνθρωπίνου ἀνθρώπου, ὁμιλοῦν λέγοντες τὰ περὶ αὐτοῦ ἐν δὲ τῶν ὁμιλῶν αὐτοὺς, καὶ αὐτοὶ ὁ Ἰησοῦς προσελθὼν συνεπορεύετο αὐτοῖς, μὴ γνωσθέντες ὑπ' αὐτῶν ἐκρατοῦντα γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ ἐπιγινώσκειν αὐτόν· καὶ φησὶν πρὸς αὐτοὺς· τί ποτὶ ἵσται ὁ διαλέγεσθαι πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες σκυθρωποί; ἀποκριθεὶς δὲ εἰς εἷς ἐξ αὐτῶν ὃ ὄνομα Κλήσπας, εἶπε· σὺ μόνος παροικεῖς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐξῆς ἵκεις τὴν φημὴν τῆς ἀναστάσεως τὴν διὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τὴν διὰ Πέτρου λέγουσι μὲν οὐ πιστεύουσι δὲ· λέγοντες γὰρ, καὶ γυναῖκες ἐξήρτησαν ἡμᾶς τὸ σῶμα μὴ εὐροῦσαι, οὐχ' ἤγουντο πρὸς τὸ λεγόμενον ἀληθεύειν, οὐδὲ εὐαγγελισμὸν ἀληθείας, ἀλλ' ὡς ταραχῆς τινὸς καὶ ἐκτάσεως, αἰτίαν ὑπέλαβον εἶναι· καὶ τὴν τοῦ Πέτρου μαρτυρίαν τὰ ὁθόνια μόνον ἐπὶ τοῦ μηχανάσεως ἰωρακτότος, οὐ πιστὴν εἶναι περὶ τῆς ἀνάστασιν ἐνόμιζον, ὅτι μὴ αὐτὸν εἶδον ἔλεγεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ κίψαι ἡ ἀνιστάσθαι αὐτόν· ἰτακμαίρειτο ἵσταιον δὲ ὅτι οὕτοι τῶν ὁ ὑπάρχον, καὶ ὁ μετὰ Κλήσπα ὁ Σίμων ἦν, οὐχ' ὁ Πέτρος, οὐδὲ ὁ ἐπὶ Κανὰ, ἀλλ' ἕτερος ὧν ἰβηρικῶντα.

XXIII. 38.

P. 79. b.

XXIV. 13.

P. 82. a.

Pag. 5. v. 15. alius codex addit: ὥστε τὸ πρωτότοκον, περι-
 τῆς οἰκονομίας εἰρησθαι νόμιζι· κατὰ γὰρ τὴν θιότητα, μονογενῆς.
 P. 17. v. 5. a fin. in alio codice sic: ἐνταῦθα οὖν πρώτως τοῦ ἄλ-
 θῶς πατρός φανερώτερον μνημονεύει, καὶ παραγυμνοῖ τὴν ἑαυτοῦ
 θιότητα ἐπειδὴ γὰρ κ. v. λ. P. 20. v. 2. in alio codice continua-
 tur sic: καὶ ὁ μὲν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς παραγγέλλων ἔλεγε τῷ λαῷ,
 εὐθύνατε τὰς καρδίας ὑμῶν πρὸς τὸν θιόν Ἰσραὴλ· ὁ δὲ Ἰωάννης,
 εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρέβους ὑμῶν· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ εὐθείαν εἶναι
 τὴν ψυχὴν τὸ κατὰ φύσιν νοερόν αὐτῆς ὡς ἐκτίσθη δεικνύειν· ἐκ-
 τίσθη δὲ καλὴ καὶ λίαν εὐδής· ὅταν δὲ ἐκκλίνη καὶ ἐν διαστροφῇ
 τοῦ κατὰ φύσιν γένηται, τοῦτο κακία καὶ διαστροφή ψυχῆς λίγι-
 ται· οὐκοῦν οὐκ ἐστὶ δυσχερὲς πρᾶγμα· εἰν γὰρ μίνωμεν ὡς γιγώ-
 νωμεν, ἐν τῇ ἀρετῇ ἐσμίν. P. 31. v. 17. corr. καὶ ἡμᾶς. P. 44.
 v. 8. ἀξιάγαστον. P. 47. v. 8. κακῶς. P. 50. v. 8. εὐφρομῶν. P. 57.
 v. 19. οἰκονομικῶς δὲ φησι. v. ult. εἰς μαρτυρίαν αὐτοῖς, τοῦτίστιν
 ὅτι ἐθραπειύθη. P. 76. v. 9. παντελῶς. v. penult. περὶ αὐτῶς ὁ
 Δαβὶδ. P. 79. marg. v. 71. corr. 12. P. 83. v. 20. κίχληνται.
 P. 92. v. 2. ἀπερτημένους. P. 102. v. 16. ἐκ τοῦ. P. 103. v. 14.
 τοῦ ἔν. P. 104. v. 21. ἐισελύσεται. P. 110. v. 6. ὀλαῶζουσι.
 P. 132. v. 6. συμβαίνειν. P. 147. v. 19. ἀδόκιμον. P. 150. v. 24.
 εἰρηκα. P. 161. v. 10. ἢ τοῖς. P. 165. v. 17. ἀπροσωπ. P. 171.
 v. ult. μιμητὴν. P. 175. v. 10. κρουσμάτων. v. 13. θύραν. P. 179.
 v. 16. ἀπᾶλλαττον. P. 202. v. 4. ὁμολογήσης. P. 216. v. ult. κό-
 σμου. P. 215. v. 22. περὶ ἡμᾶς. P. 225. v. 16. εἰκίτης. P. 240.
 v. 22. ἐκμορφ. P. 255. v. 18. τοῦ θιού. P. 262. v. 4. ταπεινοφρ.
 P. 265. v. 5. καὶ P. 288. v. ult. ἐλπὶδα διδιδῶ. P. 293. v. 12.
 κατεσπασμένην. P. 307. v. 24. θορυβ. P. 319. γ. 3. περιεστηκό-
 σον. P. 226. v. 6. παρακαλοῦντες. P. 330. v. 8. ἐκ τωπ. P. 346.
 v. penult. εὐφ. P. 368. v. 21. ἀπαγγ. P. 375. v. 8. ἀπουραχέσω-
 μιν. Ibid. not. confer cum ed. Cyril. T. VI. p. 365. P. 386. v. 14.
 alius codex addit: ἰδωμεν δὲ καὶ τῆς προσευχῆς τὸν τρόπον. P. 398.
 v. 24. διςπότιν. P. 434. v. 8. ἔως. P. 441. v. 3. γνώμη. v. 12.
 καταπειτᾶσματος φαγόντος. P. 458. v. 10. ἐπιτίλεις. v. 23. πινυα.
 P. 499. v. 4. ἐμνήσθη. P. 518. v. 3. a fin. ἐναργῆς. P. 526. v. 3.
 ἀνιπιστήμονες. P. 536. v. 6. a fin. ἐπιθυμ. P. 537. v. 7. αὐτοῦς.
 P. 550. v. 4. ἀλλ. P. 551. v. 19. λαλησάντο. P. 552. v. ult.
 ἀπιστηθῇ. Interpunctio quoque alicubi varianda videbatur, prae-
 sertim quod adinet ad interrogandi signum.

I N D E X
OPERUM ET FRAGMENTORUM
QUAE DECEM TOMIS COMPREHENDUNTUR
CLASSICORUM AUCTORUM
EX VATICANIS CODICIBUS EDITORUM.

T O M U S I.

Praeit libro graphica tabula personarum in dialogis Ciceronis de republica disputantium. Sequitur epistola ad Leonem XII. P. M.

Praefatio, in qua de nova classicorum Auctorum sylloge, et de primi voluminis argumento, cum inserto Procli fragmento commentarii ad Platonis librum X. de rep. ubi de Eris redivivi fabula p. IX-XVIII. Et quidem Procli alia fragmenta inedita in adnotationibus editoris dispersa sunt, praesertim p. 366-368.

Praefatio ad primam editionem Ciceronis de rep., in quo copiose de hoc opere, eiusque inventione, et de tota palimpsestorum ratione disputatur p. XIX-LXIX.

Prosopographia dialogorum de rep. p. LXIX-LXXVIII.

Testimonia vetera operis tulliani de rep. p. LXXIX-LXXXVI.

(Verba autem quoniam sumus ab ipsa calce eius interpellatione revocati, quae sunt in testimonio Senecae, connectenda esse cum Cic. lib. III. cap. V, ubi locus hiat in cati, rectissime vidit nuperus Ciceronis in Gallia editor Clericus.)

Monitum de prima operis lacuna p. LXXXVI-LXXXVIII.

Palimpsesti de rep. specimen palaeographicum.

Ciceronis librorum sex de rep. reliquiae ex palimpsesto bibliothecae vaticanae, additis ordinatisque quae extabant antea fragmentis, cum amplis adnotationibus criticis, exegeticis, et historicis, et cum librorum singulorum argumentis p. 1-365.

Procli fragmentum de animarum conversatione p. 366-368.

Indices historici et orthographici Ciceronis de rep. 369-384.

Gargilii Martialis fragmentum ex palimpsesto neapolitano, cum praevia notitia p. 387-413.

Sallustii historiarum fragmentum ex membranis vaticanis, cum idonea notitia, et tabulis tribus, et corruptarum editionum comparatione p. 414-425.

Archimedis fragmentum, cum notitia p. 426-430.

T O M U S II.

Continet hoc volumen partes omnes Ciceronis (excepto opere de rep.) quae nuper detectae divulgataeque fuerunt, cum antiquo copioso interprete ad has aliasque aliquot Ciceronis orationes, et cum editoris adnotationibus, nec non verrinarum invectionum novo contextu ex palimpsesto vaticano. Est autem descriptio voluminis haec.

Specimen scripturae orationum in C. Verrem p. II.

Praefatio editoris p. V-XV.

Specimen scripturae antiqui Interpretis p. XVI.

Commentarius antiquus ad orationem pro Flacco p. 3.

cum senatui gratias egit p. 38.

cum populo gratias egit p. 41.

pro Plancio p. 47.

- pro Milone (cum Laelii oratorio fragmento) p. 90.
 pro Sextio p. 122.
 in Vatinius p. 168.
 in Clodium et Curionem p. 194.
 de aere alieno Milonis p. 216.
 de rege alexandrino p. 230.
 pro Archia p. 237.
 pro Sylla (cum C. Gracchi oratorio fragmento)
 p. 249.
 Scholia antiqua ad quartam Catilinariam p. 269.
 pro Marcello p. 271.
 pro Ligario p. 273.
 pro Deiotaro p. 274.
 Partes orationis pro Scauro cum antiquis scholiis p. 278.
 Partes orationis pro Tullio p. 328.
 Fragmentum orationis pro Milone p. 362.
 pro Fonteio p. 364.
 pro Rabirio p. 370.
 Index historicus p. 373.
 Indices latinitatis et palaeographiae p. 385.
 Orationum in C. Verrem partes cum varietatibus, ex anti-
 quissimo palimpsesto vaticano p. 390.

T O M U S III.

- Praefatio in qua 1. de novis Mythographis vaticanis agitur.
 2. De Iuvenalis et Persii fragmentis antiquissimis, cuius
 prioris specimen quoque proponitur in tabula palaeogra-
 phica tomò praefixa p. V-XX.
 Index Auctorum a Mythographis laudatorum p. XXI-XXIII.
 Index Fabularum p. XXIV-XXXII.

- Mythographus primus vaticanus** in libros tres distributus
p. 1-82.
- Mythographus secundus** p. 83-160. Eiusdem Supplementum
p. 365-374.
- Mythographus tertius** p. 161-277. Eiusdem Supplementum
p. 375-379.
- Phaedri** (ut creditur) *fabulae novae XXXII*, vaticani codicis ope integrioribus editae, cum idonea notitia, et cum Nicolai Perotti epistola p. 278-307.
- Phaedri fragmentum vaticanum** cum notitia codicum p. 307-314.
- Boethii opusculum novum de Rhetoricae cognitione**, cum praevia codicis notitia p. 315-326.
- Eiusdem opusculum item novum de locorum rhetoricorum distinctione** p. 327-331.
- Commentarius vetus ad Boethii carmen** p. 331-345.
- Franconis ex opere de quadratura circuli specimen** p. 346-348.
- Cassiodorii Supplementum libri de artibus liberalibus** p. 349-357.
- Epigrammata antiqua** p. 358-364.
- Mythographi secundi et tertii supplementa** p. 365-379.
- Martini bracarenensis de origine idolorum** p. 379-384. (de hoc opusculo in praef. p. XVII.)
- Geographus antiquus ex codice Monasterii cavensis**, cum praevia notitia p. 385-409.
- Provinciarum demonstratio ex antiquo codice** p. 410-415.
- Gargili Martialis medicina ex poemis**, cum praevia notitia p. 416-426.
- Placidi grammatici Glossae** (quarum plurimae emendationes et additamenta dantur in tomo VI.) p. 427-503.
- Metrorii Maximini** (ut inscribitur) *fragmentum grammaticale* p. 504-511.

T O M U S IV.

Praefatio, in qua de auctoribus agitur, quorum opera vel fragmenta in volumine exhibentur p. V-XII. Additur Mercurii monachi breve scriptum de pulsibus p. XIII-XIV.

Oribasii Collectionis medicae libri inediti XLIV. XLV. XLVIII.

XLIX. L. p. 1-194. (P. 276-278. ponitur supplementum libri XLIV.) Sequuntur alia Oribasii fragmenta p. 194-198.

Rufi medici fragmentum p. 198-200.

Index medicorum in praedictis libris laudatorum p. 200-201.

Procopii gazaei rhetoris epistolae quatuor supra centum p. 202-274.

Eiusdem fragmentum antirrheticum adversus Procli theologiam p. 274-275.

Notitia librorum XXIV. et XXV. Oribasii p. 279.

Isaei oratio de hereditate Cleonymi graec. lat. p. 280-305.

Themistii oratio de praefectura suscepta gr. lat. cum adnot. p. 306-353. Accedit eiusdem theoria quaedam p. 354-355.

Porphyrii philosophi tractatus ad Marcellam coniugem gr. lat. cum adnot. p. 356-401.

Philonis iudaei de cophini festo gr. lat. p. 402-407.

Eiusdem de honorandis parentibus gr. lat. 408-429.

Eiusdem quaestiones septem de Cherubim gr. lat. p. 430-441.

Papyrus aegyptiaca graece scripta cum notitia et interpretatione p. 442-447.

Aristidis oratio qua contradicatur orationi Demosthenis de immunitate gr. lat. p. 448-521.

Eiusdem Aristidis fragmentum p. 521-522.

Atticisimorum numerus quidam p. 523-528.

T O M U S V.

Praeit tabula in qua notis tyronianis scribitur fragmentum ex tractatu de virtutibus.

Praefatio, in qua more solito materia voluminis declaratur p. V-I.IV. Pag. XIV-XXI. index auctorum qui apud Virgilium grammaticum memorantur. Pag. XXV-XXXII. index latinitatis eiusdem grammatici. Alia Probi grammatici vocabula p. XL-XLI. Pag. LIII-LII. index auctorum ab Aldhelmo memoratorum p. LIII-LIV.

Virgilii Maronis grammatici de octo partibus orationis ad Iulium Germanum diaconum epistolae octo p. 1-95.

Eiusdem Grammatici Epitomae quindecim p. 96-149.

Excerpta quaedam ex Grammaticis priscis p. 150-152.

Probi ars grammatica, ex antiquissimo codice vaticano p. 153-328. (Namque ego Probum in hoc Grammatico anonymo vaticano, me agnoscere in praefatione dixeram; quam rem invicto testimonio nuper comprobavit codex vindobonensis, olim bobiensis, in quo idem opus cum Probi nomine repertum est.)

Abbonis floriacensis quaestiones grammaticales p. 329-349.

Papyri duae aegyptiicae graecae cum praevia notitia et interpretatione p. 350-361.

Papyrus latina ravennatensis p. 362-365.

S. Serapionis epistola gr. lat. p. 364-366.

Carmina vetera Christianorum ex codicibus vaticanis; nempe S. Paulini nolani, Victorini, Aldhelmi, S. Benedicti Crispi, Hibernici exulis, varia aevi carolini, Iohannis Erigenae, Hincmari, alia anonyma, et elegiacon de Amphitryone et Alcmena p. 367-478.

Hisperica famina, latinitatis inusitatae opus p. 479-500.

- S. Aldhelmi de septenario , et de re grammatica ac metrica
p. 501-599
Papyri tres aegyptiacae graecae p. 601-604.

T O M U S VI.

- Praefatio brevis de tomi argumento p. V-VIII.
Procopii gazaei christiani rhetoris Eclogarum exegeticarum in
Genesim epitome usque ad cap. XVIII. p. 1-347; opus
egregium ex antiquis patribus sumptum , cum lectioni-
bus variis hexaplaribus. (Pag. 295. v. 6. pro Συγία lege
Σηρία (Seres) ut est apud Hudsonum in notis criticis
ad Iosephi antiquitates lib. I. 6; et confer S. Hierony-
mum de loc. hebr. ed. Veron. T. III. p. 167. n. b.)
Eiusdem fortasse Procopii pars commentarii in Canticum Sa-
lomonis p. 348-378.
Scholia vetera graeca in Matthaeum et Marcum ex codice
saeculi X. p. 379-500.
Glossarium vetus latinum ex membranis Bibliothecae vatica-
nae p. 501-551.
Placidi glossae valde auctae et emendatae p. 553-574.
Index Auctorum in vetere lexico laudatorum p. 575.
Excerpta ex Glossario veteri p. 576-600.

T O M U S VII.

- Praefatio de diversis multisque , quae volumen constituunt ,
scriptis p. V-XII.
Tabula itinerum seu expeditionum Alexandri.
Itinerarium Alexandri macedonis cum adnotationibus p. 1-55.
Index rerum praecipuarum Itinerarii p. 56-58.

Julii Valerii res gestae Alexandri macedonis translatae ex Aesopo graeco cum adnot. lib. III. p. 59-239.

Index rerum notabiliorum apud Iul. Valerium p. 240-246.

Interpretes veteres Virgilii ex palimpsesto veronensi cum adnot. p. 247-311.

Interpretum praedictorum catalogus, itemque scriptorum apud illos memoratorum p. 312-315.

Cynthii cenetensis pars Commentarii in Virgilii Aeneidem p. 321-394.

Index Auctorum a Cynthio laudatorum p. 395-396.

Dynamidiorum, sive Medicinalium, libri duo p. 397-463.

Historiae romanae fragmentum p. 464-474.

Bonifacii archiepiscopi et martyris Ars grammatica p. 475-548.

Glossae antiquae p. 549-587.

Excerpta ex Physiologo p. 588-596.

T O M U S VIII.

Lexicon vetus latinitatis ex membranis Bibliothecae vaticanae nunc primum erutum; opus per ordinem litterarum digestum, quibus singulis praeponuntur Auctoris prologi; novitate et numero vocabulorum abundans. Praeit Editoris praefatio, in qua breviter de re tota disseritur; sequitur index permultorum Auctorum in Lexico laudatorum. Sunt voluminis paginae 654.

T O M U S IX.

Procopii gazaei rhetoris Commentarius ingens in Salomonis proverbia p. 1-256.

Praeponitur Editoris praefatio, in qua breviter de hoc et aliis voluminis argumentis agitur p. V-VIII.

Commentariorum in Canticum Salomonis collectio ex diversis Patribus, cura Procopii gazaei. Sunt autem patres hi: Anonymus, Apollinaris, Cyrillus alex., Didymus, Eusebius caes., Gregorius nyssenus, Isidorus, Nilus, Origenes, Philo carpathius, Procopius gazaeus, Theodoretus, Theophilus, p. 257-430. Additur Carpi fragmentum p. 430.

Scholia vetera gr. in Lucam et Iohannem ex codice saeculi decimi p. 431-512.

Herennii philosophi Commentarius nobilis ad Aristotelis metaphysica. In praefatione refellitur ab Editore duplex Fabricii error circa hunc Herennium, nempe quod dictus fuerit *Philo* pro *philosophus*, et quod creditus sub Hadriano imp. vixisse; p. 513-593. (Hic Herennius dicitur *philosophus*, non *Philo*, etiam in codice mediolanensi.)

Gregorii Phrantzae Chronicon minus, cum praevia notitia. Sunt Chronici paginae 103.

T O M U S X.

Praefatio editoris de novis Cyrilli aliorumque Patrum scriptis p. V-XXXII.

S. Cyrilli patriarchae alexandrini Commentarius in Lucae evangelium, ex codice Bibliothecae vaticanae p. 1-407. Rursusque ex alio codice p. 501-546. Tertio ex catena vat. in prophetas p. 605-607. Quarto ex alia catena p. 608-613. (Alia denique fragmenta eiusdem Commentarii habes in tomo IX. Scriptorum vet. p. 741.) Item eiusdem Cyrilli fragmenta homiliarum p. 546-553.

- Severi patriarchae antiocheni reliquiae Commentariorum in
Lucam p. 408-457. Rursusque p. 470-473.
Severi eiusdem ex commentario in Act. apost. cap. II. de
pentecoste p. 457-470.
Origenis fragmenta in Lucam p. 474-482.
Eulogii patriarchae alex. fragmentum p. 483.
Dionysii (patriarchae alex.) fragmentum p. 484.
Cypriani de paenitentia fragmentum graecum p. 485-487.
Eutychii patriarchae cōpolitani fragmentum p. 488-493.
Eulogii patriarchae alex. fragmentum aliud p. 493-494.
Apollinaris fragmenta commentariorum in Lucam p. 495-499.
Athanasii archiepiscopi corinthii fragmentum p. 499-500.
Arsenii monachi adversus tentatorem nomicum p. 553-557.
Ephraemii patr. antioch. fragmentum ex eius apologia pro
synodo chalced. et pro epistola S. Leonis PP. p. 558-559.
Gregorii patr. antioch. sermo dogmaticus de verbis *hic est fi-
lius meus dilectus in quo mihi complacui* p. 560-570.
Iohannis euboici sermo in ss. Infantes ab Herode occisos
p. 570-576.
Hesychii hierosolymitani sermo in occursum Domini p. 577-585.
Timothei hierosol. sermo in Simeonem iustum p. 585-595.
Eusebii archiepiscopi alexandrii sermo de secundo Christi
adventu p. 595-600.
Origenis fragmentum in Leviticum p. 600.
Iobii monachi fragmenta ex opere de incarnatione p. 601-604.
Additamenta et emendationes p. 614.
Index generalis tomorum decem p. 615-624.

IMPRIMATUR

Fr. Dom. Buttaoni O. P. S. P. A. Mag.
A. Piatti Patriarch. Antioch. Vicesg.

